

Dejvid Brin

1

BLISTAVI
SPRUD

ASK

Moram zatražiti dopuštenje od vas. Od vas, moji prstenovi, koji ste moje različite ličnosti.

Glasajte sada. Treba li da progovorim, u ime svih nas, spoljašnjem svetu? Hoćemo li se udružiti i postati, još jednom, Ask?

To je ime kojim se služe ljudi, gheueni i druga bića, kad se obraćaju ovoj hrpi prstenova. Tim imenom su nazivali ovu koaliciju trećkih prstenova kad su je izabirali za mesto mudraca u Zajednici, mudraca koji je postao cenjen i ugledan, i koji sad ocenjuje doprinose svih šest izgnanih rasa i presuđuje u njihovim sporovima.

Tim istim imenom, 'Ask', pozivaju nas i da kazujemo priče.

Jesmo li saglasni?

Onda će Ask sada svedočiti... o događajima koji su se desili nama. Takođe o onome što su nam drugi ispričali, a što se desilo njima. Pričaću kao nekakav 'ja', kao da smo mi, članovi ove skupine prstenova, toliko ljudi da se sa ovim svetom suočimo kao um samo jedan, usamljen.

Ask sprema priču. Gladi njene voštane putanje. Oseća uzlazne kovitlace u kojima mirisi priče kruže.

Nemam 'ja' bolju priču koju bih mogao kazati.

PRELUDIJUM

Bol je onaj konac kojim je on proštepan i pridržan da se ne raspadne... a raspao bi se, bola da nije, kao pohabana lutka ili polomljena igračka, položio bi svoje ugruvane zglobove među muljeviti vodeni korov i otišao u vreme.

Blatom je pokriven od glave do pete, blatom koje poprima novu, bledu boju, svetliju od njegove tamne kože, tamo gde od sunca postaje suva i razlama se u slagalicu od pločica koje se lako raspadaju u mrvice. Ovi komadi pokrivaju njegovu golotinju vernije nego odeća koja se ugljenisala i otpala sa njega poput čađi dok je panično bežao iz vatre. Presvlaka je to od blata, koja blaži agoniju žestokih opekotina, tako da prigušeno mučenje postaje maltene kao neki drugar i pratilac, kao svađalački nastrojen jahač koga njegovo telo nosi kroz beskrajnu, usisavajuću močvaru.

Čini mu se da ga okružuje nekakva muzika, natmurena balada ogrebotina i opekotina. Opus trauma i šokova.

Žalosnu kadencu daje joj rupa na njegovoj levoj slepoočnici.

Prineo je, samo jednom, ruku toj otvorenoj rani. Vrhovi prstiju su očekivali da će ih zaustaviti koža i kost, ali su produžili užasno unutra, sve dok mu neki daleki nagon nije poručio da se, sa drhtajem užasa, povuče odatle. Bilo je preduboko za njegovu moć razumevanja, bilo je gubitak neshvatljiv.

Gubitak moći shvatanja...

Blato srče pohlepno ka njegovim nogama, grabi ih pri svakom koraku. On se saginje, treba proći kroz još jednu blokadu od izukrštenih grana po kojima vise mreže crvenih ili žutih pulsirajućih vena. Uhvaćeni tu i tamo, na granama vise komadići staklaste cigle ili izrovanog metala, prljavi od starosti i kiselinskih sokova. On izbegava ta mesta, mutno pamteći da je nekada znao dobre razloge zašto se treba držati podalje od njih.

Nekada je on znao mnogo toga.

Pod uljastom vodom skrivena puzavica saplete ga i on se sruči u blato. Bacaka se, jedva održava glavu iznad površine, kašlje, zagrcnjava se. Drhteći celim telom, uspeva nekako da se pridigne na

noge, i nastavlja mukotrpno gaganje napred, sad sasvim lišen snage.

Sledeći pad mogao bi značiti kraj.

Noge nastavljaju da se kreću navikom upornom, a za to vreme prateći bol peva mnogodelnu fugu, sirovu i parajuću, surovu, bez ijedne reči. Samo jedno čulo kao da mu je ostalo nedirnuto, posle zlostavljanja kroz koje je prošao, posle pada sa neba, survavanja na tlo i požara. To je čulo mirisa. On se sada kreće bez pravca i cilja, ali udruženi smradovi proključalog ulja i njegovog sopstvenog oprženog mesa gone ga da se vuče sve dalje, poguren, da se tetura još malo, do mesta gde se žbunje i trnje konačno razređuju.

Najednom... nema puzavica ispred njega. Samo se močvara širi u daljine, prošarana tu i tamo čudnim drvećem čije se korenje zavojito uzdiže kroz vazduh. Razočarenje pomućuje njegovu svest, jer, primetio je, voda postaje dublja. Uskoro će ovo bezmerno blatište biti njemu do ramena, a onda i dublje.

Uskoro će on umreti.

Čak i bol kao da se saglašava s time. Popušta, kao da uviđa da je besmisleno mučiti mrtvog čoveka. On se ispravlja iz pogurenog teturanja koje nije prestajalo još od kako je ispao iz olupine, sav u grčevima i vatri. Stojeći uspravno, počinje se, u blatu, polako okretati u krug...

...i najednom vidi dva oka koja ga gledaju sa grana najbližeg drveta. Oči su iznad čekinjaste vilice, iznad usta koja su puna iglasto oštih zuba. Izgleda kao neki mali delfin, pomisli on, ali delfin sa krznom po telu, i sa dve kratke, žilave noge... i sa dva oka koja su oba uperena napred... i sa ušima...

Možda je delfin ipak loše poređenje za ovo, pomisli. U glavi mu nije baš najjasnije, u ovom trenutku. Ali iznenađenje je oslobodilo neku primisao. Niz neku preostalu nervnu putanju prosipa se slog koji zamalo da postane reč.

"Ti... Ti..." On pokuša da proguta. "Ti...Ti... tttt..."

Stvorenje nagne glavu na jednu stranu, gleda ga zainteresovano, čak se po grani malo pokreće, primiče se. On se tetura na tu stranu, pruža ruke...

Najednom, nešto drugo odvlači pažnju tog stvorenja, ono okreće

pogled ka nekom drugom zvuku.

Nešto je pljusnulo po vodi. Još jednom, i još mnogo puta. U ritmu je to nešto, kao da ima neku nameru, približava se postojano. Pljuska i curi, pljuska i curi. Krznato stvorenje gleda pored njega, na tu stranu, othukne kratkim, razočaranim uzdahom, okreće se i u trenu zalazi među lišće čudnovatog oblika. I nestaje.

On podiže ruku, kao da bi hteo ubediti tog stvora da ostane. Ali ne uspeva naći reč za to. Ne zna šta bi izgovorio, kako bi oglasio svoj jad što je i to malo nade survano u provaliju napuštanja. Uspe samo da zajeca izgubljeno.

"Ti!... Ti!..." Ali to nije lična zamenica, to je početak nekog imena ili neke druge reči.

Pljuskanje je sve bliže. Pojavljuje se još jedan zvuk, nečije šumno disanje.

Koje kao da dobija odgovor: brzo nizanje kratkih zvižduka i puckanja jezikom.

On prepoznaje da je to govor, da je to buka razumnih stvorenja, ali nijednu reč ne shvata. Otupeo od bola i pomirenosti, on se okreće i zuri, bez razumevanja, u čamac koji izlazi iza jednog šumarka vodenog drveća.

Čamac. Reč, jedna od prvih koje je u životu naučio, klizi i ulazi u svest lako, kao što su nekad klizile reči nebrojene.

Čamac. Sagrađen od mnogobrojnih dugačkih, a uzanih cevi, koje su domišljato izvijene i spojene. U čamcu neki koji veslaju i drugi koji otiskuju motkama; rade zajednički. To su prilike njemu znane. Viđao je on takve. Ali nikad nije video da se jedni sa drugima tako blisko druže.

Nikad da sarađuju.

Jedan od tih oblika je kupa, koja kao da je nastala nagomilavanjem nekoliko torusa, cevastih prstenova ili uštipaka sve manjeg i manjeg prečnika prema gore; po obimu ova gomila debelih prstenova ima nekoliko gipkih pipaka, pomoću kojih drži jednu dugačku motku i njome odguruje korenje koje bi udarilo u čamac. Pokraj ovog stvorenja su neki dvonošci, dva, dvojica; ramena su im široka, zaogrnuti zelenim. Veslaju. A ta vesla su im velika i liče na lopate ili kašike. Ruke su im dugačke, pokrivene krljuštima,

svetlucaju blede u kosim zracima sunca. Četvrto obličje je ogroman trup oklopljen debelim pločama od štavljene kože, na čijem vrhu je masivna kupola iz koje gleda samo jedno oko, trakasto i mokro. Pet moćnih nogu širi se iz tog trupa, svaka na drugu stranu, kao da bi stvorenje moglo pokušati da potrči na sve strane istovremeno.

Zna on te likove. Zna ih i plaši ih se. Ali pravo očajanje prodire kao poplava u njegovo srce tek kad ugleda poslednju priliku, onu koja stoji na zadnjem kraju čamca, drži krmu i osmatra obalu sačinjenu od puzavica i rošavog kamenja.

To je manje dvonožno biće, vitko, obučeno u nekakve grubo izatkane krpe. Dobro znani oblik tela, veoma sličan njegovom. Neznamac, ali iz njegovog kulturnog nasleđa, iz onog koje je nastalo na obalama jednog slanog mora, pre mnogo eona, mnogo galaksija daleko od ovog plićaka u svemiru.

Od svih mogućih oblika, ponajmanje bi baš taj želeo da vidi u ovoj zabiti, tako daleko od kuće.

Ispunjava ga otupelost. Na čamcu, oklopni petonog diže jednu nogu, koja se završava kandžama, i pokazuje ka njemu, i to propraća vikom. Ostali se pomiču napred, blenu, a on im uzvaća jednako, jer i on ima šta da gleda: u čamcu je toliko raznih vrsta tela i lica, i svi brbljaju nešto, zapanjeni što vide njega - onda se uskomešaju da pomognu u zajedničkom poslu, a to je, nesumnjivo, posao spasavanja. Njega.

On diže obe ruke, kao da im želi izraziti dobrodošlicu. Kao po naredbi, oba kolena ga izdaju, a muljevite vode hrle uvis i grle ga.

Ironija, bez ijedne reči, protiče kroz te završne sekunde, dok on odustaje od borbe za životom. Prošao je kroz mnogo štošta i mnogo prepatio. Pre kratkog vremena činilo se da će skončati u plamenu. Ovo nekako izgleda prikladnije... udaviti se.

Prvi deo: KNJIGA MORA

Vi koji ste odabrali ovakav, skroviti život,
ovaj tajni, ranjeni, zakonom zabranjeni svet,
vi koji od vaših negdašnjih zvezda krijete lice,
vi pokunjene, doživotne galaktičke izbeglice -
zar neku pravdu očekujete?

Vaseljena i najslavnije, najuspešnije kazni
tako što ih sustignu razni zlosluti koje donosi
dželat Vreme. Zar ste očekivali lakše breme,
vi bivši letači, kad ste u strahu od Neba odlučili
ovde da vek vekujete?

Samo se vi krijte, pogureni. Ostajte dole.

Postoji još i nebeska, orbitalna staza.

Izgnanstva i tuge vas, i danas, ranjavaju i bole.

Da li ćete jednog dana shvatiti i znati
ako stigne glas o izlazu iz bezizlaza?

Spisi izgnanički

ALVINOVA PRIČA

Onog dana kad sam toliko odrastao da mi je kosa počela beleti, moji roditelji su sazvali sve članove našeg nagomilavajućeg grozda u porodičnu khutu, na svečanost gde ću dobiti moje pravo ime - Hf-vajuo.

Mislim da je to dobro ime za jednog huniškog taga. Dovoljno lako izlazi iz moje kese na grlu. Ponekad mi je, doduše, malo neprijatno da ga čujem. Tvrdi se da to ime nasleđujemo još od onih vremena kad je naš šunjalački brod doneo prve Huniše na Jijo.

Sjajan je bio, bez sumnje, taj šunjalački brod! Možda su naši preci bili grešnici, zato što su došli i počeli se razmnožavati na ovoj planeti koja je stavljena pod zabranu, pod tabu; ali kakvom su moćnom zvezdanom krstaricom upravljali! Izvrdali su patrolama Instituta, izbegli opasne Zange i ugljenične oluje Izmunutija, i dospeli ovamo. Grešnici ili ne, sigurno su bili strašno hrabri i vešti, inače ne bi to postigli.

Pročitao sam sve što sam mogao naći o tim danima, a imalo se šta čitati, iako su ti događaji završeni nekoliko stotina godina pre nego što je na Jijou prvi put proizvedena hartija. Legende su se održale, a onda su i zapisane. To danas imamo: nekoliko legendi o huniškim doseljenicima koji su pali s neba na Nagib i otkrili da se tu već kriju G'keki, Glaveri i Treki. Postoje priče o tome kako su naši sleteli u duboki Miden i tu potopili brod, da više ne bi mogao biti pronađen, a onda počeli graditi svoja naselja, ali i grube drvene splavove, prva plovila koja su se otisnula rekama Jijoa posle odlaska Velikih Bujura.

Pošto je u vezi sa šunjalačkim brodom, moje ime, valjda, ne može biti mnogo loše.

Ipak, više volim da me zovu Alvin.

Naš nastavnik, gospodin Hajnc, želi da mi đaci starijih razreda počnemo voditi dnevnik, ali neki od roditelja se žale da je hartija suviše skupa ovde u južnim delovima Nagiba. Baš me briga. Pisaću o pustolovinama mojim i mojih prijatelja, kako smo i pomagali i smetali dobrodušnim mornarima u luci, kako smo istraživali

krivudave cevi lave gore kod vulkana Guen, ili se otiskivali našim čamčićem sve do dugačke, sekiraste senke stene zvane Terminal.

Možda ću jednog dana od ovih beležaka napraviti knjigu!

Zašto ne? Baš dobro znam engleski jezik. Čak i matoro gundalo Hajnc kaže da sam strašan majstor za jezike. Ja sam sa deset godina napamet naučio naš gradski primerak Rožeovog tezaurusa. Sad kad je Džo Dolenc, štampar, došao u Vufon i tu otvorio radnju, zašto bismo nove stvari za čitanje dobavljali samo od karavana putujućih bibliotekara? Možda će me Dolenc pustiti da slažem štamparski slog! A to bi trebalo da bude pre nego što moji prsti toliko porastu da više ne mogu hvatati ona malecka 'slova naopačke'.

Moja mama, Mu-fauvg, smatra da je to odlična zamisao, ali meni je jasno da ona to kaže delimično zato da bi samo na rečima izišla u susret jednoj detinjastoj želji; radije bih da ona prestane da se na taj način postavlja pokroviteljski prema meni.

Moj tata, Joug-vajuo, stalno nešto čantra. Naduva vreću na grlu, pa mi kaže da ne treba da budem do te mere imitator ljudi. Ali siguran sam da se ta zamisao svidela, u dubini duše, i njemu. Pa, i on nosi pozajmljene knjige na duga putovanja u Miden, mada je to nešto što ne bi trebalo raditi, jer šta ako brod potone i sa njim i posadom nestane i poslednji, na ovom svetu, primerak romana *Mobi Dik*? Zar to ne bi bila prava katastrofa?

Zar mi nije čitao maltene od dana kad sam se rodio? Bubnjao je onim njegovim jakim glasom sve velike pustolovne priče Zemljana, kao što su *Ostrvo s blagom*, *Sinbad moreplovac*, i *Ultraljubičasti Mars*. Znači, ima li on pravo da meni prebacuje kako suviše oponašam ljude?

Danas tata govori da bi trebalo da čitam nove huniške pisce, one koji nastoje da pišu nešto novo i drugačije, a ne samo da idu stopama onih sa drevne Zemlje; pisce koji nastoje da stvore književnost našu, za nas.

Možda bi i trebalo da bude više knjiga na raznim drugim jezicima, a ne samo na engleskom. Ali jezici prvi galaktički i šesti galaktički su jezici tako prokleta kruti za pričanje ma kakvih priča. Probao sam ja da čitam i te nove pisce. Časna reč. Moram reći da, po mom mišljenju, nijedan od njih nije ni blizu Marku Tvenu.

Naravno da se Hak slaže sa mnom po tom pitanju!

Hak mi je najbolja prijateljica. Odabrala je za sebe to ime, iako sam joj uporno govorio da je to skraćeno od 'Haklberi Fin', a Haklberi Fin je bio dečak, iz čega proističe da Hak nije ime za devojkicu. Ona samo uvrne jednu svoju očnu stabljiku oko druge i izjavi da je baš briga, i da će, ako samo još jednom pokušam da joj se obratim sa 'Beki', zahvatiti paocima jednog svog točka moje krzno na nogama i okretati sve dok ne počnem da vrištim.

Dobro, možda i nije bitno da li je ime muško ili žensko, jer Hak je G'keki, a G'keki, kad im otpadnu točkovi mladosti, mogu da se opredele kog će pola kasnije biti. Ako bude htela da ostane žensko, biće to njena stvar. Hak je siročić. Ona velika lavina na severu uništila je klan tekstilaca koji je u tom kraju životario u bujurskim ruševinama. Od tog dana Hak stanuje u porodici mojih komšija, koji su je primili. Moglo bi se i očekivati da bude malo čudna, posle takvog usuda i posle odrastanja među Hunišima. Ali nema veze, ona je super prijateljica i prilično dobar mornar, iako pripadnica rase G'keki, štaviše i ženska, a da i ne pominjem da noge takoreći i nema.

U našim pustolovinama najčešće učestvuje i Štipko, naročito kad silazimo na obalu. Njemu nismo morali davati nadimak iz neke priče, jer svi crveni Gheueni dobiju nadimak čim stupe sa svojih pet kandži izvan gnezda-uzgajališta. Štipko nije veliki čitalac kao Hak i ja, uglavnom zato što malo koja knjiga može doleteti soli i vlazi na mestu gde njegov klan živi. Oni su siromašan narod, žive uglavnom od crvića koje hvataju na blatnim zaravnima južno od grada. Tata kaže da su Gheueni sa crvenim ljušturama nekada bili sluge, a oni sa sivim i plavim gospodari, pre nego što ih je njihov šunjajući brod doneo da se sakriju svi zajedno na Jijou. Pa i posle tog sletanja, sivi su još neko vreme zapovedali ostalima, pa tata zato kaže da crveni još nisu naučili da razmišljaju samostalno.

Možda nisu, ali kad Štipko dođe, obično baš on najviše priča - sa svih svojih pet ustiju na nogama - o morskim zmijama, o izgubljenom bujurskom blagu i o drugim stvarima za koje se kune da ih je video... ili bar da je slušao nekoga ko poznaje nekoga ko je možda video

nešto na horizontu. Kad mi upadnemo u nevolje, to je često zbog nečega što je Štipko smislio u tom svom tvrdom svodu na vrhu tela, gde čuva mozak. Ponekad poželim da imam bar deset posto od živopisnosti njegove mašte.

Na ovaj spisak trebalo bi da dodam i Ur-ron, zato što i ona ponekad navrati. Ur-ron je knjigomanijak gotovo isto koliko Hak i ja. Ali ona je pripadnica urskog naroda; ima nekih granica do kojih Uri mogu ići u oponašanju ljudskog naroda, pre nego što se upru sa sve četiri noge i kažu "Eeeej, dosta."

Na primer, nadimke ne uzimaju.

Jednom prilikom, kad smo čitali neku mešavinu grčkih priča iz klasične starine, Hak je pokušala da se obrati Ur-roni tako što joj je rekla: "Hej, kentaurko." Neko bi mogao reći da su Uri narod koji prilično liči na ta stvorenja iz legende; neko, naime, ko je upravo udaren ciglom po glavi, pa ne vidi dobro i ništa mu nije jasno. Ur-roni se poređenje nije nimalo dopalo, počela je šibati svojim dugačkim vratom kao bičem, a i škljocati ustima koja imaju tri strane, tako da je malo nedostajalo pa da odgrize jednu od stabljika na kojima Hak ima oči.

Hak je izgovorila reč 'kentaur' samo taj jedan put i nikad više.

Ur-ron je nećaka Urijele, koja upravlja kovačnicom blizu onih jama sa tečnom lavom, visoko na planini Guen. Dobila je stipandiju da uči kao šegrt (šegrtkinja?) u toj kovačnici, umesto da ostane sa krdima i karavanima na travnatim ravnicama. Baš je šteta što tetka Urijel izmišlja stalno neke nove poslove za Ur-ron i nikad je ne pušta sa nama u čamac, zato što Uri ne mogu da plivaju.

Ur-ron je nekada čitala mnogo, dok je još bila u onoj školi u preriji. Knjige za koje mi, u ovom zabitom, seljačkom delu Nagiba, nikada nismo ni čuli. Ona nam govori priče koje je zapamtila, na primer o Ludom Konju, o Džingis Kanu i o urskim herojima-ratnicima iz onih velikih bitaka koje su oni vodili protiv ljudi, posle dolaska ljudi na Jijo, ali pre nego što je Zajedništvo zakrpljeno i Veliki mir zavladao.

Bilo bi super kad bi naša družina mogla biti kompletna šestorka, kao u ono doba kad su Drejk i Ur-jušen i njihovi drugari pošli u veliko traganje i prvi ugledali Sveto Jaje. Ali u našem gradu ima samo jedan Treki, a on je apotekar; to je er previše mator da napravi novu

gomilu kružnih cevastih prstenova koja bi mogla učestvovati u našim igrama. Što se tiče ljudskih bića, najbliže njihovo selo udaljeno je nekoliko dana. Prema tome, nema nam druge nego da ostanemo družina sa samo četiri člana.

Šteta. Ljudi su superiška. Oni su doneli knjige na Jijo, oni govore engleski bolje nego iko drugi osim mene i možda Hak. Pored toga, ljudsko dete ima oblik otprilike kao mali Huniš, pa bi ono moglo ići na gotovo sva ona mesta gde ja uspevam pomoću moje dve dugačke noge. Ur-ron trči veoma brzo, ali ne može zalaziti u vodu, a Štipko, opet, ne može mnogo da se udalji od vode, dok jedna Hak mora da se drži ravnog tla, dovoljno ravnog za njene točkove.

Niko od njih ne se može popeti na drvo.

Pa, dobro, kakvi su, da su, to su moji drugari. Oni umeju izvesti neke stvari koje ja ne umem, pa je tu, valjda, neki kao izjednačen ishod.

Hak je bila ta koja je predložila da smislimo neku stvarno otkaćenu pustolovinu za ovo leto, pošto će to verovatno biti naše poslednje leto zajedno.

Škola je već bila završena. Gospodin Hajnc je otišao na svoje godišnje putovanje do velike arhive u Biblosu, posle koje će ga put voditi na Svetkovinu okupljanja. Kao i obično, poveo je sa sobom neke starije studente Huniše, pa i Hakinu sestru po usvajanju, Af-on. Mi smo im zavideli na tom dugom putovanju - prvo morem, onda rečnim brodom do varoši Ur-Tandž, pa magarećim karavanom u planine, sve do one doline na velikoj nadmorskoj visini, gde će oni prisustvovati igrama i pozorišnim predstavama, posetiti Jaje i gledati sastanke mudraca koji će izricati ocene o radu svih šest rasa što žive ovde, u izbeglištvu na Jijou.

Iduće godine možda će na nas biti red da idemo, ali čekati još sedamnaest meseci... Šta da kažem, to nam nije bilo dobrodošlo. Šta ako se dogodi da čitavo leto prođe, a mi da nemamo šta da činimo osim da se dosađujemo, pa da nas roditelji u tome hvataju i odmah šalju da utovarujemo šljaku u brodove, da istovarujemo ribu iz drugih brodova, i radimo sto drugih potpuno glupih poslova? Što je najgore, nijednu novu knjigu nećemo moći nabaviti dok se ne vrati

'mister' Hajnc, a ko zna neće li on izgubiti spisak koji smo mu dali!

(Jedne godine se vratio sav uzbuđen, donoseći veliku hrpu stare zemaljske poezije, a ni jedan jedini roman Džozefa Konrada, Džejmisa Fenimora Kupera, niti Kupea, ni Kunca. Neki odrasli su čak tvrdili da im se pesme sviđaju!)

Kažem, Hak je predložila da se zaputimo preko Crte. Ni do danas ne znam da li time odajem prijateljski priznanje ili svaljujem krivicu na nju.

"Znam gde ima nešto da se čita." Tako je počela, jednog dana, kad je leto tek uzimalo zalet ovde na jugu.

Jovg-Vajuo nas je već bio uhvatio kako vegetiramo ispod drvenog keja, bacamo kamičke-žabice ne bi li pogodili nekog svodastog plutača, i dosađujemo se kao nur u kavezu. I, dabome, ni pet ni šest nego on pošalje sve nas odmah uz dugačku pristupnu rampu da popravljamo kamuflažnu rešetku iznad našeg sela, a to je posao koji sam oduvek mrzeo; jedva čekam da porastem toliko da me više ne mogu angažovati za to. Mi Huniši ne volimo visine toliko kao ljudska bića, koja rado grle drveće, i ljudske domaće životinje, šimpanze; samo da vam kažem, stvarno se Hunišu zavrti u glavi kad mora da puzi po drvenoj rešetki koja čini svod iznad svih kuća i prodavnica Vufona i da neguje zelenilo koje na rešetki raste da bi nas, navodno, prikrilo od nekog osmatranja iz svemira.

Nisam nešto mnogo ubeđen da bi ta kamuflaža uopšte uspela, kad bi nastupio onaj dan zbog koga se svi nerviraju. Kad bogovi siđu s neba da nam sude, zar će nam jedan svod od lišća pomoći? Zar ćemo na taj način izbeći kaznu?

Nego, bolje da ja ne pričam o tome. Ne bih voleo da me neko nazove jeretikom, a ovo baš i nije mesto za takvo pisanje.

Tako smo se našli u visini iznad gradića Vufona, svi izloženi pogledu; sunce je treskalo u nas. Tad je Hak iskazala taj svoj predlog koji nas je pogodio kao iznenadno padanje šupljeg grada.

"Znam gde ima nešto da se čita."

Ja ostavim letvice izrezane od trske, koje sam nosio; položim ih preko jednog žbuna crnih iris-puzavica. Vidim da je ispod mene apotekareva kuća, iz čijeg dimnjaka se prosipaju jasno prepoznatljivi trekovski mirisi. (Znate li da iznad kuće u kojoj stanuju Treki rastu

biljke različite od ostalih? Može biti vrlo nezgodno ako se zadesiš tamo, iznad, u trenutku kad apotekar Treki počne da meša svoje mućkarije!)

"Šta ti to znači?" pitam ja nju, boreći se da suzbijem talas vrtoglavice. Hak se približila, na točkovima, uzela jednu trščanu letvicu i počela je vešto savijati i provlačiti kroz mesto gde je rešetka bila nešto popustila.

"Ima da se čita nešto što niko na Nagibu nije nikada ni video", odgovori ona onim svojim tonom nalik na sentimentalno pevušnje. Ona tako govori kad misli da je nešto superiška. Dve stabljike sa očima nadnela je nad svoje šake koje su žustro radile, ali je treću stabljiku zaokrenula ka meni i počela me gledati sa onim vlažnim svetlucanjem koje mi je tako dobro poznato. "Tako prastaro da u poređenju sa time i najstariji svitak na Jijou izgleda kao da ga je Dolenc maločas odštampao, pa se ni štamparska boja nije stigla da osuši!"

Hak je zaokretala i vozila po gredama i letvicama, a ja sam svaki put ostajao bez daha kad bi njen točak promašio neki oslonac ili prošao tik do neke velike rupe. Uplitala je savitljive trske vešto kao da plete korpu. Mi smo skloni verovanju da su G'keki krhka bića, zato što vole ravan teren, a užasavaju se kamenitog. Ali te osovine i ti točkovi njihovog tela veoma su gipki, tako da se G'kek ume voziti po nečemu što je za njega 'drum', a mi vidimo da nije šire od daske.

"Ma nemoj mi pričati", uzvratih energično. "Tvoj narod je spalio i potopio svoj šunjalački brod, kao što su učinile i sve ostale rase kad su silazile da se kriju ovde na Jijou. Niko od njih nije ni imao ništa osim svitaka - dok nisu došli ljudi."

Hak se zanjihala trupom levo-desno, oponašajući jednu kretnju Trekija koja znači 'možda si u pravu, ali ja/mi mislim/mislimo da je ipak verovatnije da nisi u pravu'.

"Alvine, znaš da su već prve izbeglice našle na Jijou nešto za čitanje."

Hmmm, da. Pa, dobro, nisam bio suviše hitar u kapiranju. Ja sam veoma pametan na naš, huniški način, ono: temeljit i postojan. Ali niko me nikad nije optužio za preteranu hitrinu.

Namrštio sam se, glumeći onaj ljudski izraz lica koji kaže 'ja sam

se duboko zamislio'. Jednom sam video jedno takvo ljudsko lice u nekoj knjizi. Doduše, mene od tog izraza lica zaboli čelo. Kesa ispod grla mi poče pulsirati; usredsredio sam misli.

"Hrmmmm... Čekaj malo. Ne misliš valjda na one oznake koje se ponekad pronađu..."

"Na zidovima starih bujurskih građevina, dabome! Ono malo građevina koje Bujuri nisu razrušili kad su odlazili pre milion godina, niti mulk-pauci pojeli. Baš te oznake."

"Zar to nisu bili uglavnom nazivi ulica i tome slično?"

"Bili su", priznade ona. Jedna njena stabljika, na čijem vrhu je bilo oko, sad malo klonu. "Ali bilo je stvarno neobičnih oznaka u ruševinama gde sam ja prvo stanovala. Ujka Lorben je prevodio neke od njih na drugi galaktički, ali onda nas je uništila ona lavina."

Nikad nisam mogao shvatiti kako to Hak uspeva tako mirno da priča o katastrofi u kojoj je izginula cela njena porodica. Da se meni desilo nešto tako, ne bih ni reč progovorio sledećih nekoliko godina. Možda doživotno.

"Ujka se dopisivao sa jednim učenjakom u Biblosu, o tim urezanim znacima koje je našao. Bila sam mala i nisam mnogo shvatala. Ali očigledno postoje mudraci koji žele znati šta su Bujuri pisali po zidovima."

Pamtim da sam tad pomislio: ima i nekih drugih koji bi radije da se to ne sazna. Jest da je na snazi Veliki mir, ali, ipak, ima pojedinaca u svih šest ovdašnjih rasa koji su uvek spremni da poviču jeres! i da počnu predskazivati stravične kazne koje bi se na nas mogle sručiti s neba.

"Pa, da, i zato je baš šteta što su svi ti zapisi uništeni kad... znaš."

"Kad je planina ubila moju porodicu? Da. Strašna šteta. Alvine, da li bi mi dodao još dve-tri trske? Ne mogu baš da ih dohvatim..."

Održavala je ravnotežu stojeći na samo jednom točku, a drugi joj se ludo vrteo nad provalijom. Progutao sam i dodao joj nekoliko trščanih letvica. "Hvala", reče ona i vrati se do grede na koju pade njen drugi točak, celom težinom; ali oni su rasa koja ima i amortizere, pa je taj udar bio ublažen. "Gde sam ono stala? Aha, da. Bujuri i njihovo pisanje po zidu. Predlažem da nađemo još toga, na mestu gde još niko nije gledao. Bar niko od nas šest rasa koje smo

ovde u izbeglištvu."

"A kako bi moglo postojati takvo mesto?" Moja vreća na grlu sigurno je zalepršala od zbunjenosti, tako da sam više brborio nego govorio. "Tvoj narod je doleteo na Jijo pre dve hiljade godina. Moj narod ne mnogo posle toga. Čak su i ljudi ovde već nekoliko vekova. Svaki kvadratni centimetar Nagiba je ispitan, a svako bujursko nalazište pregledano po nekoliko puta."

Hak ispruži sva četiri svoja oka prema meni.

"Tačno tako", reče ona.

Ta reč, izgovorena na engleskom jeziku, doplovila je sa timpanuma na njenoj lobanji, obojena nekim čudnim prizvucima uzbuđenja. Zurio sam dugo u Hak, a onda iznenađeno graknuo:

"Misliš, izvan Nagiba? Da se odšunjamo preko Procepa?"

Nije bilo potrebno to ni da pitam.

Da su lfnine kockice samo malo drugačije pale, ovo bi bila sasvim drugačija priča. Zamalo, zamalo da se sve ostvari onako kako je Hak predložila.

Prvo me je opsedala tim predlogom. Završili smo popravke na kamuflažnoj konstrukciji i vratili se dokoličenju blizu brodova koji su mirovali usidreni ispod ogromnih krošnji gingurv drveća, nadnetih nad more. Hak je nastavila, koristeći svoju naročitu mešavinu g'kekijevske duhovitosti i huniške upornosti.

"Ma, hajde, Alvine. Zar nismo plovili desetak puta do stene Terminus i začikavali jedno drugo smemo li ploviti još dalje? Čak smo i pošli stvarno dalje, jednom, i ništa nam se nije desilo!"

"Plovili smo samo do sredine Procepa. Onda smo se veoma brzo vratili kući."

"Pa šta? Hoćeš da nam taj sram ostane zauvek? Ovo nam je možda poslednja prilika!"

Protrljao sam moju napola naduvanu vreću, stvarajući njome jedan šupalj, dubok zvuk. "Da nisi možda zaboravila da mi već imamo projekat? Gradimo batiskaf za ronjenje do..."

Oglasila se zvukom nalik na blejanje, koji je značio da joj je ta tema odvratna. "O tome smo pričali prošle nedelje i ti si se složio da je batiskaf bedna glupost."

"Složio sam se da razmislim. Hrmmm. Pa, Štipko je već napravio ljušturu. Od onog ogromnog stabla garua, koje je izgrizao iznutra. A koliko smo truda uložili mi ostali, dok smo našli stare planove Zemljana, kompresionu pumpu i kabl? Pa one točkove koje si ti skinula sa neke mašine, pa okrugli prozorčić koji je Ur-ron našla..."

"Da, daa." Odbacila je sav taj već uloženi trud, samo jednim odmahivanjem dvema stabljikama sa očima. "Bilo je, dabome, zabavno raditi na tome tokom zime, kad smo ionako morali da sedimo zatvoreni u kuće. Naročito je dobro bilo dok smo imali utisak da, ipak, nikada nećemo stvarno roniti sa time. Bilo je superiška dok je bilo kobajagi.

"Ali sad postaje ozbiljno", nastavila je Hak. "Štipko govori da ćemo kroz mesec-dva krenuti stvarno u ronjenje. Zar se nismo saglasili da je to nerazumno? Zar nismo, Alvine?" Huk se dokotrijala bliže i učinila nešto što, koliko znam, nijedna druga G'kekinja nikada nije. Oglasila se ka meni jednim dubokim, ne mnogo glasnim, brujećim tonom "umbllll" koji među G'kekima koristi mlada ženka samo kad hoće svom mladom, zgodnom mužjaku da stavi na znanje da on treba da uvidi ispravnost njenog načina gledanja.

"Zar ne bi radije pošao sa mnom da vidimo neke super zapise, toliko laćane i prastare da su nastajali uz upotrebu računara i lasera i takvih stvari? Hr-rm? Zar to nije mnogo bolje nego udaviti se u nekom smrdljivom, bednom mrtvačkom sanduku na pola puta do dna mora?"

Bilo je vreme da se pređe na neki drugi jezik. Meni se, normalno, više sviđa engleski nego oni nadmeni jezici nekadašnjih međuzvezdanih bogova, ali čak i gospodin Hajnc se slaže sa tim da "ljudski tempo i labava logička struktura podstiču nestrpljive poduhvate oduševljenja."

E, a meni je u tom trenutku trebalo nešto suprotno, pa sam nastavio govoriti pomoću zvižduka i pucketanja, drugim galaktičkim.

"Razmatranje (kažnjive) kriminalnosti - to ti nije palo na um?"

Nimalo zbunjena, ona mi odgovori na sedmom galaktičkom, a to je formalni jezik, ljudima najomiljeniji.

"Mi smo maloletni, prijatelju. Osim toga, zakon o granici ima svoj smisao, a to je da se spreči ilegalno razmnožavanje, ono izvan

dozvoljene zone. Naša družina nema takve namere!"

Onda se hitro, zakratko, prebacila na drugi galaktički:

"Ili ti možda imaš (nastrane) planove da pokušaš (nenormalne, hibridne) opite razmnožavanja sa ovom (ženkom, devicom) osobom?"

Kakva pomisao! Očigledno je nastojala da me izbacila iz ravnoteže. Osećao sam kako gubim kontrolu. Još malo, pa bih se počeo zaklinjati da ću zaploviti kao onim mračnim ruševinama koje se ponekad mogu videti, mutno, ako stojiš navrh stene Terminus i uperiš urški teleobjektiv preko dubokih voda Procepa.

Upravo tada ugledah dobro znano kretanje ispod mirnih voda zaliva. Crvenkasto telo videlo se u plićaku; grabilo je nogama kao kraba, uz peščanu površinu, i najzad izbilo na vazduh, razbacujući slanu vodu svud oko sebe. Na sredini kompaktne petaugaone ljuštire uzdizao se debeli svod opasan sjajnim crnim pojasom.

"Štipko!" povikao sam, zadovoljan što će me neko spasiti od Hakinog vrućeg poleta. "Dođi pomozi mi da ubedim ovu smešnu..."

Ali mladi Gheuen dojurio je do nas i progovorio pre nego što se sva voda ocedila iz njegovih proreza za govor. Prekinuo me je usred rečenice.

"Mmmm-mmon..."

Štipko nije engleskom jeziku tako vičan kao Hakica i ja. Naročito ne kad je uzbuđen. Ali govori engleski da bi dokazao da je i on jednako moderan, a to znači jednako sklon oponašanju ljudi (to se zove humitiranje) kao i mi ostali. Podigoh ruke. "Polako, momče! Udahni malo vazduha. Na svih pet strana!"

Udahnuo je duboko, a pošto su dve njegove noge još bile delimično u vodi, odisanje iz tih dvaju usta imalo je izgled mlazeva vode i mehurića, ispod površine. "Video ssssam ih!" reče on. "Ovog p-puta sam ih sssstvarno video!"

"Video si - koga?" upita Hak, vozeći se malčice bliže, po mekanom pesku, svojim telesnim točkovima.

Traka za gledanje koju Štipko ima na toj kupolastoj glavi gleda, zapravo, na sve strane istovremeno. Pa ipak, osećali smo da naš prijatelj naročito pomno gleda u nas. Udahnuo je duboko, a onda

kazao samo jednu reč.
"Čudovište!"

Drugi deo: KNJIGA NAGIBA

Legende

Više od pola miliona godina je prošlo od kad su Bujuri odleteli sa Jijoa, poštujući galaktičke zakone o upravljanju planetama: oni su tu planetu bili zakupili na određeno vreme, i zakup im je, naprosto, istekao. Sve što nisu mogli poneti sa sobom, niti smestiti u lunarne magacine, Bujuri su prilježno, disciplinovano razorili. Tamo gde su se uzdizali njihovi moćni gradovi, blistavi na suncu, ostale su samo ruševine, po kojima su ubrzo izrasle puzavice.

Pa ipak, i do danas u senci Bujura živimo, mi ukleti, izgnani divljaci; u senci koja nas podseća na to da su Jijom nekada vladali bogovi.

Mi živimo ovde kao ilegalni naseljenici. Mi smo 'skorašnji'. Jedino se usuđujemo postojati na ovom jednom pojasu zemljišta između okeana i planina. Šest smo rasa. Sa sujevernim strahopoštovanjem gledamo bujurske razvaline, erozijom izjedene. U našu zajednicu vratile su se knjige i pismenost, ali ne i alati niti veštine potrebni za proučavanje tih ostataka i prikupljanje nekog većeg znanja o poslednjim zakonitim stanovnicima Jijoa. Našli su se u poslednje vreme neki entuzijasti, nazvali sebe 'arheolozi', i počeli se služiti tehnikama pronađenim u prašnjavim zemljanskim udžbenicima, ali ovi pojedinci odani znanju ne umeju nam kazati čak ni kako su Bujuri izgledali, kakve su navike imali, kakve stavove, koji način života.

Najbolji dokazi kojima raspolažemo nalaze se u folkloru.

Iako Glaveri više ne govore - zbog čega ih i ne smatramo za sedmu rasu - mi pamtimo neke od priča koje su svojevremeno upravo od Glavera čuli G'keki, koji su ih najbolje poznavali u vremenima pre devolucije glaverskog naroda na niži stepen svesti.

U davnim vremenima, pre nego što su šunjalačkim brodom došli na Jijo, Glaveri su bili punopravni građani Saveza pet galaksija. Putovali su svemirom na sve strane. Priča se da su se zblížili sa rasom zvanom Tunuktjuri, koja je bila klan veliki i uzvišen. A ta rasa, opet, tunuktjurska, u svojoj mladosti bila je privržena drugoj jednoj

rasi, koja je nastupila kao pokrovitelj i omogućila Tunuktjurima Uzdizanje, dala im moć govora, alate i visoku svest. Ti pokrovitelji Tunuktjura behu Bujuri, tako su se zvali; a došli su iz Četvrte galaksije, sa jednog sveta na čijem nebu je blistala ogromna ugljenična zvezda.

Prema legendi, ti Bujuri su vešto pravili druga, mala živa bića.

Takođe su posedovali jednu retku i opasnu odliku - smisao za humor.

Tajna Bujura. Autor: Hau-uptunda, esnaf slobodnih učenjaka, leta izgnaničkog 1908.

ASK

Slušajte, prstenovi moji, pesmu koju pevam. Neka se njena isparenja uzdižu među vašim jezgrima i neka tonu kao kapljući vosak. Pjesma dolazi sa mnoštvom glasova, mirisa i jačina vremena. Utkana je kao tapiserija G'keka, teče kao arija huniška, galopira i krivuda kao urska legenda, a ipak se okreće neumoljivo, kao stranice ljudske knjige.

Počinje u miru.

Bilo je proletnje doba, počinjao je drugi lunarni ciklus hiljadu devet stotina tridesete godine našeg izгона i zločina, kad Rotheni stigoše. Oni su se javili na našem nebu nedobrodošli. Blistajući sunčano u svojoj vladavini na nebu i u eteru, pocepali su veo našeg prikrivanja u najgorem mogućem trenutku - za vreme prolećnog plemenskog Okupljanja, u blagoslovenom podnožju Jajeta Jijoa.

Otišli smo tamo, kao i toliko puta posle njegovog Izranjanja, da čujemo muziku tog velikog ovalnog tela. Da tragamo za obrascima koji bi nas vodili. Da trgujemo, razmenjujemo proizvode naših raznovrsnih nadarenosti. Da razrešavamo sukobe, takmičimo se u igrama i obnavljamo Zajednicu. Nadasve, da tražimo načine za umanjivanje štete koju nanosi naše prisustvo na ovom svetu, prisustvo koje je od početka bilo pod nesrećnom zvezdom.

Okupljanje - vreme uzbuđenja za mlade, vreme posla za vične i za one koji su se primakli kraju svojih godina, vreme kad se prijateljima kaže zbogom. Već su se širile glasine i pojavljivali predznaci, da će to biti skupština od ogromnog značaja. Iz svakog naroda došlo je više od uobičajenog broja učesnika. Ne samo mudraci i lualice, podmitljivi političari i vešti tehničari, nego i običan narod, oni sa dve noge ili četiri ili pet nogu, i oni od prstenova, i oni čije telo ima točkove; dolazili su za zvucima bubnjeva po planinskim puteljcima još zaleđenim, da bi stigli do svetih livada. U svakoj rasi našlo se mnogo pojedinaca koji su osetili drhtaje - jače nego ikada od one godine Providenja u kojoj je iz majčinskog tla planete Jijo izbilo Jaje, pršteći na sve strane vrelom prašinom svoga rađanja, i preuzelo ulogu vladaoca i ujedinitelja među našim klikama koje su

sklone da se posvađaju.

Ah, Okupljanje.

To najnovije hodočašće možda se još nije očvrsnulo kao pamćenje u vosku. Ali pokušajte se setiti kako smo polako ukrcali našu sada već staru hrpu prstenova na brod, u luci koja se zove Daleko Vlažno Pribežište, a onda zaplovili pored svetlucavog Spektralnog toka i pored Ravnice Oštrog Peska.

Zar nam se nije učinilo da ova dobro znana čudesa počinju da blede kad smo stigli do Velike močvare i našli da je sva procvetala? To je prizor koji se Trekiju ukaže samo jednom u životu. More boja - more behara; već se pretvaralo u plodove i već je počinjalo u svom šarenilu umirati pred našim čulima. Prešli smo iz broda u barke sa ravnim dnom, pa smo mi putnici počeli veslati, okruženi preobiljem oštih mirisa, kroz avenije cveća, pod svodovima od miliona silfinskih latica.

Naši saputnici zaključili su da je to sudbinski predznak, zar ne, prstenovi moji? Ljudi koji su bili među nama pominjali su čudljivu Ifni, onu tajanstvenu čije presude nisu uvek pravedne, ali uvek iznenade.

Pamtiš li i druge prizore/doživljaje? Tkačka sela? Mulk-pauke i lovačke kampove? Pa, naposletku, i onaj naporni uspon, po kome su naša stopala morala načiniti nebrojene zaokrete jedan za drugim, kroz Prolaz dugačkih umbra, sve do ove zelene doline gde su, pre četiri pokolenja Trekija, geiziri parom perjaničili, a duge plesale u slavu izlaska tamnog ovoida?

Setite se sad kako je krckao vulkanski šljunak, i kako su reugzveri, obično sasvim poslušne, drhtale na prstenu na našoj glavi, i bunile se, odbijale da se spuste preko naših očiju, zbog čega smo morali u logor ući sa golim licem, bez maske, tako da su deca svih šest rasa jurcala oko nas vičući: "Došao je Ask! Došao je Treki Ask!"

Dočarajte sebi sliku kako su drugi visoki mudraci, naše kolege i prijatelji, izlazili iz svojih šatora da nam priđu hodom, puzanjem, kotrljanjem, i da nas pozdrave. Za nas su upotrebili iste epitete, da smo visoki i mudri; i ime Ask, koje je samo nalepnica na nepostojećem 'ja' - što mi trpimo zato što imamo dobru volju i želimo njima izići u susret.

Pamtite li sve ovo, prstanovi moji?

Pa, onda strpljivi budite. Uspomene se zgušnjavaju kao vosak koji kaplje, stišavaju se i stvaraju omotač oko našeg jezgra. A kad se tu nađu, nikada više ne mogu biti zaboravljene.

Na Jijou postoji jedan duboki sjaj u onom delu neba koji je najudaljeniji od sunca. Kažu nam da je to pojava koja se retko viđa na svetovima koje su Veliki galaktičari uneli u svoje kataloge; posledica je zrnaca ugljenika, onih istih zrnaca oko kojih se u oblacima kondenzuje šuplji grad. Te loptice ugljenika šalje nam zvezda Izmunuti, bleštavo oko u jednom sazvežđu za koje ljudska bića koriste naziv 'Muka Jovova'. Priča se da su naši preci proučili ove odlike našeg novog doma pre nego što su spalili i sahranili svoje brodove.

Takođe se priča da su oni ove odlike naprosto 'potražili' u lokalnom ogranku Galaktičke biblioteke, pre nego što su i tu instalaciju prepustili plamenu, na dan koji je dobio naziv Dan bez povratka, ili, kako se još kaže, Nepovratnik.

Ne beše grada šupljeg tog proleća, kad su drugi mudraci izišli da pozdrave naše prstenove i da opet nazovu nas/mene imenom 'Ask'. Okupljali smo se ispod trema našeg paviljona, i tad sam doznao da moj reug nije jedini koji se uznemirio. Čak ni strpljivi Huniš nije uspevao da obuzda svog reuga - pomagača u prevođenju. Zato smo mi mudraci neko vreme razgovarali između sebe, ne koristeći usluge tih naših malih simbiota, snalazeći se koliko smo mogli rečima i pokretima. Ubrzo su se reugi ipak vratili svome poslu.

Od sviju nas čiji preci odlučiše da ostanu u izgnanstvu bez nade na ovom svetu, G'keki su najstariji po vremenu kad su došli. Zato je G'kekiju, mudracu Vubenu, pripadala dužnost da bude Govornik potpalilac.

"Da li je krivica naša što rantanoidi propadoše?" upitao je Vuben, okrećući po jedno oko na svaku stranu sveta. "Jaje oseti bol u životnom polju kad god se potencijal izgubi."

"Hrrrm. O toj poenti mi se raspravljajmo beskrajno", odgovori huniški sofista Fhundau. "Lark i Uthen govore o opadanju. Rantanoidi još nisu izumrli. Još postoji neki mali broj njih na jednom ostrvu u Jugunu."

Ljudski mudrac, Lester Kembel, saglasio se. "Čak i ako su u beznadežnom stanju, rantanoidi su samo jedna od nebrojenih vrsta glodara koji riju zemlju i žderu korenje. Nema razloga da verujemo da su bili nešto posebno blagosloveni."

Ur-Jah odgovori da su i njeni preci, u davnoj prošlosti, daleko odavde, bili mali glodari koji su rili zemlju i ždrali korenje.

Lester naklonom ka njoj priznade da je to tako. "Svejedno, nismo mi odgovorni za uspon i pad svake žive vrste."

"Kako možeš to znati?" istrajavao je Vuben. "Većinu alata nauke mi nemamo, jer su nas naši sebični preci ostavili da lutamo po mraku. Ne možemo znati kakvu prefinjenu vrstu štete činimo kad stanemo nogom na list ili bacimo naše otpadne materije u neku jamu. Niko ne može predskazati za šta sve možemo biti pozvani na odgovornost, kada dođe onaj veliki dan. Čak i glaveri, koji su sada u stanju nevinosti, biće izvedeni pred sud."

Tada naša ostarela gheuenska mudrakinja, kojoj smo dali ime Uviđanje Oštro Kao Nož, nagnu svoju blistavoplavu ljušturu na jednu stranu. Njen glas bio je blagi šapat iz jedne hitinske butine. "Jaje, koje smo od divljine dobili na poklon, zna odgovore na ta pitanja. Istina je nagrada otvorenom umu."

Uozbiljeni ovom mudročću, predali smo se meditaciji.

Pošto njihove usluge više nisu bile potrebne, reugi koji su do tog trenutka bili na našim čelima pootpadali su i okupili se u sredini, da razmenjuju enzime svojih domaćina. Mi smo uhvatili jedan blagi ritam kome je svaki mudrac dodavao ponešto, po jedan deo harmonije disanja i otkucavanja naših srca.

Prstenovi moji, pamтите li šta je odabralo baš taj trenutak da se u njemu desi?

Tkanje našeg jedinstva procepili su hučni odjeci koje je rotenski brod nadmeno bacaо svud oko sebe, obznanjujući tako svoju zlu silu još pre nego što se pojavio pred našim pogledima.

Izišli smo i zagledali se, zbunjeni, u rascepljeno nebo.

Uskoro su i mudraci i narod jednako znali da je Veliki dan konačno došao.

Ni deca palih ne mogu izbeći osvetu.

PORODICA NELO

Proizvođač hartije imao je troje dece - broj doličan za onoga ko se bavi tim uzvišenim zanatom. I njegov otac, i otac njegovog oca, imali su po troje dece. Nelo je oduvek pretpostavljao da će se porodična loza nastaviti kroz njegova dva sina i jednu kćer.

Zato mu je vrlo teško palo kad su njih troje, deca uporna i svojeglava, napustili vodenicu, jaz koji vodu donosi do točka i drvenu mašineriju unutra. Niko od to troje nije se odazvao primamljivoj lupnjavi čekiča za pulpovanje, pod kojim su se krpe prikupljene od svih šest rasa raspadale na vlakna; niti se odazvaše slatkoj izmaglici koju šire filtri za procedivanje; niti ih privuče klanjanje trgovaca, puno poštovanja, trgovaca koji su dolazili iz daljine da kupe Neloove glatke, bele stranice.

Ali su Sara, Lark i Dver voleli da koriste hartiju, itekako!

Najmlađi od njih, Dver, zamotavao je u hartiju vrhove strela, a i mamce za lov. Ponekad je plaćao ocu za hartiju, tako što mu je donosio piu-grudvice ili zube grvona; onda se opet stapao u jedno sa šumama, kao što je činio neprestano još od svoje devete godine. Postao je šegrt Falonu Tragaču, a uskoro i legenda širom Nagiba. Nijedna životinja za kojom bi Dver krenuo u potragu nije mogla izmaći njegovom luku i strelama, osim ako je bila zaštićena zakonom. Ali se govorkalo da taj dečak žestokih očiju i kose crne kao gar ubija i jede šta god mu se prohte, tamo gde zakon ne vidi šta on radi.

Za razliku od neobuzdanog Dvera, Lark je bio sav usredsrešen ka jednom cilju. Koristio je hartiju da bi crtao i na zid svoje radne sobe kačio ogromne grafičke sheme koje su na pojedinim mestima bile gotovo crne od dodatnih beležaka i dijagrama. Na drugim mestima bile su gotovo prazne, bele, što je bilo svojevrsno traćenje Neloovog majstorskog proizvoda.

"Ali tu se ništa ne može učiniti, ne mogu ih popuniti", objašnjavao je Lark ocu, stojeći pored drvenih polica ispunjenih fosilima. "Nismo otkrili koje su žive vrste popunjavale te praznine. Ova planeta je do te mere složena, da ja mislim da čak ni Bujuri nisu mogli u celosti

shvatiti njen ekosistem."

Nelo je smatrao da je ta Larkova tvrdnja o Bujurima sasvim besmislena. Kad su Bujuri uzeli planetu Jijo u zakup, bili su već punopravni građani Zajednice pet galaksija, pa su imali i pristup do slavne Velike biblioteke, u poređenju sa kojom su sve papirne knjige u gradu Biblosu samo trunčica! Bujuri su mogli pomoću samo jedne reči da dozovu podatke o bilo čemu pod ovim suncem. O bilo čemu pod milijardu sunaca, ako se pričama o prošlosti može verovati.

Mudraci su odobravali Larkov rad. Ali Sara? Ona je Nelu oduvek bila najdraža, ona je nekad volela mirise, ritmove i teksture proizvodnje hartije - sve do svoje četrnaeste godine, kad je pukim slučajem naišla na dar.

Krivicu za taj događaj Nelo je bacao na svoju pokojnu ženu, koja je u njegov život ušla na tako neobičan način, tako davno, i koja je punila dečje glave svakojakim čudnim pričama i ambicijama.

Tako je, zaključio Nelo. Za sve je kriva Melina...

Tihi kašalj prenuo je Nela iz ovog nezadovoljstva kome se pomalo dremljivo bio predao. On žmirnu. Preko ivice njegovog izrovašenog radnog stola virio je par tamnosmeđih očiju. Lice utonulo u tamno krzno, pa ipak toliko blisko ljudskom da su pojedini nepažljivi Treki u pojedinim slučajevima postupali prema ovakvim bićima, šimpanzama, sa jednakim poštovanjem kao da su to punopravni članovi Zajednice.

"Još si tu?" upita Nelo oštro.

To majmunsko lice malo se trglo od nelagodnosti, a onda je klimnulo ka levoj strani, ka sobi koja je služila kao magacin hartije. Tamo je jedan od Neloovih pomoćnika polako prikupljao iscepane listove hartije iz koša za otpatke.

Nelo opsova. "Ne to smeće, Joko!"

"Ali, Majstore, rekao si da prikupimo sve odbačene komadiće koje ne možemo prodati..."

Nelo pođe tamo, sagnuvši se usput da bi se provukao ispod Velike osovine. Bila je napravljena od jednog jedinog ogromnog stabla tvrdog drveta; obrtala se polako i prenosila mehaničku silu od seoske vodenice do nekoliko obližnjih radionica. Nelo pogura Jokoa

sa tog mesta. "Ne brini se ti oko toga. Vрати se do naših kotlova - i reci Kalebu da pušta manje vode kroz jaz! Još četiri meseca ima do kišne sezone. Ako ovako nastavi, ostaćemo bez vode kroz dva!"

Nelo počе osmatrati police. Najzad odabra dva paketa hartije zamotana u trake od puzavica. Bila je to hartija sa manjim oštećenjima. Nije baš sasvim za bacanje, neko bi je mogao kupiti, možda. Ali čemu štednja? Zar nisu mudraci upozorili na to da u sutrašnjicu ne treba ulagati mnogo ponosa niti brige?

"Jer sav naš trud biće na suđenju preispitan, i malo za koga će se lepa reč naći..."

Nelo frknu. Nije on religiozan. On proizvodi hartiju. A to je zanimanje koja podrazumeva da se čovek, barem malo, pouzdaje u suštinsku dobrotu vremena.

"Ova hartija biće dobra za tvoju gazdaricu, Priti", reče on maloj ženki šimpanzi. Ova obiđe oko radnog stola i pruži ruke. Nema kao reug, ova ženka je služila Neloovoj kćerki bolje nego što bi ijedno drugo biće na Jijou moglo. Služila je na načine koji bi većini drugih bića bili nerazumljivi. On dade majmunici jedan od tih teških 'risova'.

"Ja ću nositi drugi. Vreme je, ionako, da ja malo svratim kod Sare, da vidim da li dobija dovoljno za jelo."

Mutava ili ne, šimpanzica se umela izražavati prevrtanjem očiju. Znala je da Nelo to o hrani koristi samo kao izgovor da bi video kakav to tajanstveni gost sada stanuje kod Sare.

Nelo zareža. "Odmah da si pošla, bez odugovlačenja. Neki od nas zarađuju za život svojim radom, znaš."

Pokrivena pešačka staza povezivala je branu/fabriku sa šumom, u kojoj je većina seljaka obitavala. Žestoki sjaj sunca filtrirao se kroz svod žive kamuflaže. U podne je samo optimista mogao misliti da će takav lisnati zastor zaista moći da sakrije građevine ako neko počne da ih traži odlučnim skeniranjem iz kosmosa. A među Šest naroda, optimizam je smatran za blagi oblik jeresi.

Neloov najstariji sin je, na nesreću, upražnjavao drugu vrstu jeresi.

Prikrivanje je bilo još neubedljivije nad samom velikom branom. Za razliku od veštačkih jezera koja su pravili naseljenici Gheueni,

malenih, bara takoreći, zaprečenih branama koje su izgledale, odozgo, samo kao odroni zemlje ili slučajne gomile nanetih panjeva i stabala, ovde je bilo veštačko jezero čiji je prečnik iznosio bar pola dometa strele. Rubovi brane bili su kamuflirani lažnim stenama i slapovima puzavica. Ipak, mnogi naseljenici su govorili da je to najdrastičniji primer loše kamuflaže na celom Nagibu... posle, naravno, pojedinih bujurskih ruševina, koje su još upadljivije. Svake godine su, na Dan odricanja, radikali pokretali harange da se to sruši.

I sad im se Lark pridružio, pomisli Nelo, i odmah baci uobičajenu žalbu u pravcu duha svoje pokojne supruge. Čuješ li, Melina? Ti si tog dečka dovela sa sobom, kad si došla sa dalekog juga. Nas ubeđuju da geni nisu toliko važni kao vaspitanje, ali zar sam ja vaspitao sina da se dernja pred gomilama naseljenika i pali ih za rušenje i razaranje? Nikad!

Nelo se nije uzdao toliko u kamuflažu, koliko u obećanje koje su dali preci, osnivači, koji su posejali svoje zabušantsko seme na Jijou: obećali su da niko neće doći da naročito odlučno pogleda iz svemira. Bar prvih pola miliona godina.

Jednom je, u raspravi sa Larkom (ime koje bi na engleskom značilo jednu pticu, ševu), pomenuo ovaj argument. Na njegovo iznenađenje, momak se saglasio, a odmah zatim izjavio da to nema veze. "Zalažem se za drastične mere ne zato što se plašim da će nas uhvatiti nego zato što tako treba."

Treba? Šta znači treba? Šta je ispravno ili neispravno? Oblak apstrakcija od kojih se Nelou vrti u glavi. Lark i Sara, međutim, vole da se bave takvim neopipljivim pričama: satima se raspravljaju o sudbini i predodređenosti. Ponekad je Nelou bilo ponajlakše da shvati Dvera, svog divljeg sina u šumi.

Iz radnje seoskog drvodelje ispadala je i letucala piljevina. Tamo se prave drvene cevi koje će Jobi, debeljušni seoski vodoinstalater, upotrebiti za dve svrhe: za dovodjenje sveže vode u kuće i za odvođenje otpadnih materija u septičke jame. A to su udobnosti civilizovanog života.

"Duboku senku, Nelo", reče Jobi, razvlačeći reči na način koji poziva srodnu dušu da zastane da malo popričaju.

"I oblačno nebo", uzvratilo Nelo učtivo, klimnu glavom, ali produži da hoda. Ništa mu, doduše, ne bi nedostajalo da provede nekoliko dura u dokonom ćaskanju. Ali ako ovaj Jobi sazna da idem Sari u posetu, posle će obići pola grada samo da bi dokonao šta sam ja saznao o njenom novom kućnom ljubimcu... o neznancu sa rupom u glavi.

U nekim ranijim godinama čuvala je tako po kući čip ptičicu koja je pala i kojoj je slomljeno repno 'kormilo', ili neko ranjeno tojo kućence. Sve to bolesno ili ranjeno na kraju bi se našlo u njegovom magacinu, u kutiji obloženoj Neloovom najfinijom čojom, pod Sarinom brigom i negom. Nedavno je Nelo pomislio da je to razdoblje u Sarinom razvoju već prošao, da je odrasla dovoljno da se time više ne bavi... ali pre nekoliko dana vratila se sa jednog rutinskog putovanja, na kome su učesnici tragali za raznim vrednim sitnicama, i donela ranjenog čoveka koji se bacakao na nosilima.

U onim ranijim godinama Nelo bi se protivio prisustvu ma kog stranca, pa makar i ranjenog, u kući koju je, na drvetu, imala njegova kćerka. Ali sad je bio zadovoljan što je na bilo koji način izišla iz razdoblja napornog rada i usamljivanja koji je potrajao godinu dana. Jedan od Sarinih starešina u Esnafu nedavno mu je pisao, žaleći se da ona izbegava onu glavnu dužnost žene u njenoj kasti; prekorevao ju je zbog toga i tražio da mu Nelo pismeno odgovori. Znači, sad se Sara zainteresovala za jednog čoveka... pa, dobro, možda je to osnov za neku uzdržanu nadu.

Sa natkriljene pešačke staze Nelo vide gradskog eksplozera i njegovog mladog sina kako proveravaju jedan sidrišni dok velike brane. Uozbiljen, čak natmuren, sa duboko urezanim crtama lica, Henrik je posegnuo u jednu duboko zavučenu udubinu i izvadio glinenu cev koja se završavala navojem kao sijalica. Pregledao je naboj unutra, a onda ga dao sinu da pomiriše.

Nelo najednom postade napadno svestan moćnog jezera koje vreba iza brane, spremno da provali i odnese sve ustave i fabrike ako u jednom trenutku Henriku stigne signal da obavi svoj posao. Oseti i bolnu zavist što ovaj eksplozer može tako uhodano da saraduje sa svojim sinom. Tako je i on, Nelo, nekada sa svojim ocem saradivao. I nadao se da će moći tako nastaviti sa nekim svojim

detetom koje bi volelo hartiju jednako kao on.

Kad bi mi bar jedno od to troje dece rodilo naslednika.

Imaću ja naslednika, svečano reče Nelo, u sebi. Pa makar morao da podmitim mudrace da tako zapovede!

Henrik je vratio cev u duboki otvor, a onda ga zapušio glinom.

Tihi uzdah zašišta levo od Nelo. Tamo je neka druga osoba takođe gledala eksplozere. Drvogriza, matica-predvodnica ovdašnjeg gheuenskog naroda. Čučala je pored jednog panja; svih pet nogu je podvukla pod sebe. Frktala je, i od tih mlazića vazduha prašina se kovitlala ispod njene plave ljuštare. Preko trake za gledanje nosila je reuga, kao da bi joj on mogao nešto reći o Henriku i sinu.

Zbog čega li ona ima da se brine? Pa, valjda Henrik samo obavlja rutinski pregled eksploziva. Selo Dolo ima i stanovnike koji su ljudi - štaviše, oni su većina. Oni nikad ne bi žrtvovali branu, koja je izvor njihovog bogatstva i prestiža. Samo nekoliko pravovernih zanesenjaka želi tu eksploziju.

Neloov najstariji sin je jedan od takvih ljudi.

Svi smo nešto nervozni, pomisli on. Okrete se od tog prizora. Prvo jedna nenormalna zima, onda Ulkounov predlog, pa Larkova jeres. A sad još taj tajanstveni stranac koga je Sara dovela kući.

Zar je ikakvo čudo što teško uspevam da zaspim?

Kuće većine seljaka smeštene su bezbedno. Iako je nebo jedna preteća, zloslutna stvar, oni su se baš ka njemu popeli. Visoko u stablima i krošnjama moćnog garu drveća izgradili su sebi gnezda. Na okolnim granama, čije su površine ravne i široke, imaju čitave plantaže sa raznim jestivim vrstama mahovine. To priroda kao da je spremila nišu pogodnu za Zemljane, koji vole takvo životno okruženje, baš kao što Gheueni vole jezera, a urska plemena suve ravnice.

Nelo i šimpanzica Priti morali su nakratko da zastanu, dok su neka deca terala jato žbunskih ćuraka (a kako su one blejale!) po šumskom zemljištu, preko staze kojom su hteli proći njih dvoje. U blizini su se našla dva Glavera, čije su kože imale izgled opala. Riškali su po tlu, tražeći crve. Uznemireni u tom poslu, podigli su okrugle glave i počeli nadmeno šmrktati. Deca su im se smejala. U

izbuljenim očima Glavera svetlost gneva ubrzo se ugasila, zato što je bilo previše naporno održavati je.

Sve je to bio dobro znani seoski ritam života. Nelo ne bi imao ništa protiv da tako zauvek ostane. Verovao je da će tako i biti, sve do onog uznemirujućeg razgovora u kome mu je Lark, neposredno pre odlaska na Okupljanje, objasnio razloge za svoju jeres.

"Priroda opet preuzima vlast na ovom svetu, oče. Gazi obrasce koje su nametnuli raniji stanovnici i ide dalje."

Nelo je to čuo, ali nije poverovao. Kako mogu nerazumna živa bića da 'preuzmu vlast' posle samo milion godina? Valjda je upravljanje planetom moguće samo ako postoji neka rukovodeća rasa, kao što je i za upravljanje jednom baštom potreban farmer?

"To je smisao proglašenja da planeta ima biti ostavljena 'na ugaru', neobrađena, neko vreme", nastavio je tog dana Lark. "Planetu treba pustiti da se odmori i oporavi, bez ičijeg uplitanja sa strane."

"Misliš, bez prisustva ovakvih kao što smo mi."

"Tako je. Ne bi trebalo da budemo na Jijou. Nanosimo štetu naprosto time što boravimo ovde."

Bila je to stara moralna nedoumica šest naroda, šest rasa. Preci svih šest smatrali su da imaju dovoljno jake razloge da se spuste svojim šunjalačkim brodovima i da njihovo potomstvo uhvati koren ovde, na zabranjenoj planeti. Stari Spisi davali su utisak da je to bio zločin pomešan sa nadom. Neloov sin, međutim, samo je govorio o kršenju zakona. Štaviše, Lark i njegovi drugari imali su plan da najzad nešto i učine po tom pitanju. Da izvedu jedan veličanstveni gest na ovogodišnjem Okupljanju, gest odanosti, kojim bi iskupili krivicu nebrojenih dosadašnjih pokolenja. Smislili su da urade nešto svetačko, ali užasno.

"Hajde, ne pričaj gluposti!" bunio se tog dana Nelo. "Kad dođe dan da se civilizacija konačno vrati u ovu galaksiju, neće se naći ni najmanji trag da smo mi ikad živeli ovde. Ne, ako živimo kako valja i treba, prema Jajetu i Zakletvi. To što vi planirate sasvim je svejedno!"

Da se o tome ili o bilo čemu drugom raspravljao sa Dverom, razgovor bi se pretvorio u svađu i prkosnu dernjavu. Sa Larkom je razgovor bio drugačiji, ali je Nelo mnogo više nervirao; naime, Lark je ispoljavao jednu tvrdoglavu učtivost iza koje je skrivao najčistiju

jer. Ma, od majke je on to sve nasledio, mora biti.

"Nije bitno da li će naš zločin ikada biti otkriven, oče, ili neće. Bitno je da smo ovde. Mi, naprosto, ne bi trebalo da postojimo!"

Dok su Nelo i Priti prolazili kroz selo, seljani su salutiranjem pozdravljali svog majstora hartijaša. Ali on im je danas uzvrćao samo natmurenim pogledima, pomišljajući ljuto da bi mnogo bolje bilo kad ga njegova sopstvena deca ne bi toliko jela - prvo zanemarivanjem njegovih želja, a drugo, širenjem nekih svojih uznemirujućih zamisli.

Nekoliko brodića ležalo je na vodi. Bili su privezani uz gradski dok. Hitre, nur životinje, glatkog krzna, pentrale su se po jarbolima i konopima; popravljale su, pritezale, navlačile kamuflažne pokrivke. Već vekovima njihova rasa uči da radi upravo to; a učitelji su im Huniši, visoka bića sa izduženim njuškama. Posada jednog brodića pomagala je nekim meštanima da utovare izvesnu količinu stakla i metala; to su skupljači otpadnog materijala doneli sa nekih bujurskih ruševina koje leže uzvodno od grada. Jedan deo biće iskorišćen kao sirovina u kovačnicama grada Ur-Tandža, a ostatak će biti izručen u duboke jame za šljaku koje postoje na dnu mora, daleko od obale.

Nelo bi normalno zastao da gleda ovaj posao, ali Priti ga je povukla za rukav, pozivajući ga da pođe gore, ka plavosivim granama šume.

Dok su se okretali da krenu tamo, odasvud se digoše povici naroda. Ljudi su bacali teret iz ruku, huniški mornari su čučali i širili nožne prste koji su, kao peraja, bili povezani kožicama za plivanje. Ogromna stabla počela su se njihati, uz škripu; brodski konopi su se kidali, voda je najednom bila sva izrešetana uspravnim bućkanjem talasa. Iz šume naiđoše oblaci lišća koji su se klobučali, zavojito uvijali i punili vazduh. Nelo prepoznade potmul, duboki glas zemljotresa! Strah od koga mu je kičma trnula mešao se sa čudnim prijatnim uzbuđenjem. Nelo je razmišljao vredi li potrčati ka nekoj čistini.

Pre nego što se mogao odlučiti, uzbuna je prošla. Krošnje su se još komešale, ali su pešačke staze prestale da se njišu, a izukrššana talasanja jezerske vode obustavila su se su kao snovi. Mornari

počeše frktati sa olakšanjem. Seljaci su rukama pravili pobožne pokrete, jer pomeranja Jijoa smatrana su svetim predznacima. Verovalo se da zemljotresi pokazuju da planeta ima snagu da se izleći; smatrani su za dobre čak i kad su nanosili najveću štetu. Pre jednog veka u jednom zemljotresu probilo se na svetlost dana, iz dubina zemlje, Sveto Jaje, a ono se pokazalo kao blagoslov zbog koga je itekako vredelo pretrpeti bol kojim je njegovo rođenje bilo praćeno.

"Jijo, majko naša", počeo se Nelo moliti u sebi, dok su poslednja smirivanja tla prestajala. "Daj da sve dobro bude na Okupljanju. Daj da mudraci ubede Larka i njegove drugare da odustanu od tih glupih planova."

Usudio se da u molitvu unese još nešto. "Možda bi Dver mogao sresti neku devojkicu iz dobre porodice i smiriti se?"

Znao je da ne sme dodati i onu treću želju. Sara ne bi odobrila da on priziva božanstvo i govori nešto njoj u korist. Izuzev ako bi to božanstvo bila Ifni, nepristrasna, ali i ćudljiva boginja brojeva i sudbine.

Kad mu se puls vratio na normalu, Nelo dade znak šimpanzici da ga vodi dalje. Sad je njihov put išao uz masivno stablo garu drveta, pa po gornjim površinama grana, gde si se mogao usput držati za ograde načinjene od konopca. Neloove noge išle su naviknuto. Nije ni razmišljao o visini na koju treba da se popne. Ipak, paket hartije u njegovim rukama postao je težak.

Sarina kuća na drvetu, do koje su se najzad popeli, bila je na takvoj visini da je svakoga dana njoj sunce sijalo znatno duže nego drugima, prožimajući zidove ispletene od pruća. Prilazeći kući, Nelo se uhvati za konopce koji su se pružali levo i desno od staze. Golo sunce drećalo je takoreći pravo u njega, i to ga je toliko uznemiravalo da u prvi mah nije ni primetio kockasti kavez napravljen od drvenih rešetaka koji je visio sa ćekrka nadomak Sarinog trema na nebu.

Lift! - pomisli Nelo. Zašto je lift pridodat uz kuću moje kćerke?

Onda se priseti. Zbog Neznanca, naravno.

Prodorni mirisi dopirali su iz kuće - oštri, plesnivi i slatkasto ljugavi. Nelo zaviri unutra i vide mnoge zrake sunca koji su se zabijali kroz

žaluzine na prozorima i koso zalazili u prostor sobe. Čuo je Sarin glas; gundala je nešto, nezadovoljna, u susednoj sobi. On podiže ruku da pokuca na ragastov vrata, ali zastade videći, unutra, dve velike senke. Jedno je bilo kupasto telo sačinjeno od nekoliko cevastih, debelih prstenova koji su bili naslagani jedan na drugi, sve manjeg i manjeg prečnika. Ta osoba bila je viša od Nelo. Najdonja u krug savijena debela cev bila je opremljena i stopalima. Ta čvornovata stopala sad su hodala, pomerajući celo to biće. Pri svakom koraku stvarala su gnjecave zvuke.

Drugo, manje biće imalo je vitko telo sa dva obruča za kotrljanje po tlu; sa dva točka, zapravo. Takođe je imalo par gracioznih ruku i četiri pipka na glavi, a svaki od tih pipaka završavao se po jednim okom. Ta osoba gledala je na sve četiri strane odjednom. Uz škriputanje jednog svog točka, ova osoba se pokrenula malo napred. Sad se mogla videti koštana čaura, mrljama prekrivena, u kojoj je bio mozak tog stvorenja. Takođe se videlo da su očne stabljike donekle posustale, klonule. Tipičan stariji G'keki.

Upravo ovaj par osoba mogao je, više nego ijedan drugi u selu, uliti Nelou, u ovim godinama, osećanje mladosti i snage; jer on se sam popeo dovde, a oni su izvučeni liftom. Nikada u istoriji te dve rase nijedan Treki i nijedan G'keki nije se samostalno popeo na drvo.

"Oblačno nebo ti želim, hartijašu", reče točkasta osoba.

"Duboku senku, doktore Lorek. Tebi takođe, apotekaru", reče Nelo, klanjajući se dvaput. "Kako je vašem pacijentu?"

Lorekov engleski jezik bio je odličan, zato što je Lorek godinama radio u Dolou, selu gde većinu stanovništva čine ljudska bića.

"Zapanjujuće. Ranjenik, čovek, dobija snagu. Njegove nevolje blaže Pzorini naročiti melemi" - lekar pokaza, savijanjem jedne očne stabljike, prema Trekiju čiji deveti torus kao da se nešto zarumeneo od velikog medicinskog truda - "a pomaže mu i nega koju on ovde dobija, kao i ovaj čist vazduh."

To je zaista bilo iznenađujuće. Kad se taj nepoznati čovek strmeknuo na Jijo, izgledao je zaista kao neko ko će brzo u grob.

"Ali onolike rane! Ona rupa u njegovoj glavi?"

Svojevremeno su ljudi bili jedini koji su slegali ramenima. Sad su to radili i G'keki, i to mnogo otmenije nego ljudi.

"Smrtnonosno osakaćenje, bojao sam se ja. Očigledno je da stranac duguje život Pzorinim sekretima i hitrom delovanju tvoje kćerke koja ga je izvukla iz onih kužnih močvara."

Onda je progovorio i trekijevski apotekar. Okrenuo je na Nelou svoje organe čula koji su izgledali kao dragulji. Glas mu je bio kao razdešena metalna harfa.

"Ja/mi pomažem/mo zaista rado, mada naši sintezni prstenovi zamalo nesvest od napor. Melemi retke moći bili potrebni. Ipak izgleda teško da drugi zadovoljni."

"Kako to misliš?"

"Gospođica Sara žali se veoma! Ipak ne da pacijenta nikom drugom. Samo ovde gore, gde klica malo, može se ovaj izlečiti. Kuća gospođice Sare idealna. Ali ona ljuta. Sa čežnjom govori: kad će, kad će kraj poremećaja u njenom radu. I mi da prestanemo da idemo po njenim nervima."

"Ma to je samo metafora", objasni mu Lorek.

"Kao što sam ja/mi i pretpostavio/li. To je paradokсна disonanca koju ja/mi cenim/mo visoko. Neka njena cenjena jastva razumeju to."

"Potrudiću se da tako bude", reče Nelo Pzori, osmehujući se.

"Hvala vam svima, izvrsni Nelo!", odgovori mladi Treki, nehotice prelazeći na množinu. "Ja/mi se nadam/mo vedro smiren rad, kad se vratimo večeras."

Lorek uplete svoje očne stabljike jednu oko druge. Nelou nije bio potreban reug da mu rastumači da se to stari G'keki smeje u sebi. "Vedrina i smirenost, to su dobre stvari", reče G'keki suvo, i malo se nakašlja iza jedne ruke.

On pridrža kavez lifta. Prvo se teški Treki premestio, svojim sporim i sitnim koračanjem, u lift. Zatim se ukotrljao Lorek, čiji se levi točak klimatao zbog neizlečivog degenerativnog oboljenja osovine. Nelo povuče signalni konopčić, što je bio znak operatoru, daleko dole na tlu, da pokrene rad mehanizma sa čekrkom i točkom.

Dok su čekali da lift pođe nadole, Lorek zapita: "Da li se išta doznalo o identitetu Stranca?"

"Koliko ja znam, ništa. Ali saznaće se ranije ili kasnije, valjda."

Do danas niko, pa čak ni putujući trgovci, nije uspeo da prepozna onesvešćenog čoveka. To je moralo značiti da je došao iz velikih

daljina, možda iz obalskih naselja ili čak iz Doline. Nelo pomisli: ni Melinu nije poznao niko u Dolou, kad se prvi put pojavila, pre mnogo godina, noseći pismenu preporuku u ruci, a bebu na jednom kuku. Ova naša nagnuta domovina veća je nego što smo navikli da mislimo.

G'keki uzdahnu. "Moraćemo uskoro odlučiti da li je za pacijenta bolje da bude upućen na drugo mesto, sad kad je stabilizovan, i to na pregled u..."

Kavez se zatresao, a onda je naglo počeo tonuti, prekidajući Lorekovu rečenicu.

Pa, dobro, pomisli Nelo, prateći pogledom lift koji je brzo ponirao kroz krošnju, ka tlu. Sad znam zašto Sara galami. Iako se žali da joj ovaj novi kućni ljubimac smeta u njenom radu, ipak - ne želi da on bude poslat u grad Tarek.

Da li će ona ikad naučiti nešto iz svojih grešaka? Poslednji slučaj kad su njeni negovateljski nagoni upravljali njenim ponašanjem bio je onaj sa knjigovescem koji se oporavljao od neke bolesti, u Biblosu. Pretvorilo se to u ljubavnu vezu, u skandal i tragediju, a kao posledica svega došlo je Sarino otuđenje od njene staleške organizacije, esnafa. Nelo se nadao da se neće isti ciklus ponoviti i sada.

Čak i sad bi ona mogla vratiti sve izgubljeno, pomisli Nelo. Mogla bi se vratiti na svoj položaj u društvu i udati za nekog uglednog mudraca. Doduše, nikad mi se nije dopadao onaj kiseli, gnojavi Tein, ali on joj može dati više sigurnosti u životu nego što bi ikad imala sa onim njenim nejakim ljubavnikom.

Uostalom, pomisli on, neka ona nastavi da se bavi matematikom, samo neka mi rodi i nekoliko unučadi.

U kuću je ovog puta prvo ušla ženka šimpanze. Ispred šimpanze su bile senke, iz kojih se začu Sarin glas: "Ti si to, Priti? Smetaju mi razni pojedinci ceo dan, ali mislim da sam ipak, najzad, sredila onaj integral. Dođi da pogl..."

Tup, jak zvuk. Veliki paket spušten na sto.

"A, hartija, divno. Da vidimo šta nam je matori poslao ovog puta."

"Šta god da matori šalje, dovoljno je dobro za osobu koja uzima, a ne plaća", reče Nelo zlovoljno. Vukao se sitnim koracima napred.

Njegove oči polako su se privikavale na polumrak. Vide svoju kćerku koja je ustajala od radnog stola prekrivenog sveskama i opskurnim simbolima. Po Sarinom okruglom licu poče se širiti osmeh koji je, po Neloovom uverenju, oduvek bio divan, mada je mogao još divniji biti da je ona više ličila na svoju majku.

Ali, pomisli on, ispalo je da ona liči na mene, a u glavi ima Melininu ludu pamet. To nije kombinacija koju bih poželeo ijednoj slatkoj devojci.

"Oče!" Pohitala mu je u susret i zagrlila ga. "Baš si iznenadan."

Kosa joj je bila crna, ošišana dečaćki, prožeta mirisom praha od olovaka i Pzorinih melema.

"Ali koristan", reče on. Namršteno je osmatrao nered u njenoj kući, koji je postao još gori od kad je pored radnog stola opružila i madrac. Ispreturana gomila stručnih tekstova, od kojih su neki bili obeleženi amblemom velike knjižnice u Biblosu, ležala je izmešana sa beleškama o 'novom pravcu' u kome je njeno istraživanje, navodno, krenulo, a u kome su se spajali, između ostalog, matematika i lingvistika. (Gde nađe baš lingvistiku.)

Priti je dohvatila jedan od tih Sarinih tekstova i popela se na stolicu, na kojoj ostade da čučti. Šimpanzica je proučavala jedan po jedan red teksta, prstima malo potežući donju usnu; ćutljiva saradnica u jednoj tajnovitoj umetnosti koja Nelou nikad neće biti jasna.

Bacio je pogled ka tremu za spavanje, gde se sunce rasprostiralo preko jednog ćebeta čije su izboćine ocrtavale dva velika stopala.

"Pošto su momci otišli, obojica, pomislio sam da dođem i pogledam kako ti guraš."

"Pa nije mi loše, kao što vidiš", reče ona. Mahnula je rukom kao da je ova njena požarna zamka navrh drveta nekakav uzoran stan. "Tu je i Priti da se brine o meni. Čak se i setim da jedem, skoro svaki dan!"

"Mmm-daa..." progundā on. Sara ga je u međuvremenu dohvatila za ruku i već ga počela blago voditi ka izlaznim vratima. "Doći ću ti u posetu sutra", obeća ona, "kad Lorek i stari Smrdljivko zatraže da im se sklonim s puta. Idemo kod Belone na dobru klopnu, važi? Čak ću obući čisto odelo."

"Ahm. To bi... dobro bilo." Zastao je. "Imaj na umu, starešine će ti dodeliti nekoga da ti pomaže, ako bude suviše posla i nerviranja oko svega ovoga."

Klimnula je glavom. "Znam ja kako sve ovo tebi izgleda, oče. Ti misliš: 'Saru je opet uhvatila ona njena opsjednutost'. A? Ali ne brini se. Ovog puta nije tako. Samo mislim da je ovo mesto idealno za sprečavanje infekcije na groznim ranama koje..."

Prigušeno ječanje doplovi iz zadnjeg dela kuće. Sara, posle jednog trenutka oklevanja, podiže šaku. "Sačekaj, odmah ću."

Nelo je otpratio pogledom njen žurni odlazak prema tremu koji je bio zaklonjen roletnama. Onda, vođen radoznalošću, pođe za njom.

Priti je otirala znoj sa čela nepoznatog čoveka, a njegove tamne šake u trzajima su odmahivale kao da pokušavaju oterati nešto. Ruke su mu, celom dužinom, bile izbrazdane velikim ožiljcima, a iz zavoja pokrivenog gazom, pored levog uha, curila je žućkasta tečnost. Kad ga je Nelo poslednji put video, koža ovog nesrećnika bila je iste boje kao pepeo, jasno je nagoveštavala primicanje smrti. A sada su pacijentove oči, širom otvorene, sa dužicama gotovo sasvim crnim, plamtele kao da ih obuzima neka groza ili strast.

Sara dohvati pacijenta za ruke i poče mu nešto govoriti, nastojeći da smiri ovaj neočekivani napad. Ali pacijent je dočepa za zglavkove i tako steže da Sara jauknu. Nelo žurno priđe i poče vući njegove prste, ne bi li je oslobodio, ali uzalud; neznančev stisak bio je jači.

"Ge... ge... ge... dau", mucao je nepoznati i vukao Saru bliže sebi, ka podu.

U tom trenu rascepi se nebo celo.

Strahoviti urlik odvali roletne sa prozora i poobara posuđe sa polica u kuhinji. Celo ogromno stablo garua nagnulo se, povilo se toliko na jednu stranu da Nelo i njegova kćerka popadaše. U ušima im je sve zvonilo. Hvatali su se za daske poda, da ne bi ispali napolje. Drvo se toliko nagnulo da Nelo kroz širom razvaljeni prozor ugleda šumsko tlo... Padalo je i razbijalo se još posuđa. Okružena olujom uskomešanog papira, šimpanza Priti je cičala, a pacijent joj se svojim kricima pridruživao. Njegove oči bile su panično izbuljene.

Nelo uspe da domisli jednu celu misao, do kraja. Da li bi ovo mogao biti još jedan zemljotres?

Garu stablo se sad vratilo u uspravan položaj, a onda nagnulo daleko na suprotnu stranu, i tako nekoliko puta tamo-amo, šibajući, tresući ih kao zrnca u zvečki. Nelou se činilo da ova strahota traje večno. Potrajala je, možda, ceo minut.

Na njihovo zaprepašćenje, kuća uglavljena u račvu dveju divovskih grana održala se, nije pala sa drveta. Drhtaji su se još prostirali kroz ogromno, namučeno stablo, ali se rika i tutnjava smirivala. U Neloovoj lobanji poče se opet uspostavljati tišina, ali ošamućena, otupela. Sara mu pomože da ustane. Zajedno priđuše strancu, koji se pridigao do prozora i tu uhvatio za ragastov prstima pobebelem od stezanja.

Kroz žumu se klobučala oluja prašine i lišća. Na Neloovo iznenađenje, nijedno stablo nije bilo oboreno. On potraži pogledom veliku branu i nađe da je odolela. Bogu hvala, pomisli on. I radionica za hartiju izgledala je neoštećena.

"Vidi!" uzviknu Sara, pokazujući nešto iznad šume, nešto na jugoistočnom nebu.

Tamo se video razređeni beli trag, daleko u visinama, gde je nešto divovsko, nešto nepojamno brzo, maločas raseklo atmosferu; učini im se da vide sjaj toga kako preleće lanac planina Rimer i nestaje iza njih. Tako brzo je proletelo, a tako visoko, tako nadmeno i nebojažljivo, da Nelo nije morao ni kazati glasno svoju pomisao. Isti strah svetlucao je i u očima njegove kćerke.

I neznanac izmučenog lica pogledom je ispratio taj sjaj koji se već ugasio iza planinskih vrhova. Uzdahnuo je. Činilo se da je i on, kao i njih troje, obuzet brigom i zlim slutnjama, ali da iznenađen nije nimalo.

ASK

Pamtite, dakle, prstenovi moji, kako je rothenski brod načinio tri kruga iznad Livade okupljanja, sav užaren od spuštanja kroz vazduh, praćen urlajućim protivljenjem rascepljenog neba? Pogladijte vosak pamćenja i prisetite se kako je moćna izgledala ta letelica kad je zastala u vazduhu onako dramatično, maltene iznad glava okupljenog naroda.

Čak su i pripadnici ljudskog plemena, koje je među svima nama najveštiji pravilac tehnologije, samo stajali i blenuli, očima onako zaokrugljenim, kako je već manir njihove rase. Valjkasti brod, ogroman kao glečer, sleteo je na tlo, samo devedeset strelometa daleko od tajne udubine Svetog Jajeta.

Pripadnici svih šest naroda došli su pred nas, ječeći od straha.

"O, mudraci, da li da bežimo? Trebali da se krijemo, kao što to Zakon zahteva?"

Istina je, Spisi nam to zapovedaju. 'Prikrivajte svoje šatore i njive, dela svojih ruku i sebe same. Jer sa neba će se na vas obrušiti suđenje strašno i pokora.'

Prenosioci poruka su pitali: "Treba li da pošaljemo onaj signal: sela i gradove i krda i gnezda da obavestimo da unište sve što imaju?"

Čak i pre nego što je taj zakon uobičen, pre nego što se iz oštih neprijateljstava uobličila Zajednica, mi izgnanici smo, onako rasejani kao bande lutalica, dobro znali odakle preti opasnost. Došli smo na Jijo da se tu sklonimo i da se dobro krijemo kad god osmatračke sonde galaktičkih geografskih instituta pogledaju ovu planetu; a sonde su povremeno dolazile i osmatrale, ali nemarno i izdaleka. O njihovom nailasku saznavali smo tako što su naše senzor-stene počinjale da svetle vatrom upozorenja. U drugim prilikama, svetlucava loptasta jata Zanga padala su sa zvezdanog svoda i uranjala u more, iz koga su se onda dizali oblaci ukradenih isparenja. Čak i u onim prilikama kad su nove rase dolazile na ovu planetu sa namerom da tu ostanu tajno, oni koji su stigli pre njih nisu ih pozdravljali sve dok se ne bi uverili da je brod novopridošlih

spaljen.

"Treba li da se skrivamo?"

Setite se, prstenovi moji, kakvo se zbunjeno blejanje nadiglo dok je narod jurcao kud-koji, razbacan kao trice na vrtložnom vetru; kako su bežali kroz svetkovinske paviljone i vukli svoje đinđuve odatle, prema okolnim pećinama. Ali ne baš svi. Bilo je i onih koji su ostali smireni, sa sudbinom pomireni. U svakoj rasi našlo se takvih, mali broj. Oni su shvatili da ovog puta nema skrivanja od zvezda.

Među nama, visokim mudracima, prvo je progovorio Vuben. Okrenuo je po jednu očnu stabljiku prema svakome.

"Nikada ranije nije se desilo da brod sleti tačno među nas. Jasno je da smo već otkriveni."

"Možda i ne", reče Ur-Jah, tonom nade, na sedmom galaktičkom jeziku. Jednim kopitom udarala je po zemlji. Belo krzno kostrešilo se oko njene veoma raširene urske nozdrve. "Možda oni samo idu za emanacijama iz Jajeta! Ako se sakrijemo brzo, možda..."

Začutala je kad je čovek, Lester, odmahnuo glavom. Taj jednostavan gest poricanja postaje u poslednje vreme moderan u našoj Zajednici, kod onih koji imaju glavu.

"Na ovom rastojanju naši infracrveni 'potpisi' moraju biti nepogrešivo jasni. Biblioteka koju ovi imaju u brodu svakako nas je već kategorisala, odredila kojoj vrsti i podvrsti pripada svaki od ovih naroda. Ako pre silaska u našu atmosferu nisu znali ko smo, sada svakako znaju."

Iz navike smo prihvatili njegove reči kao istinu, jer se ljudska bića često najbolje razumeju u tu vrstu stvari.

"Možda su izbeglice kao i mi", reče naša gheuenska mudrakinja, odišući nadom iz svih pet ustiju na svojim nogama. Vuben se, međutim, nije dao ubediti.

"Videli ste kakvim načinom su došli. Zar se tako kreću izbeglice? Oni koji će hodati u strahu i skrivati se od zurenja Izmunutinog? Zar je iko od naših predaka došao tako? Sa zverskim urlikom preko celog neba?"

Vuben podiže prednje oko da osmotri gomilu, a onda pozva narod da se utiša. "Neka svi ostanu u ovoj dolini svetkovinskoj", reče im. "To je zato da ne bismo, bežeći, ukazali na to gde su skrovišta

naših klanova, gde su nam legla. Ali potražite sve glavere koji su došli da pasu travu na ovim livadama. Odgurajte iz doline te stvorove nišče duhom, da ne bi na njihovu ponovo stečenu nevinost pala neka mrlja naše krivice.

A svi mi, iz svih šest naroda, koji smo se zatekli u dolini danas, svi na koje je pala tamna senka onog broda... moramo preživeti ili umreti, kako sudbina bude htela."

Tada sam ja/smo mi osetio/li učvršćenje među prstenovima mog/našeg tela. Strah se pretopio u plemenitu pomirenost. I narod je, takođe, uvideo istinu u Vubenovim rečima.

"Nećemo ni jurcati beskorisno", nastavio je on. "Jer Spisi takođe kažu: 'Kad svi velovi budu razderani, ne krijte se više u strahu. Jer to će biti dan suđenja vašeg. Tada treba da stojite onakvi kakvi jeste.'"

Tako je jasna bila njegova mudrost da se usprotivio nije niko. Okupili smo se tada, svako je svome plemenu prišao, zar ne, prstenovi? Bili smo mnoštvo, postali smo jedna celina.

Zajedno smo se okrenuli tom brodu i svojoj sudbini.

DVER

Taj ljudi nur ga je i sad pratio i povremeno virio iz krošnji drveća ka njemu; pravo pravcijato smetalo.

Ponekad je to stvorenje glatkog crnog krzna nestajalo i neko vreme se nije pojavljivalo; tada bi se Dver ponadao. Možda se nur konačno zamorio od prašnjavog planinskog vazduha, tako udaljenog od močvara u kojima većina nura živi.

Onda se nur opet pojavljivao, sa iscerenim osmehom na zatupastoj njuški; čučao bi na nekoj grani i samo gledao kako Dver krči sebi put mačetom kroz grmlje i trnje i kako se penetra preko ispreturanih ploča drevnog trotoara. Dver je morao često zastajati da proveri otiske stopala odbeglog glavera.

Miris je već bio hladan kad je Dver prvi put primetio taj trag. Bilo je to nadomak Livade okupljanja. Njegov brat i ostali hodočasnici produžili su u pravcu iz koga je dopirala gala muzika, koja je plovila iz svetkovinskih paviljona. Ali Dver je, na svoju žalost veliku, imao dužnost da zaustavi one glavere kojima padne na pamet da iz udobnih nizija pokušaju pobeći u opasnu slobodu. Svetkovina može da pričeka.

Nur se ponekad oglašavao ciktavim lavežom, glumeći da mu nešto, kao, pomaže u lovu; njegovo vito telo jurilo je po granama dok je Dver morao da se probija i da savladava mnogobrojne uspone i udubine. Ipak, posle nekog vremena Dver je bio siguran da su počeli sustizati lovinu. Otisci stopala glavera pokazivali su umor, bili su jedni drugima blizu i oslonjeni velikim delom težine na pete. Prilikom jedne promene vetra, Dver oseti i miris. Već je bilo i vreme, pomisli on. Znao je kako malo planine još ostaje do jednog prevoja posle koga počinje sasvim drugi rečni sliv - zapravo, drugi svet.

Zašto glavere ovo rade tako uporno? - upita se on. Na ovoj strani ih svi vole, i život im nije tako loš. U onom drugom slivu postoje otrovne ravnice, gde ne može opstati niko osim najžešćih lovaca.

Ili turisti, pomisli on. Priseti se kako mu je Lena Strong nudila novac da on povede jednu skupinu na putovanje ka istoku. Putovanje sa jednim jedinim ciljem, a to je da se razgledaju lepote

predela, a to je pomisao za koju je Dver čuo samo u pričama sa Stare Zemlje.

Luda su ovo vremena, pomisli on. Ali ti navodni 'organizatori turneje' tvrdili su da su od mudraca ovdašnjih dobili - uz određene uslove - odobrenje. Dver odmahnu glavom. Ne treba sad baš da mu zamagljuju um razne takve budalaštine, sad kad je lovina pred njim, nadomak.

I nur je pokazivao znake zamora, sad kad je sišao sa drveća na tlo. Ipak, nastavljao je da njuši tragove, zatim da se diže na zadnje noge i osmatra crnim očima okrenutim napred. Najednom poče da prede duboko u grlu, a onda pojuri kroz planinski gustiš. Nekoliko trenutaka potom Dver začu nepogrešivo prepoznatljivi cik glavera, pa topot nogu u bekstvu.

Idiot, uplašio mi je glavera! - pomisli Dver. Iskorači konačno iz grmlja i trnja na jedan očuvan deo prastarog bujurskog autoputa i otisnu se trkom po ispucalom kolovozu. Zavuče mačetu u kanije, a zatim, ne prekidajući trčanje, zateže luk od kompozitnog materijala i namesti strelu.

Iz jedne pobočne jaruge dopirali su šištavi zvuci dvaju suočenih stvorenja. Dver je morao poći tamo. On siđe sa starog drumca i poče se provlačiti između drveća gusto obraslog u puzavice. Najzad vide to dvoje, iza nekog žbunja: crno krzno naspram svetlucavog bledog.

Lovina je bila ženka, glaverka, to se jasno videlo; možda trudna. Posle tako dugotrajnog uspona, bila je veoma zadihana. Njene loptaste oči kolutale su zasebno: jedno tamo, drugo onamo. Jednim je pazila šta radi nur, a drugim je pokušavala da otkrije moguće dodatne opasnosti.

Dver u sebi prokune oba ova bića. Glaverku što ga je primorala na beskorisnu jurnjavu i time odvojila od svetkovine. Dosadnog nura što se trpa u tuđa posla.

I još jednom prokune dosadnog nura jer je sad postao, zapravo, dužnik njegov. Da je glaverka uspela da se dohvati ravnica onostran planinskog lanca Rimer, tek tad bi nastupile nevolje bez kraja.

Ni jedna ni druga životinja kao da nije primećivala Dvera, mada je on podozrevao da nurova oštra čula ipak beleže njegovo približavanje. Šta taj mali đavo radi ovde? - zapita se Dver. Šta li

pokušava dokazati?

Dver je u mislima nadenuo nuru ime 'Blatko' zato što je imao šape smeđe boje, kao da je gazio kroz nekakvo blato, iako mu je svo ostalo krzno, od vrha pljosnatog repa pa sve do zatupaste njuške sa brcima koji su se trzali na sve strane, bilo crno kao ebonovo drvo. Blatko je stajao nepomično i gledao netremice u glaverku pobegulju, ali Dver ne dopusti da ga to zavara.

Znaš ti dobro da ja tebe gledam. Glumac si ti veliki, pomisli Dver. Od svih živih vrsta koje su preostale na Jijou posle odlaska drevnih Bujura, nuri su, po Dverovom mišljenju, bili ponajmanje shvatljivi, obdareni najvećom dubinom uma; a umetnost lovca je upravo u tome da shvati ono što se dešava u dubini uma drugog stvorenja.

On tiho spusti luk i otkopča sa sebe jedan kaiš od jelenske kože, namotan kao laso. Poče se prikradati plenu strpljivo i pažljivo.

Blatko je, isceren, pokazivao zupčaste, uglaste zube. Uspravljen na stražnje noge, bio je visok gotovo isto kao glaverka - približno, dakle, do visine Dverove butine. Glaverka se, režeći, bila povukla sve do stenovitog zida na koji se oslonila svojim koštanim leđnim pločama. Zato se odozgo odronila na nju čitava kiša sitnog šljunka. U svome račvastom repu držala je štap i njime mahala, nekakvu podebelu granu očišćenu od svih manjih grančica. To je bilo oruđe veoma usavršeno, s obzirom na sadašnji intelektualni nivo glaverstva.

Dver zakorači dalje. Ovog puta neizbežno je morao zgaziti neko lišće. Iza nurovih šiljatih ušiju iskočiše, iz krzna, sive bodlje, koje počеше da mašu svaka za sebe. Blatko je nastavio da gleda glaverku licem u lice, ali nešto u njegovom držanju kao da je sad govorilo: tiše, ti glupi čoveče!

Dver nije voleo da mu iko govori šta da radi. Posebno ne nur. Svejedno, lov se vrednuje prema ostvarenom učinku, a Dver je u ovom slučaju želeo da uhvati plen čisto i jasno. Ubiti glaverku sada, bilo bi priznanje neuspeha.

Njena labava koža izgubila je nešto od svog opalnog sjaja od vremena kad je glaverka napustila svoja uobičajena boravišta. Njen je dotadašnji običaj bio da traži otpatke hrane blizu nekog sela, kod bilo kod od šest naroda, kao što glaveri rade već vekovima, od kad

su se vratili u stanje nevinosti.

Zašto oni ovo rade? Zašto svake godine po nekoliko njih pokuša da se dočepa nekog planinskog prevoja? - upita se Dver.

Zaludno pitanje; jednako bi korisno bilo da nagađa o pobudama nura. Od šest naroda, jedino su strpljivi Huniši imali dovoljno strpljenja i veštine da uspostave neku saradnju sa neposlušnim i nestašnim nurima.

Možda su Bujuri bili nezadovoljni što moraju napustiti Jijo, pa su ostavili za sobom nure kao šalu na račun sledećeg naroda koji se doseli, pomisli on.

Poče proletati, uz jako zujanje, lavlja muva. Njena prozirna krila kao da su se vrtela u krug. Zadihana glaverka pratila ju je samo jednim okom, a drugim pazila na nura koji se počeo njihati sa noge na nogu. Glaverka poče uviđati da je nur suviše mali da je napadne i ubije. Zato kod nje poče preovladavati glad. A nur, kao da je hteo pojačati taj utisak, sede na sapi i poče nonšalantno lizati jedno rame.

Ovo ti je vrlo pametno, pomisli Dver. Sad je glaverka uperila oba oka prema svom obroku koji je letucao kojekuda.

Mlaz pljuvačke izlete iz njenih usta i pogodi muvu u rep.

Blatko se, brz kao munja, baci ulevo. Glaverka ciknu, razmahnu motkom da ga udari, pa pojuri da beži desno. Dver opsova i iskoči iz zaklona, ali se njegove mokasine okliznuše na ispucalom granitu i on pade. Razmahnuta motka prolete tik iznad njega. Dver očajno hitnu lariat - koji se zateže tako naglo i silovito da on udari donjom vilicom o tlo. Iako izgadnela i slaba, glaverka je, u panici, ipak imala dovoljno snage da vuče Dvera po tlu još desetak metara. Onda njena volja konačno popusti.

Sva je ceptala. Talasi raznih boja prolazili su ispod njene blede kože. Ona ispusti motku i klonu na sva četiri kolena. Dver podozrivo ustade i poče namotavati kožni laso.

"Polako mala. Niko ti neće ništa."

Glaverka ga osmotri jednim otupelim okom i progovori. "Bol postoji. Sporedan", reče otegnuto kao da peva, rečima osmog galaktičkog jezika, ali izgovorenim veoma zamrljano, nerazgovetno.

Dver se zatetura unazad. Samo jednom ranijom prilikom od kad se bavio ovim poslom dogodilo se da mu lovljeni glaver nešto kaže.

Obično su glaveri zadržavali svoju pozu odsustva razuma sve do kraja. On ovlaži usne i pokuša joj odgovoriti na istom opskurnom dijalektu.

"Žalim. Strpljenje predlažem. Bolje nego smrt."

"Bolje?" Umorno oko žmirnu kao da je malo zbunjeno i ne baš sigurno šta je bolje.

Dver slegnu ramenima. "Žao za bol."

Bleda svetlost se poče rasplinjavati, gubiti žižu.

"Nisi kriv. Zlovoljna melodija. Sad može jede."

Treptaj intelekta opet nestade kao da je glaverka progutala pilulu za životinjsku glupost.

Zapanjen i umoran, Dver priveza to stvorenje za obližnje drvo. Tek tad osmotri svoje bolne ogrebotine i uboje. Blatko je ležao na jednoj steni, uživajući u poslednjim zracima zalazećeg sunca.

Nuri nikada nisu progovorili. Za razliku od glaverke, ovaj nur nije među svojim precima imao nikoga sa tom sposobnošću. Ipak, nurova poluotvorena, široko osmehnuta usta kao da su govorila: ovo je bilo zabavno, hajde da to neki put ponovimo!

Dver je uzeo luk koji mu beše ispao. Potom je založio vatru. Poslednjih pola midure tog dana proveo je hraneći zarobljenicu iz svoje skromne zalihe hrane. Sutra će joj naći neki truli panj ispod koga će ona moći da rije i traži crve - a to je omiljen, mada ne mnogo dostojanstven, način provođenja vremena za pripadnike jedne rase koja je nekada bila moćna i letela između zvezda.

Kad je Dver razmotao zavežljaj sa skromnom količinom tvrdog hleba i sušenog govedeg mesa izrezanog u trake, Blatko se poče postrance primicati. Dver uzdahnu i dobaci nuru malo, a ovaj uhvati dobačene komade još u vazduhu i poče ih jesti pažljivo, natenane. Onda poče njuškati Dverovu čaturicu napravljenu od tikve.

Dver je viđao da ove životinje piju iz čaturica. Bilo je to na rečnim brodovima sa huniшком posadom. Zato, ne bez dvoumljenja, izvuče iz čaturice čep i dade je nuru koji je prihvati sa obe šestoprste šape - spretno maltene koliko i ljudske šake - i poče sipati sebi vodu u usta. Pljuskala je i slivala se preko Blatkovog jezika, a on je bučno coktao.

Onda je sipao ostatak sebi na glavu.

Dver skoči na noge, psujući. Blatko, međutim, spokojno odbaci praznu čaturicu u stranu. Mlazići vode krivudali su niz njegova sjajna leđa i stvarali tamne mrlje u prašini. Nur poče da brblja veselo i da čisti krzno.

Dver istrese čaturu i popi preostalih nekoliko kapi. "Sebičnjaku jedan nezahvalni..." reče.

Već je bilo prekasno za pešačenje do najbližeg potoka, do koga bi se moglo stići jedino nizbrdo, stazom uzanom i opasnom. Na drugoj strani postojao je i vodopad, dovoljno bučan da se čuje, ali udaljen, zapravo, celu miduru pešačenja. Nije ovo bila kriza; Dveru se i ranije dešavalo da celu noć provede bez vode. Ali od zvuka vode biće mu suva usta, iz sata u sat.

Čovek nikad ne prestaje da uči, govorio je mudrac Ur-Ruhols. Dver je ove večeri naučio još nešto o nurima. Nauk je, sve u svemu, bio prilično jeftin.

Odlučio se za rano buđenje. To je trebalo i pripremiti. Zato mu je bio potreban tit-časovnik.

Bilo je dobrih razloga da se krene rano. Mogao bi ipak stići na Okupljanje šest naroda, pre nego što svi ljudski mladići i devojke koji se ranije nisu nikome obećali odaberu partnere za jubilarnu igranku. Trebalo je i da podnese godišnji izveštaj Danelu Ozavi, a trebalo se i usprotiviti smešnoj zamisli Lene Strong o nekakvom 'turizmu'. Osim toga, ako bi on poveo glaverku pre zore, mogao bi ostaviti Blatka da hrče pored ugaraka ove vatre. Nuri vole da spavaju, maltene jednako onoliko koliko vole da remete ustaljene običaje seljaka; a ovaj nur je imao dug dan.

Zato je posle večere Dver izvukao svežanj zamotuljaka načinjenih od hartije. To je bila njegova zaliha korisnih, praktičnih predmeta. Hartiju je uglavnom nabavljao iz koša za otpatke u radnoj sobi svog brata Larka i iz onog drugog koša, kod Sare.

Larkov rukopis, elegantan i kontrolisan, obično se odnosio na neku živu vrstu na planeti Jijo; pratio je njeno kretanje kroz zamršeni živi svet Jijoa. U Larkove odbačene beleške Dver je zamotavao semenke, trave i ptičja pera - stvari korisne u lovu.

Rukopis Dverove sestre Sare bio je razmahnut, ali napet, tako da

su mašta i urednost morali da se bore i uzajamno kontrolišu. Po njenim odbačenim papirima rojila se zbunjujuća matematika. (Neke neuspele jednačine nisu bile samo precrtane, bile su na smrt izbodene, u Sarinim napadima osećanja uskraćenosti.) U ovu hartiju Dver je zamotavao lekarije, začine i praškove zahvaljujući kojima su mnoge vrste jijoanske hrane postajale jestive za ljude.

Iz jedne takve svijene stranice izvukao je šest semenki tobara, tvrdih, oblih, veoma mirisnih. Poređao ih je na jednu stenu nedaleko od njihovog logorišta, ali niz vetar. Nožem rascepi jednu semenku, a onda pobeže od oblačića prodornog, snažnog mirisa koji se odatle počeo dizati. Glaverka je počela da bleji nesrećno, a nur ga je samo besno gledao sve dok vetar nije odneo glavninu mirisa.

Vratio se i uvukao u svoju vreću za spavanje. Sačekao je da vidi izlazak zvezda. Jedno sazvežđe bilo je iskeženo lice Sargona, nemilosrdnog sprovoditelja zakona; jedna vrela crvenkasta tačkica u tom licu bila je zvezda Kalunuti. Uskoro su se pojavile i druge skupine zvezda raspoređenih na prepoznatljive načine: orao, konj, zmaj... i delfinka, voljena rođaka, osmehnuta, sa vilicom uperenom u pravcu koji, po nekim pričama, možda vodi ka Zemlji.

Ako mi, izgnanici, ikada budemo uhvaćeni, zapita se Dver, da li će Velika galaktička biblioteka sačiniti barem jedan fajl o našoj kulturi? Našim mitovima? Da li će tuđini čitati naša predanja o sazvežđima i smeјati se?

Valjda neće. Ako se planovi izgnanika ostvare, niko nikad neće čuti za ovu usamljenu koloniju niti se prisetiti njenih priča. A naši potomci, pomisli Dver - ako ih uopšte bude, biće kao glaveri, jednostavne i nevine životinje u livadama.

Lepet krila okrznu svetlost vatre. Jedno zdepasto biće slete pored šest semenki tobara. Imalo je krila sačinjena od sivkastih ploča koje su se jedna preko druge preklapale kao latice cveta. Žuti kljun ove ptice začas pojede prvi orah, onaj koji je Dver otvorio.

Blatko se pridiže u sedeći položaj. Oči su mu sjajile.

Dver sanjivo upozori nura: "Samo je pipni, pa ću od tvoje kože napraviti šešir."

Blatko šmrknu i opet leže. Uskoro se začu ritmično kuckanje. Ptica tit počela je da radi na otvaranju sledećeg oraha. Neće žuriti;

poješće približno po jedan na svaku miduru, dakle, približno na svakih sedamdeset minuta. Kad pojede i poslednji orah, odleteće, ali sa kricima i pištanjem. Čoveku je i bez izveštaja iz Velike biblioteke bilo jasno za koju svrhu su Bujuri napravili ovu vrstu ptice. Služila je kao živi budilnik, uspešno i u doba Bujura i sad.

Lark pogrešno shvata našu ulogu na ovom svetu, pomisli Dver, tonući u san. Uspavljivalo ga je titino ravnomerno kuckanje. Korisni smo mi, pomisli on. Ova planeta bila bi tužno mesto kad ne bi postojali na njoj ljudi da koriste njene darove.

Snovi su došli. Dver je uvek sanjao.

Bezoblični neprijatelji vrebali su izvan vidika, a on je lutao kroz neku zemlju prekrivenu bojama koje su izgledale kao rastopljena duga koja je neko vreme tekla po tlu, a onda se zaustavila. Boje su bile drečave, oštre, i smetale su njegovim očima. Još gore: grlo mu je bilo užasno suvo. Najgore od svega: bio je bez oružja.

San se pomače u neki drugi prostor. Dver se najednom nađe sam u šumi čija su stabla bila toliko visoka da su se pružala, činilo se, pored jijanskih meseca, daleko u svemir. Iz nekog razloga ovo drveće kao da mu je donosilo još veću pretnju nego onaj obojeni predeo. Dver je bežao, ali nije nalazio izlaz iz šume, a stabla su počinjala da se žare, pa da bukne, zatim i da eksplodiraju.

Besomučna žestina ovog košmara trže Dvera koji se probudi. Pridiže se u sedeći položaj. Srce mu je tuklo kao ludo. Zurio je svud oko sebe očima veoma raširenim, i bilo mu je drago što vidi prave šume nedirnute, mada mračne i 'prošivene' vrlo hladnim povetarcem. Nikakvog šumskog požara nije bilo. Sve to je samo sanjao.

Pa ipak, neka nelagodnost nastavi da ga grize. Imao je osećaj da nešto nije u redu.

On protrlja oči. Gusti rojevi zvezda, raspoređeni u različita sazvežđa, prekrivali su nebesa. Na istoku su zvezde već bledele; ispirali su ih talasići osvitnog sivila. Najveći od Jijovih meseca, Loocen, lebdeo je iznad obrisa planinskih vrhova; suncem obasjano lice njegovo bilo je posuto blistavim tačkicama - kupolama ispod kojih leže gradovi davno napušteni.

Pa, onda, šta nije u redu? - upita se on.

Nije to bila samo intuicija. Živi tit-časovnik prestao je kuckati. Svakako ga je nešto uznemirilo, inače on ne bi prestao pre trenutka kad bi trebalo da se razgalami i time probudi Dvera. On proverio okolinu. Nađe nura gde hrče spokojno. Glaverka je Dverovo kretanje pratila tupo, samo jednim nemislećim okom. Drugo joj je ostalo zatvoreno.

Najednom je Dver znao u čemu je problem.

Moj luk!

Ukraden.

Gnev potopi sumračno praskozorje zaslepljujućim sevanjem adrenalina. Desetine stvorenja govorilo je, u prošlosti, sa zavišću o njegovom luku, remek-delu od laminiranog drveta i kosti, nastalom u gheuenskoj majstorskoj radionici u gradu Ovoomu. Ali ko...?

Smiri se, razmisli! - reče on sebi.

Možda Jeni Šen? Ona se često šalila kako će ga namamiti da igra poker, a da taj luk bude ulog. Ili možda...

Prestani!

Duboko je udahnuo. Nije bilo lako disciplinovati njegovo mlado telo prepuno potrebe za delanjem.

Prestani i oslušni ono što svet ima da kaže.

Prvo je morao utišati besno prelivanje sopstvenih uskipelih misli. Dver odgurnu u stranu sve bučne. Zatim natera sebe da zanemari šuštave, parajuće zvuke svog disanja i pulsa.

Daleko gundanje vodopada bilo je sada zvuk dobro znan, lak za izostavljanje iz svesti. Šuštanje vetra, manje pravilno, uskoro takođe nestade.

Jedan zvuk lebdi u blizini: to bi mogla biti ptičica tit, obuzeta nadom da će dobiti još semena tobara. Jedno lepršanje krila javlja da je u blizini medojedni slepi miš - ne, nego dvoje njih, mužjak i ženka. Ostavio je i taj zvuk po strani. Izbrisao je i hrkanje nura i tiho krckanje između kutnjaka glaverke koja je preživela.

Aha! Dver okrete glavu. Da li je tamo nešto zaparalo po šljunku? Možda su dva-tri oblutka pala u jarugu. Neko ili nešto... sa dve noge? Otprilike veličine čoveka, ili malo manje, zaključio on. Pohita na tu stranu, za zvukom.

Klizio je, u mokasinama, kao avet, i pretrčao izvesnu razdaljinu,

pa tek tad primetio da lopov beži na pogrešnu stranu, ne prema obali i nagnutoj zemlji, nego uzbrdo, ka planinskom lancu Rimer.

Ka prevoju.

Dok se uspinjao kamenitom stazom, Dver je iz ljutite raspaljenosti prešao u obazrivu kadencu gonjenja - u jednu napetu, maltene ekstatičnu usredsređenost na svako pružanje pete i nožnih prstiju, na ekonomičnost kretanja, neophodnu da bi se postigla nečujnost; na željno hvatanje bilo kakvog spoljašnjeg znaka da bi se gonjenom ušlo u trag. Oseti da mu je glava sad bistra, nezatrovana gnevom. Uprkos razlogu zbog koga se ova potera dogodila, Dver je, i nehotice, nalazio i neko uživanje u njoj: to je njegova umetnost, to je ono što on najviše voli.

Bio je već blizu jednog zupca sive svetlosti koja se pomaljalo između dva senovita vrhunca, kad mu nešto drugo pade na um.

Čekaj malo, reče on sebi.

Zatim uspori do laganog trka, pa do hoda.

Ovo mi je glupo, jurim za jednim zvukom iako nisam stvarno siguran da sam ga čuo, možda je to bio samo mamurluk od sna, a odgovor je bio blizu mene još na početku.

Nur.

On stade i počeo se udarati pesnicom po butini. Osećao se kao idiot.

Tačno tako bi postupio nur, pomisli on. Nuri su lopovčine. Ukrašće neko bogatstvo i podmetnuće ga u kuću nekog seljaka od koga će u isti mah ukrasti jednu olupanu limenu šolju. Ili obratno. To je nurima trampa.

Kad se vratim, da li će hrpica ligerskog izmeta stajati tamo gde je stajao luk? Ili dijamant iščupan iz krune nekog odavno mrtvog bujurskog kralja? Ili naprosto neće biti nikoga i ničega - ni nura, ni luka, ni glaverke? Majstorski je glumio Blatko, tako kraj vatre, da hrče. Da li se onda počeo cerekati, kad je Dver odjurio u planinu, za utvarama svoje mašte i svog besa?

Pokraj besa u Dveru se uzdiže i nevoljno divljenje.

Majstor, zaista. Sredio me je.

Nego, moglo bi tog nura sustići jedno malo, maleno iznenađenje.

Od svih ljudskih bića na Jijou možda je samo Dver vičan da stvarno pronađe tu životinju i vrati joj milo za drago.

Biće to teška potera. Možda nemoguća.

A mogao bi ispasti i Dverov najbolji lov u životu.

Iznenadno uviđanje ispuni Dvera divljenjem. Zar je to nurov poklon, u zamenu za luk? Mogućnost, pružena na ovaj način, da Dver...

Ispred njega, u mutnoj polutami, pomače se ugao jedne senke.

Dverove oči izvan žiže mirovale su do ovog trenutka, otvorene i za pobočno gledanje, i privikavale se na statični prizor. Trik kojim se lovci naviknuto služe, jer onda čulo vida postaje naročito osetljivo na svaku kretnju... kao na ovu sad: jedna 'stena' se malo pomakla ulevo, a onda je krenula napred, ka planinskom prevoju.

Uši uhvatiše daleke grebucave šumove, tiše od povetarca. Dver učvori obrve i pođe kradomice napred, postepeno hvatajući brzinu.

Čim se mutna senka zaustavila, stao je i on, a obe ruke je raširio i počeo balansirati da ne bi izgubio ravnotežu.

Ocrtan naspram predzornog neba, obris je čekao još nekoliko dura, vidljiv u profilu; onda se okrenuo i nastavio svojim putem.

'Osloni se na svoje nagone', govorio je svojevremeno Falon Tragač. Taj stari učitelj lova znao je šta govori.

Blatko je zaista bio očigledno najsumnjiviji, i možda upravo zato Dver, dok je još bio pokraj vatre, nije razmišljao o njemu. Bacati sumnju na onoga ko je, po prirodi stvari, već najsumnjiviji, bilo bi gubljenje vremena. Prvi Dverov poriv ipak je bio ispravan. Da, trebalo je poći za prvim nagoveštajem, jer taj je i bio pravi.

Senka se opet okrete. Dver sagleda ljudski oblik, osobu koja je sada uplašena i koja beži, a u ruci drži njegov luk. On polete trkom, odustajući od nečujnosti da bi dobio na brzini. Ispod nogu poče prštati šljunak, odjeci zazveketaše kroz planinsko sedlo. Gonjena osoba poskoči i takođe potrča, bežeći kao prugasti gusul.

Samo tri ljudska bića na planeti Jijo mogla su trčati brže nego Dver, ali na ravnom terenu. Po ovakvom kamenjaru - niko.

Završetak igre, pomisli on. Stuštio se ka lopovu. Bilo je to pravo obrušavanje.

Kad se lovina okrenula, Dver je bio spreman. Kad je lovljena

osoba potegla nož, Dver je znao da nikakve šale nije bilo. On se baci na plen, da ga svojom težinom i zamahom obori. Bio je pripravan da čuje besnu i zbrkanu dernjavu.

Neočekivano je, u svemu, bilo samo lice lopova, koje mu se naglo približavalo dok je leteo ka njemu.

Ljudsko.

Žensko.

Strašno mlado.

A nadasve - lice osobe koju nikada ranije nije video. Osobe sasvim nepoznate.

ASK

Sudba je s neba pala.

Na Jijo.

Na Livadu okupljanja.

U čvor naših strahova, mnogo ranije nego što smo očekivali.

Prevalio je megaparseke jedan brod, brod koji pripada savezu pet galaksija! Razdaljinu tako orijašku... Najmanje što smo mi, jadne izbeglice, mogli učiniti, bilo je da pređemo pešice ono malo preostalog rastojanja do mesta gde je sleteo, i da ga učtivo pozdravimo.

Vuben je odbio počast da krene prvi. Gravitacija Jijoa toliko smeta našim dragim G'kekima da se oni moraju kretati samo na svojim točkovima, a noge-štule koristiti isključivo za održavanje ravnoteže; po neravnom terenu kreću se gotovo jednako trapavo kao Treki. Zato smo Vuben i 'ja' išli polako, a podsticali naše kolege, mudrace iz plemena huniškog, gheuenskog, ljudskog i urskog, da pohitaju napred.

Da li ja/mi osećam/mo opaki smrad zavisti? Odakle se diže to isparenje, zar iz našeg središnjeg jezgra? Zar neki od vas, mojih nekoliko ja, osećaju ljutnju što smo srazmerno spori u poređenju sa dugačkim huniškim nogama ili gipkim urskim? Sigurno je moglo biti drugačije da je naš trečki izgnanički brod došao opremljen punom menažerijom prstenova koju su, navodno, posedovali naši srodnici. Predanja kažu da smo imali i prstenove sa nogama sposobnim za vešto i hitro trčanje, što beše dar od moćnih Oailia - sa nogama takvim da su mogle dati brzinu šakala pevača, brzinu Jofura, čak i ovako teškoj naslazi prstenova kao što smo mi.

Da li bismo, međutim, zbog toga nasledili i oholost Oailija? Njihovo ludilo? Da li bi došlo i do ratova između nas? Tako su Gheueni i Uri i Huniši i ljudi vekovima isterivali neke svoje nesuglasice, gložili se sve dok Zajednica nije ojačala toliko da je nastao mir. Oni Treki koji su bežali na Jijo imali su, verujemo, neke razloge da neke od prstenova ne ponesu.

Eto kako nam digresije opet kvare priču. Više discipline imajte,

prstenovi moji! Potrudite se da isparenja krenu u još jedan kovitlaj. Pogladite voštane ureze i sećajte se...

Kako smo marširali, svako tempom svog era, do pobočne doline u koju se brod-uljez spustio. Usput je Vuben recitovao iz Knjige izgnanstva, koja je najvažniji od svih Spisa, a i najmanje izmenjena kasnijim svađama, jeresima, talasima novih doseljenika.

"Pravo na život je uslovno pravo", napevao je Vuben glasom koji kao da je milovao dušu.

"Materijalni predmeti su ograničeni, um slobodan.

Nikad nema dovoljno proteina, fosfora, pa ni energije za zasićenje svih gladi. Zato ne budite uvređeni kad raznolika stvorenja počnu između sebe da se nadmeću ko će uzeti ono što fizički postoji. Samo sa mislima se može postupati zaista velikodušno. Zato neka žiža vašeg sveta misao bude."

Vubenov glas delovao je smirujuće na moj narod. Vitka stabla velpal drveća kao da su odzvanjala u rezonanciji sa njegovim rečima; a mi znamo da je velpal drveće podešeno da prima muziku Jajeta.

Pa ipak, dok je Vuben govorio o stalozhenosti, moji/naši najniži segmenti uporno su pokušavali da se zaustave, da okrenu stopala na suprotnu stranu i da nas ponesu nazad! Najniži prsten mutno je shvatao da pred nama leži opasnost, i glasao je, razumno, za bekstvo. Naši gornji nivoi morali su primeniti pulseve umirujućih mirisa da bi celina nastavila hodati napred.

Meni/nama se čini da je vrlo neobičan način na koji strah deluje na ne-trekije. Kažu da njima strah prožme sve delove tela i da se, zbog toga, moraju boriti protiv straha svuda odjednom! Jednom sam ja/ja pitao Lestera Kembela kako ljudska bića zadržavaju smirenost u vreme krize. Njegov odgovor glasio je: uglavnom ne zadržavaju!

Baš neobično. Ljudi uvek ostavljaju utisak da čvrsto vladaju situacijom. Da li je to samo jedna velika gluma, sa svrhom da zavaraju i druge, ali i sebe?

Nemojte se upuštati u ove digresije, o Aski. Pogladite vosak. Krenite dalje. Ka brodu.

SARA

Henrik je sve nešto odugovlačio; nikako da aktivira eksploziv.

Ovo je, u prvi mah, iznenadilo Saru. Zar nije ova kriza tačno ono o čemu svaki eksplozer sanja? Prilika da izvede svoje "buuum"? Da uništi stvari koje su drugi celoga života gradili?

Ali Henrik je, zapravo, pokazivao manje odlučnosti nego mnogi drugi građani koji su se u panici ispenrali, čitave gomile njih, na Drvo za sastanke, te noći, posle prolaska plamene kugle koja je drevnu šumu uzdrmala iz temelja. Sa visokih grana pali su dvojica baštovana i jedan šimpanza radnik, i poginuli; desetine drugih su se spasili, ali jedva, iste takve sudbine. Farmeri su bili izvan sebe.

Izdubljena u ogromnom središnjem čvoru prastarog garu drveta, velika dvorana bila je puna i prepuna ove noći. U nju je došlo maltene svako odraslo razumno biće u domašaju jednog dana brzog hoda. Ljudi su se preznojavali i naprosto odisali vodenom parom, kao vruća pita sa mesom ribe gregorca.

Bilo je i pripadnika drugih naroda. Većinom su to bili huniški mornari sa bledom krljuštavom kožom i čupavim belim krznom na nogama, zaogrnuti tamnozelenim ogrtačima koji su uštinuti drvenim brošem ispod vazgušne kese što se na grlu huniša naduvava i izduvava. Neki huniši su preko očiju nosili uzdrhtale reuge, radi boljeg tumačenja usključale čorbe ljudskih osećanja.

Blizu severnog ulaza, gde je bilo manje vlažno, stajalo je mekoliko urskih "majstora". Nervirali su se, trupkali u mestu, nelagodno odmahivali repovima čije su dugačke dlake bile upletene. Sara vide i jednog usamljenog G'Keka, hodočasnika, na čijoj glavi je bila uzdignuta samo jedna stabljika sa okom; a sa te jedne mu je, od silne zabrinutosti, kapao zeleni znoj. Ostale tri očne stabljike savio je i sklonio kao čarape u ladicu, da se ne muče u silnoj galami.

Izgledalo je da je najpametnije postupio doktor Lorek koji se dobrovoljno javio da ovo večer provede nadzirući ranjenog neznanca.

Gradski apotekar, Treki Pzora, našao je sistem kako da ga niko ne gazi po najnižem prstenu i po stopalima. Čim bi neko počeo da ga gura, Pzora je ispuštao malu količinu veoma smrdljive pare, i

ostali građani, čak i oni najuznemireniiji, odmah bi se odmakli.

Ovakva okupljanja ponavljala su se, nesumnjivo, kad god su ovdašnji narodi videli na nebesima ono čega su se najviše plašili. U ovom istom trenutku ljudska bića su u malom broju, kao posetioци, prisustvovala istim ovakvim masovnim plemenskim skupovima Gheuena, Huniša, pa i Ura koji su na ravnicama ložili ogromne vatre i okupljali se oko njih.

Veliki mir je naše najveće dostignuće, pomisli Sara. Dostignuće koje će nam, možda, biti priznato kao tekovina kad nam budu sudili. Davno smo okončali dane rata i pokolja.

Međutim, ogorčenje na ovom noćasnjem skupu bilo je takvo da se do smirenosti, očigledno, moralo još dugo čekati.

"Sitne popravke?" dernjao se Šaz Lengmur, majstor stolar, sa pozornice koju su normalno koristili za koncerte i pozorišne predstave. "Reč je o tome da sebi uništimo sve ispod linije poplave, pa i branu samu! Pitajte koliko će godina trebati da se sva šteta popravi, ako se pokaže da je bila lažna uzbuna? Pitajte koliko će životnih vekova trebati!"

Trgovci i zanatlije podržase Langmura povicima; ali su mnogi drugi ljudi, oni u sivoj odeći seljaka, povikali "Sramota!" Iz visine se ovoj galami pridružilo uzbuđeno majmunoliko kričanje. Tradicija je dozvoljavala ovdašnjim šimpanzama da se uspentraju po tapiserijama na spoljašnjim zidovima i da gledaju sastanak kroz proreze za ventilaciju. Nije bilo poznato da li, baš, razumeju, i koliko. Neki su sa uživanjem podržavali svakog govornika koji se mnogo razbesni i zahukće, bez obzira na to šta priča; drugi su podržavali samo jednu stranu u raspravi, opredeljeni sasvim odlučno, kao Sarin otac koji sad potapša drvodelju po leđima.

Rasprava je trajala, i išla otprilike ovako, već satima. Muškarci i žene su se smenjivali na pozornici, ljutito navodili iz Svetih spisa ili jadikovali nad štetom ako se izvrši miniranje brane; postepeno se nivo dernjave pojačavao, u srazmeri sa sve jačim strahom i nervozom. Povremeno su progovarali i pripadnici drugih rasa. Govorila je Log Biter, 'Gorki Balvan', predvodnica ovdašnjeg gnezda Gheuena, i zalagala se veoma za očuvanje brane Dolo. Ali njena rođaka Logdžema Pond - ime koje bi značilo 'brvna koja su se

nagomilala i zaglavila u malom jezeru' - proglasi da je ta brana "kitnjasta nakaza". Te dve ogromne, oklopljene osobe, obe ženke i obe u poodmaklim godinama, stadoše oči u oči i počeše tako vikati jedna na drugu da Sara pomisli da će doći do tuče. Ali voditeljka sastanka, starešina Fru Nestor, stade između njih: mala prilika, ali ljudska, između dve velike, nalik na krabe. Oko glave Fru Nestor bio je omotan reug koji se prelivao umirujućim bojama. Posle nekog vremena obe Gheuenke su uzmakle i smirile se.

I među slušaocima su se događale slične nevolje. Sari neka žena nagazi na nogu. Neko u blizini se očigledno nije kupao ove nedelje; smrdeo je gore nego Pzorino najgore isparenje. Sara pomisli da se bolje namestila mala Priti, koja je sedela visoko iznad gomile, na prozorskom pragu, zajedno sa nekoliko ljudskih bića premladih da glasaju. Za razliku od drugih šimpanza, Priti je više pazila na svoju otvorenu svesku nego na razvikane govornike. Prstima je potezala donju usnu i proučavala nizove matematičkih složenih izraza.

Sara joj je zavidela i na tom bekstvu u apstrakcije.

Jedan od granskih seljaka - dakle, jedan od onih kojima su farme bile u celosti na granama drveća - ustade da govori. Bio je to čovek tamnog tena, ali kose bleožute, namotane ukруг oko ušiju. Zvao se Jop. Stezao je krupne šake, čvornovate od težačkih doživotnih žuljeva.

"Cicijašenje protiv dalekovidosti!" reče Jop, odbacujući stolareve argumente. "Šta bi ti hteo da sačuvaš? Nekoliko radionica i dokova? Prolazne sitnice koje nam služe za zabavu - papir, na primer, ili vodovod? Koješta! Sve je to koješta! Uboge, malobrojne ugodnosti koje su nam ostavili naši grešni preci, ali da ih zadržimo samo na kratko, da nam budu lakši prvi koraci izgnanstva. U Svetim spisima piše da ništa od toga neće potrajati dugo! Sve će otići u more!"

Jop se okrete svojim pristalicama, stiskajući sada jednu šaku drugom. "Još u davna vremena planirano je da se ovo uradi, i zakletvu smo dali da to uradimo kad zvezdani brodovi dođu. Zašto bismo, inače, tokom svih ovih godina izdvajali pare za esnaf eksplozera?"

Sara pogleda ka Henriku i njegovom sinu Jomahu. Ta dvojica su sedela na zadnjem delu platforme. Dečak je nervozu ispoljavao tako

što je polako uvrtao svoju kapu. Njegov otac, međutim, ostajao je nepomičan kao kip. Nijednog trenutka nije ništa ni rekao, osim jedne škrte rečenice - da su njegovi eksplozivni naboji spremni.

Sara je oduvek smatrala da je zanat eksplozera takav da oni moraju neprestano osećati osujećenost. Možda je to jedino tako frustrirajuće zanimanje na celom Jijou. Silne godine priprema, nebrojeni testovi sa eksplozivom u jednoj guduri u brdima - a nikad ništa da se stvarno učini. Zar oni ne priželjkuju da najzad stvarno izvedu veliku eksploziju? Ja bih jedva čekala, da sam na njihovom mestu, pomisli Sara.

Nekada, davno, sedeli su ona, Lark i malecni dečak Dver u tavanskoj sobici, gledali kako se mesečina preliva preko potmulo uskomešanih voda kod vodeničnog točka, i pričali neodoljivo uzbudljive priče o tome šta bi se sve desilo kad bi Henrik potpalio fitilje. Uživali su u uzdrhtalom kobajagi-užasu dok su pomoću otkucaja svog srca odbrojavali trenutke do velikog - BUUUM!

Dver je voleo da izvodi zvučne efekte, a naročito eksploziju i zatim plivanje, koje je prikazivao tako što je mlatarao i talasao rukama. Njegovi zvučni efekti bili su praćeni izletanjem mnogobrojnih kapljica pljuvačke iz usta. Onda je Sarin mlađi brat oduševljeno opisivao kako vodeni zid baca ponosne brodove kao trunčice, razbija u paramparče Neloove police za sušenje i juri pravo u njihovu spavaću sobu, usmeren kao pesnica.

Priču je nastavljao stariji brat, Lark. On je užasavao i oduševljavao mlađu decu prikazujući kako će bujica da otkine tavan njihove kuće i ponese ga ludo kroz šumu garu drveća, i kako će granski farmeri sažaljivo gledati, odozgo, šta se dešava. Zamalo da se zakucaju u ovo drvo! Zamalo u ono! - i svaki put su Sara i Dver panično povikali. Najzad bi oboje skočili i počeli da udaraju starijeg brata po grudima, moleći ga da prestane; a on im se smejao.

Pa ipak, iako su se i Lark i Dver naizmenično trudili da uplaše nju, uveče bi se oni nemirno prevrtali po krevetu, a Sara bi zaspala mirno. Ponekad je i sanjala o provali brane, ali je tada sebi dočaravala kako ih veliki talas uzima, naprosto, u svoj dlan, nežno. U njenom snu, pena se širila preko vode i najzad je prekrivala celu planetu Jijo, a onda se magično pretvarala u paperjaste,

naelektrisane oblake. Na kraju sna njeno telo bilo je lakše od izmaglice, i lišeno svakog straha; letelo je u visine, u noć, a noć je bila zračna od nebrojenih zvezda.

Mnogo glasova povikalo je sa odobravanjem, i Sara se trže i vrati u sadašnjost. U prvi mah nije znala da li se dernjaju oni koji su za brzu akciju ili oni drugi, rešeni da ne unište stvaralaštvo devet ljudskih pokolenja zbog nečega što su 'samo' videli svojim očima.

"Nemamo pojma šta smo to videli!" proglasi njen otac, pročešljavajući bradu čvornovatim prstima. "Možemo li biti sigurni da je bio kosmički brod? Možda je meteorit okrznuo našu planetu. Time bi bila objašnjena ona huka i buka."

Ovu pretpostavku dočekaše podsmešljivim povicima i lupanjem nogama o pod. Nelo požuri da kaže još nešto. "Ali i ako je bio brod, to ne mora značiti da smo otkriveni! Dolazli su brodovi i ranije, i odlazili; na primer, oni loptasti, brodovi Zanga, koji su samo usisali izvesnu količinu vode iz mora. Zar smo tada šta srušili? Zar su starija plemena srušila svu svoju imovinu kad smo mi, ljudi, došli? Kako znamo da ovo nije još jedan šunjalački brod i da nije doneo sedmu rasu izgnanika, koja će nam se pridružiti na Jijou?"

Jop frknu podsmešljivo.

"Dozvolite mi da podsetim učenog proizvođača hartije: šunjalački brodovi se zovu tako zato što dolaze krišom! Noću, ispod oblaka, krivudaju oko planinskih vrhova. Ovaj se nije tako potrudio, nego se zaleteo pravo na Livadu okupljanja, nadomak Jajeta, i to baš u vreme kad su tamo podignuti paviljoni, kad je okupljanje u toku. U vreme kad se tamo nalaze i glavni mudraci šest naroda."

"Tako je!" povika Nelo. "Mudraci koji sada već vrlo dobro znaju šta se dešava. Kad bi oni smatrali da je potrebno, javili bi svima, pomoću radio-veze..."

"Radio?" prekide ga Jop. "Je li ti to ozbiljno? Nebrojeno puta su nas mudraci upozorili da u radio-veze ne smemo imati poverenja. Kad nastupi kriza, upravo radio-vezom ćemo ponajpre privući pažnju na sebe! Osim toga", reče Jop, i načini značajnu pauzu, "osim toga... možda postoji jedan drugi, daleko strašniji razlog što nismo čuli ništa na radiju."

Začutao je i pustio da implikacije ovih reči utonu. Tu i tamo su se

ljudi oglašavali prigušenim uzvicima brige i straha. Gotovo svako od prisutnih imao je nekog rođaka ili bliskog prijatelja na hodočašću ove godine.

Lark, Dver, da li ste bezbedni vas dvojica? - upita se Sara zabrinuto. Hoću li vas ikada više videti?

"Tradicija je da o ovome odlučuje svaka zajednica zasebno. Zar da izbegavamo svoju obavezu, sad kad su naši mili i dragi možda platili cenu daleko veću nego što je nekoliko zgrada i jedna smrdljiva brana?"

Zanatlije i radnici povikaše ogorčeno protiv ovoga, ali ih nadjača talas vike Jopovih pristalica. "Mir!" povika Fru Nestor cijukavo i žalosno, ali se njen glas izgubi u opštem urnebesu. Jop i njegovi saveznici počеше vikati da se glasa.

"Hoćemo za-kon! Hoćemo za-kon!"

Nestorova podiže obe šake, na taj način zahtevajući red i mir. Jasno se videlo da se plaši uništenja grada - da ne želi da se ovaj gradić svede na poljoprivredno seoce koje će biti bogato svojom pobožnošću i ničim drugim. "Ima li iko drugi nešto da kaže?"

Nelo zakorači napred da nešto kaže, ali odustade: naprosto se sparušio pod naletom mnogobrojnih podrugljivih uzvika iz publike. Pa, zar se ikada tako postupalo prema jednom hartijašu? Ko je to ikad video? Sara je osećala koliko je njen otac ovde ponižen i uvređen. Pomišljala je da će još mnogo gore biti kad njegova voljena radionica padne pod naletom pobesnelih voda.

Čudna misao javi se Sari: treba li otići krišom do one stare tavanske sobice, sakriti se tamo i čekati nalet poplave? Ko je dao tačno proročanstvo, Dver ili Lark? Ili su bile tačnije one slike iz njenih snova? Možda je sad prilika, prva i poslednja u životu, da se to sazna.

Krenuli su novi ritmični povici "Hoćemo zakon", ali su se brzo stišali jer se iz gomile blelih huniških mornara izdvojila jedna nova osoba i krenula prema pozornici. Bila je to prilika nalik na kentaura, sa dugačkim, žilavim telom obučenim u tačkasti somot. Ta osoba imala je dve kratke, zdepaste ruke bez pleća i jak zmijast vrat. Glava je bila izdužena prema napred, šiljasta, i imala je tri crna oka raspoređena oko usta, dva jednaka, a jedno oko bez kapaka,

sagrađeno od ravnih faceta. Usta ove osobe bila su trouglasta. Sara prepoznade ovu Urkinju: dolazila je već nekoliko puta u Dolo, kupovala komadiće stakla i metala, prodavala jednostavne bujurske alatke izvađene iz ruševina. Urkinja je koračala obazrivo, kao da se plaši da bi mogla kopitima da se spotakne o grube daske poda. Jednu ruku držala je podignutu, tako da se mogla nazreti plavičasta kesa za razmnožavanje, ispod miške; u urskom društvu taj gest mogao je značiti nešto drugo, ali ovde je bio samo zahtev da dobije reč, što je Fru Nestor shvatila i jednim naklonom odobrila.

Sara začu jedno dobacivanje "njiiiiha!" iz redova ljudi; uvredljivi zaostatak iz onih vremena kad su novopridošla ljudska plemena vodila sa urima ratove oko teritorije i časti. Urkinja je uvredu možda čula, a možda ne, ali reagovala nije. Držala se dobro, za mladu urkinju u čijoj se samo jednoj vreći za muževe mrdao mali stanar. Okružena tako brojnim ljudskim bićima, Urkinja nije mogla koristiti ravničarsku varijantu galaktičkog drugog jezika; progovorila je angliskim, što joj, zbog rascepljene gornje usne, nije bilo lako.

"Nožete ne zvati Ulgor. Hvala van na ljuvaznon ponašanju, koje je vlagoslov za Šest naroda. Želim samo postavljati pitanja o stvarina o kojima se večeras raspravlja. Evo nog prvog pitanja.

Nije li najvolje da o tin stvarina odlučuju naši nudraci? Zašto ne vi oni, naši velikani, zaključili da li je došlo sudnje vrene?"

Trudeći se do preteranosti da pokaže da je učtiv i strpljiv, Jop odgovori: "Učena susetko, Spisi traže od svakog sela da deluje samostalno i da izbriše sve tragove koji bi mogli biti viđeni sa neba! Naređenje je jednostavno. Nema šta mnogo da se odlučuje. Osim toga", zaključi Jop, "nema ni vremena da se čeka mišljenje naših mudrih. Oni su svi daleko odavde, na Okupljanju."

"Oprosti", reče Ulgor, povijajući prednje noge i vrat kao balerina u naklonu. "Nisu svi. Nekoliko njih ostalo je u Vivlosu, u Dvorani knjiga, gde i stanuju, zar ne?"

Ljudi se počеше zgledati zbunjeno. Fru Nestor povika: "Dvorana knjiga, u Biblosu! Dabome. Ali i to je daleko, mnogo dana plovidbe čamcem."

Ulgor izvede opet isti naklon i opet se usprotivi. "A ja san, međutin, čula da sa najvišeg drveta u Dolou neko može pogledati

preko nočvare živog peska i videti staklene litice koje se nad Vivlos nadnose."

"Može sa dobrim teleskopom", potvrdi Jop, zabrinut da će zbog ovakvih priča popustiti zahuktanost i strastvenost gomile. "Ali ne vidim od kakve bi koris..."

"Vatra!"

Lica se okrenuše ka Sari, koja je ovo dreknula iako se misao još nije sasvim uobličila u njenoj glavi.

"Videli bismo vatru, ako biblioteka gori!"

Gomila oko nje poče gundati. Sara objasni. "Svi znate da sam ja nekada radila u Biblosu. Oni tamo imaju, kao i svi mi, plan za slučaj da budemo otkriveni. Ako mudraci naredi, bibliotekari će odneti iz grada onoliko knjiga koliko najviše mogu, a sve ostale će spaliti."

Na ovo, zavlada tmurno ćutanje. Razlupati branu u Dolou, to je jedna stvar, ali gubitak Biblosa značio bi da je zaista svemu kraj. Nijedno drugo mesto nije od tako središnjeg značaja za ljudsko postojanje na planeti Jijo.

"Kad izgori, oni imaju poslednju dužnost, a to je da eksplozivom raznesu stubove koji drže kameni krov, da bi se krov srušio na pepeo. Ulgor je dobro rekla. Tako veliku promenu mi bismo videli, naročito u ovom trenutku, kad Loocen izlazi."

Fru Nestor zapovedi kratko. "Neko da ode gore i pogleda!"

Nekoliko dečaka skoči na noge. Začas su projurili kroz prozore. Za njima pođe kolona šimpanza koji su hukali i uzvikivali. Gomila ljudi ostade da čeka. Širilo se nervozno mrmljanje. Sari je bilo neprijatno pod tolikim pogledima, pa zato pogleda u pod.

Ovako bi Lark postupio, pomisli ona. U poslednji čas bi nastupio na sastanku, ali energično, i dalje bi bilo kako on hoće. Prinudio bi prisutne da stupe u dejstvo. I Jošu je bio tako impulsivan, sve dok ga bolest nije obuzela, u onim poslednjim nedeljama...

Kvrgavi prsti uhvatiše Sarine, zaustaviše sumorno kruženje misli u njenoj glavi. Ona diže pogled i vide da je Nelo ostario tokom poslednjeg sata. Sudbina njegove voljene radionice zavisila je sada od vesti odozgo.

Proticale su spore dure, a Sara je tek postepeno shvatala punu težinu onih reči koje je sama izgovorila.

Biblos.

Dvorana knjiga.

Bila je jednom velika vatra tamo, i posledice su bile užasne. Pa ipak, i ono što je preostalo bilo je dovoljno da posluži kao najveći doprinos ljudskog roda Zajednici i kao povod za zavist i divljenje među drugim rasama.

Šta će od nas biti, pomisli Sara, ako knjige nestanu? Hoćemo li postati pravi pastoralci? Skupljači, koji će živeti samo od ostataka koje uspeju pronaći u drevnim bujurskim ruševinama? Hoćemo li svi postati poljoprivrednici?

Tako su izgledale sve ostale rase na Jijou, svih pet, kad su ljudi stigli. Bile su to primitivne rase, stalno u međusobnom gloženju, a njihova zajednica dejstvovala je slabo ili nikako. Ljudski rod uveo je nove običaje, promenio pravila, a nekoliko pokolenja kasnije dogodila se promena slična, ali još veća, zbog dolaska Jajeta.

A sad, da li ćemo sad kliziti još brže nizbrdo? - upita se Sara. Zar ćemo izgubiti i ono nekoliko preostalih uspomena koje nas podsećaju na to da smo nekada krstarili galaksijom? Hoćemo li odbacivati posle knjiga i alate, odeću, najzad postati kao glaveri? Čisti 'blaženi nišči duhom'?

Po Spisima, to je jedna putanja do spasa. Mnogi, kao ovaj Jop, veruju u to.

Sara pokuša da smisli kako bi mogla zadržati neku nadu čak i ako stigne glas da se u noći vidi stub vatre i prašine. Knjige se iz Biblosa i pozajmljuju, zato ih uvek ima na stotine u drugim, pa i vrlo udaljenim naseljima.

Ali tekstovi iz Sarine uže struke retko kad odlaze sa svojih prašnjavih polica. Hilbert. Zomerfeld. Viten i Tang. Eliahu... Prezimena umnih ljudi, ljudi koje je Sara vrlo dobro upoznala, iako su ih delili vekovi i parseci. Bila je to prisnost čistih, maltene savršenih misli. Izgoreće baš oni. Jedini primerci. U poslednje vreme njena istraživanja skrenula su u neke druge prostore - u haotične plime i oseke jezika - ali matematiku je i dalje smatrala za svoj dom. Oduvek joj se činilo da te knjige imaju glasove koji su prepuni duševnog života. Sad se plašila da će kroz koji trenutak primiti vest da ih više nema.

Onda joj najednom pade na um sasvim druga misao, neočekivana, koja nalete na njen jad i odlete rikošetirajući pod sasvim novim uglom.

Ako su Galaktici zaista došli, pomisli ona, šta mari ako izgori nekoliko hiljada papirnih knjiga? To što će oni nama suditi zbog krivica naših predaka, dobro, to se ne može izbeći. Ali u međuvremenu, dok smo u njihovim brodovima...

Naravno da bi tamo mogla posećivati sasvim drugačije vrste biblioteka. Jer tamo postoji ona biblioteka koja se uzdiže neizmerno visoko nad ono malo jada u Biblosu, onako kako sunce svojim bleštanjem nadmašuje sveću. Kakva bi to prilika bila! pomisli Sara. Ako i budemo, svi mi, uskoro uhapšeni, ako budemo u rukama galaktičkih gospodara migracije, ako nas pošalju na neki svet koji je robijašnica, ipak, ne mogu nam valjda oduzeti pravo na čitanje!

U izveštajima o starim vremenima često je nailazila na opise kako čovek može da "uđe" u kompjuterske "baze podataka", i tamo da pliva kroz znanje kao riba kroz toplo more, tako da mu znanje ispuni svaku poru i čitav um. Da se čovek vija i vijori kroz oblake mudrosti.

Mogla bih doznati da li je moj rad originalan! Ili su neki drugi uradili isti posao pre mene, deset miliona puta, uvek ispočetka, tokom milijardu godina galaktičke kulture.

Za ove misli imala je utisak da su, u isti mah, i drske i ponizne. A velikih zvezdanih brodova se plašila i sad jednako kao i ranije. I ostade njena molitva: daj Bože da je sve bilo samo greška, ili pad meteorita, ili neka opsena.

Međutim u jednom, buntovničkom kutku njene svesti ostade uskomešana nova glad, probuđena.

Eh, kad bi samo...

Misao se slomi, naletevši na prepreku. Jer daleko u visinama jedan dečak je promolio glavu kroz uzani, uspravno prosečeni prozor i povikao, viseći onako naglavačke: "Nema požara!"

Kroz druge otvore počеше izvirivati i drugi dečaci, hitajući svaki da vikne tu istu poruku. I šimpanze počеше silaziti i svojim kricima ispunjavati prepunu dvoranu za sastanke. Onda stiže glas:

"Požara nema - kameni krov još stoji!"

Stari Henrik ustade i progovori samo jednu jedinu reč okupljenim

starešinama, a onda ode; njegov sin, za njim. U brbljanju uzbuđene gomile Sara nije mogla čuti šta je rekao, ali je to pročitala u odlučnom izrazu na licu eksplozera i u presudnim pokretima njegovih usana. "Čekaćemo!"

ASK

Naš karavan rasa marširao je prema mestu gde je tuđinski svemirski brod - valjak olepršan vatrom - poslednji put viđen, kad se spuštao iza jednog brda. Usput je Vuben nastavio da napeva stihove iz Spisa o opasnosti.

Povikaše nešto oni na čelu kolone, koja se pretvori u masu radoznalaca što su stajali raspoređeni na vrhu brda, gledali dole i poluglasno raspravljali između sebe. Morali smo se gurati između mnogobrojnih ljudi i Huniša da bismo i mi, Ask, videli.

Zar ne videsmo gnezdo tada? Novi proplanak, a na njemu drveće poobarano valjda nekim zrakom, koje se još dimilo. U sredini, još užaren od plamenog prolaska kroz atmosferu, uzročnik svega toga.

Počeli su se okupljati zanatlije, ljudske i urske rase, i razgovarati čudnim narečjem svoje inženjerske kaste: da li je ova ili ona izbočina oružje? Senzor možda? Međutim, niko od nas na Jijou nije dovoljno stručan da tako nešto proceni. Davno su naši brodovi otišli da se pridruže rastopljenoj unutrašnjosti ove planete. Čak i najnoviji pridošlice, ljudi, već su mnogo pokolenja udaljeni od zvezdoplovaca. Nijedan živi član Zajednice nikada nije ugledao nešto ovako.

Bio je to, uistinu, brod Civilizacije pet galaksija. Našim tehničarima je to bilo jasno.

Ali gde je na njemu bila spirala sa zracima, simbol koji po zakonu mora nositi svaki brod, i to na prednjem bočnom delu? Naši zabrinuti znalci običaja objašnjavaju: takva spirala nije samo simbol. Ona čuti, putuje i nepristrasno beleži. Ona je objektivan svedok svega što se videlo i radilo, ma kud da je brod išao.

Zagledali smo pomno, odovud i odonud, ali na mestu gde bi se spirala morala nalaziti bio je samo gladak metal, ostrugan do sjaja. Glatkiji od gheuenske larve. Sastrugali su spiralu sa svog broda, dakle.

Tada se naša zabuna počela pretvarati u razumevanje, u uviđanje šta taj brod predstavlja.

Ne velike Institute, kao što smo u prvi mah pomislili.

Ne samouverene, moćne, legalističke međuzvezdane klanove,

niti tajanstvene Zange.

Čak ni izgnanike kao što smo mi.

Ništa od toga, nego stvorenja izvan zakona. Kriminalce mnogo gore nego što naši očevi behu.

Na Jijo su došli oni koji su protiv zakona.

Treći deo: KNJIGA MORA

Paradoks je života, zašto kriti, da u raj u izobilja svaka se vrsta množi, i u tome pretera i počne da se gloži i raj to prestane biti. Ovu planetu izdvojili su mudri zato da se ona malo odmori, podmladi, da na njoj nijedna civilizacija ništa ne radi, a ponajmanje mi, izgnaničko blato. Bojte se, izgnanici, znaka sa neba, zakona ljutitog i strogog: on će vas naći i pohvatati dana jednog i odrediti svakom kaznu kako treba. Ali bojte se još više onih što ne znaju ni šta u zakonu piše; oni su opasni po vas, još više, jer oni ni za meru, ni za pravdu ne haju.

Spisi o opasnosti

ALVINOVA PRIČA

Dobro, možda nisam hitromisleći kao neki. Nikad ja neću misliti brzo kao Hak, koja verbalno može uvek da "optrči u krug" oko mene.

Možda je baš i dobro što je tako. Mogao sam u ovoj maloj huniškoj luci odrasti sa uverenjem da sam mnogo pametan, duhovit i uglađen kao moj imenjак iz knjiga - naprosto zato što mogu svaku anglisku knjigu da pročitam i što zamišljam da sam nekakav pisac. Međutim, eto, ta mala g'kekijska genijalka živi u khuti do mene i stalno me podseća na to da je i izuzetno pametan hun ipak samo hun. Tupav k'o cigla.

Nego, da vam ispričam. Čučao sam između nje i mog drugog najboljeg prijatelja, a oni su opet raspravljali šta da radimo tokom predstojećeg leta, i nijednog trenutka nije mi padalo na pamet da njih dvoje, Hak i Štipko, mene malo i zezaju, i to ne samo na jednom nivou.

Štipko je samo nekoliko dura potrošio pokušavajući da nas ubedi da je stvarno video neka 'čudovišta', neke sive oblike u mutnoj vodi, dok se dosađivao pazeći, duboko dole, na kaveze sa jastozima koje njegovo 'гнездо' poseduje. Toliko puta je pokušao da nas pređe na slične fazone, da se mi ne bismo 'primili' ni kad bi nam doneo ogroman zub od samog Mobi Dika i na zub nabodenu drvenu nogu. Zato je uzdahnuo kroz svih pet svojih ventila, prestao da brblja o toj najnovijoj gluposti i prebacio se na odbranu svog 'Projekta Nautilus'.

Štipka je uznemiravala Hakina odlučnost da se od toga odustane. Legao je telom na zemlju, izdigao svih pet nogu i počeo šištati poput cevi na kaliopi-orguljama.

"Slušajte, već smo se dogor-vorili. Mora završimo batiskaf, inače zašto smo toliko rad-radili godinu dan-dana!"

"Uglavnom si ti deljao i isprobavao", rekoh ja. "Hak i ja smo uglavnom crtali planove..."

"Pa, da!" upade mi u reč Hak, čija su dva oka, od ukupno četiri, malo mahala gore-dole da bi naglašavala reči. "On i ja smo malo pomagali crtanjem planova i pravljenjem sitnih delova. To je bilo zabavno. Ali ja nikad nisam potpisala nikakvu obavezu da se stvarno

vozim u toj proklesoj stvari na dno mora!"

Štipkova plava kupola na sredini tela izdiže se koliko najviše može, a njegovo prorez-oko uokolo kupole kao da se poče vrteti. "Ali si rek-rekla da je zamisao super-uper! Da je gen-genijalna!"

"Rekla sam", priznade Hak. "U teoriji, stvar je potpuno ludoviška. Ali ima tu jedan problem, prijatelju moj. Stvar je takođe jaips-opasna."

Štipko se poče ljuljati napred-nazad, kao da mu ovo nikad nije palo na um. "To... nikad nisi pominjala."

Okrenuo sam se da dobro pogledam Hakicu. Nikad ranije nisam čuo da ona izgovori reč 'opasno'. U svim pustolovinama našeg odrastanja, uvek se činilo da je upravo ona ta koja je bila najspremnija da rizikuje; ponekad nas je začikavala da izvedemo isto što i ona, začikavala onako oštro kao što samo G'Keki umeju kad odluče da budu zaista opaki. Hak je siročče, a Štipko i Ur-ron su u svojim rasama bili pripadnici najnižih podvrsta, pa zato nikome ne bi mnogo nedostajali ako bi im se nešto desilo. Otud je uvek na mene padala dužnost (koju sam mrzeo) da budem glas opreza.

"Pa, dobro", reče Hak. "Dobro, možda je došlo vreme da neko ukaže na razliku između proračunatog rizika i prokletog potpunog samoubistva. A to drugo bi bilo ako bismo ikad počeli roniti u toj tvojoj skalameriji, Štipko!"

Naš jadni gheuenski prijatelj izgledao je kao da mu je neko zabio štap u jedan od ventila na nogama. Kupola mu se poče klatiti levo-desno. "Pa svima je vama jasno-no da ja niii-katkad ne bih pozvao moje prija-prijatelje da..."

"Da idu negde gde ti ne bi išao?" reče Hak. "Baš si fini, s obzirom na to da bi nas odvuкао pod vodu, a ti si jedini građen da ti pod vodom bude savršeno udobno."

"To samo na početku-četku!" reče Štipko. "Dok ispitujemo, idemo plitko. Posle idemo u prave dubine, gde će i za me-mene biti jednako opas-pasno!"

"Dobro, hajde, Hakice", rekoх ja njoj. "Imaj malo poverenja u ljušturu našeg prijatelja."

"Uostalom, naš batiskaf bar nije protiv zakona-ona", reče Štipko prkosno. "A ti si spremila plan da šta? Da krenemo u ono prerano!"

"Šta 'prerano'?" usprotivi Hak. "Niko od nas ne može se ni sa kim drugim razmnožavati - dakle, taj greh ne možemo nikako da počinimo dok smo preko granice. Uostalom, i lovci i inspektori idu dalje od graničnih oznaka."

"Jes-jeste. Sa dozvolom-volom od mudraca!"

Hak slegnu pomoću dve od svojih očnih stabljika, kao da hoće reći da nema vremena za sitne legalističke detalje. "Ja ipak više volim prekršaj nego potpuno samoubistvo."

"Misliš, više voliš-liš jedno smešno putovanje do neke razrušene bujurske kućerine nego priliku da vidiš-diš Miden? I živa prava čudovišta?"

Hak zastenja i pokrete točkove svoga tela, tako da se okrete jednom oko sebe; izvela je to tako da je izgledalo kao da kaže "muka mi je od ovoga". Ranije tog jutra Štipko nam je napričao svašta o 'čudovištima', jer ih je tobož video ispod vode, u plićacima južno od grada. Zaklinjao se da je pored njega projurilo nešto sa srebrnastim, blistavim krljuštima, i da je mahalo nekim delovima koji su u onoj mutnoj vodi izgledali kao krila! Ali pošto smo slične maštarije slušali od našeg krabolikog drugara maltene još od dana kad se izlegao, nismo se mnogo 'primili' ni ovog puta.

Onda su se njih dvoje okrenuli ka meni - da ja odlučim!

"Samo imaj na umu, Alvine", reče Hak pevušćim tonom. "Obećao si..."

"A meni si obećao pre nekoliko meseci!" reče Štipko, tako ponet žestinom da je celu rečenicu izgurao bez ijednog mucanja.

Osetih se kao Treki kad stoji između dve gomile zaista ustajalog đubriva izmešanog sa slamom. Rado bih u podmorske prostore dubokog Miden, gde je otišlo sve ono glatko i galaktičko što se na ovoj planeti pojavilo još od odlaska Bujura. Podmorska pustolovina kao u knjigama Halera ili Žila Verna.

Ali Hakica je dobro rekla, na Štipkov plan je Ifni pljucnula, to je bilo jasno. Toliko rizikovati, možda ne smeta gheuenskom momku niske klase, koji nije sasvim siguran ko mu je majka, ali ja znam da bi mojoj porodici užasno pozlilo kad bih otišao i udavio se negde, a da ne ostane od mene ni srčana kost za oštrenje duše i vufinovanje.

Što je najvažnije, Hak je nudila foru maltene jednako laćanu - da

nađemo spise možda i starije od najstarijih ljudskih na Jijou. Možda izvornike bujurskih priča. Ta pomisao izazva trnce u mojim usisnim pločicama.

Ispalo je, međutim, da ipak nisam morao ja da odlučim. Naime, dojurila je moja nurka, Hufu, protrčala ispod Štipkovih nogu i Hakinih točkova, i počela da laje nešto o hitnoj poruci od Ur-rone.

Koja nas je želela videti.

I više od toga: Ur-ron je imala veliko iznenađenje za nas.

Ah, da. Treba predstaviti Hufu.

Kao prvo, nije stvarno moja. Puno se vrzma oko mene, a ja kad joj nešto progundam i promrmljam, u mnogim slučajevima me i shvati, koliko-toliko, pa ode i uradi šta treba. Ipak, prilično je teško opisati odnos između huna i nura. I sama ta reč - odnos - podrazumeva mnogo toga što, zapravo, ovde ne postoji. Možda je ovo jedan od onih slučajeva u kojima fleksibilnost engleskog jezika, koja i jeste glavna ultracaka tog jezika, tone u najobičniju nejasnoću.

Samo da znate, Hufu nije od onih koji pričaju i odlučuju. Nije sapiens biće kao pripadnici šest ovdašnjih naroda. Pa ipak, ona ide sa nama na gotovo sve naše pustolovine, i zato mislim da je ona član naše družine, ravnopravan. Mnoge osobe govore da su nuri ljudi. Jedno je sigurno, nure nije briga da li će poginuti ili preživeti - samo ako ima nešto novo da se vidi tamo gde idu. Verovatno je mnogo više nura izginulo od radoznalosti nego od ligera na kopnu i morskih starkova u vodi. Zato sam znao kako bi Hufu glasala u našoj raspravi kad bi umela govoriti.

Na sreću, čak ni Štipko nije toliko lud da dopusti Hufi da odlučuje o bilo čemu.

Dakle, sedimo mi i raspravljamo, kad mala nurkinja dojadi do gata, lajući kao luda. Odmah shvatimo da donosi neku poruku sa semafora, jer zvuči razumno. Nuri ne umeju da govore ni galaktički dva, niti bilo koji drugi jezik kojim je iko ikad groktao, ali umeju da zapamte i ponove kratke poruke koje mi šaljemo pomoću bleskova svetlosti, od ogledala do ogledala. Oštar je nurski vid. Oni po onim prvim, uvodnim signalima čak zaključuje kome je poruka namenjena. Čaka je, mogli bi nuri sa tim darom da budu strašno korisni - kad bi

bili pouzdani, kad ne bi poruke gledali i prenosili samo kad se njima svidi.

Hufi se sigurno svidelo, jer odmah poče izlajavati prvi, adresni red memoranduma na gal-dva. (Mislim da bi galaktičkim drugim jezikom ovladao i neki stari korisnik telegrafa sa Morzeovom azbukom, recimo Mark Tven, kad bi pokušao.)

Kao što rekoh, poruka je bila od naše kolegince Urkinje, Ur-rone, a glasila je: PROZOR ZAVRŠEN. DOĐITE BRZO. DEŠAVAJU SE I DRUGE LUDE STVARI!

Završavam tu rečenicu, i ujedno celu sadržinu biltena koji nam je tako stigao sa planine Guen, znakom uzvika zato što je tako nekako završila Hufu, jednim silnim, ekstatično uzbuđenim lajanjem. Siguran sam da se toliko 'primila' zbog reči 'lude stvari'. Toliko su joj prijale da je počela da skače u krug i grize svoju senku.

"Oдох ja po vreću sa vodom", reče Štipko posle kraće pauze.

"Ja po gogl-naočari", reče Hak.

"Ja ću da zgrabim mantil i da vas čekam kod tramvaja", zaključih ja. Nije imalo šta da se raspravlja. Ne posle takvog poziva.

Četvrti deo: KNJIGA NAGIBA

Predanje

Postoji jedno predanje koje ponekad ispričaju G'Keki. Pamte ga od dana kad je njihov šunjalački brod sleteo na Jijo. To je jedno od najstarijih njihovih predanja. Usmeno su ga prenosili dve hiljade godina, a onda je zapisano.

Ta saga govori o momku čija je veština 'klizanja po vlaknima' bila dobro poznata u jednom orbitalnom gradu u kome su G'Keki živeli pošto su, na opkladi, izgubili svoju matičnu planetu.

U tom gradu, slobodni od one sile kojom zemlja vuče i tegli k sebi, mladi, otmeni G'Keki novih pokolenja, u kosmosu rođeni, smislili su novu igru. Razapinjali su najtanje kablove, i to obojene, kroz ogromnu unutrašnju šupljinu svog veštačkog sveta, pod raznim uglovima. Onda su se na točkovima, koji su deo njihovog tela, kretali velikom brzinom po tim kablovima, brzinom takvom da je sve sevalo. Jedan klizač je, kaže predanje, prihvatao svaki izazov, uživao u sve većem riziku, preskakao između najtanjih kablova i čak se upuštao u slobodan let; njegovi točkovi su se vrteli ludo, on se u ekstazi prepuštao svakojakom vijorenju.

Onda je jednog dana neki potučeni takmac počeo začikavati mladog šampiona.

"Kladim se da ne možeš projuriti oko sunca tako blizu da oko njega zategneš kabl!"

Današnji jijoanski proučavaoci ne snalaze se u ovom delu priče. Kako bi moglo celo sunce stati u jednu šupljinu izdubljenu u velikoj, rotirajućoj steni? Pošto je velik deo našeg bibliotečkog odeljenja 'Svemirske tehnologije' uništen, današnji skolarijum u Biblosu nema na osnovu čega da protumači takve nagoveštaje. Nagađamo što bolje umemo - na primer, da se priča tokom vekova izobličila, što se desilo i sa većinom naših drugih uspomena iz one prošlosti u kojoj besmo kao bogovi.

Tehničke pojedinosti i nisu tako važne kao pouka priče, a pouka je da nije pametno petljati se sa silama koje ne razumeš.

Nerazumnik koji to uradi može izgoreti, kao junak ove priče, čija je dramatična pogibija bila početak velikog požara: izukršteni kablovi su se zapalili i kao oluja vatre najednom zahvatili celo nebo grada, čija je propast tada postala neizbežna.

Sabrane priče sedam naroda Jijoa, treće izdanje. Odeljenje za folklor i jezik, Biblos, leta izgnaničkog 1867.

DVER

Od kad je prestao biti kalfa i postao majstor, Dver je posetio maltene svako selo i svako imanje u naseljenoj zoni Jijoa, pa i one na ostrvima, i dva-tri tajna mesta za koja se zakleo da nikada neće odati gde su. Upoznao je veoma veliki broj naseljenika, svih rasa, pa i gotovo celu ljudsku populaciju Jijoa.

Sada je, proticanjem svake sledeće dure, bio sve čvršće uveren da ova zarobljenica ne pripada toj poznatoj populaciji.

Sav se zajapurio zbog tog iznenađenja, pa i naljutio; a zbog nekog iracionalnog osećanja krivice, naljutio još dvostruko.

"Među raznim, raznovrsnim glupostima koje si mogla uraditi", progovori on, "krađa mog luka zauzima posebno mesto." Devojka ga je slušala sedeći pored ugašene, hladne logorske vatre i trljajući glavu. "Ali to što si potegla nož na mene, to je svakako najveća glupost! Kako sam mogao u onom mraku znati da si samo derišće? Mogao sam ti, u samoodbrani, slomiti vrat!"

Bile su to prve reči koje su se začule između njih dvoje još od kad je devojka tresnula glavom i ostala da mlitavo leži na zemlji, a on prebacio njeno telo preko ramena i odneo je nazad do logora. Čudnovata devojka zapravo nijednog trenutka nije sasvim izgubila svest, a do trenutka kad ju je on položio u sedeći položaj pored ognjišta, već se sasvim vratila sebi. Sada je masirala uboje na glavi. Gledali su je i glaver i nur.

"Ja... mislila sam... da si liger", promuca ona najzad.

"Ukrala si moj luk, pobegla, a onda si pomislila da sam liger?"

Moglo se zaključiti da ova devojka ne ume da laže, zaista; a to je valjda govorilo nešto dobro o njoj. U svetlosti zore, sedela je, tako sitna, umotana u odevne predmete koji su bili napravljeni od loše uštavljene kože i zašiveni životinjskim žilama. Talasastu crvenkastu kosu nosila je vezanu u skraćeni konjski rep. Najistaknutije odlike njenog lica - koliko se moglo razaznati pod mrljama od prašine i prljavštine - bile su nos koji je nekada davno bio lomljen i grozan ožiljak od opekotine na levom obrazu; bez ta dva nedostatka, njeno lice moglo je biti lepuškasto, posle jednog žešćeg umivanja i ribanja.

"Kako se zoveš?"

Ona pognu glavu i prozbori nešto.

"Šta? Nisam čuo."

"Kažem, Reti!" Prvi put ga je pogledala u oči. U njenom glasu sada se pojavila oštrica prkosa. "Šta ćeš uraditi sa mnom?"

Pitanje, pod tim okolnostima, razumno. Dver se protrlja po donjoj vilici. Nije primećivao da ima mnogo izbora. "Pa, odvešću te na Okupljanje, valjda. Tamo se nalazi većina mudraca. Ako si dovoljno stara, moraćeš da odgovaraš za jednu svoju krivicu, ili će biti pronađeni tvoji roditelji. A ko su oni, uzgred rečeno? Gde stanuješ ti?"

Vratilo se besno ćutanje. Konačno devojka promrmlja: "Žedna sam."

Pre toga su i glaver i nur pokušavali da popiju bar jednu kap iz prazne čaturice, pa pošto im to nije uspelo, upućivali su Dveru prekorne poglede. Šta sam ja? - upita se Dver. Svačiji tatica?

Uzdahnuo je. "Dobro, idemo prema vodi. Ti, Reti, ustani i stani pored glavera."

Njene oči se raširiše. "Da li to... ujeda?"

Dver se zapanjeno zagleda u nju. "Pa, to je glaver, za ime Božje! Bila bi u opasnosti kad bi bila crvić ili hrpa smeća. Hm, zapravo, kad rekoh to, na tebi zaista ima poprilično..."

Trgla je ruku iz njegovog zahvata i pogledala ga još ljuće.

"Hm, dobro, izvini. U svakom slučaju, ideš na čelu kolone, da te ja vidim. A da ne bi opet glumila pobegulju - evo." On veza slobodni kraj kaiša na kome je trebalo da vodi glavera za njen opasač, i to iza njenih leđa, gde ga nije mogla lako dohvatiti. Onda Dver podiže svoj ranac i luk. "Čuješ li vodopad? Kad tamo stignemo, imaćemo odmor, da griznemo malo suve govedine."

Čudnovato je bilo to pešačenje - natmurena je vodila apatičnog, iza koga je stupao zbunjeni, a za njima onaj koga je sve, uvek, zabavljalo. Dver se mnogo puta osvrnuo, i svaki put mu se učinilo da Blatkovo lice, iako zadihano od napornog pešačenja u sasvim suvom jutarnjem vazduhu, pokazuje isti ironični osmeh.

Narod je na nure različito reagovao. Neki su, čim čuju da se u

blizini pojavio nur, zatvarali vrata i spuštali rezu. Drugi su, naprotiv, ostavljali ispred kuće primamljive poslastice, u nadi da će prizvati bolju sreću. Dver je poneki put viđao divlje nure u močvarama, gde su plovili hektar-ljiljani, a na njima čitavi šumarci raznog, pa i plamenog, drveća. Ali Dverove najjače uspomene u vezi sa nurima bile su one iz mlina njegovog oca. Mladi nuri su svakog proleća dolazili da skaču u vodu sa ogromnog vodeničnog točka koji se silovitim zamahom okretao. Skakali su bezobzirce; dešavalo se da poneki i pogine. Dver je, kao dete, ne jednom jurcao rame uz rame sa nurima i skakao jednako ludo, što je njegove roditelje mnogo uznemiravalo. Čak je pokušavao da izgradi bliskiju vezu sa tim svojim drugarima: pridobijao ih je hranom, učio ih da izvode razne trikove. Smatrao je da bi nuri mogli biti zamena za životinju koju je čovek nekada imao - za psa.

Nažalost, nuri nisu psi. Vremenom, dok ga je njegova životna staza vodila sve dalje od one blage rečice, Dver je uviđao da nuri, iako pametni i hrabri, umeju biti i veoma opasni. On, ćutke, uputi upozorenje Blatku: tačno je da ti nisi bio lopov, ovog puta, ali nemoj misliti da zbog toga imam u tebe ma i najmanje poverenja.

Strma staza izgleda drugačije i daje drugi osećaj, kad ideš uz nju, a drugačiji kad silaziš. Juče je ova staza izgledala tako divlja da je Dver mogao malo zažmiriti i zamisliti da je u pravoj divljini, tamo gde razumne ruke nisu ništa ni dodirnule još od doba kad je svet bio mlad. A danas je, u silaženju pored neke bujurske ruševine, pored nekog zida od agregatnog cementa ili pored nekog okrajka gumastog pločnika koji je izmakao dekonstrukcionim lutajućim mašinama kad su Bujuri prepuštali ovu planetu 'na ugar', svaka takva opsena nestajala. Nijedno razgrađivanje nije savršeno. Nebrojeni tragovi Bujura ostali su vidljivi ovde, zapadno od obodnih planina zvanih Rimer.

Pravi majstor recikliranja bilo je, dabome, vreme. Zato je jednoj planeti Jijo dato dovoljno vremena da ekološki ozdravi. Tako je, bar, govorio Dverov brat, Lark. Dver je, međutim, retko kad razmišljao u tako velikim razmerama. Nije želeo da gubi iz vida magiju Jijoa danas - magiju mesta koje jeste ranjeno, ali je, ipak, i prepuno čuda.

Na nekim strmijim mestima devojci Reti bila je potrebna pomoć

da bi mogla da siđe, a glaver je često morao biti spušan na konopcu. Jednom prilikom, posle rvanja sa tim klizavim stvorom koji se najzad bezbedno spustio na sve četiri na jedan komad starog druma, Dver se osvrte i vide da je devojkica nestala.

"Gde li se ta mala..." počeo on i huknu nezadovoljno. "Ma, do vraga."

Reti je morala biti nekako kažnjena za krađu; osim toga, tajna njenog porekla naprosto je vikala, zahtevajući da bude rešena. Ali vraćanje odbeglih glavera kući ipak je važniji zadatak. Kad ovog jednog glavera vratim kući, pomisli Dver, možda ću se okrenuti i proći još jednom istim putem, sa svrhom da pronađem devojčin trag i pratim ga sve do njene kuće. Zbog toga bih, međutim, propustio glavninu Okupljanja...

Zaobiđe jedan visoki ugao od golog kamena i stade: umalo da se saplete o Reti, koja je čučala i gledala se oči u oči sa Blatkom.

Devojkica diže pogled ka Dveru.

"Ovo se zove nur, zar ne?" upita ona.

Dver se potrudi da prikrije iznenađenje. "Heh, pa zar je to prvi koga si ikad videla?"

Klimnula je glavom, zbunjena Blatkovim širokim zavodničkim osmehom.

"A ni glavera nisi nikad ranije srela, čini se", reče Dver. "Pa koliko daleko na istoku živite vi narode?"

Zacrvenela se toliko da ožiljak na njenom obrazu postade modar. "Ne znam o čemu ti to..."

Začutala je, shvatajući postepeno koliko se odala samo jednom jedinom rečenicom. Njene usne se stisnuše u bledu liniju.

"Ne nerviraj se", reče Dver. "Već znam sve o tebi." Pokretom ruke pokaza njenu odeću. "Nemaš ništa tkano. Samo kože, zašivene žilama i crevima. Ali dobra krzna od imle i od sorla. Sorli nikad ne izrastu do te veličine, zapadno od Rimeru."

Videći nesmanjenu nelagodnost na njenom licu, on slegnu ramenima. "Prešao sam ja te planine, nekoliko puta. Da li se kod vas priča da je to zabranjeno? Pa, uglavnom i jeste zabranjeno. Ali ja imam pravo da pođem kud god hoću, kad istražujem predele."

Ona obori pogled. "Znači, ne bih se izvukla ni da sam..."

"Da si trčala brže i prošla kroz onaj prevoj? Prešla neku zamišljenu liniju, posle koja ja više ne bih smeo da te jurim?" Dver se počeo smejati; trudio se da to ne zvuči suviše neprijateljski. "Reti, nemoj sebi zamerati previše. Ukrala si luk od pogrešnog momka, i to je sve. Jurio bih ja tebe i preko cele Pustinje sunčevog izlaska, ako bih morao."

To je bilo prazno hvalisanje, dabome. Ništa na Jijou nije vredelo toliko da bi opravdalo šest i po hiljada kilometara pešačenja preko vulkanskog terena i užarenog peska. Ali Retine oči se raširiše. Dver nastavi.

"Tvoje pleme nisam opazio ni u jednoj mom pohodu ka istoku, pa zato pretpostavljam da se vi nalazite daleko na jugoistoku, iza Doline zmijskog otrova. Možda u Sivim bregovima, a? Čuo sam da je to teren tako neravan i krivudav da bi se pripadnici nekog malog plemena tu mogli uspešno sakrivati, ako bi dobro pazili."

Njene smeđe oči ispuniše se umorom. "Promašio si. Ne dolazim sa... tog mesta."

Začutila je pokunjeno. Dver oseti sažaljenje. Dobro je znao kako se oseća čovek koji je u prisustvu drugih ljudi nespretn, obuzet nelagodnošću. Ko živi usamljenički, ne stiče dovoljno iskustva, pa zato ne uspeva da prevaziđe svoju stidljivost.

Zato moram stići na Okupljanje! - pomisli on. Tu je Sarino pismo koje mora biti isporučeno Plovovu Analitičaru. Ali gle podudarnosti: Plovov ima kćerku koja je prava lepotica, a još nije ni za koga verena. Gloriju Plovov. Uz malo sreće, Dver bi mogao uloviti priliku da pita Gloriju da se malo prošetaju zajedno, a onda možda da ispriča neku priču tako dobru, da to na nju ostavi jak utisak. Na primer: kako je on, Dver, prošle godine zaustavio jedno krdo moribula, koji su bili u svojoj godišnjoj migraciji, da ne krene u stampero preko ruba jedne litice, kad je počela oluja sa grmljavinom. Možda ovog puta, dok bude pričao, neće onoliko mucati; možda, sledstveno tome, Glorija neće onoliko da se kikoće, na način koji se njemu nimalo ne sviđa, kao prošli put.

Najednom ga obuze nestrpljenje, želja da krenu. "Pa, dobro, nema smisla da o tome brinemo sad." Pokretom pokaza Reti da pođe opet na čelu kolone. "Tebi će biti dodeljen jedan mlađi mudrac,

koji će govoriti u tvoje ime - dakle, nećeš morati sama da se suočiš sa našim Savetom. U svakom slučaju, mi više ne vešamo 'one koji idu prerano', to jest, one koji prelaze dogovorene, dozvoljene granice našeg naseljavanja. Ne vešamo ih, osim ako baš moramo."

Pokušao je da uhvati njen pogled i da joj namigne, ali to nije uspelo, tako da je šala propala. Dok je vezivao kaiš glavera opet za njen opasač, Reti je proučavala tle ispred svojih stopala. Onda opet krenuše u koloni po jedan.

Vazduh je postepeno bivao sve vlažniji. Najzad, kad su se primakli zvuku vode koja se obrušava sa velike visine, ta vlažnost u vazduhu pretvorila se u izmaglicu. Staza je ispred njih obilazila oko jedne velike stene. Prodoše to mesto i pred njima se ukaza, ali ne blizu, potok koji je padao odozgo u jezerce akvamarinske boje. Odatle se voda prelivala preko jednog oštro odrezanog ruba i nastavljala opet kao potok, strmo nizbrdo ka reci koja se nalazila daleko u dubinama, da bi na kraju potok završio u moru.

Putanja kojom bi se moglo sići do jezerceta bila je vrlo strma. Dver je zaključio da ne sme rizikovati sa devojkom Reti i glaverom na takvoj strmini. Zato im dade znak da pešače dalje; jedan od kasnijih zavijutaka staze dovešće ih, ipak, do tog istog potoka.

Nur je, međutim, krenuo dugačkim skokovima, sa stene na stenu; uskoro su čuli kako skače u vodu i brčka se veselo, dok su oni i dalje gazili po suvom kamenu.

Dver odluta u razmišljanja o jednom drugom vodopadu. Taj je bio na mnogo većoj nadmorskoj visini, tamo gde Veliki severni glečer dospeva do divovske litice na ivici kontinenta. Dver je svake druge godine odlazio tamo u lov na krzna brankura, i to kad počne prolećno otapanje. Ali pravi mu je razlog za ta putovanja bio da se nađe u neposrednoj blizini kad se ledena brana najzad provali na izlazu iz Pustog jezera.

Tada ogromni, poluprozirni 'čaršavi' vode polete u provaliju kilometar duboku, a usput se rasprskavaju tako da se nebesa ispune kristalnim lukovima vode i leda; moćni vodopadi dobiju novi život, a njihova tutnjava ispuni dušu.

Pokušao je jednom prilikom, na svoj nespretni način, da opiše ovu lepotu Larku i Sari - te boje koje naprosto viču, tu buku koja se

širi poput zraka svetlosti - u nadi da će vežba pomoći njegovom neveštom jeziku. Ishod je bio tačno onakav kakav se i mogao predvideti. Oči njegove sestre naprosto su zablistale nad njegovim pričama o divoti planete Jijo izvan uskog prostora Nagiba. Ali stari, dobri, vedri Lark samo je odmahnuo glavom i rekao: "Sva ta čudesa bi isto tako lepa bila i bez nas."

Međutim, da li bi bila? - zapita se Dver.

Postoji li lepota u nekoj šumi, ako ne naiđe bar ponekad neko stvorenje koje će stati i nazvati tu šumu lepom? Zar ne služi razum, 'sapijencija', upravo tome? - upita se on.

Nadao se da će jednog dana povesti svoju ženu, svoju životnu drugaricu, do Pustih vodopada. Ako nađe ženu čija bi duša mogla učestvovati u toj lepoti kao njegova duša.

Nur ih sustiže i prestiže posle nekog vremena. Hodao je gipko, lica blažena. Onda stade i poče otresati vodu sa svog glatkog krzna, baš kad su prolazili pored njega, tako da ih je zasuo kapljicama vode po nogama, naročito u visini kolena. Reti se nasmeja. Bio je to kratak zvuk, suzdržan, u žurbi dovršen, kao da Reti ne očekuje da bi ijedno zadovoljstvo moglo potrajati dugo.

Posle još nekoliko minuta silaženja došli su na još jedno mesto odakle se video onaj isti vodopad, koji je sad izgledao kao ples paperjaste vode ispred litice daleko u visinama. Ovaj prizor podseti Dvera na to koliko je očajno žedan. Izvuče iz njega i uzdah sličan usamljenosti.

"Hajde mala. Malo niže odavde ima jedno drugo jezerce, kome je lako prići." Ali Reti je još neko vreme samo stajala nepomično i gledala u visine, a neka vlažna linija presijavala se na njenom obrazu. Možda se to kondenzovala vlaga iz vazduha, reče Dver sebi.

ASK

Oni lica svoja ne pokazuju. Planovi mogu propasti. Ako neko od nas preživi, svedočiće. Iz tog razloga oni kriju svoj izgled.

Naši Spisi upozoravaju na tu mogućnost. Izgleda da nam je sudbina sasvim ukleta.

Ali glas zvezdanog broda sad ispunjava dolinu, sa namerom jasnom da nas umiri.

"(Jednostavni) naučnici mi smo", kaže taj glas.

"Istraživanjem (lokalnih, zanimljivih) oblika života bavimo se."

"Štetni ni za koga nismo."

Ta proklamacija, izgovorena pucketavim i cijukavim galaktičkim drugim, veoma formalnim jezikom, ponavlja se zatim na još tri-četiri druga standardna jezika, i najzad, zato što su videli i ljude i pane u gomili našoj, i na jeziku onom pomalo vučjem, a to je engleski.

Onda kažu:

"Istražujemo (lokalne, jedinstvene) oblike života, u tome poslu tražimo vašu (ljubaznu) pomoć."

Pa kažu:

"Znanje o (lokalnoj) biosferi, to vi (sigurno) imate."

I još:

"Alate i (korisne) veštine, to mi zauzvrat nudimo."

"Hoćemo li, u poverenju, (jedni sa drugima) razmenjivati?"

Prisetite se, prstenovi moji, kako su pripadnici naših naroda zbunjeno tada gledali jedni druge. Koliko se poverenja može takvim obećanjima ukazati? Mi koji na Jijou životarimo, već smo prekršioći teški, u očima ogromnih carevina. To su, takođe, ovi u tom novom brodu. Da li je verovatno da dve takve skupine nađu zajedničke interese?

Naš ljudski mudrac sažeo je ovu situaciju lakonski duhovito. Progundao je Lester Kembel na engleskom, vrlo mudro:

"Čupavo će da bude to 'poverenje'!"

Onda se i počeo pokretom proročkim i prikladnim.

LARK

U noći uoči dolaska stranaca, kolona hodočasnika, odevenih u bele odežde, stupala je uskom stazom kroz izmaglicu praskozorja. Šezdeset njih; po deset od svake rase.

Kasnije, tokom svetkovine, i mnoge druge skupine krenuće istim putem; u potrazi za obrascima saglasja. Ali ova skupina imala je poslanstvo drugačije, sumornije.

Oko njih su se uzdizali oblici. Čvornovato, izobličeno drveće širilo je svoje uvrnute ruke, nalik na duhove koji pokušavaju nešto zgrabiti. Uljasta isparenja stapala su se i sublimisala. Na pojedinim mestima staza je oštro zaokretala da bi izbegla mračne provalije bez ikakvog vidljivog dna, iz kojih su dopirali tajanstveni odjeci. Kamene gromade, vetrom izbrazdane, začikavale su um gladan oblika, potpaljivale nervozna predosećanja u dušama lutalica. Da li će se već iza sledećeg oštrog zaokreta, ili posle onog iza njega, ukazati matica Jijoa, svetinja planete, Jaje?

Mada su nasledili sasvim različite organske osobine, pripadnici ovih šest rasa, poreklom svaki sa svoje planete, ali u četiri različite galaksije, osećali su isti pulsirajući zov ka jedinstvu.

U koloni je bio i Lark. Stupao je ravnomernim korakom, po ritmu koji mu je nalagao reug na njegovom čelu.

Već sam desetak puta ovom stazom hodio, pomisli on. Valjda mi je dovoljno dobro poznata. Onda, zašto ne reagujem?

Pustio je reuga da nabaci svoje motive boje i zvuka preko stvarnog sveta. Stopala su hodala. Kopita su kloparala. Najniži prstenovi grčili su se i pomerali, točkovi škriputali, sve to po stazi tako uglačanoj prolascima ranijih hodočasnika da bi neko mogao pomisliti kako je to obred koji traje još od dolaska prvih izgnanika, a ne samo stotinak godina.

Kome su se obraćali ovi narodi u ranijim vremenima, kad im je bila potrebna nada? - upita se Lark.

Njegov brat, proslavljeni lovac, jednom ga je poveo tajnom stazom kroz planine, do mesta odakle se Jaje moglo osmotriti odozgo. Čučalo je u svojoj kalderi kao u gnezdju nekog zmaja iz

dečje slikovnice, okruženo strmim stenama. Viđeno sa tolike daljine, moglo je biti neki drevni bujurski spomenik ili zaostatak od neke druge, mnogo starije civilizacije, koja je bila, i prošla, pre Bujura, mnogo eona ranije: stražar na tajnom zadatku, mračno nedostupan vremenu.

Ali kad samo trepneš, učini ti se da je to prizemljen zvezdani brod - ovalno sočivo namenjeno plovidbi kroz vazduh i kroz eter. Ili tvrđava neka, sazidana od neke uporne suštine koja upija svetlost i prelama je, i gušća je nego neutronska zvezda. Larku se na trenutak čak učinilo da je to ljuštura nekog divovskog bića, odveć strpljivog i ponositog da bi se iz dremeža budilo zbog prisustva nekih mušica.

Neminovnost da o svetinji razmišlja na ove nove načine uznemirila je Larka tada. Ovo bogojavljanje nije ga sasvim napustilo ni sad. Ili je možda samo imao tremu zbog govora koji je trebalo uskoro da održi ekipi vatrenih vernika. Zbog propovedi u kojoj će zatražiti vrhunsko žrtvovanje.

Staza još jednom zaokrete - i naglo se prosu u strmi kanjon na čijem je dnu ležala jajolika divovska stvar, zaobljena, fantastično uzdignuta nad hodočasnike, stvar dva strelometa dugačka. Šljunkovito dno kanjona širilo se i uzdizalo oko hodočasnika koji su se zaustavljali i, obuzeti strahopoštovanjem, dizali pogled ka divovskom predmetu. Isto tako pogled je digao i Lark, i znao je: taj predmet nije mogao biti ništa od onoga što je on, gledajući ga odozgo sa Dverom, onoga dana pomislio.

Jer ovako izbliza i odozdo videlo se da je masivna, zaštitnička oblina Jajeta nastala od ovdašnjeg, jijoanskog kamena.

Bokovi Jajeta bili su izbrazdani od prolaska kroz ognjenu matericu Jijoa, i govorili su priču o njegovom rođenju, koja je počela nekim nasilnim začecem, negde duboko ispod zemlje. U kamenu su se videli slojevi, sedimenti, kao snopovi mišića. Kristalne vene stvarale su svoju finu mrežu dendritnih putanja, razgranavale su se kao nervi.

Putnici su pristizali polako i razmeštali se pod konveksno izbočenu masu Jajeta. Želeli su da omoguće Jajetu da oseti njihovo prisustvo, i da im, možda, blagoslov da. Pođoše onda da ga obiđu, duž linije utonuća ovalnog monolita u crni bazalt. Larkove sandale

razgrtale su oštri, crni, sitno izmrvljeni kamen koji mu je bolno zakačinjao nožne prste. Hodao je smireno, ali je njegovo strahopoštovanje bilo delimično pokvareno uspomenama.

Jednom, kad je bio dečak od deset godina i nadmeno gledao ceo svet, palo mu je na um - da se došunja iza Jajeta i uzme uzorak.

Zapravo je to počelo u godini jubileja, kad je Nelo Hartijaš krenuo na Okupljanje da bi tamo učestvovao i na godišnjem sastanku svog zanatskog esnafa. Neloova žena, Melina Južnjakinja, uporno je zahtevala da povedu i Larka i malu Saru.

"Oni će provesti ceo život u radu u tvojoj radionici hartije, ali pre toga treba i da vide svet, bar malo", rekla je.

Mora biti da je Nelo kasnije gorko proklinjao svoju tadašnju odluku da pristane i povede ih; jer, to putovanje izmenilo je Larka i njegovu sestru.

Tokom celog putovanja Melina je povremeno otvarala knjigu koju su ne dugo pre toga objavili majstori štampari iz grada Tareka. Njen muž je svaki put bio prinuđen da stane i da čeka. Kuckao je štapom po zemlji nestrpljivo, a Melita je čitala; svojim razvučenim južnjačkim izgovorom reči govorila je opise raznih biljaka, životinja i minerala koje su usput, oko staze, videli. U ono vreme Lark nije znao koliko je pokolenja učenih ljudi mukotrpno radilo da bi sastavili tu knjigu, zbirku znanja usmeno prenošenog kod svih šest rasa. Nelo je smatrao da je knjiga baš fino štampana i ukoričena, papir dobro iskorišćen. Da je bilo drugačije, on im ne bi dozvolio da to čitaju: jer, ne smeju njegova deca biti izložena rđavoj robi!

Melina je od tog čitanja napravila igru. Povezivali su stvarne stvari oko sebe sa opisima i jednobojnim litografijama u knjizi. Ono što je moglo biti zamorno putovanje pretvorilo se, za to dvoje mladih, u pustolovinu zanimljiviju i od samog Okupljanja; i kad su stigli na Okupljanje, umorni, nažuljenih stopala, Lark je već bio zaljubljen u tu planetu.

Isti taj primerak knjige, sada požuteo, pohaban, ali i po sadržini zastareo (zahvaljujući ishodiima upravo Larkovog studijskog rada), nalazio se sada u unutrašnjem džepu u jednom rukavu Larkovog kaputa. Tu je mirovao kao talisman.

To je onaj optimistički deo moje prirode, pomisli Lark. Onaj deo koji misli da može učiti.

Dok je sa kolonom hodočasnika prolazio pored druge, udaljenije strane Jajeta, Lark zavuče ruku pod odeću i dodirnu onu drugu amajliju, onu kod srca, koju nijednom nije pokazao čak ni Sari. Kamičak ne veći od njegovog palca, omotan trakom od štavljene kože. Uvek mu je davao osećaj topline, taj kamičak koji je proveo dvadeset godina pokraj jednog pulsirajućeg srca.

Moja mračnija strana, pomisli on. Onaj deo mene koji već zna istinu.

Sad su prolazili pored jednog mesta koje je Lark i predobro zapamtio. Kamičak kod njegovog srca postade vreo; tako mu se, bar, činilo.

Prilikom svog trećeg odlaska na Okupljanje mladi Lark je konačno skupio hrabrost - on, momak iz više društvene klase, zanatlijski sin, koji je za sebe umišljao da je nekakav naučnik - da se iskrade iz paviljona od labavog platna, da krene do Jajeta, ali usput da se zavlači u pećine kako ga ne bi primetili hodočasnici koji su povremeno nailazili, najzad da jurne pod divovsku oblinu, uvuče se u jednu udubinu gde se samo gipko dečje telo moglo uvući, da zamahne čekićem... i odlomi uzorak.

Tolike su godine prošle, a niko nije pomenuo - verovatno ni primetio - da je sa svetinje odlomljeno jedno parčence. Na onako ogromnoj, gusto izbrazdanoj površini, teško da bi ikako i mogli primetiti. Ali je Lark prvim pogledom pronašao to mesto, dokaz svog svetogrđa, čak i kroz izmaglicu koja je ovog jutra promicala oko Jajeta.

Zar mu je još neprijatno zbog tog detinjastog prestupa koji je učinio tako davno?

Znao je da mu je oprošteno. Stid, međutim, nije zbog toga postao ništa manji.

Procesija dovrši obilazak i poče se udaljavati od Jajeta. Kamičak kao da postade mirniji, manje vruć.

Šta ako se meni samo pričinjavaju te promene? - upita se Lark. Ili je možda u pitanju neka prirodna pojava, dobro znana mudracima iz Pet galaksija? (Ali veoma upečatljiva nama primitivcima koji se

šunjamo ovde po zabranjenoj planeti.) Kad i Jaje, pojavila su se i simbiotička bića zvana 'reug', pre stotina godina, da nam omoguće dragoceni uvid u raspoloženja drugih bića. Da li je Jaje dovelo reuge, kao što se ponekad priča, sa naumom da nam pomogne da kod svih šest rasa izlečimo ožiljke nastale zbog rata i nesloge? Ili su reuzi naprosto bili tu negde, kao još jedno bizarno čudo koje je ostalo iza bujurskih čarobnjaka genetike, iz onih vremena kad je u galaksiji bila prava gužva od nebrojenih tuđinskih rasa?

Lark je temeljito pročitao arhive Biblosa i tu doznao da je za ljude tipično da se, pri susretu sa svetinjom, ovako zbune. Čak i veliki Galaktici, čije je znanje obuhvatalo mnoga vremena i mnoge prostore, bili su često razdirani međusobno sukobljenim dogmama. Pa, ako su ti moćni zvezdani bogovi umeli da se zbune, kako bi on, Lark, mogao sa sigurnošću znati šta je istina u takvim stvarima?

Ali, pomisli on, o jednoj stvari se obe polovine mene mogu složiti... sa potpunom sigurnošću.

Lark je znao, kao naučnik, na osnovu svoga rada, ali je i po bolu u svom srcu osećao, jednu istinu, jednostavnu.

Mi ne pripadamo ovde.

To je rekao i hodočasnicima, kasnije, u jednom rustičnom amfiteatru. Zora je, nedaleko odatle, optakala svojim žarećim sjajem oblu masu Jajeta. Hodočasnici su se rasporedili u redove; neki su sedeli, neki čučali, neki su svoja raznovrsna tela savili u jedan od položaja za pažljivo slušanje. Verski buntovnik među Gheuenima, njihov apostat, po imenu Harulen, govorio je prvi. Upotrebio je poetski dijalekt. Šištao je iz nekoliko ventila na nogama, prizivao mudrost potrebnu da bi se služilo ovom svetu koji je bio njihov dom, izvor svih njihovih atoma. Onda je Harulen nagnuo na jednu stranu svoju sivu ljušturu i predstavio kao govornika Larka. Većina prisutnih prevalili su daleke puteve upravo da bi čuli Larkovu jeres.

"Kažu nam da su oci naši bili zločinci", počeo on snažnim glasom, ali ničim ne pokazujući unutrašnju napetost. "Njihovi svemirski brodovi krišom su doleteli na Jijo, jedan po jedan, u bekstvu od patrola velikih Instituta, izbegavajući podozrive policijske globularne brodove Zanga, prikrivajući tragove u fluksu moćne Izmunuti, čiji su

ugljenični vetrovi počeli maskirati ovaj svet pre nekoliko hiljada godina. Došli su tragajući za tihim mestom gde bi mogli počinuti jedno zlodelo sebičnosti.

"Svaka osnivačka posada imala je neki izgovor. Neku priču o progonu ili zanemarivanju. Svaka je posada lađu svoju spalila i potopila, pobacala svoje božanski moćne alatke u Veliki Miden i upozorila svoje potomstvo da se čuva neba.

"Jer će sud strašni sa neba doći, jednog dana - da nam sudi za zločin koji se sastoji u tome što smo ostali živi."

Sunce je, puzeći polako, zaobišlo ogromnu masu Jajeta i zabilo Larku jedan zrak u ugao oka, kao nož. On to izbeže, nagnuvši se malo bliže slušaocima.

"Naši preci povrveli su na ovaj svet koji je ostavljen po strani, na ugar, da se odmori posle mnogo vekova žestokog izrabljivanja. To je bio svet kome je bilo potrebno vreme, da bi mnoge žive vrste na njemu, i one prirodne, ali i one veštački stvorene i uvedene, mogle naći neku svoju novu ravnotežu, iz koje bi mogla iskrsnuti nova čuda. Civilizacija Pet galaksija uvela je ta pravila da bi zaštitila život. Ta pravila su stupila na snagu odavno - još pre nego što je počela sijati polovina ovih zvezda koje danas vidimo.

Pa zašto su, onda, naši preci pogazili zakon?"

Svaki hodočasnik G'kek gledao ga je sa dve očne stabljike podignute i veoma razmaknute, a druge dve svijene i sklonjene dole: to je, kod njihove rase, znak velikog zanimanja. Tipična urska slušateljka usmeravala je svoju šiljatu glavu ne prema Larkovom licu nego prema njegovom pojasu, da bi videla njegovo telesno težište, gledajući kroz tri crna proreza kojima je urska uzana njuška okružena. Larku je njegov reug ukazivao na ove znakove, kao i na znakove zanimanja kod Huniša, Trekija i Gheuena.

Sa mnom su svi, do sada, pomisli on.

"Ah, da, naši preci su nastojali da umanje štetu. Sva naša naselja leže u ovoj uzanoj, geološki nepostojanoj oblasti; to je odabrano u nadi da će jednoga dana vulkani prekriti sve što smo uradili i da nikakvog traga neće ostati. Mudraci su odabrali šta smemo ubijati i jesti, i gde smemo graditi; naum je da što lakšim koracima gazimo po jijoanskom miru i spokoju.

Pa ipak, ko može poricati da izvesna šteta jeste učinjena i da se nastavlja sa svakim daljim časom našeg boravka ovde. Evo, rantanoidi izumiru. Je li to naša krivica? Ko zna? Ne verujem da to zna čak ni Sveto Jaje."

Mrmljanje iz gomile. Boje su proticale kroz veo reuga iznad njegovih očiju. Neki bukvalisti među Hunišima smatrali su da Lark ide suviše daleko. Drugi slušaoci, G'Keki na primer, shvatali su da se on izražava u metaforama i nisu se uznemiravali.

Nek njihovi reugi razmrse nijanse, pomisli Lark. A ja da se usredsredim na poruku samu.

"Naši preci su izmišljali izvinjenja, upozorenja, pravila. Govorili su da mi uzimamo ali i dajemo; govorili su o stazi iskupljenja. Ali ja dođoh danas da kažem da je to sve sasvim bezvredno. Trenutak je došao da okončamo farsu, da se suočimo sa istinom.

Upravo naše pokolenje mora odabrati.

Mora odabrati da mi budemo poslednji živi pripadnici naših rasa na Jijou."

Povratno putovanje vodilo ga je stazicama koje su zaobilazile oko pojedinih mračnih pećina iz kojih su izbijala svetlucava isparenja. S vremena na vreme poneka potmula detonacija, prirodnog porekla, stvarala je odjeke koji su se valjali od jednog zjapećeg pećinskog ždrelo do drugog, kao glasine koje pri svakom prepričavanju postaju sve tiše.

G'Kekima je sad bilo lakše, kotrljali su se na svojim telesnim točkovima nizbrdo. Ali nekim Trekima, koji su građeni za život u močvarama, bilo je još vrlo teško; huknuli su na svakom zaokretu, upinjali se da održe korak. Huniški hodočasnici su, da im lakše prođe vreme, zabavljali i sebe i druge tako što su brundali neku duboku atonalnu muziku, kao što često rade i u moru. Većina njih poskidala je sa glava svoje umorne reuge, pa je zato svaki um boravio u svojoj samoći, u svojim mislima.

Predanje kažu da je kod mašinskih inteligencija, a i kod Zanga, drugačije, pomisli Lark. Grupni umovi ne moraju jedni druge ni u šta da ubeđuju. Oni se samo uključe u jednu celinu i donesu odluku.

E, pa, neće biti tako lako ubediti obično građanstvo svih šest

naroda da prihvati ovu novu jeres. Postoje duboki nagoni koji podstiču svaku rasu da se razmnožava najbolje što može. Imati neke ambicije za budućnost - to je prirodna odlika kod ljudi. Takav je, na primer, njegov otac.

Ali ne treba tako da bude ovde. Ne na ovom svetu.

Lark je bio ohrabren ishodom jutrošnjeg sastanka. Ubedićemo neke, malobrojne osobe, ove godine, pomisli on. Sledeće godine ubedićemo još neke. Prvo će nas svi tolerisati, onda će početi da nam se suprotstavljaju. Na kraju će stvar biti prihvaćena i izvršena, ali to mora biti bez nasilja, opštom saglasnošću.

Oko podne poče sa nižih delova staze dopirati galama. Pristizali su prvi današnji 'obični' hodočasnici, oni koji su nastojali da svoju pobožnost pokažu makar i površno, ali da ipak uzmu udela u zadovoljstvima Okupljanja i da o tome posle opširno pričaju. Lark pogleda dole i vide, iza nekih gasnih fumarola, prilike u belim odeždama. Predvodnici tih skupina počeše da pozdravljaju Larkovu skupinu koja se već vraćala sa hodočašća, i da se sklanjaju u stranu da bi Lark i njegove kolege prošli.

Puče grom baš tada dok su se mimoilazili i baci ih sve jedne na druge, a odežde zalepršaše. Huniši čučnuše, prekrivajući uši; G'Keki smotaše i uvukoše stabljike na čijim krajevima su im bile oči. Jedna jadona gheuenska 'kraba' pade preko ruba provalije ali se zadrža, očajnički, stežući jednom svojom makazastom štipaljkom neko kržljivo drvo koje je tu raslo.

Larkova prva pomisao bila je: malo jača provala gasa, još jedna.

Ali kad se zanjaha tlo ispod nogu, on pomisli: erupcija.

Tek kasnije je doznao da je buka doprla sa neba, a ne sa zemlje jijoanske. Da je to bio zvuk pristizanja sudbine i da se svet njemu poznat bliži svome kraju, brzo, mnogo ranije nego što je Lark to očekivao.

ASK

Oni unutra izazovu pojavu malog otvora na blistavoj strani svog broda. Kroz taj ulaz pošalju izazlanika koji nije ličio ni na šta viđeno u našoj Zajednici od kad je pamtimo.

Robota!

Moji/naši prstenovi asocijacije morali su da pristupe jednoj od svojih nebrojenih vlažnih žlezda za pamćenje, da bi mogli prepoznati te obrise. To su postigli tako što su se prisetili jedne ilustracije koju sam/smo jednom davno video/videli u nekoj ljudskoj knjizi.

U kojoj? Aha, naravno - baš ti hvala, da. Jejnov pregled osnovnih galaktičkih oruđa. Jedan od najređih sačuvanih plodova umetnosti štampanja.

Tačno kao na tim prastarim konstrukcionim dijagramima: mehanizam koji lebdi u vazduhu, crn, osmougaon, monolitan, veliki otprilike kao mladi Gheuen. Lebdi iznad tla približno na visini mog prstena za gledanje. Iz njegove donje strane vire, i ka zemlji vise, razna svetlucava oruđa. Otvor na trupu se hermetički zatvara, a robot kreće napred i u kretanju prenebregava sve obrise na tlu ispred sebe, jednostavno nadire preko njih. Ostavlja za sobom vidljivi trag, tu je sada zemlja ugnuta, a šljunak i trava ugnječeni u nju, zbog nevidljive robotove težine koja je preko njih prešla.

Kad god se našem narodu približio, osobe su u strahu uzmicale od njega. Samo jedna skupina bića stajala je mirno, čekajući ovo biće od ne-mesa. Mi, mudraci. Odgovornost je bila surovo sidro kojim smo bili pričvršćeni za jedno, isto mesto; odgovornost tako velika da je čak i moj najniži prsten ostao ukočen, iako je sav pulsirao od bedne, kukavičke želje da beži.

Zato je robotu, ili njegovim gospodarima u brodu, bilo jasno ko ima dužnost, ali i pravo da povede pregovore. Zastao je tek kad se našao pred Vubenom, našim najstarijim mudracem. Proučavao ga je nekoliko dura nepomično, možda osećajući koliko poštovanja svi mi imamo prema njemu, najmudrijem G'Keku. Onda je malo uzmakao kao da se hoće suočiti sa svima nama odjednom.

Ja/mi sam/smo gledao/li obuzet/i strahopoštovanjem i čuđenjem.

Jer ovo je bila samo jedna stvar, predmet jedan, kao huniški rečni brodić ili neka mrtva alatka preostala iza iščezlih Bujura. Alatke koje mi proizvodimo, međutim, ne mogu poleteti, a ni bujurski ostaci ne pokazuju da je u njima očuvana ikakva želja za letenjem.

Ova stvar ne samo što je letela nego je ubrzo i progovorila. Počela je tako što je ponovila raniju poruku koju smo iz broda čuli.

"Istražujemo (lokalne, jedinstvene) oblike života, u tome poslu tražimo vašu (ljubaznu) pomoć.

"Znanje o (lokalnoj) biosferi, to vi sigurno imate.

"Alate i (korisne) veštine, to mi zauzvat nudimo.

"Hoćemo li, u poverenju, (jedni sa drugima) razmenjivati?"

Reuzi ovde nisu bili ni od kakve koristi, sparušili su se i pootpadali sa nas, zbog svog i našeg prevelikog uznemirenja, prejakog fluksa. Svejedno, mi mudraci počesmo se između sebe dogovarati. Dogovorismo se da Vuben krene malo napred i on to učini; njegovu točkovi zaškripotali su od starosti. Da bi pokazao kako je disciplinovan, Vuben okrete sve četiri očne stabljike prema tuđinskoj spravi, mada su mu i dve sigurno davale preveliku količinu podataka o tom zastrašujućem predmetu.

"Jadni izgnanici", poče on recitovati pomoću puckanja i kvrcanja formalnog galaktičkog drugog jezika, sa puno sinkopa. Iako naši urski rođaci smatraju da je taj jezik najlakši i koriste ga kad razgovaraju između sebe, Vuben je, po priznanju svihu nas, iako G'Keki, bio ipak vrhunski majstor gramatike galaktičkog drugog.

Naročito kad je zatrebalo da se laže.

"Jadni izgnanici smo mi, nasukani ovde, u neznanju", reče Vuben.

"Oduševljeni sada. Uzbuđeni zbog ove divne stvari.

Spas nam dođe!"

SARA

Nešto ispod sela Dolo reka pipajući nalazi sebi put kroz veliku močvaru u kojoj se čak i huniškim mornarima dešavalo da odlutaju iz glavnog kanala, zapletu se u korenje ili se nasuču na pokretne peščane sprudove. Robusna i strpljiva posada broda 'Hauf Voa', koji je služio za prenos i izbacivanje šljake, normalno bi se uzdala u vetar i u ritmično uzdizanje i spuštanje reke; te pojave pomažu da se brod provuče bez problema. Ali ovo nisu bila normalna vremena. Zato su mornari presavili svoje zelene kabanice; sad su se na njihovim leđima, duž čvornovate kičme, videle pege koje su im izbile od zabrinutosti. Dohvatili su dugačke motke od leserbua i počeli odgurivati brodić od dna, kao gondolu. Povremeno su im morali u ovome pomagati čak i putnici, da ne bi blatnjavo dno dohvatilo i zadržalo kobilicu broda. Nelagodnost koju su osećali Huniši prenosila se i na nure kojih je na brodu bilo. Ionako uvek skloni bežaniji, nuri su sad nervozno lajali, trčkarali tamo-amo po katarkama, mnoge zapovedi nisu čuli, konopci su im često ispadali.

Najzad, neki minut pre pada noći, pilot-kapetan provede ukrašeni pramac 'Hauf Voa' pored poslednjeg bokora klonule visoke trave, do Sutoke, mesta gde se nekoliko ogranaka reke opet ujedinjavalo u jedan moćni tok okružen visokom šumom garu drveća čije su spojene krošnje zaštitnički zaklanjale i jednu i drugu obalu od pogleda sa neba. Posle tako napornog dana, putnicima i posadi prijalo je naglo oslobođenje od zahvata vlage u vazduhu; neki drugi vazduh zastrujao je iz šume, prohladan povetarac koji je milovao kožu, krljušti i krzno. Vitki nuri poskakali su sa ograde palube u vodu. Glatko korito brodića nastavilo je nežno da klizi pored njih, a oni su se brčkali po vodi, da bi se potom pentrali natrag u lađu, na katarke, gde su se protezali i zaglađivali svoje krzno.

Sara se zahvali šimpanzi Priti koja joj je donela večeru u drvenoj činiji. Šimpanzica donese i svoju večeru, sede po strani i poče jesti. Hitrim pokretima izbacivala je iz činije zeleniš oštrog ukusa koji su huniški kuvari voleli da unesu, narezan u kriške, u maltene svako jelo. Putanja klobučave vode pokazivala je da rečna stvorenja, koja

su se ovim odbačenim komadima hranila, nisu tako izbirljiva. Sari nije smetao jaki ukus tog povrća. Doduše, ljudskim bićima se dešavalo da posle mnogo dana takve brodske hrane počnu izbacivati iz sebe izmet u blistavim duginim bojama.

Kasnije je Priti donela i dva ćebeta. Sara je otišla da zatutka nepoznatog stradalnika, koji je, pokriven najboljim raspoloživim ćebetom, spavao blizu glavnog tovarnog spremišta broda, gde su sandučine prepune šljake mirovale naslagane uredno jedna na drugu. Na bolesnikovom čelu bio je svetlucavi pokrov znoja, koji Sara obrisa jednom suvom krpom. Od juče ujutro pa sve do sad, njen pacijent nije ispoljio ništa od one lucidnosti koju je na tren imao kad je zloslutni bolid rascepio nebesa.

Sara nije bila zadovoljna što mora vući ranjenika na jedno žurno i naporno putovanje. Ali zato ga je u gradu Tareku čekala dobra klinika. Na ovaj način Sara je bar mogla da nastavi negovati njega, a istovremeno i da obavlja svoju drugu dužnost, onu koju joj grubo nametnuše sinoć posle onog histeričnog zborovanja u drvetu za sastanke.

U blizini je kao mračna kula stajao visoki Pzora. I tako nepomičan, budno je motrio na pacijentovo stanje, kao i uvek. Pzora, apotekar; povremeno je ispuštao isparenja iz svog specijalizovanog prstena za hemijske analize. On se tim prstenom služio najnormalnije, rutinski, iako ni on ni ma ko drugi nije umeo objasniti hemijske reakcije koje su se u unutrašnjosti prstena dešavale.

Sara je stegla oko svojih pleća još jedno ćebe izatkano kod G'Keka, a onda se okrenula da pogleda druge svoje saputnike.

Jomah, mladi sin eksplozera Henrika, ležao je sklupčan u blizini. Hrkao je tiho. Za njim je ostao jedan uzbudljiv dan, dan u kome je on prvi put otišao iz svog rodnog sela. Bliže jednoj katarci sedeo je Jop, poslanik doloanskih seljaka, vlasnika kuća i okućnica u selu. Taj je čova imao puno strnjike na donjoj vilici. Sada je u polumraku pokušavao da pročita primerak nekog starog spisa ukoričenog u štavljenu kožu. Kod desne ograde broda klečala je Ulgor, urska misliteljka koja je govorila na seoskom zboru noćas. Naspram nje bio je jedan Gheuen, drvodelja po imenu Blejd, što bi značilo Sečivo; ovaj Blejd bio je jedan od mnogih sinova matrijarhe Log Biter. Proveo

je mnogo godina živeći među domišljatim sivim Gheuenima grada Tareka, pa je bilo prirodno da baš njega izaberu da bude zastupnik doloanskog legla kraba na ovom putovanju.

Iz svoje kese na stomaku, obrasle mahovinom, Ulgor izvuče jednog uzdrhtalog simbionta reuga, od one vrste koja se dobro hvata za uzanu ursku glavu. Simbiontova drhtava membrana prevuče se preko jednog, drugog i trećeg njenog oka, stvarajući 'masku otkrivalicu'. U isto vreme Blejdov reug se obavio oko trake za gledanje koja je kao neprekinuti prorez obuhvatala celu 'glavu', to jest kupolu nalik na dinju, na sredini 'leđa' Blejdove ljušture. Taj Gheuen je onda uvukao noge u ljušturu, tako da samo kandže ostadoše da se vide.

To dvoje počеше razgovor na jednoj iskvarenoj verziji galaktičkog drugog, jezika koji je za ljude težak, ako ne i nedostupan. Povetarac je odnosio vrlo visoke zviždeće sopranske tonove, a ostavljao samo 'basove' njihovog razgovora. Možda su zato razgovarali ne mareći nimalo što ih neko može čuti.

Ili su, kao što se često dešavalo, potcenjivali domašaj ljudskog čula sluha.

Ili računaju da ću ja biti toliko pristojna da ne prisluškujem, pomisli Sara ironično. A baš je u poslednje vreme počela da prisluškuje mnoge osobe oko sebe, što je bilo velika promena kod nje, normalno veoma povučene mlade žene sklone privatnosti. Uzrok tome bila je njena nedavna očaranost mogućnostima koje daju razni jezici.

Danas je, međutim, umor bio jači od radoznalosti. Pusti ih, pomisli Sara. Imaćeš u izobilju prilika za proučavanje jezika, u gradu Tarek.

Ponese ćebe do mesta između dva velika sanduka na kojima je bio Neloov pečat. Iz tih sanduka širili su se dobro znani mirisi njenog doma, mirisi Neloove radionice za proizvodnju hartije u selu Dolo. Posle onog usplahirenog seoskog zborovanja, nije bilo mnogo vremena za odmor. Samo nekoliko minuta posle završetka zborovanja seoske starešine uputiše glasnika da probudi Saru i saopšti joj novu dužnost: mora predvoditi poslanstvo koja će zaploviti niz reku u potrazi za informacijama i uputstvima šta da se radi. Odabrali su nju zato što je dobro poznavala Biblos, ali i zato što je mogla zastupiti zanatlije Doloa. Slično tome, Jop je poslat da govori u ime seljaka, a

Blejd da zastupi uzvodne Gheuene. U sastav poslanstva ušli su i Ulgor, Pzora, i Fakun, g'kečki plesač skrejvena. Pošto su to poslednje troje već imali plaćen i zakazan prevoz ovom lađom do grada Tareka, zbog svojih drugih poslova, nisu imali mnogo mogućnosti, a ni razloga da odbiju da učestvuju u takvom poslanstvu. Ovo je značilo da, zajedno sa kapetanom, bar po jedan predstavnik ide iz svake od šest izgnaničkih rasa. Starešine sela su se nadale da je to dobar predznak za uspeh poslanstva.

Sara se pitala zašto je pošao Jomah. Zašto bi Henrik uputio svoga sina na ovakvo putovanje koje je i u najmirnijim vremenima opasno?

"On će znati šta treba da se radi", glasilo je objašnjenje koje je dao ćutljivi eksplozer kad je predavao momka Sari da se, bar na rečima, 'brine' o njemu. "Kad stignete u Tarek."

Kamo sreće kad bih ja znala šta treba da se radi, pomisli Sara zabrinuto. Najradije bi odbila sva ova zaduženja - ali to je bilo nemoguće.

Godinu dana je prošlo od Jošuoove smrti koja je učinila da postaneš, od sramote i jada, prava pustinjakinja, reče Sara sebi. Ali koga je sada briga što si napravila budalu od sebe zbog čoveka koji nikada nije mogao biti tvoj? Sad to sve izgleda tako sićušno, sad kad nastupa kraj sveta, pomisli ona.

Ostade sama u mraku. Ne prestade da se nervira.

Da li su Lark i Dver bezbedni? - pitala se. Ili se na Okupljanju već dogodilo nešto strašno?

Osećala je kako se uz nju šćućurila Priti, umotana u svoje ćebe. Zajedno im je bilo toplije. Krmanoš Huniš mumlao je neku otegnutu melodiju, bez ijedne reči na ma kom jeziku poznatom Sari, melodiju koja je, ipak, prenosila osećanje neke prigušene, smirene vedrine i beskonačnog strpljenja, kao da kaže: rešiće se sve stvari, već, nekako.

Nadam... se... da... hoće, pomisli Sara predajući se snu koji se neodoljivo uzdigao iz umora njenog tela.

Kasnije, usred noći, jedan san je natera da se u trzaju podigne u sedeći položaj, grabeći ćebe grčevitim stiskom šaka. Zagleda se

veoma raširenim očima preko mirne reke, obasjane svetlošću dva Meseca. Srce joj je grovalo; sva se uvijala od stravične slike koju je videla u košmaru.

Oganj.

Mesečina je treperila na vodi, ali je u njenim očima poprimala izgled vatre, požara koji liže kameni krov Biblosa. Pola miliona knjiga bukti; pocrneće i sam kamen od toliko vreline i čađi.

NEZNANAC

On je bez svesti i nema snage da ovlada mračnim slikama koje se mutljaju po zatvorenoj vazeljeni njegovog uma.

Uzana je to vazeljena - mala, odasvud zaključana - a ipak prepuna zvezda i zabune. Galaksija i kajanja. Maglina i bola.

I vode. Uvek vode - od zbijenih polja crnog leda, pa sve do kosmičkih oblaka koji su toliko razređeni da ne možeš ni primetiti da su u njima prisutna mnogobrojna živa bića od kojih je svako veliko kao planeta. Bića spora, razređena poput isparenja, a ipak sposobna da plivaju kroz okeane gotovo vakuuma.

Ponekad on pomišlja da ga voda nikad neće ostaviti na miru. Niti će mu dopustiti da naprosto umre.

On čuje vodu, evo, i sad. Uporna muzika vode probija se kroz njegov delirijum. Ovog puta dolazi do njega kao blago pljuskanje, kao da se neke drvene ploče probijaju kroz meku tečnost, kao da ga neki brod nosi sa mesta koje se on ne može setiti ka drugom mestu, onom čije ime nikad neće znati. Zvuči smirujuće, ta melodija, a ne kao ona močvara koja usisava i grabi, gde je mislio da će se konačno ipak udaviti...

...kao što se umalo udavio jednom, u davnoj prošlosti, kad se opirao vrišteći, a Stari ga prisiljavali da uđe u kristalnu kuglu koju su onda punili tečnošću koja rastvara sve što dodirne.

...ili kao što se jednom prilikom borio za samo dah vazduha na onom zelenom-zelenom-zelenom svetu gde je atmosfera gusta, ali ne daje plućima ono što treba; tamo se teturao dugo i uporno, poluslep, ka zastrašujućoj, svetlucavoj kuli Jofura.

...ili ona druga prilika, kad mu se činilo da je sav stisnut i zgnječen, i telom i dušom, nemoćan da čak i jekne, i kad su ga protiskivali kroz uzani prostor u kome kao da je morao ostaviti kičmu svoju... posle čega je naglo izbačen u jedan sasvim drugi svet, prepun blistave svetlosti, koji se prostirao u daljine, daljine, daljine...

Njegov um hoće da se pobuni, uzdrhtao od ovih kratkotrajnih, nepovezanih slika. On, u groznici, pojma nema šta od toga jesu slike

zapamćene stvarno, šta su slike zapamćene i kasnije preuveličane, a šta je njegov ozleđeni mozak naprosto izmislio, iskrojio od građe noćne more crne poput katrana...

Kao ono kad se zvezdani brod zariva u atmosferu i ostavlja za sobom trag od kondenzovane vodene pare (opet voda!) na plavom nebu, rascepljenom, koje ga podseća na nebo doma njegovog.

...ili prizor drugih bića sličnih njemu (zasnovanih na vodi) koja žive na jednom svetu gde očigledno ne bi trebalo da budu.

Haos grozničavih halucinacija, ali jedan utisak se probija. Na neki način on je svestan da taj utisak dolazi iz nekog drugog prostora, s one strane njegovih priviđenja - sa nekog stvarnog mesta. Kao da ga nešto dodiruje. Nešto mekano prelazi preko njegovog čela. Neko mu je protrljao čelo. Čuje se neki mrmor kao glas koji hoće da ga umiri. Nijednu reč on ne razume, ali mu prija osećaj, iako zna da ne bi trebalo da to postoji ovde. Ne ovde, ne sada.

Utešan je taj dodir jer mu kaže: nisi sam.

Malo-pomalo, dodir potiskuje čak i užasavajuće slike, uspomene i snove, i on klizi iz delirijuma u mir sna.

Peti deo: KNJIGA MORA

Kad nastupi velikog suđenja čas, pitaće vas o smrti. Koje su vrste žive, jedinstvene i divne, izumrle zbog vas? A vaši mrtvaci? Kud ste ih denuli, sa odbačenim stvarima kud ste krenuli, gde su vaši svakojaki otpaci? Tad budite sami sebi advokati. Pravidajte se: činili smo koliko smo mogli, kvarili nismo namerno ništa. Nemojte lagati. Ako su manje štete, biće manje i kazne za vaše ekološke krivice razne.

Spisi savetodavni

ALVINOVA PRIČA

Tramvaj na planini Guem penje se strmo iz luke Vufon sve do radionica Urijel Kovačice. Ima šine nalik na železničke, ali su uzane i teško ih je primetiti, čak i ako znaš unapred da su tu. Izgradnju ove pruge mudraci su dopustili samo zato što je važna za spuštanje robe iskovane gore, u radionicama, do luke, a to znači i do tržišta. Ova linija ne koristi nikakav veštački izvor energije. Visoko na planini postoji jedan izvor vrele vode. Ta voda se pušta da teče u rezervoar onih 'tramvajskih' kola koja se u tom trenutku zateknu na toj visini. Ona postaju teža i počinju vući kablove. U isto vreme pušta se da isteče voda iz rezervoara onih kola koja su dole, u luci, i koja tako postaju mnogo lakša, čak i ako su puna putnika. Čim se kočnica oslobodi, teža kola kreću niz planinu, vukući svojim kablom ona druga, lakša kola uzbrdo. I tako uvek, u krug.

Zvuči možda kao zamršena skalamerija, ali radi dobro. Prevoz je prilično brz, može čak postati i malo zastrašujući tokom onih nekoliko sekundi kad se, negde oko sredine puta, dvoja kola približavaju i kad ti se čini da bi se mogla i sudariti. Ali ona se, na svojoj udvojenoj pruzi od tankih drvenih šina, mimođu bezbedno. Ali kako pretrneš u trenutku kad vagon pored vagona huji, zamrljan od brzine!

Ukupna dužina putovanja u jednom smeru iznosi preko četrdeset strelometa. Ipak, voda je u rezervoaru gornjih kola još vrela do ključanja kad stigne dole u luku. To je jedan od razloga zbog kojih narod u Vufonu voli da Urijel šalje što više robe odozgo, onih dana kad svi u gradu peru veš.

Ur-rona kaže da je sve to, skupa, moguće samo zahvaljujući činjenici da smo našli i izvukli iz ruševina jedan očuvan dugačak komad bujurskog kabla. Pravo blago, koje, ako ga izgubimo, neće nikad moći da bude nadoknađeno.

Planina Guen lepo se ponašala tog dana, pa zato u vazduhu nije bilo suviše pepela. Ogrtač mi nije bio stvarno potreban. Hak je, ipak, zadržala gogl-naočare na krajevima sve četiri svoje očne stabljike: svaka očna jabučica obuhvaćena i potpuno zaštićena po jednim poluloptastim gogl-staklom sa gumom sa strane i kaišem iza. Štipko

je morao prskati vodu po svojoj crvenoj kupoli dok se vazduh razređivao, a grad Vufon počinjao da liči na kućice - dečje igračke smeštene između kamuflažnog zelenila. Gustiši sačinjeni od nizijske giga-bu trske postepeno su nestajali, ustupajući mesto živicama od drveća gorebi koje se odlikuje time što svako drvo ima po nekoliko stabala. Naš uspon uz planinu se nastavio i ubrzo su oko nas bili samo buseni pernate trave, sve škrtiji. Ovo zaista nije bio teren za crvenog Gheuena, ali Štipko se nije bunio. Bio je uzbuđen vestima koje su nam stigle od Ur-rone.

"Čuli ste? Prozor je završen. Poslednji veliki sastojak za batiskaf. Još malo ima da se rad-radi i batiskaf će biti završen-vršen!"

Hak je šmrknula prezrivo. To je uspela zato što je imala od koga i naučiti. To vam je, znate, jedan od onih čisto ljudskih običaja o kojima normalno možete samo u knjigama da čitate. Ali mi smo to imali prilike da gledamo prilično često, jer naš učitelj, gospodin Hajnc, tako reaguje kad od đaka čuje neki odgovor koji mu se ne dopada.

"Super fora", reče moja Hak. "Znači, onaj ko se bude spuštao u toj stvari moći će da vidi koje stvorenje će ga pojesti, pre nego što bude pojeden."

Nisam mogao odoleti, nasmejao sam se. "Hrrrm. Znači, sad priznaješ da ipak postoje čudovišta u moru, a?" rekoh.

Hak iznenađeno okrete tri očne stabljike ka meni. To je kod G'Keka 'iznenađeni pogled'. Retko kad ja nju uspem do te mere da uhvatim u nespremnosti.

"Priznala bih ovoliko: želim da bude nešto više, a ne samo jedna ploča urskog stakla, između mene i ko-zna-čega što postoji dole, dvadeset hiljada milja ispod mora!"

Zbunio me je takav njen stav, ta gorčina, to uopšte nije ličilo na moju Hakicu. Pokušao sam da malo razvedrim atmosferu.

"Baš se pitam zašto ne kažeš 'kilometar' - zašto ti je milja milija?"

Dva njena oka na stabljikama pogledaše jedno u drugo, a onda opet u mene, sa nekim svetlucanjem neozbiljnosti.

"To sam i ja gledala u rečniku starih mera. Ali ne može svako da shvati koliko je to hvati."

Štipko reče, tonom kao da se žali na nešto: "E, ako ćete vas

dvoje da..."

Ja mu upadoh u reč. "Ako misliš da je to samo metar, onda pričamo u vetar."

"Hm-hm", reče Hak, ispuštajući brundave zvuke iz paoka svojih točkova. "Na kopnu je svaki hektar kao nektar."

"Hrrrm", rekoh ja. "A u svemiru, prosek je parsek."

"Ajoooj, humora!" kukao je Štipko iz svih pet usta, glumeći da mu je muka od ovih naših pokušaja da budemo duhoviti.

Tako smo provodili vreme dok su nas kola podizala u hladnu i neplodnu pustoš gde ničeg živog nema. Valjda je u pravu moj tata kad kaže da smo mi jedna neozbiljna družina. Ali galaktički drugi i galaktički šesti su jezici zaista nepogodni za ma kakvu zabavnu igru rečima. U ta dva jezika nemoguće je načiniti nikakvu šaljivu kombinaciju reči! Na galaktičkom sedmom je to moguće, do neke mere, ali, čini mi se, ne tako uspešno: ne možeš postići da tvoja fora tako mnogo zaboli sagovornika.

Bližili smo se vrhu. Sad smo se već vozili po golom kamenu. Oko nas su jame iz kojih šiba vodena para obeležavale široka pleća planine Guen i prikrivale vreli dah Urijelih kovačnica. Tu su se neki davni izlivi lave kristalizovali na takav način da se svetlost od njih odbija prelomljena u treperave dugine boje koje se menjaju dok se tvoje oko kreće pored kristalnih gromada. Jedno kratko putovanje dovelo bi nas na jednu otrovnu ravnicu za koju postoji naziv 'Spektralna reka', gde su ovakvi kristali razasuti u mnogo većim količinama, sve do horizonta.

Tog dana moja mašta bila je mnogo življa nego što to jednom Hunišu priliči. Neprestano sam se vraćao na pitanje kako to, i zašto, tako ogromna energija ključa i klobuča i propada neiskorišćena, duboko ispod planine. Nigde se jasnije ne primećuju unutrašnja previranja planete Jijo nego ovde, ispod područja gde smo se mi izgnanici nastanili i dali mu naziv Nagib. Kažu nam da su brodovi naših predaka, bez obzira na međusobne razlike, izabrali ovaj deo planete baš zbog te geološke nepostojanosti, i baš su tu zasejali svoje seme. A na celom Nagibu najkritičnije mesto, gde smo najbliže silama koje se napinju ispod vulkana, upravo je moj rodni grad. (Ili selo; možete ga i tako zvati.) Zato nam, dabome, nikad nisu odredili

porodicu eksplozera da pripremi uništenje naselja. Svi misle da će vulkan ionako da 'pozdravi' moj Vufon, tako da ništa neće ostati, i da to mora neizbežno da se desi u sledećih sto godina. Ili, najviše, hiljadu. Možda danas, sutra. Šta će nam, dakle, eksplozer?

Kažu nam da je baš dobro što, kad se to desi, od naših domova neće ostati ništa, nikakav trag. Pa ipak, ja mislim da planeta baš i ne mora da žuri sa tim poslom. Može malo da pričeka.

Desetinama puta sam ja išao ovim tramvajem do vrha, pa ipak, uvek me nekako iznenadi onaj trenutak kad se kola primaknu završetku uspona i kad se ogromna pećina najednom otvori ispred nas kao da je zinula niotkuda. Pruga - gde će, nego pravo unutra. Osetih, možda zbog onih ranijih pričancija o čudovištima, neko stezanje u mojoj srčanoj bodlji kad smo se sjurili u taj ogromni crni otvor koji je zaista ličio na gladna usta besne i naprasite planine.

Vozilo se u pećini zaustavilo naglo, i dobro nas prodrmalo. Nastade mirovanje i mrak. Vazduh najednom suv kao prašina. Ur-rona nas je čekala. Izgledala je nešto nervozna, kaskala je u mestu sa sva četiri kopita, a pomoću zdepastih radnih ruku pridržavala je vrata da iziđemo. Ja pomogoh mojoj Hak da se iskotrlja iz tramvaja. Mali Hufu se 'vozio' na Štipkovim leđima; oči su mu blistale kao da je spreman na svakojaka čuda.

Dobro, nur je bio spreman na čuda, ali mi ostali nismo. Zaprepastili smo se potpuno - Hakica, Štipko i ja - kad nam je Urkinja rekla najnoviju vest. Koristila je galaktički šesti, zato što je nama lakše da slušamo Ure kad govore bez onih šištavih izobličenja.

"Drago mi je do dubine mojih kesa da ste vi, prijatelji moji, uspeli doći tako brzo. Haj'mo sad žurno na Urijelinu opservatoriju, sa koje ona prati, već nekoliko dana, kretanje nekih čudnih tela po nebu!"

Priznajem da sam ostao bez teksta. Ali i drugi isto tako. Samo smo blenuli u nju; tako je prošlo nekoliko dura. Najzad smo se odmrzli, svi odjednom.

"Hrrrm, pa ne misliš valj..."

"Šta bi to treb..."

"Nećeš reći d..."

Ur-rona klopnu prednjim levim kopitom. "Itekako mislim! Urijel i Gibz tvrde da su opazili jedan ili više svemirskih brodova, pre

nekoliko dana! Štaviše, kad su poslednji put opaženi, činilo se da se bar jedan, ako ne i svi, spremaju za sletanje!"

Šesti deo: KNJIGA NAGIBA

Predanje

Ironija je sudbine da većina sazvežđa koja možete videti na noćnom nebu Jijoa nosi imena koja su odredili ljudi, sedma i najmlađa od pristiglih izbegličkih rasa. Nikome od šest ranijih rasa nije palo na um da stave maštovite nalepnice preko skupina zvezda na nebu, pogotovo što te zvezde zaista nisu blizu jedna drugoj niti imaju ikakve međusobne veze. Zašto bi se takve samo prividno grupisane zvezde nazivale po nekim stvarnim ili izmišljenim životinjama?

Ova egzotična sklonost očigledno potiče od ljudskog jedinstvenog istorijskog nasleđa, koje je obeleženo činjenicom da su ljudi bili rasi-siroče, vučja rasa koja se razvila sama od sebe i uzdigla se bez i najmanje pomoći ili usmeravanja od strane ma kog zaštitnika. Sve ostale razumne rase imale su mentore. Hunišima je pomogla rasa Guthatsa, a G'Kekima su sa zvezda došli Druli - rase starije i mudrije, spremne da mlađima objasne kako se šta radi.

Ljudskoj rasi, niko.

Ova uskraćenost ostavila je kod homo sapiensa ožiljke sasvim jedinstvene.

Nbrojene bizarne zamisli nabujale su među teranskim urođeničkim kulturama tokom tog dugog, usamljeničkog uspona iz mraka. Zamisli neobične, koje uzdignutoj rasi što je od početka dokučila zakone prirode ne bi mogle biti ni blizu svesti. Jedna od takvih je zamisao da treba povezivati tačke na nebu i dobiti obrise kojekakvih izmišljenih bića.

Kad su Zemljani na planeti Jijo prvi put to uradili, ranije pristigle skupine izgnanika dočekale su taj predlog iznenađeno, čak i podozrivo. Ali posle nekog vremena osetilo se da zvezde, tako nazvane, postaju malčice manje zastrašujuće. Prvo G'Keki, pa Huniši, pa Uri počеше da istupaju sa nekim svojim nebeskim mitovima, čemu se Gheueni i Treki nisu protivili, čak naprotiv, svidelo im se.

Od kad je zavladao mir, učenjaci su različito ocenjivali vrednost ovog običaja - imenovanja sazvežđa. Neki tvrde da je to primitivizam koji će gurnuti šest još razumnih rasa niz onu nizbrdicu kojom su otišli glaveri. Što bi, međutim, žustro pozdravili pristalice 'Staze iskupljenja'.

Drugi kažu da su imena sazvežđa korisna na isti način na koji su i knjige nagomilane u Biblosu korisne: odvlače nam pažnju od jednostavne jasnoće misli. Na taj način pomažu nam da lakše stignemo do svojih ciljeva.

Neki, opet, vole da čitaju nazive sazvežđa naprosto zato što im to prija i što doprinosi nastajanju divnih umetničkih dela.

Kulturni obrasci na Nagibu. Autor: Ku Fuhaf Tuo, esnaf izdavača grada Ovoma, leta izgnaničkog 1922.

ASK

Ko bi pomislio da robot može ispoljiti iznenađenje? Pa ipak, nismo li uočili jedan nepogrešivo prepoznatljiv trzaj unazad, maleno uzmicanje, koje je nastupilo kao reakcija na Vubenovu žestoku laž? On je to izmislio i 'tresnuo' u trenutku, a pomogli su mu Ur-jah i Lester, dve osobe koje su tako hitrog uma da se zbog toga i sve druge toplokrvne rase ponose.

Već prvi naši Spisi, nekih skromnih desetak kiloreči ugraviranih na šipke od polimera, koje napraviše prvi g'kečki naseljenici, upozoravali su na to da zla kob može na nekoliko raznih načina da se sruči sa neba. Nove spise dodali su glaveri - tada, Glaveri, razumni - zatim Huniši, pa Gheueni; svaka rasa je ljubomorno čuvala svoje spise samo za sebe, ali kako se Zajednica ipak obrazovala, makar i lagano, Spisi postadoše zajedničko blago. Najzad su došli ljudski 'septi' i zasuli nas pravom poplavom hartije. Ovaj njihov dar doveo je do razdoblja koje se zove 'veliko štampanje'. Ali ni veliko štampanje nije moglo predvideti sve eventualnosti.

Smatralo se da bi lako moglo biti da galaktički Instituti, čija je dužnost da sprovode ovakve karantine, jednog dana otkriju da smo se mi ovde zavukli. Ili bi divovske krstarice velikih pokroviteljskih klanova mogle otkriti naš prekršaj i objaviti ga svima, ako i kad veliko oko Izmunuti prestane da izbacuje oblake čestica koje nas skrivaju.

Pomišljali smo i na druge mogućnosti. Šta raditi ako veliki globularni brodovi Zanga, rase koja diše vodonik, počnu da nadleću naše gradiće i zasipaju ih zamrzavajućim isparenjima, ogorčeni zbog našeg prestupa? Raspravljali smo i o toj mogućnosti, i o drugim mogućim krizama, zar ne, prstenovi moji?

Ali smo vrlo malo ili nimalo razmišljali o ovom što se najzad ostvarilo - o pristizanju odmetnika.

Ako bi neki kriminalci dolutali na Jijo, mislili smo mi, zašto bi nam saopštavali svoje prisustvo? Mogli bi uzeti ceo ovaj svet i prosejavati ga kroz svoje sito u potrazi za raznim bogatstvima. Ne bi morali obratiti nimalo pažnje na straćare nekih bednih divljaka koji su duboko pali sa nekadašnjih visova slave i povukli se u jednu zabit

Jijoa.

A ovi su uleteli pravo među nas, odvažno, zastrašujuće.

Robot izaslanik razmišljao je o Vubenovoj izjavi deset dura, a onda postavio samo jedno pitanje, ne mnogo opširno.

"Vaše prisustvo na ovom svetu, to je (pitanje) slučajnost?"

Pamtite li, prstenovi moji, kratkotrajno oduševljenje koje je prostrujalo kroz membrane kojima smo spojeni? Gospodari ovog robota ustuknuli su! Izvan svakog očekivanja, suprotno stvarnom odnosu snaga, izgubili su inicijativu, a mi smo je preuzeli, bar privremeno.

Vuben je ukrstio dve očne stabljike, znak učtivog i dostojanstvenog odbijanja da se spusti na takav nivo razgovora.

"Tvoje pitanje, insinuacija sumnje", rekao je robotu. "I ne samo sumnje. Nabacuje teško podozrenje o našoj prirodi.

Takvo podozrenje - može li se ono sklopiti oko vratova naših predaka poput okova?

Sumnja (pitanje) u neke strašne zločine?"

Kako je otporno bila sklopljena Vubenova mreža navođenja na pogrešne tragove. Kao mreža mulk-paukova. Ništa on nije poricao, niti kazao nijednu otvorenu laž. Ali kako je vešto nabacio implikacije!

Mašina zabrza da odgovori na ovo. "Oproštaj za (nenamerne) uvrede, mi molimo", reče. "Potomci brodolomnika mislimo da ste. Brod uklete sudbine nosio je (mora biti) kombinovanu posadu vaših predaka. Idući po nekom plemenitom zadatku, srušio se, ne sumnjamo."

Da sad oni debelo lažu - to mi nismo sumnjali nimalo.

DVER

Napuštajući krševite planine Rimer, Dver je poveo devojkicu Reti i ostale svoje pratioce u oblast talasavih bregova koji se postupno spuštaju ka moru, poznatu kao Nagib. To je carstvo šest udruženih rasa.

Pokušavao je da navede tajanstvenu zarobljenicu da priča o sebi. Ona je u početku odgovarala samo po jednom jedinom reči, jednosložnom, izgovorenom sumorno. Očigledno, nije joj se nimalo svidela činjenica da je Dver već pogodio toliko raznih istina o njoj samo na osnovu njenog izgleda, odeće od kože divljih životinja i na osnovu njenog govora i njenih manira.

A šta si ti očekivala? - pitao se Dver. Da se prošunjaš preko planina neprimećena i da tek tako ušetaš u neko naše selo, a da te niko ništa ne pita?

Već i zbog tog ožiljka od opekotine privukla bi svačiju pažnju. Doduše, razna unakaženja bila su na Nagibu česta pojava. Nesreće se dešavaju, mnogo raznih nesreća; čak i najnoviji trečki lekovi primitivni su u odnosu na standarde galaktičke medicine. Pa ipak, Reti bi sa takvim ožiljkom bila svuda primećena.

Tokom njihovih obroka, blenula je zavidljivo u razne lepe stvari koje je on izvlačio iz ranca. Imao je tanjir i čašu, imao je i lonac za kuvanje i prženje, sa tri nožice, iskovan od aluminijuma; vreću za spavanje, sašivenu od paperjaste vune hurčina - stvari koje malo olakšavaju život onima čiji su preci odavno napustili život međuzvezdanih bogova. Dver je nalazio jednostavnu lepotu u svojim tkanim odevnim predmetima, u svojim čizmama čiji su đonovi bili načinjeni od materijala nastalog iz sokova jedne vrste drveta, a oblikovani prema njegovim stopalima; čak je nalazio lepotu u svom elegantnom trodelnom upaljaču urske izrade - a sve su to bili primeri primitivnog lukavstva kakvim su se njegovi vučji preci morali služiti tokom svog usamljeničkog postojanja na staroj Zemlji. Većina ljudi na Nagibu smatrala je da je prirodno imati takve stvari.

Ali nekom klanu prestupnika koji su se nastanili ilegalno, izvan Nagiba, izvan dogovorene 'granice', u prljavštini, ljubomorno čuvajući

svoju tajnu, takva imovina mogla bi izgledati kao čudo koje vredi toliko mnogo da nikakav rizik nije preveliki - samo da se ukrade.

Dver se pitao da li je ovo prvi takav izlet ovih prestupnika prema Nagibu. Možda je Reti samo prva uhvaćena. Dešavalo se da neka krađa bude pripisana nurima, bez stvarnih dokaza; možda je kradljivac bio neko drugi, neko ko se došunjao preko planina, a onda vratio u svoje udaljeno pustinjačko pleme.

Jesi li to htela? - upita se on. Da mazneš prvu vrednu stvar na koju naiđeš i onda da pobegneš nazad u svoje pleme, gde bi bila junak?

Ali osećao je, ipak, da je tu postojalo i nešto više. Devojka je stalno motrila oko sebe, kao da očekuje da vidi neku određenu stvar. Njoj važnu.

Gledao ju je kako ide napred, a za sobom vodi glaverku vezanu konopcem za njen opasač. Zavodljivo se njihala u hodu, kao da hoće da prkosi i njemu, Dveru, ali i svakom drugom ko misli da izriče nekakve sudove o njoj. Kosa joj je bila jezivo prljava, raščupana i zgrudvana. Dver je, na svoje ogromno gađenje, primećivao u koži Retine glave naborane tragove koji ostaju zbog delovanja 'pčele bušilice', parazita koji se lako može uništiti pomoću jedne trečke masti. Ali tamo gde ova devojka živi - trečki lekovi, očigledno, ne dopiru.

Ovo ga je navodilo na nelagodne misli. Šta bi bilo da su njegovi dedovi doneli istu odluku kao Retini? Da pobegnu, svejedno iz kog razloga, iz Zajednice i da se sakriju u nekim drugim predelima na ovoj planeti? Danas je takvih begunaca malo, zato što nema više ratova - ni ratnih izbeglica. Stari Falon je u svim svojim decenijama krstarenja preko polovine ovog kontinenta našao samo jednu jedinu družinu ilegalnih naseljenika, a Dveru se sada prvi put dogodilo nešto tako.

Šta bi ti radio, reče on sebi, da si odgajen na taj način, da si morao kao životinja da se otimaš za svaku trunku hrane, ali znajući da zemlja bogatstva i moći leži iza nekih, tamo, zapadnih planina?

Nikad ranije nije Dver na taj način sagledao Nagib. U većini Spisa i predanja naglašava se koliki je bio dosadašnji sunovrat šest izgnaničkih rasa, a ne pominje se koliko bi se još moglo padati.

Te noći je Dver upotrebio semenke tobara da dozove još jednu ptičicu vrste tit da mu posluži kao časovnik, ne zato što se hteo buditi rano nego samo da bi imao, dok spava, ravnomerno kuckanje titovog kljuna kao tonsku pozadinu. Kad je razbio prvu semenku i kad je Blatko očajno zaskiĉao zbog ogromne koliĉine neprijatnog mirisa i pokrio njušku šapama, Reti se nasmejala. Taj njen tihi kikot završio se osmehom koji joj je, takoĊe, bio prvi otkad je zarobljena.

Uporno je zahtevao da joj pregleda stopala pre spavanja. Oĉutala je i pustila ga da joj zaleĉi dva plika koji su pokazivali prve znake infekcije. "Zvaćemo iscelitelje da te pregledaju kad stignemo na Okupljanje", reĉe joj. Nije joj vratio mokasine, nego ih je ĉušnuo pod svoju vreću za spavanje i tako zadržao celu noć. O ovome nisu rekli ništa.

Ležali su pod zvezdanim svodom, razdvojeni Źeravicom od logorske vatre koja se polako gasila. On zapita Reti moŹe li da mu kaŹe nazive bar nekoliko sazveŹĊa. Odgovorila je vrlo saŹeto, ali je i to njemu bilo dovoljno da ukloni jednu ogromnu neizvesnost - naime, pitanje nije li Reti moŹda potomak nekih novih izbeglica, pristiglih nekim drugim svemirskim brodom. Ako bi se desilo da takvi slete, da unište svoj brod i predaju se okrutnom Źivotarenju u nekoj zoni daleko od Nagiba... Ali Reti je navela nazive taĉno. Nije shvatila koliko mnogo je rekla time Źto je pomenula nazive nekoliko skupina taĉkica na nebu. Dver je izbrisao joŹ jednu brigu koja ga je dotad ubadala kao igla. Predanja su im ista.

U zoru se Dver probudio njuškajuĉi, jer je osetio neŹto u vazduhu - jedan miris vrlo dobro poznat, i maltene prijatan, ali ipak miris nervozan. Lark je taj oseĉaj jednom prilikom opisao tajanstvenim reĉima: "Negativni joni i vodena para". Dver je prodrmao Reti da se probudi. Źurno je poveo nju i Źenku glavera pod jednu stenovitu izboĉinu. Za njima je poŹao Blatko, vukuĉi se kao artritiĉni G'Kek i mumlajuĉi na svakom koraku koliko mrzi jutro. I tek Źto su uŹli pod taj zaklon, poĉe olujni pljusak - zatalasana zavesa vode koja se sruĉivala iz neba, nastupajuĉi polako preko planine, s leva na desno. Voda se ruŹila odozgo kao poluprozirna draperija. Gruvala je u sve

što se našlo pod njom, natapala čitavu šumu. Reti je veoma raširenih očiju gledala kako tapiserija u bojama duge prolazi pored njih, potapa njihovo logorište, otkida više od polovine lišća sa drveća. Jasno je bilo da tako nešto nije videla nikad ranije.

Nastaviše pešačenje. Činilo se da je Reti sada, možda zato što se dobro ispravala ili zbog onakvog početka dana koji joj je zaista 'otvorio oči', nekako manje sumorna, više voljna da uživa u prizorima kao što je livada prepuna bumbar-cveća - žutih cevi, ovičenih crnim kratkim 'krznom', koje su se uzdizale u vazduh i njihale i zujkale na postojanom zapadnom vetru, vezane, ipak, za zemlju svojim stabljikama. Retin pogled leteo je na sve strane, očaran nestašnim plesom zavaravanja i oprашivanja. Ova biljna vrsta nije postojala s one strane planina Rimer, jer su u njihovoj 'senci' vremenske prilike daleko postojanije. Zato tamo postoji ogromna ravnica sa otrovnom travom, ravnica opružena sve do Sivih brda.

Naprsto, dopešaćiti dovde, preko svega toga, prilično je veliki uspeh, pomisli Dver. Zapita se kako je ova mala to uspela.

Kad su sišli iz planinskih strmina u blaža, talasava brda, Reti prestade da prikriva silnu radoznalost. Počela je tako što je pokazala prstom ka njegovom rancu i upitala: "Ove drvene motke, je l' ti pridržavaju ranac? Zar nije zbog njih teži? Sigurno su šuplje."

Onda: "Ako si lovac, gde su ostali članovi tvoje skupine za hajku? Nije valjda da loviš uvek bez hajke - sasvim sam?"

Nedugo potom, nova pitanja. "Ko ti je napravio taj luk? Sa koje daljine moš pogoditi nešto veliko kao moj dlan?"

"Zar si živeo na jednom istom mestu još od kad si bio dete? U... kući? Je si l' mog'o sačuvati sve svoje stvari uvek? Nisi ih morao ostavljati pri svakom odlasku dalje?"

"Ako si bio pored reke, da l' si ikad vid'o Huniša? Kakvi su? Priča se da su visoki kao drvo, a nos da im je dugačak kao ruka."

"Jesu Triki stvarno skloni trikovima? Je l' tačno da su napravljeni od sokova drveća? I da jedu đubre?"

"Da li nuri ikad usporavaju? Pitam se što ih je Bujur tako napravio."

Dver ni sam ne bi umeo bolje sročiti to poslednje pitanje, osim što bi, naravno, znao da su Bujuri narod, da nure nije stvorio samo jedan

Bujur - to jest, da to nije lično ime neke pojedinačne osobe. Blatko je zaista bio jedno neumorno smetalo, stalno im se vrzmao oko nogu, jurcao za kojekakvim stvorenjima koja su se skrivala po žbunju, istrčavao daleko napred da namesti 'zasedu' u krošnjama i onda cičao od zadovoljstva kad bi uspeo da nadmudri Dvera - da iskoči i iznenadi ga.

Mogao bih ja tebe da se otresem lako, kad ne bih morao da teglim sa sobom jednu glaverku i jednu devojčicu, razmišljao je Dver i upućivao tu misao prema iscerenom nuru. Pa ipak, i njegovo, Dverovo raspoloženje postepeno se popravljalo. Kad ovakvi uđu na Okupljanje, kako će se narod zaprepastiti! Biće to glavna 'uzbuna' na ovogodišnjoj svetkovini.

Kad je trebalo spremati ručak, Reti je pomoću njegovog kuvarskog noža očistila žbunsku kokošku koju je Dver ustrelio. Retine šake kretale su se tako brzo da je jedva uspevao pratiti njihov let; ali dobri komadi mesa uletali su u lonac za pripremanje hrane i tu odmah počinjali da cvrče, dok su otrovne žlezde odbacivane na drugu stranu, u jamu za otpad. Završila je, svečanim pokretom obrisala nož i pružila ga nazad Dveru.

"Zadrži ga", reče Dver.

Malo-pomalo, sa oklevanjem, na njenom licu se pojavi osmeh.

Od tog trenutka više nije bio njen zatvorski čuvar nego njen vodič koji prati odlutalu kćerku nazad u naručje klana i Zajednice. Tako je, bar, mislio. Ali nešto kasnije, dok su jeli, ona reče: "Ja sam stvarno videla neke od ovih i ranije."

"Neke od kojih?"

Reti pokaza ka glaverki, koja je spokojno žvakala svoj deo ručka u senci zanjihanog gustiša od giga-bu trske.

"Ti si mislio da nisam, jer sam se plašila da će me ova ugristi. Ali ja sam ih gledala, samo izdaleka. Krdo celo. Lukavi su glaveri, teško ih je uhvatiti. Momci love ceo dan dok nabodu jednog. Ukus nije baš neki, ali momcima je dobar."

Dver proguta, ne baš lako. "Kažeš da tvoje pleme lovi i jede glavere?"

Reti mu uzvratil pogled. Njene smeđe oči bile su pune nevine radoznalosti. "A vi na ovoj strani ne? Pa, jasno, vi ovde imate i lakšu

lovinu, i ukusniju."

Odmahnuo je glavom. Od ovog otkrića pripala mu je muka.

Jedan deo njega upozoravao je: naravno, pa i ti si bio spreman da ustreliš ovu glaverku, namrtvo, da je samo krenula preko planinskog prevoja.

Da, ali to bi bilo samo u najvećoj nevolji. I ne bih je pojeo!

Dver je znao kako ga neki ljudi nazivaju: Divljan, divlji čovek iz šume, Šumac. Ukratko, onaj koji živi izvan dohvata zakona. On je i sam pomalo doprinosa stvaranju mistične slike o sebi; to mu je odgovaralo, jer je onda njegova nespretnost u govoru poprimala neki junački prizvuk, umesto da svakome bude jasno da je posledica najobičnije stidljivosti. Uistinu, ubijanje je bilo deo svakog lova, ali deo koji je Dver obavljao na najstručniji i najdelotvorniji mogući način, nikada sa uživanjem. A sad saznanje da ljudi sa one strane planina proždiru glavere? Mudraci će biti užasnuti!

Još od kad je prvi put pomislio da je Reti došla iz neke bande nastanjene izvan dozvoljene zone, Dver je znao da će u tom slučaju uskoro na njega pasti dužnost da povede pohod naoružanog naroda - seoske milicije - da pohvata prestupnike i vrati ih svome rodu. U idealnom slučaju, to bi bilo samo jedno dodatno prikupljanje ljudi, sprovedo bi se čvrsto, ali bez grubosti, oni bi se naprosto vratili u Zajednicu. Ali Reti je sada, i ne znajući, opteretila svoje pleme još jednim zločinom. Spisi su o tome govorili jasno. 'Ono što je retko, nećeš jesti. Ono što je dragoceno, moraš štititi.' I, nadasve - 'Ne smeš proždirati ono što je nekada letelo između zvezda'.

Sledeća ironija proistekla iz ovoga bila je kao pepeo u Dverovim ustima. Jer, kad prekršiocu budu dovedeni na suđenje, njegov sledeći zadatak biće da pohvata i dovede sve glavere koji žive istočno od planina Rimer... A one koje ne može uhvatiti, da poubija.

Pa da, ali ja zbog toga neću postati rđava osoba, pomisli on. Jer ih neću jesti.

Reti kao da je osetila ovu njegovu reakciju. Okrenula se i zagledala se u obližnji šumarak giga-bu trske kod koje su čak i mladi izdanci bili debeli kao njen struk. Taj šumarak cevastih zelenih stabljika povijao se i talasao na vetru kao krzno lenjog nura koji je sad dremao pokraj njenih nogu.

"Da li će oni mene obesiti?" upita devojka tiho. Ožiljak na njenom obrazu, slabo primetan kad se osmehivala, sad je bio modar i izgledao je veći. "Stari Klin kaže da vi Nagibari vešate nas prestupnike kad nas uhvatite."

"Koješta. Istina je to da svaka rasa kažnjava svoje pripadnike..."

"Stari ljudi kažu da je nagibarski zakon takav. Ubiti svakog ko pokuša da živi u slobodi istočno od Rimera."

Dver zamuca nešto, jednom potopljen talasima razdraženosti. "Pa, ako... ako tako misliš, onda zašto si dolazila ovamo - toliko dalek put? Samo da bi... zavukla glavu u omču?"

Reti stisnu usne. Ona otkloni pogled i tiho promrmlja: "Ne bi mi poverovao."

Dver se pokaja što je popustio sopstvenoj plahosti. Blažim tonom dodade: "Zašto ne pokušaš, da vidimo da li ću poverovati? Možda bih... imao više razumevanja nego što očekuješ."

Ali ona se opet povukla u čauru svoje natmurene ćutnje. Sad se činilo da je gluva kao kamen.

Dver poče žurno da pere opremu za jelo, a Reti sama sebi zaveza oko struka kraj konopca kojim će vući glaverku, iako je on nedavno rekao da to više ne mora. Svoj kuhinjski nož Dver pronađe pored ugašenog ugljevlja; nesumnjivo ga je Reti tu ostavila posle ovih oštrih reči.

Ovaj gest odbacivanja još više ga je ozlojedio, i Dver zlovoljno progunđa: "Hajdemo odavde."

ASK

Opredelismo se, dakle, da glumimo da smo krivi za zločin malčice manji, a ne za onaj drugi, malčice veći. Naime, da smo slučajno, a ne namerno nastanjeni ovde gde se to ne sme.

Niko ne bi mogao poricati jednu očiglednost - da su naši preci pustili nedozvoljeno potomstvo da se širi po planeti ostavljenoj na ugar. Vubenovo vešto vrđanje nagovesti da se to dogodilo nepažnjom, ali da jeste krivica; krivica, samo ne namerna.

Laž koja ne može dugo odolevati. Kad se arheološki nalazi proseju, detektivi i forenzičari iz velikih Instituta brzo će uočiti da smo dolazili zasebnim brodovima, u velikim vremenskim razmacima, a ne svi odjednom kao mešovita posada jednog broda nasukanog nesrećno na obalu ovu daleku. Ponajgore: među nama je rasa 'vučje štenadi', naša sept rasa, ljudska, koja, po svojim sopstvenim predanjima, nije galaktičkoj kulturi bila uopšte ni poznata do pre nekih tri stotine godina jijoanskih.

Čemu onda i sam pokušaj takvog blefiranja?

Iz očaja. I zbog tanušne nade da naši 'gosti' nemaju arheološkog alata niti znanja. Njihov cilj može biti hitno obrušavanje ka skrivenim bogatstvima: prigrabiti, zamesti tragove i odjezđiti sa blagom. Sa brodom punim krijumčarene robe. Trgovačka operacija. Jedna ovakva kolonija, čudna, usamljena, puna krivaca, za takve pljačkaše svakako je dobra prilika. Ali i pretnja.

Jasno im je da imamo znanje i iskustvo o Jijou i da im to može biti od koristi.

Avaj, prstenovi moji. Zar im nije jasno i to da mi sutra možemo svedočiti o njihovom zločinstvu?

SARA

Niko nije očekivao zasedu.

A bilo je savršeno mesto za tako nešto. Pa ipak, niko na brodiću 'Hauf-Voa' nije ni pomislio da nam preti ikakva opasnost, sve dok napad nije počeo.

Jedno stoleće mira bilo je dovoljno da izblede granice zasebnih država, nekada ljubomorno čuvane. Putnici i lađa 'Hauf-Voa' naiđoše prvo na jedan gradić gde se naselilo mnogo pripadnika raznih rasa. Doduše, ne mnogo Ura, jer oni se ne usuđuju da odgajaju svoje mlade u blizini vode, a ni mnogo G'Keka, jer oni više vole prostrane ravnice. Pa ipak, i njih je bilo u šarolikim gomilama naroda koji se okupio na malim gatovima, kad je brodić 'Hauf-Voa' prolazio klizeći vodom polako.

Svi su bili željni da saznaju najnovije vesti. Avaj, u ovim nizvodnim krajevima nije se imalo šta doznati; otkako je onaj užasni prizor proleteo nebom, vesti ovde nisu stizale.

Narod je duž reke reagovao uglavnom konstruktivno, svi su pohitali da pojačaju kamuflažu, da očiste dimnjake, da uvuku čamce i brodiće u skrovišta. Samo jedno izolovano močvarno naselje Trekija otišlo je mnogo dalje od toga; oni su, u grču straha, spalili celo svoje naselje sojenica, ostajući na taj način potpuno verni Spisima. Pzarin najviši prsten zadrhta osetivši mirise očajnih prstenastih bića koja su se tamo, sada, koprcala kroz hrpe pepela u vodi. Kapetan 'Hauf-Voe' obeća tom narodu da će razglasiti kakva ih je nesreća zadesila. Možda će kasnije drugi Treki uputiti u ovo selo izvestan broj novih najnižih prstenova, koje će postradali seljani moći da pridodaju svojim telima i na taj način da se osposobe za snažno kretanje po nekim drugim, kopnenim prostorima. U najgorem slučaju, močvarni Treki uvek mogu da prikupe velike hrpe truleži, da sednu na njih i ugase sve svoje više umne funkcije, i tako da čekaju dan kad će svet postati mesto manje strašno.

Kudikamo lošije je prošao jedan urski trgovinski karavan na koji su naišli kasnije. Taj karavan je ostao odsečen na pustoj zapadnoj obali, sa mnoštvom svojih tovarnih životinja, zato što su građani sela

Bing, u panici, bacili u vazduh svoj voljeni most.

Huniška posada brodića poče žurno veslati unazad, protiv rečne matice, da bi izbegla hrpu polomljenih greda i kablove od mulk-vlakna u koje su se lako mogli zaplesti. Bili su to ostaci divnog mosta Bing koji je do juče služio celom ovom području Nagiba kao glavna saobraćajnica. Bio je pravo čudo pametne kamuflaže; ličio je na gomilu balvana koje je reka sama donela i koji su se slučajno tu zaglavili. Ali ni to, očigledno, nije bilo dovoljno ovdašnjim lupačima šakom po Svetim spisama.

Možda je to bingovski most goreo prošle noći baš u ono doba kad sam ja imala onaj košmar, pomisli Sara.

Razgledala je nagorele ostatke mosta i prisećala se kakve su slike požara ispunile njene snove i nagnale je, sinoć, da se probudi. U međuvremenu, gomila seljana iz Binga poče mahati, dajući znake da 'Hauf-Voa' treba da priđe bliže.

"Ja ne bih prilazio onima", reče Blejd, plavi Gheuen. To je prošištao istovremeno iz nekoliko svojih ventila na nogama. Preko svog prstenastog organa za gledanje nosio je reuga i tako posmatrao rulju na obali.

"Zašto ne?" upita Jop. "Vidiš da nam pokazuju kako najlakše da prođemo? Možda znaju i neke vesti."

I stvarno, činilo se da postoji kanal ili prolaz, sasvim blizu sela, gde ostaci mosta ne bi smetali brodiću.

"Pa, ne znam", reče Blejd. "Dobijam osećaj da... nešto nije u redu."

"I u pravu si", reče Ulgor. "Volela vih znati zašto nisu ništa učinili za onaj karavan tano. Seljani inaju čance. Nogli su odavno prevesti Ure i tovarne životinje."

Sara se nađe u nedoumici. Ulgorinoj 'kentaurskoj' rasi ne bi nimalo prijalo da reku prelazi nesigurnim drvenim čamcima, gde je hladna voda nadohvat ruke. "Možda su Uri odbili da uđu u čamce", reče ona. "Možda još nisu toliko očajni."

Kapetan donese odluku. 'Hauf-Voa' se okrete ka selu. Zaploviše bliže. Sara vide da je samo jedna stvar ostala cela: kamuflažna rešetka iznad sela. Sve ostalo ležalo je u ruševinama.

Ovo su samo muškarci; izgleda da su porodice poslali u šumu,

pomisli ona.

U šumi je bilo mnogo garu drveća na kome ljudska bića mogu stanovati; oni žitelji koji su bili Gheueni mogli su se spustiti u reku i pridružiti uzvodnim naseobinama svoje rase. Svejedno, zgarište sela izgledalo je turobno.

Sara se zapita koliko je tek zlo moglo nastati da se ostvarilo ono za šta se zalagao Jop. Da su bacili u vazduh branu Dolo, bilo bi uništeno i poplavom odneto sve što su dosad videli na obe obale, svaki gat, svaka kuća, svako gnezdo. Nastradalo bi i mnogo životinja, mada, možda ne više nego u nekoj prirodnoj poplavi. Lark kaže da su važne vrste, a ne jedinke, pomisli ona. Nijedna ekološka niša ne bi bila ugrožena nestankom naših malih drvenih građevina. Planeta Jijo ne bi pretrpela nikakvu štetu.

Pa ipak, pomisli Sara, sumnjivo je ovo što sad radimo: toliko paljevine i rušenja, samo da bismo ubedili neke galaktičke glavonje da smo Stazom iskupljenja odmakli dalje nego što stvarno jesmo.

Blejd stade uz nju. Njegova plava ljuštura odisala je vodenom parom, zato što je rosa isparavala iz šavova: siguran znak zabrinutosti. Stojeći na pet hitinskih nogu, počeo se ljuljati u složenom ritmu.

"Sara, imaš li reuga?" upita je on. "Možeš li ga nabaciti i videti da li grešim?"

"Nažalost, prestala sam ga nositi. Toliko boja, toliko jakih osećanja, pa čovek ne može da se usredsredi na sam jezik koji čuje." Nije pomenula da joj je nošenje reuga i bolno, još otkad je načinila grešku i došla na Jošuovu sahranu sa reugom na glavi. "Zašto?" upita ona. "Šta se toliko brineš?"

Blejdova kupola na leđima zadrhta, a i reug omotan oko nje. "Taj narod na obali..." reče on. "Izgleda... nekako čudno."

Sara pažljivije pogleda kroz jutarnju izmaglicu. Seljani Binga bili su velikom većinom ljudska bića, ali našlo se tu i Huniša, Trekija i Gheuena. Svaka ptica svome jatu, pomisli Sara; fanatici sa fanaticima; verski fanatizam jači je od rasnih deoba.

Doduše, pomisli ona, i jeretici se sa jereticima druže, i to je, takođe, jače od rasnih deoba. Pade joj na um da njen rođeni brat, Lark, jeste deo jednog pokreta ne manje radikalnog od ovog

spaljivačkog koji je doveo do rušenja mosta.

Nekoliko primitivnih ribarskih čunova, takozvanih 'koruba', otisnu se sa obale, izlazeći ispod kamuflažnih skrovišta natkriljenih drvećem. Išli su pravcem kao da hoće da presretnu brodić. "Da li oni misle da nas provedu kroz...?" upita mladi Jonah.

Odgovor stiže sledećeg trenutka: prva kuka za grabljenje zviznu kroz vazduh i tresnu na palubu 'Hauf-Voa'.

Za njom brzo i druge.

"Nećemo vam ništaaa!" povika sa najbliže korube jedan čovek debelih mišica. "Dođte naobalu i čuvćemo vas. Hoćmo samo vašu laaaađu uzet."

To nikako nije smeo reći ponositoj posadi rečne lađe. Svi Huniši osim krmanoša jurnuše da grabe i bacaju preko ograde, u vodu, opasne kuke. Ali koliko god da su ih bacali, nove su doletale.

Jonah pokaza prstom nizvodno. "Gledajte!"

Ako je ikome još bilo nejasno šta Bingovci planiraju za lađu 'Hauf-Voa', svaka sumnja iščeze sada: jer, videše ugljenisane ostatke nekog spaljenog broda. Pocrnela rebra broda štrčala su uvis iz kostura. Posada se oglasi potmulim kricima očajanja koji nađoše odjek u Sarinjoj kičmi i naterase nure na palubi u besomučan lavež.

Huniši navališe udvojenom snagom da zbacuju kuke sa broda.

Sarin prvi nagon bio je da zakloni neznanca, pacijenta, od svakog zla. Ali ranjenik je ležao bezbedno na svom mestu, već zaklonjen krupnim prstenastim telom Pzorinim.

"Dolazi ovamo", reče ona Blejdu. "Treba da se pomogne."

Sve do uspostavljanja Velikog mira gusari su često napadali brodove na ovaj način. Možda su pradedovi ovih današnjih napadača koristili istu tu tehniku u bitkama na život i smrt, u opakim starim danima. Kuke su bile napravljene od nađenih šiljatih komada bujurskog metala. Zarivale su se, kad se konopac zategne, duboko u drvo. Sara primeti, pokolebana, da su konopci od mulk vlakna, obrađenog jednim trečkim procesom zbog koga ih je bilo proketo teško preseći. I još gore: oni na obali nisu vukli konopce golim rukama, nego pomoću velikih čekrka. I huniška snaga i Blejdove velike makazaste štipaljke behu jedva dovoljni da otrgnu kuke iz

drveta. Svejedno, Sara se upinjala da pomogne, a njihov putnik G'Kek je pomagao na drugi način, kao osmatrač; javljao im je kad god se neka koruba pokušala opasno približiti. Jedino se Jop udobno naslonio na katarku i odatle posmatrao šta se događa; lepo se videlo da ga ovo zabavlja. Sari je bilo sasvim jasno na čijoj strani je taj seljak, verski fundamentalista.

Obala - sve bliže i bliže. Kad bi se 'Hauf-Voa' odmakla barem toliko da se dočepa matice, snaga vode počela bi vući u njenu korist. Ali ni to, možda, ne bi bilo dovoljno da pokida ove jake konopce. A ako bi se kobilica broda zarila u neki peščani sprud - to bi bio kraj.

Posada se, u očajanju, doseti jedne nove taktike. Dograbiše sekire i počеше seći u komade ogradu i daske, na svim mestima gde se neka kuka zabila. Napadali su svoju sopstvenu lađu, bacali u vodu velike količine drveta, nošeni besom koji je bilo zaprepašćujuće videti, s obzirom na to koliko su Huniši smireni i tihi u običnim prilikama.

Onda se najednom ceo brodić počе izmicati ispod Sarinih nogu, okretati oko svoje središnje uspravne ose, kao da se vrti oko glavne katarke.

"Zakačili krmu!" povika neko.

Sara pritirča krmenom delu broda i pogleda dole. Zaista, jedna velika, metalna bodlja probila je veliku, pljosnatu, drvenu polugu postavljenu na šarkama, pomoću koje je krmanoš okretao krmu. Taj deo nisu mogli odseći i baciti jer bi onda 'Hauf-Voa' ostala osakaćena, plutala bi bilo kuda, bespomoćna.

Šimpanzica Priti iskezi zube i kriknu. Tresući se od straha, počе se pentrati preko ograde, ali je Sara zaustavi čvrstom rukom.

"Taj posao je za mene", reče ona šturo, pa zbacila tuniku i kilt. Jedan mornar joj dade sekiricu koja je na kraju drške imala kožni kaiš kroz koji se mogla provući ruka.

Nemojte svi u glas da mi govorite da ne treba da idem u nešto ovako opasno, pomisli ona ironično. Znala je da niko ništa slično tome ne namerava da joj kaže.

Ali i ne treba. Neke stvari su naprosto očigledne same po sebi.

Provukla je levu ruku do ramena, tako da joj je sad sekirica visila

okačena o rame. Nije nimalo prijalo: hladni metal sečiva pritiskao joj je levu dojku. Doduše, sama oštrica bila je zaštićena jednim komadom štavljene kože, kao navlakom. Sara se poče pentrati niz krmeni deo broda.

Da je zadržala odeću, to bi joj smetalo. Sad su joj bili potrebni i nožni prsti da bi našla oslonac; brod je bio načinjen na načelu preklapanja dasaka jedne preko druge, a ne glatkog sastavljanja, i to je donekle pomagalo. Sara je drhtala od jutarnje svežine, ali mnogo više od sirovog straha.

Dlanovi su joj se znojili, i to je znatno odmagalo. A usta su joj, kao za inat, bila suva kao urski dah.

Pa, ja se već godinama nisam pentrala! - pomisli ona.

Bićima koja nisu ljudi možda se moglo činiti da je pentranje po spoljašnjoj strani lađe nešto najnormalnije za ljudska bića koja se ionako 'stalno penju na drveće'. Kao što neki očekuju da svaki Ur bude izvanredan trkač-kurir i da svaki Treki majstorski sprema piće zvano martini. A bilo je, zapravo, najlogičnije da Jop krene na ovaj zadatak, ali nije krenuo, niti bi mu kapetan dozvolio, iz određenih, drugih razloga.

Dok se spuštala sve niže i niže, pridržavajući se jednom rukom za uspravnu gredu krme, čula je odozgo ohrabrujuće poklike mornara. Ali iz koruba i iz mase na obali dopirali su krici poruge i grdnje.

E, super, pomisli ona. Nikad me nije toliko ljudi gledalo odjednom, a ja gola golcata.

Kabl od malk vlakana zujao je od silne napetosti jer su seljaci potezali polugu čekrka da bi povukli lađu bliže obali; a tamo se već okupilo nekoliko sivih Gheuena koji su držali upaljene buktinje. Sari se činilo da su već sasvim blizu i da jasno oseća vrelinu plamena. Najzad se spusti do mesta gde se mogla čvrsto osloniti i nogama i rukama o razne delove broda i krme, ali i to je imalo svoju cenu: morala se tako raširiti da su joj sada, zaista, svi videli sve. Uze sekiricu, ali sad je trebalo skinuti zaštitnu navlaku sa oštrice, a to nije mogla drugom rukom jer bi pala; morala je to uraditi zubima. Ukus crvenkastog metala bio je gorak i električan. Stresla se, a onda pribrala, jer umalo da padne. Rečni tok izazivao je silovito komešanje vode ispod i iza lađe; činilo se da će Sara svakog

trenutka pasti u taj hladni kovitlac uljastog izgleda.

Pogrdni kruci sa obale ogromno su se pojačali onog trenutka kad je počela udarati sekiricom. Trudila se da izdubi u drvetu polukružnu rupu oko metalnog šiljka, da bi on ispao. Poletelo je iverje. Izdubila je dovoljno sa gornje strane i počela da radi ispod šiljka, nastojeći da i tu oslabi drvo, što je bio teži deo posla; kad, najednom, nešto udari po njenoj levoj nadlanici. Zbolelo je veoma; talasi bola krenuše uz ruku. Ona vide da joj se oštar komadić drveta zabio u nadlanicu.

Malo dalje u drvetu bila je rupa od metka izbačenog iz pračke.

Drugi takav hitac. Sada je metak udario u krmu, rikošetirao i odleteo nad reku, gde je nekoliko puta odskočio od površine, odbijajući se kao 'žabica'.

Ovi pucaju na mene! - pomisli Sara.

E, jesu degeni jedni ljigavi i bljakasti...

Sara otkri u sebi dar za psovanje koji joj dotad nije bio poznat. Očas naređa najgore psovke na pet jezika, ali ne gubeći ni tren u zabijanju sekirice opet i opet u drvo. Radila je to, zapravo, žešće nego ikad. Po brodu je oko nje bubnjala nova paljba, kao da neko baca kamene oblutke ogromnom brzinom. Ona je, pregrejana i razbešnjena, sve to prenebregla.

"Očarsija, perkije! Sjakaj drisona!" povika ona. I nastavi ih psovati na novom, ruskom jeziku, a onda pređe na gal-dva, kad drvo najzad popusti. Uz siloviti, neočekivani prasak metalni šiljak izlete nazad prema obali, kuda ga je silovito vukao kabl, mučenički zategnut. Ovaj trzaj odnese Sari i sekiricu iz ruke; sevnu metal na suncu. Pokušavala je da se održi na krmu, ali ravnoteža je bila izgubljena, a njene ruke klizave od znoja i krvi. Jeknu i pade u vodu reke Roni, koja je dočeka tvrdo, kao ledeno hladni zid, i izbi joj sav vazduh iz pluća.

Batrgala se pod vodom, nastojeći prvo da nađe površinu, zatim da proturi glavu u vazduh i uhvati nekoliko dubokih udisaja, i najzad da se ne uplete u mnogobrojne zamršene konopce i kablove koji su ležali svud po vodi. Fijuknu jedna nova metalna kuka i zabode se u vodu samo pedalj, jedan zastrašujući pedalj daleko od njenog lica. Sledećeg trenutka morala je da zaroni duboko da bi izbegla umršenu

gomilu konopaca koji su je mogli zarobiti.

Vrtloženje vode ispod broda bilo je dodatna opasnost. Oslobođena 'Hauf-Voa' uveliko je koristila priliku za bekstvo.

Sara je opet izbila na površinu, ali sad su je pluća već bolela. Našla se oči u oči sa jednim mršavim mladićem koji se držao jednom rukom za rub čamca-korube i nadnosio nad vodu; u drugoj ruci držao je praćku. Njihovi pogledi su se spojili, i mladić ustuknu, iznenađen. Onda on pogleda niže i vide njenu nagost. I pocrvene. Najednom ostavi praćku i poče skidati kožuh s leđa, misleći, očigledno, da Saru zaogrne njime.

"Hvala..." reče Sara boreći se za vazduh. "Ali... mora idem."

Zapliva i brzo se udalji od čamca. Još jednom, poslednji put pogleda mladog seljaka, koji je izgledao pokunjen, razočaran. Nije ovaj još za gusara, nije dovoljno otvrdnuo, pomisli Sara. Ovaj novi, grubi svet još nije izbrisao poslednje tragove njegovog kavaljerstva.

Ali biće vremena i za to, pomisli ona.

Zaplivala je u maticu reke, koja joj sad poče pomagati da pliva brzo. Uskoro ugleda 'Hauf-Vou' daleko nizvodno. Posada je u međuvremenu okrenula brodić i počela veslati nasuprot rečnom toku, uzvodno, da bi Sara imala priliku da ih sustigne. Sada su smeli da učine tako nešto, jer je selo Bing ostalo daleko iza njih. Ipak, morala je plivati još dugo i naporno da bi se dočepala broda i počela penjati uz lestvice od konopca. Na pola puta do gore, uhvatiše je grčevi u mišićima i ona stade. Mornari su je morali izvući na palubu.

Moram ojačati, moraju mi pustolovine preći u naviku, reče ona sebi. Neko ju je zamotavao u ćebe.

Posle joj je Pzora obradio ranu, a brodski kuvar spremio neki naročiti čaj. Ruka ju je bolela, pa i celo telo kao da je bolno pulsiralo, ali, ipak, osećala se nekako fino, čudnovato fino. Kao da se kroz nju širio neki topli sjaj.

Donela sam odluke, i pokazalo se da su bile ispravne, pomisli Sara. Pre godinu dana činilo se da je svaka moja odluka pogrešna. Sada se možda štošta promenilo.

Stiskajući šakom ćebe, gledala je kako posada obavlja nove manevre. Vratili su se uzvodno do sela Bing, ali držeći se pomno

zapadne obale, i tamo ukrkali karavan; onda su prevezli Ure i njihove tovarne životinje daleko nizvodno i zatim na drugu obalu, da bi karavan mogao nastaviti putovanje. Smiren timski rad cele posade, ali i putnika, bio je ohrabrujući prizor, i Sara poče vedrije gledati i na 'velika' pitanja; na sličan način, kratkotrajna bitka podigla je nešto drugo u njoj.

Podigla je svoju veru u samu sebe, pomisli ona. Nisam verovala da sam dorašla ovim događajima.

Možda je otac bio u pravu, reče ona sebi. Dovoljno dugo sam dreždala u onoj proklesoj kućici na drvetu.

ASK

Govori Vuben to svoje, a na brodu se uskoro otvori onaj isti portal i isplovi još nekoliko lebdećih mašina. Idu i nekako reže, brundaju, baš nezgodno. Svaka stigne do nadomak naroda koji stoji na rubu doline i gleda. I svaka tu stane. To potraje nekoliko dura, i narod Zajednice stoji tvrdo u svojim redovima i ne uzmiče, mada se mnogo kome tresu noge, točkovi ili prstenovi. Onda se roboti naglo svi okrenu i odjure na sve strane sveta, ostavljajući iza sebe ciklone zgnječene trave.

"Sonde za opšti pregled - one počnu svoje dužnosti", objasni prvi glasnik. On to zuji i kvrcka žustro na formalnoj verziji galaktičkog drugog.

"(Preliminarne) analize te sonde će doneti.

A dok ne donesu, da rasprave počnemo, oči u oči, u cilju zajedničkih dobitaka, mi."

Ovo izazove kod nas izvesnu pometnju. Jesmo li razumeli ispravno? Od kad je počela naša devolucija, dijalekti raznih jezika su se menjali. Da li frazeologizam 'oči u oči' znači ono što mi mislimo da znači?

Dole se na brodu počnu vrata opet širiti.

"Loše vesti", kaže Lester Kembel zlovoljnim glasom svoj komentar. "Ako su ovi voljni da nas puste da vidimo kako im izgledaju lice, to znači..."

"...da ih ne muči briga da će neko ostati živ posle njihovog odlaska i ispričati vlastima ko je dolazio", dovrši, umesto njega, osoba poznata kao Uvid-Oštar-Kao-Nož.

Naš brat Huniš, Fhundau, pridruži se ovoj sumornoj dijagnozi. Njegova ostarela kesa na grlu potamni od tmurnih razmišljanja. "Njihovo samopouzdanje je ogromno, bode oči. Hrrrm... kao i njihova hitnja."

Vuben okrene jednu očnu stabljiku prema mom/našem prstenu sa senzorima i namigne; gest jednostavan, a delotvoran. Pokupili smo to od ljudi, a znači ironiju. Mi Treki se vučemo po ovom teškom svetu kao invalidi; G'Keki, takođe, loše podnose ovako jaku gravitaciju; a

Huniši gaze moćno i graciozno. Huniši, džinovi bleđi i neraspoložení. Oni kažu da su, po njihovom utisku, sve ostale rase nervozne i besne, i to sve jednako.

U senkama unutar broda počelo se pomicati nešto, tačnije, dva nečega. Jedan par dvonožnih obličja iskorači napolje. Hodači. Vitki, sa udovima poput uzglobljenih štapova, prilično visoki. Obučeni u neke labave krpe koje im pokrivaju manje-više sve osim šaka i glave. Izlaze oni na popodneвно sunce i dižu pogled ka rubu doline, ka - nama.

Zajednica odjekne kao jedno biće, uzdahom šoka i prepoznavanja.

Znak da ima nade? Mirijada rasa cunja svemirom u sastavu civilizacije Pet galaksija; kakva je to nemoguće mala verovatnoća da ovi koji su nas pronašli budu naši rođaci! Da posada ovog broda bude genetski srodna sa jednom od naših šest rasa! Ovo je mogla da namesti samo naša čudljiva boginja koja više voli one što su po nečemu čudni, izvan normalnog.

"Ljuuuu...diii..." kaže naš najstariji mudrac, Ur-Jah, na englijskom, jer je to maternji jezik naših najmlađih septa.

Lesteru Kembelu otme se jedan zvuk koji ja/mi nikad ranije nisam/nismo čuli, zvuk takav da ga ovi prstenovi u to vreme nisu mogli rastumačiti. Tek kasnije smo razumeli i saznali koje osećanje odražava.

Očajanje.

DVER

Reti je išla na čelu. Nastupali smo stazicom koja je sad vodila duž jednog širokog kamenog praga. Iznad i ispod nas bile su, opet, strmine. Kamen je bio odveć tvrd da bi na njemu mogla uspevati trska. Ispod donje strmine i iznad gornje prostirale su se prave šume giga-bu trske, visoke poput velikog drveća. Dver je znao da se te šume protežu stotinama strelometa daleko, u svim pravcima. Iako je donja strmina bila veoma duboka, najviša trščana stabla rasla su isto toliko u visinu, tako da se trščani okean talasao otprilike u visini očiju putnika; gledajući preko tog okeana, ka horizontu, mogli su videti samo vrhove nekih dalekih planina.

Devojka je neprestano bacala poglede levo i desno, kao da nešto traži. Kao da želi nešto, što joj treba hitno, pa dobro pazi da greškom ne prođe mimo toga. Ali na svaki Dverov pokušaj da se raspita o tome, odgovarala je samo potpunim ćutanjem.

Moraćeš dobro da se paziš ove male, reče on sebi. Ovoj su celog života nanosili zlo, pa je bodljikava kao streličasti zec.

Ljudi nisu bili njegova stručnost, ali lugar pomoću empatije dokuči jednostavne potrebe i misli raznih divljih bića.

Bića koja itekako osećaju bol.

Pa, dobro, kroz dan-dva ona će prestati da bude moj problem. Mudraci imaju stručnjake, iscelitelje... Bolje da se ja ne petljam mnogo, da ne bih još i pogoršao stvari, pomisli Dver.

Kameni prag po kome su išli postepeno se sužavao i spuštao na nivo okolnog šumskog zemljišta, najzad se sveo na uzanu stazu kroz šumu. Stabla džinovske zelene trske bila su i po dvadeset metara visoka, debela kao nekoliko ljudi i tako gusta da bi i sam Blatko teško mogao da zađe u dubinu te šume, a da se ponegde ne zaglavi između moćnih zelenih divova. Traka neba iznad staze takođe se sužavala, svodeći se na tračicu plavetnila u visinama. Često je Dver mogao, hodajući po stazi, da dodirne stabla i levom i desnom ispruženom rukom istovremeno.

Ovako zbijen prostor stvarao je varljivu perspektivu. Dver je sebi dočaravao dva ogromna zida spremna da se u ma kom trenutku

pritisnu jedan o drugi i da zgnječe skupinicu putnika i pretvore ih u krpice, kao Neloov čekić za pulpovanje.

Baš čudno. Ova ista staza nije davala ni približno tako utvarni osećaj pre samo dva dana, kad je Dver išao uzbrdo. Tada je to bila vitka avenija, pravi levak koji ga je maltene sam vukao u goru zelenu, hitro, u susret plenu. A sad je tesna brazda zaorana po dnu sveta, jama. Dvera je nešto sve jače stezalo u prsima.

A šta ako se nešto desilo tamo, ispred nas, pomisli on. Ako je neki odron zemljišta zakrčio ovu stazu. Ili ako je počeo šumski požar? Kakva bi klopka ovo moglo biti!

Njuškao je vazduh podozrivo, ali uspevao je da oseti samo gumasti miris 'zelenog' koji je naprosto cureo iz trskovih stabala. Dabome, ako se nešto dešava niz vetar, onda on to ne može namirisati, nimalo; u tom slučaju saznao bi tek kad...

Prestani s tim! - reče on sebi oštro. Trgni se! Šta ti je?

Ona je. Eto šta mi je, uvide Dver. Osećam se bedno zato što ona misli da sam bednik.

On otrese glavom.

A zar nisam? Pustio sam je da misli da će možda biti obešena, a mogao sam, sa samo nekoliko reči...

Šta si mogao? - upita se. Da je lažeš? Ne možeš ti obećati njoj da neće biti obešena. Zakon je strašno strog zato što takav i mora biti. Mudraci mogu, takođe, postupiti milosrdno. To im je dozvoljeno. Ali ko sam ja da bilo šta obećavam u njihovo ime?

Pamtio je dobro priču svoga učitelja, starog Falona, o poslednjem slučaju otkrivanja velike bande prestupnika, osoba ilegalno naseljenih izvan dozvoljenog područja. Ali to se zbilo u davnim vremenima, kad je Falon bio tek šegrt u lovačkom zanatu. Prekršitelji su otišli čak na jedan daleki arhipelag na severu. Jedan od huniških lutajućih brodova, koji rade kao stalne pomorske patrole, na isti način kako ljudi lovci krstare šumom, a urski stražari ravnicom, naišao je na tu skupinu prestupnika koji su bili upravo Huniši. Oko tih ostrva plovile su sante leda. Prekršitelji Huniši pribavljali su hranu tako što su pronalazili pećine čupavih, debelih zveri zvanih rouoli i napadali ih za vreme rouolske hibernacije, zimskog sna. Probadali su ih kopljima. Leti je to isto odmetničko pleme dolazilo bliže

obalama i izazivalo požare u tundri. Žrtve su bile galatieri, životinje sa takođe vrlo dugačkim, čupavim krznom i sa vrlo izduženim kopitima koja su izgledala gotovo kao 'prsti' na nogama. U panici zbog požara, galatieri su jurili do same obale i padali preko litica. Ginulo ih je na stotine, da bi prestupnici iskasapili i pojeli samo nekoliko.

Na lutajućem, patrolnom brodu bila je samo jedna osoba, Gahena Hunišanka. Ona je primetila dim od jednog takvog masovnog uništavanja životinja. Uskoro je počela, u maniru svog naroda, da rešava ovaj slučaj. Ispoljila je strpljenje nepojamno za ljudsku svest. Blagost, takođe, ali takvu vrstu blagosti da je Dver dobijao noćne more kad je slušao o tome. Godinu dana je živela sa tim plemenom i ubijala jednog po jednog svog sunarodnika. Iz tela svakoga od njih vadila je, bez bola, kost života. Naposletku ostade samo jedan mužjak, koji je vođa plemena bio; njega je zarobila i dovela u civilizaciju, da svedoči. Pokunjeni zarobljenik ležao je u brodu, u jednoj prostoriji gde je, na podu, počivala visoka hrpa kostiju. Svaka pojedina od tih kostiju bila je peti kičmeni pršljen nekog njegovog saplemenika, sada mrtvog. On je svoju priču odrecitovao pred sudom - otegnuto je pevuošio taj lament, četrnaest dana - a onda je i on, poslednji pomorski prestupnik, likvidiran. Smrtnu kaznu su izvršili sami Huniši, njegov narod. Na taj način su okajali svoju sramotu. Sve donete kičmene pršljenove samleli su u prašinu i rasuli po pustinji, daleko od ma kakve vode.

Užasavajuća uspomena na tu priču tovarila je olovno tešku brigu na Dverovo srce.

Poštedita me, molim vas, obaveze da postupim kao Gahena Hunišanka. Ne bih ja to mogao. Ne bih, pa makar mi svi mudraci skupa naredili. Ne bih, reče on sebi, čak ni kad bi sam Lark rekao da od toga zavisi celokupna sudbina Jijoa. Mora postojati neki bolji način.

Upravo na mestu gde se činilo da će se stazica svesti na končić i najzad na ništa, i da će se dve polovine šume sastaviti u jednu celovitu masu kroz koju se dalje neće moći, pred putnicima se najednom otvori ogromna praznina. Izidoše u udubinu u obliku zdele,

maltene hiljadu metara u prečniku. U sredini je bilo jezero, gusto pokriveno žabokrečinom. Na suprotnom kraju ovog udubljenja video se jedan tesan izlaz. Duž ruba ovog nekadašnjeg kratera raslo je giga-bu trskovo drveće. Po celoj udolini, sada tihoj, ležale su divovske stene koje su se tu davno stumbale. Po tesnim procepima između ovih ogromnih stena raslo je žilavo, bodljikavo žbunje. Obala jezerceta bila je dodatno ocrtana gustom živom ogradom koja je tu izrasla; gledana s velike daljine, ova živica ličila je na nekakvu krupnu mahovinu, vlažnu i natrulu, iz koje su se na sve strane pružali krivudavi pipci, mnogi od njih odlomljeni. Čak i na mestu gde je Dver sada stajao, pojedini takvi 'pipci' videli su se u prašini, napola zatrpani; neki su bili debeli kao njegova noga.

Mir i tišina, ali samo prividno, jer je krater bio ispunjen sablasnim osećajem beživotnosti. Toliko prašine, a nigde otisaka nogu, ma kakvih. Svud samo tragovi vetra i kiše. Dver je, na osnovu svojih ranijih poseta, dobro znao zašto obazriva stvorenja izbegavaju ovo mesto. Svejedno, posle 'gušenja' na onoj stazi koja se konačno bila pretvorila u zeleni tunel, prijalo mu je da opet vidi nebo. Dver nikada nije stvarno prihvatio strah, ukorenjen kod celog naroda, od pojavljivanja na otvorenom prostoru, gde bi mogao biti viđen sa neba. Nije mu osobito smetalo ni sunce, pa ni kad je najjače, ako mu se ne bi izlagao veoma dugo.

Krenuše dole. Odmah su morali da idu krivudavo, oko prvih ogromnih kamenih gromada. Glaverka poče nervozno da bleji; prišla je sasvim do Reti i trčkarala nastojeći da ostane u Retinoj senci. Devojčine oči žudno su lutale po okolini. I tad poče, neosetno i polako, kao slučajno, da skreće s puta, pod uglom koji bi je doveo na obalu jezera, ali tako da bi pored njega samo prošla po tangenti.

Dver načini nekoliko dugačkih, jakih koraka da bi devojku stigao. "Ne tamo", reče i odmahnu glavom.

"Zašto ne? Na tu stranu smo krenuli, zar ne?" Prstom je pokazala jedini drugi prolaz kroz spoljašnji zid trskove šume, gde je potok pun žabokrečine polako isticao kroz jedini takav odliv iz doline. "Najbrže ćemo pored jezera. A izgleda da je i lakše, osim neposredno pored obale."

Dver pokretom ruke pokaza prema ostacima starih paukovih

mreža, tamne oker boje, koji su visili po obližnjim zupčastim stenama. "Ono su..." počeo on.

"Znam šta su." Načinila je grimasu. "Bujuri nisu stanovali samo na ovom jednom Nagibu, znaš, bez obzira na to što vi Zapadnjaci mislite da je to jedino dobro mesto na planeti. Imamo i mi preko brda mulk-pauke, i oni žderu stare bujurske ruševine.

Nego, zašto se toliko bojiš? Ne misliš valjda da je ovaj pauk, ovde, živ, a?" Ritnula je jednu satrunulu žilu puzavice, koja se raspada u prah.

Dver se savlađivao da ga ne obuzme bes. Opet ta njena ogorčenost zbog lošeg života u prošlosti, pomisli on. Taj narod mora biti da je užasno postupao prema ovoj devojci.

Udahnu duboko i odgovori ujednačenim glasom.

"Nemam šta da mislim da je živ, ja znam da je živ. I ne samo živ nego i - lud."

Retina prva reakcija sastojala se u tome da uzvije obrve, u znak zapanjenosti. Ona se nagnu prema njemu i upita prigušenim glasom: "Stvarno?"

Onda se počeo kikotati, i Dver vide koliko je raspoložena za ironiju. "Šta radi tako lud?" upita ona. "Istura slatke mamce od voćnog šećera i slatkog gera, da bi ugrabio zločeste devojčice?"

Dver, posle nekog vremena, zbunjeno promumla: "Pa... nešto tako."

Tek sad se Retine oči veoma raširiše, prepune radoznalosti. "E, to moram da vidim!" uzviknu ona i trže konopac. Čvor, koji je izgledao zastrašujuće, najednom se rasturi, a ona odlete kao iz pračke ispaljena; projuri pored nekoliko zupčastih stena. Nur pohita za njom, srećan i veseo, pocikujući od zadovoljstva.

"Čekaj!" povika Dver uzaludno, znajući da nema koristi od jurnjave kroz ovaj lavirint stena. Pope se uz jednu obližnju strminu, zvanu talus, sazdanu od mnogobrojnih manjih stena koje su se osule sa jedne velike; odozgo uspe da ugleda devojčin raščupan 'konjski rep' kako skakutavo odmiče ka samoj obali jezera, ka mestu gde su se velike kamene ploče susticale u jednu masu.

"Reti!" povika on u vetar. "Ne dodiruj..."

Prestade da troši dah uzalud. Vetar je bacao jake, ustajale mirise

sa jezera njemu u lice; taj isti vetar sprečiće prolaz njegovog glasa do devojke. Dver se sasulja nazad do ravnijeg tla, i uvide da je - Do vraga! - čak i glaverka pobegla!

Glaverku je posle dužeg vremena pronašao pola strelometa uzbrdo. Bila se zaputila nekim klipavim, tromim korakom nazad, istom onom stazom kojom su i došli; dakle, počela se udaljavati od udobnosti i zaštite, a bližiti maltene sigurnoj smrti. Dver zastenja i dohvati glaversku ženku za kaiš oko vrata. Poče se osvrutati u potrazi za nekim predmetom koji bi bio zgodan da za njega zaveže ovo stvorenje. Ali najbliži takav predmet bilo je jedno stablo ogromne trske... predaleko. On zbacila ranac sa pleća i hitro izvuče namotaj kanapa. "Žao mi je zbog ovoga", reče kao da se izvinjava glaverki. Uhvati je za noge, ćušnu je kukovima u stranu, i glaverka se izvrte; bunila se mumlavo, ali on joj zaveza zadnje noge jednu za drugu. Nadao se da ona neće moći da dohvati to mesto zubima.

"Bol, uskraćenost, mnogo dosadno", reče glaverka.

"Izvini. Vrlo brzo ću se vratiti", odgovori on optimističkim tonom. Pođe za detetom prestupničkog plemena.

Treba da budem neprestano iznad nje i niz vetar, pomisli on, nastojeći da je zaobiđe zdesna. Jer, reče on sebi, ona možda pokušava samo da zaokrene i da se vrati kući.

Nešto kasnije primeti da je, refleksno, skinuo luk sa ramena, podesio zategnutost tetive na onu koja je potrebna za gađanje izbliza, i otkopčao tobolac sa zatupastim strelama - sve to bez ikakvog razmišljanja.

Ali čemu strele, ako ova devojka naljuti pauka? - upita se Dver. Ili ako naprosto privuče njegovo zanimanje - što je još gore.

Po obodu doline mnoge stene zadržale su oblik koji je makar delimično svedočio o njihovoj drevnoj ulozi, kada su bile delovi neke bujurske građevine koja je ponosito stajala na ovom mestu. Ali u nižim delovima doline, između kojih je sad Dver krivudao, svaka takva sličnost davno je iščezla. Pipci mrtvog bilja, nalik na konopce, visili su preko ogromnih stena koje ni najmanje nisu ličile na ruševine. Za većinu pipaka bili je sasvim očigledno da su mrtvi: bili su sivi, sasušeni i raspadali su se. Samo, Dverovo oko ubrzo naiđe i na žilu zelenog... Nedaleko odatle jedan živi pipak ležao je na

kamenitoj površini, na koju je izlučivao svoju sluz i tako pomagao prirodi da uklanja, makar i lagano, tragove negdašnjih zdanja zidanih oštro kao da su nožem rezane.

Dver se sav naježi kad ugleda i pokret. Podrhtavanje i buđenje pipaka koji su se počinjali uvijati i namotavati. Iz dugotrajnog sna probudilo ih je neko nedavno uznemirenje.

Reti.

Trčao je i vrdao kroz sve gušći lavirint, preskakao pojedine prepreke od živih konopaca, neke druge je prolazio tako što se podvlačio pod njih, dvaput se zaletao u 'slepu ulicu' iz koje se onda morao vraćati psujući. Istočno i severno od sela Dolo postojao je jedan teren sa daleko većim bujurskim ruševinama. Oni koji stanuju u blizini revnosno su učestvovali u radu naročitih ekipa koje pretražuju ruševine i nastoje da unište sve što je pauk-razgrađivač propustio. Dver je tamo često odlazio sa Larkom i Sarom. Taj pauk je bio daleko žustriji i življi nego ovo zlovoljno matoro stvorenje ovde - pa ipak, daleko manje opasan.

Gustiš bledih kablova uskoro postade takav da se odrastao čovek nije mogao provlačiti dalje, mada su devojka i nur to možda i mogli. Dver se, ogorčen, okrete i pljesnu šakom po jednoj steni.

"Ifno baksuzna!" uzviknu on i mahnu rukom koja je bridela od ovog udarca. "Od svih prokletih zlih..."

Prebaci luk preko jednog ramena i na taj način oslobodi obe ruke. Poče se pentrati uz zupčasto lice stene visoke tri puta koliko on. Da je ikako mogao naći neki bolji put, ne bi se ovako penjao, ali nije imao vremena za traganje. Njegovo užurbano srce teralo ga je da pohita.

Mali odroni kamenčića, na mestima gde je stena bila naročito mnogo erodirana, prosipali su se na njegovu kosu i padali zavrta, u okovratnik. Odisali su peckavim, prašnjavim mirisom satrunulog vremena. Lijane, čija se površina lako pretvarala u ljupe, i sasušeni pipci nudili su primamljive rukohvate, koje je Dver nastojao da prenebregne. Stena je bila jača, mada ne uvek onako jaka kao što je izgledala.

Dok su mu prsti tražili put duž jedne fine pukotine, izbočina ispod njegovog levog stopala poče se raspadati. Dver, hteo-ne hteo,

prenese celu svoju težinu na jedan od obližnjih mulk-kablova.

Upozorenje je trajalo samo jedan tren: jaki zvuci praskanja i lomljenja... On jeknu i zadrža celu svoju težinu sada samo na vrhovima prstiju. Ali telom udari o stenu, tako jako da ostade bez trunke vazduha u plućima.

Njegove razmahane noge naiđoše na drugi kabl, tanji od prvog, samo sekund-dva pre nego što bi prsti izgubili uporište. Nemajući nikakvu drugu mogućnost, on upotrebi taj, očuvaniji kabl kao odskočnu dasku, okrete se leđima ka steni i baci se levo; doskoči desnom nogom na jedan uzani ispust nalik na prag. Rukama poče ludo grabiti po maltene okomitoj površini stene i najzad nađe čvrste oslonce. Žmirkajući da mu ne bi prašina upadala u oči, naprosto je stajao tako i disao punim plućima, sve dok se nije osposobio da nastavi put.

Poslednjih nekoliko metara behu uspon manje strm, ali glatkiji, zato što je površina, od kad su puzavice dovukle stenu na to mesto, a onda oslabile i ostavile je, bila izravnavana dejstvom mnogih oluja. Konačno se Dver četvoronoške pope na vrh, a onda, na kolenima, uspravi da pogleda prema obali jezerceta, koja je sad bila blizu.

Živa ograda duž obale samo izdaleka je izgledala kao jedna ujednačena masa. Sada se videlo da je to gust zamršaj puzavica. Neke od tih biljaka rasle su u visinu koliko čovek, neke i po tri-četiri puta više. Tako blizu vode, bledilo pojedinih puzavica pretapalo se u žutu boju, zelenu, pa čak i u krvavu crvenu. U zamršajima Dver ugleda i trunčice drugih boja, koje su iskričavo svetlucale u mlazevima sunčeve svetlosti.

S one strane te upletene, trnovite prepreke, jezerce pokriveno žabokrečinom kao da je posedovalo neku svoju geometrijsku suštinu; bilo je u tečnom stanju, ali opet, i nekako naborano. Neki delovi kao da su pulsirali, pokretani tajnim ritmom ili starim gnevom.

To je onaj jedini takav na celom svetu, Jedinstveni, pomisli on, ne želeći da priziva to ime, ali i nemoćan da odoli iskušenju. Otrže pogled od tog mesta, pokušavajući da pronade gde se Reti zavukla. Nemoj joj učiniti ništa nažao, Jedinstveni, ona je samo dete, pomisli Dver.

Nije želeo nikakav razgovor sa mulk-paukom. Nadao se da je

pauk sada u usnulom stanju, kao što jeste zimi, kad ovo jezero predstavlja samo jedan bezazleni kutak u snežnim predelima Nagiba. Možda je pauk, najzad, uginuo? Odavno mu je bilo vreme za to. Bilo, i prošlo. Činilo se da ovaj pauk ostaje u životu samo zato što toliko želi da se bavi svojim jezivim hobijem.

Dver se strese. Neka jeza puzila je polako uz njegovu kičmu, sve do potiljka.

(Lovče), stiže misao.

(Usamljeni tragaču, družo moj. Lepo je što me pozdravljaš. Osetio sam tvoj prolazak pre nekoliko dana. Hitao si za plenom. Zašto ne stade bar 'zdravo' da mi kažeš?)

(Da li je ovo to 'dete' o kome govoriš?)

(Da li se ona razlikuje od drugih ljudskih bića?)

(Da li je po nečemu naročita?)

Dver je nastojao da prenebregne taj glas. Uporno je tragao za nekakvim znakom Retinog prisustva. Nije mu bilo jasno zbog čega on, Dver, povremeno razgovara sa jednom određenom barom korozivne tečnosti u nekim tamo planinama. Psiho-moć nije bila nepoznata među šest rasa na Jijou, ali su Spisi mračno upozoravali da je to nešto što treba izbegavati. Ali psiho-moć je najčešće povezivala bliske srodnike. To je bio jedan od razloga zbog kojih Dver nikad nikome nije pričao o ovom veselom telepatskom kanalu. Zamisli kakvi bi nadimci nastali za Dvera, ako bi se doznalo!

Mora biti da ja to sve samo zamišljam, pomisli on. To mi se sve pričinjava. Mora biti da je to jedan od čudnih simptoma mog usamljeničkog načina života.

Ono golicavo osećanje jeze opet se pojavi.

(Šta, zar je to i sada tvoja glavna slika o meni? Da sam samo proizvod tvoje mašte? Ako je to istina, zašto je ne proverimo? Dođi ti kod mene, blago moje neposedovano. Čudesni, jedinstveni stvore! Dođi na jedino mesto u kosmosu gde ćeš uvek biti cenjen!)

Dver iskrivi lice u grimasu. Opirao se hipnotičnom delovanju obrazaca algi na vodi; nije prestajao da pogledom pretražuje stene, guste pipke i kablove, tražeći Reti. Pa, bar je pauk još nije uhvatio, pomisli on. Ili jeste, ali je toliko svirep da o tome i laže?

Aha! Da li se nešto pomaklo tamo, na levoj strani? Dver uperi

pogled ka zapadu, zaklanjajući rukom oči od sunca poznog popodneva. Nešto se tamo, šušteći, pokretalo, blizu namotanih puzavica, desetak metara bliže jezeru. Nešto sakriveno od Dverovog pogleda, jer se nalazi iza nekoliko stena; on vide da se jedan deo žive ograde na obali njiše. Žmirkajući, Dver požali što je u žurbi bacio ranac sa ramena. U rancu je ostao njegov neprocenjivo vredni, ručno pravljeni durbin.

Možda je ovo klopka, pomisli on.

(A ko bi tebi klopke podmetao, ti, Izuzetni? Sumnjaš li u mene, zar? Kaži da nisi to pomislio!)

Vetar je znatno popustio. Dver sastavi šake u 'trubu' ispred usta i povika: "Reti!"

Čudnovati odjeci rasuli su se između stena, samo da bi brzo bili usisani u sveprisutne slojeve mahovine i prašine. Dver poče promišljati šta drugo može da preduzme. Ako potegne ovu mačetu koja mu je na leđima, siđe na tlo i počne da krči sebi put napred? Ali to bi veoma dugo trajalo, a osim toga, kako bi Jedinostveni reagovao ako bi neko počeo da mu odseca prste?

Jedina Dverova stvarno moguća opcija bila je da se prebacuje odozgo.

Uzmakao je toliko da se našao petama iznad praznine, onda duboko udahnuo, jurnuo napred, jedan ogroman korak, drugi, treći korak zaleta, i skočio - preleteo čitavu džunglu upletenih pipaka - doskočio, uz udar koji ga je dobro prodrmao, na susednu stenu. Ali ta je bila strmo nagnuta, i Dver nije imao vremena da se odmara, morao je zgrabiti dalje po toj uzbrdici, i rukama i nogama. Dočepa se vrha, koji ga, uzan kao oštrica noža, povede dalje. Hodao je sada obazrivo, na prstima, šireći ruke radi ravnoteže. Deset koraka tako, a onda preskoči na jednu stenu sa ravnijim vrhom.

U nozdrve mu uđoše kiseli, oštri mirisi jezera. Sad je u mnogim obližnjim pipcima video pulsiranje vena, kroz koje su tekle kiselinske tinkture. Na steni vide barice neke tečnosti gorkog mirisa, koja se sakupila u udubljenjima izjedenim u kamenu. Poče ih obilaziti oprezno. Čizmom samo na jednom mestu dodirnu jednu baricu. Tu iza čizme ostade fini trag pepela, a u vazduh se uzdiže miris štavljene kože sagorele u kiselini.

Još jedno zatrčavanje i skok; ovog puta se dočeka na šake i stopala.

"Reti?" povika on, četvoronoške idući do prednje ivice stene.

Obalska živica bila je prepreka od gusto učvorenih zelenih, crvenih i žutih pipaka, koji su se sada komešali i još gore zaplitali. U toj masi Dver vide predmete... Svaki je predmet ležao izdvojen, u svome udubljenom gnezdu, kao u kolevcu. Svaki omotan kristalnom, prozirnom ovojnicom.

Predmeti zlatnog i predmeti srebrnog sjaja. I neki kao uglačani, blistavi bakar, ili čelik. Cevi, sferoidi, složeni blokovi. Stvari koje se prelivaju neprirodnim, veštačkim pigmentima i nanobojava. Neke slične stvari Dver je ranije viđao, kad su ih ekipe čistača izvlačile iz bujurskih ruševina; ali to su bili predmeti u stanju raspadanja, 'rastureni' prolaskom vekova. Za razliku od toga, ovde su primeri stare slave blistali maltene kao da su novi. Kao insekti zarobljeni u ćilibaru, trajali su tu, svaki svojom čaurom zaštićen od vremenskih nepogoda, i od proticanja vremena. Dver je znao da je svaki od tih predmeta jedinstven.

Nije svaki od tih uzoraka bio 'predmet' napravljen bujurskom veštinom. Neki uzorci svojevremeno su bili živi. Bilo je tu malih životinja, insektoida. Što god naiđe suviše blizu, i svidi se ludome pauku, ostaje mrtvo ali očuvano na ovaj način. Čudesnim preokretom, jedan stvor, sazdan da luči i upotrebljava tečnosti za razaranje, osposobio se da luči i one suprotne, za očuvanje... i stekao i želju da se takvim poslom bavi.

Šuškanje se nastavilo, negde levo od Dvera. Dver se počeo šunjati na tu stranu, plašeći se da će ugledati devojkicu Reti, zarobljenu, na mukama. Ili neko maleno stvorenje koje bi morao da oslobodi daljih patnji, tako što bi upotrebio luk i strelu.

Pomače se još malo bliže... i, zaprepašćen, šumno udahnu vazduh.

Nekoliko metara ispred njega, u velikom gnezdu opletenom mnoštvom pipaka, čekalo ga je potpuno iznenađenje.

Na prvi pogled ličilo je na pticu, na nekog od jijoanskih 'avijana' - sa osobenom jednom nogom koja služi za sletanje, izgleda kao štap i završava se kandžama, sa četiri krila sa širokim perima, i sa repom-

pipkom. Ali Dver odmah vide da to nije nijedna ptičja vrsta njemu poznata, niti ijedna ucrtana u biološke karte njegovog brata. Krila ovog stvorenja lepršala su očajno, uzalud nastojeći da se oslobode okolne mreže lepljivih pipaka; ali pri tome su se presavijala na načine koje Dver oceni kao neprirodne. Štaviše, mlatarala su snagom koju, po Dverovoj proceni, nijedan živi stvor te veličine ne bi mogao razvijati.

Na nekoliko mesta pera su bila otrgnuta ili sagorela. U tim prazninama Dver ugleda sjaktanje golog metala.

Mašina!

Šokiran, on zaboravi da štiti svoje misli od tuđih, i onaj glas praćen jezom vrati mu se u svest.

(Mašina, dabome. Takvu nikad ranije nisam posedovao. I, kao što vidiš, ona radi. Živa je!)

"To vidim, priznati se mora", progundā Dver.

(A to nije ni pola od onog što ima da se zna. Zar nije ovo moj dan, kaži?)

Dver je mrzeo ne samo način na koji se mulk-pauk uvlačio u njegovu svest nego i paukovu sposobnost da koristi ono što u Dverovoj glavi nađe i da pomoću toga proizvodi savršene rečenice na engleskom jeziku... rečenice bolje nego što ih je i sam Dver umeo sastaviti; jer, ovaj pauk nikad nije zamucnuo, nikad mu nije nedostajala ona prava reč. Takva sposobnost, kod bića koje uopšte nema lice zbog čega i ne možeš ništa da mu odgovoriš 'licem u lice', bila je Dveru nepodnošljiva.

Lažna ptica bacakala se u klopci. Na pernata leđa padale su prozirne, sjajne kapi, ali se ptica borila i uspevala svaki put da ih zbacila sa sebe pre nego što bi se mogle stvrdnuti u nepropustljivu kristalnu ljusku.

Šta bi ovo, za ime sveta, moglo biti? - upita se Dver.

(Nadao sam se da ću taj odgovor saznati sad kad imam i tebe.)

Dveru se nije baš dopao sklop te rečenice Jedinственoga. Ali nije bilo vremena za verbalna prepucavanja. Dver potisnu svako saosećanje prema zarobljenom stvoru. Zadatak mu je da spase Reti, da ne bi i ona postala jedan od uzoraka u paukovoj zbirci.

(Dakle, istina je ono što sam slutio. Ta jedna ljudska ženka jeste

po nečemu naročita!)

Dver uguši taj glas, navalom svog najboljeg raspoloživog oružja - gneva.

Beži iz moje pameti! - pomisli.

Uspelo je. To prisustvo nestade, bar zasad. Dver još jednom podiže glavu i povika: "Reti! Gde si!"

"Ovde sam, budalo. Tišina! Uplašićeš ga."

On se poče hitro okretati, nastojeći da zuri u svim pravcima odjednom. "Gde? Ne vidim..."

"Tačno ispod tebe! Ćuti sad. Već nedeljama ja pratim ovu. Sad samo da vidim kako da je izvučem iz tog kaveza."

Dver poče kliziti po steni potrbuške, napred, preko ivice, i spuštati se glavom nadole u prazninu, bliže izukrštanim pipcima. Najednom shvati da gleda pravo u svetlucave crne oči nura, koji se cerio širokim osmehom. To beše Blatko, koji se udobno opružio po jednom uspavanom pipku kao da mu je tu oduvek stanište. Blatko malo zabaci glavu i pogleda gore: odakle to Dver silazi? Onda kinu, naglo, bez ikakvog upozorenja.

Dver se zaljulja unazad i poče psovati i brisati lice. Blatko se samo smeškao, nevino, srećno.

"Tišina, vas dvojica! Mislim da vidim način na koji bih mogla prići malo bliže..."

"Ne, Reti! Ne smeš." Prenebregavši nura, Dver se okrete na ivici stene i poče spuštati nogama nadole, po izbočinama. Posle nekog vremena ugleda, najzad, Reti, koja je bila nadomaku tla. Sedela je tako što je zajahala jedan ogromno debeo pipak; jednu nogu pružila s jedne strane, a drugu s druge strane. Iz tog položaja zurila je kroz šumu pipaka prema tajanstvenom avijanu.

"Dugo ti je trebalo da me sustigneš", reče Reti.

"Pa... usput su bile neke smetnje", odvrati on. "E, sad, samo malo pričekaj, važi? Neke... stvari treba da znaš o ovom mulk-pauku odve." Pokretom ruke pokaza mrežu lijana oko njih. "Ovo je, hm, opasnije nego što misliš."

"Ej, istražujem ja mreže još od kad sam bila klinka", reče ona. "Većina su mrtve, ali mi u Brdima imamo i nekoliko velikih, koje su još pune soka i onog opasnog. Umem ja da se snađem." Ona

prebaci jednu nogu preko ogromnog pipka i kliznu lagano napred.

Dver, u panici, brzo reče: "Da li je ijedan od tih paukova pokušao da te uhvati?"

Ona se zaustavi, okrete se da ga pogleda i žmirnu.

"To si mislio kad si rekao da je ovaj pauk 'lud'? O, lovče, jaku maštu imaš."

Možda si ti, mala, u pravu, pomisli on. Možda imam prejaku maštu. Možda zato nisam nikad ni od koga drugog čuo da je moguće razgovarati sa jezerima i žbunjem.

(Opet, zar? Koliko puta treba da razgovaramo pre nego što se uveriš da...)

Ćuti tamo! Pusti me da mislim! - povika Dver u sebi.

Prisutnost pauka opet uzmače. Dver se ugrize za usnu. Trudio se da smisli nešto, bilo šta, samo da odvрати ovu devojkicu od zalaženja dublje u čestaru pipaka.

"Čuj, ti već duže pratiš ovu stvar nalik na pticu, a? Jesi li zato krenula na zapad?"

Ona klimnu glavom. "Jednog dana neki momci su videli kako jedno stvorenje izleće iz močvare, dole, blizu Raseda. Ovu pticu. Zli, stari Jes ju je gađao i pogodio, ali je pobegla. Iza nje je ostalo samo ovo jedno pero."

Ona hitro izvuče nešto iz kožne jakne. Dver ugleda samo kratkotrajno svetlucanje metala. Onda devojkica opet skloni pero u jaknu.

"Ja sam pero maznula od Jesa, a onda sam pobegla, da jurim pticu. Sigurno je ranjena, jer, kad sam joj našla trag, videla sam da više ne leti dobro. Malo mahne krilima i zaplovi, ali onda samo skakuće na nozi, pa opet malo poleti, i stalno tako. Samo jednom sam je stvarno dobro videla. Kad je krenula uzbrdo, u planine Rimer, počela mi je izmicati. Stigli smo i do Nagiba, ali mi je palo na um da svakom durom boravka na Nagibu rizikujem da budem uhvaćena i obešena."

Stresla se i od same uspomene na taj strah.

"I taman ja odlučim da odustanem i da se vratim kući na batine, kad začujem, u onoj noći, kako nešto kucka. Pođem za zvukom. Na trenutak pomislim da to radi moja ptica!" Ona uzdahnu. "A onda

vidim tebe, hrčeš ti, a taj divan luk leži pored tebe. I pomislim: ako ovo donesem kući, Jes i Bom će biti toliko zadovoljni da mi neće izbiti zube što sam pobegla."

Dver nikad dosad nije čuo imena te dve osobe, ali sad zaključio da je konopac i preblaga presuda za neke prestupnike.

"Iz tog razloga si potegla čak ovamo? Da bi ulovila ovu stvar nalik na pticu?"

Reti odgovori sleganjem ramena. "Ne očekujem da bi ti to mogao razumeti."

Naprotiv, pomisli on. Jurio bih isto tako i ja, kad bi neko tako čudno biće ukrstilo putanju sa mnom.

(A i ja bih, da nisam ukorenjen u ovo mesto, zarobljen sopstvenim ograničenjima. Zar nismo slični?)

Dver istera pauka... i sledećeg trena jedna zamisao zasvetluca, nudeći mogući izlaz iz ovog zapetljanog stanja. Reti je sasvim skliznula sa ogromnog pipka i sad se kretala glatkim koracima, provlačeći se postrance, jednim ramenom napred. U ruci je držala jedno tanko sečivo koje Dver nije našao kad ju je, juče, pretresao. Blistalo je oštrinom žileta.

"Čekaj. Ov-vajjj... razmisli malo, Reti. Zar ne bi bilo bolje da se udružimo? Zar se ne bismo onda lakše izvukli?"

Zaustavila se i zagledala se gore, kroz 'granje' od pipaka, u Dvera. Činilo se da razmišlja o ovom predlogu. "Slušam."

Dver se namršti. Usredsredio se, u nastojanju da svaku reč kaže kako treba. "Vidi... Niko na nagibu nije video nijednu aktivnu mašinu Bujura još od... pa, još od onih vremena mnogo pre nego što su ljudska bića stigla na ovu planetu. Ovo je važno. Meni je, jednako kao i tebi, stalo da izvučem tu pticu odande."

Sve je to bilo istinito; zapravo, bilo bi istinito da Dver nije imao i jednu mnogo važniju nameru - naime, da spase i devojčin život i svoj. Odugovlači! - reče Dver sebi. Dnevna svetlost potrajaće možda samo još jednu miduru. Navedi je da odustane, pa da se tobož vratimo sutra. Onda je možeš odvući i silom ako hoćeš.

"Da čujem", reče Reti. "Misliš da siđeš i da se razmlataraš tom nožekanjom? Kako bi se samo isprskao, kad presečeš neki živi pipak. To kad se desi, ume da boli užasno." Ipak, zvučala je

zainteresovano.

"Zapravo, znam jedan način da se otvori dovoljno veliki prolaz da mi izvučemo tu tvoju pticu, a da nijedan pipak ne ozledimo. Upotrebom, hm... priručnog materijala."

"Ma nemoj?" Namrštila se. "Priroda ovde ne daje nikakav 'materijal' osim kamenje, zemljište i..."

Njene oči se raširiše. "Bam-buuu!"

On klimnu glavom. "Tačno. Naš 'bu', naša trska. Isečemo nekoliko bambus-mladica, okrešemo sve sa njih, prespavamo ovu noć; ujutro se vratimo, ali opremljeni mostićima i merdevinama, da bismo mogli prelaziti sa stene na stenu; i polugama pomoću kojih ćemo razmaknuti pipke i otvoriti sebi prolaz donde", on mahnu rukom ka ptici, "a da na nas ne pocuri ništa od ovog odvratnog niti kiselina. Izvući ćemo tvoju kao-pticu mnogo pre nego što se oko nje stvrdne kristalno jaje, a onda idemo marševskim korakom pred mudrace, sa iznenađenjem od koga ima i Huniši da se naježe. Kako ti to zvuči?"

Vide nepoverenje u njenim očima. Prirodno: podozrevala je nešto. On nikad nije umeo ubedljivo da laže. Okrenula je pogled opet ka zarobljenoj tajanstvenoj mašini, ali on je znao da Reti, zapravo, izračunava da li će moći da se odbrani ako on pokuša noćas da je napadne. "Još je jaka, kako izgleda", reče joj Dver. "Izdržala je nekoliko dana ovako, u kavezu, pa joj valjda neće biti mnogo teško da izdrži još jednu noć."

Reti pognu glavu i zadubi se u razmišljanje. "Možda bi čak bilo i dobro da joj se krila donekle ulepe. Neće biti u stanju da odleti kad je oslobodimo." Ona klimnu glavom. "Važi. Idemo da sečemo bu."

Osvrnula se ipak jednom, sa oklevanjem i sa čežnjom, prema ptici; ali je prekoračila debeli pipak i počela se penjati. Pažljivo je pregledala svako uporište, svaku 'granu', pre nego što bi svoju težinu prenela tamo; pazila je nema li negde izjedajućih tečnosti i može li oslonac podneti njenu težinu. Videlo se da je iskusan istraživač.

Ali nikada nije išla kroz ovakvog pauka. Kad je odmakla otprilike trećinu puta do gore, kroz zamršene pipke, njeno lice se najednom trže; privuče jednu ruku k sebi i pogleda šta joj je to kapnulo na nadlanicu. A tamo je bila kapljica, bledozlatne boje, blistava. Nije izazivala sagorevanje; da jeste, Reti bi vrisnula. Na trenutak je

izgledalo da je više opčinjena tom bojom nego uplašena.

"Brzo, otresi je!" kriknu Dver.

Poslušala ga je. Kapljica odlete među 'lišće'. Ali već sledećeg trenutka začuše se još dva tiha pljuskanja. Jedna kap se pojavi na Retinom ramenu, druga na kosi. Reti diže pogled da vidi odakle dolaze i dobi sledeću kap posred čela. Opsova i pokuša da je obriše... ali je samo razmaza, sve do jednog obraza. Reti brzo ustuknu.

"Ne na tu stranu!" povika Dver. Video je da nekoliko aktivnih pipaka kreće, zmijastim puzanjem, prema njoj; zlatne kapi pojavljivale su se na njima, cureći iz pukotina. Izgledale su kao rosa. Reti zbunjeno zašišta, a nove kapi joj padoše na kosu. Ona se poče žurno povlačiti u nekom drugom pravcu.

(Reci joj da se ne bori. Ovo ne mora da bude bolno.)

Dver zareža ljutito, bez ijedne reči, i odbaci paukov dodir uma daleko od sebe. Sleganjem ramena skide luk sa sebe i nabaci ga gore, na stenu, pa se poče pentrati u stranu, bliže devojci. Bio je mutno svestan da je nur, pametni nur, pobegao od opasnosti i da više nije nigde u blizini.

Za razliku od njega, pomisli Dver, neke budale upravo sad srljaju napred u opasnost.

Poteže mačetu iz korica.

"Dolazim, Reti!" povika on i oproba može li sledeća grana izdržati njegovu težinu. Vide da se Reti penje drugom putanjom i da lako izmiče sporom puzanju pipaka.

"Ne trudi se!" uzviknu ona. "Ništa mi nije. Ne treba mi tvoja pom... Ajoj!"

Grana za koju se Reti držala, a koja je samo trenutak ranije izgledala nepomična, najednom se sva osula redovima zlatnih kapljica. Reti uzmače, psujući. Nekoliko kapi ostalo joj je na šakama. "Ne razmazuj ih!" reče Dver.

"Pa nisam idiot!" uzvрати ona, povlačeći se. Pravcem, nažalost, koji ju je vodio još dublje u gustiš pipaka.

Dverova mačeta, vešto preoblikovan komad bujurskog metala, sevnu: zamahnuo je na jedan od pipaka između njih. Pipak je izgledao beživotan, ali je Dver bio spreman da odskoči unazad ako

bi kiselina...

Glatko presečen, pipak pade: trula, suva cev iz koje se nije imalo šta prosuti osim zagušljive prašine. Dobro je, dakle, što nisam stao nogom na to, pomisli on. Ovo mesto ne prašta nijednu grešku.

Pustio je da mu mačeta visi sa zglavka, pridržana omčom od štavljene kože. Spentra se jedan nivo niže, na puzavicu koja je izgledala postojana, a zatim produži u stranu, ka Reti. Sledeći oslonac izgledao je tanji i slabije pričvršćen za stene, ali Dver nije imao mnogo izbora. Pođe po njemu... Pipak bar nije počeo da štrca iz sebe kiselinu niti je pokušao da mu se omota oko nožnog zglavka. Kako li je Reti uopšte dospela tako daleko? - upita se on. Radovala ga je pomisao da je većina ovih pipaka mrtva. Nikakve prilike za izlaz ne bi bilo da je ovaj mulk-pauk mlad i u punoj snazi.

"Dver!"

Okrete se tamo i zanjiha na tankom pipku. Kroz senke vide da se Reti penje kroz jednu uzanu, okomitu jarugu. Bio je to maltene 'tunel' i izgledao je stvarno primamljivo, kao mogući put spasa; osim što se umršaj živih pipaka počeo navlačiti odozgo da joj zapreči izlaz. Ali i dno jaruge poče se zatvarati na isti način. Na Retinom zacrvenelom licu čitala se sve veća panika. Držala je svoje pljosnato, tanko sečivo u ruci. Njen pogled je naprosto leteo na sve strane, u potrazi za nekom protivnikovom vitalnom tačkom koju bi mogla napasti. Ali ništa nije mogla učiniti osim da preseče, iz nekoliko pokušaja, jedan obližnji pipak, nadajući se da odatle neće šiknuti vitriol ili zlatna smrt.

Dver vide da je kavez u kome se mehanička ptica bacakala, zapravo, sasvim blizu.

Pusti je, Jedinstveni, pomisli Dver, spuštajući se u čučanj. Iz tog položaja on se baci napred. Skok ga ponese daleko napred, pored nekog mračnog otvora u steni. Obema ispruženim rukama Dver dohvati jedan poprečno razapeti 'kabl' koji, srećom, održa njegovu težinu. Dver doskoči i pojaha jednu maltene vodoravnu granu, debelu kao stablo drveta. Pusti je, pomisli on, inače ću...

Ova misao se uguši sama od sebe u njegovom umu. Nije znao kako iko može da zapreti jednom mulk-pauku. Mačeta može sigurno biti pauku neprijatna - ali može li biti išta više od toga? Mogao bi on da zapreti ovako: da će sad otići, a onda se vratiti sa opremom

potrebno da se ovo drevno biće sasvim uništi. Sa eksplozivom i plamenom, dakle. Ali Dver je znao da bi pauku to zvučalo odveć apstraktno, jer ovaj pauk, zapravo, nema mnogo osećanja za perspektivu, za uzroke i posledice. Ima samo svest o onome što sad jeste, sad postoji, i ima ogromnu gramzivost, ali i strpljenje prema kome i Huniš izgleda kao besni nur.

U svakom slučaju, mnogo pre nego što bi Dver mogao izvršiti osvetu, Reti bi bila zalivena u kristalnu čauru, očuvana za sva vremena... mrtva kao kamen.

Dohvati opet mačetu, ali poče i projektovati novu misao. Jedinštveni, hajde da napravimo pogodbu, pomisli on. Šta bi pristao da uzmeš u zamenu za nju?

Odgovora nije bilo. Ili je Jedinštveni bio prezauzet guranjem pipaka i fluida na nove položaje, brzinom na koju verovatno nije navikao, ili...

Iz paukovog ćutanja zračilo je sablasno osećanje zadovoljstva grabljivice. Kao da ćuti zato što i nema o čemu da razgovara, sad kad je obezbedio dva nova blaga za sebe i kad je na domaku da uhvati i treće. Dver izvi lice u grimasu i kliznu još dublje u komešanje pipaka. Šta bih drugo mogao? - upita se.

Preseče još tri. Iz trećeg štrcnuše mlazići kiselinskog soka. Pokapaše dole, na zemlju posutu svakojakim smećem. Odatle se poče lelujavu uzdizati dim, pogoršavajući već jak smrad kiseline.

"Dver, u pomoć!"

Reti je sad bila sasvim lišena izlaza i pravca za odstupanje. Njen osetljivi ponos više nije mogao suzbiti normalnu paniku deteta uhvaćenog u zamku. Njena kosa, sagledana kroz rešetku zmijastih mulk-pipaka, blistala je sva u zlatnim kapljicama, kao griva urskog majstora u neko jutro kad je rosa posebno jaka. Reti preseče jedan pipak, koji pade... A dva druga dopuzaše da zauzmu njegovo mesto.

"Dolazim!" obeća Dver i preseče još dva pipka. Preskoči na sledeći kabl postojanog izgleda, koji se ugnu, a onda najednom postade klizav: po površini se pojavilo mnoštvo blistavih kapljica, poluprozirnih, masnog izgleda. Dver se okliznu. Uzviknu, a njegova stopala odleteše u stranu.

Taj isti gustiš pipaka, kojemu je do maločas upućivao kletve, sada

ga spase da ne slomi vrat. Mlatarajući rukama kao vetrenjača, Dver se dočepa jedne 'puzavice' i očajnički se uhvati za nju. Sad je samo još nogama mlatarao po vazduhu. Ali njegov uzdah olakšanja pretvori se u zvuk kao da će povraćati. Ispod njegove donje vilice pulsirale su žive vene, prepune neke opake tečnosti grimizne boje. Neke membrane bile su tanke; one se počеше napinjati, pretvarati u plikove. Korozivna tečnost unutra pokušavala se probiti na površinu. Od samih isparenja koja su odatle dopirala, Dvera su poleće da peckaju oči.

(Ne, ne. Nemoj ni pomišljati da bih ja tebe ikada oštetiо tako! Odveć si dragocen za to.)

Pred Dverovim pogledom, sada zamućenim od suza, plikovi su splasnuli... A crvena tečnost se počela povlačiti iz pulsirajućih krvnih sudova.

(Taj nektar je za običan kamen. Za tebe, jedinstveni moj, samo zlato.)

Dver iskrivi lice. Mnogo ti hvala! - pomisli.

Pogleda u stranu i nađe drugi umršaj pipaka, ne mnogo daleko od svojih nogu. Rizikujući da padne još dublje, odgurnu se sa ogavne 'grane' koja mu je maločas ublažila pad.

(Nema na čemu.)

Dver je sad bio maltene tačno na istom nivou kao i Reti, i dovoljno blizu da vidi da je u njenim očima namesto panike zavládala tvrda odlučnost. Reti upravo dovrši presecanje još jednog pipka. Ali za nagradu dobi zlatni mlazić što popraska ruku kojom je stigla da zaštiti lice. A Dver najednom shvati - ona proseca sebi put na pogrešnu stranu.

Ne ka svetlosti dana, nego ka zarobljenoj kao-ptici.

Zar je moguće, pomisli Dver, da ona i sad juri za jednom Ifni-prokletom opsednutošću!

Nešto tečno, hladno, najednom mu se spusti na zglavak. Svetlucavi, tečni disk već je stigao da se ugnezdi između crnih dlaka na Dverovoj koži. On se brzo skloni u stranu, pre nego što je sledeća kap stigla da padne iz pore za izlučivanje, koja se iznad njega na jednom pipku širila. U isti mah zbací ovu kapljicu sa ruke. Kapljica odlete u prostor, ali za sobom ostavi, na koži, osećanje hladnoće -

štaviše, i neke obamrlosti koja nije bila baš neprijatna. Takav osećaj imaš kad ti seoski zubar privije na desni pastu od samlevenog lišća nurala, da bi uskoro dohvatio svoju ručnu zubarsku bušilicu.

Sad je i mačeta bila sva umazana prozirnim zlatastim mlazićima koji su se na nekim mestima već kristalizovali. Mačeta je predmet svakako dostojan da uđe u zbirku; pljosnati komad materije uzet od zvezdanih bogova, sada u šakama jednog primitivnog plemena koje je tu materiju prilagodilo novoj upotrebi, u jednom prostoru sumraka, između tvrde zemlje i gusto naseljenog neba. Natmuren, Dver podiže oružje i navali da seče i seče, bez milosti.

Ovde je usredsređenost bila od presudnog značaja. Prenebregao je smrad i prašinu i samo sekao protivnika; usmerio je um lovački usko, samo ka tom jednom cilju. Sav se orosio znojem koji, međutim, nije smeo brisati. Sigurno i ja sad izgledam kao Reti, pomisli on. A Reti je ispred njega svetlucala kao vilinski slatkiš posut nebrojenim kapima meda. Dver se nije ni trudio da joj više da se okrene i pođe ka izlazu. Zašto vikati uzalud, jednoj osobi tako tvrdoglavo?

Osvrte se i vide da njegov sopstveni put za povlačenje izgleda i sad prohodan. Pravi tunel od grana i patrljaka grana. Jedinostveni može dogurati još mnogo 'grana', pipaka, ali spor je, zato što je ostario. Bližeći se Retinom kavezu, Dver je bio siguran da će uspeti da se probije napolje, ako i kad pauk pokuša da mu preseče odstupnicu.

Sad promuklo povika.

"Dobro, Reti. Bez gluposti. Idemo odavde."

Devojka se probila do nadomak ptice; samo još dve-tri grane su joj zaprečavale put. "Hej!" povika ona. "Primetila me je! Okreće se!"

Dver ne bi mario ni da je ptica počela držati Drejkov oproštajni govor, i to na galaktičkom trećem jeziku, pa makar to bilo i sa naglaskom samih Bujura. Prereza još jedan kabl i zakašlja se, jer iz oba kraja pokuljaše isparenja. "Reti, nemamo vremena!"

Isparenja se razidoše i on pođe još bliže. Vide da se ptica u svom kavezu od pipaka popela na viši položaj i da zuri uvis, u nebo, a prenebregava kapljice koje kao sitna kiša padaju na njena pernata leđa. Očito je i Reti videla da se pažnja mehaničke ptice na taj način preusmerila. Sad i Reti okrete glavu da pogleda gore. Dver začu u

visini neki oštar, cvrkutav zvuk.

To je samo prokleti nur, pomisli on.

Kroz difrakciono dejstvo rešetkasto ukrštenih puzavica on vide Blatka, daleko gore u visini, na vrhu stene. Blatko se, dakle, vratio, iako je maločas pobegao. Ali nije gledao dole u njih, nego se propinjao na zadnje noge, izvijao gipko telo ka nebu, kezio njušku sa tankim 'brkovima', poput mačjih, i režao na nešto u još većim visinama, na nebu, južno.

Druga kretnja privuče Dverovu pažnju. Jedna izobličena puzavica, kao epileptična zmija, počela se u trzajima navlačiti da mu zapreči odstupnicu. Jadno i slabo je izgledala... ali je iza nje pristizala druga. I treća.

"Reti!" povika on, pripremajući se da seče preostala dva-tri pipka između njega i devojke. "Klopka se zatvara. Ovo je - sad ili nikad!"

Na njenom licu videla se ogromna uskraćenost zbog toga što je stigla sasvim nadomak svog svetog grala samo da bi joj na kraju surova sudbina izmakla sve. Nije čekao da mu Reti išta odgovori: podiže tešku mačetu umornim rukama - oberučke - i kriknu; i sa tri silna zamaha preseče debeli kabl koji mu je zaprečavao prolaz napred. Nemoj sad sve odbaciti, Reti, molim te, pomisli on. Znao je da ne vredi da te iste reči kaže glasno.

Reti osujećeno kriknu, okrete se munjevito i navali malenim sečivom na najmanje kablove; između drugih se naprosto provuče, gipko i spretno, začas. Ali je ovo provlačenje ostavilo na njoj još mnogo novih zlatastih i prozirnih kapljica, tako da je sad ličila na pecivo zamočeno u med. Dver je neumorno sekao pipke i najzad je mogao ispružiti ruku.

Retina šaka se sklopi oko njegovog zglavka.

Dver se upre obema nogama i povuče je ka sebi kroz mračni tunel pun teških isparenja. Čuo je da neko prigušeno ječi, ali mu nije bilo jasno da li to čini on, ili Reti, ili oboje.

Iskliznula je iz paukovog zahvata i najzad zagrlila Dvera; omotala se oko njega i rukama i nogama, sva se tresući. Dveru je bilo jasno koliko se, i pored onolikog spoljašnjeg junačenja, uplašila u sebi.

"Moramo požuriti", reče joj, vukući je za ruku.

Reti se opirala samo tren, onda se klizavo odvojila od njega.

"Važi, idemo."

Pogurao ju je tunelom za povratak, ispred sebe.

(Šta, već idete? Zar sam bio tako loš domaćin?)

"Sasuši se i izgori, Jedinstveni", progundā Dver između dva mukotrpa daha. Reti se počela pentrati ka slobodi. Dver ju je pustio da sama bira put; računao je na njene jake nagone. Išao je za njom.

(Jednog dana će to sigurno biti. Ali će ostati moje zaveštanje), stiže paukova misao.

(Zamisli samo! Kad se završe eoni u kojima Jijo mora biti na ugaru, i kad novi stanari zaposednu ovaj svet i tu provedu sledeći eon u zracima slave, gledaće zadivljeno ovu moju zbirku. Među njihovim blistavim gradskim kulama, negovaće moje uzorke sačuvane u ovom interregnumu. Moje najbolje primerke postavljāće na visoke pijedestale da ih svako vidi. Vrhunski među svim primercima bićeš ti, trofeju moj, blago moje. Bićeš verovatno najbolje sačuvani primerak tvoje vučje rase koja će, izvan svake sumnje, mnogo pre tog doba izumreti.)

Dver ostade zabezeknut: kako je ovaj pauk zavukao kandže u njegov mozak i odatle iščupao reči koje čak ni sam Dver nije znao da zna, reči kao interregnum i pijedestal? Možda je Lark nekom prilikom izgovorio te reči u Dverovom prisustvu i možda su zapale neprimetno u neku duboku pukotinu u Dverovom pamćenju.

Ti ćeš biti taj koji je 'izumro', pauče! Ti i cela tvoja prokleta rasa, pomisli Dver.

Ovog puta njegov silno ljutiti odgovor nije uspeo da odgurne paukov dodir umom.

(Do tog doba sigurno će tako biti. Ali naš projekat i specifikacije mogu u svako doba biti pronađeni u Velikoj galaktičkoj biblioteci. Zaboravljeni nećemo biti nikad; odveć smo korisni da bismo zaboravljeni bili. Kad god zatreba da neki svet bude evakuisan, doveden u red i regenerisan još jednom - kad god divovska dela neke ranije nastanjene rase moraju biti strošena u prašinu i predata prirodi tako - mi ćemo se opet uzdići i živeti.

Može li tvoje pleme majmuna, neznalica, da se pohvali takvom korisnošću, dragoceni moj? Možete li vi tvrditi da imate ikakvu svrhu postojanja? Osim jedne žilave, uporne volje da nastavite postojati?)

Ovog puta Dver nije odgovorio. Čuvao je snagu. Ako je silazak do Reti bio užasan, ovo sadašnje penjanje bilo je čista agonija. Dvaput je teže bilo seći pipke iznad sebe nego one ispred ili ispod. Kablovi su padali, kiselina je štrcala. Kapljice su padale tako brojne da više nije dolazilo u obzir da svaku izbegnu. Nastojali su samo da izbegnu najgušću 'kišu' toga i da se sačuvaju da im se tečnost ne kristališe na očima, nosu i ustima. Kroz tu svetlucavu mijazmu Dver vide da se svežnjevi novih pipaka bacakaju i praćakaju iznad njih i navlače na izlaz, brže nego što je on mislio da mogu. Očito se Jedinostveni sve do sad suzdržavao, da bi tek sad pokazao šta stvarno može.

(A šta si ti očekivao? Da ću ti odmah pokazati šta sam sve spos...)

(Šta sam sve spo...)

(...sve sposob...)

Glas u Dverovoj glavi zamuknu. Prva Dverova reakcija bila je olakšanje. Imao je druge brige - na primer, veoma bolan grč jednog mišića u vratu, ali i u desnoj ruci koja je izgledala kao da je zamočena u draguljareve materijale - zlato i dijamante. Sada je on išao ispred Reti, da bi sekao i sekao i sekao... ali njegove ruke postepeno je kočio grč. I kad bi bar onaj dosadni nur prestao da cvili i laje onoliko; ali ne, Blatko to čini sve žešće, dostiže nekakav svoj kreščendo, tamo gore, na vrhu stene. To su zvuci sada toliko visoki da ih Dverove uši i ne čuju, ali zato počinju da svrdlaju Dverovu lobanju kao bušilica.

I kroz sve to, još jedna briga je uznemiravala Dvera.

Ostavio sam glaverku dobro vezanu. Da li će ona umreti od žeđi ako se ja ne vratim živ?

"Levo!" viknu Reti. On je istog trena poslušao, baci se u levu stranu najviše što je mogao. Imao je poverenja u njene reflekse. Odozgo padoše gusti mlazevi žute tečnosti kroz mesto gde je do maločas bio.

"Može dalje!" viknu ona.

Drška mačete iskliznu mu iz ruke. Triput je morao petljati oko kaiša na zglavku pre nego što je opet uhvatio mačetu i navalio da seče. Iznad njih je bio samo još 'odžak' ka slobodi, ali su ga postepeno zaprečavali tanki kablovi. Veče se brzo spuštalo, svetlosti

je bilo sve manje. Ako ne iziđu pre mraka, ljudi mulk-pauk imaće novu ogromnu prednost.

Sada jedan zvuk, koji je Dver odbacivao kao pozadinsku buku, postade toliko jak da se više nije mogao prenebreći. Potmulo kontrabasno brundanje tako jako da je potopilo nurovu ciku. Svud oko Dvera i Reti, paukova 'živa ograda' od pipaka poče da vibrira. Mnoge krte 'lijane' naprosto se raspadoše u prah; druge popucaše. Sad su razne tečnosti, crvene, narandžaste, mlečne, curile iz naprslina, pogoršavajući maglu koja je odavno peckala njihove oči. Dver kroz sve to ipak virnu gore i vide da se Blatko povlači unatraške, kezeći se na nešto novo, što mu je ušlo u vidno polje sa juga; nešto što je lebdelo u vazduhu, bez ikakvog vidljivog oslonca.

Mašina! Pljosnata, simetrična, glatko sjajna tako da se zalazak sunca odsijavao sa njenih bokova; mašina koja dolete i zaustavi se tačno iznad njih.

Iz trbuha mašine blesnu neočekivano svetlo, grozno jako, i prorešeta pipke i kablove. Mlaz, koji zaseče pored Reti i Dvera, kao da traga za nečim dubljim...

"Lovi pticu!" reče Reti. Čučnula je blizu Dvera, dohvatila ga za ruku i drugom rukom pokazala ka ptici.

"Ma, đavo nosio prokletu pticu!" povika on. Mulk-pipci su se svud oko njih tresli gore nego ikad. Dver vide da će ih jedna otkinuta žila poprskati kiselinom, okrete se ka devojci i svojim leđima je zakloni. Tečnost pljusnu po njemu, šištava agonija. Purpurne mrlje zaploviše mu preko vidnog polja. Kaiš mu skliznu sa ruke, a mačeta ispade i odlete, dole, dole, kroz mnoge zamršaje pipaka, sve do zemlje.

Činilo se da je sva ta šuma pipaka oživela mlazevima žestoke svetlosti i crne senke. Svetlo sa neba tražilo je svoj plen i spaljivalo sve ispred sebe.

Pri toj svetlosti Dver krajičkom oka ugleda pticu-mašinu zarobljenu mnoštvom pipaka i obloženu 'kaputom' od prozirnog zlata. Ptica je plesala u ludom pokušaju da pobegne; ali ne od pauka nego od plamtećeg zraka svetlosti koji je probadao njen kavez. Tamo, amo, bacala se, a pojedina pera su se već dimila i žarila. Reti besno kriknu, ali dvoje ljudi nisu tu mogli ništa učiniti, mogli su samo da se trude da ostanu živi.

Najzad ptica-mašina kao da odustade. Prestade da izmiče i samo raširi sva četiri svoja krila iznad sebe, u naporu da stvori nekakav zaštitni svod. Sad plamena svetlost poče da joj spaljuje ta krila, uporno. Malena glava ptice izviri, dižući se na zmijastom vratu, i zagleda se u napadača svojim jedinim, široko otvorenim, netremičnim okom.

Dver je gledao zapanjen, užasnut i ne bez nekog ošamućenog sažaljenja. Tamno pticino oko, slično žadu, eksplodira.

Taj zaslepljujući sev bio je poslednje što je Dver zapamtio, pre nego što se njegova svest ugasila na dugo vreme.

Sedmi deo: KNJIGA MORA

Ne pravi otrove koje ne možeš upotrebiti.

Upotrebi sve koje napraviš.

Ako drugi moraju da čiste iza tebe, kad ti naplate cenu, nemoj da se žališ.

Spisi sa savetima

ALVINOVA PRIČA

Našli smo se, dakle, tamo, na gornjoj platformi tramvaja-žičare, posle dugog uspona iz luke Vufon. Čim smo se Hakica, Štipko i ja iskrkali iz kola (a i moja mala Hufu koja je sedela na Štipkovim leđima, za dobru sreću), naša urska drugarica, Ur-rona, dogalopira, sva uznemirena, crvena u licu. Ni da nas pozdravi kako je običaj, nego odmah počne da priča. Propinje se pomalo, odmahuje tom svojom uzanom glavom tamo-amo i šišti, svojom groznom verzijom gal-dva. Mora biti da je naučila da tako govori još kad je bila crv i grickala u travi na Varilskim ravnicama. Znae na koje narečje mislim - ono iz koga se izostavlja svaki drugi graničnik fraze, ona dva kratka kvrcanja, tako da u prvi mah i nisam mogao razumeti ništa. Samo čuješ duboke tonove i pulseve i ništa ti nije jasno osim da je osoba pred tobom silno uzbuđena.

Došlo je i do nečeg još goreg. Trenutak-dva kasnije, Ur-rona počne da nas grize pomalo, ali sve sa jedne strane da bi nas naterala da pođemo na drugu. Kao da smo čopor tovarnih magaraca koje treba 'ubediti' da pođu nizbrdo!

"Hrrrm! Odmah da si prestala!" kažem ja njoj. "Ništa nikad ne bude urađeno kako valja, ako osoba dopusti sebi da se toliko igisijevski izbezumi. Šta god imaš da nam kažeš, sigurno može da sačeka da prvo propisno pozdraviš prijatelje koje nisi videla nedeljama. Jer, ipak - jiiihongva!"

Jeste, to je naš huniški uzvik 'jaooj'. Zato što se Hak prekotrijala jednim svojim telesnim točkom preko moje noge.

"Zanemari to, Alvine. Zvučiš k'o tvoj tata."

Moj tata? - upitah se. Zaista loša forica.

"Zar nisi čuo šta nam je rekla?" nastavila je Hak.

Moja vreća dahtala je sledećih nekoliko trenutaka dok sam u pamćenju preslušavao poslednjih nekoliko dura, u nastojanju da sastavim Ur-ronine reči u nešto razumno.

Pa, da. Rekla je nešto stvarno ludo, ali svi mi smo jedni drugima ponekad pričali strava treskanja.

"Hrrr... zvezdani brod?" rekoh ja, zureći u Urkinju našu. "Ali ovog

puta to kažeš stvarno? Nije samo kometa kao ona sa kojom si pokušala da nas zezneš prošle godine?"

Ur-rona poče 'kopati' jednim kopitom ispod sebe. Znala je da sam je ovim dobro zakucao. Pređe na engleski jezik i odmah opsova. "Ovog puta je stvarno! Verujte ni! Čula sam šta razgovaraju Urijel i Gifz. Oni su ga uhvatili na pločana!"

Na pločama, prevedoh ja sebi. Fotografskim. Kad naša Urkinja zbrlja engleske suglasnike 'b' i 'm', čuješ na svim tim mestima 'v' i 'n' pa, polako, prevedeš na normalan engleski. Na foto pločama su uhvatili zvezdani brod? Možda se Ur-rona zaista ne šali. "Možemo li da vidimo?" upitah.

Ursko mukanje koje znači osujećenost. "Ti, šušnuljasto stvorenje od krljušti i krzna! Pa tamo i pokušavan da vas odveden još od kako je žičara stala!"

"Aha." Naklonio sam se i odmahivanjem jedne ruke pokazao ispred nas. "Dobro, pa šta čekamo? Idemo!"

Pre mnogo godina Urijel Kovačica nasledila je radionicu na planini Guen od Ur-tan, koja je bila vazal-naslednik Ulenkue, koja je taj dugi niz podzemnih prostorija nasledila od svoje gospodarice, velike Urunu, pošto je ova umrla; a velika Urunu je te prostorije prezidala i uredila posle onog velikog zemljotresa kad se ceo Nagib tresao kao mokar nur u godini Jajeta. Idu priče još dublje u prošlost, u ona mutna vremena pre nego što su ljudi doneli svoje papirno pamćenje na Jijo, kad je mudrost morala ili da se čuva u nečijoj glavi, ili da bude izgubljena. Čak do dana kad su urski naseljenici morali da se bore i da dokazuju da nisu samo divljaci u galopu na travnatim ravnicama, i da nije pravedno da budu robovi Gheuena visoke kaste, a sva imovina da bude gheuenska.

Ova predanja je Ur-rona nama recitovala tokom naših pustolovnih putovanja. Čak i kad uzmemo u obzir da je sigurno preterivala, sigurno su bili vrlo hrabri oni Uri koji su se popeli na zadimljeni vulkan, na ovu visinu, i sagradili prve primitivne kovačnice blizu ognjenih izvora lave. Radili su mukotrpno, okruženi šljakom, stalno u opasnosti, i oteli su tajnu - kako se bujurski metal može preoblikovati. Time je monopol sivih Gheuena na posedovanje alata

bio skršen zauvek.

Osobi je maltene drago što ljudska bića nisu pristigla ranije, jer bi znanje o tim poslovima sigurno bilo već spremno u nekoj knjizi: kako se prave noževi, kako sočiva, kako prozori, i tako redom. Dabome da bi onda ostalim rasama bilo lakše da se oslobode robovanja gheuenskim majstorima obrade drveta. Ali ne bi bilo ni ovoliko ponosa; jer, da ste čuli samo sa koliko gordosti je Ur-rona pripovedala o trudu, žrtvovanju i podvizima svog naroda.

Postigli su, shvatate, sve sami, zaradili su svoju slobodu i samopoštovanje. Pitajte bilo kog Huniša kako bismo se mi osećali bez naših zanjihanih lađa. Ta znanja koja su Zemljani doneli svakako su bila od koristi, ali morska prostranstva nama niko nije dao! Nisu nam ih dali ni naši daleki pokrovitelji, Guthatse, nije nam dala ni Velika galaktička biblioteka, nisu nam dali ni naši sebični preci koji su nas onako istovarili, istrkeljali na Jijo, naivne i nespremne. Ponos je naš veliki u tome, što smo plovidbu postigli sami.

Ponos može biti važan, kad nemaš maltene ništa drugo.

Pre nego što uđosmo u pakao kovačnice, Štipko prebaci ogrtač, dobro natopljen vodom, preko mekanog leđnog oklopa. Ja se jače zamotah u ogrtač, a Hakica proveri gogl-naočare i štitnike osovina. Onda nas Ur-rona povede u radionicu, kroz zastore sačinjene od više slojeva štavljene kože preklapljenih jedan preko drugog.

Hitali smo po stazi napravljenoj od prepariranog bua. Levo i desno od staze bile su 'barice' lave koja je polako ključala i previrala. Bila je belo usijana, od vreline krvotoka Jijoa. Domišljato dovedeni i u stranu odvedeni mlazevi vazduha vodili su vrela isparenja u kamene odžake, pa uvis i napolje, tako da nisu izgledali drugačije nego sve ostale, prirodne fumarole na bokovima planine Guen.

Ogromne kofe visile su iznad; jedna puna prikupljenih otpadaka bujurskog metala, druga puna neke peskovite smeše. Čekale su da budu zagnjurene u stravičnu vrelinu, a onda prosute u glinene kalupe. Urski radnici vukli su kofe pomoću čekrka i dopunjavali vrlo dugačkim lopatama. Jedan je duvao u cev na čijem kraju je bila lopta od rastopljenog stakla; vrteo ju je sve brže, a ona se sve više razvlačila, ali i postepeno hladila i stvrdnjavala, tako da na kraju nastade ravna kružna ploča - prozor za nečiji dom, daleko odavde.

Ovim topioničarima pomagali su i sivi gheueni, nekolicina njih. Jedna od ironija sudbine, na Jijou, bila je ta što se vremenom pokazalo da su od svih naših septa samo još sivi gheueni svojom telesnom građom prilagođeni za rad u ovim uslovima. Možda su 'sivonje' sada i zadovoljnije nego u onim vremenima kad su druge rase, članice današnje Zajednice, bile pod jarmom i morale da im slugeranjišu. Ali ko zna šta oni misle; ja nikad nisam uspeo da pročitam 'izraz lica' na tim njihovim kameno tvrdim kupolama navrh leđa. Često se pitam kako je moguće da naš divlji, emotivni Štipko pripada tome rodu.

Nešto dalje od vreline, pet-šest G'Keka vozalo se po glatkom podu, držeći nadzorničke beležnice. Pisali su šta se radi. Jedan Treki stručnjak sa pulsirajućim sinti-prstenovima probao je svaku mešavinu da bi se uverio i potvrdio da će svi metalni proizvodi da se pretvore u rđu i propadnu, to jest nestanu, kroz manje od dvesta godina, što je bio uslov koji su mudraci postavili da bi radionica imala dozvolu za rad.

Neki ortodoksni lupaći šakom po Spisima kažu da kovačnice uopšte ne treba da postoje; da su one znak naše taštine i da nam odvlače pažnju i udaljavaju nas od iskupljenja, koje se može postići samo ako sve zaboravimo. Ali ja mislim da je ovo mesto strava fino, bez obzira na to što me od dima boli vreća na grlu, a bodlje duž kičme počinju da svrbe.

Ur-ron nas povede kroz još nekoliko vrata zatvorenih preklopljenim štavljenim kožama. Dođosmo u laboratorijski groto, pećinu gde Urijel proučava tajne svoje umetnosti - kako one koje su njeni preci tvrdo izborili, tako i one izvađene iz ljudskih tekstova. Vešto dovedeni povetarac osvežavao je vazduh u grotou, tako da smo mogli olabaviti te zaštitne krpe kojima smo se bili obavili. Štipko zahvalno zbacila teški mokri ogrtač i priđe niši sa tušem, gde se dobro ispoliva vodom. Hufu se počela brčkati oduševljeno, a ja stadoh sunđerom, punim vode, trljati vreću na grlu. Ur-rona se držala dalje od vode; njoj bi više prijalo jedno kratko valjanje po čistom, suvom pesku, kad bi toga ovde bilo.

Hakica se odveze hitro niz hodnik duž koga je bilo mnogo vrata. Počela zavirivati u razne laboratorijske sobe. "Hsst! Alvine!" prošaputa

ona žurno. Mahala mi je jednom rukom i dvema stabljikama sa očima. "Dođi da pogledaš. Samo da znaš ko je opet ovde!"

"Ko?" upita Štipko i pođe tamo, zviždućući i ostavljajući pet nizova mokrih tragova na podu za sobom. Ur-rona pođe takođe, gadljivo izbegavajući da klopotavim kopitim stane na mokra mesta.

Već mi je bilo otprilike jasno na koga Hak misli, jer nijedan putnički brod nikad ne uđe u luku Vufon, a da to ne bude poznato upravnicu luke - mojoj mami. Ona, doduše, nije ništa javno saopštila, ali načuo sam da se govorka da je poslednji brod sa šljakom doneo i nekog važnog ljudskog posetioca koji se iskrcao usred noći i pošao pravo na žičaru, ovamo.

"Hrrrm. Kladam se u štap slatkog bua da je to opet onaj mudrac", odvažih se da kažem, pre nego što smo stigli do tih vrata. "Onaj iz Biblosa."

Ono Hakino oko koje je ostalo okrenuto unazad, ka meni, pokaza izraz razočaranja. "Pogodio si", reče ona nezadovoljno i stade da sačeka nas ostale.

Poznavao sam tu prostoriju. Tokom mnogih ranijih poseta stajao sam na tim vratima i gledao šta se radi unutra. Bila je to jedna od najvećih. Unutra se nalazila Urijelina tajanstvena mašina, prostrana skalamerija od zupčanika, kablova, i nekakvih obrtnih staklenih delova. Vrtelo se to uz mnogo trenja i škripe, kao u nekoj od onih viktorijanskih fabrika o kojima možeš čitati u knjigama Čarlsa Dikensa. S tom razlikom što ova sprava nije proizvodila, koliko smo mi mogli videti, baš ništa. Samo nebrojena svetlucanja. Vrteli su se kristalni diskovi kao stotine malih duhova G'Keka, jedan drugom u susret ili nasuprot, i što god su se jače vrteli, to brže su stizali u svoju uzaludnost - naime, nigde.

Videh ljudskog posetioca, koji se nagnuo nad jedan sto sa četiri noge. Ispred njega je bila otvorena knjiga, vrlo velika; izgledala je dragocena. U njoj se video neki dijagram, koji je taj mudrac pokazivao prstom. Kovačica Urijel nalazila se pored njega i njihala se u krug, na taj način što je podizala svaki put po jednu, sledeću nogu. Odmahivala je glavom sa puno grive, pokazujući da se sa nečim ne slaže, i još je frktala ogorčeno kroz svoju nozdrvu obrubljenu sivom bojom.

"Sa svin dužnin poštovanjen, Mudrače Furofski, noran reći da je trevalo sa svin tim da odeš na Okupljanje, a ne čak ovano da potežeš. Ne vidin kako je ovo vitno za naš provlen - za našu nevolju tešku."

Čovek je na sebi imao crni ogrtač mudraca drugog, nižeg reda, od one vrste koja boravi u Biblosu i druži se samo sa tamošnjih pola miliona štampanih tomova. Tamo oni neguju i čuvaju mudrost koja se već trista godina u Biblosu nagomilava. Ovaj mudrac bio je zgodan na huniški način, a to se dešava kad neki od njihovih mužjaka pusti belo, dugačko krzno po celoj glavi, ali i po donjem delu lica; učinak koji još bolje uspeva ako je tu i plemenit duuuu-gačak nos. Kao kod ovoga. A taj ugledni tip zabode prst još jednom u prastaru stranicu, tako jako da sam se uplašio da će je probosti.

"Ali kažem ti", reče on, "upravo ovaj algoritam ti je potreban! Može se izvesti popunjavanjem samo jedne desetine tog prostora i angažovanjem znatno manjeg broja delova. Treba samo da razmotriš..."

Ne mogu napisati šta su pričali dalje, jer bilo je na onom narečju angliskog koji se zove 'inženjerski'. Čak ni moje huniško pamćenje ne omogućava da napišem ono što ne razumem kad čujem, a i ne znam kako se piše. Ali mudrac je svakako došao da pomogne Urijeli u njenom projektu. I, dabome, ona se opirala, kao što je mogao i predvideti svako ko nju poznaje.

Iza to dvoje videli smo Urdonolu, mladu ursku tehničarku, kojoj je Gazdarica poverila dužnost ukupnog održavanja i servisiranja ove mašine koja se prostirala šire i dalje nego što sam ja mogao videti pri svetlosti iz jedinog zastakljenog otvora na plafonu. Urdonola je tu i tamo zavirivala u skalameriju, u sve to škriputanje i podrhtavanje, i pružala ruku samo ponegde, da pritegne poneki elastični kaiš ili naulji neki kuglični ležaj. Ona je tu bila stariji kalfa... još kopito-dva, pa - naslednica Urijelina.

Jedina moguća druga kandidatkinja za to mesto bila je Ur-rona, naša prijateljica; zbog svojih uspeha u školi, ali i zbog toga što je bila najbliža Urijelina rođaka po mirisu koja je preživela ceo dugi put od stepskog crva do odrasle urske osobe. Urdonola je nesumnjivo radila ovde, na ličnom projektu svoje gospodarice, samo da bi

poboljšala izgleda, iako je očigledno mrzela tu ogromnu mašinu.

Između rotirajućih diskova promicale su majušne kentaurске prilike koje su obavljale fina podešavanja. Urski mužjaci koje retko možeš videti izvan kesa na telima njihovih žena. Oni su pritezali pojedine kaiševe i zupčanike, po Urdonolinim škrtim uputstvima. Valjda je to neki doprinos jednakosti polova.

Sagnuo sam se i prošaputao Hakici: "Eto šta je ostalo od priča o - hrrrm! - zvezdanim brodovima! Da su stvarno videli zvezdoplov, ne bi se sad zezali sa ovim igračkama."

Ur-rona je verovatno čula te moje reči, koje nije trebalo da čuje. Okrenula je dugačku njušku ka meni, sa izrazom velike uvređenosti. Dva od njena tri oka bila su sužena. "Jesan čula Urijel i Gifz", zašišta ona. "Uostalon, i ti si ni neki panetnjaković, pa kao znaš!"

"Znam dovoljno da mi bude jasno da svi ovi stakleni jo-joi, koliko god se vrteli, imaju sa zvezdanim brodovima veze koliko i dlake na gheuenskim leđima!"

Čak i da se nismo poluglasno svađali, bili bismo upadljivi. Nije lako gomili stvorova kao što smo mi da zaviri u neku sobu diskretno, i to kroz ista vrata svi odjednom. Pa, da nas niko ne primeti. Znate, ono, kao kad detektiv u ljudskim krimi-pričama samo virne i sve sazna. Pa ipak, oni unutra možda bi nas prenebregli da nije nurkinja Hufu baš taj trenutak odabrala da jurne dugačkim skokovima unutra... u mašinu. Lajući na diskove i čekrke. Dok smo mi shvatili šta se dešava, ona je već bila na jednom kožnom kaišu koji je služio kao pokretna traka; jurcala je po tome, a ostajala na mestu. Štaviše, zamahivala je čeljustima kao da će da ugrize dvojicu urških muževa koji su se, onako sićušni, zgurili u jedan ugao.

Urdonol ju je primetila i razmahala se rukama, tako da smo videli blistave boje žlezda pokraj obe njene kese za razmnožavanje.

"Ovaj događaj označava? Označava?" povika ta pomoćnica nerazgovetno. Poče se još više nervirati zato što je sad i sama gazdarica, Urijel, zmijasto okrenula svoju osedelu glavu da vidi kakva je to gužva.

Bez obzira na to šta se o nama priča, Huniš ume da deluje hitro, ako uvidi da to baš mora. Pojurio sam napred i zgrabio Hufu, mumlajući najdubljim tonovima koje sam umeo proizvesti, a onda

sam se, držeći je, vratio ostalima. Čekali smo da budemo izgrđeni.

"Ponašanje koje je zapanjujuće, užasavajuće neprihvatljivo", proglasi Urdonol na galaktičkom drugom jeziku. "Jedan ovako važan kongres da prekine takva skupinica drskih, mikrocefalnih, nevaspitanih..."

Urijel je, međutim, prekide u tom nizanju uvreda, pre nego što je Ur-rona, koja je već besno 'kopala' kopitom po podu, mogla početi da odgovara na sličan način.

"Dobro", reče, "dobro je, Urdonol." Gazdarica je ovo rekla na galaktičkom sedmom. Zvučalo je kao komanda. "Ja bih te zamolila da ovu omladinu povedeš do Gibz, koja ima neka svoja posla sa njima, a onda da se brzo vratiš. Treba još nekoliko modela da provučemo kroz mašinu, danas."

"Biće učinjeno", odgovori Urdonol na tom istom jeziku. Okrete se ka nama, ispruživši vrat agresivno, i reče: "Hajde sa mnom, vi gomilo pustolova." To je naprosto curilo od ironije. Način izgovora moguć u gal-sedam, mada ne onako super-oštro kao na angliskom. "Brzo. Doneta je odluka da se vaš plan prihvati. Onaj vaš veliki plan..."

Put u Pakao, i to ne povratni."

Osmi deo: KNJIGA NAGIBA

Predanje

Priča se da bi glaveri trebalo svima nama da budu uzor. Sedam rasa, to je sept, je došlo da se nastani na Nagibu, ali samo ta jedna uspela je da pobegne iz zatvora u koji je voljom svojih predaka bačena. Način: pronalaženje Staze iskupljenja i odlaženje tom stazom do kraja.

Sada su to nevinna bića, nisu više zločinci. Oni i Jijo sada su jedno isto, spojili su se. U nekom dalekom vremenu možda će čak obnoviti svoj um i opet se uzdići; time će steći jedan blagoslov koji se retko dobija. Drugu priliku za odlazak među zvezde.

Neki Zemljani (najmlađi u septu) nezadovoljni su što nisu imali prilike da vide kako su glaveri izgledali kad su bili misleća, govoreća stvorenja. Huniši i Uri imali su tu mogućnost, mada su i oni stigli prekasno da vide glavere (tada sa velikim 'g': Glavere) na vrhuncu umnosti. Jer, navodno su prvobitni Glaveri bili moćni intelekti sa izuzetno dubokim rasnim pamćenjem. Kad gledaš kako današnje životinje glaveri njuškom riju kroz neku našu kantu za đubre, teško ti je zamisliti da je to ista ona rasa koja je nekada veličanstveno plovila kosmosom i bila pokrovitelj za tri mlađe, ali vrlo plemenite, inteligentne rase.

Iz kog očaja dođoše ovamo i utonuše u bezbednost potpunog zaborava?

G'Keki nam kažu, na osnovu svojih usmenih narodnih predanja, da su Glaveri dobegli na Jijo zato što su finansijski propali.

Jednom davno, (po tim predanjima) Glaveri su bili jedna od malobrojnih rasa sposobnih da razgovaraju sa Zangima, civilizacijom bića koja dišu vodonik i postoje naporedno, i nadmeno, pokraj onih koji dišu kiseonik. Ovaj redak dar omogućavao je Glaverima da nastupaju kao prevodioci, što im je donosilo mnogo bogatstva i ugleda. Ali onda su napravili samo jednu jedinu grešku u jednom ugovoru, ali to je bilo dovoljno da ih ekonomski slomi i baci u ogroman dug.

Priča se da su veliki Zangi strpljivi. Dug stiže na naplatu kroz nekoliko stotina hiljada godina. Ali tako je ogroman da Glaveri, i tri rase koje su Glaveri štitali, još u ono davno vreme uvideše da nemaju nikakve nade da do tad otplate.

Preostalo je da prodaju samo još jedno, ono što im je preostalo, a što se na pravoj stazi moglo ponuditi.

Sebe.

Sabrane bajke sedam naroda Jijoa, treće izdanje. Odeljenje za folklor i jezik, Biblos, leta izgnaničkog 1867.

ASK

Pljačkaški brod ubrzo je otišao na isti onaj način na koji je došao, u oluji uskovitlanih komadića naše jadne, smrvljene šume. Tornado se za brodom ispružio uvis, kao da sablasna ruka same planete pokušava da sustigne brod i uhvati ga i zadrži.

Avaj, ovaj odlazak nije bio povod za veliku radost, jer se posada zarekla da će se uskoro vratiti. Dokaz da to ozbiljno misle čučao je blizu vrućeg ožiljka na mestu odakle su uzleteli: jedna crna kocka, pola strelometa široka, na kojoj se nisu videle nikakve crte niti oblici osim jedne rampe koja je vodila u veliki ulazni otvor.

Mi smo posle doneli blizu tog mesta dva nejaka platnena 'paviljona', šatora zapravo, po zahtevu nekolicine zvezdanih bogova koji su, posle odlaska broda, ostali u toj kocki. Jedan paviljon služio nam je kao zgrada za diplomatske veze sa tim gostima, a drugi, veći, služio je njima da unutra 'pregledaju uzorke'. Ispod tog većeg šatora već je radila ekipa zvezdanih ljudskih bića. U svoje mračne, tajnovite mašine ubacivali su primerke živih bića Jijoa.

Zajednica ostade u šoku. Mudraci su pozivali da se očuva jedinstvo, ali predstavnici nekih naroda i klanova su otišli, da potraže bezbednost kod svojih. Preostale skupine šćućurile su se na pojedinim mestima u blizini; izaslanici su išli od skupine do skupine, pregovaralo se tiho, krišom. Naime, pregovarali su mnogi sa mnogima, ali niko sa najmlađim narodom.

Sa ljudima, u ovo vreme, niko nije hteo da razgovara.

SARA

U kasno popodne reka je zašla u klisurine. Kao da se prisetila da je čeka neki hitan posao koji treba obaviti negde daleko, voda je pohitala kroz teren pokriven trnovitim žbunjem, između nizbrdica izrovanih erozijom. Sara je pamtila te 'rđave zemlje' zato što je u detinjstvu išla sa Dverom i Larkom tamo, u lov na fosile. Behu to dobra vremena, iako je bila velika vrućina, hrana bajata, a prašina krupna i oštra. Naročito kad je s njima išla i Melina, pre one njene dugotrajne bolesti od koje je umrla, posle čega se Nelo pretvorio u starca.

Mekani naglasak njihove majke postajao je izraženiji, prisećala se Sara, što su dalje ka jugu išli. Vedro nebo bez ikakvog zaklona širilo se iznad njih, ali to Melinu kao da nije ni najmanje plašilo.

Za razliku od toga, posada broda 'Hauf-voa' kao da je bila sve uznemirenija sa svakom ligom puta prevaljenog ka jugu. Bili su, naravno, nervozni i zbog gusarskog napada koji se dogodio blizu onog spaljenog mosta. Jasno se videlo da bi mornari Huniši više voleli da zavuku brod pod neku stenovitu izbočinu i tako da provedu dan. Kapetan ih je podsećao, blejeći iz svoje ljubičaste vreće za govor, da ovo nije obično iznošenje šljake nego hitna misija za Zajednicu.

Preovlađujući zapadni vetar u ovim krajevima omogućuje brodovima i povratak: puni jedra onih koji krenu uzvodno. Ali na mestima gde matica reke vuče najjače, to ponekad nije dovoljno. Zato na obali, kod takvih mesta, postoje stanice za vuču, u kojima borave pouzdani Huniši, operatori. Oni imaju na raspolaganju vetrenjače, koje su vešto kamuflirane, izgrađene na mestima gde se stenoviti masivi nadnose tako da ih zaklanjaju od pogleda. Rotor izgleda kao uspravno postavljeni mikser za mućenje jaja, a okreću ga vetrovi koji kroz takva zaklonjena mesta duvaju kao kroz levak, usmereno. 'Hauf-voa' projuri pored prve takve stanice tako brzo da njen operater ne stiže ni da iziđe iz svoje kolibe pridodate uz stanicu, iako su ga povicima pozivali; pola midure kasnije operater sledeće stanice tek što iziđe i počne, dubokim tonovima glasa, pozdravno

obraćanje - a brod ode.

Tako nas i vreme vuče, pomisli Sara. U budućnost, za koju još nismo spremni. Iza nas ostaju talasi žaljenja za propuštenim.

Kad bi nam samo život ponekad dobacio uže za vuču uzvodno, u prošlost, pomisli ona. Priliku da izmenimo nešto u tokovima svog života.

A šta bih ja to izmenila, kad bih mogla ponovo živeti prethodne dve godine? Zar je ikakva količina 'znanja unapred' mogla zaustaviti slatki bol predavanja svoga srca na mesto gde to srce nije moglo pripadati?

Čak i da je unapred znala kakva je Jošua priroda, zar bi mogla, zar bi htela odbaciti sve one mesece vrtoglave radosti dok je, zavaravajući sebe samu, 'verovala' da on može biti njen i samo njen?

Da li je i najtačnije proročanstvo moglo spasiti njegov život?

Dodoše joj slike, nezvane i neželjene, iz pamćenja. Slike onog dana kad je bežala iz citadele Biblosa, stežući u naručju svoje knjige i karte, kad je hitala u selo Dolo, u onu svoju kuću na drvetu iz koje se vidi brana Dolo; rešena da se utopi u učenje.

- crne zastave lepršaju na vetru zefiru koji duva preko teškog kamenog krova dvorca...

- mrmor-zmajevi od papira lete po visinama, vuku konce kojima su pričvršćeni i oglašavaju se tužnim zvucima, dok traje svečanost 'uđubranja', pretvaranja u prirodno đubrivo leševa Jošue i drugih žrtava kuge...

- visoka žena svetle boje kože, nedavno pristigla čamcem iz dalekog Ovum-града, stoji kraj Jošuinog odra i obavlja ono što je dužnost supruge: polaže na njegovo čelo torus koji se uvija i grči, i koji će polako pretvoriti to telo u svetlucavu, kristalnu prašinu...

- smireno, dostojanstveno, hladno lice mudraca Teina, okruženo grivom kose nalik na bujurski čelik, dok prilazi da velikodušno oprostí Sari što je godinu dana kršila društvene norme... išla sa nekim ko je 'samo običan' knjigovezac; zato Tein ponovi svoju ponudu, dostojniju...

- poslednji njen pogled na Biblos, na te visoke zidine, iza kojih su blistave biblioteke; iznad grada kamena ploča, a na ploči zasađeno

drveće. Pogled na jedan deo njenog života, deo koji se završio tako neopozivo i konačno kao da je ona umrla.

'Prošlost je gorčina', piše u Spisima. 'Do iskupljenja se može stići samo stazom zaborava.'

Kratak, užasnut krik, a onda lomljava i pad porcelana.

"Gospođice Saro!" pozva je jedan šuštav glas. "Brzo doći ovamo, molim. Svi!"

Ona pohita od desne ograde brodića i nađe Pzoru kako stoji sav zadihan od uzbune i maše manipulacionim 'rukama'. Vide postelju neznanca praznu i neuredno razbacanu, i srce joj preskoči.

Začas vide i kud je pacijent pobegao. Izmakao se iza tri bureta puna šljake koju su ljudi proizveli. U ruci je čvrsto držao, kao oružje, komad razbijene porcelanske posude. Ranjenik je kolutao očima i panično pogledao Trekija, apotekara.

A, uplašio se od Pzore, zaključa Sara. Ali zašto?

"Ne boj se", reče ona na galaktičkom sedmom jeziku. Koračala je lagano ka njemu. "Strah je neprikladan u ovo vreme."

Izbezumljeni pogled šetao je od nje do Pzore i nazad, kao da ne može da pomiri ta dva bića u istoj slici, u istoj misli.

Sara pređe na engleski jezik, znajući da je taj u nekim ljudskim obalskim naseobinama glavni, ako ne i jedini.

"U redu je. Stvarno nema frke. Ovde si u sigurnosti. Bio si ranjen, mnogo ranjen, ali sad ti je bolje. Stvarno se oporavljaš. Sad si bezbedan."

Na neke reči reagovao je više, na neke manje. Kao da mu se dopalo ono 'u sigurnosti'; zato ona to ponovi još nekoliko puta, pružajući ruku. Neznanac je opet bacao zabrinute poglede ka apotekaru Pzori. Sara se pomače tako da mu zakloni pogled na Pzoru. Pacijent se malo umiri i usmeri pažnju na njeno lice.

Najzad uzdahnu snuždeno i pusti da oštri komad keramike ispadne iz njegovih uzdrhtalih prstiju, na palubu.

"E, to je dobro", reče ona. "Niko ti neće ništa."

Iako je prvobitna panika minula, nepoznati čovek opet je nastojao da vidi apotekara iz sela Dolo. Odmahivao je glavom i pravio

grimase iznenađenja i gađenja.

"Prokle... prokle... prokle..."

"Hajde, lepo se izražavaj", reče ona prekorno. Pomogla mu je da opet legne na ćebad; jedno presavijeno ćebe postavila je ispod njegove glave. "Da nije bilo Pzorinih melema, ne bi ti sada išao ovako lepim brodom na putovanje do grada Tareka. Uostalom, kako možeš da se plašiš jednog Trekija? Ko je ikad čuo za tako nešto?"

Ranjenik je zastao, žmirnuo dvaput, pa opet učinio žalostan pokušaj da nešto kaže.

"Adžo... džof. Dž... of."

Razočaran što ne uspeva, stranac prestade da izmucava te reči. Zatvori usta i stisnu usne u čvrstu, tanku liniju. Diže levu ruku na pola puta do leve slepoočnice - gde se, ispod zavoja, nalazila njegova ogromna rana - ali prekide taj pokret, kao da bi najgora strahovanja mogao potvrditi ako bi dodirnuo ranjeno mesto. Spusti ruku opet na ležaj i uzdahnu duboko, drhtavo.

Dobro, bar se probudio; i to je čudo, pomisli Sara. Priseban je i nema više groznicu.

Ovaj događaj privukao je radoznalce. Sara im reče da se udalje. Ako ranjenik počinje da histeriše kad vidi trekija, kako će tek reagovati ako ugleda Gheuenta koji na svakoj od pet nogu ima mnogobrojne oštre klinove za pentranje? Čak i danas pojedini pripadnici ljudske rase ne vole da vide 'druge' septe u blizini.

Utoliko je više Saru iznenadio sledeći zvuk.

Smeh.

Neznanac se pridigao u sedeći položaj. Odmeravao je pogledom one što su se okupili da ga vide - mornare i putnike. Zinuo je kad je video da se na široka, plava, oklopna leđa Blejda, krabe, popeo Jomah, eksplozerov sin, i da se pridržao rukama za kupolu koja Blejdu viri iz sredine leđa i služi kao glava. Klinci iz Doloa oduvek su voleli Blejda koji je sa njima postupao blago. Zato je Sari ovaj prizor bio nešto najnormalnije. Ali neznanac je šumno udahnuo, pokazao prstom i počeo se smeјati.

Okrenuo se i video da jedan mornar daje zalogaje hrane svom omiljenom nuru, a da na ramenu drugog mornara, takođe Huniša, sedi šimpanza Priti i odatle posmatra šta se dešava. Njegov suvi

smeh, pun neverice, pojača se do bučnog cerekanja.

Zastade i pogleda žmirkajući, iznenađeno, skrajven-plesača Fakuna, G'Kekija, koji se vozikao po palubi na svojim telesnim točkovima i sada 'parkirao' između Pzore i urske majstorice, Ulgor. Fakun je pomoću dve svoje stabljike sa očima gledao pacijenta, a druge dve stabljike je okrenuo ka susedima (jednu levo, drugu desno) kao da pita: šta se dešava?

Neznanac poče pljeskati kao oduševljeno dete i smejati se na sav glas. Od smeha mu pođoše na oči suze, i potekoše krivudavo, kao pritoke, niz njegove tamne, izmučene obraze.

ASK

Posle je bilo kao da je ceo jedan vek prosvetećenosti, postignut trudom našeg svetog Jajeta - ali i onaj prethodni vek truda da se Zajednica uspostavi i održi - izbrisan. Malo gde si mogao videti reuga, jer su otrovi mržnje odagnali većinu njih sa naših čela u rupe obložene mahovinom, gde su provodili vreme dureći se, dok smo mi morali da se sporazumevamo samo rečima, kao u davnim vekovima, kad su reči često dovodile do ratova.

Moj/naš narod donese uzorke najnovijih opakih glasina, a ja napunih svoj najniži prsten tim ogavnim zlom i dopustih da samo poneka isparenja stignu do gornjih prstenova mojih, donoseći sledeće gadarije:

'Naši ljudski susedi, u njih više ne možemo imati poverenja, ako smo ikada i mogli.'

'Oni će nas prodati svojim genetskim i klanovskim rođacima koji su nedavno doleteli.'

'Lagali su kad su pričali one živopisne priče kako su bili usamljena i siromašna civilizacija, bez ijednog pokrovitelja u Pet galaksija.'

'Samo glume da su izgnanici, u stvari su to uhode, uhode nas i naš svet.'

Još gori tračevi glasili su ovako:

'Uskoro će oni otići odavde, sa svojim rođacima, popeće se na nebo da nastave živeti božanski, onim životom koga su se naši preci odrekli. A nas će ostaviti da trunemo u ovoj rupi, ukleti, zaboravljeni, dok oni krstare galaksijama.'

To je bio najgnusniji pokušaj kaljanja i toliko je smrdeo da sam/smo morao/li ispustiti deo tih isparenja iz sebe, uz setne zvuke.

Ljudska bića... da li bi stvarno mogla to uraditi? Napustiti nas?

Ako i kad bi se to desilo, naše noći postale bi očajnije čak i od naših dana. Jer uvek bismo znali, čak i ne dižući pogled iz ovog našeg mraka, šta su to oni opet osvojili.

Zvezde.

LARK

Hvatala ga je nervoza zbog ovog novodošlog biologa, žene koja se zvala Ling, zato što ga je Ling gledala na neki takav način da se Lark osećao nekako čudno, kao divljak ili dete.

Što je i bio, u poređenju sa pridošlicom, iako stariji po godinama života. Kao prvo, sve što je naučio tokom čitavog svog dosadašnjeg života, posvećenog studijama, ne bi popunilo nijedan kristalni memorijski klin koji ona tako spokojno ubaci, kad god poželi, u računar koji nosi okačen o gurtinu, preko ramena. Ling je na sebi imala zelenu radnu odeću iz jednog dela, kojom je bilo pokriveno maltene celo njeno telo.

Bila je to žena sa tamnim tenom, sa krupnim očima i sa egzotičnim, visokim jagodicama; te oči imale su iznenađujuću nijansu krem-smeđe boje. "Jesi li spreman, Lark?" upita ona.

Lark je u rancu imao hrane za četiri dana, tako da neće morati da lovi niti da sakuplja hranu, ali zato neće moći da ponese svoj dragoceni mikroskop. To blago, vrhunski domet urske zanatske veštine, sada je izgledalo kao jedna igračka puna mutnih slika, u poređenju sa spravama koje su imale ove pridošlice sa zvezda, Ling i njeni drugari: razgledali su organizme sve do nivoa sastavnih molekula.

Šta li bismo mi njima mogli reći, a što oni već ne znaju? - pitao se Lark. Šta uopšte mogu oni želeti da dobiju od nas?

Popularno pitanje, o kome su puno raspravljali oni njegovi prijatelji koji su još i sad pristajali da razgovaraju s njim; ali slično su između sebe razgovarali i oni koji su sad bojkotovali sva ljudska bića, zbog srodnosti između ljudi i ovih uljeza odozgo.

Pa ipak, pomisli on, mudraci su odredili mene, čoveka, štaviše jeretika, da vodim ovog lopova kroz naše šume prepune blaga. Da počnem pregovaračku igru u kojoj su ulog životi svih nas.

Šest naroda imali su da ponude jednu stvar. Nešto što ne postoji u zvaničnoj galaktičkoj enciklopediji pod odrednicom 'Jijo'. Tu odrednicu su dovršili Bujuri pre nego što su otišli. Nedostajuća stvar jesu novi podaci, o načinima na koje se planeta menjala u poslednjih

milijun godina - dok je bila izvan 'upotrebe', ostavljena 'na ugar'. Po tom pitanju Lark je bio stručnjak, stručniji od ijednog drugog ovdašnjeg 'divljaka'.

"Da, spreman sam", reše on ženi sa zvezdanog broda.

"Dobro. Krećemo!" Pokretom ruke pokazala mu je da on pođe napred.

Lark nabaci ranac na leđa i okrete se da je povede iz doline smrvljenog drveća, stazom što bi vodila daleko od udoline u kojoj se nalazi Jaje. Niko, doduše, nije verovao da bi postojanje Jajeta moglo zauvek ostati tajna. Roboti-izviđači su danima leteli preko planete, zavirivali u livade, potoke i fumarole. Pa ipak, postojala je mogućnost da pomisle da je Jaje tek neka stena... i da u to veruju bar dok ono ne počne opet da peva.

Ta staza koju je Lark odabrao vodila je daleko od kanjona u koji su poslani nedužni, ovdašnja nejač - deca, šimpanze, lornici, zukiri i glaveri. Možda oči uljeza-pljačkaša ipak ne vide sve. Možda se nešto dragoceno može i sakriti.

To je bio plan mudraca. Lark je prihvatao taj plan kao dobar... za sada.

Skupine posmatrača već danima su se okupljale na obodu doline, da gledaju kako crna kocka upija sunčev sjaj, a ne daje nikakav odsjaj, ne vraća nijedan zrak. Kad su se dvoje ljudi popeli tako visoko, jedan iz skupine Ura posmatrača uzmače nervozno od njih; kopita su čegrtala po kamenu kao šljunak. Sve su to bile mlade urske ženke, koje još nisu rađale; njihove kese za mužjake bile su prazne. Upravo osobe koje su sklone uletanju u nevolje.

Njihove kupaste, izdužene glave uzmahivale su i spuštale se; Urkinje su uz to i šištale, ispružale se ka ljudima, pokazivale redove testerastih zuba. Larkova pleća se zategoše. Reug u fišekliji na njegovom opasaču poče se migoljiti, osećajući gužvu u vazduhu.

"Prestani s tim!" upozori on ženu, koja je uperila neki instrument ka uskomešanom krdu Urkinja. "Samo nastavi hodati dalje."

"Zašto? Samo sam htela da očitam..."

"Verujem, verujem. Nije trenutak."

Lark ju je uhvatio za lakat i poveo dalje. Već po tom prvom dodiru bilo mu je jasno da je Ling vrlo jaka.

Kamen prolete kroz vazduh blizu njih i udari u zemljište ispred njih. Zatim stiže šištavi povik.

"Skirssss!"

Ling htede da se osvrne, iz radoznalosti, ali je Lark povede dalje. Novi glasovi povikaše za njima.

"Skirs!"

"Jiki skirsi!"

Još kamenja poče da bobonja oko njih. U očima Ling poče se videti rastuća zabrinutost. Zato je Lark suvo umiri. "Uri slabo bacaju. Očajno nišane, i nisu se ništa popravili ni kad su saznali za luk i strelu."

"Pa, oni su vam neprijatelji", reče ona, ubrzavši korak, iako joj to niko nije rekao.

"To je prejako rečeno. Hajde da samo kažemo da su ljudi, takođe, morali da se izbore za svoje mesto na Jijou, u početku."

Urska rulja išla je za njima, sa lakoćom ih sustižući, dovikujući i pokušavajući da napravi neki incident. Tada, sa istoka, dojuri galopom jedna pripadnica njihove vrste i naglo zaokrete, ispreči se ispred rulje. Na rukavima ove kentaurke videle su se pločice nalik na ljudske vojne epolete, 'činove': jer ona je bila jedna od starešina Okupljanja. Kentaurka veoma raširi ruke, pokazujući dve pune kese za muževe i aktivne mirisne žlezde. Gomila mlađih Urkinja topotavo se zaustavi pred njom; a starešina je agresivno usmeravala glavu sad ka jednoj, sad ka drugoj, šištala je na njih i naređivala im da ostave ljude na miru.

Još postoje red i zakon, pomisli Lark sa olakšanjem. Međutim, hoće li još dugo?

"Šta su nam to dovikivale?" upita Ling kad su otpešačili dublje pod svod vor drveća finih iglica. "Nije bilo ni na galšestom, ni na galdvau."

"Ovdašnje narečje", reče Lark i blago se nasmeja. "Reč 'džiki' je Hunišima bila pogrdna reč, kletva, ali sad je ušla u mnogo širu upotrebu. U suštini znači 'smrdljiv'. Ali ko nam kaže! Te napaljene, male, nevenčane Urkinje!"

"A ona druga reč?"

Lark je pogleda. "Urima su uvrede važne. U starim danima, kad

smo tek naseljavali ovaj svet, Uri su tražili neku pogrdnu reč za nas, takvu da nam bude uvredljiva, ali da moramo priznati da je tačna. Prilikom jednog od prvih prekida vatre, veoma ljubazno su zatražili od naših starih da kažu ime neke životinje koja živi na drveću, dobro nam je znana i radi smešne stvari."

Njene oči, gledane izbliza, bile su krupne i izvrsne. Ne ono što bi se očekivalo kod gusara.

"Ne shvatam", reče Ling.

"Za Ure, mi smo penjači po drveću. Baš kao što su naši preci sigurno imali utisak da su Huniši u suštini konji, mazge, travojedi."

"Pa? Ni sad ne..."

"Zato se mi trudimo da izgledamo veoma uvređeni kad nam Huniši kažu da smo veverice. To 'skirs' je izobličena verzija jedne engleske reči za 'veverice'. E, kad se mi na to ljutimo, Huniši se mnogo raduju."

Izgledala je zbunjena, kao da je u Larkovim rečima bilo više nejasnoća, a ne samo jedna. "Trudite se da ugodite onima koji su vam neprijatelji?" reče ona.

Lark uzdahnu. "Na Nagibu više niko nikome nije neprijatelj. Ne u tako velikim razmerama."

Ili bar do nedavno nije bio, pomisli on.

"Zašto?" nastavi on, trudeći se da preokrene smer ispitivanja. "Zar su neprijatelji mnogobrojni, tamo odakle ti dolaziš?"

Sad je bio red na nju da uzdahne. "Galaksije su opasne. Ima mnogo onih kojima se ljudska bića ne sviđaju nimalo."

"Tako su i nama govorili naši stari. To je zato što su ljudska bića 'vučja rasa', je li tako? Naime, zato što smo se sami uzdigli do zvezda, bez tutorstva?"

Ling se nasmejala. "Ah, taj stari mit!"

Lark se ukočeno zagleda u nju. "Ne misliš... ne misliš valjda...?"

"Da znamo istinu? Naše poreklo i sudbinu?" Osmehnula se. Na njenom licu bio je izraz spokojnog i vedrog znanja. "E, zaista si ti jedno izgubljeno dete iz prošlosti. Zaboga. Vi ste, narode, dugo bili izvan veze."

On se spotaknu o kamen, a Ling ga zgrabi za mišicu da ga vrati u ravnotežu. "Ali", reče ona, "možemo o tome pričati i kasnije. Prvo ti

meni pričaj o tim, kako se zovu? Veve...?"

Ona pruži ka njemu prst ukrašen upadljivo debelim prstenom. Pretpostavio je da se u prstenu nalazi neki aparat za snimanje. Nije mu bilo lako da sad preusmeri misli na veverice, a da suzbije svoju naglo probuđenu radoznalost u vezi sa galaktičkim pitanjima.

"Da, veverice."

"Nagovestio si da one žive na drveću i da su nalik na ljudska bića. Hoćemo li danas, usput, imati mogućnosti da ih vidimo?"

Pogledao ju je, žmirnuo, odmahnuo glavom. "Hm, ne bih rekao. To se neće ostvariti na ovom putovanju."

"Dobro, a šta mi još možeš reći o njima? Na primer: pokazuju li ikakvu sklonost ka upotrebi alata?"

Larku nisu bile potrebne ni psiho-moći, ni intervencija reuga, da pogodi kakve su namere njegove divne gošće. On pomisli na lanac pitanja koja bi odvela tačno do njenog pravog cilja.

- Pokazuju li dar za upotrebu mašina? Za rat i trgovinu? Za filozofiju i umetnost?

- Imaju li onaj glavni potencijal? Onu magičnu suštinu koja je neophodna da bi se, uz pravu vrstu pomoći, ostvario veliki napredak?

- Da li imaju onu retku tinkturu, ono obećanje u sebi, koje bi podstaklo neku pokroviteljsku rasu da se potrudi? Ono nešto, što bi nagovestilo da jednog dana mogu postati zvezdani letači?

- Da li je ta rasa kandidat za Uzdizanje?

Lark je prikriivao koliko je iznenađen zbog njenog neznanja. "Koliko je meni poznato, ne pokazuju nimalo", reče on iskreno. Jedine veverice koje je on ikada video bile su na izbledelim, prastarim slikama sa Zemlje. "Ako slučajno prođemo pored neke, moći ćeš i sama pogledati."

Bilo je jasno da ova zvezdana skupina istražitelja pokušava da nađe biološko bogatstvo. Šta bi drugo mogao siromašni Jijo da ponudi, a što bi zasluživalo toliko truda da se krišom prođe pored straža koje je rasporedio Institut za migracije, da se klizne kroz one zvezdane puteve koji su odavno prepušteni čudnoj, zloslutnoj civilizaciji Zanga, zatim da se hrabro jurne kroz Izmunutin smrtonosni

ugljenični vetar?

Samo još jedna stvar bi zasluživala toliko truda, pomisli Lark. Naravno. Hitna potreba da se nađe pribežište. O tome bi mogao pitati svoje pretke, dečko.

Ove pridošlice nisu, mada je to Lark od njih mogao očekivati, glumili da su predstavnici neke galaktičke agencije ili da imaju zakonsko pravo da pregledaju biosferu Jijoa. Smatraju li oni da izgnanici nastanjeni na Jijou više ne pamte da takve stvari postoje? Ili im je naprosto nebitno šta će ovdašnji narodi misliti? Njihov cilj - utvrđivanje šta se sve izmenilo od dolaska Bujura pa do danas - čini Larkove studije, kojima je on posvetio sav svoj život, dragocenijim nego što je on ikada mogao i zamisliti. Toliko dragocenim, da je Lester Kembel njemu naredio da sve svoje sveske ostavi kod kuće, da ne bi pale u ruke tuđinima.

Mudraci žele da i ja saznajem o ovima, pomisli Lark, isto koliko oni saznaju o nama. Pa i više.

Naravno da je to bio plan unapred osuđen na neuspeh. Šest ovdašnjih naroda nalik su na novorođenčad gurnutu u smrtno opasnu igru čija pravila ne poznaju. Svejedno, on će se truditi najbolje što može, dokle god se njegovi ciljevi budu poklapali sa ciljevima mudraca. Što ne mora uvek biti tako.

Znaju i oni to, pomisli Lark. Nisu zaboravili da sam jeretik.

Na sreću, istražitelji su mu dali baš ovu osobu za pratilju - svog ponajmanje zastrašujućeg člana. Mogli su odlučiti da tu dužnost dobije Ran, muškarac, ogroman, kratko ošišan, sa glasom koji tutnji kao iz bureta i sa plećima tako širokim da uniforma samo što se ne rasprsne na njemu. Ili ono drugo dvoje koji povremeno izlaze iz njihove istraživačke stanice, iz te crne kocke. Jedan od to dvoje je Kun, muškarčina gotovo isto toliko krupan kao Ran; pleća kao mladi Huniš. Druga je Beša, žena tako upadljivo ženstvena da se Ling čudio kako ona uspeva, sa tako bujno zaobljenim telom, da se kreće tako elegantno. U poređenju sa tim svojim kolegama, Ling je izgledala maltene 'normalno', mada bi, u slučaju da se doseli u ma koji jijoanski grad, sigurno izazvala veliku uzbunu među mladim muškarcima ljudske rase - štaviše, uskoro bi bilo i mnogo tuča između njenih udvarača.

Samo ti nemoj zaboraviti svoj zavet, podseti Lark sebe, dok se zadihano uspinjao jednim strmim delom staze. Lingina bluza se nakvasila od znoja i zalepila za njeno telo, na načine vrlo izazovne. Lark prisili sebe da gleda negde drugde. Ti si učinio svoj izbor, reče on sebi. Odlučio si da živiš za ciljeve koji su od tebe veći. Ako se tih ciljeva ne želiš odreći zarad jedne časne žene sa Jijoa, onda i ne pomišljaj na to da ih napustiš zarad neke inspektorke, tuđinke, neprijateljice ovog sveta.

On pronade novi način da suzbije vrelinu koja je kružila njegovim krvotokom. Pohotu možeš pokriti drugim osećanjima. Preokrenuti je u bes, na primer.

Vi mislite da nas zloupotrebite, razmišljao je. E, pa, neke stvari će možda ispasti drugačije nego što vi mislite.

Iz ovog stava u njemu se rodi jedna tvrdoglavost, jača od njegove prirodne radoznalosti. Kad je maločas nagovestila da ljudska rasa nije vučja, da je ipak do zvezda stigla uz pomoć neke starije zvezdane rase, u očima joj se videlo da očekuje da će to na njega delovati vrlo jako. I da će on, onda, početi da moli i preklinje za dalje informacije.

Moliću ako budem morao, reče on sebi. Ali radije ću da kupim, ili pozajmim, ili ukradem. Videćemo. Igra je tek počela.

Počeše prolaziti pored šumaraka 'manjebua' - manjeg bambusa. Ling uze kriške iz nekoliko delova stabljika, kao uzorke. Nijedna od tih stabljika nije bila deblja od deset centimetara. Ling je spretno isecala kriške tako tanke, da su bile maltene providne, i stavljala ih u analizator.

"Možda sam ja samo glupi urođenik, vodič, ali kladio bih se da u tih nekoliko uzoraka nećeš naći mnogo znakova 'inteligencije u zametku'."

Na ove poslednje reči, njena glava se trže. Time je Lark okončao jednu veliku glumu.

Znamo zašto ste ovde.

Lingin taman ten nije mogao sakriti da je pocrvenela. "Jesam li ja išta slično rekla? Ja samo želim da ustanovim do kojih je genetskih izmena došlo otkad su Bujuri zasadili ovu vrstu ovde. Nama su potrebni genetski podaci i o biljkama, da bismo ih poredili sa

životinjskim. To je sve."

Znači, sad počinjemo otvoreno da se lažemo, pomisli on. Jer on je na osnovu fosilnih ostataka dobro znao da je 'bu', to jest bambus, rastao u izobilju na Jijou mnogo pre nego što su Bujuri uzeli tu planetu pod zakup, pre dvadeset miliona godina. Možda je neko od ranijih zakupaca Jijoa doneo i zasadio bambus. To je jedan uspešan tip rastinja, oko koga su mnogi ekosistemi koevoluirali i na koji se sad oslanjaju nebrojene životinje. Ali u prvih nekoliko eona sigurno je morao da se širi na štetu mnogih drugih biljaka, dok ih nije istisnuo i zauzeo svoj životni prostor u pogodnim slivovima reka.

Lark je vrlo malo znao o biohemijском nivou, ali je na osnovu fosila bio siguran da se taj genus nije mnogo izmenio u poslednjih stotinak miliona godina.

Zašto bi ona lagala o nečem tako nevažnom? - upita se on. U Spisima stoji da je prevara ne samo nečasna nego i da je nepouzđano sredstvo, opasno po onoga ko se njime služi. I da stvara naviku, i zavisnost. Kad počneš lagati, nije lako prestati. I na kraju budeš uhvaćen zbog sitnih, nepotrebnih laži.

"Ali kad već govorimo o inteligenciji u zametku", reče Ling, sklapajući svoju torbu sa uzorcima, "ne mogu da se ne zapitam kud ste vi, narode, denuli vaše šimpanze. Sigurna sam da su oni morali doživeti zanimljive genetske pomake."

Nehotičnim trzajem Lark se odao čim je ona izgovorila reč 'šimpanze'. Nije vredelo poricati.

Ljudima nisu potrebni reuzi, za ovu igru, pomisli on. Mi i bez telepatije čitamo jedni drugima mnogo toga sa lica. Lester je svakako znao da ću i ja da se 'provaljujem' isto koliko i ona.

"Šimpanze su kao deca. Mi smo ih, naravno, sklonili od moguće opasnosti."

Ling pogleda levo, pa desno. "Vidiš li ti ikakvu opasnost?"

Lark se jedva uzdrža da se ne nasmeje ironično. U Linginim očima poigravale su mnoge zamršene stvari o kojima je mogao sao nagađati. Neke misli bile su, između njega i Ling, sasvim jasne i bez reči: ti znaš da ja znam. Znam da znaš da znam. A ti znaš da znam da znaš da znam...

Jedno osećanje može nadvladati i pohotu i gnev.

Poštovanje.

On klimnu glavom svojoj protivnici, izdrža punu težinu njenog pogleda oči u oči.

"Kazaću ti ako prođemo pored nekog šimpija, pa ćeš moći sama da se uveriš."

Ling je imala izuzetno oštar vid, što je mnogo puta i dokazala, tako što je primetila kretnje koje bi Larku promakle - pokrete raznih šumskih stvorenja koja tragaju za hranom, love, pasu ili neguju svoje mladunce. Po ovome ga je podsećala na Dvera. Ali je Ling imala pri ruci i mnogobrojne alate kojima je hitro počinjala da analizuje svaki uzorak koji privuče njenu pažnju, bez obzira na to da li taj stvor puzi, letuca ili se gega po šumskom tlu.

Sigurno je dobro proučila staru bujursku dokumentaciju, jer često je zastajala, sa uzdahom, prepoznajući neku vrstu žbunja, drveća ili četvorokrilih ptica; onda je pitala Larka koji su naziv ovdašnji stanovnici pridodali tim vrstama. Lark je odgovarao, ali uzdržano; tek koliko da dokaže da je stručan, i kao takav, dragocen.

Ponekad je Ling zastajala samo da bi mrmljala nešto u svoj prsten, kao da razmišlja o stvarima koje je doznala. U jednom trenutku Ling shvati, sa drhtajem, da ona mora biti u vezi sa svojom bazom. To je, dakle, razgovor na daljinu, nije upotreba semafora, nije 'bacanje u daljinu', nije ni psiho-telepatija koja je inače retka; ovo je ona visoko tehnološka vrsta razgovora na daljinu, koja se u knjigama pominje kao savršena i pouzdana. Glas one osobe na drugom kraju dopirao je do njega samo kao šapat. On zaključio da sigurno postoji neki dodatni način na koji se glas projektuje, zbijeno, u pravcu njenog uha.

U jednom trenutku Ling počne mrmljati na nekom drugom dijalektu engleskog jezika. To je teže pratio.

"Jej jej... Obro. PK šaću brže. Ali mor dlučite - dleko ili pdrobno."

Njen sagovornik sigurno je upotrebio neki ubedljiv argument, jer ona 'povuče' napred korakom mnogo bržim. Ali začas naiđe na sledeće uzbudljivo otkriće, zaboravi šta je obećala i počne se opet zadržavati oko sitnih pojedinosti. Njihovo napredovanje kroz šumu ponovo je bilo sporo kao i pre.

Lark zaključi da je ta karakterna slabost - naime, sklonost da se i previše dugo zadržava oko svakojakih živih bića - prvo što mu se zaista dopalo kod ove osobe.

Ali ona to brzo i pokvari: poče mu, sa visine, pokroviteljski objašnjavati šta znači reč 'nokturnalni' - da to znači 'noćni', da se odnosi na životinje koje su naročito aktivne noću, a ne danju. Sve polako, jednostavnim rečima. Lark suzdrža ogorčenje zbog ovoga. Kao dečak je pročitao dovoljno pustolovnih romana da sad zna šta se očekuje, kakvo ponašanje, od domoročana-vodiča. Zato on njoj sa punim poštovanjem zahvali na ovim objašnjenjima. Moglo bi biti u budućnosti i neke koristi od pažljivog održavanja tih stereotipa u njenoj glavi.

Koliko god da je bila prepuna oduševljenja i koliko god da je imala oštar vid, lovac nije bila. U tome se razlikovala od Dvera. Čak je i Lark primećivao oko sebe bujno izobilje znakova koji bi lovcu kazali mnogo, a njoj ništa: otisci šapa, slomljene grančice, izmet, mirisi kojima je neka životinja obeležila svoju teritoriju, pramenčići krzna, krljušti, torga ili perja. Svako dete iz svih šest naroda Jijoa pročitale bi takve priče, nađene duž staze. Ling je, međutim, primećivala samo ono što je u tom trenutku živo.

Pomisao na Dvera izmami iz Larka osmeh.

Kad se taj vrati iz svog bednog lova na jednu glaverku, pomisli Lark, ja ću imati super priču da ispričam, a ne on. Za promenu.

S vremena na vreme, Ling je rasklapala jedan instrument sa dva 'holio ekrana'. Stojeći iza nje, on je preko njenih ramena gladao oba. Jedan ekran pokazivao je, talasavo i pokretno, neki šumski prizor, i to iz nekog obližnjeg dela šume, što je Lark zaključivao po lišću. Ali drugi ekran pokazivao je tabele i brojke, njemu nečitljive, nerazumljive. To je bilo ponižavajuće. On je odavno pročitao sve tekstove o biologiji koji na Jijou postoje, i sve ih razumeo. Trebalo bi da mu je barem rečnik biologije poznat.

Možda stav 'da, bvana gospodarice!' i nije samo gluma, pomisli on; možda sam ja ipak, posle svega, nepismen.

Ling mu prilikom jednog takvog zaustavljanja objasni da su to podaci koje šalje sondažni robot koji se penje kroz istu ovu šumu, ali znatno ispred njih. "A sad, možemo li krenuti malo brže", reče ona

oduševljeno. "Robot je savladao neke vrlo zanimljive uzorke. Želela bih da do njih stignem pre nego što počnu da se kvare."

Lark klimanjem glave pokaza da je saglasan. Iako je ona, a ne on, bila ta zbog koje su do sada odmicali sporo.

"Kako god ti kažeš", reče on.

Prvi 'savladani' uzorak bio je jedan bespomoćni vauk crv čija je jazbina bila presečena glatko kao skalpelom. Mreža od nekog vlaknastog materijala odolevala je upornom batrganju crva koji ju je pokušavao probiti svojom koščatom glavom ne bi li nekako pobegao.

Ling progovori u svoj prsten. "Ovaj grabljivi oblik izgleda da je u srodnosti sa onim izdvajaćima rude koji su, pre tri eona, uvezeni sa Deznija za potrebe bujurske privrede. Organizmi nastali evolucijom od onih sa Deznija trebalo bi da padnu u letnji san posle injekcije metan-klatrata. Pokušaćemo sada sa jačom dozom."

Nanišaniła je pomoću jedne sprave iz koje munjevito izlete jedna cevčica koja se u letu gibala kao da je svesna, kao grabljivica koja juri u napad. Cevčica se zabode krvnički u jednu pukotinu između dve oklopne ploče na telu crva koji se na to trže, a onda klonu, drhteći.

"Dobro je. A sad da vidimo da li se encefalizacija promenila tokom poslednje megagodine." Ona se okrete Larku i objasni. "To znači, da vidimo da li sad imaju više mozga."

Eto znanja! - pomisli Lark, kome je i bez tog objašnjenja bilo savršeno jasno šta znači encefalizacija. Ali se uzdrža i reče:

"Aha! Zadivljujuće. Zadivljujuće."

Lark je naučio da joj dodaje instrumente, da izvlači uzorke krvi i da na razne druge načine pomaže svojoj poslodavki. U jednom trenutku, rapavi jezik jednog besnog dugojeda izlete kao bič kroz jednu rupu u mreži i polete ka Linginoj podlaktici, sa koje bi svakako ogulio dobar deo kože, da je Lark nije hitro sklonio odatle. Posle toga Ling kao da je shvatila da njen 'urođenik' može biti koristan i na druge načine, a ne samo kao vodič, nosač i neko ko će biti svakom njenom izjavom zadivljen.

Uzorci koje je robot hvatao bili su većinom 'mozgovita' bića, ona

kojima opstanak zavisi od pameti: grabljivice ili skupljači-svaštojedi. Ali Lark je smatrao da nijedno od tih bića nije ubedljiv kandidat za Uzdizanje. Možda kroz deset miliona godina, razmišljao je on, kad ova planeta bude ponovo otvorena za legalno naseljavanje. Do tada bi dugojedi ili eventualno skočižderi mogli biti spremni, provereni evolucijom i lfninom srećom, i tada bi neka dobrodušna starija rasa mogla da ih uzme pod svoje okrilje.

Pa ipak, dok je gledao kako Ling upotrebljava, kao kakva čarobnica, svakojake zrake i sonde da ispita jednog olinjalog strvigriža, Lark, nehotice, poče zamišljati kako bi to bilo kad bi se ta zver sada uspravila na zadnje noge i počela recitovati odu o bratstvu svih živih vrsta. Lingina skupina se očigledno nadala da će naći nešto dragoceno, nešto što bi na Jijou izronilo prevremeno.

Kad se nađe potencijal, pomisli on, potreban je samo još nečiji patronat, i nova rasa će krenuti Uzlaznom stazom.

U Biblosu je bilo i nekoliko tekstova koji su o tome govorili kudikamo drugačije: naime, da za uspešno rođenje nije uvek neophodna babica.

Lark se opredeli da krene za tom pomišlju, dok su hodali dalje kroz prirodu.

"Maločas si rekla da Zemljani više nisu poznati kao vučja rasa."

Ling se nasmeši zagonetno. "U taj stari mit još veruju neki. Ali drugima je poznata istina, i to odavno."

"Istina?"

"O tome odakle smo došli. Ko je dao čovečanstvu blagodet misli i razuma. Ko su naši pravi pokrovitelji. Mentori i vođe kojima dugujemo sve što jesmo i sve što ćemo ikada biti."

Larkovo srce zakuca brže. Nekoliko tomova o toj temi preživelo je onaj požar koji je opustošio police o ksenologiji u Biblosu, pa je Ling, ipak, znao da se ta rasprava žestoko vodila kada je šunjalački brod 'Kivot' poleteo za Jijo, pre tri veka. U tim vremenima, neki su nagađali da ljudska vrsta jeste dobila pomoć spolja, da su to uradili tajno izvesni dobrotvori koji nisu želeli da se njihov identitet sazna, davno pre početka istorije. Drugi su ostajali pri darvinizmu, tvrdeći da se inteligencija mogla razviti i sasvim samostalno, bez ikakve pomoći spolja, ma koliko skeptično na to gledala galaktička nauka. A sad

ova Ling tvrdi da je to pitanje rešeno.

"Ko su oni?" upita Lark prigušeno.

Osmeh se vrati, osmeh znalački, od koga njene visoke jagodice naprosto poleteše uvis. "Istinu za istinu. Prvo ti meni kaži šta je stvarno bilo. Šta traži jedna gomila ljudskih bića ovde, na ovako jadnoj i bednoj planeti?"

"Hm... Na koju gomilu misliš? Na nas ili na vas?"

Njen osmeh, sada bez ijedne reči, bio je jedini odgovor, kao da hoće reći - suzdržavaj se ti i odugovlači koliko god hoćeš, ja mogu da čekam.

Ling je naprosto išla za markerima koje je ostavljao neumoljivi robot. Markeri su ih vodili od jednog uhvaćenog stvorenja do drugog. Dan je polako odmicao ka smiraju, a Ling je forsirala tempo. Najzad stigoše na vrh jednog izduženog grebena. Odatle Lark vide nekoliko visoravni koje su se, jedna za drugom, dizale ka severu, ka dalekim vrhovima planina Rimer. Na najbližoj visoravni umesto uobičajenog pokrova jijoanskog drveća video se tamnije zeleni pokrivač od gusto zbijenog divovskog bambusa - gigabua. To su bile stabljike tako ogromne da je Lark čak i odavde razaznavao jednu od druge. Kroz to prostranstvo blago zanjihanih uspravnih cevi videle su se, na nekoliko mesta, kamene strmine koje su vodile od podnožja gore, do visoravni, a na jednom mestu video se i strmi pad vode.

Njihov poslednji uzorak bio je neki nesrećni kamenjarac, sada sav sklopčan tako da su videli samo loptu iz koje na sve strane strše mnogobrojne bodlje. Robot iseče mrežu pomoću koje je dosad sputao tolike žrtve. Ling poče podbadati stvorenje jednim šiljatim instrumentom iz koga su izbijale žestoke, kratkotrajne varnice; ali nikakve reakcije nije bilo. Namestila je jedan podešivač tako da varnice postanu jače, i pokušala ponovo, ali uzalud. Sa te tačke gde su varnice udarale, poče se izvijati pramičak dima, koji je tako smrdeo da se Larku okrete želudac.

"Mrtav je", dade Lark dijagnozu. "Imam utisak da tvoj robot, ipak, nije savršen."

Lark iskopa jednu rupu koja će im poslužiti kao klozet, a onda naloži vatru. Njegova večera sastojala se od hleba i sira, i bila je

zamotana u lišće. Njena večera bila je uvijena u metalne folije, ali čim ih je pocepala i podigla, večera poče da ključa i klobuča. U Larkov nos doploviše nepoznati, ali vrlo podsticajni, jaki mirisi. Pre nego što je sasvim pao mrak, Lark stiže da pokupi svu ambalažu koju je Ling oko sebe razbacala, i da sve to spakuje za nošenje kući, gde će se postupiti kako treba sa takvim smećem.

Ling kao da je sad bila raspoložena da nastavi razgovor.

"Vaš mudrac, Kembel, kaže da niko ne pamti tačno zbog čega su vaši preci došli. Neki prerano-došli ušunjaju se na svetove koji su ostavljeni na ugar i tamo su se počeli razmnožavati, iako je to zakonom zabranjeno. Drugi beže od rata ili od progona. Ja bih želela znati šta su vaši preci rekli rasama koje su već zatekli ovde, kad su stigli."

Kod šest naroda Jijoa, izraz 'prerano-došli' označavao je bandice odmetnika koji pobegnu sa Nagiba na teritoriju koja je, po Svetim spisima, zabranjena.

Ali mi smo, pomisli on, u tom smislu svi 'prerano-došli'. Čak i ako stanujemo na Nagibu.

U dubini duše oduvek je znao da je tako.

Ali, svejedno, on je dobio zapovest da laže.

"Grešiš", reče. U laži je gadan ukus. "Mi smo brodolomnici. Svi smo jednim zajedničkim bro..."

Istražiteljka se nasmeja. "E, hajde, molim te. Pametan vam je bio taj trik, s time smo se zamajavali ceo jedan dan. Pre nego što je naš brod otišao, znali smo. Ta vaša priča je nemoguća."

Lark stisnu usne. Niko nije ni očekivao da će se taj njihov blef održati večno. "Kako to misliš?"

"Jednostavno. Ljudi se kreću kroz galaksiju tek nekih četiri veka - trista pedeset jijoanskih ciklusa. Ni slučajno nisu mogli biti na istom onom brodu koji je doneo G'kekije na ovu planetu."

"Zašto ne?"

"Zato, dobri moj seoski rođače, što u vreme kad su se ljudi prvi put podigli u svemir, G'kekija nigde u svemiru više nije bilo."

Lark žmirnu, a ona nastavi.

"Kad smo vas videli onako poređane, duž celog oboda doline, prepoznali smo gotovo sve rase. Samo jednu ne: onu koja ima i

točkove na svome telu. Tu rasu smo morali potražiti u memoriji. Zamisli naše iznenađenje kad se pojavila slika G'keka, njihov naziv, a iznad toga reč koja se palila i gasila: izumrli."

Lark je bio sposoban samo da zuri.

"Tvoji točkasti drugari su velika retkost", zaključí Ling. "Ovi na Jijou su, izvan svake sumnje, poslednji primerci te rase."

A upravo si počinjala da mi se sviđaš...

Lark se mogao zakleti da u njenim očima vidi zadovoljstvo što ga je uspela ovoliko šokirati.

"Prema tome, vidiš", dodade Ling, "i ja i ti raspolažemo nekim istinama koje možemo kazati. Ja sam ti upravo saopštíla jednu. Nadam se da ćeš ti biti jednako otvoren sa mnom."

On zadržá ujednačen ton glasa. "Do sad ti nisam bio od koristi?"

"Nemoj me pogrešno shvatiti! Vaši mudraci su se tako nejasno izražavali o pojedinim stvarima. Možda neka naša pitanja nisu ni shvatili. Pošto ti i ja razgovaramo opširnije, možda će se štošta razjasniti."

Lark vide šta se dešava. Taktika: podeliti urođenike, pa ih ispitivati pojedinačno. Nije bio prisutan kad su se ovi ljudi sa neba sastali sa mudracima. Ova će ga sigurno uloviti u mrežu njegovih nelogičnosti ako ne bude krajnje obazriv.

"Na primer, kad vas je Kun pitao da li ste viđali druge svemirske brodove, od vremena kad su prvi prerano-došli sleteli na Jijo pa do danas, dobio je odgovor da su dolazili brodovi Zanga i spuštali se na talase da 'ližu more', i da su, osim toga, viđena neka udaljena svetla koja su mogla biti osmatrački brodovi Instituta. Ali nas, zapravo, zanimaju mnogo raniji..."

Prekide je oštar, treperavi pisak. Lingova podiže prst sa velikim, plavim prstenom.

"Da?"

I nagnu glavu da bolje čuje šapat koji je, očigledno, bio projektovan pravo u jedno njeno uho.

"To je provereno?" reče ona, uzdižući glas iznenađeno. Poče nešto petljati oko jedne 'fišeklije' na svome opasaču, opet izvuče holio-projektor, ne veći od džepne knjige, rasklopi ga; dva ekrana se

uspraviše i oživeše. Na levom su bile slike šume, koje su se pokretale na način koji je pokazivao da se neko i sad kreće kroz sve gušći mrak koji tama vlada.

Mašine ne spavaju, zaključa Lark.

"Prebaci sa četvrte sonde na petu", naredi Ling. Levi ekran najednom se pretvori u 'sneg' statika. Na desnom ekranu, sve tabele i grafikoni ostadoše prazni, sa naznačenim poprečnim crticama koje na šestom galaktičkom jeziku znače 'nula'.

"Kad se to desilo?" upita istražiteljka svog dalekog kolegu. Lark je sad posmatrao njeno lice i razmišljao kako bi dobro bilo kad bi reči njenog sagovornika mogao čuti nekako bolje, a ne samo kao nejasno mrmljanje.

"Daj snimak poslednjih deset minuta pre uništenja sonde."

Na levom ekranu se posle nekoliko trenutaka pojaviše opet slike. Uzani zeleni hodnik, gore traka neba, dole neka traka vode sa puno žabokrečine. Zeleni zidovi sačinjeni od zbijenih stabala velikog bambusa.

"Ubrzaj dvostruko", reče Ling nestrpljivo. Veliki stubovi počеше da proleću, zamućeni od brzine. Lark se sagnu bliže; ovaj prizor bio mu je nekako poznat.

Iz ove uzane 'ulice' u šumi robotska sonda naglo je izletela u plitak krater nalik na činiju po kojoj su razbacane ogromne stene; u sredini je bilo malo jezero opkoljeno sa svih strana trnovitom preprekom dugačkih lijana.

Čekaj malo, pomisli on. Znam gde je ovo...

Krst od četiri nišanske crte modre boje plovio je preko ovog holio-prizora. Usmerio se ka penušavoj obali jezera. Na desnom ekranu palili su se i gasili crveni simboli na tehničkom šestom galaktičkom. Lark se morao dobro potruditi da bi razabrao bar neke reči:

...anomalija... izvor nepoznat... jaka digitalna aktivnost...

Pripala mu je muka od načina na koji se slika zaletela ka svom cilju, kroz gromade ostale od rušenja drevnih bujurskih građevina. Grimizni simboli ustremili su se preko slike, ka njenom središtu. Bilo je to usmeravanje pažnje u 'tunel' u kome je sve postalo jasnije vidljivo, dok je sve izvan tunela bilo mutnije. Uskomešani amblemi nagoveštavali su - Lark pročitao, uznemiren - pripremanje oružja.

Nagomilavanje energije radi ispaljivanja.

Dver je uvek govorio ljudima da je taj mulk-pauk gori od ostalih i da ga se treba kloniti, pomisli Lark. Ali zašto bi to zabrinulo robota?

Pade mu na um još jedna misao.

Zaboga, pa zar nije upravo na tu stranu Dver pošao u poteru za onom odbeglom glaverkom?

Mašina je usporila. Lark je prepoznao spletove debelih pipaka ostarelog mulk-pauka koji se raširio i zamrsio oko tih bivših, ko zna kakvih, građevina Bujura.

Robotov pogled pređe preko jedne blede prilike opružene po zemlji, i Lark žmirnu.

Zar ono nije bio glaver, ili glaverka? - upita se on. Opružena po zemlji? Tako mi Ifni, toliko se potrudismo da sakrijemo postojanje glavera, a ova njihova mašina snimi glavera i ide dalje, ništa ne primeti.

Još jedno iznenađenje kliznu rubom slike koja je usporavala kretanje napred. Jedna vitka četvoronožna životinja, žilavog izgleda, u crnom krznu koje se maltene stapalo sa bojom okolnih zamršaja. I beli zibi te životinje: nura. Nur je iznenađeno i prkosno škljocao zubima ka mašini koja ga je začas nadletela i skrenula u jednu stranu, idući za svojim poslom.

Šta će nur tamo? U planinama? Lark, i ne znajući zašto, oseti ukus žuči.

Mašina je usporila toliko da je sad samo lebdela i vrlo malo se pomicala napred. Nišanska sprava se okrenula dole, ka tački oko koje se sve komešalo od grimiznih znakova opasnosti. Lark pročita neke reči na desnom ekranu:

...digitalna svest... nivo devet ili veći...

Zapravo se dole, u mraku i zaplitajima pipaka, malo moglo videti, samo neko lepršanje tačno između četiri nišanske linije. Robot je, dakle, nišanio pomoću nekih drugih svojih čula, a ne optički.

...autonomno odlučivanje... uništiti pretnju odmah...

Najednom, mutna slika sevnu blistavom belinom. Koplja razbesnelih belih munja počela su da se zabadaju u tu kaljugu pipaka, odsecajući paukove udove. Iz presečenih pipaka, koji su sad šibali divlje na sve strane, prosipali su se proključali sokovi. Za to

vreme, nišanske linije njihale su se tamo-amo, pokušavajući da se uposteje na nekoj meti koja je neprestano izvrđavala, ali u ograničenom prostoru.

Ling je čitala desni ekran, ispunjen podacima, i psovala robota što je tako glup, što ne ume da ubije metu 'čisto'. Zato je Lark bio siguran da nije primetila nešto što se samo za tren pojavilo na jednoj ivici holio-slike. Pojavilo, i nestalo, ali kao da mu je opeklo očni nerv.

Ruke i noge jedne - ne, dve ljudske osobe zapetljane među pipke. Dve osobe koje pokušavaju da se sklone od belo užarenog gneva što šiba sa neba.

Opet statik na levom ekranu, i nule.

"Pa, ne mogu sad da pođem tamo. To je pola miktara odavde. Šta, pa da se ja i moj vodič smandrljamo negde u neku jarugu, a? Moraće to da čeka do..."

Ling sasluša odgovor i uzdahnu. "Dobro, pitaću ga." Ona spusti ruku sa prstenom i okrete se.

"Lark, ti poznaješ ovaj teren, postoji li neka staza do..."

Zaćuta, hitro ustade, poče se osvrutati.

"Lark?"

Uzviknula je to u noć, koja je sad bila somotno crnilo poprašeno treperavim, blistavim zvezdama galaktičkog kraka, trećeg po sjajnosti u ovoj galaksiji.

"Lark? Gde si?"

Vetar je pokrenuo grančice iznad njene glave, ovlaš se provukao kroz tišinu šume. Nije mogla znati pre koliko vremena je Lark otišao, niti na koju stranu.

Ona opet uzdahnu, podiže prsten ka ustima, i podnese izveštaj da je napuštena.

"Otkud znam?" odgovori ona na kratko, oštro pitanje. "Ne može se ni zameriti tom nervoznom majmunu što se upaničio. Nikad ranije nije video robotov zrak za seču. Otperjao je on već do svoje kuće, ali možda se neće zaustaviti ni do obale."

"Da, da. Znam da o tome nismo doneli odluku, ali sad je kasno. A nije ni bitno. Izvukao je od mene samo nekoliko nagoveštaja. Imamo

mi toga još puno na raspolaganju, imaćemo čime da podmićujemo urođenike. On nije jedini, ima njih tamo još mnogo."

ASK

Nesloga sve veća.

Zajednica se grči sama protiv sebe, kao Treki čije je torusne prstenove neko surovo nabacao i pritisnuo jedan na drugi, a nije prvo odgajio blagotvornu slogu i brak između njih.

Dolazi Urkinja, kurir, galopom, iz naselja na nižim delovima Nagiba, gde strah, brižnost i kaos vladaju kao despotske gheuenske kraljice u vremena stara. Neka sela ruše svoje sopstvene rezervoare za vodu, silose za žito, solarne grejače, vetrenjače, i pri tome se pozivaju na autoritet Svetih spisa, koji su, po njihovom mišljenju, važniji nego naređenje što ih je naš savet mudraca poslao žurno celom narodu jedan dan posle dolaska broda, naređenje da se primeni politika 'čekati i videti'. U isto vreme neki drugi štite svoje ambare, dokove i legla, trude se svim silama da preko svega toga nagomilaju kamuflažno rastinje - i zbog toga ratuju sa susedima koji navaljuju na njihovu dragocenu imovinu naoružani buktinjama i motkama.

Zar ne bi trebalo da bude bolje ovde, na Okupljanju? Zar nisu najbolji predstavnici Šest naroda došli ovde na godišnje obrede jedinstva? Ali, gle, ipak se otrov uskomešao i ovde.

Prva nesloga - zla sumnja protiv naših najmlađih septa. Šta ako su naši susedi, ljudi, u nekom savezništvu sa ovim tuđinskim uljezima? Pljačkašima? Ako nisu sada, da li bi mogli vremenom doći u to iskušenje?

O, misli opaka! Oni su nauci najvičniji od svih Šest. Kakvu bismo nadu imali, bez pomoći njihove, ikad da prozremo prevare ovih bogolikih prestupnika?

Neki deo poverenja uspeli su uspostaviti plemeniti Lester i njegovi zamenici, koji se zaklinju na vernost Jijou i Svetom Jajetu. Pa ipak, zar ne leti mnoštvo glasina i gnusnih sumnji, kao čađ u kovitlac bačena, kroz ove blage livade planinske?

Nesloga se uvećava. Jedna ekipa je otišla da pobere, iz jedne od

dubokih pećina gde se divlji reuzi množe, najnoviju žetvu njih. Tamo su pećine nađene prazne, bez ijednog reuga na zidovima. A reuzi koji su ovde kod nas leže kao uspavani. Odbijaju da se hrane našim životnim tečnostima i da nam pomognu da između sebe delimo tajne naših duša.

Dalja nesloga, razdiranja nova. U svim rasama mnogi su sad u iskušenju, privučeni sirenskim pesmama. Slatkim obećanjima naših nedobrodošlih gostiju. Ljigavim obećanjima, rečima drugarstva.

I ne samo rečima.

Pamtite li, prstenovi moji, kad su zvezdana ljudska bića počela širiti vest da nameravaju isceljenja preduzeti?

Pod platnenim svodom preuzetim od nas, koji nam je kao šatra na svetkovinu služio - sada u senci njihove baze, crne kocke, sedeli su i pozivali sakate, bolesne i ranjene. Mi mudraci ništa tu ne možemo, osim da gledamo, zbunjeni, kako u redu stoje naša braća bolesna, kako hramlju i vuku se unutra, i kako izlaze lakim kasom, preporođeni, jednim delom izlečeni.

Uistinu, činilo se da je mnogima ublažen samo bol. Ali kod nekih drugih - promena čudesna! Umesto na vratima smrti, stoje oni sada na kapiji novog zdravlja, obnovljene mladosti i moći.

Šta mi tu možemo, zar da zabranjujemo? Nemoguće. A ipak, kakvo izobilje uzoraka naši iscelitelji uzimaju! Cevčice nebrojene pune uzoraka naših šest biologija. Koje god da su praznine imali donedavno u svojim dosjeima o nama, sada su popunjene; oni sada znaju sve o našim snagama i slabostima, o genima našim i skrivenim sklonostima.

Oni koji se vraćaju sa isceljenja, jesu li dobro primljeni kod svojih? Neki ih izdajnicima nazivaju. Neki u njima nečist primećuju i okreću se od njih, puni mržnje.

I tako se delimo. U novim neprijateljstvima nove pod-podele nastaju.

Jesmo li još Okupljanje? Jesmo li i sad Zajednica ili to više nismo?

Zar nisi ti, moj/naš treći odozdo prstene, ti koji si već godinu dana pre toga bolovao od jedne zle boljke što se zove zakrećenje torusa -

zar nisi pokušao navesti ovu ostarelu gomilu prstenova da krene polako prema tom zelenom platnenom paviljonu gde se nude čudesna izlečenja, mada ne nesebično? Ako se raskoli pojavljuju kao kuga i u ovom entitetu koji je drugima poznat pod zajedničkim imenom 'Ask', može li onda društvo, od jedinka sačinjeno, pokazati iole veću slogu?

Oduvek smo se plašili nebesa nad nama. Ali međusobni sukobi sada u rojevima kruže upravo kroz livade ove naše, ispunjavaju naše dane uskraćenosti toliko da počinjemo i ove zemlje jijoanske da se plašimo isto koliko i neba.

Možemo li se ičemu nadati, prstenovi moji?

Noćas na hodočašće polazimo. Najmudriji iz svih Šest krenuće pod okriljem tame, mukotrpno, pored jama iz kojih vulkanska isparenja provejavaju, pored litica zavijenih izmaglicama, do mesta gde leži Sveto Jaje.

Hoće li nam ono odgovoriti, ovog puta? Ili će njegova mukla ćutnja višenedeljna da se nastavi?

Možemo li se još ičemu nadati?

Postoji osećaj koji smo mi Treki naučili opisivati tek kad smo na Jijou upoznali ljudska bića. Ali nikada do sad nisam/nismo osetio/li bol toga tako jasno. To je jedna pustoš koju nije moguće dobro opisati na galaktičkim jezicima koji naglašavaju tradiciju i bliske odnose, podređuju misli o sebi samome mislima o rasi i klanu. Ali u angliskom jeziku to osećanje je središnje, i dobro znano.

I zove se: sam.

DVER

Spasavali su jedno drugo, naizmenično.

Nije to bilo lako. Svest je stalno pretila da će se udaviti pod talasima bola iz njegovih mnogobrojnih posekotina i opekotina. Da bi sve bilo još gore, Dver je imao utisak da je gluv.

Reti se stalno spotala, ali nije htela da upotrebi ruke ni za šta osim za stiskanje tog blaga koje je tako čvrsto pritisnula sebi na prsa.

To blago zamalo da im oboma dođe glave, ne tako davno, kad se Reti bacila, vrišteći, natrag u oluju plamena i kiselnih isparenja, očajnički tražeći ostatke svoje dragocene 'ptice' među presečenim pipcima pauka i užarenim komadom užasne mašine koja je pala sa plamenog neba.

Dveru je bilo otprilike dosta kad se izvukao drugi put iz svega toga.

Ti, mala, pomisli on, ako uđeš tamo i treći put, možeš i da ostaneš, baš me briga.

Dva strelometa daleko nosio ju je na rukama. Pluća su ga veoma bolela, koža mu je bila opečena. Bežali su od zapaljenog mulk-pauka sve dok najgori smrad, vrešina i najzagušljivija isparenja ne ostadoše znatno iza njih. Najzad je spustio Reti pokraj blatnjavog potoka koji se ulivao u jezerce, i zamočio lice i ruke u hladnu vodu. Ta tečnost mu je gasila žeđ i smanjila bol napola, ali i to je bio svojevrsan šok koji ga je maltene mogao ubiti. Grabeći vazduh on udahnu i vodu, zakašlja se, odgurnu se od dna, i onda, pošto je bilo klizavo, pade sasvim u potok i tu poče da se koprcu ne jako. Da ga Reti na uhvati za kosu i ne izvuče na obalu, mogao se udaviti tog trenutka.

Kroz kašalj i grcanje probi se i njegov ironičan smeh, na trenutak; jer misao je bila - posle svega, tako otići...

Neko vreme su samo ležali u potoku, premoreni, drhteći jedno pokraj drugog, pomičući se samo malo, tek koliko da zahvate pune šake blata i rastrljaju ga jedno drugome preko golotinje i preko

opekotina. Blato je blažilo najbolnija mesta i koliko-toliko štitilo od noćne hladnoće koja je stezala sve jače. Dver pomisli na toplu odeću koja mu je ostala u rancu, a ranac lepo smešten - između dve gromade ruševina, negde tamo gde je sad požar.

A i moj luk, ostavio sam ga na jednoj steni, pomisli on, i odmah suzbi tu brigu neizrečenom psovkom. Zaboravi prokleti luk! - reče sebi. Vратиćeš se po njega kasnije. Sad samo beži što dalje od ovog mesta.

Pokuša da sakupi snagu i da ustane. I Reti je to pokušavala, ali sa istim ishodom kao on: posle svakog takvog napora samo bi zaječala i srušila se nazad. Posle nekog vremena Dver je uspeo da se podigne barem u sedeći položaj. Zvezde su se njihale iznad njega, jer on nije uspevao da sedi uspravno; gurao ga je zimski vetar.

Pokreni se, smrznućeš se, reče on sebi.

Nedovoljan razlog. Ne jači od ovog šoka i premora.

Onda pokreni bar devojkju. Nateraj je da se pokrene, da ne bi...

Da ne bi - šta? Dver, nekako, nije verovao da bi i patnje dvaput veće od ovih mogle ubiti Reti. Neće nevolje nju još da ispuste iz svojih kandži. Nevoljama je ona izuzetno korisna kao saveznica i prijateljica.

Ali krenuo je u dobrom pravcu. Bio je siguran u to. Postoji još nešto. Neka druga dužnost. Njega neko čeka, on treba nekome da se vrati...

Glaverki. Dverovi očni kapci prekriveni blatom otvoriše se.

Ostavio sam je vezanih nogu. Umreće od gladi. Ili će je pronaći neki liger.

Drhtavim rukama i nogama on se izbori da se pridigne na kolena - ali uvide da dalje ne može.

Reti se takođe pridiže na kolena i vide da ne može da ustane. Odmarali su se tako, klečeći, naslonjeni jedno na drugo.

Kad narod pronađe naša dva zaleđena tela u ovom položaju, pomisli on, neko će sigurno zaključiti da smo se voleli.

Već je i to bilo dovoljan razlog za pokret odatle. Ali poruke koje je on slao svojim rukama i nogama ostajale su neposlušane.

Jedna blaga vlaga pogladi njegov obraz...

Prestani, ti, Reti, pomisli on.

Ponovilo se. Nešto vlažno, ali prilično hrapavo.

Pa šta to radi ova mala sad? Liže me? E, od svih nenormalnih...

Opet taj vlažni jezik - nekako suviše dugačak i hrapav da bi pripadao maloj prerano-došljačkoj devojci. Dver uspe da okrene glavu... i žmirnu videći dva ogromna izbuljena oka kako rotiraju nezavisno jedno od drugog sa dve strane jedne široke oble glave. Glaverka opet otvori usta. Ovaj put njen jezik hrapavo pređe preko jedne Dverove usne i obe nozdrve. On se trgnu malo unazad, onda uspe da kine.

"K-kako... kako...?"

Videći da je dostupan jači oslonac, Reti odmah ostavi Dvera i uhvati se glaverki oko vrata. Ali iz druge ruke nikako nije ispuštala svoju dragocenost, komad metala sačinjen od raznih grudvica i obrtnih delova i oprljenog metalnog perja.

Dver ne zastade da postavlja pitanja svojoj dobroj sreći. Natisnu se žurno, celim telom, uz glaverku, uz to telo prekriveno kratkim krznom, željan da upije što više toplote. Reti je isto tako učinila, sa druge strane. Strpljivo - ili apatično - stvorenje im to dopusti. Dver posle nekog vremena nađe snage da se osovi na noge.

Oko jedne od glaverkinih zadnjih nogu bio je i sad vezan komad konopca. Videlo se da je čvor pregrizen. Iza glaverke stajao je i cerio se od uha do uha uzrok ovog čuda. Blatko je dobacivao Dveru podsmešljive i vesele poglede; oči su mu blistale.

Ti ćeš se uvek potruditi da dobiješ sto posto priznanja za svaku tvoju zaslugu, zar ne? - upita se Dver, znajući da je to nezahvalo, ali ipak ne mogavši da tu misao suzbije.

Još jedna blistava eksplozija proseče zracima sjaja nebrojene crne senke; a svi su zraci dolazili iz iste one tačke blizu jezera gde je već bio požar. U roku od samo još nekoliko dura, dogodiše se još dve eksplozije, što je bilo dovoljno da poništi svaku pomisao na povratak na to mesto po ranac i druge njegove stvari. Vatra se tamo širila.

On pomože Reti da ustane. Oboje su se naslanjali na glaverku, da bi se lakše održali na nogama. Dver samo jednom kretnjom glave pokaza, ili reče, devojci: hajde. Bolje je umreti u pokretu nego

naprosto ležati ovde.

Čak i dok se teturao po mraku, otupeo od hladnoće, bola i umora, Dver nije mogao da se ne pita šta je ono video.

Jedna mala ptica-mašina mogla bi biti retka, ali objašnjiva - ostatak iz dana Bujura, nekako preživeo i sačuvan sve do ove ere, koji sad luta zbunjeno po kontinentu što su ga njegovi gospodari odavno napustili. Ali druga mašina, ona koja lebdi i iz visine razara, nikako nije ošamućeni ostatak iz doba kad su Bujuri imali koncesiju na ovu planetu. Ta druga bila je silovita i odlučna.

Nešto novo na svetu.

Dver i Reti zajedno su krivudali još jednom avenijom između dve šume bambusa. Taj uski prostor štitio ih je od ledenog vetra, ali i od potrebe da odlučuju o bilo čemu. Svaki korak vodio ih je dalje od požara kod jezera; to je Dveru odgovaralo.

Tamo gde postoji jedna mašina smrti, pomisli on, moglo bi ih biti i više, zar ne?

Šta ako još jedna levitirajuća mini-tvrđava dođe da osveti svog brata? Na ovu pomisao, uzani prolaz kroz bambusovu šumu, sa zvezdanim krovom, prestade da izgleda kao pribežište, postade, umesto toga, stravična klopka.

Najzad i tom hodniku od bambusa dođe kraj. Svo četvoro su se 'prosuli' po livadi gde je trava bila do kolena i njihala se pod udarima oštrog, ledenog vetra koji počeo naglo izvlačiti toplinu iz njihovih tela. Vukli su se dalje, a kovitlaci ledenih kristala vijali su se oko njih. Dver je znao da je samo pitanje vremena kada će se on i Reti srušiti.

Šumarak nekog mladog, niskog drveća pomešanog sa žbunjem, pored još jednog potoka, nedaleko od staze... Tresući se celim telom, on gurnu glaverku da pođe na tu stranu, treko trave koja je, sad prekrivena tankim slojevima leda, pucketala i krckala pod njihovim nogama.

Ostavljano tragove, upotno je prekorevao lovac u njemu. Lekcije naučene od starog Falona doplovile su u njegovu svest: zadržati se na golom kamenu, ili na vodi... kad si progonjen, idi niz vetar...

Ni od kakve koristi, sada. Pa ipak, nagon ga povede ka jednoj stenovitoj izbočini zarasloj u žbunje. Nemaju upaljač, nemaju ni

parčence kременa - dakle, najbolja taktika im je sada da nađu kakav-takav zaklon. Ispod te stene: nekakva udubina. On poče silom odvajati Retine ruke od životinje koju je zagrlila, i pokazivati i gurati je sve dok Reti nije shvatila da treba da se sagne i uvuče pod tu stenu. Glaverka se uvuče takođe, i to puzeći, a Blatko na svoj način, pripijen uz glaverkina hrapava leđa. Dver, poslednji. On navuče na 'ulaz' gomilu grana, na takav način da bi one mogle zadržati opalo lišće koje vetar bude donosio. Zavuče se i on najzad, puzeći, pod sve to, u višerasni zamršaj ruku i nogu, krzna i kože - i nečijeg kiselog daha, ne mnogo daleko od njegovog lica.

Telesna toplota počela se širiti kroz ovaj zatvoreni prostor; snežne pahuljice sada su isparavale sa kože. To ti je baš naša sreća, pomisli on: sneg, ovako kasno u proleće. Stari Falon je govorio da u planinama postoje samo dva godišnja doba. Jedno se zove zima. Drugo takođe jeste zima, mada se ne zove tako i mada ponešto zeleno raste tu i tamo da prevari neoprezne.

On reče sebi da ove vremenske prilike nisu stvarno loše - ne bi bile, zapravo, da njemu i Reti nije sagorela odeća otpala sa tela, i da nisu oboje već u šoku, i da imaju kakve zalihe.

Posle nekog vremena uvide da njegova gluvoća verovatno popušta. Čuo je cvokotanje nečijih zuba, onda i neko mrmljanje, i to iza sebe. Onda ga neko oštro munu u rame.

"Rekla sam, možeš malo da se pomeriš?" dernjala se Reti vrlo blizu njegovog uva. "Legao si mi na..."

On se pomače. Nešto koščato izvuče se ispod njegovog grudnog koša. On leže na isto mesto, ali sada na kamenčiće, oštre, ledeno hladne. Uzdahnu.

"Je li ti dobro?"

Ona se poče opet nešto vrpeljiti. "Šta si rekao?"

Izvio se, pogledao na tu stranu, video njen nejasan oblik u mraku. "Je li ti dobro?" povika on iz sveg glasa.

"A, to. Ma, odlično. Nikad bolje, tupavi. Al' ti je pitanje!"

Dver uzdahnu. Ako ona ima energije da bude ovakva opasnica, onda je sigurno daleko od kapija smrti.

"Imaš nešto za jelo?" dreknu Reti.

On zavrte glavom odrečno. "Naći ćemo nešto, ujutro. Do tad, ne

govori ako ne moraš."

"Zašto?"

Malo je nedostajalo da joj kaže: zato što roboti verovatno imaju uši. Ali zašto zabrinjavati malu?

"Štedi snagu. Sad budi dobra i spavaj."

Neka slaba vibracija. Možda to devojka nešto govori poluglasno, možda ironično oponaša njegove reči. Ali on to ne može pouzdano znati; a to je jedan divan uzgredni efekat ovog velikog stradanja koje se njegovim ušima desilo.

Blatko se poče energično, oštro gurati, i najzad zauze mesto tačno između njih dvoje. Ostade da leži tako. Dver se pridiže, odvoji od glaverkinog toplog boka, na takav način da mu je glava sad nešto više virila iz zaklona. Grozna hladnoća zahvati ga po licu. Virio je iz žbunja, osmatrao putanju kojom su došli dovde, ogromnu bambusovu šumu i procep u njoj gde su se provukli. Kao improvizovano lovačko sklonište, ovo što sad imaju nije loše. Kad bi samo palo nešto više snega, da sasvim zatrpa njihove tragove u sleđenoj travi.

Pobegli smo ti, Jedinštveni, pomisli on, uživajući u pobedi koju nije on izborio. Mnogi delovi njegove kože i sad su nekako previše otupeli, tako hladni da se ni u dodiru sa glaverkinom toplotom ne mogu zagrejati, a to su tačno mesta gde se zalepio paukov zlatasti i providni fluid za očuvanje plena. Nema načina da se to sad očisti... Možda će ta materija ostati na njegovoj koži zauvek.

Nije bitno; pobegli smo ti, zar ne? - upita se on.

Nešto kao da vrlo blago, ovlašno dodirnu njegov um. Ništa određeno, ali dovoljno da pobudi jednu golicavu trunčicu sumnje. Pa, nije valjda onaj ludi, matori mulkonja ostao živ u onom paklu pokraj jezera?

To je samo moja mašta. Bolje da ja to zaboravim.

Na nesreću, iz njegove mašte doploviše tačno one reči kojima bi ludi mulkonja svakako odgovorio, kad bi mogao.

Ah, dragoceni moj primerku. Zar ne kažeš tako svaki put?

Drhteći, i to ne samo od hladnoće, Dver se spremi za dugotrajno dežurstvo. Sedeo je i motrio da li će još kakva čudnovata spodoba da se pojavi na izlazu iz 'uličice' u bambusovoj šumi.

Neki zvuk prenu Dvera iz sna prožetog osećanjima neuspeha i paralize. Uspe da otvori oči, ali se one same opet zatvoriše kad u njih udari ledeni vetar. Uznemiren, on se pokušava usredsrediti, ustanoviti šta ga je to probudilo. Ali ne nađe ništa osim nerazumne pretpostavke da je neko izvikivao njegovo ime.

Dolfin je bio u visinama, blizu zenita, uz njegov bok treperile su plavobeke zvezde; činilo se da roni kroz neke mlečnobeke talase.

Kroz oblake. Poče opet sneg.

On žmirnu, pokušava da izoštri vid. Nešto se kreće, tamo.

Podiže ruku, nameravajući da protrlja oči, kad: prsti neće da se rašire, ostaju zgrčeni. On ih pritisnu na lice; bili su kao okamenjeni. Simptom šoka koji je dodatno pogoršan promrzlinom.

Tamo, pomisli on. Da li je ono?

Zaista se nešto kretalo. Ne još jedan robot, koji lebdi samozadovoljno na svojim stubovima sile; nego dvonožna prilika koja hita napred i spotiče se. Čovek žuri uzbrdo. Dver odmah oceni, profesionalno, da to nije pametan tempo hoda za ove okolnosti. Ko god da je, umoriće se daleko brže nego što je to neophodno. Osim toga, nijedan zadatak ne vredi toliko da se krene noću, po ovom vremenu, u takav rizik.

Od svih šest naroda, samo bi ljudi ili Huniši mogli da se probijaju kroz sneg na ovoj nadmorskoj visini, ali nijedan Huniš ne bi dopustio sebi ovakvu žurbu.

Hej, ti! Ne zalazi u taj bambus! Opasnost!

Ali nije to rekao, samo je hteo reći, a graknuo je nešto tiho, jedva dovoljno da se nur Blatko prene iz sna i malo podigne glavu.

Ej, budalo, pomisli on. Zar ne vidiš tolike naše tragove u travi i snegu? Široki su kao bujurski autoput! Jesi li slep?

Čovek je naprosto orao kroz sneg, i protutnjao pored njih, i zaleteo se u otvor u gustoj šumi ogromnog bambusa, koji je stajao u noći kao ulaz u crkvu; Dver klonu, mrzeći sebe zbog ove slabosti.

Samo je trebalo da viknem. Ništa više. Samo jedan mali povik.

Staklastih očiju, gledao je kako nove pahuljice popunjavaju taj trag u snegu, polako brišu sve znakove koji bi ikoga mogli dovesti do ove stene sa udubinom ispod.

Pa, hteo si da se sakriješ, zar ne.
Možda njih četvoro nikada neće biti nađeni.
Dver više nije imao dovoljno snage da oseti tu ironiju.
E jest neki lovac. Mnogo dobar lovac...

NEZNANAC

Trebaće se neko vreme navikavati na ovo neobično, neverovatno putovanje, na ovu jurnjavu drvenim čamcem koji klizi niz kanjone, juri tik pored visokih, kamenih zidova, daje mu osećaj neverovatne brzine. Što je pomalo čudno, jer on zna da je nekada putovao mnogo, mnogo brže od ovoga... samo ne može, baš sad, da se priseti na koji način.

A tu su i njegovi saputnici, mešavina rasa, takva da je zapanjujuće pogledati ih.

U prvom trenutku užasno se prepao nekih od njih, naročito onog gnjecavog stvora koji izgleda kao da je nekoliko ogromnih, sluzavih uštipaka natrpano jedan preko drugog, ali tako da odozgo dolaze sve manji i manji; iz te stvari, kroz neke ventile, dopiru smradovi neobično složeni, koji grebu i golicaju njegov nos i jezik. I sam pogled na tu kupastu spodobu užasavao ga je, brisao mu sve misli iz uma, iako on uviđa da postoji nešto sasvim drugačije kod ovog jednog Jof...

Njegov um odbija da to dovrši. Jof - šta? Nema odgovora, nema imena, mada on uporno traži, roni i baca mreže.

Reči ne dolaze lako. Odbijaju da dođu. Najčešće ne dolaze uošte.

Još gore: on nije u stanju da govori. Niti da uobličava misli. Niti da razume uobličene zvuke koje drugi upućuju prema njemu. Čak i imena, najprostije nalepnice za sve stvari, odbijaju da ostanu u njegovom zahvatu, iskliznu ljigavo, kao iz nekog besa ili straha, kao da ne podnose njegov dodir.

Nije bitno.

On donosi odluku da čeka, pošto ne može doneti nikakvu drugu. Uspeva da savlada svoju odvratnost kad mu prilazi ta živa kupa od prstenasto uvijenog testa. Trudi se, zato što je jasno da taj stvor pokušava njega da isceli, i zato što bol svaki put donekle popusti, kad god to biće obavije svoje uljaste, tanke pipke oko njegove glave.

Vremenom, takvi dodiri postaju čudnovato prijatni.

Osim toga, obično je negde u blizini i ona. Obraća mu se blagim glasom, ispunjava tunelsku suženost njegove pažnje svojim osmehom, daje kakvu-takvu osnovicu za bar malo optimizma.

Malo šta on pamti o svom ranijem životu, ali se mutno ipak seća ponečeg o načinu na koji je živeo... Ne pamti filozofiju, samo nešto kao stav... Naime:

Ako se čini da Vaseljena pokušava da te uništi, najbolji način da uzvратиš udarce jeste da imaš nadu.

Deveti deo: KNJIGA MORA

Zaborav, da bi blagosloven bio,
ne sme nasumce pasti;
on mora najboljim redom rasti,
dok ne nastupi oblivio.
Da svet materijalni podvrgneš svojoj volji,
ta želja - nje se prvo liši;
zatim, želje da budeš od drugih bića viši;
a onda, pusti da te oblikuju mudriji i bolji.

Spisi obećanja

ALVINOVA PRIČA

I tako smo se našli čak gore, u razređenom i suvom vazduhu navrh planine Guen, okruženi jarom, prašinom i sumpornim mirisima iz Urijeline kovačnice, i pitali se: o čemu to Gibz alhemičar želi da priča s nama?

Naš Treki nam kaže da nas sad šalju u drugu vrstu pakla. Ali drži se, Alvine. Pričaj onako kako bi to učinio ljudski pripovedač u vremenima davnim. Prvo opiši prizor pa onda radnju.

Gibz u svojoj prljavoj i čađavoj radionici smućkava nekakve recepte za metal i staklo. Taj njegov ćumez uopšte ne liči na Urijelinu besprekorno čistu, savršeno sređenu dvoranu sa diskovima koji se vrte. Kod njega su mineralni prahovi prosuti po izmrljanim drvenim policama, a zemljani ćupovi smrde, puni kojekakvih otrovčina. Jedan prozor u obliku uspravnog proreza otvoren je ka severnim vidicima koji se pružaju sve do jednog mesta gde su razmazane neke boje toliko jake da od njih bole oči, a to bi mogao biti jedino Spektralni tok; ovo opet znači da se nalazimo sasvim na vrhu planine Guen, toliko visoko da bi još korak dalje značio pad u ključalo vulkansko grotlo Guena.

Pod prozorom, roj muva koje kruže iznad velike gomile nabacanih ostataka hrane. Nadam se da nismo prekinuli Gibzov ručak.

Četvoro nas - Hakica, Štipko, Ur-rona i ja - popeli smo se ovde, u alhemijsku laboratoriju, zato što nam je tako naredila Urijel, velika kovačica, vladarka ove industrijske tvrđave koja leži na uzdrhtalom, uzdignutom kolenu Jijoa. U prvi mah sam smatrao da nas je uputila ovamo samo da bi se otarasila dosadne mlađarije, da bi se mogla sasvim posvetiti raspravi sa svojim ljudskim mudracem o načinima na koje bi mogao biti poboljšan njen voljeni aparat sastavljen od zupčanika, koturača i stakla koje se vrte. Njena glavna pomoćnica, Urdonol, gundala je nezadovoljno dok nas je vodila kao malo stado uz jednu rampu ka Trekijevoj sobi za smućkavanje. Samo naša prijateljica Ur-rona izgledala je vesela, maltene oduševljena. Hakica i ja smo se pogledali, pitajući se zašto je ona takva.

Odgovor smo dobili kad je Gibz izišao iza radnog stola, vukući

svoje masivno, pegavo, kupasto telo. Reči počeše da nailaze kao penušavi mehurići iz njegove naborane cevi za govor koja mu je bila na trećem torusu odozgo.

"Vi pametni mladi iz četiri rase, budite pozdravljeni! Predivne vesti za vas, čast je javiti. Odluka da se odobri vaš pohod, to se dogodilo. Vaš poduhvat da stignete do, posetite, istražite najbliže dubine gornjeg Miden, pokušati slobodni ste."

Gibz zastade da izduva nekoliko oblačaka pare iz purpurnog prstena za sintetizovanje. Nastavi da govori nekim klobučavim, neujednačenim engleskim jezikom, glasom u kome se osećalo naprezanje.

"Pokušaj vaš imaće... punu podršku Kovačnice sa planine Guen. Kao dokaz podrške, gledajte - vaš prozor gotov!"

Taj majstor mešavina pokaza pokretom jednog svog pipka prema otklopljenom drvenom sanduku blizu zida. Tu je, u nanosima fine piljevine, ležalo i presijavalo se povijeno okno od debelog stakla; izgledalo je besprekorno.

Štipko uzbuđeno zaplesa; njegove noge, sa po jednom crvenom štipaljkom-hvataljkom na kraju, stvoriše priličnu buku na kamenom podu. "Divno-nono!" uzviknu on.

Gibz se saglasi da je divno. "Obradeno, obloženo slojevima onim pravim... za jasno gledanje u okruženju planiranom."

Ur-rona poče izvijati dugačkim vratom da vidi oblo okno što bolje.

"Ova poslednja faza tanana je bila. Hvala ti, Gibze, za obloge izvrsne!" reče ona. Onda se okrete da objasni Hakici i meni: "Posle nekoliko meseci čekanja, Urijel se iznenada saglasila pre samo tri dana da dozvoli da se ovo izlije. Pošto nam je livenje uspelo već iz prvog pokušaja, ona će dopustiti da mi se to uračuna kao element za kun-uru!"

Tako se na narečju ravničarskih Ura kaže: remek-delo. Takvim delom, Urkinja se kvalifikuje za zvanje majstora zanata. Ovaj uspeh pomakao je Ur-ronu znatno u pravcu ostvarenja njenih ambicija.

Pomislih, ne bez zavisti: pazi ti nju! A niko od nas ostalih nije počeo da se bavi nijednim zanimanjem - štaviše, ni smislio kojim poslom želi da se bavi.

Ali Urkinje moraju da požure. Nemaju tako mnogo vremena.

Bacih pogled ka Urdonol, koja je bila Ur-ronin glavni takmac za mesto Urijeline naslednice. Nije mi bio potreban reug da pročitam znake da je nezadovoljna što se toliko vremena gubi oko ovog navodno 'dečjeg hobija' - pravljenja opitne ploveće naprave koja će moći da zaroni duboko pod vodu.

Bilo mi je pomalo žao te Urdonol. Trebalo bi da malo pametnije sagledaš stvari, pomislih ja. I Urijel ima beskoristan hobi, a to je ona soba puna vrtećih diskova. Ur-ronin projekat ima tu istu odliku: naime, da je projekat preduzet iz čiste zabave, tek tako. Ta sličnost između njih dve važnija je od tamo nekog srodničkog mirisa.

U isto vreme bio sam zadovoljan što je naša prijateljica Ur-rona povukla tako pametan potez.

"Staklo je provereno, može izdržati hidrostatičke pritiske do dubine od pedeset kanapa, pa i veće", reče naša Ur-rona sa očitim zadovoljstvom. "A kad spolja dodamo lanterne i drugu opremu koju je Urijel ljubazno pristala da nam pozajmi..."

"Nama?" upade joj Hakica u reč. To je pokvarilo raspoloženje. Okrenula se naglo i suočila se - tačnije, sutriočila se - sa Ur-ronom. To znači: uperila je tri od svoja četiri pipka sa očima pravo ka Ur-roni. "Šta ti to znači 'nama', kaskalice? Ti se, kao, javljaš da dobrovoljno ideš dole?"

Ur-ronina uzana glava se podigla naglo i povukla unazad. Na trenutak je zurila u Hak, a onda klonula; vrat joj se povi u obliku slova 'S'.

"Javiću se da idem... ako bude moguće..."

"Hak!" rekoh ja prekorno. Nije bilo pošteno utrljavati Ur-ronin nos u istinu da je ona nesposobna za neke poduhvate. Jasno sam čuo kako paoci Hakicinih točkova podrhtavaju od napetosti.

Gibz nas prekide šištanjem iz još jednog ventila. Ovaj put miris je bio nalik na zarđali metal.

"Ako moguće, ursko prisustvo pozvano biti." Taj Treki kao da se borio za vazduh. "Ali i ako nemoguće, nema brige. Član sa planine Guen... poći na odvažan poduhvat taj sa vama... do najdubljih dubina."

Nije mi bilo lako da pratim Gibzov čudno izgovarani angliški pun zastajkivanja. Hak i ja se pogledasmo zbunjeno.

"Poći ja/mi... lično, ali delimično... sa ovom uzvišenom skupinom u dubinu", hripao je Gibz, sada iz svog najvišeg 'uštipka'. Pa se okrete, i mi videsmo nešto što nikako nismo očekivali, ogroman vlažan plik na njegovim leđima, negde oko sredine visine tela, iz koga je kapalo i curilo. Nije to bila neka od normalnih trečkih nateklina, za koju bi se moglo očekivati da Treki u njoj pravi neki svoj novi pipak ili neke hemikalije za fabriku. Plik najednom poče da se cepa, raspoluti se, unutra se ukaza nešto ljigavo kako se migolji.

Zablenuo sam se, zaista. I, shvatio: ovaj Treki je pred našim očima ispuštao svoj novi vlen-pupoljak!

Dok mu se to na leđima cepalo, majstor mešavina je sav drhtao. Grgotanja koja su izbijala iz njega na razne strane bila su - da ti se smuči. Ono nešto poče da izlazi, da puzi iz rascepljenog plika napolje, onda skliznu po Trekijevim leđima kao niz neko brdo, ali vukući za sobom ostatke lepljivih vlakana, i nađe se na podu.

"Bože-ože-ože-ože-ože..." ponavljao je Štipko iz ventila na svakoj svojoj nozi po jedanput. Osam puta. Za to vreme njegova senzorna traka ludo se vrtela u krug. Urdonol je nervozno uzmicala, a Hakica se kotrljala napred i nazad, u nedoumici između radoznalosti i gađenja. Ja sam na leđima osećao kako me nešto bocka i grebuca: naša mala Hufu, mladunče nura koje je nama maskota, popela mi se preko leđa na jedno rame, režeci veoma zabrinuto. Ja je počeh polusvesno gladiti po glatkom krznu, mumlajući na način veoma umirujući, mada se nisam stvarno osećao tako pouzdano.

Ta stvar, svetlucava od sluzi, pade na pod sa jednim tihim 'pljus!' i ostade da leži, samo malo se pomičući: četiri malena prstena, jedan na drugom, zatalasana. Za to vreme, pod mlitavom kožom roditelja, Gibza, događala su se drugačija drhtanja i talasanja, organi su se pomerili, zauzimali neki novi raspored.

"Nema... brige", dopre do nas opet Gibzov mehuravi glas, sada donekle izmenjen, i to iz oratorskog šiljka na vrhu najvišeg prstena. "Ja/mi se podešav... rekonfigur..."

"Umirujuće reči, ali svako zna da je to vlenovanje opasno vreme za Trekije, zato što se ujedinjenost prstenova u jednu složnu gomilu dovodi u pitanje, a ponekad se i raspadne. Iz tog razloga, većina njih opredeli se za spoljašnje razmnožavanje: odgajaju jedan po jedan

prsten svog budućeg potomka, u odgovarajućoj pregradi, ili kupuju gotove prstenove od majstora-odgajivača, pri čemu putem pogodbe i trampe nastoje da izdejtstvuju za svoje 'dete' baš one osobine koje žele da ima. Ipak, ima i vlenovanje neke prednosti, koliko čujem. Gospodin Hajnc kaže da ih je gledao nekoliko, ali kladim se da nikad nije video nešto ovako - da se pupoljak rodi sa četiri već gotova, spojena prstena i da odmah ima neku svoju samostalnu pokretljivost!"

"Ovo upravo izdvojeno ja može biti pozivano... za sad... imenom Ziz. Na tu reč možda će se odazivati, ako ugravirani obrasci ostanu postojani. Ako bude obavilo svoj posao odlično, možda će moći da nam se vrati na povećanje kao kandidat za puni život. A dotle... neka radi kako je osposobljeno, neka služi vašem istraživanju... već ima odlike koje vam mogu biti potrebne."

"Pa, ne znam." Ur-ronina glava se zanjihala putanjom u obliku elipse, što kod nje znači da ne zna kako bi reagovala. "Hoćeš li reći da..."

Hak promrmlja: "Gibze, da li to znači da se od nas očekuje..."

Treki joj upade u reč.

"Ja/mi se više ne odazivam/o na to ime. Glasanje naših prstenova je u toku. Molim ne govoriti niti se mešati."

Začutili smo i gledali sa strahopoštovanjem stvorenje koje se rve samo sa sobom u sebi. Iz najnižeg prstena kao da pođe neko talasanje, prođe nagore kroz celo telo i na vrhu se završi bučnim podrigivanjem i pramenovima žutih isparenja. Onda krenuše kroz ovo biće i drugi talasi, u drugim pravcima, pa i poprečno. To je potrajalo mnogo dugo, a mi smo gledali i plašili se da će se Gibz raspasti na delove.

Najzad su drhtaji popustili, pa prestali sasvim. Čulni organi tog Trekija počеше opet da se fokusiraju. Reči krenuše kao žubor iz njegovih govornih usta, ali glas je bio drugačiji.

"Odlučeno je", reče. "Kao privremeno ime može poslužiti 'Tjug' i dobri su izgledi da se ova naslaga prstenova odazovem/o."

Još jedan niz talasanja, više nalik na pulsiranje.

"Da se ja/mi odazovu. Milim infirmisati Urijel da je ovo obavljino. Štiviše, reći joj da moja/naša glavna jizgra za veštine su da izgleda

netiknuta."

Tek tad sam shvatio šta je bilo u opasnosti tokom vlenovanja. Majstor mešavina je bitan član Urijelinog tima. Kad bi se desilo da Gibz - Tjug, hoću reći - zaboravi makar deo svojih stručnih znanja, legure sa planine Guen više ne bi sijale tako lepo niti bi se tako pouzано raspale usled korozije posle nekog vremena.

A ja, budala, brinuo se za život tog Trekija.

Hufu mi skliznu niz leđa i priđe novonastaloj, malecnoj, trekijevskoj poluličnosti, koja je već počela da obrazuje izvestan broj stopala, raznovrsnih, ali u osnovi sličnih perajima, ispod svog prvog, najnižeg prstena; takođe, da ispušta trapave, male pipke iz bucmastog četvrtog, najgornjeg prstena i da maše njima. Naš nur je podozrivo onjušio to biće, a onda se, sa jednim zadovoljnim zvukom nalik na cvrkut, malo odmakao i seo da ga gleda.

Tako je Hufu prvi pozdravio malog Ziza - najnovijeg člana naše družine.

E, kad bismo sad uključili i jedno ljudsko dete, bili bismo pravi predstavnici Šest, pomislih ja.

Vesnici sudbine mogu biti dobri, što svaki mornar zna. Imati sreće, to je odlično. Nepouzđano je, ali ipak mnogo bolje nego alternativa.

Imao sam osećaj da će nam biti potrebna svaka trunčica lfnine sreće koju budemo mogli dobiti.

Deseti deo: KNJIGA NAGIBA

Predanje

Među Gheuenima se kaže da bekstvo na Jijo nije bilo toliko stvar opstanka, koliko kulture.

Ne slažu se različita predanja koja su čuvali naši oklopni susedi, ovih poslednjih hiljadu i više godina od kad su sleteli na Jijo. Različite verzije pričaju sivi, plavi i crveni Gheueni o događajima pre i posle sletanja njihovog šunjalačkog broda.

Ali se svi slažu da su nevolje počele u Prvoj galaksiji, i to sa gheuenskim koalicionim partnerima.

Prema našem jedinom očuvanom primerku knjige Osnovi galaktičke socio-politike, čiji je autor Smelt, većina rasa sposobnih za letenje među zvezdama udružene su u klanove. Klanski odnos zasniva se na velikom lancu Uzdizanja. Primer je zemaljski klan, koji je jedan od najmanjih i najjednostavnijih, jer se sastoji samo od ljudske rase i dve rase kojima su ljudi bili mentori, a to su neo-šimpanze i neo-delfini. Ako se ikada nađu mentori koji su, navodno, uzdigli homo sapiensa, to bi moglo povezati Zemljane sa jednom ogromnom porodicom koja se pruža eonima u prošlost, možda čak do samih Praroditelja, koji su pre milijardu godina pokrenuli ciklus Uzdizanja. Učlanjeni u takav klan, Zemljani bi mogli postati mnogo jači. Ali mogli bi, takođe, postati krivi i dužni za nebrojene prastare obaveze i neraščišćene račune.

Druga, sasvim zasebna mreža vernosti zasnovana je, reklo bi se, na filozofiji. Mnogi ogorčeni sukobi i mnogi kitnjasti 'ratovi za čast' koji su razdirali galaktičku kulturu nastali su zbog različitih mišljenja o nekim temama koje sada među šest naroda na Jijou niko ne razume niti pamti. Velike koalicije ratovale su zbog mutnih teoloških pitanja kao što je, na primer, pitanje kakva je bila priroda davno iščezlih Praroditelja.

Priča se da su Gheueni, kad su bili među zvezdama, navodno bili

članovi Alijanse čekača, jedne organizacije u kojoj su se našli zato što su u njoj bili i njihovi pokrovitelji, Žoši, koji su pronašli i uzeli pod svoju zaštitu primitivne Gheuene, koji su tada bili nastanjeni u 'košnicama' u liticama na obali jednog mora i slušali naređenja svojih ratobornih sivih kraljica.

Stvari su mogle biti jednostavnije da su Žoši uzdigli samo sive Gheuene, ali oni su omogućili podjednako širenje pameti i uma i preostalim, sluganskim kastama. I još više su učinili, upravljajući se svojom filozofijom čekanja, koja je egalitarna i pragmatična; videći korisne nadarenosti upravo kod crvenih i plavih Gheuena, insistirali su da se za te dve vrste olabave okovi pokornosti.

Neki Gheueni su pobjegli od ovog mešanja, potražili mesta gde će moći neuznemiravano da nastave svojim 'prirodnim putem'.

To je, u najkraćem prepričano, razlog što su došli na Jijo.

Tu sada žive sva tri tipa, sivi, crveni i plavi, i ni danas nisu saglasni ko je prvi izdao koga. Sivi tvrde da je gheuenska naseobina živela u slozi, redu i ljubavi sve dok nisu Uri, a zatim i ljudi nahuškali plave Gheuene na nezadovoljstvo. Pojedini istoričari, kao što su Rečni Nož i Seče-Koral energično opovrgavaju to gledište.

Kako god da je bilo, svi su saglasni da je današnja gheuenska kultura još udaljenija od tradicionalne nego što je to bilo na svetovima pod intervencijom Žoša, sa kojih su pobjegli.

Takve ironije nastaju kad deca prenebregnu želje svojih roditelja i počnu da misle svojom glavom.

Sabrane priče sedam naroda Jijoa, treće izdanje, Odeljenje za folklor i jezik, Biblos, leta izgnaničkog 1867.

ASK

Najednom zaokret u njihovim pitanjima. Prožeta su sada zebnjom - ne strahom baš, ali rođakom tog sveopšteg osećanja. I dalje postavljaju pitanja naši gosti nezvani, ali sad pitanja obojena nijansama toga.

Onda jedne noći ta njihova brižnost dobija fizički oblik.

Zakopaju svoju crnu stanicu u zemlju!

Pamtite li kakvo je to iznenađenje bilo, prstenovi moji? U suton crna kocka stoji pod nebom otvorenim, drsko, bezbrižno. Na prvi pogled se vidi da je tvorevina veštačka.

Mi se vratimo u zoru, kad na tom mestu samo brdo zemlje. Na osnovu veličine, Lester proceni da je ta stanica verovatno iskopala rupu, spustila se u nju, a zatim iskopanu zemlju nabacila preko sebe, kao kad buba bušilja beži od kopašišmiša.

Da je Lester u pravu pokaže se kada Ran, Kun i Beša iziđu iz dubine tog novog brda, penjući se jednim glatkim, mračnim uzlaznim tunelom, i nastave razgovore sa nama pod onim istim šatorom za pregovaranje. Ovog puta zapnu da nas pitaju o mašinama. Konkretno - koje su preostale iz bujurskih vremena? Hoće oni da znaju da li u skalamerijama drevnim još pulsira sila životna.

Biva to, biva, na nekim ugarenim svetovima, vele oni. Aljkave rase ostave, po svom odlasku, mnoštvo robota-slugu. Na tom svetu zavlada eon mira i odmora, ali napušteni mehanizmi, maltene savršeni, sposobni da se popravljaju sami, još veoma dugo lunjaju bez gospodara, po jednom svetu gde živih glasova nema.

Pitaju ovi nas: jesmo li videli ijedno takvo mehaničko siročće?

Mi objašnjavamo da su Bujuri bili pedantni i temeljiti. Da su svoje gradove srušili i iz temelja iskopali i odneli, ili po ruševinama posejali razgrađivače. Da su svojim mašinskim slugama ostavili u pamćenju krajnji imperativ da, ako se još mogu kretati, potraže sebi gnezdo u jednom dubokom podmorskom rovu kome smo mi nadenuili naziv Miden. Govorimo mi sve to, u šta i verujemo, ali ljudi sa neba kao da ne veruju nama.

Pitaju (mnogo puta!) o posetama iz svemira. Koje smo dokaze prikupili o nekim mogućim tajnim posetama, o dolascima svemirskih brodova kriomice, zbog nekih razloga koji su možda samo bili nagovešteni, ali nikad rečeni otvoreno?

Mi, kao što smo se dogovorili, počnemo pričati nesaglasno, svakojako. U starim ljudskim knjigama pominje se to kao tehnika kojom se služe slabi u suočenju sa jakim.

Pravite se glupi, govore nam stare narodne priče, a za to vreme dobro motrite i slušajte.

Samo, koliko će nam još dugo uspevati takva taktika? Beša uveliko ispituje sve koji dođu na isceljenje. Neki od takvih će, poneti osećajem zahvalnosti, svakako zaboraviti naše zabrane.

Sledeća faza nastupiće svakog trena, a naše pripreme jedva da su makle sa početka.

Četvrta ljudska istražiteljka, Ling, vraća se sa svog naučnog putovanja. Pa zar nije pošla sa onim ljudskim jeretikom mladim, Larkom? A vraća se sama.

Ne, kažemo mi njoj. Ne videsmo ga odonda. Ne naiđe ovim putem. Možda nam ti možeš kazati zašto je on tebe napustio? Ostavio te u šumi, a zadatak njemu poveren ostao nedovršen?

Obećamo joj novog vodiča. Naturalistu Gheuena po imenu Uthen. A do polaska novog, gledamo da je smirujemo.

Samo da nas ne napustiše naši reuzi tako! Kad ja/mi pitam/o Lestera o raspoloženju te žene - šta on može pročitati iz njenog držanja - on se samo strese i veli: ne mogu kazati.

SARA

Koncert! Nekoliko putnika i članova posade dogovorilo se da sačine muzičku skupinu i da održe improvizovani koncert na proširenju zadnje palube 'Haupt-voa', da bismo na taj način proslavili povratak Neznanca među žive.

Ulgor je prihvatila da svira violus, žičani instrument zasnovan na zemaljskoj violini, ali prilagođen spretnim urskim prstima. Ulgor je davala melodiju, a Blejd je pogurio plavozeleni oklop 'krabe' nad mirliton-bubanj i gladio napetu membranu bubnja masivnim, složenim jezikom, usled čega je bubanj potmulo bučao i odzvanjao. U isto vreme, pomoću svake od pet nogu držao je po jedan ćup više ili manje napunjen vodom. Iz svakog od ventila za govor ispuštao je povremeno mlazeve vazduha tačno iznad grlića svakog ćupa, stvarajući tonove različitih visina.

Trečki apotekar Pzora priznavao je bez oklevanja da nema muzičkog dara nimalo, ali je ipak pristao da daje ritam zvani 'zvon' pomoću metalnih i keramičkih udaraljki. Pevanje je povereno huniškome krmanošu, a jedan G'kek, profesionalni plesač skrajvena, učinio je čast ovoj skupini time što je pristao da ih prati na svoj način; plesao je, njegovi pipci sa očima njihali su se graciozno, kao i slavne g'kečke plesne ruke koje su svojim kretnjama dočaravale povijanje drveća, ili kišu gonjenu vetrom, ili let jata ptica.

Pitali su Saru da im se pridruži da bi orkestar imao i šestog, ljudskog člana, i time bio potpun, ali ona je odbila. Nikada nije svirala ni na jednom instrumentu osim na klaviru svog oca, a to je bilo u onoj Neloovoj kući pored velike brane; ali i u tom sviranju njene sposobnosti bile su vrlo skromne. Toliko o mnogo hvaljenoj vezi između muzike i matematike, pomisli ona ironično. U svakom slučaju, htela je da bude blizu neznanca i da pazi na njega za slučaj da ga opet obuzme histerija. Izgledao je, za sada, smiren. Gledao je tamnim očima koje kao da su pokazivale da ga prijatno iznenađuje maltene sve što oko sebe vidi.

Da li je to simptom? Povrede glave ponekad dovedu do gubitka pamćenja, ili čak do gubitka sposobnosti da se bilo šta novo

zapamti, tako da je pacijentu sve veĉito 'novo'.

Pa, bar nek se obraduje, pomisli ona. Eto, recimo, sav se ozari kad god mu ona prilazi. Ćudno je i slatko to osećanje, mogućnost da se pouzda da će neko biti uvek srećan kad vidi nju. Kad bi bila malo lepša, možda je ovo ne bi toliko iznenađivalo. Ali ovaj zgodni, mrki stranac je bolestan, podseti ona sebe; čovek nije sasvim pri čistoj svesti.

Pa ipak, razmišljala je ona dalje, šta je prošlost, ako ne jedna uobrazilja koju ljudski um izmišlja da bi mogao gurati dalje? Ona, Sara, evo već godinu dana beži od jedne uspomene, iz razloga koji su u ono doba izgledali važni.

A sad ne osobito.

Kudikamo je važnija briga o onome što se događa gore, u planinama Rimer. Tamo su oba njena brata.

Da si prihvatila Teinov prvi braćni predlog, mogla si već da imaš dećicu, pa sad da se brineš i oko njihove budućnosti.

Kad je odbila ponudu veličanstvenog, sedokosog mudraca, to je izazvalo popriličnu uzbunu. Koliko će još ljudi zaprositi stidljivu kćer jednog zanatlije, proizvođača hartije, devojku koja se strastvenije zanima za simbole na stranici nego za ples ili druge zavodničke veštine? Ubrzo posle tog odbijanja Teinove ponude, učinilo joj se da veza sa Još uom opravdava njen stav, jer, eto, još neko je hoće; ali onda, razočarenje. Shvatila je da da taj mladi knjigovezac nju možda koristi samo za rasonodu, da mu ne bude dosadno dok odrađuje svoj kalfenski staž u Biblosu, ništa više.

Ironično, zar ne? - upita se ona. Lark je mogao imati koju god hoće devojku na Nagibu, ali on se opredelio za celibat zato što njegova filozofija tako zahteva. Moji zaključci o Jijou i o Šest naroda su suprotni njegovim. Pa ipak, i ja sam sama.

Različiti drumovi, a vode do iste usamljeničke slepe ulice.

A sad su došli i ovi bogovi iz vasion e, i povel i sve nas nekim novim drumom, čije oznake ne vidimo.

I sad im je nedostajao šesti član za koncert. Iako su upravo oni doneli žičane instrumente na Jijo, ljudi su u mešovitom sekstetu obično svirali flautu. Seljak Jop bio je vičan flauti - fruli, zapravo - ali

je odbio da svira sada, na brodu. Više je voleo da zuri u svoju staru knjigu. Naposljetku, mladi Jomah pristade da sedi u orkestru, tek onako, za dobru sreću, i da svira pomoću dve kašike.

Na taj način se pokazalo koliko je veliki doprinos ljudskog roda muzičkom životu na Jijou.

Skriven ispod teške ljušture Blejdove, mirliton-bubanj brujaio je i stenjaio, a tim zvucima ubrzo se priključio tužan uzdah iz jednog ćupa, i to onog pod Blejdovom prednjom levom nogom. Gheuenova traka za gledanje namignu Ulgori, koja na taj znak podiže violus, prisloni dvostruki luk na strune i izvuče prve dve drhtave note, koje zaigraše oko potmulog ječanja mirlitona. Krenuo je akord na više nivoa. I nastavio se...

Trenutak ove harmonije dueta kao da se nastavljao bez kraja. Sara je zaustavila dah da ne bi ni slučajno narušila to izuzetno sazvučje. Čak se i Fakun pomače na svojim telesnim točkovima napred, primetno dirnut.

Sara pomisli: ako nastavak muzike bude ovako dobar...

Pzora se ubacio sledećeg trenutka, narušavajući bolnu slatkoću žustrim zvucima svojih udaraljki, zvona i cimbala. Taj apotekar iz sela Dolo kao da pojma nije imao kako ozbiljnu stvar kviri; ubrzavaio je sam ispred sopstvenog ritma, pa usporavaio, zvoncaio veselo dalje. Posle nekoliko trenutaka neverice, Huniši u posadi prasnuše u opšti smeh. Počeše i nuri da se smeju sa jarbola. Ulgor i Blejd razmeniše poglede koje i bez reuga nije bilo teško protumačiti - ekvivalente jednog sleganja ramanima i jednog namigivanja. Navališe svi da sviraju poneti Pzorinim oduševljenjem, uklapajući se u nekakav četvorodelni ritam.

Sara se sećala da ju je otac učio kako se svira klavir, i to na osnovu nota koje su bile zapisane - umetnost sada manje-više zaboravljena. Jijoanski seksteti tkaju svoje harmonije uglavnom nasumce, improvizuju, putanje kojima idu instrumenti prepliću se i raspliću nizom povoljnih podudarnosti. Ljudska muzika je, pre Kontakta, dejstvovala otprilike na takav način kod većine ljudskih kultura, sve dok evro-zapadni muzičari nisu izmislili simfonije i druge stroge oblike. Tako je, bar, Sara negde proćitala.

Jomah savlada stidljivost i poče da tandrče kašikama. U isto

vreme, Blejd je duvao celu kaliopu nota u kojima se jasno čuo dah. Huniški krmanoš naduvao je svoju kesu za vazduh i počeo odgovarati potmulome mirlitonu, pevajući neku improvizaciju koja nije sadržala reči ni na jednom poznatom jeziku.

Onda se Fakun zakotrlja još bliže, tanano ljuljajući ruke; podsetio je Saru na dim koji se diže.

Ono što je počelo kao izvrsno, a nastavilo se kao smejurija, sad poprimi jednu još dragoceniju osobinu.

Jedinstvo.

Sara baci pogled na Neznanca, na čijem se licu videlo da su ga osećanja ponela; oduševljeno je gledao početak plesa tog G'kekija. Levom šakom tupkao je po čebetu, u ritmu.

Jasno se vidi kakav je čovek bio, razmišljala je ona. Čak i sada, jezivo unakažen, pod velikim bolovima, on kad god je budan ispoljava naklonost ka dobrim stvarima.

Ova misao kao da joj zastade u grlu. Iznenadena, Sara se okrete i uguši talas tuge od koga se i slika pred njenim očima iznenada zamutila.

Uskoro potom pojavi se grad Tarek, nadnet nad ušće reka Roni i Bibur.

Izdaleka je izgledao samo kao uzvisina obrasla zelenilom, brdo kao i svako drugo. Ipak, videla su se neka sivkasta obličja tu i tamo na brdu, kao razbacane stene. Ali kad je 'Hauf-voa' savladao i poslednju okuku reke Roni i sasvim se primakao gradu, pokazalo se da to zelenilo, koje je, izdaleka gledano, bilo solidno, zapravo stoji razapeto po mrežama i konopcima. 'Stene' su bile samo masivni vrhovi zdepastih kula, koji su malo virili iznad kamuflažnih mreža. Kule su bile, ispod mreža, dodatno spletene mnoštvom kablova, cevi, konopčanih mostova, rampi, manjih mreža, i kosih merdevina, što je sve takođe bilo obraslo rastinjem, bogatim i bujnim.

Vazduh je bio gust i vlažan, prepun mirisa nebrojenih cvetova.

Sara je volela da žmirka i zamišlja kako je Tarek izgledao u nekim drugim danima, kad je sa stanovišta moćnih Bujura bio samo seoce, ali kad je, zapravo, bio uporište prave civilizacije; kad je sav brujao od rada vernih mašina, podrhtavao od koraka posetilaca sa dalekih

zvezdanih sistema, kad je nebo iznad grada bilo zakrčeno od letelica koje su se spuštale na krovove istih ovih kula. Grad koji je imao neke svoje ambicije, možda nezamislive jednoj primitivnoj žiteljki šuma, kao što je ona, Sara.

Huniška posada otiskivala je motkama brodić sve bliže skrivenom doku. Sada se više nikakvim žmirkanjem nije moglo prikriti koliko je Tarek propao od tih vremena do danas. Mnoštvo prozora, ali gotovo svi razbijeni i popravljani, samo na nekoliko još stoji celo ono sjajno, glatko staklo koje je izdržalo milione godina. Kroz mnoge prozore vire kojekakvi odžaci, naročito od kuhinjskih štednjaka; zato su pročelja, nekada čista, sad zacrnjena debelim slojevima čađi. Na širokim ispustima, gde su svojevremeno sletali lebdeći vazduhoplovi, sada su minijturni voćnjaci ili bučni kokošinjci. Umesto da ulicama prolaze samohodne mašine, posvuda su zaprežna kola i kojekakvi petljaroši i preprodavci.

Na jednoj od obližnjih kula videše neke mlade G'keke kako jurcaju spiralnom rampom koja je bila omotana oko cele kule, ali koja nije imala ogradu. Kao da nisu svesni kolika je provalija u koju bi mogli pasti, mladi G'keki su se vozili svom snagom, tako da su se paoci njihovih organskih točkova zamučivali od brzine. Urbani život odgovarao je rasi čije telo ima točkove. Malobrojni u drugim delovima Nagiba, G'keki su u Tareku bili najbrojniji od šest naroda.

Na severu, preprečena preko terena koji spaja Tarek sa zaleđem, ležala je jedna 'nedavna' ruševina: gradski zid od kamenih blokova, hiljadu godina star, podignut po zapovesti sivih gheuenskih kraljica koje su ovde dugo vladale, a koje su srušene s vlasti tek u jednoj velikoj opsadi, u doba kad je papirna radionica u Dolou bila nova. Nagorela i provaljena mesta u zidu podsećala su i sad na nasilno rođenje Zajednice šest naroda.

Koliko god puta da je Sara prošla kroz ovaj grad, on je za nju ostajao čudo. Tarek, najkosmopolitskiji od svih jijoanskih gradova, mesto gde se svih šest rasa mešaju kao jednake.

Ispod lučnih, čipkasto konstruisanih mostova prolazile su ne samo lađice sa huniшком posadom, nego i manji brodovi, pa i čamci, u kojima su sedeli i veslali ljudski traperi i trgovci; donosili su, na prodaju, životinjske kože i drugu robu. Rečni Treki, oni čiji najniži

segmenti imaju amfibijsku sposobnost, plovili su i bez čamaca rekom i uskim kanalima, mnogo brže nego što mogu da se kreću njihovi sunarodnici vezani za kopno.

Kod samog ušća jedna naročita luka štitila je dva šištava parobroda-trajekta, koji su služili za povezivanje šumskih naselja i imanja na severnoj obali reke sa južnim pašnjačkim predelima gde galopiraju horde Ura. Sara vide i jedan sasvim drugačiji prelazak preko reke: na obalu je, iz vode, izišlo nekoliko plavih Gheuenki. Da ne bi platile kartu za vožnju trajektom, one su išle pešice po dnu reke. Ta sposobnost kretanja ispod vode dobro je došla u onoj davnoj borbi kad su plavi ustanici srušili tiraniju kraljica - srušili je uz pomoć vojske ljudi, Trekija i Huniša.

Toliko priča postoji o tom ustanku, pomisli ona, a nijedna ne pominje da je na strani pobunjenika bilo i ono oružje koje ja smatram presudnim: jezik.

Bilo je potrebno dosta vremena da se 'Hauf-voa' provuče kroz gomilu drugih plovila i priveže uz prepuni dok. Ovolika gužva u luci objašnjavala je zašto nisu sreli maltene nijedno drugo plovilo na celom toku reke Roni. Čim je brodić bio privezan, svi nuri sa 'Hauf-voa' pojurili su, sa cikom, na palubu, tražeći da im se plati. Brodski kuvar, zadovoljno mrmļajući i zujkajući neku melodiju, pođe duž reda tih stvorova sa crnim krznom, deleći im komade tvrdih slatkiša. Svaki nur stavio je po jedan komad u usta, a ostale u vodozaštićenu kesu, i bacio se preko ograde da pliva i luduje između brodskih korita koja su se njihala i sudarala preteći da svakog trenutka zgnječe nekoga od njih.

Kao i obično, Neznanac je sve oko sebe gledao sa složenim izrazom iznenađenja, radosti i tuge. Odbio je da ga ponesu na nosilima; krenuo je samostalno niz drveni mostić, oslanjajući se na štap za šetnju. Pzora je sav huktao od ponosa: uspeo je da pacijenta vrati sa kapije smrti i dovede ga do stručnjaka-iscelitelja u Tareku. Šimpanzica Priti otišla je da dovede rikšu. Za to vreme, gledali su kako huniška posada podiže, pomoću čekrka i koturača, velike sanduke iz broda. Mnogi od tih sanduka pošli su iz Neloove radionice, a bili su namenjeni raznim štamparima, pisarima i učenjacima. Novi teret ukrcavan je, obazrivo, u lađu, za novo

odredište. Paketi trakama zavezani. Poreklo: Tarek.

- Polupani lonci i šljaka iz urskih peći za topljenje rude.

- Istrošene, neupotrebljive keramičke testere iz gheuenskih pilana.

- Pohabana štamparska slova i pokidane violinske strune.

- Svi oni delovi tela umrlih, za koje se nije moglo računati da će truljenjem nestati: kosti kremiranih ljudi i Ur-ra, huniški kičmeni pršljenovi, osovine G'keka, trečki voštani kristali, svetlucava prašina samlevenih oklopa Gheuena.

- I uvek velika količina prastarog bujurskog smeća.

Sve to je završavalo u dubinama velikog Midena, da bude pročišćeno vodom, vatrom i vremenom.

Jedna Urkinja, koja je došla svojom rikšom, pomogla im je da ukrcaju ranjenika. Rikša je bila niska i imala četiri točka. Pzora je stao u zadnji deo rikše; držao je Neznančeva pleća dvema svojim pipak-rukama. "Siguran si da nije potrebno da pođem i ja?" upita Sara koja se premišljala.

Pzora joj blagim mahanjem pokaza da se skloni. "Kratok je put do klinike, zar nije? Zar nemaš ti neka hitna posla? Zar nemamo ja naše hitne poslove da obavim/o? Svi vi srećete sve mene/nas opet, noćas. A naš pacijent koji sreće je imao videće sva vaša jestva ujutro."

Neznanac je pogleda u oči svojim tamnim očima, osmehnu se i potapša je po ruci. Nije se primećivao onaj njegov raniji strah od Trekija.

Ipak. on pamti nove događaje, pomisli ona. Nije se potvrdila moja pretpostavka da je tu sposobnost izgubio.

Možda ćemo u Tareku saznati ko je, pomisli Sara. Ako budu pronađeni njegovi prijatelji ili rođaci, oni će moći da mu pomognu mnogo više nego ja.

Ova misao pobudi bol, ali Sara podseti sebe da više nije dete i da ovo nije lečenje ranjene čipving ptičice. Važno je jedino da on dobije dobru negu, pomisli ona. U tom smislu Pzora je u pravu. A i ja, stvarno, imam neka druga posla.

Anarhični stil Tarek-grada značio je da u luci nijedno 'službeno

lice' nije dočekalo 'Hauf-vou'. Zato su pohitali trgovci željni da otkupe robu. Došli su i neki građani željni vesti. Letele su glasine o stravičnim događajima na severu i na istoku. Da, navodno, dolaze brodovi Zanga, prekriveni kristalićima mraza, i sleću na kopno; da titanski zraci spaljuju cele gradove. O racijama: dolaze, navodno, insektoidne sudije iz Galaktičkog instituta za migraciju i gone celokupno stanovništvo pojedinih gradova na masovna suđenja. Jedan lakoverni pripadnik ljudske rase čak se počeo raspravljati sa Jopom, tvrdeći da 'sigurno zna' da je selo Dolo uništeno.

Zato oni ne isplovljavaju uzvodno, pomisli Sara. Iz Tareka su videli sletanje broda sa ljudskim istražiteljima, mlaz vatre preko neba koji je, odatle posmatran, sigurno ostavio utisak da se sručio pravo u Sarin zavičaj.

Glasine su glavna roba u svakoj luci, ali na drugim mestima valjda će prevagu imati hladnije glave?

Priti je dala signal da su potpisani prijemni listovi za sve sanduke Neloovog papira, osim za jedan sanduk, onaj koji će ona sama odvući, na kolicima sa dva točka, kod Engril kopirkinje. Sara se oprostila od svih ostalih izaslanika iz Doloa, uz saglasnost da se uveče sastanu i uporede beleške.

"Hajdemo, Jomaše", reče ona Henrikovom sinu, koji je zurio u huku i buku gradskog života. "Vodimo te prvo kod tvog ujaka."

Na pijaci u blizini luke glasovi su bili nekako pritihnuti; cenkanje neraspoloženo, tek koliko da se odradi. Većina kupaca i prodavaca nije čak ni nosila reuge dok se pogađala sa pripadnicima drugih rasa: siguran znak bezvoljnog trgovanja.

Jedna piljarica, elegantna, siva Gheuenka ukrašena zamršenim dekoracijama od školjki sa zlatnim tačkicama, podiže dve 'ruke' završene štipaljkama za hvatanje, i pomoću jedne pokaza na drugoj devet bodlji redom; nagibom svog leđnog oklopa pokazivala je da to odbrojanje 'devet' znači njenu poslednju ponudu. Ponuđač je bila takođe Gheuenka, ali neke seljačke crvene boje. Roba na tezgi bila je so u finim kristalima, doneta sa dalekog mora. Sara, koja je samo na trenutak svratila u tu prodavnicu, vide i začu kako donositeljka soli nezadovoljno gestikulira jednom hvataljkom u pravcu te soli i

šišti. I začu odgovor sive piljarice:

"Kvalitet ili količina, zar je to važno? Cena, zašto bi bila važna tebi ili meni?"

Ovaj odgovor šokirao je Saru. Gradska siva trgovkinja da bude ravnodušna u jednoj komercijalnoj transakciji? Ovi Tarečani su, izgleda, izvan sebe.

A zar mi u Dolou nismo? - upita se ona.

Građani su se na ulicama okupljali u skupinice i razgovarali raznim narečjima svojih jezika. Mnogi Huniši nosili su šetačke štapove okovane gvožđem na oba kraja - što je obično simbol kapetanskog statusa - dok su urske zanatlije, stočari i trgovci stajali uvek nadomak svojih dragocenih tovarnih životinja. Svaka Urkinja nosila je mačetu ili sekiru u kaniji, uz bok; oruđa korisna u suvim šumama i ravninama gde ta rasa živi.

Pa šta u tome ima što me čini nervoznom? - upita se Sara.

Kad pomisliš - pa, i mnoga ljudska bića kreću se po gradu, danas, nekako u skupinama i nose uz sebe nekakve alate pogodne za sečenje, kopanje, lov... ili... za neke druge upotrebe, o kojima Sara nije želela da misli. A G'keke nigde videti, pozavlačili se svako u svoj stan ili studio.

Moraću ja da vidim šta se to tu dešava, i to uskoro, pomisli Sara.

Laknulo joj je kad su iz tog napetog pijačnog dela grada prešli u veoma osunčani Džumbus.

Na tom mestu su tri-četiri kule ležale prelomljene; njihove uredne geometrije bile su pokidane; sve nabacano jedno preko drugog, otud i ime tog dela grada. Sara vide žabokrečinu na svetlucavoj uljastoj vodi između rascepljenih blokova kamena. Masni mehurovi stvarali su se i rasprskavali, ostaci iz jednog doba kad je ovo mesto bilo ispunjeno kiselinama i otrovima, ali ipak na putu ka svom konačnom ozdravljenju.

Jomah zakloni šakom oči od jakog sunca. "Ne vidim ga", požali se on.

Sara se odupre nagonu koji joj je govorio da treba dečaka brzo skloniti sa sunca. "Koga ne vidiš?"

"Pauka. On bi treb'o da je tu, u sredini, zar ne?"

"Taj pauk je mrtav, Jomaše. Umro je kad je njegov posao bio tek

na početku. Zato danas Tarek nije samo još jedna močvara puna izgrizenih stena, poput onih koje mi imamo istočno od Doloa."

"Znam ja to. Ali moj otac kaže da je on ipak i sad tu."

"Pa, jeste", složi se ona. "Mi ispod njega šetamo još od kad smo pristali u luku. Vidiš sve one kablove iznad nas? Čak su i mnoge rampe i merdevine ispletene od starih pipaka tog mulk-pauka. Mnogi od njih još su i danas živi, na neki način."

"Ali gde je pauk?"

"Pauk je bio u tim kablovima, Jomaše." Ona pokaza prstom ka izukrštenim kablovima koji su, razapeti, služili kao oslonac za kamuflažne mreže između kula. "Dok su bili ujedinjeni, bili su jedno živo biće, koje je imalo zadatak da sasvim uništi ovaj stari bujurski grad. Ali jednog dana, mnogo pre nego što su čak i G'keki došli na Jijo, ovaj pauk se razboleo. Njegovi kraci su zaboravili kako da sarađuju jedni sa drugima. Kad su podivljali, tada pauka više nije bilo."

"Aha." Dečko je neko vreme razmišljao o ovome, onda se okrenuo. "Dobro, ali ima nešto drugo što znam da je ovde..."

"Jomaše", poče Sara, razmišljajući kako da prekine razgovor, a da ne suzbija zanimanje ovog deteta koje je toliko ličilo na Dvera kad je bio mali. "Moramo stići..."

"Čuo sam da je u blizini Džumbusa. Hoću da vidim konja."

"Ko..." poče Sara, pa uzdahnu. "Pa, dobro. Zašto ne. Ako obećaš da posle toga idemo pravo kod tvoj ujaka. Važi?"

Dečak žustro zaklima glavom i opet nabaci putnički džak na leđa. Sara podiže sa zemlje putničku vreću, otežalu od istraživačkih beležaka. Priti nastavi da gura kolica sa dva točka iza njih.

Sara pokaza prstom. "Konj je onamo, blizu ulaza u Zemaljsku četvrt."

Još od dana kad su opaki katapultni sivi Kraljica spaljeni, grad Tarek bio je otvoren grad za sve rase. Pa ipak, svaka rasa imala je neku svoju, omiljenu gradsku četvrt. Ljudska bića zauzela su otmeni južni kvart, a to su i mogla zahvaljujući svom prestižnom poslu - naime, trgovini knjigama. Ovo troje pođoše u tu gradsku četvrt, držeći se stalno ispod jedne senovite lođe koja je okruživala Džumbus. Svodovi od izukrštenih letvica bili su prepuni mirisnog

cveća, ali neki drugi mirisi postadoše primetno jači u blizini ograda u kojima su urske trgovkinje držale stada. Neke nevenčane mlade Urkinje vrzmale su se i dokoličile oko ulaza u jednu takvu ogradu. Jedna pognu glavu i dobaci Sari zlovoljno režanje.

Najednom sve Urkinje ispružiše dugačke vratove na istu stranu; njihove kratke, krznate uši načuljile su se prema nekoj dubokoj tutnjavi koja je dolazila sa juga, iz velike daljine. Sarina prva, refleksna misao bila je: grmljavina. Onda jedan drhtaj zabrinutosti prođe njenom kičmom, i ona se okrete da osmotri nebo.

Neće, valjda, opet? - upita se ona.

Jomah je osluškivao taj potmuli zvuk. Na njegovom licu bio je izraz profesionalnog zanimanja. On dohvati Saru za mišicu ruke i odrečno zavrte glavom. "To je proba. Poznajem ja te stvari. Nije prigušeno, nije u rupi niti u masivnom predmetu. To neki eksplozer isprobava kako rade njegovi naboji."

"To me mnogo umiruje", promrmlja ona. Stvarno, pojava mnogo manje zastrašujuća nego da su brodovi nebeskih bogova opet raspoređili nebesa.

Mlade Urkinje opet su ih gledale na način koji se Sari nije dopadao.

"Dobro, Jomaše, idemo da vidimo konja."

Vrt kipova ležao je u južnom kraju Džumbusa. Glavnina 'umetničkih dela' u njemu bili su ovlašno urezani grafiti, kao i grube karikature ugrebucane u dugim vekovima kad je pismenost bila retka na Nagibu. Ali u pojedine stene bili su urezani i reljefi, apstraktni, složeni i zadivljujući - na primer, skupina lopti, nalik na grozd, ili koplja, pregršt njih, sa vrhovima širokim i pljosnatim poput noževa, ratoborno uperena na mnogo raznih strana. Te slike u reljefu urezale su svojim veoma tvrdim zubima sive gheuenke, i to one koje su u starim vremenima, u njihovom dugotrajnom matrijarhatu, u raznim dinastičkim borbama sa sebi sličnim suparnicama, pretrpele poraz, pa su bačene u lance, da provode ostatak svog života pod plamtećim suncem.

Prodoše pored jednog stuba u koji je nekad bio urezan oštar, realističan, dubok reljef iz jedne od najranijih era. Iako većim delom

izjeden zbog tonjenja u korozivno blato, reljef se nekim svojim delovima mogao i sad videti; i tu su bila lica. Ogromne izbuljene oči na loptastim glavama koje su postavljene na tela što se uzdižu, sa razmahanim, gipkim, prednjim nogama, kao da se upinju protiv presude sudbine same. Čak i posle toliko vremena, te oči kao da su blistale oštrom inteligencijom. Niko na Jijou nije video toliko prefinjenosti niti tuge na glaverskim licima već veoma dugo.

U novijim godinama, zeleni svod Tareka proširen je nad ovaj deo Džumbusa, tako da su ovi kamenorezački umetnički radovi ostali većinom u senci; to nije zadovoljilo pojedine ortodoksne vernike koji su zahtevali da sva ta dela budu uništena. Većina građana ipak je smatrala da je posao uništavanja već uspeo dovoljno dobro. Prastaro jezero koje je ostalo iza umrlog mulk-pauka nastavljalo je da izjeda kamen, makar i veoma sporo. Ova umetnička dela neće potrajati duže nego ovih šest naroda ovde.

Tako smo bar donedavno mislili, reče Sara sebi. Uvek se činilo da imamo obilje vremena.

"Eno ga!" povika Jonah uzbuđeno i potrča ka masivnom kipu čiji su glatki bokovi bili prošarani mrljama sunčeve svetlosti profiltrirane kroz kamuflažnu mrežu u visini. Ova skulptura imala je naslov koji je glasio: 'Ono što je ljudski rod žrtvovao'. Bila je izvajana u spomen na nešto što su ljudski muškarci i žene doneli sa sobom na Jijo i cenili više nego išta drugo, čak više nego svoje dragocene knjige.

Nešto čega su se odrekli zato što je to bila cena koja se morala platiti da bi zavladao mir.

Izvajano stvorenje kao da se upravo nalazilo u skoku napred; njegova plemenita glava bila je uzvinuta, a grivu kao da je razbarušio vetar. Bilo je dovoljno da čovek samo malo prižmiri, pa da mu se slika ukaže u pokretu, u punom galopu, stvorenje graciozno, ali moćno. Pominjano sa ljubavlju u neprojenim ljudskim pričama iz starina; jedno od velikih legendarnih čuda stare Zemlje. Ovaj memorijal Sara je oduvek doživljavala kao dirljiv.

"Uopšte nije kao magarac!" povika Jomah. "Da li su konji zaista bili toliko veliki?"

Sara svojevremeno ni sama nije verovala, sve dok nije potražila informacije i uverila se. "Jesu, konji su nekad rasli i do te veličine.

Nemoj preterivati, naravno da liči na magarca, donekle. Konji i magarci su, najzad, bili srodnici."

Aha, a garu drvo je srodnik grikl žbunu, pomisli dečak. Prigušenim glasom upita:

"Mogu da se popnem na njega?"

"Ne govori to!" Hitro se obazrela. Na vidiku nije bilo nijedno ursko lice; sada nešto spokojnija, ona odmahnu glavom. "Pitaj tvog ujaka. Možda će te dovesti noću, pa..."

Jomah je izgledao razočaran. "Kladim se da si ti bila gore, a?"

Sara umalo da se osmehne. Ona i Dver su, zaista, obavili taj obred kad su bili u pubertetu, pozno jedne vrlo hladne zimske večeri, kad su Uri gotovo svi udobno smešteni u svoja legla, gde se valjaju sa sebi jednakima. Nije ih, dakle, bilo te večeri nigde u blizini, tako da trostruke oči nisu mogle videti taj prizor za njih toliko razbešnjajući, prizor koji ih je toliko ljutio tokom prvog stoleća ljudskog prisustva na Jijou: čoveka uvećanog simbiozom sa jednom velikom životinjom koja trči brže nego ijedna Urkinja. Dva stvorenja pojačana u nešto novo, što je veće od jednog, ali veće i od drugog.

Pa su izračunali, posle drugog rata, da će moći zauvek da nas pokore ako zatraže da svi konji budu predati njima i ako ih onda sve pobiju, pomisli Sara.

Rekla bih da su u međuvremenu uvideli da su se prevarili.

Sara otrese sa sebe ovu ogorčenu i nedostojnu misao. Sve se to desilo tako davno, pre Velikog mira i pre pojave Jajeta. Ona pogleda pored kamenog kipa, prema kosturu drevnog bujurskog grada sad pod draperijama cveća, i prema nebu prošaranom oblacima. Kaže se, pomisli ona, da kad jednog dana bude sa neba padao otrov, njegov najopakiji oblik biće podozrenje.

Esnaft eksplozera bio je smešten u jednu zgradu čije je formalni naziv glasio 'Kula hemije', ali koju su Tarečani zvali, najčešće, 'Smrdljara'. Cevi od hemijski tretiranog 'bua' uspinjale su se po bokovima ove kule kao neke parazitne puzavice, huktale su i ispuštale svakojaka isparenja, tako da je kula donekle ličila na Pzoru posle napornog dana u apoteci. Uistinu, Treki su, posle ljudi, bili najbrojniji među onima koji su prolazili kroz ulaznu kapiju te zgrade ili

se vozili spoljašnjim liftovima sa protivtegovima do viših spratova, gde su radili na proizvodnji robe veoma cenjene širom celog Nagiba - na proizvodnji, na primer, šibica za paljenje vatre u kuhinjskim štednjacima, ulja koje sprečava pojavu svrabnog ljuštenja oklopa Gheuena, i sapuna pomoću koga se pere odeća ljudska i huniška, i maziva koje je neophodno da bi i ostareli Treki mogli da se kreću kad ih napadne bolest poznata kao 'suvoća osovine'; pa onda tečnog parafina za fenjere za čitanje; mastila za pisanje; i mnogih drugih proizvoda, a sve sa potvrdom da neće ostaviti nikakve trajne posledice na tlu Jijoa. Ništa što bi pogoršalo kaznu kad dođe neizbežni Dan svih dana.

Kad su ušli u kulu, Sara oseti da joj je lakše na duši, bez obzira na mirise zbog kojih Priti poče nezadovoljno da hukće. Sve rase mešale su se u holu, bez imalo onog, u gradu primetnog, razdvajanja u 'etnički čiste' skupine. Trgovalo se u ovoj zgradi, žustro, ali se i razgovaralo čistim i oštrim jezikom nauke; videlo se da ima onih koji ne dozvoljavaju da ih ova kriza otera u sumornost ili u međusobno neprijateljstvo. Ne dozvoljavaju, jer znaju da ima da se radi, ima toliko posla.

Tri sprata iznad, u Dvorani eksplozera, vladao je, činilo se, opšti metež. Muškarci i dečaci ljudske vrste vikali su i hitali tamo-amo; žene, članice istog esnafa, držale su beležnice u rukama i pokazivale huniškim pomoćnicima gde treba odgurati burad sa sastojcima. U jednom uglu, sedokose ljudske starešine bile su nagnute nad dugačke tabele ili su stajale i razgovarale sa kolegama Trekijima čiji su prstenovi za sintetizovanje radili punom snagom tako da su svuda po njima visili bokali u koje su se, kap po kap, slivala sintetizovana jedinjenja. Ono što je izgledalo kao kaos, postepeno se razjasnilo, i Sara vide da se u toj dvorani sve radi planski i tačno.

Ova kriza je možda zbunila neke druge, pomisli ona, ali ne eksplozere, koji su ceo život proveli razmišljajući upravo o ovakvoj situaciji.

U ovoj dvorani preovlađujuće raspoloženje bila je, naravno, žestoka odanost dužnosti. Za Saru, to je bio prvi današnji dobar razlog za optimizam.

Jonah zagri Saru hitro, a onda ode korakom svečanim i čvrstim

do jednog čoveka sa bradom boje soli i bibera, koji je stajao nagnut nad neke dijagrame. Sara prepoznade vrstu hartije na kojoj su dijagrami bili nacrtani; Nelo je proizvodio naročite 'tranše' takvog papira, jednom godišnje, za slikare i za eksplozere.

Porodična sličnost obuhvatala je ne samo crte lica i držanje tela, nego i izraz na licu tog čoveka kad je video Jomaha. Samo uzvijanjem jedne obrve reagovao je Kurt eksplozer kad se Jomah pojavio pred njim i položio mu na žuljeviti dlan jednu dugačku cev od štavljene kože.

Zar je to sve? - upita se ona. Pa mogla sam i ja to doneti, nije morao Henrik da šalje dečaka u jednu potencijalno tako opasnu misiju.

Ako je iko dobro obavešten o događajima u planinama Rimer, obavešteni su ovi u ovoj dvorani. Ali Sara se uzdrža. Izgledaju zauzeti. Osim toga, ona ima i svoj lični izvor informacija, u blizini. Čas je kucnuo da ona krene tamo.

Engril Kopirkinja napuni ponovo šolje čajem. Za to vreme Sara je čitala tanki svežanj stranica - hronologiju događaja i nagađanja, pristigli sa Livade okupljanja, jutros, posredstvom jedne Urkinje, 'tatarke', koja je to galopom donela. Sarino prvo osećanje bila je poplava olakšanja. Do ovog časa nije znala u koju od mnogobrojnih glasina da veruje. Sada je znala da je sletanje svemirskog broda u planine prošlo bez žrtava. Oni na Okupljanju su bezbedni - dakle, i njen brat. Bezbedni za sada.

U susednoj sobi videli su se Engrilini pomoćnici kako umnožavaju na fotostatu ilustracije iz ovih izveštaja, urađene prvobitno perom i mastilom. U istoj sobi, jedna ofsetna štamparska mašina izbacivala je štampane primerke teksta tih istih izveštaja. Uskoro će se primerci naći zabodeni na oglasnim tablama u Tarek-gradu, a zatim u okolnim leglima, selima i krdima.

"Kriminalci!" uzdahnu Sara, ostavljajući prvu stranicu na sto. Nije mogla da veruje. "Kriminalci iz svemira. Od svih mogućnosti..."

"Ta jedna je uvek izgledala ponajmanje verovatna", saglasi se Engril, žena zdepasto građena, crvenokosa, obično šaljivog i materinskog držanja, ali sada neraspoloženija nego što ju je Sara

ikad videla. "Možda se o tome nije mnogo raspravljalo zato što se nismo usuđivali da mislimo na posledice."

"Ali ako su došli ilegalno, nije li to bolje nego da je sišla policija Instituta i sve nas pohapsila? Prestupnici nas ne mogu prijaviti, a da time ne prijave i svoje sopstveno krivično delo."

Engril klimnu glavom. "Na nesreću, ta logika se izvija i na drugu stranu. Prestupnici ne smeju dopustiti da mi prijavimo njih."

"Koliko bi razuman bio takav strah? G'keki su došli ovde pre nekoliko hiljada godina, i za sve to vreme dogodio se samo jedan neposredan kontakt sa galaktičkom kulturom. Naši drevni su izračunali da će proći pola miliona godina do nailaska sledećeg galaktičkog nadzornog broda koji će nas osmotriti sa orbite; i dva miliona godina do sledeće temeljite inspekcije."

"Nije to tako dugo."

Sara žmirnu. "Ne razumem."

Starija žena podiže čajnik iz koga se izvijala vodena para. "Još čaja? Evo, vidiš, ovako to ide. Vuben podozreva da su to pljačkaši gena. Ako je tako, njihov zločin nema - kako se ono govorilo u stara vremena? - 'rok starenja'? Ne postoji rok do kad je moguće zakonski kazniti krivce. Jedinke iz ove pljačkaške skupine mogu umreti, i još veoma mnogo vremena može proći, a zatim kazna može da sustigne njihovu rasu, pa čak i ceo galaktički klan kome ta rasa pripada, od najstarije, po starešinstvu, pokroviteljske rase, pa do najmlađe rase šticećenika. Milion godina je kratko vreme sa stanovišta Velike biblioteke, koja pamti šta je ko radio i pre hiljadu puta dužeg vremena."

"Ali naši mudraci smatraju da mi kroz milion godina nećemo ni postojati! Plan koji su smislili naši drevni - u Spisima..."

"Pljačkaši gena ne mogu se osloniti na tako nešto, Sara. Previše je ozbiljan njihov zločin."

Sara odmahnu glavom. "Dobro, hajde da pretpostavimo da će kroz pola miliona godina još postojati neki daleki potomci ovih šest naroda, i da će pričati neka mutna predanja o stvarima koje su se desile tako davno. Ko će im poverovati?"

Engril uzdiže ramena. "Ne znam. Izveštaji pokazuju da postoji mnogo zavisti, pa čak i sukoba, između klanova koji dišu kiseonik u

svih Pet galaksija. Možda bi bio dovoljan i samo jedan trag, samo nagoveštaj, pa da im suparnici uđu u trag, da dođu na Jijo i temeljito pretraže celu biosferu, i da nađu prave dokaze. Tada bi ceo zločin mogao biti otkriven, do tančina."

Zavlada ćutanje. Sara se zadubila u razmišljanje. U galaktičkom društvu najveća bogatstva su biološka - a najdragocenije su one retke žive vrste koje se pokatkad uzdignu, prirodnim putem, na svetovima ostavljenim na ugar. Vrste koje imaju u sebi onu retku iskru zvanu Potencijal. A to znači, potencijal za Uzdizanje. Mogućnost da, ako ih usvoji neka pokroviteljska rasa i ako ubrza njihov razvoj - poučavanjem i genetskom manipulacijom - pređu onu presudnu razdaljinu koja deli pametne životinje od građana galaksije sposobnih za zvezdani let. Granicu koju niko ne uspeva da pređe samostalno, osim ako je verovati zemaljskim predanjima o samostalnom Uzdizanju. Ali ko u svih pet galaksija veruje u tu zemaljsku glupost?

I divljina i civilizacija imaju određene uloge u procesu kojim se inteligentni život obnavlja. Proces se ne može održati samo pomoću divljine, niti samo pomoću civilizacije. Složeni, drakonski strogi galaktički zakoni o migracijama - koji predviđaju prinudno iseljenje sa pojedinih planeta, sistema, pa čak i iz celih galaksija - smišljeni su upravo zato da bi biosfere imale vremena da se oporave i da iznedre nove divlje Potencijale. A kad se takve nove rase pojave, donesu se odluke ko će koju rasu imati pravo da uzme pod svoje okrilje; odluke u skladu sa kodeksima koji su, tokom eona, provereni u praksi.

Ovi pljačkaši, 'istražitelji', nadaju se da mimoidu to zakonodavstvo. Da nađu nešto dragoceno ovde na Jijou, planeti zabranjenoj za sletanje, planeti gde sada nije dozvoljeno ni počinjati takvo traganje. Ali ako budu srećne ruke i ako nešto nađu, šta mogu učiniti sa takvim 'ulovom'?

Mogu da odvedu izvestan broj parova, pomisli ona; da ih nasele na neku planetu koja je već pod njihovom kontrolom; tamo da im omoguće tiho razmnožavanje, uz samo malo podsticanja pomoću genetskih infuzija sa ciljem da se ta vrsta uklopi u nišu koja će izgledati prirodna. Onda da čekaju strpljivo, nekoliko milenijuma ili mnogo duže, sve dok im se ne učini da je nastupio pravi trenutak da

to blago 'otkriju' tačno ispod svog nosa. Eureka!

"Znači, ti kažeš", nastavi ona, "da ovi pljačkaši možda neće želeti da ostave nikakve tragove. Ali ako je tako, zašto su sleteli pravo na Nagib? Zašto ne s one strane Pustinje sunčevog izlaska, ili čak na onaj mali kontinent koji postoji na suprotnoj strani Jijoa? Zašto tako da ulete među nas!"

Engril odmahnu glavom. "Ko zna? Upadači tvrde da žele naše ekspertno znanje i da su spremni da plaćaju za njega. Ali je najverovatnije da ćemo na kraju da platimo mi."

Sara oseti da joj je srce preskočilo, grunulo. "Oni... moraju sve da nas pobiju."

"Možda postoje i manje drastična rešenja. Ali mudraci smatraju da je to rešenje najpraktičnije."

"Najpraktičnije!"

"Sa tačke gledanja napadača, naravno."

Sara je ovo primila u tišini. Neverovatno, a jedan deo mene je priželjkivao da susretne stanovnike galaksije, pomisli ona, i da ih možda zamoli za dopuštenje da zavirim u njihove prenosive biblioteke.

Kroz vrata Engriline radionice posmatrala je kopirkine pomagače kako rade; a radili su naporno. Jedna devojka navodila je celestostat, napravu sa velikim ogledalom na dugačkoj mehaničkoj 'ruci' koja je pratila kretanje sunca, tako da je blistav, jak zrak svetlosti padao na dokument koji treba da se kopira. Jedan pokretni zastor sa uzanim prorezom dopuštao je da uvek samo po jedna 'kriška' svetlosti odbijene od dokumenta pada na bubanj od dragocenih metala, koji se lagano vrteo. Dvojica snažnih muškaraca okretali su poluge pomoću kojih se bubanj pokretao. Ugljenični prah podizao se iz jednog širokog poslužavnika i lepio na mesta koja ne prime dovoljno svetlosti. Bubanj tako prošaran prahom okretao se dalje i pritiskao se na list hartije, kojom prilikom je nastajala fotokopija raznih crteža, umetničkih slika, planova. Jedino tekstovi nisu kopirani na ovaj način, jer je bilo jeftinije štampati ih pomoću štamparske mašine.

Od kad je ova tehnologija stigla na Jijo, nijedno saopštenje tako opako i užasno po svojoj sadržini nije umnoženo.

"Jezive vesti", promrmlja Sara.

Engril se saglasi. "Avaj, dete moje, to nisu i najgore. Nisu ni približno najgore." Ona pokretom ruke pokaza izveštaj. "Čitaj dalje."

Sara nastavi da čita. Drhtavim rukama okretala je jedan po jedan list. Ona je zapamtila taj zvezdani brod kao mutnu ravnu ploču, kamenog izgleda, koja je prohujala visinama i srušila mirni život sela Dolo. Sada su skice pokazivale da je to bio valjak, savršeno jednostavan; ali nepomičan i uspravan na njihovoj zemlji izgledao je još više zastrašujući nego kad je bio u pokretu. Izmerili su ga majstori arkanskog znanja 'triangulacije' i saopštili razmere njegove, u koje je bilo teško poverovati.

Onda ona okrete još jednu stranicu i vide crtež dvoje pljačkaša.

Zurila je, užasnuta, u njih.

"Oh, Bože."

Engril klimnu glavom. "Zaista. Sad vidiš zašto smo odložili štampanje novog broja 'Depeše'. Već su se pojavile pojedine usijane glave među Gheuenima i Urima, pa čak i među Trekima i Hunišima, koje počinju da gundaju o 'ljudskom saučesništvu'. Čak pominju i mogućnost da se Veliki mir prekine.

"Naravno, moguće je da nikad neće doći do toga. Ako ovi uskoci nađu, dovoljno brzo, to za čime tragaju, možda neće biti ni vremena da počne ikakav novi rat između šest naroda. Mi ljudski izgnanici možda ćemo dokazati svoju odanost ostalima na najkonačniji način - tako što ćemo biti poubijani zajedno sa svima njima."

Engrilina stravična projekcija imala je neku svoju sumornu logiku. Ali Sara pogleda stariju ženu i zavrte glavom. "Nisi u pravu. Ima nešto još gore i od toga."

Glas joj beše hrapav od brige.

Engril je pogleda, ne razumevajući. "Šta bi moglo biti gore od uništenja svakog razumnog bića na celom Nagibu?"

Sara podiže crtež koji je prikazivao ljude, jednog muškarca i jednu ženu. Oboje je 'skinuo' neki skriveni umetnik, kad nisu znali da ih on posmatra; jasno je dočarao kako oni prezrivo, sa visine, gledaju divljake Jijoa. "Naši životi ne znače ništa", reče ona, osećajući gorki ukus tih reči. "Mi smo bili osuđeni na propast još od trenutka kad su naši preci posejali svoje vanzakonito seme na ovom

svetu. Ali ove budale" - ona ljutito protrese taj list hatrije - "ulaze u jednu prastaru igru u kojoj se nijedno ljudsko biće ne može naročito dobro pokazati.

Obaviće oni krađu i poubijaće nas da ne bi ostao nijedan svedok, ali će onda, ipak, biti uhvaćeni.

A kad se to desi, prava žrtva biće Zemlja."

ASK

Pronašli su dolinu nevinih.

Trudili smo se veoma da je sakrijemo, zar ne, prstenovi moji? Poslali smo nevine u jednu daleku dolinu: glavere, lornike, šimpanze i zukire. I svu onu decu naših šest naroda koja su došla na Okupljanje zajedno sa svojim roditeljima, pre nego što se taj brod zario u naš život.

Avaj, uzaludni behu svi naši pokušaji prikrivanja. Jedan robot iz te crne stanice pratio je njihove tople tragove kroz šumu, sve do skloništa, koje nije bilo tako tajno kao što smo se nadali.

U društvu mudračkom našem, ponajmanje je iznenađen bio Lester.

"Sigurno su očekivali da ćemo mi pokušavati da sakrijemo ono što nam je najdragocenije. Zacelo su tražili trag, u dubokom crvenom, naših izbeglica, pre nego što se mogao raspliniti." Njegov osmeh pokazivao je žaljenje, ali i poštovanje. "To je ono što bih ja uradio da sam bio na njihovom mestu."

Angliski je čudan jezik, u kome oblik 'pogodbeni način' dopušta da se priča šta bi bilo kad bi nešto nemoguće bilo. Razmišljajući na tom jeziku, ja/mi (u mom/našem drugom prstenu za kogniciju) razumesmo Lestera ovako: on je nezadovoljan što su oni uspeli, ali se ipak divi njihovoj uspešnosti. Međutim ovo nije bilo lako prevesti mojim/našim drugim ličnostima.

Ne, naš ljudski mudrac ne pomišlja na to da nas izda, javljah/smo.

Samo kroz empatijski uvid, rekoh/smo, može se on nadati, a time i mi, da će/mo shvatiti kako razmišljaju osvajači ovi.

Ah, ali naši neprijatelji stiču saznanja o nama mnogo brže. Njihovi roboti lepršaju iznad livade koja nekada tajna beše, snimaju, analizuju - onda se obruše i zgrabe uzorke ćelija ili telesnih tečnosti od uplašanih lornika ili šimpanza. Posle traže da pošaljemo pojedince iz te tri rase njima, na proučavanje; i još, da ispričamo naša predanja usmena traže. Pa zatim, da dođu oni G'keki koji zukire najbolje poznaju, i oni ljudi koji rade sa šimpanzima, i oni Gheueni

čiji lornici osvajaju medalje na svetkovinama - ti 'urođenički stručnjaci' moraju doći da saopšte svoja seljačka znanja. Stručna. Iako upadači govore blago i kažu da će platiti dobro (đindžuvama i bižuterijom, valjda?), kroz njihove reči i postupke provlače se nagoveštaji prisile i pretnje.

Moji/naši prstenovi zadrhte kad Lester izjavi da je zadovoljan.

"Oni sigurno misle da su otkrili naše najdragocenije tajne."

"Pa zar nisu?" pita glasom žalostivnim Uviđanje-oštro-kao-nož. Zaklopi naglo jednu štipaljku. "Zar nisu naša najveća blaga oni koji zavise od nas?"

Lester klimne glavom. "Jesu. Ali mi nismo imali stvarne izgleda da ih skrivamo dugo. Ne kad dolete osvajači koji upravo tragaju za višim oblicima života. Oni su, zapravo, očekivali da mi pokušamo prikrivati upravo to.

"Ali sada, ako su samozadovoljni, ako su čak privremeno zadovoljili svoju glad, mi im možemo skretati pažnju toliko da oni ne doznaju ništa o drugim stvarima, o mogućim našim prednostima, a to su prednosti koje daju nama - i bićima koja od nas zavise - neki tračak nade."

"Kako to nože viti?" pita Ur-jah, osedela, sva posustala od teških briga, tresući grivom u kojoj ima još i crnih pramenova. "San si rekao - šta noženo ni sakriti? Njina je dovoljno da postave sevi ta svoja gnusna pitanja, i odmah će oni nedolični rovoti krenuti galopom napred, i proviti se do srca i do kopita svake tajne."

"Tačno tako", Lester veli. "Dakle, važno je postići da oni sebi ne postave ona prava pitanja."

DVER

Njegova prva misao kad se probudio bila je da je sigurno živ sahranjen. Da leži - naizmenice podrhtavajući od zime i preznojavajući se - u nekoj zaboravljenoj kripti gde sunca nema. Na mestu za mrtve i umiruće.

Ali, zapita se on mutno, u kojoj kamenoj grobnici je ikada bilo ovako... preznojeno? I prožeto nekim potmulim ritmom, drhtajima koji kao da dolaze iz mekano obloženog poda ispod njega.

Još napola u bunilu - a očiju zatvorenih; kapci su tvrdoglavo odbijali da se odlepe - on se priseti kako neki rečni Huniši pevaju o životu posle smrti, koji se mora provoditi tako što ležiš i ne radiš ništa, u prostoru uskom, zagušljivom i smradnom, i bez kraja slušaš tutnjavu plima i oseka, puls Vaseljene. Upravo ova sudbina izgledala je kao vrlo verovatna u Dverovom delirijumu koji se polako rasplinjavao, dok je trajala njegova borba da sa sebe otrese omotače sna. U telu se počeo osećati kao da ga neki đavolski patuljci nabadaju oštrim, malim oružjima, naročito u prste ruku i nogu.

Nove količine uskomešanih misli doplovile su u njegovu svest, počele se izoštravati. On uvide da toplo, vlažno i lepljivo osećanje u vazduhu oko njega ne potiče od smradnog daha đavola. Osećao se jedan miris kudikamo poznatiji.

A i vibracije ove neprestane njemu su dobro znane, mada su nekako više frekvencije i primetnije neujednačene nego što je bio slučaj sa onim dubokim vibracijama koje su prožimale svaku noć njegovog sna kad je bio dečak.

To je vodeni točak, pomisli on. Ja sam u nekoj brani!

Miris mokre krede dođe kao ubod u sinuse, ubod sećanja. U gheuenskoj brani, reče on sebi.

Njegov um, budeći se, počeo graditi slike podzemnog legla sa mnogo hodnika, krivudavih i zapletenih, a u njima mnogo kraba, sa oštrim, izduženim štipaljkama i sa zubima oštrim kao brijač; krabe se pentraju jedna drugoj preko oklopnih leđa; a sve to je samo jednim tankim zidom odvojeno od jezera blatnjaste vode. Drugim rečima, on je u jednom od najbezbednijih, najpoželjnijih mogućih skloništa.

Ali kako? - zapita se. Poslednje što pamtim bilo je da sam ležao nag u mećavi, već upola mrtav, i da pomoć nije stizala niotkud.

Nije se, zapravo, čudio što je živ. Oduvek sam ja imao sreće, pomisli on, ali o tome ne valja razmišljati, sudbinu izazivati.

U svakom slučaju, bilo mu je jasno da Ilni još nije završila posao s njim; ona svakako ima na raspolaganju još neke načine da ga, na stazama iznenađenja i sudbine, zavede.

Iz nekoliko pokušaja uspeo je, najzad, da otvori očne kapke, otežale i nevoljne. U prvi mah prostorija je bila samo skup nejasnih obrisa i zamućenja. Zakasnele suze počеше da spiraju i izoštravaju jedini izvor svetlosti u prostoriji, nešto nalik na treperavi plamičak levo od njega.

"Uh!" Dver se trže unazad; neki tamni oblik nadneo se nad njega. Senka, koja se izoštri u okruglasto lice, crne sjajne oči, jezik isplažen i opušten između oštih, belih zuba. Ostatak stvorenja uzdiže se, ulazeći u njegovo vidno polje. Bilo je to neko gipko biće, ne mnogo veliko, sa crnim, kratkim krznom, vrlo pokretnim smeđim šapama.

"A... to si ti", reče Dver glasom koji kao da pronese kroz promuklo grlo neki ustajali ukus. Uzdahnu. Svaki iznenadni pokret donosio je sada poplavu osećaja, većinom neprijatnih, koji su stizali iz nebrojenih ogrebotina, opekotina i modrica; svaka ponaosob brbljala je neku svoju priču o zlostavljanju i jadu. Nuru, koji ga je netremice gledao u oči i osmehivao se širokim cerenjem, Dver uzvratil jednaki zurenjem; a u mislima prepravi jednu svoju raniju misao.

Oduvek sam ja imao sreće, dok nisam sreo tebe.

Ne mnogo odlučno, pipkajući i trzajući se unazad od dodira, Dver se podiže u sedeći položaj i vide da je do maločas ležao u gomili životinjskih krzna, koja su bila položena na pod. Ali po tom istom podu bili su razasuti i komadići kostiju i ljuštura. Sve to, samo u jednom, neurednom uglu prostorije, ne mnogo velike. U svim ostalim delovima prostorije vladao je red. Čiste i uredne grede, stubovi, drvene ploče na zidovima; na sredini, drveni sto, bogato izrezbaren, a na njemu upaljena sveća. Na svakoj drvenoj površini videli su se tragovi fine obrade gheuenskim zubima. Čak i na ugaonim potpornjima koji su bili oblikovani tako filigranski i čipkasto da su davali utisak, ali varljiv i netačan utisak, da ne mogu biti jaki.

Dver diže obe šake. Svaki prst bio je obmotan posebnim zavojem. Ovi zavoji bili su tako dobro namešteni, da to nije mogao biti rad Gheuena. Dver poče brojati, nabroja do deset, onda proceni dužinu i zaključa da su svih deset otprilike jednake dužine kao i pre; tek tada oseti olakšanje, mada uzdržano. Znao je da promrzline ponekad ipak ukradu vrhove prstiju, čak i ako doktori spasu ostatak. Suzbi u sebi želju da zubima odmah pokida zavoje i da se uveri.

Strpljenja; ništa što sada uradiš neće izmeniti one događaje koji su se već odigrali, reče on sebi. Razni bolovi i probadanja govore mu da je živ i da se njegovo telo trudi da ozdravi. Kad tako razmišljaš, bol kao da postane malo lakši.

Dver razrita krzna i pogleda noge. Oba stopala su još tu - hvala Jajetu, pomisli on. Doduše, i svih deset nožnih prstiju takođe su u belim zavojima. Pitanje je šta je ispod tih zavoja zaista ostalo. Stari Falon je nastavio da lovi još mnogo godina, noseći naročite cipele, posle jedne zime kada umalo da se 'pozdravi od života' na glečeru, i kada je ostao živ, ali bez ijednog prepoznatljivog delića prstiju na stopalima. Dver se ugrize za usnu i poče se usredsređivati na napor da ih pokrene, da šalje signale bez obzira na otpor, da naredi pokret. Neko vreme, jedine nagrade za ovaj trud bila su bolna bockanja u nogama. Dver je trzao licem, šištao, ali nije odustajao, a kad je uspelo, nije prestajao sve dok ne oseti da će ga u obe noge uhvatiti grč. Tek tad se zavalio nazad u krzna, zadovoljan. Uspeo je da mrda najkritičnijim nožnim prstima, a to su na svakom stopalu onaj najveći i onaj najmanji. Ako su i oštećeni, nije bitno, on će moći da hoda i trči normalno.

Olakšanje mu je, kao jako alkoholno piće, 'udarilo' u glavu. Čak se i nasmeja, ali to je zazvučalo više kao lavež; četiri kratka, oštra zvuka koji navedoše Blatka da se još jednom okrene ka njemu i zapilji. "Šta, zar tebi dugujem život? Šta si uradio, odjurio nazad do Livade okupljanja i lajao sve dok nisu krenuli u pomoć?" upita Dver otegnuto, polako i tiho.

Blatko, za promenu, kao da se zbunio i pokolebao; kao da je shvatio da se neko šali na njegov račun.

Prestani, ej, reče Dver samome sebi. Šta znaš, to bi čak moglo biti istinito.

Većina njegovih drugih povreda bile su od one vrste koja mu se i ranije mnogo puta dešavala. Nekoliko posekotina bilo je zašiveno iglom i koncem, i to ukrštenim bodom, rukom stručnom i sigurnom. Dver je zurio u te šavove na sebi, i najednom ih prepoznao, iz iskustva. Nasmeha se opet. Spasilac se praktično potpisao na njegovom telu, načinom na koji je zašio posekotine.

Lark. Kako me je, zaboga, našao?

Očigledno da je njegov brat nekako našao promrzlu skupinicu stradalnika okruženu smetovima snega, i odvuкао njega, Dvera, do jednog od gheuenskih 'slobodnih imanja' u gornjim brdima.

Ako sam se ja izvukao, pomisli on, sigurno se spasla i Reti. Mlada je ona; kad bi Smrt došla po nju, ona bi Smrti ruku odgrizla.

Razgledao je neko vreme, zbunjen, velike blede mrlje na rukama. Onda se seti: tu je bila zlatasta i providna tečnost mulk-pauka. Tu je ostala zalepljena, ali nema je više - dakle, neko ju je skinuo.

Ta mesta davala su i sad neki čudan osećaj. Ne toliko osećaj otupelosti, koliko očuvanosti; kao da su nekako odmaknuta iz vremena. Dvera obuže bizarno naslućivanje da su ti delovi njegovog tela sada na neki način mlađi nego što su bili. I da će, možda, čak i nadživeti sve ostale delove - ostati još neko vreme živi i pošto on umre.

Ali to neće biti tako skoro, Jedinštveni! - reče on, u sebi, kao da mu se obraća.

Umro je mulk-pauk, a ne ja. Umro je, a svoju zbirku nije dovršio.

Priseti se onog požara, eksplozija. Trebalo bi da se uverim, pomisli on, da su Reti i glaverka ostale žive.

"Pretpostavljam da ti ne bi bio voljan da pojuriš i dovedeš mi brata moga, a?" reče on nuru, koji ga samo pogleda.

Dver uzdahnu, ogrnu se jednim krznom preko ramena, obazrivo se pridiže na kolena, trpeći talase užasnog bola. Lark bi bio vrlo nezadovoljan ako bi ijedan od tih šavova bio sada pokidan. Zato Dver odluči da ne preteruje. Ipak se osovi na noge, i stade, naslonjen leđima i jednom rukom na zid. Ostade dugo tako, sve dok ne prođe vrtoglavica. Odvuče se, ali hodajući samo na petama, do kitnjasto izrađenog stola, i dohvati sveću zajedno sa glinenom držaljkom u koju je bila zabodena. Vrata su bila njegov sledeći cilj:

otvor za krabe podoban, nizak, a širok, sa 'zavesom' od okačenih drvenih letvica. Morao se veoma sagnuti i tako progurati kroz njih.

U tunelu je mrak bio gust kao katran. Dver dođe do raskršća: jedan krak vodio je na desno, drugi na levo. On odabra levi krak, videći da ima nagib, doduše blag, koji vodi nagore. Naravno, plavi Gheueni grade sebi domove po svojoj logici. Dver se više puta izgubio čak i u unutrašnjosti brane Dolo, koju je dobro poznao. Bilo je to u ono doba kad je u njoj igrao žmurke sa Blejdovim drugarima iz istog legla.

Bilo je bolno i nezgodno kretati se na ovaj način, samo na petama. Dver uskoro zažali što se upustio u ovakvo lutanje tek što je ustao iz bolesničke postelje. Ali nekoliko dura kasnije, njegova tvrdoglavost donese, ipak, i nešto dobro: on začu zvuke zabrinutog razgovora, donete odjecima iz neke druge prostorije, negde ispred njega. Govorilo je troje. Jasno se čulo da su dvoje ljudska bića, jedan muškarac i jedna žena; treća osoba bila je gheuenskog roda. Ta ljudska bića nisu bila ni Lark ni Reti, mada su neke rečenice zvučale poznato. Razgovor je bio pun napetosti. Dverova lovačka osetljivost na jaka osećanja poče ga bockati jednako kao promrzli prsti ruku i nogu.

"...dva naroda su u prirodnom savezništvu. Oduvek je tako bilo. Pamтите kako su naši preci pomogli vašima u rušenju diktature sivih?"

"Kao što je moj narod dao sklonište vama, kad su vas krda Ura gonila pri svakom pokušaju da iziđete iz tvrđave Biblos. Kad su u našim jazbinama utočište nalazili vaši namučeni farmeri i njihove porodice; kad ste ostali pokolenjima kod nas, sve dok se niste namnožili dovoljno da se branite sami?"

Taj glas, izgovaran šištavo kroz barem dva nožna ventila, pripada nekoj starijoj gheuenskoj ženki, oceni Dver. Verovatno je ta matrona gazdarica ove udobne planinske brane.

Nije mu se dopalo ovo nekoliko rečenica koje je dosad čuo. On dunu u sveću i ugasi je, onda se poče na petama šunjati bliže, ka blagoj svetlosti koja je dopirala iz vrata ispred njega.

"Da li i sada tražite to od mene?" upita matrijarhinja, govoreći sada kroz neka druga dva ventila. Ton i akcenat njenog angliškog

jezika promeniše se. "Ako vam utočište treba od ove strašne oluje, onda ga ja i moje sestre nudimo. Pet puta pet ljudskih naseljenika, naših komšija i prijatelja, mogu doći i dovesti svoje bebe, šimpanze i druge, manje životinje. Sigurna sam da će i druge jezerske majke u ovim brdima odlučiti isto. Mi ćemo vas štiti ovde, sve dok kriminalci koji su vaši srodnici ne odu, ili dok ne raznesu ovaj dom svojom neodoljivom silom i dok ne nateraju jezero da proključa i pretvori se u paru."

Te reči bile su toliko neočekivane, toliko izvan svakog konteksta u Dverovom još mutnom umu, da ih on ne uspe razabrati kao smislenu celinu.

Ljudski mužjak promrmlja: "A ako zatražimo i više od toga?"

"Ako zatražite naše sinove, misliš? Njihovu naglu hrabrost i zupčaste hvataljke? Njihove oklopne ljuštore, tako tvrde, a ipak mekane poput mekog sira kad u njih zaseče bujurski čelik?" Sada je šištanje gheuenske majke bilo kao iz proključalog lonca. Dver izbroja pet ventila: govore svi jedan preko drugog, istovremeno.

"To jeste nešto više", nastavi ona posle nekog vremena. "To je, zaista, mnogo više. A noževi od bujurskog čelika su kao štapići mladog bua u poređenju sa ovim novim, strašnim stvarima kojih se svi mi plašimo."

Dver zakorači napred, oko ugla, i pojavi se u njihovoj prostoriji. Tamo je nekoliko fenjera svojom svetlošću kupalo lica onih čiji je razgovor Dver dosad slušao. On zakloni oči. Dvoje ljudi ustadoše - jedan muškarac mrkog lica i strogog izraza, četrdesetih godina, i jedna zdepasto građena žena desetak godina mlađa, široka čela, sa kosom svetle boje čvrsto pritegnutom unazad i pridržanom iza glave. Gheuenska matrona se samo zanjihala napred i nazad, kratkotrajno, i podiže dve noge, pokazujući blistave štivaljke.

"Kojih se to novih stvari plašite, poštovana majko?" upita Dver promuklo. Okrete se ljudima i nastavi. "Gde su Lark i Reti?" Žmirnu. "A... bila je i jedna glaverka."

"Svi troje su dobro. Otišli su na Livadu okupljanja, da prenesu važne informacije", reše Gheuenka zviždavo. "U međuvremenu, dok se ne oporaviš, ti ovom jezeru činiš čast time što si naš gost. Ja sam poznata kao Iverje-od-sečenja-zubima." Ona nakloni ljušturu napred

toliko da zastruga njome po podu.

"Dver Kulhan", odgovori on, čineći nespretne pokušaje da se nakloni sa rukama prekrštenim preko grudi.

"Jesi li dobro, Dvere?" upita muškarac, pruživši ruku ka njemu. "Ne bi trebalo da ustaješ i da se šetaš tako."

"Ja bih rekla da je to stvar samog kapetana Kulhana", reče ljudska žena. "Ima o čemu da se priča, ima i previše, ako je on spreman."

Dver začkilji pogledom ka njima.

Danel Ozava. I... Lena Strong.

Nju je poznavao. Trebalo je, zapravo, da se sretne s njom na Okupljanju. Nešto u vezi sa onom glupom zamišlju o 'turizmu'.

Dver strese glavom. Upotrebila je jednu reč koja je zazvučala nenaviknuto. I zloslutno.

Kapetan.

"Mobilizete miliciju", zaključi on, ljut na svoj um što se kreće tako usporeno.

Danel Ozava klimnu glavom. Kao glavni šumar Srednjeg planinskog lanca, Danel je bio, nominalno, Dverov šef, ali Dver ga nije video skoro nikad osim na Okupljanjima. Ozava je bio čovek impozantnog intelekta, jedan od zamenika ljudskog mudraca; imao je ovlašćenje da presuđuje u pitanjima zakona i tradicije. Leni Strong sasvim je dobro odgovaralo to prezime koje bi na angliskom značilo 'jaka'. Bila je žena jednog sitnog seljaka sve dok drvo nije palo - nesrećnim slučajem, prijavila je ona - na njenog nesposobnog muža. Posle toga otišla je iz svog rodnog sela i postala jedan od glavnih drvoseča i testeraša na reci.

"Uzbuna najvišeg stepena", potvrdi Ozava. "Sve jedinice aktivirane."

"Šta? Sve? Samo da bismo pokupili jednu skupinicu prerano-došlih?"

Lena odmahnu glavom. "Porodicu te devojke, tamo iza Rimera? Ma, ne. Ovo je nešto mnogo krupnije."

"Onda..."

Sećanja grunuše u njegovu svest. Mutne slike letećeg čudovišta koji sipa koplja od plamena. On graknu: "Leteća mašina."

"Tako je", reče Danel Ozava i klimnu glavom. "Ona na koju si ti naišao i..."

"Čekaj, da pogodim. Neke usijane glave su našle onu zalihu."

Sanjari i ljudi nevični uspehu u stvarnom svetu većito su kretali za predanjima o skrivenom bujurskom blagu koje, navodno, nije slučajno ostalo pod ruševinama nego su ga Bujuri pri odlasku namerno sakrili i zapečatili. Mnogo puta je Dver morao da spasava zalutale tragače te vrste. Ali šta ako su neke ljutite mlade Urkinje stvarno našle oružje bogova? Šta ako su ga isprobale prvo na jednom usamljenom paru ljudskih bića ionako zarobljenih u lavirintu mulk-pauka? Ako posle toga krenu da izravnavaju neke druge, veće 'račune'?

Lena Strong se nasmeja glasno.

"O, Danele, on je pravo čudo. Kakva teorija. Kad bi samo bila istinita!"

Dver podiže šaku ka glavi. Vibracije vodenog točka kao da su postale neujednačene i mukotrpne. "Pa dobro, onda šta jeste istina?" reče on zlovoljno, pa se zagleda u izraz na Ozavinom licu. Stariji čovek mu odgovori na taj način što prevrte očima prema nebu i samo na tren mahnu glavom na tu stranu. Nagore.

"Ne", šapnu Dver.

Oseti čudnu udaljenost od svega, isključenost.

"Znač sv je gotvo - ja nezapos..."

Dvoje ljudskih bića dograbiše ga za mišice ruku. On se rastade od jedine stvari koja ga je dosad održavala na nogama, od sile koja ga je dozvala iz nesvesti: od osećanja dužnosti.

Galaktici su došli, pomisli on. Ovde su, na Nagibu. Oseti da ga ljudi nose natrag, onim hodnikom.

Znači, došao je najzad i taj dan, pomisli Dver. Sudnji dan.

Nema se, dakle, šta više raditi. On, Dver, ni na koji način više ne može da utiče ni na šta.

Ali mudraci, po svemu sudeći, nisu mislili tako. Smatrali su da još postoji mogućnost da udarac sudbine bude odbijen ili bar na neki način promenjen.

Lester Kembel i njegovi pomoćnici spremaju neke planove, uvide

on sledećeg jutra, pri novom susretu sa Lenom i Danelom. Ovog puta našli su se na obali planinskog jezera. Šuma se sa svih strana natisnula do same ivice vode. Čak je i brana bila 'obučena' u drveće; ono je blažilo oštrinu građevinskih linija, a svojim korenjem čvrsto spajalo branu sa ukupnim predelom. Opružen po elegantnoj drvenoj klupi, Dver je otpijao povremeno poneki gutljaj prohladnog pića iz boce od urskog stakla. Naspram njega sedelo je to dvoje, izaslanici poslani sa takve daljine samo da bi razgovarali s njim.

Očigledno, vođe ljudske vrste na Jijou upustili su se u jednu složenu igru na više nivoa istovremeno, balansirajući posebne interese ljudskog roda naspram zajedničkih interesa svih šest naroda Jijoa, cele Zajednice. Lena Strong, žena otvorenog lica, ali i do grubosti otvorenog načina izražavanja, kao da se nije uznemiravala zbog tih dvosmislica. Drugačije se postavio Danel Ozava, koji je objašnjavao Dveru nijanse u reakcijama raznih rasa na činjenicu da su upadači iz svemira ljudska stvorenja.

Kamo sreće da je Lark ostao, pomisli Dver; on bi mogao sve ovo da objasni na neki razuman način.

Dveru se um nije ni sad sasvim razbistrio, čak ni posle cele noći dobrog spavanja. "Još ne razumem", reče on. "Šta će ljudski pustolovi ovde, u Drugoj galaksiji? Ja sam mislio da se bića sa Zemlje smatraju za primitivce i neznalice, čak i u njihovom, malom delu Četvrte galaksije!"

"Pa, šta ćemo onda mi ovde, Dvere?" uzvratila Ozava. "Naši preci došli su na Jijo samo nekoliko decenija po dobijanju zvezdanog pogona."

Dver slegnu ramenima. "To su bili sebični dripci. Nisu se libili da dovedu u pitanje opstanak cele rase, samo da bi sebi obezbedili prostor za razmnožavanje."

Lena šmrknu, ali Dver zadržala istu pozu, sa malo podignutim vrhom donje vilice. "Nijedno drugo objašnjenje se ne uklapa."

"Priseti se kako je tu istu misao sročio Lark jednog dana: 'Naši stari su bili pokvarenjaci koji su samo sebe gledali.'"

"Ne veruješ u priče o progonu i bekstvu?" upitala Lena. "O iznudici da se sakriju ili da budu svi likvidirani?"

Dver slegnu ramenima.

"A šta misliš o G'kekima?" upita Ozava. "Njihovi preci su tvrdili da beže od genocida. Sada, evo, saznadosmo da je Alijansa naslednika stvarno poubijala sve G'keke u vasioni. Zar treba da budemo svi mrtvi da bismo time dokazali da nam se zaista spremao progon?"

Dver otkloni pogled. Nije ubijen nijedan od onih G'keka koje on poznaje. Treba li da bude ožalošćen zbog pogibije nebrojenih miliona G'keka u davnoj prošlosti, veoma daleko odavde?

"Zašto pitaš mene?" reče on razdražljivo. "Može li ijedan moj postupak uticati iole na sve to?"

"Zavisi", reče Danel i nagnu se napred. "Tvoj brat je blistav um, ali jeretik. Deliš li ti njegova uverenja? Smatraš li da bi ovaj svet bio bolji bez nas? Treba li da izumremo, Dvere?"

Video je da ga ovi proveravaju. Kao vrhunski sposoban lovac, bio bi od koristi miliciji - ako se u njega može imati poverenja. Osećao je njihove poglede na sebi, njihovo čekanje, ocenjivanje.

Bez ikakve sumnje, Lark je dublji, mudriji od ijednog drugog čoveka koga Dver poznaje. Njegovi argumenti zvuče razumno kad on govori strastveno o vrednostima koje nadilaze obično, banalno životinjsko razmnožavanje; svakako zvuče razumnije nego Sarina uvrnuta vrsta optimizma zasnovana na matematici i istovremeno na nagađanjima u stilu šta bi bilo kad bi bilo. Dver je lično prisustvovao izumiranju nekoliko živih vrsta; znao je kako je to kad nešto divno nestaje u nepovrat.

Možda će planeta Jijo stvarno biti bolja ako bude ostavljena na miru, kao što je i bilo planirano.

Ipak, Dver je znao i svoje srce. On će se oženiti jednog dana, ako nađe onu pravu, i nastojaće da ima što više dece, koliko god dopuste njegova žena i mudraci; on će svojoj deci biti odan, a zauzvrat će od njih dobijati zanosno vino njihove ljubavi.

"Boriću se, ako to pitate", reče on niskim tonom, možda postidjen da to prizna. "Ako je to neophodno za opstanak."

Lena se oglasi jednim zadovoljnim "Hm!" i klimnu glavom, kratko, oštro. Danel tiho odahnu.

"Borba možda neće biti potrebna. Tvoje dužnosti u četi možda će preuzeti neko drugi."

Dver se podiže u sedeći položaj. "Zbog ovoga?" Pokretima

naznači zavoje na stopalima i rukama. Sa desne ruke zavoje je već ranije poskidao, i videlo se da njegov srednji prst više nije najduži; amputacija neugodna, ali ne osakaćujuća. Svih pet prstiju desne ruke već su, pod slojem trečke masti, zaceljivali.

"Uskoro ću ja biti sasvim pokretan i sposoban, u punoj snazi."

"Ja, zaista, računam na to", reče Ozava i klimnu glavom. "Ti si nama potreban za nešto prilično naporno. Ali pre nego što objasnim, moraš nam dati zakletvu da nikad nećeš reći nijednoj živoj duši, a naročito ne tvom bratu."

Dver se zagleda u tog čoveka. Da je to bio iko drugi, Dver bi se možda nasmejao podrugljivo. Ali u Ozavu je imao poverenja. A za Larka je znao, bez obzira na to koliko ga voleo i divio mu se, da, ipak, jeste jeretik, sasvim sigurno.

"Je li to za dobro?" upita on.

"Ja verujem da jeste", reče stariji čovek, izgledajući savršeno iskreno.

Dver uzdahnu nevoljno. "Pa dobro, da čujem šta ste to smislili."

ASK

Vanjjoanci zatraže da vide šimpanze, onda se dive onima koji su im dovedeni, kao da nikad nisu videli ništa slično.

"Vaši šimpiji ne govore? Zbog čega je to?"

Lester izjavi da je to za njega pitanje tajanstveno. Šimpanze vladaju jezikom znakova, naravno. A da li su neke nove crte tome dodate od kad je 'Kivot' dobegao na Jijo?

Osvajači kao da nisu oduševljeni Lesterovim mundanjem, a nisu ni neki drugi od nas šest. Prvi put, ja/mi osetim/o nešto da skriva, zamućuje, moj/naš ljudski kolega. Zna više on nego što kazuje. Ali ni naš reug neće da razotkrije išta više. Neće da radi.

Nije to jedina naša briga takva. Gheueni odbijaju da više išta kažu o lornicima. Naši rođaci G'keki teturaju se pod udarom vesti da su poslednji od svoje rase u svemiru preostali. A svi smo, svih šest, zgroženi kad gledamo tuđinske robote kako se vraćaju u bazu natovareni glaverima koji, gasom savladani, čvrsto spavaju. Oteti iz dalekih krda, da budu analizovani pod onim nekada veselim šatorom koji dadasmo na pozajmicu našim gostima.

"Zar ovako izgleda povratak nevinosti, ovećan u Spisina?" pita Ur-jah, iz čije pognute njuške bije para, ali i curi sumnja. "Kako se nože vlagoslov uzdići iz jednog vednog zločina?"

Kad bismo samo mogli pitati glavere: da li je to ono što su želeli kad su se opredelili za Stazu iskupljenja?

LARK

"Gle ko nam je došao. Iznenađena sam da se ti usuđuješ da se pojaviš ovde."

Osmeh na licu istražiteljke izgledao je u isti mah i podmuklo i izazivački. Ona sljušti sa šaka elastične rukavice i okrete leđa glaverki koja je sa žicama pozabadanim u glavu ležala na laboratorijskom stolu. Bilo je nekoliko takvih stolova koji su bili postavljeni na grube, ukrštene nogare od debelih komada drveta, kao testeraške. Radnici - ljudi, G'keki i Urkinje - radili su pognuti pod hladnim, blistavim svetiljkama, obavljajući jednolične, stalno iste zadatke kojima su bili naučeni; pomažući svojim poslodavcima u testiranju životinja izvučenih iz mnogobrojnih, različitih ekosistema Jijoa.

Lark je maločas ostavio ranac pokraj ulaza. Sad ga opet podiže. "Idem ja, ako želiš."

"Ne, ne. Ostani, molim te." Ling mu mahnu da uđe dublje u laboratorijski šator koji je bio premešten pod guste šumske krošnje iste one noći kad je Lark poslednji put video ovu divnu nezvanu gošću. Iste noći u kojoj je i crna kocka ukopana pod veliku količinu zemlje i polomljenog rastinja. Razlog za oba ta postupka nije bio ni sad jasan, ali Larkove starešine smatrale su da mora biti u nekoj vezi sa uništenjem jednog od robota ovih uljeza. A taj događaj je njegov brat, Dver, nesumnjivo gledao iz neposredne blizine.

Znali su svedočenje Reti, devojke s one strane visokih gora. Ona je posedovala i dokaz, svoje blago, čudnu metalnu mašinu koja je i sada, iako razlupana, oblikom ličila na jijoansku pticu. Da li je to, kao što neki pretpostavljaju, ostatak iz bujurskog doba? Ako jeste, zašto bi tako malen ostatak toliko uznemirio ove moćnike iz svemira? Osim ako je ta ptica nešto kao ono kad iza neke peščane dine viri samo vrh jedne bodlje crvenog Gheuena: vidi se sasvim malo, ali je deo nečeg mnogo, mnogo većeg. Retina ptica sada leži u jednoj pećini, obezglavljena, nema i nepokretna, ali Reti se kune da se pokretala itekako.

Larku su naredili da odmah dođe na Livadu okupljanja, iako

njegov brat još nije bio u mogućnosti da potvrdi tu priču. Lark je znao da nema razloga da se brine. Danel Ozava ume sasvim dobro da obradi onakve rane i povrede kakve Dver ima. Ipak, nije mu se dopadalo da bude na takav način pozvan.

"Da li ću ti biti potreban za još neki pohod?" upita on Lingovu.

"Pošto si me onako napustio prošli put? Našli smo ljudske tragove kad smo konačno stigli do mesta gde je naš robot pao. A ti si tamo odjurio, a? Čudno, kako si znao na koju stranu da pođeš."

On nabaci ranac na pleća. "Pa, dobro, ako vam nisam potreban, ja..."

Ona mahnu rukom ispred svog lica. "Ma, nije bitno. Nastavljamo. Ima posla koliko god hoćeš, ako hoćeš."

Lark neodlučno pogleda laboratorijske stolove. Od šest rasa na Jijou, dovedene su bile sve tri sa dobrom koordinacijom ruka-oko da ovde rade. Napolju su Huniši i Gheueni obavljali druge naporene poslove za ove tuđine čije i najsitnije đinđuve znače nezamislivo bogatstvo za primitivne divljake. Jedino Trekije nisi mogao videti među pegavim šatorima. Razlog: ta bića sagrađena od 'naslaganih krofni' kao da su izazivala nervozu kod istražitelja sa neba.

"Sepojski rad", kazala je o ovome Lena Strong, jednom prilikom, prezrivo. Tog dana se videla sa Larkom u brani Gheuenke Iverje-od-sečenja-zubima; donela mu je nova naređenja. Izraz 'sepojski rad' odnosio se na jednu vrstu kuluka na staroj Zemlji; na slučaj kad urođenici mukotrпно rade za moćne posetioce iz drugih zemalja, a kao platu dobijaju samo đinđuve.

"Ej, nemoj izgledati tako kiseo", reče Ling i nasmeja se. "Jesi zaslužio da te pošaljem da bojiš nervna tkiva ili da uzmeš lopatu u šake i čistiš kaveze dugojeda... Ne, hej, stani." Zgrabila ga je za mišicu ruke. Svi znaci podrugljivosti nestadoše. "Izvini. Postoje, zaista, neke stvari o kojima bih želela porazgovarati s tobom."

"Uthen je tu", reče Lark. Pokaza prstom ka suprotnom uglu velikog šatora; tamo je stajao njegov kolega, biolog, krupan gheuenski mužjak sa oklopom škrljčano sivim. Uthen se o nečemu savetovao sa Ranom, jednim od dvojice muškaraca istražitelja, visokim, krupnim čovekom na kome je uniforma bila napeta.

"Uthen zna neverovatne pojedinosti o vezama koje su

uspostavljene između različitih vrsta", reče Ling i klimnu glavom u znak da je saglasna. "A to nije lako na planeti koja je dobijala infuzije novih rasa iz svemira svakih dvadesetak miliona godina, i tako već eonima. Ako se uzmu u obzir okolnosti kojima ste ograničeni, mora se reći da je vaše narodno znanje zaista upečatljivo."

Da li je ona imala ikakvu predstavu o tome koliko daleko, zapravo, seže jijoansko 'narodno znanje'? Do sada, mudraci nisu dopustili da se Larkove detaljno urađene sheme živog sveta predaju ovim strancima; Urhen se sigurno opire, 'vuče po zemlji' svih pet svojih nogu, saraduje samo koliko je potrebno da bi ostao dragocen ovima. Međutim, ove tuđine oduševljava i skica, i nagoveštaj znanja koje Jijoanci poseduju o svojoj planeti. Time samo pokazuju koliko su uvredljivo niska njihova početna očekivanja.

"Hvala", progunđa Lark. "Mnogo hvala."

Ling je uzdahnula. Nakratko je sklonila pogled svojih tamnih očiju sa njega. "Do vraga, zar ja ne mogu ništa dobro da kažem danas? Nije mi bila namera da vređam. Slušaj... kako bi bilo da počnemo od samog početka. Važi?" Ona mu pruži ruku.

Lark pogleda tu ruku. Šta se od njega sad očekuje?

Ona ispruži i drugu ruku. Levom rukom uhvati njegovu desnu, privuče je i stisnu desnom.

"To se zove 'rukovanje'", reče ona. "Mi na taj način signalizujemo poštovanje, prijateljski pozdrav ili saglasnost."

Lark žmirnu. Njen stisak bio je topao, čvrst, malo vlažan.

"Oh, da. Čit... čuo sam ja o tome."

Ona stisnu, on pokuša da uzvratu jednako, ali osećaj je bio tako čudan - štaviše, i neodređeno erotičan - da on ispusti njenu šaku brže nego što je Ling, izgleda, očekivala. Lark na licu oseti toplotu.

"Je li to uobičajen gest?"

"Veoma uobičajen, koliko čujem. Na Zemlji."

Koliko čuješ? Sa Zemlje? Lark se zakači za te uzgredne reči. Znao je da stvar kreće iz početka - njihova igra nagoveštaja i otkrivanja samo ponečega. Uzajamno motrenje na ono što je drugome promaklo ili nije promaklo.

"Jasno mi je zašto smo napustili taj običaj na Jijou", reče on. "Urima bi bio odvratan; njima su šake prisniji deo tela nego genitalije."

Huniši i Gheuneni bi nam zdrobili ruke, a mi bismo zgnječili pipak svakom G'kekiju koji bi se pokušao rukovati s nama." A njega je u prstima i sad nešto bockalo. Odupre se želji da pogleda kako izgledaju. Vreme je da promeni temu, svakako.

"Znači", reče Lark, pokušavajući da govori nekim poslovnim tonom jednakosti, "ti nikad nisi bila na Zemlji?"

Uzvijanje jedne obrve. Onda se Ling nasmeja. "Ma, znala sam ja da ne mogu tebe da zaposlim da radiš samo za pregršt biodegradabilnih igračaka. Ne brini, Lark; dobijaćeš, kao platu, odgovore - neke odgovore. Svakog dana, na kraju radnog vremena. Kad zaradiš."

Lark uzdahnu, iako mu ovakav aranžman, zapravo, nije zvučao nezadovoljavajuće.

"U redu", reče on. "Da čujem šta je to što bi ti želela znati."

ASK

Svaki dan pokušavamo ublažiti napetosti među našim klikama. Neke od njih su za punu saradnju sa nezvanim gostima našim, a neke druge su za to da nađemo načina da ih sve uništimo. Čak i ja/mi u okviru ovog što se zove Ask ratujem/o sam/i sa sobom oko tih mogućnosti.

Sklopiti mir sa krivcima ili stupiti u borbu sa nečim što je nesavladivo.

Izgubiti dušu ili život.

A 'gosti' uporno postavljaju sve nova pitanja o drugim posetiocima! Da li smo videli neke takve u poslednje vreme? Pade li nešto sa nebesa nedavno? Ima li bujurskih nalazišta o kojima ne rekospo, ne prijavismo ništa? Terena gde drevni mehanizmi vrebaju, budni, skloni i sad akciji žustroj?

Otkud ova upornost? Pa valjda im je jasno da na tu temu ne lažemo - da ne znamo ništa više nego što smo rekli.

A da li je to baš tako, prstenovi moji? Da li su svih šest naroda sve prijavili Zajednici ili neki zadržavaju za sebe neke ključne informacije, potrebne svima?

Da ja/mi postavljam/o takva pitanja, to je sigurno mera koliko sam/smo pao/li, ja/mi nedostojan/ni, bedan/ni prerano-došao/li. Ja/mi, koji sigurno imam/o još mnogo da padam/o. Oh.

RETI

U šatoru znatno manjem, i dronjavijem, na nekom tajnom udaljenju od istraživačke stanice, Reti se baca na asuru ispletenu od trske, počinje po njoj tući obema pesnicama.

"Smradovi jedni. Sve je to trulo i kvarno. Kvarno, kvarno, kvarno!"

Ima ona dobrih razloga da se ovako bacaka u gnevu i samosažaljenju. Onaj lažovčina, Dver, on je njoj pričao da su mudraci dobri i pametni. Pokazalo se da su ogavni!

Ali nije se pokazalo odmah na početku. Na početku, njene nade su šiknule uvis kao gejziri u njenom kraju, u vrelim Sivim brdima. Lester Kembel i ostali izgledali su tako ljubazni. Ublažili su njen strah da će biti kažnjena za zločin svojih pradedova koji se sastojao u tome što su odbegli krišom na istok, preko zabranjenih planina. Još pre nego što su počeli da joj postavljaju pitanja, pozvali su doktore da leče njene ogrebotine i opekotine. Reti nije ni na pamet palo da se plaši nepoznatih G'kekija i Trekija koji su rastvorili ploče mulk-tečnosti zalepnjene za njenu kožu, a zatim pomoću neke pene oterali parazite koji su njoj bili u kosi i na koži glave otkad ona zna za sebe. Bila je spremna da im oprostí kad su rekli da nema leka za ožiljke na njenom licu. Dobro, čak ni ti Nagibari nisu svemoćni, pa šta.

Od trenutka kad su ona i Lark došli čvrstim korakom na Livadu okupljanja, svi oko njih izgledali su strašno uzbuđeni i rasejani. U prvo vreme Reti je mislila da je to zbog nje, ali je uskoro postalo jasno da je zbog posetilaca sa neba!

Nije bitno. Ipak se osećala kao da je došla svojoj kući. Kao da je prihvata u zagrljaj jedna porodica mnogo veća i slađa od one prljave male bande u kojoj je Reti provela svih svojih četrnaest godina dosad. Četrnaest groznih godina.

Tako se osećala. Neko vreme.

Dok je nisu izdali.

Dok je mudraci nisu pozvali u paviljon od platna i saopštili joj svoju odluku.

"Dver je kriv za sve", gundála je ona kasnije, utopljena u vruće

osećanje nepravde. "On i njegov truli brat. Da sam samo uspela da se provučem preko planina neopažena. Niko me ne bi primetio u ovoj gužvi." Reti nije imala neku jasnu predstavu o tome šta bi radila posle. U njenom plemenu, matorci su pričali nejasne, mnogo puta prenošene priče o Nagibu. Možda bi ona mogla živeti u blizini nekog udaljenog seoca i biti korisna kao traperka. Ne bi ona njima bila važna kao donosilac hrane - Nagibari imaju da jedu koliko god im je volja - nego krzna; kupovali bi oni meka krzna od nje i ne bi suviše postavljali pitanja o njenom poreklu.

Dok je živela u Sivim brdima, takvi snovi pomagali su joj da pretrpi svaki sledeći mučenički dan. Ipak, možda nikad ne bi skupila hrabrost da beži od svog blatnjavog klana da nije videla pticu blistavu i divnu.

Koju su joj mudraci sada oduzeli!

"Mi smo ti zahvalni za ulogu koju si odigrala u donošenju ovog zagonetnog čudesnog predmeta nama", reče joj Lester Kembel pre, valjda, jedan sat, ako ne i manje. Krilata stvar ležala je raširena po stolu ispred njega. "Ali u međuvremenu je iskrsnulo nešto drugo, što je strahovito hitno. Nadam se da razumeš, Reti, zašto je postalo tako važno da se ti vratiš."

Da se vrati? U prvi mah nije mogla naterati sebe da shvati smisao te reči. Čudila se - šta li to reče čovek? - a čovek je pričao i pričao, mleo dalje.

Da se vrati?

Kod Jesa i Boma, razmetljivaca? Kod dvojice velikih, jakih lovaca koji neprestano prete svakome i kinje sve oko sebe? Oko logorske vatre stalno pričaju o nekim svojim opakim, malim pobedama koje pri svakom sledećem pričanju postaju sve veće. Vratiti se kod tih siledžija koji zapaljenim štapovima bodu svakog ko se usudi da im se usprotivi makar i na rečima?

Vratiti se u pleme gde majke gledaju kako polovina beba propadne od gladi i bede, i poumire? U tom plemenu to nije ni važno, jer se nove bebe rađaju i rađaju, i rađaju, to moraš sve dok ne postaneš baba, sva sasušena, a onda umreš, a još ti ni četrdeset godina nije? Umreti u onoj prljavštini i gladi!

Ljudski mudrac je mrmljao reči koje je verovatno trebalo da budu

plemenite, umirujuće i logične. Ali je Reti prestala slušati.

Oni su naumili da nju pošalju nazad u ono pleme!

Mada bi prijalo, zaista, videti kakvo bi lice napravio Jes kad bi ona ušetala u logor, obučena fino, opremljena svim čudima koja se kod Šest naroda mogu nabaviti. Ali šta bi posle bilo s njom? Bila bi opet osuđena na taj grozan život.

Neću nazad. Ne vraćam se!

Posle te odluke, Reti se prevrnula na leđa, obrisala suze i razmislila šta sad da radi.

Mogla bi pokušati da ponovo pobegne i da nađe pribežište na nekom drugom mestu. Priča se da više ne vlada savršena sloga među tih šest rasa. Ona, Reti, do sada je slušala Kembelov zahtev da ne priča nikome o svom poreklu. Ali počinjala se pitati: šta ako bi neka klika među Urima ili Gheuenima pristala da plati za tu informaciju? Ili da zauzvrat pozove nju da živi kod njih?

Priča se, pomisli ona, da Uri ponekad dopuste nekom, posebno izabranom ljudskom biću da jaše na njihovim leđima. Nekome ko nije mnogo težak, a ima velike zasluge za Ure.

Pokuša da dočara sebi kakav bi to život bio među klanovima koji provode godine galopirajući i lutajući po ravnica. Među njima jaše ona, sa vetrom u kosi.

Ili da se otisne na more, sa Hunišima? Postoje ostrva na koja nikad nijedno ljudsko biće nije kročilo, postoje leteće ribe i ploveće planine napravljene od leda. Kakva bi to pustolovina bila! Postoje i oni Trekiji u močvarama, koji...

Jedna nova misao prolete njenim umom. Još jedna, drugačija mogućnost koja joj se naglo otvorila. Toliko zapanjujuća, da Reti ostade nekoliko dura sasvim nepomična. Najzad više nije stezala pesnice; sad su joj šake bile otvorene. Posle nekog vremena ona se podiže u sedeći položaj, razmišljajući, sa sve većim uzbuđenjem, o jednoj mogućnosti daleko iznad svih ostalih ambicija koje je u životu imala.

Što je više razmišljala, to bolje je ta prilika izgledala.

Jedanaesti deo: KNJIGA MORA

Životinje ne misle
na filozofiju, etnos i rasu.
Na lepotu, etiku, profit i kasu
životinje ne misle.
Na ulaganje sada, ulaganje rada,
a da se isplati u neko daleko vreme.

Ne.
Da imaju s kim da se spare,
da imaju stado, pleme, vrstu, roj
da imaju s kim u lov, u boj,
na to životinje misle.

Na ova sadašnja polja i brda,
na svoja i tuđa krda,
da.

Misleća bića mi smo,
životinje nismo, želimo nešto
apstraktno; radimo vešto,
za budućnost imamo plan,
dan svaki nam znači
da jednom ćemo biti jači.

Možda.
A onda, pokajanje kad tražimo,
neko manje grešno stanje,
kad se odričemo visina,
to ne znači da silazimo do blata,
ne odričemo se svog naroda,
ni brata, samo neskromnost
odbacujemo.

To da.
Ko jednom vakuum okusi,
i svemirski let, prašinu
zvezdanu - poželi opet

u te visine da se vine.
Kako ne biti proklet
a, možda, vinuti se opet,
to bi on hteo
da zna.

Spisi iskupljenja

ALVINOVA PRIČA

Svi ostali spavaju. Pozni je čas, ali ja hitam da sve ovo zabeležim, jer stvari će se možda uskomešati, pa ne znam kad ću imati sledeću priliku.

Sutra krećemo na povratnu vožnju, niz planinu, natovareni svakojakom opremom koju smo dobili na pozajmicu od Urijel kovačice - takvom gomilom stvari, toliko dobrih, da nam se čini da su oni naši prvobitni planovi bili glupi.

Nezamislivo, pa mi smo hteli da poverimo svoj život opremi koju smo sami bili sklepali!

Urijel je već poslala poruke našim roditeljima, kaligrafski napisane na teškom papiru proizvedenom od krpa, zapečaćene njenim znakom, a ona je jedan od mudraca Zajednice. Prema tome, ni Hakicin narod ni moj ne mogu sad praktično ništa da učine da nas zaustave.

Ipak, kad sam saznao da je to tako, nisam se osobito oduševio zbog predstojećeg susreta sa našima. Šta čovek da im kaže, licem u lice? "Zdravo, ćale! Biće isto kao 'Dvadeset hiljada milja pod morima'. Sećaš se kako si mi čitao tu knjigu kad sam bio mali?"

Prisećam se ja kako se ta priča završila za podmorničku posadu kapetana Nema, i jasno mi je zašto je Joug-Vajuo nezadovoljan mojim ponašanjem. Smeta mu što sam toliko sklon da se smucam. Ako bude počeo da se sa mnom raspravlja o ovome, prebaciću se na neki drugi jezik, ne engleski, da bih pokazao da sam zaista razmislio o celoj stvari iz nekoliko različitih uglova. Ovo putovanje nije samo prolazna dečija opsednutost. Ovo je nešto od velikog značaja za naše selo i našu rasu. Ja i ostali izmeni ćemo dalji tok istorije. Značajno je da jedan Huniš učestvuje u svemu, od prve zamisli, pa do polaska, i najzad do prisećanja kako je bilo.

Kad je donela odluku, Urijel je zaista pokrenula mnogo štošta. Pošto je mali Ziz vlenovan, te iste večeri poneo ga je naš Štipko niz planinu, u svoje matično leglo, da se taj mladunac Trekija navikava na vodu u plimnim barama južno od Vufona. Štipko će, na osnovu

ovlašćenja Kovačnice, unajmiti nekoliko svojih rođaka crvene ljuštore da odvuku drveno korito našeg batiskafčića sve do zakazane tečke sastanka, dole, blizu Procepa. Svi mi ostali doći ćemo do tog mesta kopnenim putem, vozićemo se na kolima sa opremom.

Probna ronjenja počinju kroz samo četiri dana!

Izbor mesta za ronjenje bio je od životne važnosti. Postoji samo jedno mesto gde se midenski rov sa veoma dubokom vodom probio sasvim blizu obale. Na tom mestu kao da je neko zasekao džinovskom sekirom u obalu, ispod vode. Tu postoji podvodni kanjon, vrlo dubok, zupčast, u neposrednoj blizini stene Terminus. Mi ćemo visiti okačeni o jedan kran koji će biti na jednom stenovitom ispustu litice, tako da čak nećemo morati ni da iznajmimo brod.

Olakšanje je što je, konačno, doneta odluka. Čak i Hak priznaje da je kocka bačena, i prihvata svoju sudbinu; njeno 'sleganje ramenima' sastoji se u tome što trlja jednu očnu stabljiku o drugu.

"Bar ćemo biti na samoj granici, gde sam ja ionako htela da budem", reče ona. "Kad završimo, Urijel će biti naš dužnik. Moraće nam napisati odobrenje da pređemo granicu i istražimo neke bujurske ruševine."

Postoji jedna engleska reč, 'upornost', koja na galaktičkom šestom dobija značenje 'tvrdoglavost, zadrtnost'. To je jedan od razloga zbog kojih ljudski govor najbolje opisuje moju drugaricu Hak.

Svi mi, pa i Ur-rona, poprilično smo iznenađeni obimom troškova u koje se Urijel sada upušta da bi pomogla našu 'malu pustolovinu'. Pričali smo o ovoj nagloj navali dobrote, tokom naše poslednje noći na planini Guen, kad smo, posle celog dugog dana provedenog u pakovanju sanduka i pregledanju spiskova opreme, čekali da se sve fabričke delatnosti stišaju da bi se moglo i spavati.

"To sigurno ina neke veze sa zvezdanin vrodovina", rekla je tad Ur-rona, dižući njušku sa slame njene palete za spavanje.

Hakica je okrenula dve stabljike sa očima prema Ur-roni; jednu stabljiku ostavila je uperenu na njen mnogo čitani primerak romana Dvorac lorda Valentina. Zastenjala je. "Ne opet to! Kakve bi veze, zaboga, moglo naše glupo putovanje pod vodu imati sa dolaskom galaktičkih krstarica na Jijo? Zar ne smatraš da bi Urijel trebalo da se pozabavi nečim važnijim?"

"Ali Gifz je rekao, pre samo nedelju dana..."

"Zašto ne priznaš da si pogrešno čula Gifza? Pitali smo ga opet, danas, i taj Treki se ne seća da je video ijedan svemirski brod."

"Ne taj Treki", glasila je ispravka, s moje strane. "Mi nismo stigli ništa da pitamo Gifza, pre nego što se njemu dogodilo vlenovanje. Tek je Tjug rekao da se ne seća."

"Tjug ili Gibz. Ne može ta razlika biti velika. Ne bi jedan Treki mogao tako nešto zaboraviti, pa ni u postvlenovnom razdoblju!"

Ja u to nisam bio baš siguran. Koliko su meni pričali, trekijevski vosak pamćenja može biti mnogo čudna stvar.

Ali, kad pomislim, ja nikad ni u šta nisam baš siguran, dok je, za razliku od toga, Hak uvek u sve sigurna.

Naravno, još jednu osobu smo mogli pitati, ali toliko je posla bilo oko pakovanja opreme i proučavanja planova, da nismo stigli. Imam utisak da nas je vatrena stara gazdarica ove kovačnice toliko zasenila da nismo ni poželeli da je pitamo. Ili je bolja reč za to: zastrašila. Nisam siguran, ovo pišem pri svetlosti jedne sveće, nije mi pri ruci onaj moj rečnik, onako zgodan. Tokom poslednjih nekoliko dana, Urijel je galopom odlazila sa svojih normalnih dužnosti, da bi razgovarala sa ljudima koji su joj dolazili u goste, i da bi sređivala svoju dragocenu dvoranu sa diskovima; a nas je naprosto potapala sve novim i novim pojedinostima na koje ni pomislili nismo tokom onolikih meseci planiranja naše podmorske pustolovine - putovanja za koje niko od nas nije verovao da ćemo ga stvarno izvesti. U tolikoj jurnjavi nekako nije bilo vremena da se postavljaju druga pitanja. Ili je, možda, Urijel nama nekako utuvila u glavu da treba da gledamo svoja posla, a ne da pitamo svašta.

U jednom trenutku ja sam ipak pokušao da pitam o mnogobrojnim promenama koje je ona unela u naš plan.

"Naš je plan uvek bio da počnemo tako što bismo istražili plićake blizu našeg grada. Posle bismo preuredili batiskaf i uneli novu opremu, pa tek onda pokušali da ronimo, vezani za neki brod, u dublju vodu. Možda deset ili dvadeset kanapa duboko. Sad si ti rešila da počnemo na trideset!"

"Trideset kanapa nije tako mnogo", odgovorila je Urijel i prezrivo frknula. "Oh, priznaću da vaš raniji sisten za cirkulaciju vazduha ne

vi odoleo ni na trideset. Zato sno ga zanenili voljin, koji nan se našao pri ruci. A i ventili vi van procureli. Ali što se tiče sanog korita, vaš dizajn će poslužiti sasvin dobro."

Nisam mogao da se ne zapitam: odakle je 'iskočila' sva ta oprema? Nama ni na kraj pameti nije bilo da pravimo, na primer, regulator vazdušnog pritiska. Urijel nam je ukazala na grešku, i baš dobro se 'desilo' da je imala u svojoj fabrici-kovačnici jedan gotov regulator, tačno za tu svrhu predviđen, ručno izrađen. Ali zašto, kako se 'desilo'? Šta će jednoj kovačkoj radionici navrh vulkana jedan takav aparat?

Hak je priznavala da nam sasvim dobro dođe takva stručna podrška. Ja sam se, međutim, brinuo: cela stvar kao da se počela obavijati velom tajanstvenosti.

"Sve će viti ovjašnjeno kad stignete na Stenu i kad sve vude sprenno za polazak. Ja ću lično proveriti svu oprenu, a onda ću van ovjasniti šta možete vi da učinite za nene."

Osim što je svakodnevno silazila u Vufon, Urijel skoro nikad nije izlazila iz svoje kovačnice. A sad hoće da odsustvuje s posla dve nedelje, da bi učestvovala u našoj pustolovini? Nikad u životu nijedna vest nije na mene delovala tako kao ta: veoma umirujuće, pa ipak i veoma zastrašujuće. Možda se tako osetio moj imenjaka po nadimku, kad je, istražujući katakombe ispod Dijaspara, naišao na nešto nezamislivo, na tunel koji je vodio sve do dalekog Lisa.

I tako smo čekali, nas troje, Hak, Ur-rona i ja, sasvim spakovani i spremni da ujutro krenemo u poduhvat koji će nas proslaviti ili ubiti. Ali pre toga smo se naprosto morali pobrinuti o još jednoj stvari. Sačekali smo da se noć sasvim spusti na planinu Guen, da više ne bude nimalo sunčeve svetlosti ni u jednom od stotinu svetlarnika, domišljato postavljenih; da ne ostane ništa što bi se moglo takmičiti sa jezerima lave i užarenim metalom. Kofe za rudu i peći za topljenje su utihnule, trudbenici su ostavili alate. Ubrzo posle večere, odjeknulo je sedam udaraca u gong, poziv urskim radnicima da obave svoje obredno timarenje, a onda da se 'slože' na spavanje.

Ur-rona nije volela da ustaje i da se kreće u to doba - koja Urkinja to voli? - ali je znala da nema druge mogućnosti. I tako, mi krenusmo 'u koloni po jedan' iz magacinske prostorije koju nam je Urijel bila

dodelila kao stan, da ne kažem baraku. Nosili smo fenjere da bismo mogli naći put. Napred je išla Hak, čiji su se točkovi brzo vrteli, noseći je kosom kamenom rampom; dve očne stabljike ispružila je napred. Druga dva njena oka ostala su okrenuta nazad, i činilo se da nekako besno zure u nas pri svakom njenom prolasku ispod svetlarnika, iz kojih su dopirali mlazevi mesečine.

"Hajte, narode! Šta ste tako džiki spori!"

Ur-rona progundā: "A ko je morao da nosi nju preko onih kanenjara, tri dana, kad smo išli da istražujemo pećine Jutira? Još inan ožiljke na vokovima."

To je malo preterala. Znam ja kako je tvrda urska koža. Pa ipak, Hak kao da je zaboravila taj događaj. Ona se uvek priseća selektivno - seti se samo onog što joj u tom trenutku odgovara.

Morala je na svakoj raskrsnici da stane i da čeka, hukćući nestrpljivo, da je Ur-rona sustigne i da pokaže put. A put nas je uskoro izveo iz lavirinta podzemnih prolaza na jedan zaravnjeni deo na površini planine, na stazu od drobljene šljake. Taj plato po kome smo se sada kretali izgledao je i danju vrlo tuđinski, ogoljeno, vanjjoanski, ali noću još mnogo više; bilo je prilično sablasno. Kretali smo se po terenu koji je, zapravo, veoma ličio na one slike Zemljinog Meseca koje sam video.

Govoreći o mesecima, da pomenem da je veliki Loocen ležao nisko na zapadu; najveći od Jijoovih prirodnih satelita, po izgledu dobro znani crveni polumesec. Glavnina njegovu sada je bila u senci, tako da nimalo sunčeve svetlosti nije odsijavalo sa hladnih, mrtvih gradova koje su Bujuri ostavili tamo, nedirnute, kao da su hteli da nas začikavaju.

Zvezde su svetlucale iznad nas kao... pa, pre nego što sam ovo sledeće zapisao, trudio sam se dugo da smislim neko poređenje dostojno knjiga koje sam čitao, ali pisci na staroj Zemlji nikada nisu imali na svom nebu ništa nalik na Maslačovo jato, skupinu zvezda u obliku divovske lopte sačinjene od hiljada bleštavih tačaka, koja nama zauzima četvrtinu neba. Sada je Maslačovo jato jednom svojom ivicom dodirivalo južni horizont. Znam da nisu ništa slično imali, jer da su imali, takmičili bi se ko će ga bolje opisati, mnogo puta, na milion raznih načina. Posetioци koji doputuju sa gusto

naseljenih severnih delova Nagiba uvek se zaprepaste kad vide Maslačovo jato u svoj njegovoj slavi. To vam je jedna prednost kad ste provincijalac koji živi na dalekom jugu.

To je, ujedno, jedan od glavnih razloga što su Urijelini prethodnici sagradili teleskop na ovom mestu, kao i kupolu da bi teleskop bio zaštićen od od kiše i od pepela koji ova stara planina izbacuje u svojim čestim mini erupcijama.

Ur-rona kaže da postoji samo jedno mesto na planini, a to je ovo, gde opservatorija može biti okružena prohladnim vazduhom koji dolazi sa mora, a ne strujanjima vrelog vazduha koji bi upropastio osmatranja. Verovatno na Nagibu postoje mnogo bolja mesta za opservatorije. Ali ova tačka ima jednu bitnu prednost - Urijel tu stanuje. Ko drugi na ovoj planeti ima dovoljno vremena, bogatstva, a i znanja da se bavi takvim hobijem? Niko, osim možda pojedinih mudraca Velikog Biblosa.

Teška građevina od šljakoblokova uzdizala se, prividno, pravo u zasenjujuće zvezdano jato; podsetila me je na njušku glavera koji odgriza komad velikog gutšel bisera. Od tog prizora naježile su mi se krljušti na leđima. Naravno, na ovoj visini, bez oblaka na nebu, vazduh je bio poprilično leden.

Ur-rona zazvižda u znak da nešto nije u redu, i zaustavi se naglo, podgavši oblak prašine; zbog toga i Hak nalete na mene. Hakine oči bile su ispružene u sva četiri pravca; žmirkala je i motrila vrlo budno. Mala Hufu reagovala je tako što je zarila kandže u moje rame, spremna da skoči odatle i napusti nas na prvi znak opasnosti.

"Šta je!" prošaputao sam ljutito.

"Krov je otvoren", objasni Ur-rona, prešavši na galaktički drugi. Šiljatom njuškom gladno je njušila vazduh. "Ploveći ležaj sa živon ja čulon nirisa osećan; prena tome teleskop (verovatno) u upotrebi je. Ni sada norano (hitro) na spavanje se vratiti, sumnju ne povuditi."

"Ma, do vraga", reče Hakica i opsova. "Ja sam za to da se ušunjamo."

Obe pogledaše mene, da kao treći glasač presudim. Ja slegnuh ramenima, u ljudskom stilu. "Ovde smo. Treba da bar pogledamo."

Ur-rona poče zavrtati svoj vrat u spiralu nalik na vadičep. Onda frktavo uzdahnu. "U ton slučaju, vudite uvek iza nene. I u nadi lfninoj

uzaludnoj da neprinećeni ostati noženo, tihi vudite!"

I tako smo prišli kupoli opservatorije sasvim, i videli da je onaj prosećeni deo otvoren i da su uglaste naprave unutra izložene treperavom blistanju nebesa. Staza se završavala pred vratima ulaza u prizemlje opservatorije. Vrata - odškrinuta. Unutra su se videle neke nejasne senke. Hufu je drhtala na mom ramenu, možda od oduševljenog iščekivanja, ili, možda, od straha. Već sam se pokajao što sam je poveo.

Ur-rona se pretvorila u obris pritisnut uz spoljašnji zid zgrade. Ona polako, krišom, zavuče glavu kroz vrata.

"Ona je nama izviđač u noći?" gundala je Hak. "Može li biti išta džikastije? Pa, Uri u mraku vide koliko i glaveri u podne. Trebalo bi da ja idem napred."

Aha, trebalo bi, pomislih ja, kad bi G'keki umeli da se šunjaju neprimetno. Ali nisam ništa rekao, samo sam se oglasio jednim dubokim mumljanjem da ne bi Hufu skočila sa mene i pobegla.

Razmahujući nervozno repom, spletenim u pletenice, Ur-rona se uvuče u zgradu prvo celim svojim vratom, a zatim, gipko, i dugačkim telom. Hak pohita za njom; sve četiri stabljike sa očima bile su joj uspravljene i uzdrhtale. Ja sam ušao poslednji, kao 'začelje kolone'. Neprestano sam se osvrtao da proverim da li se neko ne šunja iza nas, mada, naravno, nije bilo razloga za pretpostavku da bi neko to želeo.

Glavni pod opservatorije izgledao je napušten. Veliki teleskop svetlucao je blede pod zvezdanom svetlošću. Na obližnjem stolu, iz jednog fenjera pod abažurum padala je slaba crvena svetlost na nebesku kartu pričvršćenu štikaljkama za jednu ploču. Pored toga ležala je beležnica sa mnoštvom matematičkih oznaka, ali i nekih drugih koje nisu bile ni iz jedne poznate azbuke... mada, kad bolje pomislim, možda i nije sasvim tako, neka od tih 'slova' pokazao je možda gospodin Hajnc našem razredu, nadajući se da će barem neko da ispolji neki minimum zanimanja.

"Čujte i zapazite", reče Ur-rona. "Notor koji ponera teleskop da vi konpenzovao rotaciono kretanje planete Jijo; uključen, još i sad."

I stvarno, iz oklopa teleskopa čulo se neko potmulo, tiho brujanje nalik na huniško. Štaviše, namirisao sam vrlo slabu prisutnost

izduvnog gasa, koji je dopirao iz tog malenog motora sa gorivnom ćelijom. Taj motor bio je još jedna ekstravagancija praktično nepoznata u ostalim delovima Nagiba, ali ovde dopuštena zato što je planina Guen sveto mesto koje će jednog dana svakako izvršiti samoočišćenje, i tada će nestati sve ove igračke, opsene i sujete koje za poštovanje uzvišenosti ne haju. Erupcija, možda sutra, možda kasnije, ali u sledećih stotinak godina svakako.

"To znači da je teleskop možda i sad uperen u onu tačku koju su gledali pre nego što su otišli!" reče Hak žustro.

A ko kaže da su otišli? - htedoh ja da pitam. Osvrnuo sam se i video jedna zatvorena vrata oko čijih ivica kao da je curila mutna svetlost. Hak je jurila dalje za svojim mislima.

"Alvine, podigni me da pogledam!"

"Hrrrm? Al-li..."

"Alvine!" Jedan točak mi nagazi na nogu, samo malo, blago, tek kao upozorenje šta me čeka ako ne poslušam.

"Šta? Da te podignem?" Nisam video nikakvu rampu niti drugo sredstvo pomoću koga bi Hak mogla da se podigne do okulara. Doduše, kod stola je bila i jedna stolica. Šta da se radi, bolje je poslušati Hakicu i obaviti stvar što brže i što tiše nego se upuštati u svađu s njom.

"Hrrrm... Pa, dobro. Ali da bude tišina, važi?"

Zakoračio sam iza Hak, čučnuo, poduhvatio obema rukama njenu osovinu, zastenjao i podigao je toliko da je mogla prisloniti jednu očnu stabljiku na okular.

"Nepomično me drži!" zašišta ona.

"Pokkk....ššš... pokušavammmmm."

Dopustio sam da se kosti mojih ruku 'smaknu' samo malo, dovoljno da laktovi dospeju u 'zabavljen' položaj; sad su mišići mogli da se odmaraju. To je jedan naš trik na kome nam, koliko čujem, ljudi zavide, zato što bi i najjači od njih morao da drži ovakav teret samo mišićnim naporom. Međutim, Hak se u poslednje vreme prilično ugojila. I uz svu upotrebu trikova, pogurio sam se i jedva sam je držao. Ali kad god ja zastenjem od napora, ona okrene jednu slobodnu očnu stabljiku meni u lice, pa me tim okom pogleda sa daljine od možda jednog pedlja, i to prekorno, kao da smatra da se

ja tako oglašavam namerno, samo da bih je nervirao.

"Pa drži me, Hunčino jedna!... E, dobro, sad vidim... Zvezda kol'ko 'oćeš... i još mnogo zvezda... Ej, pa ovde i nema ničeg osim zvezda!"

"Hak", promrmljah ja, "da li sam te zamolio da bude tišina?"

Ur-rona zviždavo uzdahnu. "Naravno da se vide sano zvezde, ti G'kekeštino! Šta si ti nislila, da ćeš ponoću ovog nalog teleskopa noći da prevrojiš prozorčice na zvezdanon vrodu na orviti? Na toj visini on nora viti sano još jedna treperava tačkica svetlosti. Tačkasti izvor!"

Bio sam impresioniran. Svi mi znamo da je Ur-rona najbolji mehaničar u našoj družini, ali ko je mogao očekivati da ona poznaje i astronomiju?

"Nego daj da pogledan i ja. Nožda ću noći da odredim koja zvezda nije zvezda, na osnovu toga što će se nenjati njen položaj u odnosu na druge."

Hakini točkovi se ljutito zavrteše u vazduhu, ali ona tu ništa nije mogla: niti osporiti opravdanost Ur-roninog zahteva, niti sprečiti mene da je spustim na zemlju. Uspravio sam se, sa olakšanjem, ali i sa pucketanjem izvesnih hrskavičavih delova u mom kosturnom sistemu; a ona se otkotrlja malo dalje, gundajući. Ur-rona je dovukla stolicu i popela se prednjim kopitima na njen naslon. Tek tako je mogla prisloniti jedno oko na okular teleskopa.

Nekoliko trenutaka naša urska drugarica je ćutala; onda je 'zacvrkutala' na način koji njima znači uskraćenost. "Ovo su stvarno sano zvezde, koliko ja vidim. Ali naločas san zaboravila da kažen da vi zvezdani vrod, krećući se po orbiti, u roku od samo nekoliko dura norao nestati iz vidnog polja ovog teleskopa, vez ovzira na to što je notor za praćenje uključen."

"Dobro, znači, to je to", rekoh ja, samo upola razočaran. "Bolje sad da se vratimo..."

Tad sam primetio da Hak nije tamo gde bi morala biti. Munjevito sam se okrenuo i video da se uputila ka onim osvetljenim vratima!

"Zar ste zaboravili šta smo rekli?" doviknu nam ona, ubrzavajući kretanje svojih točkova. Mogu reći da se stvarno ustremila ka tim pravougaonim vratima iza kojih je dopiralo malo svetlosti. "Pravi

dokazi biće na fotografskim pločama koje je Gibz, što i sami kažete, pominjao. Pa, mi smo se popeli ovamo prvenstveno da bismo te ploče pogledali. Hajde!"

Priznajem da sam blenuo kao riba izbačena na suvo, a vreća na mom grlu landarala je beskorisno. Za to vreme mala Hufu mi skroz izbode kožu na glavi, spremajući se za skok sa što jačim odrazom. Ur-rona ludo pojuri za Hakicom, misleći da je uhvati za točkove i zaustavi pre nego što bi ova stigla do vrata...

...koja se najednom otvoriše, kunem se - baš u tom trenu, otkrivajući bolnu blistavost unutrašnje svetlosti i naspram nje ocrtanu ljudsku priliku. Neki čovek omanjeg rasta, uzanih ramena, muškarac, sa oreolom kose koja kao da je gorela u svetlosti nekoliko svetiljki upaljenih u toj sobi. Žmirkajući i podigavši jednu ruku da zaklonim oči, video sam da u prostoriji iza njega postoji nekoliko štafelaja na kojima su karte zvezda, lenjiri i drugi merni instrumenti, kao i glatke staklene ploče. Mnogo drugih takvih ploča ležalo je na policama koje su prekrivale zidove te sobice.

Hak je zakočila 'u mestu' tako jako da su joj osovine zasijale. Ur-rona umalo da naleti na nju s leđa; ali zakoči i ona. Sve troje ostadosmo kao skamenjeni, uhvaćeni na delu.

Nije bilo teško pogoditi ko je taj čovek, jer u to vreme samo jedan pripadnik te rase bio je trajno nastanjen na toj planini. Bio je poznat nadaleko i naširoko kao najblistaviji u svojoj vrsti, mudrac čiji um doseže vrlo daleko, čak i za čoveka izuzetno; toliko da bi se možda i Zemljani zadivili, toliko da su njemu poznate mnoge arkanske tajne koje su naši davni preci znali. Čak se i moćna, samouverena Urijel klanjala pred njegovom pameću.

Kovačica sa planine Guen neće biti nimalo zadovoljna što smo ovako upali kod njega u opservatoriju.

Mudrac Purofski zurio je u nas nekoliko dugih trenutaka, žmirkajući u mrak izvan svoje sobe, a onda je podigao ruku i pokazao prstom pravo u nas.

"Vi!" reče on oštro. "Iznenadili ste me."

Hak se prva pribrala.

"Hm, pa... mi se izvinjavamo, majstore. Mi smo, ovaj, samo..."

Ljudsko biće joj upade u reč, ali bez ikakvog znaka ljutnje.

"Baš dobro što ste tu. Upravo sam hteo da pozvonim da neko dođe. Da li biste, molim vas, odneli ove beleške Urijeli?"

Pružio je ka nama jedan presavijen svežanj hartija; Hak to uze jednom drhtavom pipak-rukom. Njene stabljike sa očima, napola povučene nazad u glavu, žmirkale su iznenađeno.

"Ti si dobar momak", reče mudrac njoj, rasejano, i okrete se da se vrati u sobicu. Onda se ipak okrete još jednom ka nama.

"Ah, da. Zamolio bih da takođe kažete Urijeli da sam sad siguran u ovo. Oba broda su otišla. Ne znam šta je bilo sa onim prvim, većim, jer on se nama na jednom nizu ploča pojavio samo srećnim slučajem, pre nego što je iko znao šta treba tražiti. Tu orbitu ja ne mogu rešiti, ali mislim da je moguće da je sleteo. Ali zato čak i grubim izračunavanjem na osnovu drugog niza slika zaključujemo da je to bio drugi brod, da se upravo spuštao sa orbite i da se nalazio na silaznoj spirali ka Jijou. Ako se pretpostavi da nije bilo kasnijih devijacija niti korekcija, zaključujemo na osnovu takvog kursa da je taj drugi brod morao sleteti znatnom brzinom, pre nekoliko dana, posred planina Rimer."

Osmehnuo se tužno, ironično.

"Drugim rečima, upozorenje koje smo poslali onima na Livadi okupljanja verovatno je bilo beskorisno." Purofski umorno protrlja oči i uzdahnu. "Naše kolege na Livadi verovatno već znaju više nego mi o ovim događajima."

Kunem se da je zvučao više razočarano nego uplašeno, iako je stiglo nešto čega se izgnanici Jijoa užasno plaše već dve hiljade godina.

Svi mi, pa i mala Hufu, ostali smo nepokretni, zagledani pravo ispred sebe, još dugo pošto nam se taj čovek ponovo zahvalio, okrenuo se i zatvorio vrata za sobom, ostavivši nas same u društvu samo nekoliko miliona zvezda koje su se, kao polenov prah oduvan nad talase nekog svetlucavog okeana, širile iznad naših glava. More tame, za koje smo sada imali iznenadni osećaj da je zastrašujuće blizu.

Dvanaesti deo: KNJIGA NAGIBA

Predanje

Postoji jedna reč za koju se od nas traži da je ne pominjemo često, a kad baš moramo, onda šapatom.

Treki su ti koji od nas traže to, iz razloga učtivosti, poštovanja, a i 'da ne baksuziramo'.

Ta reč je ime, sastoji se od samo dva sloga, ali Treki radije ne bi da tu malu reč čuju ikada više.

a sami su sebe nekada zvali tako.

Tim imenom valjda se i danas služe njihovi rođaci, tamo, napolje, na zvezdanim stazama pet galaksija.

Rođaci moćni, zastrašujući, odlučni, nemilosrdni, jednomumni.

Koliko se taj opis silno razlikuje od ovih naših sugrađana čija tela su nagomilani prstenovi. Koliko su drugačiji oni Treki koji i sad lutaju kosmosom, kao bogovi. Ti Jofuri.

Neke rase koje su se došunjale na Jijo zapravo su i u kosmosu neupadljive, jedva ikome poznate. Takvi su Gheueni i ljudi. Neke druge, kao G'keki i glaveri, imaju određen ugled, ne bogzna kakav, kod onih kojima su potrebne njihove stručne usluge. Huniši u Uri su u svemiru kudikamo poznatiji, do te mere da su ljudska bića znala za njih i pre svoga sletanja i brinula se.

Ali kažu da svaki klan koji diše kiseonik i leti među zvezdama zna veoma dobro koja su bića nalik na visoke, kupaste gomile prstenova, zloslutne i moćne.

Kad je doleteo trečki šunjalački brod, G'keki su bacili samo jedan pogled na pridošlice, a onda su se sakrili i nekoliko pokolenja se nisu uopšte pojavljivali; prošao ih je strah tek kad su se uverili da su ovo neki drugačiji prstenovi.

Kad su gheuenski doseljenici stigli i videli, sa orbite, da su na tlu već prisutni Treki, malo je nedostajalo da odmah odlete dalje; neko vreme se nisu usuđivali ni da siđu sa orbite, a kad su sišli, još dugo nisu smeli da se raspakuju.

Pa otkud o našim voljenim prijateljima tako zao glas? Kako je

moguće da su toliko različiti od onih Trekija koji i sada krstare svemirom, pod onim groznim imenom?

Razmišljanja o Šest naroda. Ovum Pres, leta izgnaničkog 1915.

ASK

Ili ovi zavojevači žele da nas zbune ili kod njih postoji nešto čudno.

U prvo vreme, njihove moći i znanja izgledahu kako se i očekivati moglo - toliko iznad naših da mi prema njima kao da smo životinje glupe. Zar da se usudimo i da poredimo svoju skromnu mudrost sa njihovom, svoje priproste načine da poredimo sa njihovim nezadrživim mašinama, njihovim umetnostima isceljenja i, naročito, sa erudicijom njihovih pronicljivih pitanja o životu na Jijou? Jasno je bilo da oni imaju na raspolaganju ogromnu količinu i dubinu podataka, a to su sigurno prekopirali iz onog poslednjeg pregleda ove planete, koji je obavljen pre milion godina. Pa ipak...

Izgleda da ništa ne znaju o lornicima i zukirima.

Ne uspevaju prikriti uzbuđenje kad mere uhvaćene primerke glavera, kao da je to neko veliko otkriće.

Pričaju zbunjujuće gluposti o šimpanzama.

Zapeli su sad da saznaju sve o mulk-paucima, polazeći od naivnih pitanja na koja bi čak i ova neuka gomila višebojnih torusa umela odgovoriti. Čak i kad bi se iz svakog mog torusa znanja odvlenovalo po jedno mladunče tako da mi ništa ne ostane osim nagona, pamćenje i zamaha.

Pečat Velike biblioteke nedostaje na pramcu velikog broda njihovog koji je odleteo, a stanicu kockastu ostavio na Jijou. Mi smo računali da je odsustvo tog amblema samo znak da su oni neki ilegalci. Prazno mesto na pramcu, negativan simbol, koji znači da se oni stide i kriju.

A šta ako je to odsustvo značilo nešto više? Mnogo više?

SARA

Od Engriline radnje na kanalu Pimin pešačili smo samo kratko, do klinike u koju je Pzora juče odveo Neznanca. Engril se saglasila da tamo dođe, nešto kasnije, na sastanak sa Sarom, i da dovede i Blora Portretistu. Vremena je bilo malo. Možda je Sarina zamisao bila glupa ili nepraktična, ali nije bilo boljeg trenutka da se predloži, niti povoljnije osobe koja bi predlog čula nego što je Arijana Fu.

Vreme je bilo za odluku. Predznaci, zasad, loši.

Izaslanici iz sela Dolo okupili su se prošle noći u jednoj krčmi blizu Urske četvrti da ispričaju jedni drugima šta su doznali od trenutka kad je brod 'Hauf-voa' pristao u luku. Sara je pokazala jedan sveže štampani primerak izveštaja mudraca, donet pravo iz Engriline kopirnice. Očekivala je da će tim vestima šokirati ostale. Ali svi su već bili obavešteni, čak i Pzora je znao glavninu onoga što je u izveštaju navedeno.

"Ja vidim tri mogućnosti", rekao je tada farmer Jop, strogo se mršteći čupavim obrvama, držeći u šakama vrč kiselog maslacmleka. "Prvo: da je ta priča jedna velika, prokleta laž. Da brod jeste od velikih Instituta, da nam predstoji suđenje kao što je u Spisima najavljeno, ali da mudraci izmišljaju koješta samo da bi imali opravdanje za mobilizaciju i za rat."

"To ti je sasvim bez veze!" uzviknula je Sara.

"Je li bez veze? A zašto su onda dignute sve ratne jedinice? Ljudske čete vežbaju, marširaju, u svim selima. Urska konjica kruži i krstari galopom, svuda. Huniši podmazuju stare katapulte kao da ima izgleda da obore zvezdane brodove kamenjem." Odmahnuo je glavom. "Šta ako mudraci fantaziraju o nekakvom otporu? Ne bi to bio prvi put da ljudski vođi pokažu znake ludila kad se primakne kraj njihove bedne male vladavine."

"A ovi crteži?" upita naš plesač skrivena, Fakun, i dodirnu jednu od Engrilinih reprodukcija, onu na kojoj se videlo dvoje ljudskih bića kako, obučeni u jednodelna odela, nadmeno zure u prizore koji su im sasvim novi, a ipak i sasvim 'ispod njihovog nivoa'.

Jop slegnu ramenima. "Na prvi pogled, smešno. Šta će ljudi

ovde? Kad su naši preci krenuli sa Zemlje, u nekoj polovnoj, triput preprodavanoj kanti, nijedan ljudski naučnik nije razumeo kako ona radi. A tek narod na samoj Zemlji - oni ni u sledećih deset hiljada godina nisu mogli da shvate ono što je standardna galaktička tehnologija."

Sara je gledala kako Blejd i huniški kapetan iznenađeno reaguju na ove reči. To što je Jop kazao o ljudskoj tehnologiji nije bilo nikakva tajna, ali za to dvoje očigledno nije bilo lako da zamisle da su ljudi mogli tako loše stajati sa tehnikom. Na Jijou su upravo ljudi bili glavni za tehniku, glavni kad je trebalo naći naučni odgovor za nešto.

"A ko vi hteo da se vavi takvin neslanin šalana?" upita Ulgor, pognuvši koničnu glavu. Sara oseti napetost u držanju tela te Urkinje. Auh, pomisli ona.

Jop se osmehnu. "Pa, možda neka skupinica koja je uočila priliku, u ovoj gužvi, da ukalja našu čast i možda se još malo osveti pre Sudnjeg dana."

Čovek i Urkinja zapiljiše se jedno drugom u lice, svako isceren osmehom sa mnogo zuba - što se moglo tumačiti kao prijateljsko smeškanje, ali i kao pretnja. Sara, prvi put, pomisli da je možda i dobro što su se reuzi tako naglo razboleli, zbog čega su se gotovo svi sklopčali i otišli u 'hibernaciju'. Da su ti simbiotički sada prisutni, začas bi objavili šta se krije u Jopovom srcu, a šta u Ulgorinom.

U tom trenutku, mlaz ružičaste tečnosti ulete sa strane u prostor između to dvoje; parfem, ali vrlo zagušljiv u svojoj obilatoj slatkoći. Jop i Ulgor jednako uzmaoše, stiskajući noseve.

"Uuups, pardoniram/o se za moju/našu nepažnju. Digestivni torusi ove hrpe i sada vare i prerađuju bogatu brodsku hranu koju su dobijali od cenjenih Huniša."

Neuznemirena, kapetanica 'Hauf-voa' reče: "Baš je to dobro za tebe, Pzora. A što se tiče naše teme, mi i dalje imamo obavezu da odlučimo kakav savet da pošaljemo u selo Dolo i u druga naselja u gornjem toku reke Roni. Zato bih pitala Jopa... hrrrm... šta ako razmotrimo jednostavniju teoriju, a to je da časni mudraci nikakvu obmanu ne sprovode, hrrr?"

Jop je još mahao šakom ispred lica i kašljao. "To nas dovodi do

mogućnosti broj dva - da nas oprobavaju da vide kakvi smo. U tom slučaju, jeste nam došao Sudnji dan, ali plemeniti Galaktici nisu sigurni šta da urade s nama. Možda su veliki Instituti unajmili ljude, glumce, za ovu ulogu, i time nam ponudili priliku da naše ispravno držanje, ili neispravno, prevagne. Što se tiče pitanja kakav savet da pošaljemo uz reku, ja kažem: savet da se ruši sve, u skladu sa prastarim planom!"

Blejd, mladi gheuenski poslanik, sada se uzdiže na tri noge, uspravi plavi oklop i poče mucati i šištati tako da propadoše njegovi početni pokušaji da progovori engleski. On se prebaci na galaktički drugi.

"Ludilo ti odaješ! Tu (ludačku) stvar, kako možeš reći? Naša moćna brana (slavna vidu i mirisu) rušiti se mora? Iz kog razloga, sad kad je naše (nedozvoljeno) postojanje na Jijou već znano?"

Jop objasni: "Istina je, mi naš zločin naseljavanja ovde ne možemo sakriti. Ali možemo početi proces uklanjanja svih naših tragova sa ovog ranjenog sveta. Pokazujući naše dobre namere, dokazaćemo da zaslužujemo blažu kaznu.

"A ono što ne smemo učiniti - a plašim se da u tom pogledu naši mudraci lako mogu da se prevare - to je da makar i najmanje saradujemo sa tim ljudima koji glume da su pljačkaši gena. Ne prihvatati nikakvo podmićivanje; ne davati nikakve usluge. Mora biti da je i to deo provere kojoj smo podvrgnuti."

Ulgor frknu sumnjičavo. "A koja ti je treća mogućnost? Šta ako se ipak pokaže da su to prestupnici?" upita ona.

Jop slegnu ramenima. "U tom slučaju, važi isti odgovor. Pasivan otpor. Stopiti se sa predelom. Porušiti naše gradove..."

"Spaliti biblioteke", upade mu Sara u reč, a Jop pogleda ka njoj, pa kratko klimnu glavom.

"Nadasve, biblioteke. One su koren gordosti. Našeg besnila koje nas tera da se prikazujemo kao 'civilizovani'." On mahnu rukom oko sebe, pokazavši tu staru bujursku dvoranu koja je prepravljena u krčmu, zidove sada počadavele, ali ukrašene kopljima, štitovima i drugim suvenirima iz krvave opsade grada Tareka. "Civilizovani!" Jop se opet nasmeja. "Mi smo kao papagaj-krpelji, recitujemo stihove koje ne razumemo, jadni smo u svojim pokušajima da oponašamo

postupke moćnih. Ako su zaista gusari došli, takve nadmenosti mogu samo umanjiti našu sposobnost ukopavanja u zemlju, u jazbine i rupe. Naša jedina prilika da opstanemo biće stapanje sa životinjskim svetom Jijoa. Štaviše, treba da postanemo deo tog sveta, da budemo opet nevini kao što su to glaveri postigli, i stigli do spasenja. A to spasenje smo mogli i mi postići, da nisu ljudi prkosili prirodi svojim takozvanim Velikim štampanjem.

"Prema tome", zaključio on, "vidite, nije važno." Slegnu ramenima, sa izrazom lica kao da je sve završeno. "Bez obzira na to da li su nam iz svemira došli plemeniti savetnici iz Instituta za migracije ili najbedniji kriminalci koji se provlače kosmosom, oni jesu naš Sud, koji nam je konačno stigao. Naša opcija, jedina moguća, ostaje ista."

Sara zbunjeno zavrte glavom pa reče: "Počinješ zvučati kao Lark."

Jop, međutim, ne vide nikakvu ironiju u tome. Postajao je sve isključiviji iz dana u dan još od kad je stravični predmet sa neba, u onom zaglušujućem naletu, uzdrmao seosku naseobinu na drveću i ostavio tragove buke i vreline kao ogromne opekotine preko celog neba.

"Ovo je rđavo", rekao je Blejd Sari, kasnije te noći, kad je Jop otišao na susret sa svojim prijateljima i istomišljenicima. "On je, izgleda, čvrsto ubeđen u ispravnost i vrlinu svojih stavova - kao siva kraljica, nepokolebljivo uverena da su pravo i pravda na njenoj strani."

"Ta vrsta samopravedništva je kuga koja pogađa sve rase, osim trečke", reče Fakun i nakloni se pomoću dve svoje očne stabljike prema Pzori. "Tvoj narod ima tu sreći da je pošteđen prokletstva sebičnosti."

Apotekar sela Dolo uzdahnu tiho kroz ventile. "Ja/mi vas pozivam/o da ne činite pojednostavljene pretpostavke, prijatelji dragi. Priča se da smo i mi, nekada, posedovali tu sposobnost, uz koju ide prokletstvo/dar ambicioznosti. Da bismo to isekli i izbacili iz svoje prirode, morali smo ostaviti neka od svojih najvećih bogatstava, svoje najbolje prstenove. To sigurno nije bilo lako učiniti.

Jedna od stvari kojih se ja/mi najviše plašim/o u vezi sa ovom

obnovljenom vezom sa Galakticima jeste nešto što vi, druge rase, možda ne možete razumeti - plašim/o se da ćemo dobiti ponudu primamljivu, koja će nas dovesti u iskušenje.

Ponudu da opet budemo celi."

Klinika je bila sva u znaku točkova. Pacijenti u invalidskim kolicima. Doktori G'keki na svojim točkovima koji su im deo tela. I, najzad, mnogi apotekari, Treki, na kolicima koja su im omogućavala da se odguruju brže nego što bi mogli hodati. Nije ni čudo da se glatkost i ravnost grada sviđala baš tim dvema rasama više nego ostalima.

Neznančeva soba bila je na petom spratu, sa pogledom na ušće reke Roni u reku Bibur. Oba parna trajekta videla su se na svojim vezovima, pod zaklonom krošnji: sad su vozili samo noću, zato što su militantne skupine pretile da će ih spaliti ako se ikud pomaknu tokom dana. Jutros je sa Livade okupljanja stigla reč od mudraca koja je podržala taj stav. Visoki umnici šest naroda takođe su smatrali da ne treba pokazivati svoju tehnologiju ako to nije baš neophodno. Poruka je glasila: ništa ne uništavati, sve sakrivati.

To je samo povećalo osećaj pometnje kod običnog naroda. Je li ovo Sudnji dan ili nije Sudnji dan? Iz svih delova grada dopirale su bučne rasprave.

Potrebni su nam neki ciljevi koji će nas ujediniti, pomisli Sara, inače ćemo početi da se raspadamo, leteće komadi kože i krzna, ljuštura i paoka točkova.

Jedan dežurni Treki pokaza Sari da uđe u sobicu sa jednim krevetom, koja je bila data Neznancu. Taj mrki čovek diže pogled čim je ona ušla, i ozari se osmehom, očigledno presrećan što je vidi. Odloži olovku i svežanj hartije blede boje; na gornjem listu hartije Sara vide prizor koji se i kroz prozor mogao videti - jedan parni trajekt, nacrtan i fino osenčen, sa kontrasenkama iza. Prikacen na zid bio je drugi crtež, koji je prikazivao onaj njihov koncert na lađi, na proširenju palube 'Hauf-voa'; lepo uhvaćeno zatišje u oluji jedne velike krize.

"Hvala ti što si došla", reče jedna žena, stara, lica žutog kao loj, koja je pored Neznančevog kreveta sedela u invalidskim kolicima;

ogrnuta čebedom, sa takvom bojom lica i ruku, takvim iznenađujuće plavim očima i sa ta dva velika točka levo i desno, neobično je ličila na G'kekija. "Izvestan napredak smo postigli, ali neke stvari sam želela pokušati tek kad ti stigneš."

Sari ni sad nije bilo jasno zašto je takva izuzetna ličnost kao što je Arijana Fu odlučila da se angažuje oko njihovog Neznanca. Pošto su Lester Kembel i većina drugih mudraca odsutni iz ovog grada, Arijana Fu je ostala najviši po ugledu ljudski mudrac s ove strane Biblosa. Čovek bi očekivao da će ona sad da se bavi nečim hitnijim, a ne da fokusira svoj oštri intelekt na problem Neznancevog porekla.

Lekar G'kek se zakotrlja napred i progovori blagim glasom, sa kultivisanim naglaskom.

"Kao prvo, Sara, molim te, reci nam - da li ste se vi Dolovci prisetili ikakvih dodatnih pojedinosti o izgledu našeg pacijenta na dan kad ste ga izvukli iz močvare onako ranjenog, u opekotinama?"

Ona ćutke odmahnu glavom: ne.

"Njegova odeća, baš nijedan delić nije sačuvan?"

"Bilo je nekoliko parčića, većinom ugljenisanih. Bacili smo ih dok smo lečili njegove opekotine."

"Bacili ste ih gde, u burad za otpad?" upita lekar željno. "U upravo ovu burad koja se nalaze na palubi 'Hauf-voa' u ovom trenutku?"

"Nije bilo nikakvih ukrasa niti dugmadi, ako za tim tragate. Komadići tekstila otišli su na recikliranje, a to znači u Dolou, pravo u mašinu u kojoj moj otac pravi pulpu od koje proizvodi hartiju. Da li bi te krpice pomogle?"

"Možda", odgovori stara žena. Jasno se videlo da je razočarana. "Nastojimo da ispitamo sve mogućnosti."

Neznanceve ruke ležale su mu sad skrštene u krilu, a njegove oči preletale su sa jednog na drugog govornika, usmeravale se na svako lice kao da ga ne očaravaju značenja nego sami zvuci reči.

"Možete li..." Ona proguta. "Možete li išta učiniti za njega?"

"To zavisi", odgovori lekar. "Sve opekotine i uboji zarastaju lepo. Ali ni naši najbolji melemi ne mogu nadoknaditi strukturnu štetu koja se dogodila. Naš zagonetni gost izgubio je deo svog levog temporalnog režnja, kao da mu je neka užasna grabljiva zver otkinula taj deo mozga. Siguran sam da znate da upravo u tom delu

mozga vi ljudi obrađujete govor."

"Ima li ikakvih izgleda..."

"Da opet stekne ono što je izgubio?" Jedno g'kekovsko 'sleganje ramenima', a to znači, ukrštanje dve očne stabljike. Taj gest nikad nije postao popularan kod drugih rasa. "Kad bi on bio vrlo mlad, ili žensko, mogla bi se izvesna sposobnost govora premestiti u desni režanj. Malobrojne žrtve moždanog udara postignu to; ali retko koji odrasli mužjak, zato što je kod njih struktura mozga, nažalost, kruća."

Varljiva je bila svetlost u tamnim Neznancevim očima. On se smeškao prijateljski, kao da sa njima raspravlja o vremenskim prilikama. Ta njegova postojana vedrina cepala je srce Sari.

"Ništa se ne može učiniti?"

"Možda u galaksiji."

Bila je to jedna stara, naviknuta izreka, koja se na Nagibu upotrebljavala kad god se dosegnu krajnje granice jijoanskih skromnih znanja i veština.

"Ali mi ne možemo učiniti ništa više. Ne ovde."

Doktorov ton kao da je nešto nagoveštavao. Sva četiri njegova oka bila su okrenuta unutra - gest kao kad ljudsko biće pomno zagleda svoje nokte i čeka da neko kaže ono što je ostalo nerečeno, ali se samo po sebi razume. Sara pogleda Arijanu Fu, čije je lice bilo staloženo.

Možda isuviše staloženo. Sara se ustremi na poslednje doktorove reči.

"Nije valjda da ozbiljno to mislite."

Arijana na tren sklopi oči. Kad su se ponovo otvorile, u njima se videlo svetlucanje izazova.

"Stižu nam glasovi da osvajači ispituju narod, žele da znaju šta ko misli, pridobijaju pojedince na svoju stranu pomoću lekova, melema i čudesnih isceljenja. Neodobreni karavani kljastih i bolnih već su krenuli iz Tareka i drugih gradova, i sada hramlju polako teškim stazicama, u očajničkom traganju za zdravljem. Priznaću da je ta pomisao pala na um čak i meni." Ona odvoji ruke, tanke poput štapova, od svog krhkog tela; podiže ih. "Mnogi na tom putovanju umiru, ali šta njima znači takav rizik, u poređenju sa primaljivošću

nade?"

Sara zastade. "Smatraš li da bi stranci mogli da mu pomognu?"

Arijana slegnu ramenima na huniški način, naduvavajući, nakratko, obraze. "Ko zna? Iskreno, ne verujem da bi čak ni Galaktici mogli popraviti takva oštećenja. Ali možda postoje neka palijativna sredstva koja bi poboljšala njegov život. U svakom slučaju, nikakve opklade ne važe ako je tačno moje naslućivanje."

"Koje?"

"Da naš Neznanac nije nikakav jadni divljak."

Sara je zurila, onda žmirnula. "O, Ifni", dahnu ona.

"Ifni, nego šta", reče Arijana Fu i klimnu glavom. "Hoćemo li pogledati da li nam je ovog gosta zaista isporučila naša boginja sreće i promene?"

Sara jedva uspe klimnuti glavom. Starica poče da pretura po svom koferčetu. Sigurno su je zato svi gledali sa toliko strahopoštovanja, kad je bila, pre Kembela, glavni ljudski mudrac, pomisli Sara; kaže se da je genijalnost sposobnost da se vidi ono što je očigledno. Ja sad znam da je to istina.

Kako sam mogla biti tako slepa!

Arijana izvadi nekoliko listova hartije nedavno iskopiranih na Engrilinoj mašini. "Mislila sam da zamolim jednoga od Osetilaca da prisustvuje ovome, ali, ako sam u pravu, biće u našem interesu da cela stvar ostane sasvim u tišini. Zato ćemo se ograničiti na to da samo posmatramo njegove reakcije. Imajte u vidu da je on verovatno jedina osoba u celom Tareku koja još nije videla ove crteže. Molim da svi dobro pripazite."

Dokotrijala se bliže pacijentu, koji ju je pomno gledao, i položila samo jedan list hartije na njegov pokrivač.

On uze list i poče dodirivati prstima fine, stručno nacrtane linije. Njegov osmeh postajao je sve tanji. Crtež je prikazivao planine koje su se uzdizale oko doline nalik na kakvu činiju. Dolina je bila posuta skršenim drvećem; to kao da je sebi gnezdo hteo napraviti debeli 'džilit' sa nekoliko istaknutih bodlji i peraja na sebi, sada zaboden u sredinu doline; onaj isti koji je Sara videla kako preleće preko njenog uzdrmanog doma na drvetu. Vrhovi prstiju pratili su obline brda, podrhtavali. Ni traga više od osmeha; naprotiv, pacijentovo lice se

naboralo u izraz muke i zabune. Sara oseti da on pokušava da se seti nečeg. Jasno se videlo da mu je prizor na neki način poznat, blizak.

Neznanac podiže ka Arijani Fu pogled pun bola i nekih pitanja koja nije mogao postaviti.

"Šta možemo dokazati na ovaj način?" upita Sara. U njoj se sve grčilo.

"Uznemirava ga slika broda", odgovori Arijana Fu.

"Pa, uznemirila bi svakoga, u svih šest naroda, koji ume dobro da razmisli", reče Sara.

Starica klimnu glavom. "Očekivala sam srećniju reakciju."

"Misliš da je on jedan od njih, zar ne?" upita Sara. "Misliš da se on iz vazduha srušio u močvaru istočno od Doloa, a da je pre toga bio u nekoj letelici. Da je Galaktik. Kriminalac."

"Činilo se da je to najjednostavnija hipoteza, s obzirom na podudarnost u vremenu. Potpuno nepoznat čovek, sav u opekotinama iako je u močvari, u vodi; sa ozledama koje se razlikuju od svega što su naši doktori ikada videli... Da probamo sa sledećom slikom."

Sledeći crtež prikazivao je isti tu dolinu, ali sada je na sredini, umesto zvezdanog broda, bila samo crna kocka kojoj su mudraci nadenuli ime 'istraživačka stanica', a koja je imala zadatak da istražuje živi svet Jijoa. Neznanac je zurio u crnu kocku, zainteresovan, možda i malo uplašen.

Najzad mu Arijana dade crtež sa dvoje ljudi koji gledaju sa izrazima snage i samopouzdanja. Dvoje koji su preleteli sto hiljada svetlosnih godina samo da bi pljačkali.

Ovog puta njemu se otrže oštar uzvik, maltene krik. Zurio je u te ljudske oblike, dodirivao simbole našivene na njihovu jednodelnu odeću. Nije bila potrebna telepatska osetljivost da se pročita očajanje u njegovim očima. On kriknu neartikulisano, zgužva crtež i baci ga preko bolničke sobice, a onda zakloni oči podlakticom i mišicom jedne ruke.

"Zanimljivo. Veoma zanimljivo", promrmlja Arijana.

"Meni nije jasno", uzdahnu lekar. "Da li ovo znači da je on Vanjijoanac ili da nije?"

"Bojim se da je za takav zaključak još prerano", reče Arijana i zavrte glavom. "Ali pretpostavimo da se pokaže da on jeste iz Pet galaksija, šta onda? Ako istražitelji žele da nađu svog saučesnika, koga su usput izgubili, i ako ga mi imamo u rukama i ponudimo u zamenu, mogli bismo ostvariti značajnu prednost."

"Pa, samo jedan prokle..." poče Sara, ali starije ljudsko biće nastavi glasno razmišljanje.

"Avaj, njegova reakcija ne pokazuje da bi se on rado opet sastao sa izgubljenim drugarima. Šta ako je on neki begunac od njih? Šta ako su ga držali u zatvoru ili ga čak pokušali ubiti samo dan ili dva pre nego što je njihov brod sleteo kod nas? Ako je tako, zaista je ironija sudbine da se njemu desila baš ta povreda zbog koje nam ne može ispričati šta je bilo! Pitam se, nisu li mu oni to uradili namerno... onako kao što su varvarski kraljevi stare Zemlje čupali jezik svojim neprijateljima. Kako je to užasno, ako je istinito!"

Ovaj raspon mogućnosti, koji je Arijana Fu tako brzo naznačila, zbunio je Saru. Nastade dugo razdoblje ćutanja. Najzad progovori doktor.

"Tvoja nagađanja me intrigiraju, ali i plaše, stara prijateljice. Sada, ipak, moram zatražiti da mog pacijenta ne potresate više."

Ali Arijana Fu samo malo pomače glavu, zadubljena u misli. "Pomišljam da ga odmah pošaljemo na Livadu okupljanja. Pa neka tamo Vuben i ostali odluče šta će s njim."

"Zaista? Ali ja nikako ne bih mogao dozvoliti da jedan tako teško..."

"Naravno, prilika da mu se pruži lečenje na galaktičkom nivou bila bi divan spoj pragmatizma i plemenitosti."

Govorna pregrada lekara G'kekija otvarala se i zatvarala bez zvuka, dok je pokušavao da mimoide Arijaninu logiku. On najzad pokunjeno uvuče sve četiri očne stabljike delimično u glavu.

Arijana, mudrac u penziji, uzdahnu. "Avaj, to je možda prazna priča, jer koliko vidim, naš gost nikako ne bi hteo da ide tamo."

Sari je malo nedostajalo da kaže staroj ženi kuda ona može da ide sa tim svojim namerama da se grubo umeša u život jednog čoveka. Ali, upravo tada, predmet njihovih razgovora spusti ruku sa očiju. Pogleda Arijanu, pa Saru. Onda podiže sa pokrivača jedan

crtež.

"liiii..." poče on. Proguta. Čelo mu se nabora od silne usredsređenosti.

Sve oči zurile su netremice u njega. Čovek podiže taj crtež, onaj sa zvezdoplovom zabodenim u dolinu punu porušenog drveća. Zabode kažiprst u sliku.

"liiiiid..."

Onda molećivo pogleda Saru u oči, a njegov glas se pritignu do šapata.

"Ide."

Posle toga, prešli su na raspravu o Sarinom planu, ali sad je ta tema izgledala nekako manje važna.

Ipak se ne vraćam u Dolo sledećim brodom, pomisli ona. Nego idem kod Vanjijoanaca.

Jadni tata, pomisli ona. Sve što je on ikada želeo bilo je da odgaji celo jedno jato bezbednih, malih proizvođača hartije. A gle šta se dešava: svi mi koji smo njegovi naslednici hrlimo u klješta opasnosti, i to najbrže što pojuriti možemo!

Dođe Engril, a sa njom i Blor, portretista. Oboje su doneli neke alate svojih zanata.

Blor je bio čovek niskog rasta, svetlog tena, sa bujnom žutom kosom čiji su se uvojci u obilju preivali preko njegovih ramena. Šake su mu bile sve u mrljama od mnogo godina smučkavanja raznih delikatnih emulzija koje su za njegovu umetnost bile potrebne. On podiže jednu metalnu pločicu veliku otprilike kao njegov dlan, koja se sva presijavala od linija i udubina fino urezanih. Iz izvesnih uglova, ti oblici, nastali tako što je kiselina izjela metal na tim mestima, ujedinjavali su se, tako da je oko moglo da uhvati profile ocrtane svetlošću i senkom.

"Ovo je poznato kao Dagerov proces ili dagerotipija", reče on. "Tehnika za stvaranje trajnih slika; vrlo jednostavna, zapravo. Jedna od prvih fotografskih metoda izumljenih na Staroj Zemlji, u ono doba kad su ljudi, vučja rasa, sve to smišljali sami. Tako bar piše u našim referentnim knjigama. Danas više ne pravimo portrete na ovaj način, zato što je sa hartijom brže, a i bezbednije raditi."

"I zato što se hartija raspada", dodade Arijana Fu, prevrćući tu pločicu po rukama. Na metalu je bila ugravirana slika neke Urkinje, ratnice, visoke po činu. Na njenim ramenima sedela su oba njena muža; poziranje, dakle, svečano. Zmijasti vrat ove ratnice bio je ukrašen šarama u obliku cik-cak pruga. U rukama je držala veliki samostrel; i ne samo držala, nego ga, maltene, grčila, kao što bi svoju voljenu kćerku.

"I zato, doista", priznade portretist. "Fine vrste hartije koje proizvodi Sarin otac imaju jemstvo da će se raspasti kroz manje od sto godina, bez ikakvih tragova koji bi mogli izdati naše potomke. Ovaj primerak dagerotipije jedan je od veoma malobrojnih koji nisu bačeni u Miden zajedno sa šljakom u vremenima od kad je ojačanjem Zajednice došlo i do većeg poštovanja zakona. Ja imam posebnu dozvolu da čuvam ovaj izvrsni primerak. Vidite li kako su fine te pojedinosti? Slika potiče iz vremena pre trećeg ursko-ljudskog rata. Ta osoba je poglavica plemena Sul, koliko je meni poznato. Primetite utetovirane ožiljke. Predivno. Slika jasna i oštra kao na dan kad je bila načinjena."

Sara se nagnu napred, da bolje pogleda pločicu, koju joj Arijana dade. "Da li je iko na Jijou koristio taj proces od tada pa do danas?"

Blor klimnu glavom. "Svaki član mog esnafa, da bi diplomirao, mora napraviti jednu dagerotipiju; to se smatra za majstorski rad. Gotovo svi ti radovi se posle bacaju u Miden, ili daju kovačima na pretapanje. Ali sposobnost održavamo." On podiže jednu torbicu u kojoj tiho zazveckaše bočice. "Ovde imam dovoljno kiseline i fiksativa da razvijem i fiksiram nekoliko desetina ploča - ali samih ploča imam samo dvadesetak. Ako hoćemo više, moramo ih naručiti iz Ovum grada, ili iz jedne od vulkanskih kovačnica."

Saru neko kucnu po ramenu i ona se okrete i vide da je to učinio Neznanac i da sad pruža ruku. Ona mu dade malu fotografiju, a on poče prstima pratiti fino usečene linije u metalu.

Sad kad je pomakla postavku svog uma na takav način da je obuhvatila i Arijaninu teoriju, svaki postupak ovog ranjenika kao da se prelamao drugačije. On se smeška; da li zbog primitivnosti ove fotografske tehnologije ili zato što je zadivljen njenim kvalitetom? Ili ovo iskričavo oduševljenje u njegovim očima potiče od toga što mu

se sviđa ono što je na slici - jedna divlja ratnica, čiji su luk i koplje nanosili toliko straha i užasa u vremenima junačke borbe, pre deset pokolenja?

Arijana Fu protrlja donju vilicu. "Dvadeset ploča. Pretpostavimo da ti polovina dobro uspeju..."

"To je velikodušna procena, gospođo, jer za ovu tehniku potrebno je dugo vreme ekspozicije."

"Hmmm", reče Arijana. "Onda, pet-šest uspelih. Ali nekoliko se mora dati napadačima, da bi pretnja bila uverljiva."

"Možemo napraviti kopije", reče Engril.

"Neće nam trebati kopije", reče Sara. "Oni će morati da pretpostave da imamo još mnogo slika. Ključno pitanje glasi: mogu li te slike trajati milion godina?"

Portretist oduva sa lica jedan dugački vijugavi pramen žute kose. Iz njegovog grla iziđe tihi zvuk kao da se davi, kao uzdah Gheuena. "U odgovarajućim uslovima čuvanja, ovaj metal oksidira samo malo, stvarajući sebi jedan fini zaštitni oksidni sloj..." On se nervozno nasmeja, prelazeći pogledom sa Arijane na Saru i nazad. "Vi to ne mislite, valjda, ozbiljno? Blefirati, to je jedno, mi smo dovoljno očajni da se hvatamo za slamku. Ali zar stvarno mislite da možemo čuvati dokazni materijal sve do dolaska sledećeg galaktičkog nadzornog broda?"

Dve očne stabljike lekara G'kekija poviše se na dve suprotne strane, jako, i on reče: "Izgleda da smo zaplovili u sasvim nove oblasti jeresi."

ASK

Možda nam je bila greška to što smo toliko uporno nastojali da poništimo sve psiho-moći kod šest naroda Jijoa.

Tokom dugih milenijuma našeg izgnanstva, činilo se da je to najmudrija politika. Zar nam nije glavni cilj da ostanemo skriveni? Treba samo da zidamo što manje, što skromnije, i da pustimo da zakon obrnutog kvadrata rastojanja učini sve ostalo.

A psiho-moćni kanali su ćudljivi i nelinearni. Tako bar kažu knjige koje su ljudi štampali, ali ljudi priznaju da je njihova rasa vrlo malo znala o toj temi kad su njihovi preci, u bekstvu, skrenuli ka ovoj planeti.

Kad nam je Sveto Jaje prvi put dalo reuge, neki među šest naroda plašili su se da ti simbiotički deluju pomoću neke psiho-moći i da bi zbog toga naša izbeglička enklava mogla biti otkrivena. Iako smo dobili zadovoljavajuće dokaze da to nije tako, ta stara kleveta sada se vratila, donoseći nam nova međusobna trvenja.

Neki čak tvrde da nam je samo Sveto Jaje možda navuklo ovu propast i nesreću na glavu! Jer, kako to da su gusari naišli baš sad, samo stotinak godina posle blagoslovenog dana kad se Jaje pojavilo? Drugi, međutim, kažu da smo već mogli znati mnogo više o našim nezvanim gostima da smo odgajali svoje sopstvene psihomoćne kadrove; nismo morali imati, kao što danas imamo, samo nekoliko senzitivaca i izvlačitelja istine.

Žaljenje za propuštenim smešna je rabota, beskorisna. Tako bih/smo ja mogao/li žaliti za prstenovima koje su naši preci, navodno, ostavili, naprosto zbog toga što su ti toroidi bili zagađeni grehom.

Šta sve ne kažu predanja o moćima koje smo nekada, navodno, imali zahvaljujući tim nižim prstenovima! Trčali smo brže od vetra, kao najbrži Uri. Plivali smo kao Gheueni i hodali po dnu mora. Dodirivali smo svet i rukovali njime na svim nivoima njegove zrnaste strukture. Nadasve, mogli smo se suočavati sa ovom Vaseljenom, tako strašnom i sumornom, naoružani jednim samopouzdanjem koje je bilo savršeno vedro i smireno u svojoj biološkoj sebičnosti.

Nikakve nedoumice nisu uznemiravale našu složenu zajednicu jastava. Postojao je samo ogromni egoizam našeg središnjeg, samopouzdanog 'ja'.

DVER

Plavi Gheueni planina imali su drugačije tradicije nego njihovi rođaci koji su živeli iza moćne brane Dolo. Kod kuće su obredi ljuštenja oklopa uvek izgledali neformalni. Ljudska dečurlija iz obližnjeg sela jurcala je slobodno sa svojim hitinskim drugarima, dok su odrasli sedeli uz nektar-pivo i slavili odrastanje još jednog pokolenja.

U ovom planinskom skloništu, međutim, obredi i šištavi napevi bili su svečaniji.

Među gostima su bili ovdašnji g'kekijevski lekar, nekoliko trekijevskih tragača za rudom, kao i desetak ljudi, suseda. Ovi poslednji često su prilazili krivom staklenom oknu na vratima, da zavire u susednu prostoriju, odgajalište larvi. Ovdašnji Huniši, koji love ribu u jezeru iznad brane, poslali su uobičajena izvinjenja za nedolazak. Većini Huniša bilo je tužno i nepodnošljivo da gledaju gheuenski način razmnožavanja.

Dver je došao iz zahvalnosti. Da nije bilo ovog prijateljski nastrojenog gheuenskog gnezda, on bi sada razgibao patriljke, a ne gotovo sasvim očuvane prste na rukama i nogama, još preosetljive na dodir, ali u procesu ozdravljenja. Ujedno mu je ova svečanost bila dobra prilika da predahne, da se odmori od napetih priprema u kojima je, sa Danelom Ozavom, bio angažovan svaki dan. Sada lokalna matrijarhinja, Drvo-jezikom-reže, pozva Dvera i Ozavu pokretom, i oni priđoše vratima i nakloniše se njoj i ljudskom tutoru ovog pokolenja larvi, gospodinu Šedu.

"Čestitam vam oboma", reče Ozava. "Nadam se da ćete dobiti odlično jato diplomaca."

"Hvala ti, poštovani mudrače." Drvo-jezikom-reže uzdahnu šumno, reklo bi se i prilično nervozno. Kao vodeća ženka, sama je položila više od polovine jaja. Mnogi od pulsirajućih oblika u susednoj prostoriji svakako su njeno potomstvo, koje se bori da najzad iziđe u život; posle dvadeset godina čekanja na to, izvesna psihička napetost bila je razumljiva.

Gospodin Šed - ovde su ga zvali po angliški, mister Šed - nikakav

svoj genetski ulog nije mogao imati u mladim Gheuenima čiji se preobražaj odvijao iza stakla; ipak, bio je njihov instruktor, pa se na njegovom mršavom, iscrpljenom licu videla velika zabrinutost.

"Da, fino jato pristiže. Neki od njih biće odlični stariji studenti, kad im ljuštire očvrsnu i kad dobiju imena."

Drvo-jezikom-reže dodade: "Dvoje od njih već izvanredno grizu drvo - mada naš tutor, pretpostavljam, ima u vidu neke druge nadarenosti."

Gospodin Šed klimnu glavom. "Postoji nešto niže na Nagibu jedna škola gde ovdašnja plemena šalju svoje najnadarenije klince. Elmira bi trebalo da se kvalifikuje, ako danas preži..."

Matrijarha se oglasi naglim izlivom upozoravajućeg šištanja. "Tutore! Zadrži nadimke koje si sam dao za sebe. Nemoj mi baksuzirati larve u ovaj sveti dan!"

Gospodin Šed proguta nervozno. "Izvinjavam se, matrono." Poče se ljuljati na nogama, levo-desno, na način na koji to čini gheuenski dečak kad ga uhvate da je krao jastoge iz ribnjaka.

Na sreću, stiže jedan Treki, snabdevač hranom, i donese kotao vel-nektara. Ljudi i Gheueni počеше da se guraju oko stola. Ali Dver ne pođe tamo, a ni Ozava. Njih dvojica sada nisu imali vremena za uzbuđena 'uzletanja', jer su se morali pripremati za smrtno ozbiljan pohod.

Ali baš šteta, pomisli Dver, gledajući kako Treki štrca u svaki vrč pomalo spreja sa hemijskim 'sredstvima za bolje raspoloženje', iz svog hemijsko-sintetskog prstena, i to sa odgovarajućim sredstvima za svakog pojedinca, u skladu sa rasom. Drvo-jezikom-reže se pridruži gomili, ostavljajući trojicu ljudi kod prozora.

"Tako, tako, lepotice moje. Izvedite to nežno", mrmljao je učenjak, unajmljen da gheuensku decu podučava čitanju i matematici - posao dugotrajan i strpljiv, zato što larve provode desetine godina u jednoj sobi punoj blata, gde žderu crve i postepeno upijaju mentalne navike razumnih bića. Na Dverovo iznenađenje, gospodin Šed namače sebi na lice jednog upotrebljivog reuga. U poslednje vreme, većina tih simbiota je pala u uspravano stanje ili čak poumirala.

Dver zaviri kroz prozorčić na vratima, zatalasano ispučeno sočivo iz čije sredine je virila odlomljena 'drška'. U sredini susedne

prostorije bila je masna baruština. Videlo se da u njoj neki mutni oblici hodaju, srljaju, bacaju se levo i desno kao da nervozno tragaju za nečim. Dojučerašnji đaci mister Šeda; neki od njih će možda to ponovo biti, već kroz nekoliko dana, ako uspeju da odbace spoljašnji deo svog tela, ostanu živi i pretvore se u mlade gheuene. Ali ovo što se sad dešavalo u blatnjavoj vodi bilo je bez ikakve veze sa učenjem, bila je to drama stara milionima godina, koja se ovako odigravala mnogo pre nego što su pokrovitelji ove rase 'kraba' došli da se umešaju i da ih počnu preoblikovati i uzdizati do statusa zvezdanih putnika. Drama koja ima svoju sopstvenu logiku, veoma krvavu.

"Tako, tako, deco, samo nežno..."

Šed svoje 'gugutanje' pred prozorom prekide krikom, jer unutra je u baruštini izbila prava eksplozija bacakanje i pene. Velika obličja nalik na crve izleteše na obalu, mahnito se boreći između sebe. Dver na tren ugleda jedno stvorenje na kome se već primećivalo da ima pet strana; ali ono se bacakalo pomoću samo tri noge koje su ludo grable ispod akvamarinskog oklopa. Na tom novom oklopu već se videlo da je jezivo zaparan nekim oštrim predmetima. Iza ovog bića vukli su se dugački pokidani komadi bele materije, ostaci larvinskog tela koje mora biti zbačeno.

Predanja su govorila da oni Gheueni koji i sada lete između zvezda imaju neke načine da olakšaju ovaj prelaz, da imaju mašine za to, veštačka životna okruženja; ali, na Jijou, ovaj 'krabin svlak' bio je posao manje-više isti kao u danima kad su Gheueni bili samo pametne životinje i lovili u plićacima sveta koji ih je rodio.

Dver je zapamtio dan kad je gledao prvi 'svlak' gheuenskih larvi, i pobegao kući sav u suzama, potraživši utehu i razumevanje kod svog starijeg brata, Larka. Još u to davno doba Lark je bio jedan ozbiljan stvor, klinac učen i pedantan.

"Razumne rase imaju mnogo stilova razmnožavanja", rekao je tada Lark. "Neke rase ulažu krajnji trud da pomognu svom potomstvu, koje neguju brižno od samog početka. Svaki dobar roditelj u tim rasama spreman je život dati za svoje dete. U tome su Huniši i G'keki otprilike kao ljudi. To je poznato kao 'visoko-K' pristup.

Uri se razmnožavaju na svojim ravnicama otprilike kao ribe u

moru: izbacuju čitave horde svog potomstva u travu i žbunje, pa ko preživi i ko uspe da nanjuši mirise svojih krvnih srodnika i nađe put do njih, biva prihvaćen kao njihovo dete. Rani ljudski naseljenici smatrali su da je taj urski način postupanja bezdušan, ali su mnogi od ovdašnjih Ura držali da je ljudski način dokaz da smo mekušci i paranoici.

Gheueni su negde između. Oni neguju i podižu svoje mlade, ali znaju da u svakom jatru veliki broj mora biti ubijen da bi ostali živeli. To je jedna tuga iz koje potiče dirljivost gheuenskog pesništva. Ja zaista mislim da najmudriji među Gheuenima imaju bolje razumevanje života i smrti nego što ijedan čovek može dostići."

Ponekad taj Lark preteruje; zanese se. Ali Dver je video i istinu u ovim rečima svog brata. Uskoro će novo pokolenje da se izbatrga iz ovog mokrog odgajališta i da zakorači u svet koji će im osušiti oklope i dodeliti građanska prava. Doduše, može se desiti da nijedan mladunac ne iziđe živ iz bitke. U oba slučaja, gorko-slatko osećanje mora biti tako snažno da svako ko nosi reuga, kao što gospodin Šed čini, mora biti ili ludak ili mazohista.

Oseti da ga je neko dodirnuo po mišici ruke. Danel Ozava ga je pozivao - vreme je da učtivo iziđu, pre nego što nastupi sledeća faza obreda. Njih dvojica imaju posla; treba spremati zalihe, a i oružje, uskoro treba preneti 'Legatu' kroz planine.

Ovog jutra Lena Strong se vratila sa Livade okupljanja i sa sobom dovela drugu mladu ženu, koju Dver prepoznade i malo se trže: bila je to Jenin, jedna od velikih, dobro razvijenih sestara Vorli; njih dve su dovele i pet magaraca natovarenih knjigama, semenjem i zloslutnim zapečaćenim cevima. On je očekivao da će doći i Reti, ali Lena mu reče da su mudraci želeli da popričaju sa prerano-došlom devojkom o još nekim stvarima.

Nije bitno. Imao ili nemao Reti za vodiča, Dver će, na kraju, biti lično odgovoran za sudbinu malog pohoda koji treba da stigne do svog odredišta.

A kad budu tamo? Da li će doći do nasilja? Pogibije? Ili će se sa puno vrline krenuti u jedan novi početak?

Dver uzdahnu, okrete se i pođe za Ozavom.

Sada nema više nikakvih izgleda da saznamo da li bi se pokazalo

da je Sara bila u pravu ili Lark, pomisli on. Da li bi se u sledećim godinama šest naroda usmerilo, svojom voljom, na Visoki put ili na Niski put.

Jedino usmerenje sada nam je: da opstanemo, reče on sebi.

Iza njega je gospodin Šed pritiskao obe šake na neravnu staklenu ploču i promuklim jaucima ispraćao male živote, iako nisu pripadali njemu niti bili u njegovoj nadležnosti da ih obožava niti da tuguje zbog njihovog uništenja.

NEZNANAC

Pita se kako zna to što zna.

Nekada je bilo vrlo lako. Mudrost je dolazila u kompaktnim zamotuljcima koji se zovu reči. Svaka reč nosila je neki svoj raspon značenja, složen, sa finim nijansama. Naređaš reči jednu do druge, a one prenesu izobilje predstava, planova, osećanja...

I laži.

On žmirne; ta jedna reč glatko mu je ukliznula u um, kao što su nekad hiljade drugih činile. Počinje da prevrće tu reč po jeziku, prepoznajući istovremeno i zvuk i značenje, a to mu donosi plimu radosti, ali i strahopoštovanja. Ovog drugog zato što je zapanjujuće da je on nekad uspevao da pomisli nebrojeno reči tokom svakog svog udisanja i izdisanja vazduha; da ih je znao i koristio na stotine hiljada.

Uživa u ovoj jednoj, ponavlja je mnogo puta.

Laži... laži... laži...

Onda se čudo udvostručava, jer pojavljuje se i druga reč, u srodstvu sa prvom...

Lažovi. Lažovi...

Vidi na svom krilu zgužvan crtež, sada tako poravnat da je maltene sasvim kao što je bio; podroban prikaz dvoje ljudskih bića sa izražajnim licima. To dvoje zure prezrivo u multirasnu gomilu primitivnih bića. Pridošlice imaju na sebi uniforme sa blistavim amblemima koji su njemu, nekako, poznati.

Znao je on, nekada, kakvim se imenom nazivaju ovakvi ljudi. Imaju ime - ali postoji i razlog da ih izbegavaš.

Pa, zašto je onda on, maločas, tako žustro pokazivao da želi da 'ide' kod njih? Zašto je toliko 'napao'? U onim trenucima osećao se kao da nešto obilato izvire u njemu. Neka hitnost. Potreba da se putuje, po ma koju cenu, do daleke planinske poljane koja je na slikama bila prikazana. Da se suoči sa ovima koji su prikazani na zgužvanom listu hartije koja kao da je nešto požutela. Strašno značajno mu je izgledalo to putovanje, a sad ne uspeva da se seti tačno zbog čega.

Glavninu njegovog pamćenja prekriva magla. Dok je bio u delirijumu, mnoge stvari je vrlo živopisno video, a sad su to samo trenutne slike krajičkom oka dohvaćene...

- na primer, jedna zvezda obuhvaćena jednom strukturom koja je mnogo veća; koja je napravljena... dakle, veštačka; koja se sastoji od mnoštva uglova i stepenastih ispusta; koja je kao skela sa hiljadama ravnih površina oko oštre toplote crvenkastog sunca.

- ili onaj svet vode, gde metalna ostrva strše iz mora kao pečurke, ali gde je voda, ako je dodirneš, spori otrov;

- ili jedan određeni plićak u prostoru, daleko od dubokih oaza gde se život obično okuplja. Sprud u svemiru, gde ništa ne živi, daleko od nebrojenih svetlosti najbližeg spiralnog kraka. Pa ipak, u ovoj čudnoj ravnosti postoji grozd nečega, velika formacija nekih loptastih oblika, čudnovato blistavih, koji lebde bezvremeno, kao flota mnogih Meseca...

Njegov um beži od ovog poslednjeg utiska, žuri da sahrani i taj jedan i sve ostale pod pokrov zaborava. Da izgubi i to, i svu ostalu prošlost, ali, gotovo sigurno, i celu svoju budućnost.

Trinaesti deo: KNJIGA MORA

Razumna bića u iskušenju su često
da veruju u svrhu,
u postojanje razloga
zbog koga u svemiru imaju mesto.
Da postoje, na primer, da bi podržali
neki određeni Božji plan,
svoju rasu, naciju, klan,
ili lepotu veću svemiru da pruže.
Ili veličaju svoje ciljeve lične:
biti bogat, rogat,
oplođavati, sedeti na vrhu,
sebično raditi na svom značaju.
Filozofi duboki kažu da je to koješta,
taština puka, da nas samo
muka nagoni da pravdamo
nagon nasleđeni, lišen ikakvog smisla.
Neka je tako. Onda kako to
da smo bačeni na ovu planetu,
zašto smo na ovom svetu
zar smo prognani tek tako, slučajno?

Spisi razmišljanja

ALVINOVA PRIČA

Oduvek sam za sebe smatrao da sam gradski dečko. Pa, najzad, Vufon je najveća luka juga, u njemu živi gotovo hiljadu duša, ako uračunate obližnje farmere i skupljače. Ja sam odrastao kod ovih dokova, magacina i kranova.

Ipak, naš kran za spuštanje batiskafa je i za mene izuzetan prizor. Izdužena, elegantna konstrukcija načinjena od nekoliko stotina cevi 'bua', ojačanih i hemijski obrađenih; sastavljena za samo nekoliko dana, radom ekipe gheuenskih drvodelja koji su svaki put učtivo saslušali Urdonolinu grdnju što odstupaju od konstrukcijskog plana datog na pet stotina dvanaestoj stranici njene dragocene knjige Zemaljska pred-kontaktna mašinerija, deo VIII: podizanje teških tereta bez gravitike. Kad saslušaju, oni sa puno poštovanja zavrte kupolom, pa nastave da upliću i lepe bambus na način na koji oni misle da treba, rukovodeći se znanjima stečenim u stvarnom životu.

Trebalo bi da ova Urdonol bude malo fleksibilnija, razmišljao sam, gledajući kako Urijelina pomoćnica, sasvim lišena vedrine, postaje sve više uskraćena. Tačno je, pomislih, da knjige sadrže veliku mudrost; ali ovi momci ne rade sa titanijumom ovde. Mi smo izgnanici i moramo se prilagođavati ovim vremenima.

Bilo mi je drago što sam video da naša prijateljica, Ur-rona, odobrava kvalitet dosadašnjih radova, u koji se uverila tako što je iz blizine zavirila u svaki potporanj, svaku bambusnu 'gredu', svaki čekrk. Pa ipak, još bih zadovoljniji bio da je i Urijel prisutna i da nadzire celokupne pripreme, kao što je činila tokom prva dva dana, kad se naša skupina ulogorila u senci stene Terminus. Ta gazdarica Kovačnice jeste sitničava i stroga, sklona da naređuje da se posao radi ponovo i ponovo sve dok ne bude urađen kako valja, ali zato bar ishodi budu maltene savršeni.

Pretpostavljam da smo nas četvoro mogli da se nerviramo što ona tako, kao gazdarica, zapoveda svim vidovima poduhvata koji je nekada bio samo naš, privatni. Mogli bismo, ali se ne nerviramo. Ili ne mnogo. Njeno držanje do pojedinosti stvarno kida nerve, ali kad ona nešto konačno odobri, moje pouzdanje da bismo se iz ovog

pohoda mogli vratiti živi podigne se za jednu crtu. Međutim, posle samo dva dana ona je otišla - to je bio popriličan udarac.

Jedna Urkinja, tatarka, uletela je u naš logor punim galopom, zadihana, premorena, čak i žedna, za ime Ilnino, i pružila Urijeli jedan koverat, koji ova zgrabi i rascepi sa jedne strane, pa izvuče i pročita pismo. Čim je pročitala poruku, povelala je Tjuga, Trekija koji kod nje radi, malo u stranu, i nešto mu hitno prošaputala. Onda je pojurila galopom i nestala u pravcu svoje dragocene Kovačnice.

Po njenom odlasku, nismo propali, ne mogu to da kažem. Ostvarenje plana se nastavilo, korak po korak. Ali naše raspoloženje više nije sasvim isto. Naročito otkad je prvo probno ronjenje završeno tako da se putnik maltene udavio.

Do tada je kran već bio predivan prizor, veštačka ruka pružena visoko i daleko nad duboke plave vode Procepa, ali pričvršćena (to ne biste, gledajući spolja, nikad pogodili) za liticu pomoću šesnaest čeličnih zavrtanja debelih poput mog zgloba. Na jedan veliki bubanj bio je namotan kabl, Urijelin najbolji, u dužini od trideset kanapa; za kraj kabla bio je, naravno, pričvršćen naš batiskaf, kome smo nadenuli ime 'San Vufona' da bismo odobrovoljili naše roditelje i smirili one građane Vufona koji su smatrali da je naš posao svetogrđe.

Pored ovog krana stoji još jedan kran, u kome se nalazi bubanj još i veći. Zadatak ovog krana nije da drži težinu batiskafa (to radi prvi) nego da obavlja jedan drugi posao, podjednako važan: da sa bubnja odmotava dvostruko crevo za dovođenje čistog vazduha u naše maleno plovilo, odnosno za odvođenje potrošenog, lošeg vazduha gore, na površinu. Nikad nisam imao priliku da pitam od čega su ta dva creva napravljena, ali to je neki materijal mnogo jači od zašivenih mešina od skinka koje smo nas četvoro, u vreme kad smo tek smišljali našu pustolovinu, planirali da ponesemo.

Urijel je unela i neke druge promene: veliki regulator pritiska, zaptivače sposobne da izdrže velika naprezanja, i par eiklita koji će bacati blistavu svetlost tamo gde sunčevi zraci ne dopiru.

Opet sam se pitao - odakle je 'iskočila' sva ta oprema?

Iznenadilo nas je to što Urijel nije ništa naročito menjala na trupu

našeg batiskafa, koji je bio, zapravo, samo jedno deblo garu drveta, izdubljeno, sa Ur-roninim divnim prozorom vodonepropusno uklopljenim na jednom kraju. Napred smo nakačili dve zglobne ruke-hvataljke koje je Ur-rona prekopirala iz jedne knjige. Naše maleno plovilo imalo je i četiri točka, pridodata zato da bi se 'San Vufona' mogao kretati po blatnjavom dnu mora.

Iako su im gazeće površine veoma proširene, točkovi su izgledali nekako vrlo poznato. Naročito Hakici. Ona ih je sačuvala kao privatne uspomene, jer izvukla ih je iz ruševina svoje kuće, one u kojoj su njeni pravi g'kekijevski roditelji poginuli u strašnoj lavini. Sa svojim tipičnim crnim humorom, Hak je točkovima dala imena: Tetka Ruben, Ujka Jovun Levi, Ujka Jovun Desni, a četvrti točak dobio je najjednostavnije ime, Tata. Ja sam je naterao da odustane od te grozomorne šale i da točkove naziva naprosto brojevima od Jedan do Četiri.

Upotreba ovakvih točkova ne bi bila moguća bez galaktičke tehnologije. Prilikom kretanja po dnu, osovine provučene kroz batiskaf začas bi razlabavile i uništile svoje zaptivače. Ali Hakin sumorni mali magacin rezervnih delova učinio je svoje. Divne g'kekijevske magnetske glavčine i motivatorska vretena mogu se prikačiti sa bilo koje strane broskog korita, bez bušenja rupa, bez provlačenja osovina kroz batiskaf. Prednji par točkova kontrolisaće Hak pomoću volana, a ja ću pomoću jedne sprave nalik na bicikl, koju ću nogama okretati, davati pogonsku snagu zadnjem paru točkova.

Time su pokrivena zaduženja svih nas tokom ronjenja, osim zaduženja 'kapetana' Štipka, kroz čiji ćemo svet blistavo plave vode proći, nakratko, na našem putovanju do dubina koje nijedan Gheuen nije video od kako je njihov šunjalački brod potopljen, pre hiljadu godina. Štipkovo mesto biće sasvim napred, u izbočenom prednjem kraju batiskafa, on će kontrolisati eik-svetiljke (eiklitne) i izvikivaće nama ostalima uputstva kako da pokrećemo volan i točkove, kad da neki uzorak gurnemo napred ili uhvatimo.

Zašto je on dobio da bude glavni? Štipko sigurno nikad ni na koga nije ostavio utisak da je najpametniji u našoj družini.

Kao prvo, zamisao je, od samog početka, bila njegova. Drugo, on

je svojim rukama - hoću reći, svojim ustima - izdeljao glavninu batiskafa od tog garu debla. To je uradio u svom prilično 'tesnom' slobodnom vremenu između školskih obaveza i svakodnevnog rada u podvodnim odgajalištima ljuskara.

Treće, i još važnije, ako taj divni prozor ikada naprsne, ili ako popuste zaptivke oko njega, ili bilo koje druge zaptivke - Štipko je taj za koga je najmanje verovatno da će podleći panici kad slana voda počne da štrca i šiba po kabini. Ako se to ikad desi, biće Štipkova dužnost da nas nekako izvuče. Svi smo se mi načitali pomorskih i svemirskih priča dovoljno da znamo da je to prilično dobar opis kapetana. Kapetan je onaj koga je bolje da svi poslušamo kad samo sekundi čine razliku između života i smrti.

Štipkov dan komandovanja, međutim, bio je odložen za malo kasnije. Naše prvo probno ronjenje imaće samo jednog putnika, dobrovoljca koji je bukvalno rođen za taj posao.

Tog jutra je Tjug, naš Treki sa vrha planine, položio po tlu trag od scentomona, mirisnih materija, da privuče maleckog nepotpunog Trekija, Ziza, iz ogradice u kojoj je taj boravio (sada otvorene) sve do mesta gde je 'San Vufona' čekao, blistav na suncu. Korito našeg divnog plovila, od uglačanog garu drveta, bilo je tako sjajno i divno - šteta što mi na Jijou obično smatramo da je vedro i sunčano nebo nagoveštaj zla.

Od neba su zazirali i posmatrači našeg pokušaja, naša publika raspoređena po obližnjoj litici. Bili su tu Huniši iz grada (i luke) Vufona; nekoliko ovdašnjih crvenih Gheuena; Uri sa karavanskom prašinom na bokovima; takođe troje ljudi, koji su, izgleda, došli pešice iz Doline, a to su tri cela dana napornog pešačenja. I svi oni, reklo bi se, nisu imali šta drugo da rade osim da razmenjuju priče i glasine o brodu koji je sleteo na sever. Ili o brodovima, jer neki su pričali da ih je sletelo nekoliko. Jedna glasina je bila da su svi na Livadi okupljanja već mrtvi, da su ih osvetoljubive galaktičke sudije poubijale sve do poslednjeg, na licu mesta. Druga je priča bila da se Sveto Jaje najzad sasvim probudilo i da su svetlosti na severu (za koje su neki tvrdili da su ih videli), zapravo, duše onih srećnika koji su se zatekli na Okupljanju u trenutku kad su svi prisutni pravednici iz redova šest naroda preobraženi i poslani kao duhovi u svemir, u

drevne domove svojih predaka.

Dabogda ja obrijao sopstvene noge ako neke od tih priča nisu bile dovoljno lepe da ja poželim da i sam izmislim nešto tako.

Većinom su došli, ipak, da bi se protivili našem pohodu - dakle, u suštini, kao demonstranti protiv nas. Ali neki, malobrojniji, su došli iz radoznalosti. Hak i ja smo se neko vreme zabavljali razgovorom sa jednim tipom koji se zove Hover-fuo, a koji je nećak po usvojenju, i to samo u drugom stepenu, gradonačelnikovoj mlađoj polumajci, ali koji je napustio školu, i to sa obrazloženjem da mu se ne sviđa kako mister Hajnc miriše. A svako zna da je Hover-fuo u stvari jedna lenština, a što se tiče higijene, on ponajmanje ima prava da se žali na higijenske navike drugih.

U jednom trenutku Hover se dovukao do nas i počeo da postavlja pitanja o 'Snu' i njegovoj misiji. Sve neka fina i učtiva pitanja, da se razumemo. Ali na naše odgovore kao da je obraćao samo vrlo malo, ili nimalo pažnje.

Onda je polako prešao na pitanja o Trekijima. Pokretima je pokazivao ka Tjugu, koji je u tom trenutku hranio Ziza u ogradici.

Tačno je da mi u gradu Vufonu imamo Trekija apotekara, ali mnogi još smatraju da su Trekiji prilično tajanstvena bića. Uskoro smo Hak i ja shvatili šta to on pokušava da nas pita o njima. On i neki njegovi prijatelji, ne baš najbistriji, pričali su o seksualnom životu Trekija i sklopili neku opkladu o tome, pa su odabrali njega da postavi tu vrstu pitanja nama, stručnjacima!

Hak i ja smo prvo namignuli jedno drugome, onda smo brzo izbacili iz njegove glave sve one gluposti koje mu je neko drugi napričao - i odmah uneli druge gluposti, koje smo mi sami izmislili, sa mnogo više mašte. Hover je uskoro izgledao kao mornar koga je roknula u glavu ona donja, poprečna greda nekog nekontrolisanog jedra što se otkočilo sa konopaca. Otišao je gledajući postidjeno u svoje noge. Sumnje nema, prvo se zavukao kući da se dobro okupa, da ne bi na njemu počele da rastu i da se šire 'spore trečkih prstenova' koje (to smo mi njemu rekli) napadaju onoga ko se ne kupa dovoljno često!

Ne osećam se mnogo krivim što sam ga lagao. Od sada, ko god stoji niz vetar u odnosu na Hover-fua, treba da nam bude zahvalan.

Mislio sam, posle, da pitam Hakicu da li smo ona i ja ikada bili toliko glupi; ali se uzdržah. Setio sam se, naime. Zar nije ona mene jednom prilikom ubedila da G'keki može sam sebi biti i majka i otac? Kunem se da je to tada pričala tako da je zazvučalo ubedljivo. Mada, života mi, ne mogu da se setim kako je to uspela.

Prvih nekoliko dana gledaoci su uglavnom stajali iza linije koju je na pesku povukla Urijel svojim mudračkim štapom. Ne priča se mnogo kad je gazdarica Kovačnice u blizini. Ali kad je ona otišla, razbrbljali su se, a neki su počeli i da uzvikuju parole. Suština njihovog protivljenja bila je da je Miden sveto mesto, a ne mesto u koje treba da silaze i da ga razgledaju neki hvalisavi lovci na slavu. Kad su ljudska bića stigla i pridružila im se, to je preraslo u demonstracije, bolje organizovane, sa uzvikivanjem parola uglas.

Meni je to bilo uzbudljivo, kao neki prizor iz Leta ljubavi ili iz Stvari koje dolaze: svi puni pravedničkog gneva zbog nekog društvenog pitanja. Klincu kao što sam ja ništa nije uzbudljivije od juriša u neku pustolovinu protiv volje većine građana. Rekao bih da u gotovo svim romantičnim pričama koje sam ikada čitao, neustrašivi junaci ostaju pri svome uprkos sumnjama svakojakih tipova zaglibljenih u blato, kao što su roditelji, susedi ili već neke osobe od autoriteta. Podsetilo me je to i na dečaka po kome sam uzeo nadimak - naime, na ono kad narod Diaspara pokušava da spreči Alvina da stupa u kontakt sa njihovim davno izgubljenim rođacima u dalekom Lisu. I kad Lisani posle ne žele da se on vrati u Diaspar sa vestima da ih je otkrio.

Znam, znam da je to samo književnost izmišljenog, ali sličnost sa njome pojačala je moju odlučnost. Hak, Ur-rona i Štipko rekoše da je njihovo osećanje isto.

A što se tiče te rulje - šta da se radi, osobe u strahu ponekad postaju nerazumne. Ja sam čak pokušao, jednom ili dvaput, da stvari sagledam s njihove tačke gledanja. Zaista jesam.

Dečko, kakva je to bila naduveno-torusna gomila džikastih, antiifnastih skirsova. Dabogda se svi izgubili u voštanim isparenjima.

Četrnaesti deo: KNJIGA NAGIBA

Predanje

Priča se da su ljudska bića na Zemlji provela nebrojeno pokolenja živeći u užasnom strahu, verujući u hiljade stvari u koje niko pametan ne bi ni na trenutak poverovao. Svakako da ne bi poverovao niko kome je istina ponuđena na srebrnom poslužavniku, gotova - a tako je data, upravo tako, gotovo svim razumnim rasama u naših pet galaksija.

Zemljani su sve morali shvatati malo-pomalo, sami. Polako, mukotržno, učili su oni kako Vaseljena dejstvuje, napuštajući najzad glavninu onih živopisnih verovanja koja su sa sobom nosili tokom dugotrajne, mračne usamljenosti. Između ostalog, verovanja...

- da sebični kraljevi imaju božanska prava,
- da su žene mentalno nesposobne,
- da mudra država zna sve,
- da je pojedinac uvek u pravu,

- i onu bolesno-slatku zanesenost koja čini da neko učenje ili ideologija, umesto da bude samo jedan model sveta, postane svetinja za koju vredi ubijati.

Te i mnoge druge gluposti konačno su bačene u isti onaj sanduk starudija gde i mali, zli šumski patuljci, NLO-i i druge detinjarije.

To je sanduk veoma veliki.

Pa ipak, pri prvom kontaktu, Galaktici su sagledali Zemljane kao sujeverne primitivce, kao vučju rasu sklonu nastranom oduševljenju i čudnovatim, nedokazivim ubeđenjima.

Kako je, onda, ironična ova promena uloga koju vidimo na Jijou, gde su Zemljani, silazeći poslednji, ustanovili da su prethodnih pet rasa već prevalile dalek put unazad i nadole, put Zemljanima dobro poznat, i da se sad valjaju u mirijadama fantazija, neosnovanih verovanja i zlovolja, u ubeđenjima živopisno blentavim. Silazeći pravo u takav splet sujeverica, naseljenici sa broda 'Kivot' delali su ne samo svojim papirnatim knjigama nego i logikom i pravilom

verifikacije poznatim kao: kaži i dokaži. A upravo je njima samima, u dalekoj prošlosti, na Zemlji, bilo najteže da tim dvema alatkama ovladaju.

U isto vreme, pošto su imali na umu svoju istoriju, Zemljani su postali veoma žustri sakupljači tuđeg folklora. Razmislili su se kroz redove prethodnih pet jijoanskih naroda, rešeni da zabeleže svaku priču, svako verovanje, pa i ono za koje su sami umeli odmah dokazati da je neistinito.

Iz njihove vučje prošlosti rodila se ta čudna mešavina ponašanja - razum prepun skepticizma, a istovremeno i duboko poštovanje prema svemu što je neobično, bizarno, ekstravagantno, ali živopisno.

Ljudi dobro znaju da je u mraku lako izgubiti put ako se zaborave metodi za razlikovanje istine od neistine.

Jednako dobro znaju da se nikad ne sme izgubiti sposobnost snevanja. Sposobnost da tkamo maštarije koje nam pomažu da odradimo ovo života što nam je dato u ovoj mračnoj, mračnoj noći.

Umetnost izgnaništva. Autor: Auf-hu-Fvubhu

ASK

Čudesno je bilo videti tog majušnog robota. Ne veći od očne jabučice G'kekija. Sada je ležao na zemlji, pritisnut hordom razbesnelih osa privatničarki, koje su ga napadale.

Posle početnog iznenađenja, prvi od nas mudraca oglasio se Lester.

"Eto, sada smo saznali zašto se ove ose zovu 'privatničarke'. Jeste li videli kako su kidisale na tu spravu? Da nisu, mi nikad ne bismo приметili da se uvukla kod nas."

"To je naprava za uhođenje", saopšti Uviđanje-oštro-kao-nož svoju pretpostavku, nagnuvši ljušturu napred da bi bolje pogledala robota. "Minijaturan je, a pokretan, poslat da prisluškuje naše savetovanje. Bili bismo bespomoćni, i svi naši planovi bili bi otkriveni, da nije bilo ovih osa."

Fvun-dau se saglasi, uz potmulo mrmljanje.

"Hr-rrrm... Navikli smo da vidimo te insekte samo kao vrlo sporednu, malu napast, koju trpimo samo zato što neke stare tradicije zahtevaju da i takve ose budu prisutne na nekim našim svečanostima. Ali Bujuri mora biti da su ih načinili upravo za ovu jednu svrhu. Da lete večito u patroli kroz njihove gradove i domove i napadaju svakog prisluškivača."

Ur-jah dodade: "Upotrebljavati (namenski sazdanu) posebnu vrstu živih bića za otklanjanje jedne (neugodne) pretnje - to bi, zaista, na Bujure ličilo."

Lester se nagnu bliže i zaviri šta ose rade. One su mahale krilima ispred majušnih očiju robotovih, stvarajući mnoštvo boja, čitav lavirint boja, koji me podseti na reuge.

"Baš se pitam šta one sada pokazuju robotu", progundā naš ljudski mudrac.

Tada Vuben progovori, prvi put otkad su ose napale uljeza.

"Verovatno mu pokazuju tačno ono što on želi videti", reče Vuben samopouzđano.

Sećate li se, prstenovi moji, kako smo svi klimali glavama, uzdisali, ili mumlali, u znak da pošđujemo tu izjavu i da smo sa njom

saglasni? Vuben je tako dobro izgovorio tu svoju rečenicu, tonovima koji su naprosto odicali mudročću i čvrstim verovanjem. Tek naknadno sam se setili - zapitali...

Šta?

Šta je, zaboga, hteo time da kaže?

LARK

Nije Lark bio prvi pripadnik šest jijoanskih naroda koji je, u dve hiljade godina ilegalnog naseljeništa, leteo. Nije bio čak ni prvi čovek u toj ulozi.

U prvim godinama posle potonuća broda 'Kivot' zauvek na dno Midena, u taj usisavajući zahvat mora, mnogi ljudski muškarci i žene leteli su na sličan način kao što lete dečji zmajevi od papira. Naime, na morskome vetru koji postojano duva sa plavog okeana uzdizali su se sve do belih vrhova planina Rimer. U tim danima, čipkano tanana 'padobran-krila' hvatala su nebeske struje i dizala hrabre pilote koji su iz visina razgledali ovaj novi svet.

Poslednja takva svilenasta jedrilica sada leži ispod stakla u jednom muzeju u Biblosu, i čudeno je videti je; satkana je od dva mistična materijala, a to su 'monomolekularni ugljenik' i 'upleteni stresni polimer'. Takve materijale danas ne bi mogli napraviti ni najpametniji čarobnjaci iz esnafa hemičarskog, sve i kad bi im mudraci dozvolili takav pokušaj. Zubom vremena, dejstvom mnogih pojedinačnih udesa, sva ostala padobran-krila slomljena su, pa su kasnija ljudska pokolenja morala stupati teškim korakom po tlu kao i svako drugi, čime je nestao još jedan od razloga da prethodnih pet naroda zavide šestom. Doduše, u novije vreme, od kad je nastao Veliki mir, skupine preduzimljivih mladih ljudi oživele su, u primitivnijoj verziji, ovu vrstu zabave; oni rizikuju život letućući na vrlo tananim ramovima od šupljeg bua po kojima je razapeto ručno tkano tanko platno od vik-pamuka. Sredovečni Uri ponekad se voze u balonima, a to su okrugle stvari, veoma naduvane, koje se dižu u visine na dahovima vazduha vrućeg veoma. Uspeh u tome izazove, ponekad, pravu lokalnu senzaciju, ali nikad ne donese nikakve ozbiljne promene. Raspoloživi materijali su ili suviše teški, ili slabi, ili porozni. Ili vetar bude prejak.

Neke osobe, prepune pobožnosti, govore da je dobro što svi takvi pokušaju ubrzo propadnu. Nebo nije mesto gde bismo mogli iskupljenje naći, kažu oni. A nema iskupljenja ni u stremljenju ka drugim taštinama prošlosti. Lark se, po pravilu, slagao sa svim

ortodoksnim gledanjima, ali u ovom jednom slučaju razmišljao je...

To je tako skroman san. Biti vetrom podignut i oduvan nekoliko milja kroz najniže delove atmosfere. Zar je neskromno da tako nešto poželimo, mi koji smo nekad imali zvezde?

Ali on nikad nije bio sklon da traći vreme na prazne maštarije. Niti je ikada očekivao da će on lično imati priliku da razgleda jijoanske planine odozgo, sa velike visine.

A pogledaj me sad! - pomisli Lark.

Ling je očigledno uživala u njegovom izrazu lica kad mu je saopštila današnji plan.

"Skoro ceo dan će to potrajati, jer treba da pokupimo neke primerke koje su naši roboti uhvatili. Oni će kasnije krenuti u lov i po širim prostorima, pa će naša putovanja trajati i po nekoliko dana."

Lark je zurio u tuđinsku leteću mašinu, vitku poput strele; iskliznula je iz jednog uzanog tunela u ukopanoj istraživačkoj stanici, a onda su se iz bokova mašine razvila zdepasta krila. Na letelici se rasklopi ulazni otvor, nalik na gladne čeljusti.

Tipično za Lingovu, da ga u ovako nešto uvuče iznenada, bez ikakve najave!

Beš je utovarila zalihe u letelicu, a za to vreme onaj plavokosi istražitelj, Kun, povika: "Idemo, Ling! Kasnimo već. Ubedi tvog mezimca da se ukrca, ili nabavi drugog."

Lark steže vilice, rešen da ne pokaže nikakva osećanja, i pođe za njom, uz rampu. Očekivao je da će unutra biti mrak, kao u pećini, ali pokaza se da je unutrašnjost osvetljena blistavije nego ijedan zatvoreni prostor u kome je Ling ikad ranije bio. Zaista nije bilo potrebno da mu se oči prilagode.

Pošto nije želeo da 'ispadne seljak' i da blene u sve, on pođe pravo do jednog obloženog sedišta pored prozora i baci ranac na pod, ispred sedišta. Zatim sede, ali obazrivo, sve oklevajući. Sedište je bilo vrlo mekano i naprosto ga je upilo u sebe, ali Larku to nije bilo ni udobno niti umirujuće. Osećaj je bio kao da sedneš u krilo nekom mesnatom stvorenju koje je možda na neki nenormalan način zaljubljeno u tebe. Samo nekoliko trenutaka potom, Ling mu je još i povećala nervozu, tako što ga je pritegla za sedišta jednim kaišem,

popreko, preko struka. Metalni ulaz u letelicu zatvorio se šištavo, pri se čemu u Larkovim ušima javi neki čudan osećaj koji mu donese dezorijentaciju. U trenutku uključivanja motora, Lark oseti još i čudno golicanje na potiljku, kao da mu neka mala životinja diše na dlačice tamo. Nije se mogao uzdržati, podigao je ruku da 'otrese' to zamišljeno stvorenje.

Uzletanje je bilo iznenađujuće blago, podigli su se kao perce na blagoj promaji, okrenuli, a onda se nebeski čamac 'odapeo' u daljine tako brzo da Lark nije imao vremena da uoči Livadu okupljanja niti njenu okolinu, pa ni da pogledom potraži skrivenu dolinu sa Jajetom. Dok je on stigao da se okrene i da virne unazad, pritiskajući lice uz prozor, kontinent je već klizio ispod njih; jurili su ka jugu, mnogostruko brže nego katapultovani kamen. Samo minut-dva kasnije spustili su se niže, sa planinskih visina nadomak široke, otvorene ravnice obrasle stepskim travama, koje su se njihale i talasale kao večno promenljiva površina nekog fosforescentnog mora. U jednom trenutku Lark vide krdo galopirajućih 'žvakača stabljika', vrste ovdašnjih kopitara, koji su trubili u znak uznemirenja i propinjali se da izbegnu senku vazdušnog čamca iznad njih. Jedan odred urskih goniča krda izvijao je dugačke, zmijaste vratove nagore; na njihovim licima videla se čudna mešavina radoznalosti i straha. Blizu tih odraslih bila je skupina 'mlađih srednjih'; oni su skakutali i zamahivali čeljustima kao da hoće jedni druge da ugrizu, ali to je bila samo igra, a ne bitka. Nisu obraćali pažnju na iznenadno i mračno usmeravanje pažnje njihovih roditelja ka nebu.

"Vaši neprijatelji su svakako graciozna stvorenja", primetila je Ling.

Lark se okrete i zagleda u nju. O čemu li ona to sad priča? - upita se on.

Ling je, po svemu sudeći, pogrešno protumačila njegov pogled, jer sad pohita da ga umiri. "Naravno da to mislim u strogo ograničenom smislu, onako kao što konj ili neka druga životinja može biti graciozan."

Lark je o ovome dobro razmislio pre nego što je odgovorio. "Hrm. Šteta je što je vaša poseta prekinula Okupljanje. Mi bismo normalno imali Igre, otprilike sad. Onda bi ti videla šta je prava gracioznost, na

delu."

"Igre? Ah, da. Vaša verzija legendarne olimpijade. Mnogo trčanja i skakanja, pretpostavljam?"

On suzdržano klimnu glavom. "Postoje takmičenja u brzini, i druga u spretnosti. Na nekim takmičenjima, naši najbolji i najhrabriji probavaju izdržljivost, odvažnost, prilagodljivost."

"Sve te odlike visoko su cenili oni koji su uzdigli ljudski rod do postojanja", reče Ling. Njen osmeh bio je osmeh sa visine, osmeh blage popustljivosti prema nekom nižem. "Pretpostavljam da se ni u jednom takmičenju ne porede tih šest rasa neposredno, jedna sa drugom, a? Hoću da kažem, teško je zamisliti da bi jedan G'kek trčao brže nego Ur, ili da bi Gheuen pokušao skok s motkom!" Ona se nasmeja.

Lark slegnu ramenima. Iako je nabacila opet jedan nagoveštaj o temi veoma važnoj - o pitanju porekla ljudskog roda - on počeo gubiti zanimanje za takav razgovor.

"Da, pretpostavljam da bi to bilo. Teško. Zamisliti."

Okrete se da gleda opet kroz prozor kako ispod njih promiče velika ravnica: talas za talasom trave koja se povija. Ponegde, kao prekid te jednoličnosti, šumarci tamnije zelenog bambusa ili blago zanjihanog drveća. Daljina koju bi karavan savladivao nekoliko dana bila je već 'otpisana' u samo nekoliko dura blaženog letenja. Onda se u njihovo polje vida uzdigoše zadimljene planine juga.

Beš, koja je istražiteljima bila pilot, zaokrete letelicom da bi mogli bolje osmotriti Bleštavu planinu. Poleteli su pod takvim uglom i nagibom da se Lark kroz svoj prozor zagleda vrtoglavo dole, u ogromnu 'kecelju' od stvrdnute lave koja se u prošlosti prelivala iz vulkana u okolne predele i uništavala ih, ali na jedan surov način i obnavljala. Na tren Lark ugleda i radionice za topljenje rude, koje su bile zgurene na pola puta uz moćnu i dostojanstvenu planinu. Bile su izgrađene tako da liče na prirodne fumarole i cevi od magme, ispuštale su dim i paru jednako kao okolne rupe u planinskim stranama. Ali, naravno, ta kamuflaža nije mogla doleteti, niti je bila namenjena da odoli, zavirivanju ovako bliskom.

Lark vide kako Beš i Kun razmenjuju znalački pogled. Kun kucnu prstom po jednom od svojih magičnih ekrana za gledanje. Na tom

ekranu bio je ocrtan oblik cele planine, ali samo jedan deo bio je okružen oštrim simbolima i svetlećim strelama uperenim ka središtu. Lark vide tačkaste linije koje su odavale gde se, ispod kamenite površine planine, nalaze tajni hodnici i radionice u kojima slavni urski kovači (kovačice, pretežno) svojim teškim radom proizvode alate od naročitih legura koje su mudraci odobrili; bolji alati proizvodili su se samo na jednom mestu, još južnijem, u kovačnici pod samim vrhom planine Guen.

Neverovatno, pomisli Lark, pokušavajući da zapamti kolika je količina pojedinosti razotkrivena na ovom Kunovom ekranu, da bi kasnije o tome izvestio Lestera Kembela. Očigledno, Kunov monitor nije imao mnogo veze sa navodnom svrhom misije - pronalaženjem pametnih živih vrsta koje bi mogle biti kandidati za Uzdizanje. Na osnovu nekoliko kratkih rečenica koje je čuo, Lark je zaključio da Kun nikako nije biolog. Nešto u držanju tog čoveka, u njegovom načinu kretanja, podsetilo je Larka na čoveka koji se šunja kroz šumu, pripravan za neki smrtonosan događaj. Čak i posle nekoliko uzastopnih pokolenja srazmernog mira na Jijou, bilo je još ljudskih muškaraca i žena sa takvim držanjem; bili su to stručnjaci čiji je posao bio da svakog leta putuju od sela do sela i osposobljavaju mesne ljudske milicije.

Za svaki slučaj.

I sve ostale rase imale su svoje stručnjake za to. To je bila predostrožna politika, jer i u mirnim vremenima lokalne krize su izbijale manje-više redovno: zločin ovde, upad prerano-došlih tamo, povremene bitke usijanih glava iz raznih naselja. Dovoljno da zanimanje 'mirnodopski ratnik' ne bude *contradictio in adiecto*.

Možda bi i Kun mogao biti to. Izgleda vičan smrtonosnoj akciji. Ali, opet, to što neko izgleda takav ne mora da znači da će sutra nekoga ubiti.

Šta li je tvoja namena, Kune? - pitao se Lark, posmatrajući kako ekranom preleću simboli i presecaju bleđi odraz strančevog lika na tom istom staklu. I šta ti, zapravo, tražiš?

Ostade Bleštava iza njih, a mala letelica sad kao da se baci u novom pravcu, kao koplje hitnuto preko blistave beline poznate pod nazivom Ravnica oštrog peska. Zatim su dugo ispod njih jednolično

proletale niske dine, vetrom uobličene do talasavog savršenstva. Lark ne vide nijedan karavan u mukotrpnom probijanju preko svetlucave pustinje, natovaren robom i poštom za izolovana naselja Doline. Ali, naravno, niko normalan ne srlja danju kroz tu užarenu pustoš. Postoje skloništa ispod površine, dobro sakrivena, tako da ih verovatno čak ni Kunovi zraci ne mogu pronaći u ovoj usijanoj ogromnosti. U skloništima putnici čekaju smiraj dana, a tad kreću dalje.

Bleda zaslepljujuća boja pustinje nije bila ništa u poređenju sa sledećom promenom vidika, naglim prelaskom sa okeana peska na Spektralni Tok, prostranstvo prekriveno mutnim, ali jakim bojama u stalnom pretapanju, od čega Larka odmah zaboletše oči. Lingova i Beš pokrivala su oči šakama i pokušavale da zure između prstiju, da razaznaju barem nešto u tom predelu; posle nekog vremena, odustale su. Kun je kiselo gundao zbog toga što je na njegovim ekranima bio samo 'sneg' statika. Lark se odupro prirodnom porivu da žmirka i izoštrava sliku; postupio je upravo suprotno, počeo je da rasplinjava svoj pogled u to šarenilo. Dver mu je jednom prilikom objasnio da je to jedini način da se išta vidi u tom vilajetu gde egzotičnin kristali proizvode večno promenljivo divlje izobilje luminiscencije.

Taj njihov razgovor dogodio se nedugo posle Dverovog dostizanja statusa majstora lovca; on je tada pohitao kući da se pridruži Larku i Sari uz postelju njihove majke, koja je tada bila veoma bolesna i uskoro umrla, posle čega se Nelo maltene preko noći pretvorio u starca. Tokom te poslednje sedmice svog života, Melina nije pristajala da uzme nikakvu hranu, samo pomalo vode. Činilo se da ništa ne želi i ne traži od svoje dvoje starije dece, iako je upravo razgovorima sa njima posvećivala najviše vremena, ranije; ali od svog najmlađeg deteta sad je želela da čuje što više. Naprosto je gutala priče o njegovim lutanjima, o prizorima, zvucima i osećajima u raznim dalekim kutićima Nagiba, gde malo ko ikad zalazi. Lark se priseti kako je ljubomoran bio, u pojedinim trenucima, zato što je video da Dverove priče, a ne njegove donose majci utehu u poslednjim časovima njenog života; takođe se sećao kako je prekorevao sebe zbog tako nedostojnih misli.

Mračno su proletele te uspomene kroz njega. Kao podsticaj su, izgleda, poslužili ubodi ovih drečavih boja.

Neki lakoverni pojedinci u svih šest naroda 'padali' su na priče o tome da slojevi otrovnog kamena u ovoj oblasti imaju magična svojstva koja su se u njih slila tokom mnogo vekova vulkanske aktivnosti. "To je krv Majke Jijo", govorili su. U ovom času Lark je mogao maltene da poveruje u neku takvu praznovericu, zato što je u njegovu oči veoma navaljivao osećaj da mu je dobro poznato to što vidi. Kao da je već jednom, davno, bio ovde.

Na tu misao, njegov vid kao da se najednom podesi, otvori, i Lark vide kako se kovitlaci boja razlažu u prizore kanjona koji više nisu tu, dolina koje su samo zamišljene, gradova u kojima više nikog živog nema, pa čak i celih utvarnih civilizacija, mnogo većih od raspona carstva Bujura...

Onda, upravo kad je počeo u celosti da uranja u ovo iskustvo, kovitlaci prikaza naglo nestadoše, jer je leteći čamac preleteo Spektralni Tok i našao se nad morem. Beš opet izvede jedan veliki zaokret, i oni se vratiše nad obalu, ali sada je vilajet pomešanih boja bio već daleko iza njih, nestao je kao san, leteli su nisko iznad kamenite pustinje sačinjene uglavnom od vulkanskih stena izbrušenih vetrovima. Nedaleko od njih, sa desne strane, bilo je more, a na obali se videlo kako marširaju ogromni talasi i razbijaju se i prosipaju u penu, zaravnjenu, što je ličilo na autoput iz bajke opružen ka neznanim zemljama. Lark, posle nešto petljanja, uspe da otkopča pojas kojim je bio pritegnut za sedište. Ustade i pređe na desnu stranu kabine, da gleda preko velikog okeana. Kako je ogroman, pomisli on. Pa ipak je samo trunčica u odnosu na one ogromnosti preko kojih su Lingova i njeni drugari doleteli ovamo, a da takvo letenje, čak, nisu ni smatrali za nešto neobično. Zurio je pažljivo, nadajući se da bi mogao na moru zapaziti kamuflirani đubretarski brod, čija zelenosiva jedra napinje vetar, brod natovaren kontejnerima sa otpadom koji će, kao svetinja, biti izručeni u ponor gde će naći svoj večiti mir. Pomišljao je da bi pogledom mogao pronaći i sam Miden, čije tamnoplave vode zaborava pokrivaju bezdan tako dubok da bi se tu mogla pobacati rasipništva desetak bogatih, oholih civilizacija, i da sve potone i bude blagosiljano

jednom vrstom oprostaja - zaboravom.

Već su odleteli mnogo dalje nego što je Larka ikada odvelo ijedno od dugih putovanja u njegovom životu, onih na kojima je tražio podatke za svoje večito gladne karte i sheme živog sveta. Iako je gledao stručnim, izvežbanim okom, uspevao je ovde naći jedva poneki trag obitavanja razumnih bića: huniško ribarsko seoce, leglo crvenih Gheuena; a i to je bilo pozavlačeno u udubine i procepe u stenama, i zaklonjeno svodovima od bajou-korena. Naravno, pri ovakvoj brzini moglo je nešto važno i promaći njegovom pogledu, tokom onog vremena koje je Larku bilo potrebno da sa desnih prozora pređe na leve, i obratno; a to je činio često, zato što je Beš 'valjuškala' čamac, krivudala, nastojeći da zracima svojih instrumenata pronikne i u more i kopno.

Čak i ti, malobrojni znaci naseljenosti nestadoše sasvim kad Beš zaokrete za sto osamdeset stepeni i polete južnom obalom Procepa, sada u suprotnom smeru, ka zapadu, ka dalekoj steni sekirastog oblika koja se zove Stena Terminus.

Niz strmih litica proletao je pored njih, a more je, ispod, bilo veoma duboko, zato što je u Procepu i morsko dno veoma zasečeno. Zupčaste kamene uzvisine iznad tamnoplavih 'prstiju' mora za koje se činilo da bi moglo biti maltene bez dna. Ispod mora je očigledno bilo nekoliko uporednih kanjona pruženih pravcem istok-zapad, kao da su neke ogromne kandže zaparale svet i ostavile silno duboku razdelinu između severnog i južnog kopna ovog kontinenta. Ko god bi pokušao da stanuje južno od Procepa, bio bi samim tim izvan zakona, pod prokletstvom mudraca i Svetog Jajeta. Ali tuđinski leteći čamac sasvim je lako preleteo sve te opasne terene, uzdignute vrhove, raspukle planine i ogromne vodene dubine, kao i one druge predele maločas. Kao da su to samo male neravnine na putu kojim se često ide.

Milja za miljom 'skrablenda' sada je promicala ispod njih. Isto takvo prostranstvo bilo je i južno, levo od njih: suvo žbunje i trnje, makija, kamenjar. Dolazeći do zapadnog kraja procepa, zaokrenuše na jug, duž obale. Na velikim razmacima, na obali, videli su se ostaci visokih drevnih gradova, goli, erodirani dejstvom vetra, soli i kiše. Verovatno su eksplozije i zraci za razaranje rušili moćne kule, čim je

poslednji bujurski žitelj izišao i ugasio svetlo. U dolazećim vremenima, večno komešanje midenskih voda i česte erupcije vulkana koji se u ovom delu Jijoa nalaze uništiće i ove, sada još tako visoke patrljke bujurskih građevina, tako da od njih neće ostati ništa.

Uskoro nebeski čamac ostavi celi kontinent za sobom i polete još mnogo južnije, preko okeana, preko lančanih arhipelaga ostrva zaogrnutih izmaglicom.

Čak ni Dver nije nikada sanjao da ode ovako daleko, pomisli Lark.

Odluči da o ovom putovanju ništa ne priča svom mlađem bratu dok se prvo ne posavetuje sa Sarom, koja o taktičnom postupanju i o povređenim osećanjima zna više nego njih dvojica.

Onda ga sustiže svest u kakvoj su situaciji, zapravo. Sara se već vratila u Dolo, pomisli on. Dver će možda biti poslat na istok da lovi glavere i prerano-došle. A kad ovi tuđini završe svoja istraživanja, možda ćemo svi mi biti pobijeni, i svi daleko od svojih milih i dragih.

Lark sa uzdahom utonu u sedište. Neko vreme mu je ovo putovanje bilo, bukvalno, zadovoljstvo. Prokleta bilo pamćenje, pomisli on; prokleta bilo, zato što me podseća na to da stvari jesu onakve kakve jesu.

Do kraja putovanja držao se stišano i poslovno, pa i kad su najzad sleteli kod nekih šuma sablasno različitih od svih koje je ikada video; i kad je pomagao Lingovoj da unese u letelicu kaveze sa životinjama čudesnim i divnim. Profesionalizam je bio zadovoljstvo koje je on i sad dopuštao sebi - uživanje u proučavanju raznih načina na koji Priroda postupa. Ali u pomisli na letenje ostalo je vrlo malo oduševljenja, vrlo malo divljenja.

Noć se već uveliko bila spustila kad se Lark najzad dovuče umornim hodom do svog ličnog, pohabanog šatora u blizini Livade okupljanja. Ali tamo, umesto odmora, zateče Harulena koji ga je čekao sa vestima.

Ta niska i masivna prilika popunila je doslovno polovinu prostora u šatoru. U prvi mah, stojeći na ulazu u šator samo sa slabom mesečinom iza sebe, Lark je mislio da je to Uthen, njegov prijatelj i saradnik u prirodnjačkom poslu. Ali pepeljasta ljuštura ovog

Gheuena nije bila izbrazdana od celoživotnog kopanja po prošlosti Jijoa. Harulen je bio knjiški moljac, mistik sklon da govori aristokratskim tonovima koji podsećaju na sive kraljice iz davnih vremena.

"Zeloti su poslali poruku", ogłosi jeretički vođa značajno, čak i ne pitajući Larka kakav mu je bio dan.

"Jesu li? I šta kažu?" Lark baci pokraj ulaza ranac, svoj celodneveni teret; onda umorno sede, maltene klonu na ležaj.

"Kao što si predvideo, oni žele sastanak. Dogovoreno je da bude noćas u ponoć."

Šaputavi odjeci te poslednje reči izmakoše mu iz govornih ventila na leđima, zato što se taj Gheuen premestio sa jednih nogu na druge. Lark suzbi u sebi razočarano stenjanje. Kad će stići da napiše izveštaj za mudrace o svemu što je saznao danas? Taj posao preostaje da se uradi. Osim toga, Ling zahteva da se on sutra ujutro pojavi svež i odmoran na poslu, da bi joj pomogao u ocenjivanju vrednosti novih uzoraka.

A sad još i ovo.

A šta drugo i možeš očekivati, reče on sebi, kad se upuštaš u igre vernosti raznim stranama? U višestruku odanost. Romani iz starih vremena upozoravaju kako nezgodne stvari mogu postati kada čovek služi ne samo jednom gospodaru nego dvojici ili još većem broju.

Događaji se, dakle, ubrzavaju. Tajna, buntovnička organizacija, o kojoj se više govorka nego zna, ponudila je, najzad, da razgovara. Kakvog izbora on tu ima, osim da prisustvuje?

"U redu", reče on Harulenu. "Dođi po mene kad bude vreme. A do tad, imam nešto da uradim."

Sivi Gheuen ode bez glasa. Čulo se samo tiho kuckanje vrhova njegovih štipaljki/hvataljki po kamenitoj stazi. Lark ukresa šibicu koja poče goreti pucketavo i neravno, šireći u raznim pravcima mlaziće smrada i isparenja, a onda se ustali toliko da je Lark mogao pripaliti svoj majušni uljani fenjer. Rasklopi prenosivi stočić za pisanje koji mu je Sara dala kad je diplomirao na školi 'Roni'. To kao da je bilo pre jednog geološkog razdoblja. Izvuče list očevog najkvalitetnijeg pisaćeg papira, a zatim poče strugati nožem crni prah sa napola

potrošene šipke mastila. Sastrugani prah padao je u mastionicu od pečene gline. Lark stade u taj prah dolivati tečnost iz jedne bočice, i mešati i gnječiti smešu pomoću tučka, sve dok nije nestala i poslednja grudvica. Onda perorezom zašilji pero za pisanje, pero iščupano sa tela nekog drvo-vrebača. Najzad zamoči pero u mastilo, zastade za trenutak i poče da piše izveštaj.

Najava je bila istinita, uvide Lark kasnije, na njihovom napetom savetovanju pod bledim opalnim sjajem Torgena, drugog meseca planete Jijo. Zeloti su nudili, mada neodlučno i podozrivo, savezništvo sa Harulenovom labavo organizovanom družinom jeretika.

Zašto? - upita se on. To su dve različite skupine, sa različitim ciljevima. Mi želimo da postepeno smanjujemo, a zatim i ukinemo, naše ilegalno prisustvo na ovom krhkom svetu. Zeloti samo žele da se vrati onaj raniji status kvo, da se opet uspostavi puna tajnost našeg prisustva ovde, kao što je bilo pre dolaska napadačkog broda... ali, možda, i da se usput malo poravnaju neki stari računi.

Ipak, izaslanici dveju strana okupili su se u gluvo doba noći, blizu jedne fumarole iz koje su se izvijala isparenja. Tu negde bila je i krivudava stazica kojom se moglo stići do tihog gnezda Jajeta. Zaverenici su većinom nosili na sebi teške ogrtače i kapuljače, da bi sakrili svoj identitet. Harulen je došao sa reugom; on je bio jedan od retkih koji su još posedovali upotrebljivog reuga. Zamoliše ga, međutim, da skine tog migoljavog simbiota sa svoje senzorne kupole, da ne bi to osetljivo biće pregorelo u atmosferi užarenih spletki. Reuzi, deca Velikog mira, nisu dovoljno izdržljivi za ratna vremena.

Ili se zeloti možda plaše da mi ne vidimo suviše, razmišljao je Lark. Ne nazivaju se reuzi bez razloga 'maskom koja otkriva'. Njihova hibernacija, ispoljena kod gotovo svih na celom Nagibu, jednako je uznemiravajuća kao i teško ćutanje Jajeta.

Pre početka sastanka, zeloti su otvorili nekoliko ćupova iz kojih su izletela jata osa privatničarki i počela kružiti oko zaverenika. Bio je to prastari obred čije je značenje bilo davno zaboravljeno, i ostalo zaboravljeno sve do pre dva-tri dana kada se ponovo otkrilo i

pokazalo kao vrlo razumno i potrebno.

Napred istupi, u ime organizacije zelota, jedna Urkinja i progovori na galaktičkom drugom.

"Vaše udruženje nalazi neke izgleda za sebe, u (veoma za žaljenje) dolasku ovih prekršitelja zakona", optuži ona. Zviždukavi i coktavi zvuci galaktičkog drugog bili su delimično prigušeni kapuljačom, navučenom tako da joj se video samo vrh njuške. Ipak, Larku je bilo jasno da je to osoba koja već mnogo godina nije u srednjim godinama i da u kesi pod miškom ima najviše jednog muža. Njena dikcija pokazivala je dobro obrazovanje, stečeno možda na jednoj od akademija u ravnicama, gde se mlade Urkinje, tek pristigle iz krda, okupljaju, ne gubeći sa vidika i neki zadimljeni vulkan, i proučavaju najfinije urske umetnosti.

Ovo je, dakle, intelektuala, pomisli on. Puna knjiškog znanja, uverena da su njene zamisli važne.

Aha, odgovori neki drugi deo njega. Ona se, drugim rečima, ne razlikuje mnogo od tebe.

Harulen odgovori na ovaj izazov buntovnice, i to na engleskom jeziku, što je već samo po sebi imalo i politički smisao.

"Šta vam znači ta čudnovata tvrdnja?"

"Znači nam to da vi opažate, u tim (nevoljenim/nedobrodošlim) tuđinama, priliku da se ispuni vaš krajnji naum!"

Urkinja, to rekavši, udari kopitom jedne prednje noge o zemlju. Njena insinucija izazva talas ljutih mrmljanja kod poslanstva jeretika. Ali Lark je i očekivao da će tako biti.

Harulen se zanjiha tako da njen sivi oklop opisa talasavi krug. Trekijeovski telesni pokret, za koji bića sagrađena od 'krofni' nagomilanih jedna na drugu smatraju da znači 'protivljenje nepravednoj optužbi'.

"Hoćete reći da mi opravdavamo ubistvo nas samih. I svakog razumnog bića na celom Jijou."

"Ja to (naglašeno) hoću reći. Ja to, takođe, (grubo iskreno) i mislim. Svi znaju da je to ono što vi jeretici (zalutalo) priželjkujete."

Lark zakorači napred. Možda se u mrmljanjima zelota začu i poneka ružna reč o ljudskim bićima, ali on, prenebregavši to, počeo govoriti.

"To nije (negacija udvostručeno jaka) ono što mi želimo!" usprotivi se Lark, ali, u žurbi da kaže, prilično neuspješno odcvrkuta kvalifikativnu frazu za udvostručenje negacije.

"Postoje za to dva razloga", nastavi on, još se mučeći sa gal-dva jezikom.

"Prvi od dva naša osnova (za odbijanje optužbe) jeste ovaj: tuđini (grabežljivi do krajnje visine krivice) moraju ne samo ubiti sve razumne svedoke (njihovog kriminala/krađe) koji bi mogli posvedočiti pred galaktičkim sudom. Oni moraju takođe uništiti sve ovdašnje pripadnike one (zlosrećne) žive vrste koju odnesu sa Jijoa! Ako ne, kako bi im nezgodno bilo jednog dana kad (glupi) lopovi saopšte da su usvojili novu rasu, samo da bi malo kasnije bili suočeni sa dokazima da ti njihovi 'štićenici' takođe žive i na planeti Jijo? Da su, dakle, sa Jijoa ukradeni? Iz tog razloga moraju oni, na odlasku, uništiti celu jijoansku populaciju tih bića.

To mi (po pravdi/pravedništvu) dozvoliti ne smemo! Genocid nad nedužnim živim vrstama, to je upravo onaj zločin zbog koga smo se organizovali da se protiv njega borimo!"

Harulen i ostali jeretici povikaše u znak odobravanja. Lark uvide da mu se grlo toliko osušilo da više ne može govoriti galaktičkim drugim jezikom. Pa, dobro; politički gest već je učinio. Sad nastavi na engleskom.

"Ali postoji još jedan, naš drugi, razlog da se opiremo pokolju koji nam tuđini spremaju.

Nema časti u tome da budemo naprosto pobijeni. Cilj naše skupine jeste da izgradimo saglasnost opštu i da šest naroda urade ono što je opravdano uraditi, ali lagano, bezbolno, svojom voljom, pomoću kontrole rađanja, i da to bude uzvišeni čin odanosti ovoj planeti koju volimo."

"Jest, al' na kraju vude isto", ukaza Urkinja, prešavši takođe na engleski.

"Neće biti isto kad se istina konačno razotkrije! A to će se desiti, sasvim sigurno, jednog dana, kad na ovaj svet dođu legalno novi stanari, koji će plaćati i zakupninu i koji će se pozabaviti jednim veoma raširenim hobijem, a to je arheologija."

Ova izjava proizvede zbunjenu ćutnju na obe strane. Čak i

Harulen, rotacijom svoje kupole na sredini leđnog oklopa, pogleda Larka.

"Ovjasni to, nolim te", Urska buntovnica malo pokleknu sa obe prednje noge, a to je bila molba sagovorniku da nastavi izlaganje. "Kakav će značaj arheologija inati, kad svi ni i naši potonci vudeno odavno nrtvi a naše kopitne kosti vačene u jane na dnu nora?"

Lark se pribra, boreći se protiv silnog umora.

"Ranije ili kasnije, i pored svih naših napora da živimo kako Spisi od nas traže i da ne ostavimo nikakve trajne tragove na ovom svetu, priča o nama biće ispričana. Kroz milion, ili kroz deset miliona godina, postaće poznato da je društvo prerano-došlih jednom živelo ovde, i da su to bili potomci nekih sebičnih budala koje su navrvele na Jijo, iz razloga davno zaboravljenih. Potomci koji su, međutim, nadrasli nerazum svojih predaka, i sami sebe naučili gde leži stvarna moralna uzvišenost.

U tome je, takođe, razlika između dostojanstvenog izumiranja po sopstvenoj volji i podleganja gnusnom pokolju. U ime časti, i u ime svih blagoslova Svetog Jajeta, izbor mora biti naš, po volji svakog pojedinca, a ne nama nametnut od strane jedne bande dripaca!"

Harulen i ostali njegovi prijatelji bili su očigledno dirnuti ovim govorom. Vikali su, šištali i mumlali, a sve u znak žustre podrške. Lark začu neka odobravajuća mrmljanja čak i među zakukuljenim zelotima. I bez pomoći reuga, bilo mu je jasno da je uspeo da izloži svoj stav prilično ubedljivo... mada je, u dubini duše, jedva i sam verovao u istinitost toga što je rekao.

Ova Ling, i ti njeni ortaci - ne bi se reklo da ih je mnogo briga šta će otkriti hobisti arheologije u nekom budućem eonu, pomisli on.

Zapravo je to i njemu samome bilo savršeno svejedno. Hoće li, ili neće, u dalekoj budućnosti, u fusnoti ispod nekog opskurnog istorijskog teksta, biti rečeno nekoliko lepih reči o ovih šest naroda.

Ali dobri zakoni su pravedni i ispravni, pomisli on, i onda kad niko ne nadzire njihovo sprovođenje i kad te niko ne može nagraditi ako ih se pridržavaš. Dobar zakon je sam po sebi pravičan i ispravan, i ti treba da ga se pridržavaš čak i ako znaš da te niko ne vidi. I ako si siguran da niko nikad neće saznati.

Iako se o slabostima galaktičke civilizacije pričalo nadugačko i

naširoko, Lark je znao da zakoni o zaštiti svetova ostavljenih 'na ugar' jesu ispravni. Iako je i samo njegovo rođenje bilo kršenje tih zakona, svejedno, bila je njegova dužnost da se trudi da oni budu poštovani.

Nasuprot onome što je maločas rekao, on nije imao, u načelu, ništa protiv mogućnosti da Lingova i njeni drugari uklone sve ovdašnje svedoke njihovih postupaka, pod uslovom da to bude izvršeno na blag način. Pripremite neku genetsku kugu, pomisli on, koja će zaraziti svakoga, s tim da svi ostanu živi i zdravi ali neplodni. Eto vam načina da uklonite sve svedoke i da, ujedno, rešite problem koji ova planeta ima.

Ah, da, ali on takođe ima dužnost da osujeti njihove namere da krađu gene. Jer i krađa gena je svojevrsno nasilje nad ovom planetom; svojevrsno silovanje Jijoa. Pa, pošto su mudraci, koliko se može videti, neodlučni, preostaju samo zelotski zaverenici, kao jedina organizovana sila spremna da povede borbu protiv te tuđinske pretnje.

Iz tog razloga je on tako strastveno lagao: cilj mu je bio da izgradi poverenje između dve veoma različite radikalne bande. On želi koaliciju sa zelotima. To, iz jednog takođe vrlo jednostavnog razloga. Ako neko planira akciju, zašto ne bi on, Lark, bio upoznat sa takvim planovima, od samog početka.

Sarađuj, za sada, reče on sebi, a okupljenima nastavi da govori u sličnom tonu kao maločas, koristeći svu svoju oratorsku veštinu da ublaži njihove sumnje i da ih ubedi da treba sklopiti savez.

Sarađuj, ali dobro motri šta se dešava.

Ko zna? - reče on sebi. Možda će iskrsnuti neka prilika da se oba cilja ostvare jednim udarcem.

ASK

Vaseljena od nas traži da mi osećaj za ironiju imamo.

Na primer, svi oni naponi i dobra volja uloženi da bi se izgradio Veliki mir bili su opravdani. Mi, narodi Zajednice, postali smo bolji, mudriji, zahvaljujući tom miru. Pretpostavljali smo, uz to, da će Veliki mir biti jedan argument više u našu korist, olakšavajuća okolnost, ako i kada stignu galaktički inspektori da nam sude. Zaraćeni narodi nanose svojoj planeti više zla nego narodi koji smireno raspravljaju kako bi najbolje mogli obdelavati svoju zajedničku baštu. Valjda će biti uzeto u obzir kao element olakšavajući po nas to da smo bili kriminalci učtivi i blagi, a ne rušilački nastrojeni.

Tako smo, bar, mi razmišljali. Zar nismo, prstenovi moji?

Avaj, ne padoše sa neba sudije, nego lopuže i lažovčine. Najednom, gde smo, smrtonosnim igrama se moramo baviti, spletkama, a naše veštine za to nisu više na onoj visini kao pre Zajednice i pre Svetog Jajeta.

Koloko smo bolji majstori mogli biti sada za takve poslove, da nije bilo mira!

Ovu smo istinu otkrili bolno danas, sa velikim kajanjem, kad stiže zadihana tatarka galopom iz kovačnice/naučne stanice Urijele sa Guena. Pismo donese. Reči upozorenja. Teški nagoveštaji da bi nešto moglo sleteti sa neba i da se pripremimo za slučaj da nam zvezdana plovilica dođe u posetu!

O predosećaju zakasneli! O upozorenje mnogo posle događaja samog!

Bilo je jedno vreme kad su kamene citadele stajale uspravno na planinskim vrhovima grozno hladnim, počev od onih severno od Biblosa, pa sve do onih sasvim dole, kod tropskih naseobina Doline, i kad su one jedna drugoj poruke dodavale zracima svetlosti koja je sevala iz ogledala domišljato postavljenih. Bile su to vesti hitrije od najhitrije urske kurirke, letele su mnogo brže nego najbrža ptica. Pomoću ovih semafora, ljudi i njihovi saveznici uspevali su začas da se mobilisu za bitku, a time su vešto nadoknađivali svoju malobrojnost. Vremenom su i Huniši i Uri razvili svoje sisteme za isti

posao, sisteme takođe domišljate, ali na drugačijim načelima. Čak smo i mi Treki uspostavili jedan sistem sa oslobađanjem mirisnih spora u vazduh, što je nas upozoravalo na moguću opasnost.

Nijedna od ovih mreža nije preživela, ubio ih je mir. Semafori su napušteni, sistem sa signalnim raketama prepušten je zaboravu. Do nedavno, komercijalni razlozi nisu bili dovoljni za oživljavanje takvih skupih načina komunikacije. Ali, gle ironije, prošle godine su investitori ozbiljno razgovarali o mogućnosti da se studene kamene kule ponovo nasele i da poruke opet počnu sevati između njih.

Da su trgovci brži bili i to ostvarili, da li bi nam Urijelino upozorenje stiglo na vreme?

I da li bi zbog te pravovremenosti naša sudba bila iole drugačija?

Ah, prstenovi moji. Kako je zaludno baviti se tim razmišljanjima šta je sve moglo biti. Posle solipsizma, to je najluđi način za traćenje vremena koji objedinjena bića upražnjavaju.

RETI

"Imaš nešto za mene?"

To kaže Ran, onaj visoki, strogi vođa nebeskih ljudi, i pruža otvorenu šaku, sa dlanom nagore, ka njoj. U kasnom sutonu, dok vetar šumori u obližnjem šumarku bledeg bua, Reti se čini da je svaki od njegovih žuljevitih prstiju debeo kao čitav njen zglavak. Mesečina izoštrava senke na Ranovom grubom licu i plećatom, trougaono prema gore raširenom telu. Ona se trudi da to ne pokaže, ali u njegovom prisustvu oseća se kao sasvim beznačajna osoba.

Pa zar su svi muškarci takvi, čak i tamo, među zvezdama? - upita se Reti.

Misao koja joj donese neko čudno osećanje, kao ono nedavno kad joj je Beš rekla da njeni ožiljci mogu biti izglađeni.

Prvo su došle rđave vesti.

"Mi to ne možemo izlečiti ovde u ovoj našoj maloj klinici", rekla je istražiteljka tokom Retinog kratkotrajnog boravka u šatoru za bolesne moliocce, nedaleko od tuđinske ukopane baze.

Kratko je Reti bila unutra, ali je celo prepodne prestajala čekajući na red. Grozno je bilo to stajanje u redu, ispred nekog G'keka čiji je jedan točak škripao i klimatao se, ali iza matore Urkinje iz čije je nozdrve curkala neka gnusna siva tečnost. Pomakni se Reti malo tamo, izmakni se malo onamo. Pri svakom odmicanju reda napred, veoma se trudila da ne stane nogom u to gnusno. Kad je najzad stigla na red i kad se našla pod blistavim svetlostima i zracima koji zaviruju kroz bolesnika, nade su poletele u nebo, a onda se sručile u blato.

"Kod kuće bismo mi lako popravili ovu vrstu dermalnih oštećenja", rekla je Beš, vodeći Reti napolje, ka opuštenim platnenim 'vratima' šatora. "Biovajanje je veoma razvijena umetnost. Stručnjaci mogu čak i od primitivnog materijala uobličiti nešto što će prijatno izgledati."

Reti ovim rečima nije bila uvređena. Primitivan materijal, pomisli ona. To sam ja: primitivan materijal. U redu.

U tim trenucima bila je ionako ošamućena od maštarija. Šta ako bi joj galaktičko čarobnjaštvo moglo dati lice i telo kao što imaju ove dve - Beš i Ling?

Ona se upre obema nogama, odbijajući da iziđe dok Beš ne čuje još nešto od nje.

"Kažu - kažu da ćete vi možda povesti neke ljude sa sobom, kad budete odlazili."

Beš je pogleda očima čija je boja bila nalik na zlatnosmeđe dragulje.

"Ko govori takve stvari?"

"Pa... priča se. Možda su to glasine."

"Ne treba da veruješ u sve što se priča."

Da li se u Bešinom glasu začuo neki mali naglasak na reči sve? Reti se bacila na najmanju trunčicu nade, prave ili lažne.

"Takođe čujem da dobro plaćate kad vam narod donosi stvari koje želite. Ili vesti koje su vam potrebne."

"To je, već, istina." Sada te oči kao da su malo svetlucale. Iz zabave? Ili gramzivosti?

"A ako bi vest bila zaista, zaista vrlo vredna? Kakva bi onda bila nagrada?"

Žena sa zvezda se osmehnu, sa puno prijateljstva i obećanja. "Zavisi od toga koliko je informacija korisna ili dragocena - a nagrade mogu biti koliko hoćeš, neograničeno visoke."

Reti se tad stresla od oduševljenja. Posegnula je odmah rukom u kesu-fišekliju na svom opasaču. "Ne sad", reče joj žena tihim glasom. "Nije diskretno."

Reti pogleda oko sebe i shvati da su oko njih i drugi pacijenti, ali i Jijoanci zaposleni kod ovih istražitelja - oni pripadnici šest rasa koji služe kao pomoćnici u mnogim poduhvatima tuđinskim. Svaki od njih mogao bi raditi i za mudrace kao uhoda.

"Noćas", reče joj Beš tiho. "Ran svako veče ide u šetnju, dole kod potoka. Čekaj kod šumarka žutog bua. Jedan takav upravo počinje da cveta. Dođi sama i ne razgovaraj ni sa kim koga sretnješ usput."

Odlično! - govorila je Reti sebi trijumfalno dok je izlazila iz šatora. Ovo ih zanima! Tačno kao što sam se nadala. I to tačno u poslednji čas.

Sve je moglo biti izgubljeno da je na ovaj kontakt morala čekati mnogo duže. Glavni ljudski mudrac naredio je da ona ode sutra, i to sa jednim malim magarećim karavanom koji će biti poslat u planine, zajedno sa dvojicom ćutljivih muškaraca i tri žene krupnog rasta - pet osoba koje ona nikada ranije nije videla. Ništa nije rečeno o cilju, ali ona je znala da je cilj da sustignu Dvera, a onda da pođu zajedno sa njim u one divlje predele iz kojih je ona došla.

A, nema izgleda za to! - govorila je sebi i sa uživanjem pomišljala na predstojeći noćni susret. Nek ide Dver u šume i nek se tamo igra lovca. Dok on u Sivim brdima bude gledao da nađe išta za jelo, ja ću živeti bogato i moćno, gore na Delfinovom repu.

Delfinov rep je bilo sazvežđe sa koga su, pričalo se, doputovali ovi istražitelji. Doduše, onaj mudrac koji je kraba (tako izgleda, bar), a koji se zove 'Uviđanje-oštro-kao-nož', njoj je jednom prilikom pokušao da objasni nešto o galaksijama i 'tačkama za transfer', i napomenuo da je put za povratak u civilizaciju krivudav kao pipak mulk-pauka. To ona ništa nije razumela i smatrala je da matori Geša verovatno laže. Njoj se daleko više sviđala zamisao da odleti do neke određene zvezde koju jasno vidi - a to bi značilo da jedne noći pogleda nazad ka Jijou, iz divnog galaktičkog grada gde će otići da živi. Čak odatle ona će se ispleziti Jesu i Bomu, i celom njihovom smrdljivom plemenu. I Dveru, i mudracima, što se toga tiče; i svakome na celoj ovoj truloj planeti ko je ikada bio zao prema njoj.

Posle tog razgovora sa Beš, ona je celog dana izbegavala mudrace i njihove sluge. Boravila je na nekim proplancima nekoliko strelometa zapadnije, gde je nekolicina hodočasnika pokušavala da održi bar deo predviđenog svetkovinskog programa Okupljanja. Šatore porušene u prvoj panici oni su sada ponovo razapinjali. Narod je u priličnom broju izlazio iz kojekakvih skloništa i pridruživao im se. Bilo je, dabome, još prilično napeto. Ali neki kao da su bili rešeni da nastave živeti život normalno, pa makar im to i ne potrajalo dugo.

Posetila je jedan šator gde su zanatlije izlagale svoju robu donetu sa svih delova Nagiba. Ta roba bi ostavila ogroman utisak na Reti još do juče. Ali ova današnja Reti samo se smeškala prezrivo, jer videla je ona kakve blistave mašine imaju ljudi sa neba.

U jednom šatoru vodila se rasprava. Reti je gledala kako stručnjaci Huniši, G'keki i ljudi razgovaraju o novim, poboljšanim tehnikama za pletenje konopaca. Svi nešto neraspoloženi, a ovi što ih slušaju, ne postavljaju nikakva pitanja.

U obližnjem šatoru jedan trečki odgajivač prstenova prikazivao je nekoliko mlitavih, živih 'uštipaka' sa po gde kojom vitkom rukom, ili pipcima sa očima na kraju, ili sa zatupastim nogicama ispod. Tri odrasla Trekija stoje blizu ograde i gledaju to unutra, i možda misle da kupe nešto i dodaju prsten ili dva nekom svom novorođenom mladuncu Trekiju koji ih čeka kod kuće. Ili možda i ne misle da kupe nego gledaju robu samo onako.

Nešto dalje, na proplanku prošaranom senkama drveća, akrobate šimpanze davali su predstavu za gomilu dece, a sekstet sa po jednim članom iz svake rase svirao je neku muziku, blizu izvora ključale vode. Sve je moglo na prvi pogled izgledati baš veselo, ali je Reti osećala da su svi kao pod nekom velikom senkom, svi neraspoloženi. Osim toga, ona je već pre toga očvrsnula svoje srce, rešena da joj se ne dopadne ništa jijoansko.

Ovi Nagibarčine misle da su mnogo bolji od nas prljavih prerano-došlih, pomisli ona. Dobro; možda i jesu. Ali, svi na Jijou su prerano-došli, zar ne?

Ja, u svakom slučaju, idem daleko, znači - baš me briga.

Veliki deo popodneva provela je na proplanku gde je bilo peščano borilište, gledajući borbe ljudskih dečaka i 'srednjih' Urkinja, sport poznat kao Drejkov izazov.

Borilište je bilo peščana traka, široka nekoliko metara. Sa jedne strane tekao je potok. Duž druge strane borilišta bio je iskopan rov, plitak, ali dugačak. U rov je bila nasuta žar, pa prekrivena slojem sivog pepela. Pramičci vrelog dima dopirali su iz te jame sve do Retinog lica, podsećali je bolno na Jesa i Boma. Njeni ožiljci se zategoše. Morala je da se odmakne od borilišta. Ona ode uzbrdo i sede pod jedno patuljasto garu drvo.

Na megdan stupiše dva borca. Sa severnog kraja borilišta dolazio je ljudski dečak, sa južnog kraja jedna robusna mlada Urkinja. Oboje su hodali razmetljivo i dobacivali uvrede jedno drugom. Priđoše sredini, gde je čekalo dvoje sudija.

"Ej kobilo! Kupanje, kupanje!" dobacivao je dečak. Njegovom izazivačkom hodu smetala je činjenica da mu je leva ruka bila jednim širokim platnom čvrsto vezana iza leđa. Druga ruka bila mu je slobodna i gola; noge, takođe; ali mu je celo telo, od prepona do vrata, bilo obavijeno zaštitnom odećom od štavljene kože.

Mlada Urkinja imala je svoje zaštite i hendikepe, drugačije. Providne, ali tvrde membrane od junura bile su čvrsto razapete preko njenih osetljivih organa - kesa za muševu i mirisnih žlezda. Kad su se sasvim približili, Urkinja pokuša da se propne, ali umalo pritom da padne, na veliku zabavu publike. Reti vide zašto - zadnje noge te Urkinje bile su vezane zajedno.

"Glupi skirle!" vikala je Urkinja na svog protivnika i skakutanjem mu prilazila još bliže. "Roštilj, roštilj! Pečemo glupe male skirle!"

Duž obe granice borilišta - s one strane rova sa žarom i s one strane potoka - stajale su gomile mladih gledalaca. Mnogi su nosili na sebi iste takve zaštitne štavljene kože ili providne membrane, ali razmetljivo raskopčane; oni su čekali da na njih, u areni, dođe red. Neki od tih ljudskih boraca (i devojčice, a ne samo dečaci) razmazivali su lekovite masti preko crvenih i modrih opekotina na nogama ili, čak, na licu. Od ovog prizora Reti se veoma 'štrecala'. Nijedna od tih opekotina nije izgledala ni približno onako duboka niti opaka kao one na njenom licu. Nisu oni imali ni plikove, a kamoli jezivo ugljenisana mesta, kao ona. Ali, zar je moguće da neko namerno ide u nešto gde može zadobiti opekotine?

Od ove misli Reti je pripadala muka, pa ipak, osećala je i blagu opčinjenost.

Zar je ova borba toliko različita od onog što se desilo njoj? Znala je, svaki put, pre nego što se usprotivila Jesu, kako će da nastrada, pa ipak, protivila se.

Ponekad čovek naprosto mora da se bori, pomisli ona. Podiže ruku i na trenutak dodirnu ožiljke na licu. Ne kaje se ni zbog čega. Ni zbog čega.

I među Urkinjama u publici bilo je onih na kojima su se videle posledice nedavnih borbi, naročito na nogama, gde su, zbog dodira sa vodom, veliki delovi krzna počinjali da se linjaju ili da se ljušte. Začudo, gledaoci se nisu jasno podelili na osnovu rase - nije jedan

deo publike bio izrazito ljudski i navijao za ljude, a drugi urski i navijao za Urkinje. Naprotiv, gledaoci su bili izmešani, bilo je među njima i mnogo prijateljskih sparingovanja i pokazivanja tehnika zahvatanja i bacanja. Reti vide jednog ljudskog dečaka kako priča vic Urkinji i kako se, posle toga, oboje smeju, a on joj prebacuje ruku preko glatke grive.

Bila je u publici i velika skupina zukira i šimpanza. Ti drugari su jedni na druge kreštali uzbuđeno i sklapali opklade u piu-grudvice; šakama su udarali po zemlji.

Daleko iza rova sa ugljevljem Reti vide jedan takođe improvizovan, ali sasvim drugačiji teren, na kome su nastupali mladi Treki sa nedavno 'venčanim' prstenovima. Njihov sport bio je sasvim drugačiji, zasnovan na činjenici da su mladi Treki laki i agilni. Oni su se teturavo vrteli u krug kao čigra koja je izvan ravnoteže; na mahove su čak uspevali da se propnu na zadnje dve nogice i naprave korak-dva tako, kao da su dvonožna bića. U suštini, bio je to turnir u nekom plesu sa puno okretanja i zamahivanja. Reti nije uspevala da shvati u čemu je poenta, ali je znala da to nije ništa onako nasilno kao na ljudsko-urskoj areni, u Drejkovom izazovu.

Par sudija Gheuena - jedan siv, jedan plav - sačekali su borce na sredini peščane trake. Pažljivo su pregledali da ljudski učesnik nije sakrio neko oružje u 'rukav' kojim mu je leva ruka bila vezana iza leđa. Isto tako pažljivo su pogledali zaštitne kapice kojima su bili prekriveni Urkinjini prednji zubi, oštri poput brijača. Onda je plavi Gheuen uzmakao u potok, a sivi je samo malo više ispružio, ispod sebe, pet nogu zaštićenih oklopom i, na Retino žmirkavo iznenađenje, zakoračio na pepeo i žar! Tu je i ostao, ali je povremeno premeštao težinu na jedne, a podizao druge noge, po dve, po tri, da se ohlade.

Pošto su se obredno, ali vrlo nepoverljivo, naklonili jedno drugom, dečak i Urkinja počеше da kruže jedno oko drugog, tražeći protivnikovu slabost.

Najednom se baciše u rvanje. Svako je pokušavao da odgurne, savije ili baci protivnika na onu stranu koja je za ovoga nepovoljna. Pošto su joj zadnje noge bile vezane jedna za drugu, Urkinja nije mogla naprosto da izgazi svog protivnika niti da ga lako odgura. Ali

ni dečak nije mogao da obema rukama dočepa vrat protivnice u rvački zahvat kojim bi je sigurno savladao.

"Drako zov, Drako zov, jo-hov!"

Glas tanak, malen, ali prodoran. Reti se trže: to kao da je povikao neko sasvim blizu nje - iako je ona znatno uzmakla, i to uzbrdo, od razvikane gomile. Poče se osvrnati, ali oko nje nikog. Najzad je neko povuče za donji rub tunike, i Reti pogleda dole.

"Kesa? Pa jii priča? Kesa, kesa, pa jii priča tebi?"

Reti ostade netremice zagledana. Malena Urkinja? Stvorenje ne veće od njenog stopala. Poskakivalo je na četiri noge, plesalo tanano na svojim minijaturnim kopitima, ali nije prestajalo rukama vući njenu tuniku. Taj mali stvor zabaci grivu, uzvi svojim zmijastim vratom i zaokrete glavu da pogleda nervozno na sve strane. "Treba kesa! Treba kesa!"

Reti se obazre još jednom, primetivši da se ta malecna osoba naročito plaši nečeg na jednoj strani. U žbunju je čučala jedna glatka, crna životinja, blago dahćući; između dva reda oštrih, belih zuba njihao se isplaženi, opuštenu jezik. Reti u prvom trenutku oseti šok prepoznavanja, misleći da je to Blatko, zabavni planinski pratilac onog dosadnog, matorog Dvera; ali onda vide da ovaj nur nema smeđe mrlje na šapama. Dakle, to je neki drugi nur.

Grabljivac podiže glavu i isceri se majušnoj Urkinji, pa se primače za jedan korak, pa za još jedan.

Bet premišljanja, Reti dohvati oberučke sa zemlje uzdrhtalu lovinu i čušnu je u svoju torbicu-fišekliju na opasaču.

Nur joj uputi pogled zbunjenog razočaranja, a onda se okrete i nestade u grmlju.

Klicanje, povici 'ua' i uzbuđeno frktanje navedoše Reti da se okrene, na vreme da vidi kako se ljudski borac, oboren, tumba kroz oblak pepela. Na Retino iznenađenje, umesto da odmah počne da gori ili nešto slično, dečak ustade, počne da skakuće ravnomerno sa noge na nogu po pepelu i žaru, i smireno da istresa grudvice žara iz kožne odeće. Odmahnu rukom sivom Gheueni koji mu je zaštitnički priskočio, i ovaj se odmače. Dečak još jednom pređe rukom preko svog okovratnika, a onda odskakuta preko pepela i užarenog ugljevlja nazad na pesak arene.

Reti je bila zadivljena. Nagibari su, zaključili ona, ipak nešto tvrđi nego što je mislila.

"Vruće jeste, nije ništa!" oglasio se opet onaj mali stvor, sada iz njene 'kese', koji kao da je bio zadovoljan što se Reti tako iznenadila. Ta malecna Urkinja kao da je već zaboravila da se maločas jedva spasla od gladnog nura. "Dečko progešio, neće opet. Neće ovaj dečko! Pobedi! Vidi kako glupa kobila u vodu!"

Reti se rvala sa svojim sopstvenim zaprepašćenjem, nesposobna da se odluči šta je više iznenađuje: rvanje dole na borilištu ili komentari ove male osobe sada u njenom, takoreći, džepu.

Borba je ipak bila zanimljivija. Ljudski dečak se ponovo bacio na svoju protivnicu. Koju god da je grešku načinio prvi put, sada nije. Njihao se i eskivirao, onda je u skoku dočepao Urkinju za grivu, punom šakom. Ona je obema tankim rukama pokušavala da se oslobodi ovog zahvata, ali uzalud, a kad pokuša i zdepastom šapom jedne prednje noge, ništa ne postiže osim što izgubi ravnotežu.

"Drako zov!" povikala malecna Urkinja iz kese, zlobno. "Urhoni je reko Drako, ne ubij samo rve vako!"

Reti se trže.

Ah, da, sad se sećam, pomisli ona.

To predanje čula je samo jednom, dok je bila vrlo mala, kad je jedan njihov 'stari deda' pričao takve stvari oko logorske vatre. Predanje je sa tim starcem i umrlo, zato što su Jes i drugi mladi lovci više voleli da pričaju o svojim poduhvatima, i to preuveličano i sa puno izmišljotina, nego o nekom ranijem životu s one strane planina.

Po Retinom sećanju, bio je jednom jedan čovek po imenu Drako - ili Drejk - junak jači i hrabriji nego ijedan ranije ili kasnije. U doba kad su ljudi još bili novi na Jijou, jedna Urkinja ogromnog rasta, koja je jednom urskom plemenu bila poglavica, izazvala je Drejka na dvoboj rvanjem. Rvaše se tri dana i rvaše se tri noći, uz udaranja mnogo i grebanja još više, rvaše se tako da se zemlja tresla, reke presušivale, izgaziše zemlju između gorućih planina i mora, ništa se nije videlo od silne pare - ni vulkan, ni okean. Kad su se oblaci konačno razišli, od horizonta do horizonta ostade jedan predeo obojen svim bojama koje mogu nastati mešavinom ljudske krvi i urske.

Onda iz dima i prašine dvoje junaka iziđoše koracima čvrstim - ali on bez jedne ruke, a ona bez jedne noge. Iziđoše naslonjeni jedno na drugo, i od tog dana niko ih nije mogao razdvojiti.

I mada je bilo još ratova između ljudi i Ura, od tog dana svi su vođeni časno, u znak sećanja na Drejka i Urhunu.

"Vidi!" povika malena Urkinja.

Dečko je izveo fintu nalevo, a onda se upro desnom nogom, povukao protivnicu na sebe i uspeo je prevrnuti, tako da ona, frkćući besno, prelete naglavačke u potok. Šišteći, pokuša tamo da ustane, ali se okliznu u blatu i pade još jednom. Iza nje izroni plavi Gheuen i jednom stisnutom štipaljkom je pogura na najkorisniji način. Sa zahvalnim uzvikom, mlada Urkinja zaroni u pesak, poče se valjati u njemu, dižući oblake prašine.

"Hiii! Idi valjaj pepeo, glupa kobilo! Pesak spor! Trune dlaka!"

Reti bolje pogleda maleno ursko biće. To nije bilo mladunče, kao što je ona u prvi mah pomislila. Priseti se da je negde čula da urski mladunci ostaju u kesi na stomaku svoje majke prvih nekoliko meseci života, a onda budu svi prosuti u travu i napušteni, da prežive kako god znaju i umeju. Uostalom, urske bebe ne znaju da govore.

Pa ovo mora biti mužjak! - uvide Reti. Pogleda njegovo grlo i njušku i vide da nisu kao kod ženke, nije bilo onih upadljivih boja na vratu niti mlitavo opuštene donje usne, zbog čega urski mužjaci umeju da izgovore sve glasove anglistskog, a ženke ne.

Dole, na borilištu, dečak se postavio u pognut, malo čučeći stav, spreman za treću rundu, ali Urkinja pognu glavu i predade meč. Ljudsko biće diže jednu izgrebanu, okrvavljenu ruku u znak pobeđe, a onda pomože da gubitnicu, koja je hramala, odvedu sa arene. Za to vreme već se razgibalo dvoje novih boraca; pomagači su im uvezivali pojedine udove.

Reti zavidljivo pogleda ljudsku decu, koja su se šalila sa prijateljima iz drugih rasa. Pitala se kako je dečak postigao da se na onolikom pepelu i žaru opeče samo malo - ali nije mogla naterati sebe da im priđe i počne postavljati pitanja. Oni bi se lako mogli početi smeјati njenoј neočešljanoј kosi, primitivnom načinu govora i njenim ožiljcima.

Ništa, zaboravi ih, pomisli ona gorko. Od suve vreline i dima iz rova sa žarom poče je svrbeti lice. U svakom sučaju, ona ima važan posao noćas. Pre toga mora otići u svoj šator po nešto. Nešto što će poslužiti kao prva uplata za kartu za odlazak odavde, na mesto koje niko od ovih krupnih, zgodnih momaka i devojaka nikad neće ni videti, ma koliko da su gordi i vešti, i ma koliko da se šepure sada. Mesto gde neće moći da je dohvati niko iz njene prošlosti, da je opet zlostavlja. A to je mnogo važnije nego gledanja kako se neki divljaci mlate u svojim nasilnim igrama sa vatrom i vodom.

"Slušaj, mora da idem", reče ona maleckom urskom muškarcu. Ustade i poče se osvrnati. "Mislim da je onaj gadni matori nur otišo. Znači, sad možeš i ti."

Malo stvorenje ju je gledalo. Rep i njuška mu postepeno klonuše. Reti pročisti grlo.

"Hm, je l' mogu da te odbacim do nekog mesta? Zar se neće - hm - tvoja žena brinuti gde si?"

Tamne oči su svetlucale tugom. "Urohi jii ne treba. Kesa leva puna ljugavi novi. Izbacili. Desna, puno muževi. Mora nađe nova kesa. Ili rupa u travi pa živi-umre. Ali planina, nema slatka trava! Samo kaaaamenjeeee!"

Ovo poslednje otpevao je kao tužni napev. Zvučalo je kao užasan postupak prema bespomoćnom, malom drugaru, i Reti već poče da se ljuti na one koji su ga izbacili.

"Ovo kesa fiiina, oooova kesa." Mališa je pevao neku čudnu vibrirajuću melodiju, glasom iznenađujuće dubokim za stvora tako sitnog. Reti oseti da joj koža treperi i pomalo je pecka na mestima blizu njega.

"Jii služi novo žena dobro. Radi šta ona kaže."

Reti se zagleda u njega, ošamućena saznanjem da on nudi to što je upravo čula. Onda prasnu u smeh, pa se nasloni na drvo i iskrivi se od smejurije potpuno. Posle nekog vremena slabine su je zbolele od smeha. Kroz pomućene oči ona vide da se i on slatko smeje, na svoj urski način. Najzad Reti obrisa suze sa lica i široko se isceri. "Znaš šta, jedno si već uradio za mene. Nisam se ovako smejala ne znam od kada.

I znaš još šta? Kad pomislim, postoji nešto u čemu bi ti mogao biti

koristan. Pa da budem još srećnija."

"Jii sve radi! Nova žena hrani, jii nova žena da bude srećna - sve!"

Reti odmahnu glavom, još jednom zapanjena zaokretima i preokretima u koje život može baciti neoprezne. Ako se njena nova zamisao ostvari, ovo sa Urom koji se, izgleda, zove 'Jii' moglo bi biti dopuna izuzetno pogodna.

"Imaš nešto za mene?"

Ran pruža ogromnu šaku. U mutnom polusvetlu, u šumoru žutog bambusa u blizini, Reti zuri u njegovu ručerdu, žuljevite prste, koji su debeli svaki kao njen zglob. Ranovo lice je krševito kao planinski obronak, a torzo masivan - toliko mnogo veći od čak i najkrupnijeg dečaka-rvača na borilištu za Drejkov izazov danas - tako da se ona oseti, naspram njega, kao neiskusno i beznačajno derište.

Reti se pita: zar su svi muškarci takvi, čak i tamo, među zvezdama?

Da li bih ikad mogla imati poverenja u nekoga sa ovakvim šakama? I da ima vlast muža nada mnom?

Oduvek je smatrala da će radije umreti nego se udati.

Međutim, ona sada ima muža, on upravo prede kao zadovoljni mačor uz njen stomak. Obe je ruke zavukla u kesu, pa ga desnom rukom gladi po svilastom vratu, a on toplim jezikom liže njenu levu ruku.

Ran kao da primeti ironičan osmeh na njenom licu. Da li ona zbog toga izgleda kao da ima više samopouzdanja?

Pruži desnu dublje u kesu, pored njega, 'Jia', izvuče nešto tanano i vito, na jednom kraju mekano i savitljivo, na drugom kraju ubodno i oštro. Pero, koje ona sad položi Ranu na dlan. On, zbunjen, izvadi odmah jedan instrument i poče osvetljivati pero sa raznih strana. Za to vreme njen um se nastavio njihati kroz današnje događaje koji su je doveli do ovde. Do nade velike, ali neizvesne.

Dok je dolazila ovamo, Reti je prošla pored nekoliko drugih pripadnika raznih jijoanskih rasa. Svaki je stajao i čekao, sam (ili sama) na nekoj istaknutoj tački terena, zgodnoj za susrete, baš na onoj putanji kojom se Ran šeta svako veče. Kao što su im uputstva

nalagala, svi su ćutali, nisu se hteli ni pogledati u oći. Ali je zato Reti primetila da iz prikrajka, poizdalje, vrebaju ćetvorica posmatraća - jedan G'kek, dva Huniša i jedan ćovek - i da nešto pišu u svoje beležnice.

Reti zakljući da je baš briga da li će oni javiti Lesteru Kembelu o njenoj 'izdaji'. Posle ovoga noćas, mudraci više neće praviti nikakve planove za nju.

Kad je stigla do ųutog 'bua', ćekala je nervozno, mazila Jia i grickala nokte. Nekoliko dura pre nego što je Ran naišao, tiho, visoko zujanje najavi dolazak jednoga od moćnih robota - dolete osmougaono ćudovište, zastrašujuće - što njoj donese groznu uspomenu na drugo leteće ćudovište, ono koje je divljaćkom paljbom zasipalo mulk-paukovo leglo... i uspomenu na Dverove snažne ruke koje su je u poslednjem trenu sklonile sa puta kojim je nailazio ognjeni zrak, i drųzale je da ne padne; i setila se još kako ju je Dver svojim telom zaklanjao.

Reti se ugrizla za usnu, da suzbije sve uspomene i misli koje bi mogle pokolebati njenu odlućnost. Pomislila je da nije ćas da se bude mekana i kolebljiva. To bi išlo na ruku mudracima.

Kao što je uradila nebrojeno puta kod kuće - protivila se Jesu i svaki put bila uųasno kaųnjena - tako se i tom prilikom Reti isprsila i suoćila sa nailazećim osmougaonim robotom. Digla je nos, isturila donju vilicu.

Ne moųeš ti meni ništa, poće ona prkosno projektovati ka njemu. Ne smeš.

Ali dve nedobrodošle misli dozujale su iz dubina njene svesti.

Jedan ovakav robot ubio je onu pticu.

Ptica se borila protiv njega i poginula.

Talas osećanja krivice obuze je tako jako da je sasvim malo nedostajalo da se okrene i pobegne. Ali upravo tada leteći robot promeni putanju i nestade u noći, a namesto njega iskrsnu Ran i pruųi šaketinu ka njoj.

"Imaš nešto za mene?" glasilo je Ranovo pitanje. Reti se smeškala i predala mu vito pero.

Sad je gledala kako Ran sa sve više uzbuđenja pregleda taj suvenir, jednim po jednim instrumentom; pero koje je do maloćas

bilo njena veoma draga imovina. Ona stisnu usne, nastojeći da učvrsti svoju odlučnost.

Do vraga, dabome da imam nešto za tebe, gospodine čoveče sa zvezda. Nešto što ti, kladim se, veoma želiš.

Ali bitno je ovo: potrudi se da imaš i ti nešto za mene!

Petnaesti deo: KNJIGA MORA

Za iskupljenje je potrebno vreme,
to je staza sporog prolaza.
Zato gledajte da na vremenu dobijate.
Kad vas zakon traži - krij se i laži.
Kad vas ulove - ništa im ne kaži.
Niti se plaši kada ti sude.
To što ste uradili krivica je teška,
tako se smatra, taj zakon nije greška
ali kad se krši majstorski
u tome, kažu, i neke lepote bude.

Spisi iskupljenja

ALVINOVA PRIČA

Imam sad i engleski rečnik i priručnik za upotrebu engleskog, pri ruci, i zato ću pokušati jedan opit. Da bih zabeležio bar deo dramatičnosti onoga što se dogodilo, oprobaću svoju pripovedačku veštinu u sadašnjem vremenu, u prezentu, dakle. Znam da se u malo kojoj priči, od onih na engleskom sa stare Zemlje, tako postupa, ali mislim da to daje jednu baš dobru neposrednost pripovedanju. Evo.

Polazim sa malim Zizom - a to je ona nepotpuna trećka ličnost čijem smo vlenovanju prisustvovali pre nedelju dana, onog dana kad se Gibz pretvorio u Tjuga i zaboravio sve o vasijskim brodovima - a mali Ziz se ljigavo i polako vuče iz ogradice u kojoj se igrao, sve do kрана za spuštanje batiskafa. Penje se na kran. Namera je naša da proverimo batiskaf prvi put. Ziz je ovih nedelju dana proveo žderući, bogami, žustro, mešavinu hranljivu i bogatu, i mogu reći da je dobro porastao. Pa ipak, i sad je on jedna prilično mala gomila prstenova. Niko ne očekuje podvige od jednog takvog prcaljoce među Trekijima; nema ga ni tri kile. Jedva mi doseže do donjeg para kolena.

Ziza vuče napred trag mirisa, scentomona, koje je Tjug napravio duž putanje takoreći do samog ruba litice, odakle možeš da se zagledaš pravo u Veliki Miden koji se na tom mestu 'zacopao' u kontinent, odsekao onaj donji komad na kome ima više bujurskih ruševina. Taj moreuz naši stari su odabrali da bude južna granica dozvoljenog prostora za naseljavanje.

Ogromno visoka stena Terminus baca dugačku jutarnju senku, ali 'San Vufona', naš ponos i naša radost, visi tako daleko iznad vode da nije u senci: naprotiv, u bleštavom je sjaju sunca. Ziz prilazi batiskafu, ali ne ide uz rampu koja bi ga dovela pred ulaz u kabinu, čvrsto zatvoren, nego klizi dole, u jedan mali kavez postavljen ispod izbočenog okruglog prozora kabine. U neposrednoj blizini su balast-kamenovi, njih ukupno osamnaest. Dok prolazi pored Tjuga, Ziz ispušta neke mirise, a veliki Treki odgovara mu mlazićima drugih mirisa; to je njihov razgovor, ali na jeziku koji niko od nas ostalih

jijoanskih naroda ne može razumeti, pa čak ni pokušati razumeti; naprosto, nismo opremljeni za to.

Kavez se zatvara. Urdonol zazviždi, to je naređenje, skupine Huniša i Gheuena prilegnu na posao. Batiskaf oni prvo odgurnu, blago, a onda ga počnu polako spuštati ka moru, odmotavajući kako kabl, napet, na kome on visi, tako i dvostruko crevo za vazduh. Bubnjevi se okreću postojanim ritmom i pevaju svoju pesmu koja se ponavlja:

Bruum - badum - bruum - badum - bruum...

To nas privlači. Huniši svuda na okolnim zaravnima - pa čak i demonstranti - bivaju obuzeti ovim ritmom veselog i složnog rada. Ekipe rade, znoje se, posao kreće.

Jedini prisutni nur je naša Hufu. Ona, izgleda, misli da baš zato što je jedina, ima dužnost da skače i jurca kao podivljala, po celoj dužini i širini jednog krana, ali i drugog. Povremeno se zaustavi pa čuči na nekoj bambusovoj 'gredi' kao mornar-osmatrač na katarki. Izvija svoja nurska leđa, proteže se kao da je pesma doboša namenjena samo njoj, kao da je to neka fizička ruka koja je gladi po leđima i po glavi. Blistaju njene nurske oči, gledajući kako se batiskaf spušta sve dublje i dublje, a od Ziza se vidi samo jedan mali pipak koji viri iz kaveza.

Meni pada na um da nur možda računa da će mali Treki biti upotrebljen naprosto kao mamac, a batiskaf kao udica zaista velika! Možda se Hufu pita šta mi to pokušavamo upecati.

Ovo me, opet, navodi na sećanja o Štipkovim pričama da je u dubini video 'čudovišta'. Ali tu reč nisu nijednom pomenuli ni on, a ni Hakica, još od kako smo stigli ovamo. Čute. Svako iz svog razloga, pretpostavljam. Ili su, u ovom opštem uzbuđenju, svi zaboravili, samo ja ne?

'San Vufona' se spušta niže, i mi prilazimo ivici naše ogromno visoke litice, da vidimo. Gheueni ne vole visine, pa kad moraju prići nekoj ovakvoj provaliji reaguju tako što se spuste stomaćnim oklopom sasvim na zemlju i onda se vuku samo malčice napred, hvatajući svim svojim nogama okolna uporišta. Ja odlučujem da uradim nekako slično. Ležem na zemlju, skupim hrabrost i vučem se malo-pomalo napred. Hakica točkašica, međutim, lepo se dokotrlja

do same ivice, iznad mora, baš na sam kameni rub, dve svoje noge za odgurivanje ispruža unazad da joj budu protivteža, ali zato dve stabljike sa očima pruža napred, napred, koliko god može.

Kakva cura je to. Šta onda da kažeš o pričama da su G'keki oprezna i 'visoko-K' bića. Gledajući nju, shvatam da ne dolazi u obzir da ja uradim manje nego ona. Zato izgurujem glavu preko kamenog ruba i prisiljavam očne kapke da se razdvoje.

Kad gledaš sa ove visine ka zapadu, okean je ogroman tepih opružen sve do dalekog horizonta. Pretežno je bledih boja tamo gde je raširen preko kontinentalnog praga; zato što je dubina tamo, naravno, samo kanap-dva. Ali je i tamnoplave boje tamo gde je podmorski kanjon, koji se zove Miden i koji je bukvalno rasekao ovu planetu, a na ovom jednom mestu zasekao, poput udarca sekirom, i u kontinent. Raspukao se kontinent, tako bi izgledao brod kad bi mu otpala cela krma. Suprotna obala moreuza udaljena je svega stotinak strelometa, ali ne samo što je more u moreuzu izuzetno duboko, nego su i južne obale izuzetno strme, zupčaste i nepristupačne, tako da zaista zaprečavaju put svakome ko bi pomislio da prekrši zakon.

Nisam ja neki naučnik; nažalost, nemam tu pamet. Ali i meni je jasno da pojedine zupčaste kamene 'kule' na suprotnoj obali moraju biti nove, jer bi ih, inače, vetrovi, kiše i okeanski talasi već rastočili i srušili. Kao i planina Guen, i ovo mora biti mesto gde se planeta Jijo aktivno obnavlja. (Od dana kad smo se ulogorili ovde, osetili smo dava mala zemljotresa.) Nije čudo da neki smatraju da je stena Terminus sveto mesto.

Na drugim mestima duž obale veliki talasi se krše o obalu i zasipaju je silnom penom, ali ovde, ispod nas, more se tajanstveno smiruje - glatko je kao staklo. Postoji i blaga morska struja koja vuče predmete od obale. To su idealni uslovi za naš opit; samo, da li su i postojani? Niko se još nije setio da naprosto izmeri dubinu Procepa ovde, pomoću kabla sa tegom na kraju. Nije bilo potrebno, zato što brodovi sa otpadom ne prolaze ovde.

'San Vufona' spušta se još niže, kao pauk-muva koja vuče za sobom dve niti paučine. Sad već nije lako odrediti koliko tačno iznosi udaljenost batiskafa od površine. Hak je krajnje razmakla oči na tim

svojim stabljikama, da bi imala što bolje opažanje dubine. Ona nešto mrmrlja.

"U redu, evo, ima da se bućnemo... sad!"

Ja zadržim dah, ali još jedna dura prođe, a ništa se ne desi. Sa velikih bubnjeva odmotavaju se novi i novi metri kabla i cevi. Batiskaf postaje sve manji.

"Sad!" ponavlja Hakica.

Još jedna dura prođe, a 'San Vufona' suv.

"Bo-bogami, ima tu da se spušta i spušta", komentar je Štipkov, promucan.

"Zaista to možeš ponovo reći", dodaje Ur-rona i nervozno udara nogom po kamenu.

"Ali, nemoj", kaže Hakica, malo ljuta. Onda na gal-šestom: "Stvarnost će sa očekivanjem se pok..."

Ništa od recitacije dubokih misli, jer upravo tad se čuje jedno 'pljus'. Pjesma velikih doboša postaje sporija i dublja, a ja piljim u ogromnu mokru ravan ispod koje se batiskaf sada nalazi.

Bruum - badum - bruum - badum - bruum...

Zvuči kao najveći Huniš na svetu. I to takav koji nikada ne mora da uzme vazduh niti da se odmori. Kad bi se počasni pomorski kapetan celog Juga birao na osnovu dubine brundanja, ovi kranovi sa dobošima bili bi izabrani, u ovom trenutku.

Naša nurkinja Hufu ispentrala se na sam kraj kрана o kome batiskaf visi, a leđa je zategla u luk, od zadovoljstva. Neko odbrojava dubinu.

"Jedan kanap i četrdeset..."

"Jedan kanap i šezdeset..."

"Jedan kanap i osamdeset..."

"Dva kanapa!"

"Dva kanapa i dvadeset..."

Ovaj ritmični govor podseća me na Marka Tvena, na njegove priče o plovidbi romantičnom rekom Misisipi, a naročito na onu jednu scenu u kojoj veliki crni čovek muškarac stoji na pramcu broda 'Princeza delte' i pušta u vodu kanap sa tegom na kraju, izvikuje izmerenu dubinu, da bi se znalo kad se brod približava nekom podmuklom sprudu u varljivoj magli; čineći to, on spasava živote svih

onih u brodu.

Ja sam okeanski Huniš. Moj narod plovi brodovima, a ne nekim tamo koritima na mirnim rekama. Pa ipak, ove ljudske priče bile su mome ocu veoma omiljene. I Hakici, u vreme kad je bila malo siročić i kad je tupkala po sobi samo pomoću četiri svoje nogice za odgurivanje, i sa sve četiri očne stabljike zadivljeno i zaneto gledala mog tatu dok je čitao glasno te priče sa jednog vučjeg sveta koji nikada nije upoznao gušeće mudrosti galaktičkog zakonodavstva. Sa sveta gde se niko nije ponosio neznanjem, ali je neznanja bilo mnogo, što ima i jednu prednost - možeš biti prvi koji nešto sazna, ili otkriva, ili čini. Možeš znati da to niko pre tebe nije uspeo.

Ljudska bića su imala tu mogućnost na Zemlji.

A sad mi - ovde!

I ne znajući šta radim, ja se pridižem, sedam na svoje dvokolenaste zadnje noge, zabacujem glavu i zatrubim radost. Zatrubim moćno i dugo, a zvuk zaplovi preko kamenite ravni na kojoj smo, prođe kroz opremu i konstrukcije i samo ih ovlaš dodirne, odleti u daljine, do testerastih bedema na suprotnoj strani velikog Procepa.

I, koliko ja znam, taj zvuk i danas plovi tamo.

Sunce lije svetlost preko tih tamnih voda koje mora biti da su duboke barem dvadeset kanapa. Mi zamišljamo 'San Vufona' kako tone sve dublje, prvo kroz oblak vazdušnih mehurića, onda kroz tišinu, dok svetlost iznad batiskafa postaje sve slabija i slabija i najzad nestaje sasvim.

"Šest kanapa i šezdeset..."

"Šest kanapa i osamdeset..."

"Sedam kanapa!"

Kad se mi budemo spuštali, uključićemo na toj dubini, od sedam kanapa, naše eik-reflektore, a pomoću kiselinske baterije pravićemo iskricice koje ćemo slati uz kabl, ekipi iznad vode, kao signal da je sve u redu. Ali Ziz ne raspolaže ni svetiljkama niti ikakvim načinom signalizacije. Ta mala gomila uštipaka sada je sasvim sama ispod mora, mada, pretpostavljam, nijedan Treki nikad ne pati mnogo od usamljenosti, dokle god se njegovi prstenovi, od kojih je sačinjen, mogu raspravljati između sebe. A oni to mogu beskrajno.

"Osam kanapa!"

Neko donosi vrč vina meni i vrč tople simline krvi Ur-roni. Hakica, međutim, otpija jedno piće prodornog ukusa, galuk-ejd, kroz dugačku povijenu slamku. Štipko je dobio slanu vodu koju sipa sebi po leđima.

"Devet kanapa!"

Predviđeno je da se u ovom opitu ide samo do deset kanapa dubine, i zato ekipa na kranu počinje, polako, da pritiska kočnicu. Uskoro će batiskaf stati, a onda će kretanje oba doboša biti preokrenuto, da bi se 'San Vufona' opet izvukao u svet vazduha i svetlosti.

Onda katastrofa. Nagli zvuk, kao da je pukla žica na violini, ali neizmerno jači, jak kao grom.

Šef kрана viče: "Oslobađaj kočnicu!"

Operator se baca ka jednoj poluzi... prekasno, jer potres od kidanja kabla stigao je do kрана, i kran se ceo propinje nagore i unazad, mlatara kao pecaroški štap sa koga se upravo otkinula neka velika riba. Ali ovo su zamasi velike mase bambusa i drugog materijala. Nezadrživa sila.

Svi se mi oglašavamo užasnuto, videći šta se dešava sa Hufu, malom crnom prilikom koja se drži za najudaljeniji deo, za sam vrh nosećeg kрана.

Jedna šapa, a zatim i druga, gubi uporište. Hufu vrišti.

I onda ta mala nurkinja pada kovitlajući se kroz prostor, za malo promašuje ciklonsko okretanje doboša koji više nije nimalo opterećen i vrti se unazad; užasnuto i bespomoćno gledamo kako naša maskota pada u zapenušeni deo mora, i tone u plavu provaliju koja je već progutala i Ziza, i 'San Vufona', i sve naše nade, i silni rad koji smo dve duge godine ulagali.

Šesnaesti deo: KNJIGA NAGIBA

Legende

Uri pričaju o krizi razmnožavanja. Navodno, oni, među zvezdama, žive duže nego na Jijou, zato što raznim veštačkim sredstvima znatno produžuju svoj vek. Ali Urkinja većito želi da joj kese budu pune, ili muževa ili mladunaca. Postoje tehnike da se taj osećaj nadoknadi i kad su kese prazne, ali mnogim Urkinjama to naprosto nije isto.

Galaktičko društvo strogo postupa prema onima koji preteruju u razmnožavanju, jer oni time prete ravnoteži staroj milijardu godina. Uvek je prisutan strah od novog 'populacionog požara' kao što je bio onaj koji je uništio gotovo polovinu svetova u Trećoj galaksiji, pre stotinak miliona godina.

Naročito su velika podozrenja onih vrsta koje se razmnožavaju sporo, kao što su Huniši, prema 'nisko-K' vrstama koje izbacuju ikru ili mnogobrojnu mlađ ili mladunčad, kao što čine Uri.

Legende govore o sukobima zbog ovoga. Kad se sluša kitnjasta urska usmena istorija, pa, ako se pri tome i 'čita između redova', dođe se do utiska da je protiv Ura svojevremeno bila podneta tužba, o kojoj su odlučivali viši nivoi galaktičkog društva.

Uri su izgubili parnicu. Takođe su izgubili ogorčeni rat za nametanje presude, koji je usledio.

Neki od gubitnika nisu pristali na kapitulaciju. Okrenuli su jedan brod ka zabranjenim zonama, da tamo tragaju za divljom prerijom koja bi mogla postati njihov dom.

Za mestom na kome će čuti topot mnogo milijardi urskih nogu.

ASK

Čudna poruka nam stiže čak iz Tareka grada, od Arijane Fu, počasnog najvišeg mudraca ljudske vrste.

Urkinja tatarka od umora pade na kolena, posle galopa iz ravnica Varila uzbrdo do nas; iscrpljena toliko da je zatražila vodu, sirovu, nerazblaženu.

Sad se u centar usmerite, prstenovi moji. Zavrtite vašu uvek nepouzdanu pažnju oko priče Arijane Fu, koju je glasno pročitao Lester Kembel, njen naslednik na položaju glavnog ljudskog mudraca. Zar nisu te vesti poslale isparenja čudesna, u dahovima gustim i snažnim, kroz moje/naše jezgro - vesti da je tajanstveni ranjeni van-Jijoanac nađen jednog dana blizu gornjeg toka reke Roni? Neznani koji bi lako mogao biti izgubljeni kolega ovih što su upali kod nas i poremetili mir našeg izgnanstva! Ili bi, nagađa ona, mogao biti begunac koji je izmakao tim dalekoplovećim pustolovima? Šta ako su njegove rane znak da su oni neprijatelji njegovi, koliko i naši?

Arijana preporučuje da mi, članovi Saveta, ispitamo tu stvar obazrivo, koliko ovde možemo, možda i uz pomoć naših čitača istine, dok ona obavlja dalje opite u Biblosu.

Istražitelji zaista kao da se zanimaju i za štošta drugo, a ne samo za razumne vrste koje bi mogli ugrabiti iz jijoanskog ugarenog mira. Oni se prave da su nonšalantni, ali neumorno ispituju naš narod, nude nagrade i razne dobrobiti, za svaki izveštaj o 'nečem čudnom'.

Kako su ironične te reči kad dolaze od njih.

A postoji i ptica.

Svakako pamтите metalnu pticu, prstenovi moji? Naša normalna pretpostavka bila bi da je to još jedan zaostatak iz države Bujura, spasen iz utrobe mrtvog ili umirućeg mulk-pauka. Ali ona prerano došla devojka kune se da je videla kako se ta ptica pokreće! Kaže ta devojka da je prepešačila velike daljine prateći let te ptice, a zatim videla kako se ptica borila protiv jedne mašine Rothena i uništila je!

Da li su iz tog razloga istražitelji ukopali, iste noći, svoju stanicu u zemlju, kao da se sad oni plaše neba?

Naši najbolji tehničari pregledaju pticu-mašinu, ali, imajući vrlo slabe alatke, vrlo malo i saznaju, osim činjenice da u metalnim prsima pticininim još pulsiraju neke energije. Možda će onaj odred koji Lester uputi na istok - da pohvata bandu prerano došlih, što po našem zakonu i mora biti učinjeno - pro naći nešto novo.

Pitanja ima tako mnogo. Ali i kad bismo znali odgovore, da li bi se naša katastrofalna situacija iole popravila?

Kad bi vremena bilo dovoljno, ja bih postavio zadatak mojim/našim različitim prstenovima da zastupaju različite tačke gledanja u raspravi o tome; svako pitanje izlivalo bi drugačije mirise koji bi oblagali naše vlažno jezgro, silogizmi bi kapali kao vosak, i na kraju bi prosijala samo istina, kao kroz sloj providnog laka. Ali nema vremena za taj trekijevski pristup rešavanju problema. Zato mi mudraci većamo u suvom vazduhu, čak ni reuge nemamo da nam pomognu da savladamo neprikladnosti ovih jezika kojima govorimo. Svaki dan koji prođe samo je još jedna uzaludna kupovina vremena, još jedno odlaganje naše sudbine.

Što se tiče drugog predloga Arijaninog, već smo upotrebili čitače istine, koji su radili svoj posao tokom naših rasprava sa nebeskim ljudskim bićima. Prema knjigama drevnog znanja, ova pasivna vrsta psiho-moći trebalo bi da je manje primetna od drugih tehnika.

"Tražite li vi nekog određenog?" pitali smo juče. "Postoji li neka određena osoba, ili biće, ili grupa, za kojom treba u vaše ime da tragamo?"

Njihov vođa - onaj koji se odaziva na ime-etiketu Ran - kao da je u tom trenutku postao napetiji, ali je to začas prikrilo i osmehnuo nam se sa puno samopouzdanja, kao što je njegova rasa sklona da čini.

"Uvek je naša želja da tragamo za čudnovatostima", odgovorio je. "Jeste li opazili neke čudne stvari?"

Posle je jedna od naših čitača istine rekla da je u onom trenu Ranove napetosti uhvatila nešto - jedan kratkotrajni sev boje. Jednu tamnu nijansu sivog, nalik na oklop sivog Gheuena. Ali ta siva površina izgledala je gipkija, pokazivala je elastičnost i blago talasanje, ali i odsustvo ma kakve dlake, krljušti, torga ili perja.

Taj trenutak viđenja odmah je prestao. Pa ipak, čitačica istine stigla je da oseti da tu postoji neka veza sa... vodom.

Šta je drugo ona opazila, u tom škrtom trenu, i posle opisala?
Ah, da. Pregršt mehurova.

I drugu, i treću, mnogo takvih formacija; onoliko mnogo koliko zvezda ima.

Ti mehurovi izrastali su u kugle velike poput Jijoovih meseca. Svetlucave, glatke, prastare. Bezvremenske.

Kugle pune destilata čudesnog... koji je zapečaćen vremenom.

Posle toga, ništa više.

Pa, dobro, avaj, šta se više tražiti moglo? Šta smo mi, ako ne amateri u ovoj vrsti igre? Fhundau i Uviđanje-oštro-kao-nož ukazuju na to da i taj majušni nagoveštaj može biti samo varka vešto ubačena u misli naših čitača istine, da bi nas odvukla u beskorisne paradokse.

Ipak, u ovakvim vremenima, kad su nas napustili i naši reuzi, pa i samo Sveto jaje, vredi se hvatati i za takve slamke, koje ipak nude neku majušnu nadu da izbegnemo davljenje.

U svojoj poruci, Arijana je obećala da će poslati još jednu vrstu pomoći. Jednog stručnjaka čija veština može pomoći da izvršimo pritisak na naše neprijatelje, možda u meri dovoljnoj da ih nateramo da se počnu s nama pogađati i cenkati.

O, Arijana, kako nam je nedostajao, poslednjih dana, tvoj samovoljni optimizam! Kad bi sa neba počela padati vatra, ti bi u tome videla priliku za pečenje glinenih lonaca. Kad bi se ceo Nagib zatresao i onda potonuo u stravične dubine Midena, ti bi i onda povikala - evo prilike!

SARA

Nimalo se ne obazirući na hitna naređenja da treba preko dana da se skrivamo, parobrod 'Gofer' nadmašio je svoj stari rekord brzine, hitajući iz grada Tareka uzvodno, rekom Bibur, koja je tada bila nadošla zbog velikog prolećnog priliva vode. Parni kotlovi su stenjali, klipovi su drmusali cilindre, bila je to proizvodnja i potrošnja energije sa kojom se nije moglo porediti ništa drugo na Jijou, ništa osim 'Goferovog' broda-blizanca, 'Krtice'. Ta dva moćna amblema ljudske tehnologije bila su daleko jača od bilo kakve druge mašine na Jijou, pa čak i od onih u domišljato izgrađenim urskim kovačnicama koje vredno rade na visokim vulkanima.

Ali sve to sada je izgubilo svoju divotu. Kotlovi zakovani nitnama, razmahane poluge pričvršćene za rubove točkova da bi ih okretale, pokazalo se da je to primitivna tehnologija, jedva nešto bolja od kamene sekire.

Čak i ako zvezdani bogovi odu, a ne učine ništa od onih strašnih stvari koje Arijana Fu predviđa, pomisli Sara, jednu ogromnu štetu već su nam naneli: oduzeli su nam naše opsene.

Jednoj osobi to kao da nije smetalo nimalo. Neznanac se stalno vrzmao oko zahuktale i napregnute mašinerije, zavirivao pod poluge, pokretima tražio od glavnog mašiniste da otvori menjač brzina i omogući njemu da pogleda unutra. U prvo vreme, ljudska posada zazirala je od tih njegovih pokušaja; ali uskoro su, iako Neznanac nije imao sposobnost govora, osetili da im je duhovno sličan.

Sara uvide da čovek mnogo toga može objasniti pokretima ruku. To je još jednom pokazalo kako se jezik prilagođava trenutnim potrebama. Slično tome, galaktički jezici kojima su govorili kolonisti na Jijou menjali su se po dolasku svakog sledećeg talasa naseljenika, a najveća promena nastala je kad su došli, poslednji od svih, ljudi, i doneli pola miliona tekstova štampanih uglavnom na angliskom, jeziku koji je, reklo bi se, od haosa pravljen, prepun svakojakih žargona, igara reči i dvosmislica.

Promene na Jijou bile su slika u ogledalu promena koje su sada u toku na samoj Zemlji, gde gramatike stare milijardu godina potiskuju

ljudsku kulturu prema većem stupnju središtenosti. U oba slučaja, međutim, jezik dobija snagu od toga što jedna strana ima maltene potpun monopol na znanje.

To je ona svima poznata ironija. Sari je, međutim, bila poznata još jedna, zasnovana na njenoj neobičnoj lingvističkoj teoriji o šest naroda Jijoa; teoriji toliko jeretičkoj da, u poređenju sa njom, čak i Larkovi stavovi izgledaju kao najklasičnije pravoverje.

Možda je već odavno došlo vreme da se ja vratim u Biblos, pomisli ona. Da podnesem izveštaj o svom radu... i da se suočim sa svim onim stvarima kojih se bojim.

Zanet u iste stvari kao i njegovi drugari mašinisti, Neznanac je izgledao srećan. Nadzirala ga je, iz invalidskih kolica sa velikim točkovima, Arijana Fu. Zato je Sara izišla iz bučnog mašinskog odeljenja i pošla ka pramcu, gde je 'Gofer' svojim silovitim zaletom sekao gustu izmaglicu. Kroz dronjke izmaglice ponekad su se mogli videti, na jugu i istoku, vrhovi Rimeri, koje je zora postepeno obasjavala. Oblast u kojoj će biti izrečena presuda o sudbini šest naroda.

Kako će se Lark i Dver iznenanditi kad me vide! - pomisli ona.

Oh, da, verovatno će početi da se dernjaju da je trebalo da ja ostanem kod kuće, u bezbednosti. Odgovoriću im da ja imam svoj posao, jednako važan kao što je njihov, i da ne bi trebalo da prave toliku razliku između polova. Svi troje ćemo se svojski truditi da ne pokažemo koliko smo srećni što vidimo jedni druge.

Ali pre toga, mudra Fu želi ovo 'uzgredno putovanje' da bi proverila neke svoje zamisli o Neznancu. Ne obazire se na Sarinu nagonsku želju da zaštiti ranjenika od svakog daljeg uplitanja u njegovu sudbinu.

To su nagoni koji su me već uvukli u dovoljno nevolja. Zar nije vreme da ih svedem na neku razumniju meru?

U jednom prastarom tekstu pominjala se takva sklonost kao 'manija negovanja'. Možda je to izgledalo vrlo 'cakano' kad je ona bila devojčica i kad je negovala razna ranjena stvorenja iz šume. Možda sad nikakvih problema ne bi bilo da je Sara išla putanjom normalnom za jijoanske žene: da su sad oko nje deca i premoreni muž-seljaci, i da je svi vuku na svoju stranu, zahtevaju njenu pažnju.

Zašto je morala da se opredeli za sublimaciju svojih materinskih nagona? Doduše, ne bi joj ostalo mnogo slobodnog vremena za druge stvari koje nju zanimaju; ne bez svih onih kućnih uređaja koji domaćici mogu toliko vremena da uštede, ali koji postoje samo kao privlačni opisi u teranskim pričama iz davnina, koji bude žudnju. Iako ne mnogo lepa niti po ma čemu izuzetna, Sara je osećala da bi bila uspešna u takvom, skromnom životu i da bi donela sreću nekom jednostavnom, časnom čoveku.

Da, kad bi jednostavan život bio ono što ja želim.

Sara pokuša da zbaci sa sebe ovaj talas samoposmatranja. Bilo je sasvim jasno zbog čega oseća 'prpu'.

Biblos. Središte ljudskih strahova i nada, i ljudske moći, gordosti i sramote, mesto na kome je ona svojevremeno našla ljubav - ili samo varku da je voljena - a onda izgubila i to. Grad u kome je mogla lako dobiti 'drugu priliku', ali je panično pobegla od toga. Nigde drugde nije osetila takve razmahe klatna između radosne opuštenosti i klaustrofobije; između nade i straha.

Da li će Biblos još stajati, kad zaokrenemo za poslednju rečnu okuku? - pomisli ona.

Ili je kameni krov već pao...

Njen um poče uzmicati od nepodnošljivog. Sara izvuče iz ranca nešto drugo čime će zabaviti misli. Rukopis njenog drugog stručnog rada o jijoanskom jeziku. Vreme je, takođe, da ona razmisli šta da kaže mudracu Buneru i drugima ako se suoči sa njima.

Šta sam radila? Pokazivala na papiru da kaos može biti jedan oblik napretka. Da i buka može biti informativna.

To će biti kao da im kažem da mogu dokazati da je belo crno, i da je gore dole!

Postoje dokazi da su u davnoj prošlosti Zemlje, kad su zemaljska plemena bila nomadska ili predpoljoprivredna, jezičke grupe bile, većina njih, kruće ustrojene nego kasnije. Na primer, zemaljski učenjaci pokušali su da rekonstruišu proto-indoevropski jezik, polazeći (u prošlost) od latinskog, sanskrita, grčkog i nemačkog; dobili su jedan prajezik, vrlo strogo organizovan, sa mnogo padeža i deklinacija. Jedan sklop zasnovan na pravilima, kojim bi se ponosila

svaka galaktička gramatika.

Na margini Sara sad dopisa nešto što je nedavno pronašla u svojim materijalima za čitanje: jedan od jezika severnoameričkih Indijanaca, i to Čerokija, imao je čak sedamdeset ličnih zamenica - načina da se kaže 'ja, ti, on, ona, ono, mi, vi, oni, mene, meni, tebe, tebi, nas, njih...' i tome slično, sve u zavisnosti od konteksta i ličnih odnosa. Kao u današnjem galaktičkom šestom jeziku.

Po mišljenju nekih komentatora, ovo nagoveštava da su ljudi nekad imali pokrovitelje koji su počeli raditi sa zemaljskim čovekolikim majmunima i uzdigli ih. Takvi nastavnici su, navodno, izmenili naša tela i mozgove i naučili nas strogoj logici, a za to su im služili jezici skrojeni prema našim potrebama.

Onda smo ostali bez svojih vodiča. Sopstvenom krivicom? Ili su nas napustili? Ne zna se.

Potom je, po toj teoriji, došlo do devolucije svih zemaljskih jezika, koji su se postupno spustili ka onim majmunolikim mumlanjima kojima su se naši preci služili i pre uzdizanja. U vreme kad su oni poletali ka Jijou, galaktički savetnici su zahtevali da angliški i drugi 'vučji' jezici budu napušteni, i da ljudska bića pređu na neke druge jezike, podobne za razumna bića.

Argumenti na kojima su oni zasnivali ove zahteve mogu se ilustrovati igrom pokvarenih telefona.

Uzmemo desetak igrača i damo im da sednu u krug. Jednome od njih prošapućemo složenu rečenicu, on je zatim prošapuće onom do sebe, i tako dalje. Pitanje glasi: posle koliko ovakvih ponavljanja će original biti izgubljen zbog svakojakih zabuna i omaški u govoru? Odgovor: u angliškom, buka može početi da se ubacuje već na samom početku. Posle samo nekoliko ponavljanja, razna vesela izobličenja mogu se uveliko pojaviti.

Ovaj isti opit daje drugačije ishode u rusijskom i u nihanskom, ljudskim jezicima kod kojih se i sad zahteva potpuno slaganje u rodu, broju i padežu, vremenu i drugim osobinama. Ako se u rusijskom telefonskom razgovoru pojavi greška, izmenjena reč postaje vrlo upadljiva po svojoj pogrešnosti, a sagovornik je često ispravi i ne

razmišljajući.

U čistim galaktičkim jezicima, igra pokvarenih telefona može se produžavati tako da poruka putuje ceo dan kroz veoma dugačak red sagovornika koji šapuću jedan drugome, i da na kraju bude sasvim ista, bez i jedne greške. Naravno da je i sama zamisao ovakve igre bila u pet galaksija nepoznata sve dok nisu stigla ljudska bića.

Sara je brzo prepoznala takozvani 'Šenonov kod', tako nazvan po jednom zemaljskom pioniru informativne tehnologije koji je pokazao kako poruke, naročito kodirane, mogu da se rekonstruišu čak i posle velikog prodora statičkog šuma; ta istraživanja bila su od ključnog značaja za digitalni govor i transmisiju podataka, u predkontaktnom ljudskom društvu.

Indoevropski jezik bio je logičan, pomisli ona. Bio je otporan na greške, kao što jesu i galaktički jezici koji kompjuterima odgovaraju daleko bolje nego haotični engleski.

Po mišljenju mnogih, ovo znači da je indoevropski jezik nastao zahvaljujući uticaju pokrovitelja koji su doleteli u nekoj davnoj, maglovitoj prošlosti. Ali sada, gledajući Neznanca kako veselo opšti, mumljanjem i pokretima ruku, sa mašinistima na ovom parobrodu, Sara se podseti jedne činjenice.

Nisu govornici indoevropskog jezika izmislili kompjutere. Nisu ih izmislili ni govornici ijednog od sadašnjih odličnih galaktičkih jezika. Svi ti zvezdani bogovi dobili su računare već gotove, od nekog starijeg, kao nasleđe.

U celokupnoj novijoj istoriji pet galaksija, samo jedan narod je nezavisno i samostalno izmislio kompjutere - i gotovo sve drugo što je potrebno za zvezdoplovni život - polazeći ni od čega.

Narod koji je govorio ruskim jezikom, i nihanskim, i francuskim, i, naročito, prethodnikom engleskog, divljim i nedisciplinovanim engleskim.

Da li su to postigli uprkos svom haotičnom jeziku? - pomisli ona.

Ili upravo zahvaljujući njemu?

Gospodari njenog esnafa smatraju da ona juri za utvarama; da joj je to samo razonoda, način da izbegne svoje obaveze.

Sara je, međutim, slutila nešto. Osećala je, intuicijom, da je na

tragu nečeg stvarnog. Prošlost i sadašnjost sadržali su elemente koji će odlučiti o daljoj sudbini šest naroda.

Ako ona nije već odlučena.

Zora se brzo prosipala sa rimerskih planinskih vrhunaca. Nastaviti sada plovidbu 'Gouferom', a nastavili su, značilo je otvoreno pogaziti naređenja mudraca. Ali niko se nije usudio da to kaže kapetanu, u čijim je očima svetlucalo ludilo.

To sigurno uhvati one koji suviše dugo borave u blizini ljudskih bića, pomisli Sara. Parobrodi imaju u svojoj posadi jednak broj ljudi (muškaraca i žena) kao i Huniša; to je potrebno zato što mora neko da radi oko parne mašine. Grauf-fu, njihov navigator i ujedno gospodar broda, poznao je ovu reku, imao je za nju pouzdane nagone koji su proisticali iz njegovog nasleđa. Prihvatio je mnoge manire sa Zemlje, kao što je nošenje pletene kape na krznatoj glavi i odbijanje dimova iz lule koja se puši ne mnogo manje nego dimnjak parobroda. Sada, dok je kapetan kroz izmaglicu zore zurio napred, njegove krševite crte lica izgledale su kao ilustracija za neku priповest o pomorskim pustolovinama, nešto sa polica biblioteke u Biblosu; priповest o piratima starih vremena. Bilo je to lice koje odiše samopouzdanjem, lice naviklo na opasnosti.

Grauf-fu okrete glavu, primeti da ga Sara gleda i zatvori jedno oko. To njegovo namigivanje izgledalo je vrlo lukavo.

Oh, nemoj sad glumiti, pomisli ona, očekujući da taj Huniš pljune preko ograde u vodu i kaže nešto u stilu: "Ajmo brže navigavat. Punon paron naprid!"

Umesto toga, gospodar 'Goufera' izvuče lulu iz usta i pokaza njenom drškom napred.

"Biblos", reče on dubokim huniškim glasom nalik na režanje lava, sa nekim slanim primorskim naglaskom. "Dve krivine ispred nas. Hrrrrmmm... Ceo jedan dan brže nego što si ti očekivala da ćeš stić."

Sara pogleda uz reku. Dragocen dan, pomisli ona. Vremena ima još samo malo.

Razaznavala je, u početku, samo Večitu močvaru, na levoj strani, koja se od te obale proteže, neprohodna, sve do reke Roni; ogromna, sa živim peskom na bezbroj mesta, tako da se na

kopnenom putu do Tareka moralo praviti to veliko zaobilazanje. Na desnoj strani počinjala je ogromna Varilska ravnica; nekoliko putnika iskrcalo se ranije, sa naumom da sebi nađu suvozemni prevoz do raznih odredišta u ravnici. U jednom takvom brzom karavanu bili su portretista Blor i jedna mala eksplozerka koja je nosila neke depeše za svoj esnaf. Oboje tako maleni, da su lako mogli jahati na magarcima po ceo dan i, uz nešto sreće, stići na Livadu okupljanja za tri dana jahanja. Na tom istom mestu zvanom 'Kandu pristanište' iskricali su se Priti i Pzora, da zakupe zaprežna kola i čekaju, za slučaj da Neznanca treba odvesti pred mudrace - a o tome će odluka biti doneta tek sad, u Biblosu.

Magla se razilazila. Na desnoj strani od broda ukazivao se sve jasnije jedan kameni zid koji se uzdizao iz vode i postajao, iz dure u duru, sve viši. Bila je to već prava litica, i to svetlucava, maltene staklasta, kao da joj ni erozija ni samo vreme ne mogu ništa. Žestoke rasprave da li je prirodnog ili bujurskog porekla nisu prestajale.

Kad je Ulgor rekla da bi građani sela Dolo mogli videti plamen zapaljenih knjiga, mislila je i na odsjaje plamena koji bi se odražavali u ovim maltene ogledalskim liticama. Pre dva veka, naseljenici u Dolou zaista su videli taj prizor, jeziv i kad se gleda iz velike daljine. Bila je to katastrofa, koja se nikada kasnije nije ponovila u tom obimu; gora od masakra u Tolonu, gora od zasede koju je Uk-ran namestila Drejku starijem u Zalivu krvi.

Ali ovog puta ne videsmo vatru, pomisli Sara.

Ipak, bilo je napeto sve dok brod na oplovi i poslednju rečnu okuku...

Sara odahnu silno. Arhiv stoji, pomisli ona.

Zurila je u građevine neko vreme, poneta osećanjima, onda je požurila na krmu da pozove Neznanca i Arijanu Fu. Oboje će želeti da vide ovo.

Tvrđava je to bila, zamak; neprobojan, izdubljen u planini, alatima koji više ne postoje. Bili su to alati slični onima što ih imaju bogovi sa zvezda; bačeni su u morske dubine ubrzo posle iskopavanja ovog porišta u kamenu. Ove citadele znanja.

Jedan granitni obronak planine stršao je i sad, kako ga je priroda stvorila, iz litice u reku, kao ispružen prst; zato je na tom mestu reka Bibur bila prisiljena da napravi tako jaku krivinu. Iz vazduha je taj obronak verovatno izgledao otprilike isto kao i uvek; bliske krošnje prikrivale su otvorene, atrijumske prostore, puštale samo odmerene količine svetlosti u dvorišta i 'šumarke za čitanje'. Ali sa palube 'Goufera', koji se privezao za jedan mali gat, videlo se da ispod krošnji postoje upečatljivi odbrambeni bedemi, a onda red za redom masivnih, izvajanih stubova koji pridržavaju gornji šumoviti plato da ne padne u veštački izdubljenu ogromnu šupljinu već da joj posluži kao krov.

U unutrašnjosti ove prekomerne pećine nalazile su se drvene zgrade koje su štatile svoju dragocenu sadržinu od kiše, vetra i snega - od svega osim pakla koji je svojevremeno opustošio južni kraj biblioteke ostavljajući samo pepeo i propast. Za samo jednu noć izgorela je, tada, čak trećina mudrosti koju je ostavilo Veliko štampanje; pretvorila se u dim i očaj.

I to upravo ona odeljenja koja bi bila najkorisnija danas, pomisli Sara. Ona posvećena galaktičkom društvu, njegovim mnogobrojnim rasama i klanovima. Ono što je preostalo daje samo naznake o složenim biološko-socijalno-političkim odnosima koji fluktuiraju kroz pet galaksija.

Uprkos krizi u kojoj su se Jijoanci sada nalazili, zora je izmamila kolonu hodočasnika iz gostinskih spavaonica u obližnjim selima posakrivanim ispod šumskog zelenila; bili su to učenjaci koji krenuše zajedno sa putnicima iz 'Goufera' uzlaznom krivudavom strminom prema glavnoj kapiji. Studenti Treki i G'keki zastajali su na odmorištima da uhvate dah. Crveni Gheueni iz dalekog mora zastajali su iz drugog razloga, da se poprskaju slanom vodom po kupoli na svojim leđima. Ulgor i Blejd su ih široko zaobilazili.

U suprotnom smeru od ove kolone posetilaca, nizbrdo, išao je karavan magaraca. Sanduci voskom zapečaćeni govorili su svoju priču.

Nastavlja se evakuacija, pomisli Sara. Bibliotekari koriste zastoje koji nastaje zbog taktike odugovlačenja kojom se služe mudraci.

Da li će ona, kad uđe, unutra videti samo prazne police kako se

pružaju koliko god vid seže u daljinu?

Nemoguće! - pomisli Sara. Čak i ako bi uspeali da zapakuju stotine hiljada knjiga, gde bi ih preneli? Gde smestili?

Neznanac je navaljivao da baš on gura Arijanina invalidska kolica uzbrdo, možda iz poštovanja, ili da pokaže koliko je odmakao njegov fizički oporavak. Zaista, njegova 'pirgasto' tamna koža sada je sijala od zdravlja, njegov smeh bio je bučan, dubok i srdačan. Kako su prilazili bliže, zadivljeno je gledao moćne bedeme tvrđave, pokretni most preko odbrambenog rova, rešetku sa šiljcima nadole zvanu 'portkulis' koja se mogla spustiti da zatvori kapiju tvrđave, i milicionere koji su čuvali zdanje. Umesto da bude tek poneki, kao što je Sara pamtila iz ranijih dana, sad su mnogobrojni branioci stajali ili se šetkali iza zupčastih grudobrana, opremljeni kopljima, lukovima i strelama, i arbalestima.

Arijana je izgledala zadovoljna Neznančevim reakcijama, bacala je ka Sari poglede koji su to pokazivali.

On nikada ranije nije bio ovde, pomisli Sara. Čak i te rane koje je zadobio nisu mogle izbrisati uspomenu tako živu kao što je Biblos. Ili je on neki seljak iz najudaljenijeg, najzaostalijeg ljudskog naselja, ili...

Prođoše kroz poslednji odbrambeni zid, i Neznanac se zapanjeno zagleda u zgrade same Arhive. Drvena zdanja, ali izgrađena da liče na slavne zgrade iz obožavane prošlosti Zemlje - Partenon, zamak Edo, čak i jedan minijaturni Tadž Mahal čiji su se minareti pretapali u četiri teška stuba za pridržavanje kamene tavanice iznad svega toga. Očigledno, osnivači su imali naklonost ka dramskoj ironiji, jer sva ta davna zdanja na Zemlji bila su podizana sa namerom da traju, da što duže pružaju svoj uzaludni otpor zubu vremena, dok su ove jijoanske imitacije imale suprotnu namenu - da posluže jednoj svrsi i da onda nestanu kao da ih nikad nije bilo.

Ali čak i takvo postojanje smetalo je nekim ljudima.

"Oholost!" mumljao je Jop, farmer sa drveta, koji se opredelio da pođe kad je saznao da se priprema ovaj pohod. "Sve ovo mora da nestane, ako hoćemo ikada blagosloveni postati."

"Proticanjem vremena, nestaće, sigurno", reče Arijana Fu i klimnu glavom. Nije razjasnila šta tačno znače te njene reči 'proticanjem

vremena'; a mogle su da znače, naravno, sledeće nedelje, ili kroz hiljadu godina.

Sara vide neke ljude kako razmazuju svežu glinu preko rupa u samoj osnovi nekoliko velikih stubova. Ovi rade isto kao naši kod kuće, pomisli ona. Eksplozeri postavljaju naboje, da sve bude spremno.

I protiv svoje volje okrenula se da pogleda one koji su išli sasvim na začelju njihove skupine, iza Jopa. Ta dvojica poslednjih putnika sa 'Goufera' bili su mladi Jomah, Henrikov sin, i njegov ujak Kurt. Stariji od te dvojice eksplozera saginjao se da prstom pokaže mlađem pojedine tačke u konstrukciji stubova. Zatim je šakama dočaravao tumbanje granitnih blokova. Sara se zapita da li Neznanac, dok zadivljeno i srećno zuri oko sebe, ima ikakvu predstavu o tome kako bi malo bilo potrebno pa da se sve ovo pretvori u ruševine koje se ni po čemu ne bi razlikovale od stotina drugih građevina što su ih Bujuri ostavili za sobom kad su odlazili, a planetu prepuštali opet prirodi.

Sara oseti da joj se vraća ona stara napetost u plećima. Njeni prvi studentski dani u Biblosu nisu bili laki. Čak i kad je nosila knjige sa sobom gore, navrh Biblosa, da čita u senci nekog garu drveta koje ju je podsećalo na njen dom, nikako se nije uspevala osloboditi osećanja da bi ceo plato mogao da se zatrese i sruši ispod nje. Neko vreme, te nervozne fantazije ugrožavale su, čak, i nastavak njenih studija - a onda se pojavio Jošu.

Sarino lice se malo trže od nelagodnosti. Znala je da će joj se sve ovo vratiti ako dođe opet u Biblos. Sve te uspomene.

"Ništa ne traje zauvek", dodade Jop, dok su se približavali Atinskom portalu središnje dvorane. Nije ni slutio koliko su te njegove reči, kao žaoka, pogodile ono što je Sara mislila o svom privatnom životu.

Arijana se saglasi. "Ilni je u tom pogledu vrlo odlučna. Ništa ne može doleteti boginji promene."

Možda je Arijana htela da to zazvuči ironično, ali Sara nije razumela u čemu bi mogla biti poenta takve ironije. Nije imala ni volje da razmišlja o takvim stvarima, odveć je bila zadubljena u svoje uspomene. Približavali su se divovskim dvokrilnim vratima. Ta vrata

su Gheueni izgrizli od najkvalitetnijeg drveta, bio je to poklon od cele gheuenske rase. Okovana su urskom bronzom, lakirana trečkim sekretima, obojili su ih umetnici G'keki. Umetničko delo deset metara visoko, koje izražava, svojom kitnjastom simbolikom, onu vrednost koja je svima najdragocenija; najnovije, najbolje i najteže dostignuto ostvarenje jijoanske zajednice izgnanika.

Veliki mir.

Ovog puta Sara je jedva primetila Neznančeve zadivljene reakcije. Nije mogla deliti njegovo zadovoljstvo. U ovoj biblioteci ona je, sada, osećala samo žalost.

ASK

Portretista ne zatraži ni da se odmori posle dugog, napornog putovanja od Kandu pristaništa. Baci se na posao, poče odmah pripremati materijale - kaustične hemikalije i tvrde metale koji su otporni na dejstvo vremena i zato sumnjivi pred zakonima Zajednice, ali upravo zbog toga i idealni za ucenu.

Drugi iz njegovog esnafa već su došli na Okupljanje da prodaju papirne fotografije posetilaca, starešina esnafa, pobednika sportskih - svakoga ko je taštinom svojom nagnan da čuva sliku sebe koja će potrajati samo jedan životni vek, možda dva, a onda se raspasti. Nekolicina tih veštih prodavaca slika ponudila je da fotografiše istražitelje, ali čemu? Portret na hartiji proizvedenoj da satrone i nestane, a ne da traje jedan eon. Bolje ne rizikovati da ih tuđini uhvate na delu i tako otkriju neke od naših skrivenih umetnosti.

Ali Arijana, Blor i mlada Sara Kulhan kao da su smislili nešto drugačije, zar ne, prstenovi moji? Iako umoran od puta, Blor poče odmah da nam pokazuje gordo jedan svoj dagerotip. Slika toliko precizna, da naprosto nije verovatno da takva može postojati. Sačuvana na metalu koji je kiselinom izgrizen na nekim mestima. Stara vekovima. Ur-jah opipava vernu sliku velike ratnice iz prošlosti, i sva drhti.

"Ako pokušamo ovo, tajnost je od bitnog značaja. Naši neprijatelji ne smeju znati koliko mali broj slika je napravljen", veli Fhun-dau. Ose privatničarke kruže, kruže oko našeg skrivenog šatora za dogovore, a komadići gorkih boja poleću sa njihovih svetlucavih krila.

"Nebeski bogovi moraju zamišljati da smo napravili već stotine ploča i bezbedno ih posakrivali daleko odavde, na tako mnogo mesta i tako duboko da ih oni nikada ne mogu sve pronaći."

"Istina to je", dodaje Vuben, čije stabljike sa očima upliću ples obazrivosti. "Ali još nečeg tu ima. Da bi ovo uspelo, portreti ne smeju naprosto prikazivati lica ljudskih zavojevača. Od kakve bi koristi to bilo kao dokaz, kroz milion godina? Moraju se na slici videti i mašine tuđina tih, i prepoznatljive tačke geografije Jijoa, kao i one ovdašnje životinje koje tuđini merkaju da ih možda ugrabe."

"I odeća njihova, tako drečava", ubaci Lester Kembel hitno. "Sva sredstva identifikacije koja će kazati da su to odmetnici. A ne pripadnici naših ljudi, ovih što na Jijou žive."

Svi se saglasimo sa tim poslednjim zahtevom, iako se čini da je uzaludan pokušaj ispunjenja takvog nečeg. Kako mogu na nekoliko ploča sa urezanim slikama biti iskazane i dokazane, za islednike iz budućnosti, razlike tako fine, da ih oni shvate dugo posle našeg nestanka?

Tražimo od Blora da se posavetuje sa našim agentima, imajući sve ove kriterijume na umu. Ako se išta korisno od ovoga ostvari, biće to čudo, zaista.

Verujemo u čuda, zar ne, prstenovi moji? Danas je reug u našoj/mojoj telesnoj kesi izišao iz hibernacije. Budi se i Vubenov reug, a Vuben je naš govornik o paljenju. I drugi javljaju da se njihovi reuzi, usnuli, počinju nešto meškoljiti.

Može li se iole nade u tome nazreti? Ili se reuzi bude samo onako kako se to kod njih dešava u završnoj fazi teške bolesti, kad im predstoji da se uskoro sklupčaju i umru?

DVER

Staza preko Rimera bila je strma i izlomatana.

To nikada nije bilo od značaja prilikom Dverovih ranijih putovanja u divljinu istočnih predela - bili su to istraživački pohodi odobreni od mudraca - zato što je išao sam i nosio samo svoj luk, mapu i nekoliko najneophodnijih stvari. Prilikom prvog takvog pohoda, neposredno posle penzionisanja starog Falona, Dver se u silasku toliko oduševio da je potrčao niz planinu i bukvalno trkom, preskačući sa jednog nesigurnog uporišta na drugo, puštajući da ga gravitacija vuče vrtoglavo napred, 'sleteo' sa Rimerskih gora u istočne ravnice zaogrnutе izmaglicom; i još podvriskivao i dernjao se usput.

Ništa od toga, ovog puta. Nimalo oduševljenja. Ni govora o takmičenju njegove mladosti i veštine protiv upornog zagrljaja planete. Ovo je bio posao sasvim trezven, on je morao ubediti i pridobiti dvanaest teško natovarenih magaraca da se penju stazom gde su oslonci ispod nogu često bili nepouzdana. Za ovo je bilo potrebno strpljenje, ali i čvrstina, da bi se savladali nastupi tvrdoglavosti koji su kod tih životinja česti. Pitao se kako urski trgovci postižu da taj posao izgleda lagan. Samo se oglase onim svojim oštrim, kratkim zvižducima, i ceo njihov karavan magaraca krene.

I šta, navodno su ovi stvorovi sa Zemlje? - mislio je, izvlačeći još jednog magarca koji je upao u nevolju. Dver nije bio osobito zagrejan za zamisao da je u bliskom genetskom srodstvu sa takvim bićima.

Ali imao je i nekoliko ljudi koje je takođe morao voditi, kao dobar pastir, kroz ovu divljinu.

Moralo se priznati, iskrenosti radi, da je izbor tih ličnosti mogao biti i mnogo gori. Danel Ozava bio je već iskusan šumar, a i dve žene koje su išle sa njima bile su jake, i svaka je raspolagala nekim svojim, jedinstvenim veštinama. Ali ništa na pitomini Nagiba nije se moglo porediti sa ovim kozjim stazama. Dver je posle nekog vremena uvideo da, dok oni svi idu naprosto napred, on jedini ide i napred i nazad, od čela do začelja kolone, pomažući sad ovome, sad onome.

Nije znao šta ga više nervira, da li tupa ravnodušnost Lene Strong ili stidljivo prijateljsko držanje Jenin Vorli koja je često uspevala da mu pogleda u oči i osmehne se. Kad je trebalo odabrati ko će da ide, njih dve su se nametnule kao očigledno najbolje kandidatkinje, zato što su već bile na Okupljanju, na koje su i došle upravo da bi lobirale za svoju zamisao o 'turizmu' - nadajući se da će ih Dver podržati i da će mudraci odobriti redovno vođenje skupina 'izletnika' preko Rimerskih gora.

Bile su, drugim rečima, osobe pametne, ali sa suviše slobodnog vremena i pod preterano jakim uticajem knjiških, zemaljskih zamisli.

A bio sam rešen da se usprotivim, pomisli on. Čak i istopolne skupine rizikuju da prekrše zakon protiv preranog dolaženja.

A sad predvodim pohod koji krši upravo taj zakon za koji sam ja svojevremeno položio zakletvu da ću ga sprovoditi.

Nije mogao odoljeti želji da povremeno pogledom 'odmeri' te dve ženske, koje su, videlo se, bacale iste takve poglede ka njemu.

Obe su, van svake sumnje, izgledale... zdrave.

Sad si stvarno divlji čovek, reče on sebi. Nauči da ceniš časne vrline divljih žena.

Biće nešto žensko da se nađe i u Sivim Brdima, dabome. Ali Reti je rekla da one tamo počinju da rađaju već sa četrnaest godina, i da malo koja od njih ima, sa trideset godina, više od polovine zuba.

Navodno će još jedna skupina dobrovoljnih izgnanika krenuti sa Nagiba, uskoro, za ovom njegovom kolonom. Da bi im pomogao, Dver je ponegde razmazivao po stenama samo po trunčicu paste od porla, otprilike na svakih pola midure. Te tragove će umeti da prati svaki iole vičan Jijoanac, ali neće biti vidljivi galaktičkim upadačima i njihovim svevidećim mašinama.

Dver bi radije bio kod kuće, kad dođe do gorkog završetka; da tamo ratuje, iako bez ikakve nade, protiv tuđina iz svemira. Rame uz rame sa ostalim vojnicima, sa milicijama svih šest naroda. Ali niko nije umešniji od njega da predvodi ovaj pohod do Sivih brda. Osim toga, on je već dao obećanje Danelu.

I tako sam, na kraju, ipak postao turistički vodič, pomisli on.

Kad bi samo imao osećanj da postupa ispravno.

Šta mi ovo radimo? - pomisli Dver. Bežimo na još jednu teritoriju

gde ne pripadamo, kao što su učinili naši grešni stari?

Bolela ga je glava od takvih razmišljanja.

Bože, samo da Lark ne sazna šta ja radim. To bi mu slomilo srce.

Putovanje postade lakše kad ih je, najzad, planina izručila na visoku stepu. Ali za razliku od svojih ranijih putovanja po ovim krajevima, Dver sada zaokrete na jug, u prostranstva prekrivena zatalasanom, gorkom, žutom travom. Uskoro su pešačili kroz mlade izdanke trave, koji su im bili visoki otprilike do polovine cevanica. Svaka takva travka bila je maleni mač sa vrhom oštrim poput trna. Zato su sva ljudska bića - pa čak i svi magarci, morali od sad da nose na nogama zaštitne omotače od štavljene kože.

Niko se nije bunio zbog toga, niko nije čak ni gundao da mu je neudobno. Danel i ostali su prihvatili da ih Dver vodi kuda on misli da treba, nisu postavljali nikakva pitanja o tome. Samo su otirali znoj sa sebe, povijali rubove šešira i trampali teškim koracima kroz travu, za ravnodušnim magarcima. Na sreću, razasute oaze prave šume omogućile su Dveru da vodi kolonu pouzdano od jednog do drugog izvora vode. Usput je ostavljao markere za onu drugu, sledeću skupinu iseljenika.

Mora biti da je Reti bila zaista tvrdo rešena, kad je prošla kroz sve ovo samo da bi bila što bliže svojoj proklesoj ptici.

Dver je u jednom trenutku predložio ostalima da sačekaju tu devojkicu. "Ona je vaš pravi vodič", rekao je Danelu tada.

"Nije tako", usprotivio se Danel Ozava. "Zar bi se ti oslonio na njene savete? Ona bi nas mogla uputiti na sasvim pogrešnu stranu, u nekoj zabludeloj nameri da zaštiti svoje mile i drage."

Ili da izbegne ponovni susret sa njima, pomislio je tada Dver. Iako je to dobro znao, priželjkivao je da ih Reti sustigne, kad već nije stigla na vreme da pođe sa njima. Na neki način mu je nedostajala, sa svim onim njenim osobinama, među koje je na žalost spadao i tupo-zlovoljni sarkazam.

Kod jedne velike oaze proglasio je da će se tu ulogoriti, iako je do zalaska sunca ostalo više od jednog sata. "Planine će odseći sunčevu svetlost rano", objasni im on. Na zapadu su planinski vrhovi bili već okruženi žutim i narandžastim nebeskim žarom. "Vas troje očistite rupu sa vodom, pobrinite se za životinje i postavite logor."

"A ti kuda ćeš?" upita ga Lena Strong oštro, tapkajući znoj sa čela.

Dver priteže tobolac sa strelama na kuk. "Da vidim mogu li oboriti nešto za večeru."

Ona pokaza rukom oko njih. "Šta, ovde?"

"Vredi pokušati, Lena", reče Danel, pokušavajući nekakvim štapom da 'pokosi', to jest smlati žutu travu. "Pošto magarci ne mogu da jedu ovo, moraju jesti žito koje nosimo, i ono mora potrajati sve dok ne stignemo u brda, gde će moći da pasu. Ako bi se našlo malo mesa za nas četvoro, to bi pomoglo da žito duže potraje."

Dver se nije trudio da tome doda bilo šta. Krenuo je niz jednu od uzanih životinjskih stazica ugaženih kroz bodljikavu travu. Tek na znatnom udaljenju prestao se osećati smrad magaraca, a bučni mrmor glasova njegovo troje saputnika utihnuo je do nečujnosti.

Rđava je zamisao biti bučan kad je Vaseljena puna stvorova koji su 'tvrđi' od tebe, pomisli on. Ali kad su se ljudi zaustavili zbog toga?

Onjušio je vazduh i osmotrio kako se njiše trava na mestima gde je visoka do butina. U ovoj vrsti prerije, za lov je neophodno biti uvek 'niz vetar' u odnosu na lovinu, ne samio zbog mirisa nego i zato što vetar odnosi krckanje koje stopala stvaraju na takvoj podlozi. A lovinu je već osetio: skupinu žbunskih prepelica koje su grebucale i kljucale nekih desetak metara ispred njega.

Dver zakači strelu u luk i pođe napred, trudeći se koliko god je bolje umeo da mu kretanje bude nečujno. Disao je plitko. Posle nekog vremena razaznao je vrlo tihe kokotave zvuke među visokim vlatima trave kroz koje se nešto provlačilo... i pravi mali 'juriš' kandži kroz peskovitu zemlju... udare oštarih kljunova koji nalaze semenke... jedno blago, materinsko kokotanje... u odgovor, cijukanje mladunaca koji nalaze sklonište na perjanim prsima... vrlo tiho oglašavanje, maltene samo dahom, odraslih, ali još mladih prepelica koje, raspoređene po rubovima, donose vesti da je sve u redu. Sve u redu.

Jedan od tih stražara naglo promeni svoj tihi izveštaj. Dahnu mogućom uzbunom. Dver se poguri da bi bio manje vidljiv, i ostade nepomičan kao da je od kamena. Kad bi uspeo da ih ne uplaši bar još neko...

Nagli krš i lom; prhnuše mnogobrojne četvorokriline prepelice u vazduh.

Neki drugi grabljivac, pomisli Dver. Podiže luk. Većina odlete hitro preko vrhova trave i nestade, ali nekoliko njih ostadoše da kruže iznad napadača, da mu odvrate pažnju od majke-prepelice i mladunaca. Dver odape strelu, odmah za njom i drugu, vrlo brzo. Pade jedna prepelica, pade druga.

Gužva se okonča isto onako naglo kao što je i počela. Osim što je trava bila na jednom mestu izgažena, ovaj deo stepe izgledao je kao da se ništa nije desilo.

Dver okači luk o rame i isuka mačetu. U načelu, nijedno stvorenje koje se može sakriti ispod ovakve trave ne bi trebalo da bude velika pretnja za njega, izuzev, možda, korenskog škorpiona. Ipak, postoje legende o čudnim i groznim zverima u ovom području, jugoistočno od blagorodnog Nagiba. Uostalom, i liger, ako je mnogo gladan, može da bude veoma dosadan.

Prvu pticu nađe tamo gde je i pala.

Ovo će učiniti Lenu srećnom, bar za neko vreme, pomisli on, i uvide da bi to lako moglo postati, i zauvek ostati, njegov životni zadatak.

Trava se opet zanjihla, blizu mesta gde je odstrelio drugu pticu. On jurnu napred, dižući mačetu. "E, nećeš, lopove!"

Ali zakoči, videći glatko stvorenje crnog krzna kako mu prilazi držeći prepelicu u čeljustima. Strela se, okrvavljena, vukla po prašini.

"Ti", uzdahnu Dver, spustivši mačetu. "Trebalo je da znam."

Blatkove crne oči svetlucale su toliko rečito da Dver zamisli reči koje taj pogled pokušava da kaže.

'Tako je, gazda, ja sam. Raduješ se što me vidiš? Ne trudi se da mi zahvališ što sam isterao ptice pred tebe. Ja ću zadržati ovu jednu, sočnu, da mi bude plata.'

Dver, pomiren sa situacijom, slegnu ramenima. "Ma, dobro. Ali da mi vratiš strelu, jesi čuo?"

Nur se samo isceri. Kao i obično, ničim nije pokazao koliko je mnogo, ili malo, razumeo.

Dok su se njih dvojica došetali do oaze, već je pala noć. Vatrice je plamsala ispod jednog drveta, koje ju je zaklanjalo od pogleda

odozgo. Povetarac je menjao pravac, donosio povremeno mirise magaraca, ljudi i žitne kaše koja se polako krčkala na vatri.

Trebalo bi da prigušimo vatru, da izgleda kao da se nešto sitno zapalilo prirodnim putem, podseti on sebe.

Onda mu jedna drugačija misao pade na um.

Reti je kazala da nuri nikad ne prelaze preko ovih planina. Onda otkud ovaj nur ovde?

Reti nije lagala kad je rekla da čitava krda glavera žive jugoistočno od Rimera. Posle dva dana ubrzanog odmicanja kroz savanu - magarci su išli sitnim kasom, a ljudi polutrčali iza njih - Dver i njegovi pratioci nađoše jasne znake: izvajane gomile zemlje, koje glaveri prave na taj način što zatrpaju zemljom svoj izmet i onda tu gomilu zemlje malo uobliče. Stadoše tu.

"Do vraga... u pravu si", reče Danel, zadihan, podbočivši se rukama. Dve žene disale su samo nešto malo jače nego obično.

"Izgleda... da su stvari... postale malo zapetljanije."

Ovo si dobro rekao, pomisli Dver. Uzalud su, dakle, decenijama lovci kao on strogo sprečavali bilo kakvo širenje glavera ka istoku.

Večito smo računali da kroz ove predele sa žutom travom mogu proći samo dobro opremljeni putnici, nikad glaveri, pomisli on. Zato je većina naših istraživačkih obilazaka bila usmerena ka severu.

Sledećeg dana, usred njihovog lakog trka, Dver proglasi zaustavljanje zbog toga što je uočio u daljini krdo glavera koji su nešto jeli, okupljeni na jednom kraju stepske udubine zvane 'vadi'. Ljudi, svo četvoro, počеше da osmatraju krdo, kroz Ozavin dvogled urske izrade. Činilo se da bleđi stvorovi izbuljenih očiju žderu mrtvog stepskog galaitera, robusnu dugonogu zver poreklom iz ovih krajeva, čiji leš je ležao opružen na jednom mestu gde je trava bila sva ugažena. Ovaj prizor zaprepasti sve njih osim Jenin Vorli.

"Zar nisi sam rekao da se tako opstaje u ovim ravnicama?" reče ona. "Da treba jesti one životinje koje mogu da jedu ovakvu travu?" Ona čvrknu jedan zanjihani 'mač' oštrem žute trave. "Glaveri su se, dakle, prilagodili novom načinu života. Zar nećemo svi mi to morati?"

Za razliku od Danela Ozave, koji se prema ovoj misiji postavio kao tužno pomiren, Jenin je ispoljavala jaku želju da ide dalje u

pustolovinu. Očigledno, znala je da će dužnost ovo četvoro ljudi biti, možda, da produže ljudsku rasu na Jijou. Videći fanatičnu rešenost u njenim očima, Dver je pomišljao da mu je robusna Lena Strong, četvrtastih vilica, možda ipak bliža po naravi. Lena je, barem, gledala na ovu misiju otprilike kao on - smatrala je da je to još jedna dužnost koja treba da se odradi u jednom svetu koji nimalo ne mari šta ko želi.

"Ipak je... prilično iznenađujuće", reče Danel Ozava i spusti dvogled. Izgledao je uznemiren. "Ja sam mislio da je nemoguće da glaveri jedu sirovo meso."

"Prilagodljivost", reče Lena odsečno. "Jedna od glavnih odlika predrazumnih bića. Moglo bi to značiti da je počeo njihov povratak, posle dugog klizanja nadole."

Danel kao da je ozbiljno razmatrao ovu mogućnost. "Već? Pitam se. Da li bi to moglo značiti..."

Dver ga prekide pre nego što ih je mudrac mogao uvući u filozofiju. "Daj da ja ponesem to", reče i uze dvogled napravljen od stakla i bambusa. "Odmah se vraćam."

Pognuto pođe napred. Naravno, Blatko pođe za njim, gipko projuri daleko ispod, pa poče kružiti i vraćati se i u šali postavljati Dveru zasede, jednu za drugom. Dver steže vilice, ali ne pruži toj životinji uživanje da primeti ikakvu njegovu reakciju. Prenebregavaj ga, pomisli Dver, pa će možda otići.

Ovo, do sada, nije baš nimalo uspelo. Jenin je oduševljeno prihvatila Blatka kao svoju maskotu, a Danel se zainteresovao za Blatkovu upornu izdržljivost. Kad je došlo do glasanja, i Lena je glasala sa njima, protiv Dverove želje da ga otera. "Blatko nema gotovo nikakvu težinu", rekla je. "Pustimo ga da sedi na magarcu i tako se 'vozi', pod uslovom da sam sebi nalazi hranu i da nam ne smeta nimalo."

Blatko je ovo poštovao, a Lenu je brižljivo izbegavao, često je pozirao pred setnim, ali i ispitivačkim pogledom Danelovim, počinjao je zadovoljno da 'prede' kad ga je Jenin gladila po krznu pokraj logorske vatre svako večer.

A sa mnom, pomisli Dver, sa mnom se Blatko ponaša kao da je moja najveća želja da me neko stalno nervira.

Dok se šunja kao vadiju, Dver je pravio upamtio puno podataka o rasporedu terena, o sastavu i pucketanju stabljika trave, o nepostojanosti povetarca. Ovo je radio iz profesionalne navike, ali takođe za slučaj da jednog dana iskrasne potreba da se prišunja glaverima iz ozbiljnog razloga, sa strelom nameštenom na kanap zategnutog luka. Ironija je da bi se to desilo samo ako stignu dobre vesti. Ako sa Nagiba jave da se sve dobro završilo, da su kradljivci gena otišli, ne počinivši očekivani genocid, onda će se ovo pretvoriti u tradicionalni pohod prikupljanja zabludelih; biće to naprosto jedna akcija milicije da se ovo područje oslobodi od prisustva ijednog glavera, kao i ljudskog bića. Idealno bi bilo tada ih sve zarobiti, ali, ako okolnosti zahtevaju, dozvoljen je svaki postupak, pa i likvidiranje do poslednjeg.

Ako se, međutim, na zapadu dogodi ono najgore, ako svi pripadnici svih šest rasa budu tamo pobijeni, onda će ova Dverova skupinica da se pridruži odmetničkoj bandi iz koje je Reti došla, moraće zajedno sa njima živeti u divljini. Pod Danelovim rukovođenjem, oni će pripitomiti Retine rođake i izgraditi jednostavne, ali mudre tradicije za harmonično življenje u novom domu.

Jedna od tih tradicija biće da prerano došli ne smeju nikada više loviti glavere i jesti ih.

Ovu krvavu neusklađenost Dver nikako nije uspevao da prihvati. Ali drugih mogućnosti nije bilo. Dobre vesti učiniće od njega masovnog ubicu. Nasuprot tome, užasne vesti načiniće od njega blagog komšiju i glavera i ljudi.

Na jednoj strani, dužnost i smrt, pomisli on. A na drugoj, smrt i dužnost.

Da li opstanak zaista vredi toliko? - zapita se on.

Sa jedne male uzvisine pogleda kroz dvogled. Dve porodice glavera. Činilo se da jedu galaitera. Okolo je bilo raspoređeno još glavera, koji su čuvali stražu. Očekivalo bi se da tako sočan leš bude pretvoren u goli kostur. Trebalo bi da prvo napadnu ligeri i drugi krupni mesožderi, zatim hikuli koji svojim teškim vilicama mogu da melju i kosti, a na kraju i leteći strvinari, poznati naprosto pod tim nazivom, strvinari, iako nimalo ne liče na slike ptica-lešinara sa stare

Zemlje.

I zaista, čopor hikula već se vrzmao daleko na rubu čistine. Jedan glaver se uzdiže, sede na sapi i hitnu kamenčinu ka njima. Lešinari pobegoše, cvileći jedno.

Aha, sad znam kako oni to rade, pomisli Dver.

Glaveri su pronašli jedinstven način življenja u stepi. Nesposobni da svare ovu travu, ili bambus, kao i nesposobni da jedu sirovo meso, glaveri su se dosetili da ubiju poneku životinju samo da bi na leš dolazili insekti iz okoline. Onda su natenane žderali te insekte, dok su drugi glaveri iz istog krda terali sve moguće takmace.

Činilo se da im ručak veoma prija. Hvatali si migoljava mala bića i držali ih ispred svojih buljavih, ogromnih očiju, onda meketali sa odobravanjem, počinjali mljackati, i malo-pomalo ih jeli. Dver nikada ranije nije video da se glaveri ponašaju tako... poletno. Ne na Nagibu gde su tretirani kao svete lude, i podsticani da prebiraju do mile volje kroz rupe za smeće kod svih šest naroda.

Blatko pogleda Dvera u oči, ozlojeđeno.

Ifni dobra, kakve svinje! Da jurnemo među njih, gazda? Da ih izmakljamo ludo, a onda da ih poteramo nazad u civilizaciju, važi?

Dver se zareče da će obuzdati maštu. Nur nije to rekao, a verovatno ni mislio. Verovatno se nuru naprosto nije svideo 'miris' koji odande dopire.

Svejedno, on tiho prekori Blatka.

"Koje pravo imaš ti da druge nazivaš odvratnim, ti gospodine koji oližeš celo svoje krzno svaki dan? Hajdemo. Kazaćemo svima da glaveri ipak nisu postali mesožderi. Treba još dugo trčati, ako mislimo da se izvučemo iz ove bodljikave trave pre noći."

ASK

Nove reči stižu sa dalekog juga, šalje ih kovačica iz Kovačnice na planini Guen.

Poruka škrta i izobličena, delom su je nosili tatari, a jedan deo puta prevalila je od vrha do vrha planinskog, što su radili neiskusni sevači ogledalima, iz semaforskih kula samo delimično opravljenih.

Izgleda da su tuđini počeli posećivati redom sva ribarska sela, kao i legla crvenih Gheuena, i postavljati pitanja sa očiglednim usmerenjem. Čak su sletali na vodu, na pučinu mora, i dodijavali posadi jednog đubretarskog broda, koji se bio uputio na sveti zadatak sahranjivanja otpada naše civilizacije zauvek u Miden. Očito uljezi ovi misle da imaju slobodu da se na naše građane obruše kad god im je volja, saslušavaju, zanovetaju 'čudne prizore jeste li videli, svetlosti, bića, u moru'.

Da izmislimo priču, prstenovi moji? Fabulu jaku o čudovištima okeanskim da zagolicamo neželjene goste i sudbu onu konačnu možda malo odložimo?

Ako se usudimo, pa oni posle saznaju istinu, šta će nam onda uraditi?

LARK

Celo to jutro proveđe Lark radeći rame uz rame sa Lingovom, nervozan, utoliko više što nervozu nije smeo pokazati. Uskoro će, uz malo sreće, moći da poređa sve elemente u tačno onaj pravi raspored. Ali će zadatak biti delikatan, treba ughoditi u korist mudraca, kao i izvući informacije koje su njemu potrebne iz razloga čisto njegovih.

Presudna će biti vremenska usaglašenost.

U šatoru za procenu bila je opšta 'radna akcija'. Čitava zadnja polovina tog paviljona bila je natrpana kavezima koje su gheuenski majstori napravili od ovdašnjih bambusa i naslagali jedan na drugi. U kavezima, mnoštvo uzoraka živih bića pohvatanih po celoj ovoj polulopti Jijoa. Ekipe ljudi, Ura i Huniša radile su sa punim radnim vremenom da bi životinje bile site i napite i zdrave, a nekoliko ovdašnjih G'keka pokazali su veliki dar u vođenju svakojakih bića kroz opite gde životinja mora nalaziti put kroz lavirint, ili izvršiti neki drugi zadatak; to se radilo pod nadzorom robota koji su davali uputstva na galaktičkom drugom, uvek odsečno i besprekorno ih izgovarajući. Larku je stavljeno do znanja da je znak njegove izuzetne cenjenosti to što ga puštaju da saraduje neposredno sa jednim od zvezdanih ljudskih bića.

Njegov drugi vazduhoplovni pohod bio je još naporniji od prvog, bilo je to trodnevno putovanje započeto nadletanjem okeana. Letelo se nisko iznad talasa, širokom krivudavom putanjom, i otišlo se daleko nad more, nad tamnoplava prostranstva Mideni. Potom su leteli po jednom prostranom arhipelagu nedaleko od nagibskog kontinenta, preskakali sa ostrva na ostrvo, lovili primerke veoma raznovrsnih, a Larku sasvim nepoznatih živih vrsta. Na njegovo iznenađenje, ovo putovanje bilo je daleko prijatnije od prvog.

Kao prvo, Ling je počela na njega gledati daleko manje 'sa visine'. Njihova saradnja je napredovala, svako je cenio veštine i sposobnosti onog drugog. Larka je dirnulo saznanje šta je sve evolucija postigla tokom samo milion godina 'ugara', neeksploataisanja planete: svako ostrvce se pretvorilo u minijaturan

biološki reaktor i dalo predivne varijacije. Trčkale su tu ptice koje su se odrekle vazduha i izgubile sposobnost letenja; ali su zato kroz vazduh uspevali sa raširenim 'krilima' da lebde, po nekoliko trenutaka, reptiloidi kojima je još samo malo nedostajalo pa da steknu prava krila. Pojednim sisarima dlake kose i krzna su srastale u zaštitne šiljke nalik na rogove, a kod pojedinih vrsta zila paperjasti torg dobio je blistave boje i prelive nikada viđene na njihovim mutno obojenim kontinentalnim rođacima. Tek kasnije je došao do zaključka da je jedan deo ovih raznovrsnosti veštački podstaknut, od strane poslednjih legalnih stanara ove planete. Možda su Bujuri zasejali na svakom ostrvu gene donekle drugačije; možda im je to bio jedan vrlo dugoročan opit.

Dve žene, Ling i Beš, često su morale da ga bukvalno odvuku sa terena kad je dolazilo vreme da se na nekom ostrvu prekine rad, dok je Kun ostajao kod svoje konzole i ljutito mumlao nešto za sebe, zadovoljan samo kad polete. Pri svakom sletanju, Lark je uvek prvi izlazio iz letelice, sav srećan. Neko vreme je sva tmurnost njegovih razmišljanja i sanjarenja ostala potisnuta njegovom strašću prema istraživanju.

Ipak, kad su leteli nazad 'kući' preko mora - opet sa mnogim širokim krivudavim zaokretima, što niko nije objasnio - Lark se počeo pitati.

Predivno je putovanje bilo, reče on sebi. Ali zašto smo išli? Šta se to ovi nadaju da će postići? Čak i pre nego što su ljudska bića krenula sa Zemlje, biolozi su znali: višim, inteligentnijim vrstama potreban je, za evoluciju, prostor, a ponajbolje dođe neki veliki kontinent. Uz svu bujnu raznovrsnost živih bića na arhipelagu, nije pronađeno ni jedno jedino koje bi se moglo smatrati kandidatom za uzdizanje.

I, dabome, kad je nastavio rad sa Lingovom sledećeg jutra, tuđinka je saopštila da će se već posle ručka nastaviti izučavanje stenovrebača. Beš je od prvog trenutka rada tog jutra nastavila da proučava glavere, primetno zadovoljna što se vratila svojim najboljim kandidatima.

Proučavati glavere, pomisli Lark. Kakva ironija.

Pitanja koja je želeo da postavi sačuvao je za neku kasniju priliku.

Posle dužeg vremena, Lingova spusti na sto kartu jijoanskih vrsta - na kojoj je iznova 'otkriveno' mnogo toga što je već odavno bilo okačeno po zidovima Larkove radne sobe u selu Dolo - i povede Larka do jednog stola gde su mašine davale razna osvežavajuća pića, ali u maniru nebeskih ljudi. Ovde je osvetljenost bila veoma dobra, i zato Lark krišom klimnu glavom jednom malom čoveku, koji je u blizini čistio kaveze nekih životinja. Taj žutokosi drugar pođe ka gomili drvenih sanduka koji su služili za dovlačenje velikih količina hrane, potrebnih bučnom zoološkom vrtu uhvaćenih bića.

Lark se smestio na južni kraj stola da ne bi zaklonio vidik od tog žutokosog čoveka prema Lingovoj, mada je nastojao da se vide i Beš i cela pozadina. Ipak, Ling je bila najvažnija. Da bi ovo uspelo, on mora postići da Ling ostane nepomična što je duže moguće.

"Beš, izgleda, misli da ste našli vrstu koja je prvoklasan kandidat."

"Mmm?" Crnokosa žena diže pogled sa složene mašine raskošno posvećene proizvodnji samo jednog jedinog napitka, nekakve gorke mutljarije koju je Lark probao samo jednom, a koju su nebeski ljudi nazivali imenom 'ka-fa' ili tako nekako.

"Našli - šta?" upita Ling, kašičicom promeša veliku šolju koja se pušila i sede, čvrsto se naslonivši.

Lark pokretom ruke pokaza ka primerku koji je sad bio podvrgnut Bešinim proučavanjima. Taj primerak je spokojno žvakao lopticu načinjenu od biljnog soka, a na njegovog glavi bila je skalamerija sačinjena od mnogo pojedinačnih instrumenata koji su prebirali neurone. Pre nekoliko dana zavladao je, ali ne zadugo, uzbuđenje kad je Beš počela tvrditi da je čula kako taj glaver 'oponaša' dve izgovorene reči. Sada je radila sa čvrstom rešenošću da uspe. Zurila je u mikroskop i vodila mikrosundu kroz glaverov mozak. Sedela je napomično kao stena, a sondom je pilotirala tako što je činila samo vrlo male pokrete rukama.

"Pa, pretpostavljam da su glaveri ono za čim tragate?" nastavi Lark.

Ling se osmehnu. "O tome ćemo znati više kad se vrati naš brod i kad budu obavljeni napredniji testovi."

Krajičkom svog vidnog polja Lark je opazio da je mali žutokosi čova sklonio poklopac sa jedne rupe na bočnoj strani jednog

sanduka. Vide, takođe, blago svetlucanje stakla u toj rupi.

"A kad će to biti?" upita on, nastojeći da zadrži njenu pažnju.

Osmeh joj postade širi. "Ja bih želela da vi, narode, prestanete postavljati to pitanje. Počinjem pomišljati da imate na umu nešto zbog čega bi to vama bilo važno. Šta vas briga kad će naš brod doći?"

Lark naduva obraze, u huniškome stilu, a onda se seti da taj gest njoj ne znači ništa. "Kad bismo bili upozoreni bar malo ranije, to bi bilo fino, eto. Samo toliko. Potrebno je vreme da se ispeče zaista veliki kolač."

Ona se nasmeja, srdačnije nego što je ta njegova šala zasluživala. Lark se postepeno učio da se ne ljuti svaki put kad mu se učini da je patronizovan. Lingova se, u svakom slučaju, neće smeјati kad u arhivama svog broda otkrije da su glaveri - njihovi glavni kandidati za Uzdizanje - već građani galaksije, i da, moglo bi se pretpostaviti, i sad letucaju po nekoj galaktičkoj zabiti, u polovnim brodovima.

A šta ako se ni u arhivama zvezdane krstarice ne nađu podaci o tome? U najstarijim Spisima stoji da su glaveri potomci jedne od nebrojenih slabo poznatih razumnih rasa u pet galaksija. Možda su glaveri, kao i G'keki, već izumrli, i možda ih se ne seća više niko osim u ledenim sporednim memorijama najvećih ogranaka Galaktičke biblioteke.

Ovo bi čak mogao biti trenutak predskazan još davno jednom glaverskom sagom, poslednjom koju su glaveri pričali pre nego što su ljudska bića došla na Jijo. O vremenu kad će obnovljena nevinost sprati grehe sa njih, doneti očišćenje i pružiti im dragocenu drugu priliku. Novi početak.

Ako je tako, pomisli on, onda zaslužuju neke bolje mentore, a ne ovu bandicu lopova.

"Pretpostavimo da se oni pokažu kao savršeni u svakom pogledu. Da li ćete ih povesti sa sobom kad pođete?"

"Verovatno. Jednu skupinu za priplod. Stotinak njih."

Krajičkom oka on primeti da onaj žuća poklapa rupu iza koje je bilo sočivo njegovog fotoaparata. To učinivši, Blor Portretista podiže taj sanduk i ponese ga, sa zadovoljnim osmehom, napolje, kroz

zadnja, širom otvorena šatorska 'vrata'. Možda će na fotografiji lice Lingove biti malo zamučeno, jer je tokom te duge ekspozicije ona pokretala glavu; telo i odelo će se verovatno videti bolje. Srećom, za sve vreme pravljenja snimaka nisu se nimalo pomakli jedan robot, jedan usnuli stenovrebač, Beš i njen glaver. Planinski lanac, viđen kroz otvoreni zadnji deo šatora, odrediće geografski položaj i godišnje doba.

"A ostali?" upita on. Laknulo mu je što sad može da usmeri celu svoju pažnju samo na razgovor.

"Šta ostali?"

"Mislim, šta će se desiti sa onim glaverima koje ne povedete?"

Njene crne oči se suziše. "Zašto bi se išta dogodilo njima?"

"Pa, stvarno, zašto?" Lark se nelagodno pomače. Mudraci su želeli da još neko vreme održavaju atmosferu napete nedorečenosti, umesto da sa tuđinima otvoreno raščiste pitanje kakve su njihove namere. Ali on je već pomogao ostvarenju planova mudraca, na taj način što je pomogao Bloru. U međuvremenu, Harulen i drugi jeretici vrše pritisak na njega, Larka, traže odgovore. Moraju uskoro doneti odluku da li da vežu svoju sudbinu sa tajanstvenim planom zelota.

"Ali... postavlja se pitanje i za sve nas ostale."

"Vas ostale?" Ling je uzvila jednu obrvu.

"Šest naroda Jijoa. Kad završite to što je vaš naum i pođete - šta će se dogoditi sa nama?"

Ona zastenja. "Ne znam više koliko puta su mi postavili to pitanje!"

Lark je zurio u nju. "Ko?"

"A ko nije?" Ona odahnu zgroženo. "Bar trećina pacijenata koje lečimo na klinici prilazi nam posle, onako istih, i pokušava izvući iz nas informaciju kako ćemo. Naime, kako ćemo pobiti sve živo na ovoj planeti što ima ikakvu inteligenciju, na dan našeg odlaska! Hoćemo li to uraditi blago? Ili ćemo zasipati munjama sa neba? Toliko su jednolični sa tim pitanjem, da mi dođe da - aaah!" Ona steže pesnicu. Uskraćenost se jasno videla na njenom obično staloženom licu.

Lark žmirnu. Bio je planirao da okolišno dođe i on do upravo tih pitanja.

"Narod se plaši", reče on. "Logika ove situacije je takva da..."

"Da, da, znam", prekide ga Ling nestrpljivo. "Ako smo došli da ukrademo predrazumne žive vrste sa Jijoa, ne možemo dopustiti da ostane živ ijedan svedok. A naročito ne ijedan pripadnik one vrste koju odlučimo da ukrademo! Ma narode, gde nalazite takve zamisli?"

U knjigama, htede Lark da kaže. U upozorenjima koja su naši preci ostavili. Tu nalazimo.

Međutim, koliko se zaista može verovati tim Spisima? Oni najpodrobniji propali su u požaru ubrzo posla dolaska ljudi na Jijo. Uostalom, zar nisu ljudi u to doba bili naivne pridošlice na galaktičkoj sceni, do paranoje zabrinuti za svoju bezbednost? Zar se nisu upravo oni najviše paranoični ukrcali u Kivot i krišom otišli na jedan daleki, zabranjeni svet, i sakrili se tamo?

Šta ako su preuveličavali opasnost?

"Ozbiljno, Lark, zašto bismo se mi plašili ičega što jedna skupinica prerano došlih može da priča o nama? Verovatnoća da u sledećih sto hiljada godina stigne neki galaktički inspekcijski brod vrlo je mala. Dok takav stigne, ako iko od nas još bude postojao, naša poseta svakako će se pretopiti u mutne legende. Nema nikakve potrebe da počinimo genocid - niti bismo ikad mogli naterati sebe da učinimo nešto tako užasno, ma iz kog razloga!"

Prvi put je Lark zavirio iza Lingine maske ironične smirenosti. Ili je duboko verovala u ono što govori, ili je bila zaista dobra glumica.

"Pa kako onda mislite usvojiti predrazumnu vrstu nađenu ovde? Ne možete valjda priznati da ste je pokupili na zabranjenoj planeti."

"Eto, konačno, jednog pametnog pitanja." Izgledala je kao da joj je laknulo. "Priznajem da to neće biti lako. Kao prvo, ta vrsta mora biti 'zasađena' u drugi ekosistem, i to ne sama nego zajedno sa simbioznim bićima koja su joj potrebna, i sa drugim dokazima da su ta bića duže živela kod nas. Onda moramo čekati poprilično dugo..."

"Milion godina?"

Osmeš Lingove se vratio, tanak. "Ne baš toliko dugo. Ima nekoliko elemenata koji rade u našu korist, znaš. Jedan je činjenica da na većini svetova biološki arhivi naprosto vrve od anomalija. Uprkos zakonskim odredbama protiv štetnog prelivanja vrsta, svaki novi zakupci, kad se doseljavaju na neku planetu, donesu gomile

svojih omiljenih vrsta biljaka i životinja, a sa ovima dođu i svakojaki paraziti i simbiotički. Pogledaj, na primer, glavere." Ona klimnu glavom ka glaveru kome je Beš ispitala mozak. "Sigurna sam da ćemo naći podatke o bar nekoliko drugih mesta gde su, u prošlosti, proticali slični geni."

Sad je na Larka bio red da se osmehne setno i kratkotrajno.

Ne znate vi ni polovinu istine o tome, pomisli on.

"I tako, vidiš", nastavi Lingova. "Neće biti mnogo važno ako rezidualna populacija ostane na Jijou, ako mi imamo dovoljno vremena da ponetu populaciju genetski modifikujemo, odnosno da veštački ubrzamo genetsku divergenciju. A to će se u svakom slučaju morati dogoditi u procesu Uzdizanja."

Znači, tako, pomisli Lark. Vi možete na kraju i odbaciti glavere, kao nedovoljno dobre, ali preurediti možda neku drugu od vrsta koje ponesete, i ostvariti lepu zaradu.

Štaviše, nećete se nimalo nervirati, jer ne vidite u tome ništa kriminalno.

"Rekla si 'nekoliko' elemenata."

"E, onaj drugi element je prava tajna." Njene crne oči se ozariše. "A sastoji se u jednoj vrsti naše veštine."

"Veštine?"

"Zapravo, veštine naših blagoslovenih pokrovitelja." U njenom glasu osetiše se tonovi dubokog poštovanja. "Rotheni su u tome velemajstori, znaš. Kao što dokazuje njihov dosadašnji najveći uspeh - ljudski rod."

Još jednom, dakle, pominjanje tog tajanstvenog klana kome su sve četvoro istražitelja iskazivali najveću odanost. U prvo vreme ljudi sa zvezda nastojali su da o tome ne govore konkretno, kasnije su rekli ime te rase, ali se Ling ogradila rekavši da se Rotheni ipak ne zovu stvarno tako. Vremenom su, u svakom slučaju, otkrivali sve više o tim navodnim mentorima ljudskog roda, kao da ih na to nagoni neodoljivi ponos.

Ili naprosto znaju da se nemaju čega plašiti jer neće imati ko da priča.

"Zamisli samo. Uspeli su obaviti Uzdizanje ljudske vrste u potpunoj tajnosti, ali su diskretno izmenili podatke u Institutu za

migracije tako da je naš matični svet, Zemlja, ostao nedirnut, na ugaru, neverovatnih pola milijarde godina! Čak su se postarali da njihovo rukovođenje bude tako blago i neprimetno da naši preci zadrže fantastičnu, ali korisnu opsenu da sami sebe uzdižu!"

"Zapanjujuće", reče Lark. Nikada do sad nije kod Lingove video takvo uzbuđenje. Želeo je da pita: kako je bilo moguće izvesti tako nešto? Ali to bi značilo da on nema poverenja u njene reči, a Lark je želeo da se dobri i otvoreni odnosi nastave. "Naravno, samouzdizanje je nemoguće", reče on da bi je podstakao da govori dalje.

"Sasvim nemoguće. To se zna još od legendarnih dana Praotaca. Evolucija može izgurati jednu rasu sve do predrazumnog stanja, ali za onaj konačni skok potrebna je pomoć neke druge rase koja je već uspela. Ovo načelo leži u osnovi životnog ciklusa svih rasa koje dišu kiseonik, svuda u pet galaksija."

"Pa zašto su, onda, naši preci verovali da su uspeli sami sebe da uzdignu?"

"Pa, znaš šta, oni najrazumniji oduvek su slutili da smo imali pomoć spolja. Time se objašnjava jačina osećanja koje se ispoljavaju kod većine religija. Ali pravi izvor naše sposobnosti da mislimo razumno ostao je nepoznat tokom glavnine vremena koje su skrivene ruke provele vodeći nas. Samo su Dakini - davni prethodnici naše skupine - znali od samog početka tu tajnu."

"Pa, zar i Tergenski savet..."

"Kaže se Teragenski savet." Njen glas postade neugodan. "Ona rulja imbecila koji upravljaju Zemljom i njenim kolonijama u ovim opasnim vremenima? Njihova zadrtnost neće uticati mnogo na tok događaja. Čak ni ova stvar sa 'Strikerom', koja je polovinu fanatika u Vaseljeni razbesnela do ludila, tako da sad urliču i zahtevaju da se to od Zemlje krvavo naplati, čak ni to neće dovesti do neke ozbiljnije nesreće, uprkos delovanju tih teragenskih budala. Zato što će se Rotheni pobrinuti da se sve dovede u red. Ne brini."

Lark nije brinuo. Ne u tim razmerama koje je ona počela pominjati. Ne do ovog trenutka. A to njeno 'ne brini' nije ga ospokojilo, naprotiv.

Mudraci su još pre nekoliko dana uspeli da uklope, iz većeg broja

takvih naznaka, sliku koja bi trebalo da znači da u pet galaksija postoji neka velika kriza koja je dovela do svojevrsnog vanrednog stanja. Tu se, možda, krilo i objašnjenje zbog čega su otimači gena upali na Jijo baš sad: koriste opštu uzbunu da učare nešto sitno za sebe, da ukradu i pobjegnu.

Šta je to mogao učiniti nejak i klan Zemljana, pomisli Lark, pa da izazove toliko uznemirenja?

Uz malo truda, on uspe da tu misao potisne iz svesti, bar privremeno, kao suviše ogromnu da bi se o njoj sada razmišljalo.

"A kada su Rotheni saopštili istinu vama... Dakinima?"

"Ranije nego što bi ti mogao pomisliti, Lark. Čak i pre nego što su vaši preci zaokrenuli svojim rasklimatanim zvezdanim brodom, podignutim sa nekog otpada, i doleteli ovamo, spustili tu kršinu na Jijo i time otpočeli još jedno svoje nerazumno i ludo kockanje sa sudbinom. Ubrzo posle ulaska ljudskog roda u međuzvezdani prostor, Rotheni su odabrali nekoliko muškaraca i nekoliko žena da budu primaoci otkrovenja. Odabrali su one koji su i do tada bili čvrsti u svojoj veri i spremnosti. Neki od tih ljudi ostali su na Zemlji da pomažu, tajno, u usmeravanju ljudske rase, dok su drugi otputovali da borave u sreći među Rothenima i da im tamo, u svemiru, pomažu u radu."

"U kom radu?"

Na njenom licu bio je izraz koji je Lark ponekad viđao kod ljudi koji se vraćaju sa hodočašća do Svetog jajeta, a imali su tu sreću da ih taj ogromni sveti kamen blagoslovi pevanjem, baš tada, svojih vedrih i spokojnih harmonija. Izraz osobe koja je upravo doživela jednu raskošnu veličanstvenost.

"Pa, zna se, to je rad na izbavljenju onih koji su se izgubili. I na negovanju onog što će možda uroditi plodom."

Lark se zabrinu da se upravo Lingova sad ne 'izgubi' u potpunom misticizmu. "Da li ćemo mi dobiti priliku za susret sa Rothenima?"

Njene oči bile su izvan žiže dok je razmišljala o dalekim vidicima prostora i vremena. Sad se okrenuše ka njemu i zablistaše oštro.

"Možda, neki od vas, ako budete imali sreće... Zapravo, moglo bi se dogoditi da imate mnogo više sreće nego što ste ikada i sanjali."

Implikacije ovoga što je rekla zavrtele su mu glavu. Da li je moguće da je mislila to što on misli da je mislila?

Te večeri, uz sveću, on proveri sve svoje proračune iz početka.

Po najboljim jijoanskim merenjima, zapremina zvezdanog broda bila je oko pola miliona kubnih metara.

Kad bismo, pomisli on, natrpali sva ljudska bića sa Jijoa unutra, ali tako da ih naslažemo kao smrznuta drva, na kamare - pa, možda bismo mogli svi stati unutra. Ali ne bi ostalo prostora ni za šta drugo.

Kad je prvi put obavio ovo izračunavanje, naum mu je bio samo da pokaže da su netačne glasine koje su širili neki mlađi Uri i Gheueni, po kojima su ljudski naseljenici Jijoa nadomak da se naprosto svi ukrcaju u brod i odlete u svemir. Lark je u tome uspeo: dokazao je da u brodu nema mesta za jednu takvu masovnu seobu ljudskih bića nazad među zvezde. Fizički nemoguće. Ne mogu se 'nabaviti karte'. Ili se bar ovim jednim brodom ne mogu odseliti svi.

Ali, pomisli on, ona je sad rekla 'neki od vas'.

Ovi bi mogli, pomisli Lark, da utovare stotine i stotine vuank-crva, dugojeda i glavera, i da ostane još mesta za nekoliko izgubljenih njihovih rođaka. Za one koji su dokazali svoju korisnost.

Lark je umeo da prepozna kad mu neko nudi mito.

Iako je veoma osuđivao svoje pretke što su došli ovde, ovu planetu je, ipak, voleo i znao je da bi odlazak doneo bol koji ne bi nikad nestao.

Pa ipak, pomisli on, da su stvari drugačije, poleteo bih kao iz topa ispaljen. A ko ne bi?

U pravu su zeloti, reče on sebi. Ni u jednog čoveka ne može se imati potpuno poverenje, u ovim vremenima. Jer svaki od nas može biti podmićen. Kupljen ponudom da ga promovišu u boga.

Nije imao, zapravo, nikakvu predstavu o tome šta zeloti smeraju. Ali je znao da smatraju da imaju pravo i slobodu da delaju kako god njima padne na pamet, bez traženja ičijeg saveta, bez odobrenja posustalih i neodlučnih mudraca. U zelotskom 'kabalu' učestvuje i nekoliko ljudskih bića, naravno; šta se može učiniti bez ljudske veštine i ljudskih starih znanja? Ali nijedno ljudsko biće nije pripušteno u onaj uži krug, gde se odluke stvarno donose.

Dakle, šta sam doznao? - pomisli on.

Spusti pogled ka praznom listu hartije. Nije on jedini izvor informacija; sigurno i mudraci, ali i zeloti, pružaju mnoge druge 'pipke'. Moguće je da je i Harulen jedan od obaveštajaca. Ipak, Lark je znao da će njegova reč imati određenu težinu.

Ako Lingova govori istinu, pomisli on, i ako zeloti u to poveruju, možda će otkazati svoju akciju, kakva god da je bila. Šta briga zelote da li će nekoliko glavera i kamenjaraca biti odneto sa ove planete, ako će uljezi ostaviti nas na miru, da živimo kao pre?

Ali šta ako Lingova laže? Zar ne bi u tom slučaju zeloti propustili, bez ikakvog valjanog razloga, svoju najbolju priliku za udarac?

Opet, pretpostavimo da niko ne poveruje Lingovoj, ali da ona stvarno govori istinu? Zeloti bi mogli napasti, neuspešno, ali ipak dovoljno opako da isprovociraju osvetu - upravo onaj postupak koga se bojimo, pomisli Lark.

Jednako radikalni i isključivi kao zeloti, ali na sasvim suprotnom kraju političkog spektra, bili su oni jeretici koji su otvoreno priželjkivali da budu uništeni, kao i da svi ostali pripadnici svih šest naroda Jijoa takođe budu uništeni. Neki apostatni Huniši i Uri, članovi Harulenovog društva, prizivali su to doba u kome će se desiti 'transcendentni kraj' - Uri zbog svoje vrele krvi, a Huniši upravo zato što se kod njih strasti zagrevaju sporo, ali kad se jednom razgore, zaustavljanja nema.

Ako naši ekstremisti zaključe da Ling i njena družina 'nemaju petlje' za genocid, pomisli on, možda će napraviti neku provokaciju da bi do genocida ipak došlo!

Ovo bi oni mogli uraditi uprkos tome što je on u svom govoru zatražio da šest naroda Jijoa nestanu putem kontrole rađanja, uz opšti konsenzus.

Postoji i ova zavera da ucenjujemo tuđine pomoću fotografija, pomisli on.

Iako je sam pomogao Bloru da načini jednu sliku, sada sa zapita da li ovi divljaci oko njega shvataju koliko je takav pokušaj ucenjivanja opasan. Možda smatraju da nemaju šta da izgube?

Lark se protrlja po neobrijanom licu. Oseti umor veći nego što bi odgovaralo njegovim godinama. Baš je umršena ova naša mreža,

pomisli on.

Liznu vrh pera, zamoči ga u mastilo i poče pisati.

NEZNANAC

Na ovom mestu dođe mu da se smeje. Na ovom mestu dođe mu da plače.

Toliko knjiga - eto, čak se setio i te reči - leži naslagano na policama koje se prostiru u visinu i širinu svud oko njega. Red za redom, a mnogi redovi zaokreću oko uglova ili odlaze uz spiralne rampe. Knjige, ukoričene u štavljenu kožu nekih neznanih životinja, knjige koje ispunjavaju vazduh čudnim mirisima. Naročito kad on sa police uzme neku knjigu nasumce, otvori je malo i udahne isparenja hartije i mastila.

Postupak koji uzdrma nešto u njemu i počne uzdizati njegove uspomena sa muljevitog dna, delotvornije nego išta drugo još od kad je došao svesti.

Najednom se on seća jedne radne sobe u kojoj je postojala polica sa knjigama nalik na ove. Bila je to njegova soba, a on je bio vrlo mlad... a to mu vraća opip i elastičnost papirnih listova sa šarenim, blistavim slikama. Odrasli nisu mnogo koristili knjige, priseća se on. Odraslina je potrebno stalno sevanje i treštanje njihovih mašina. Mašina koje ti se obraćaju, ali govore brže nego što je dete sposobno da prati, ili bacaju treperave zrake pravo u tvoje oko, ispunjavaju ga činjenicama koje nestanu čim trepneš. To je bio jedan od razloga zbog kojih je voleo čvrsto obećanje hartije - sa koje tvoja omiljena priča neće nestati kao dim, niti se ugasi kao na info-ekranu.

Još jedna slika iskače iz detinjstva - on drži majku za ruku i oni se šetaju po nekom javnom mestu na kome ima mnogo ljudi koji su značajni i imaju vrlo mnogo posla. Na nekoliko zidova su police sa knjigama, visoke do plafona. To prilično liči na ovo što je sad oko njega. Velike knjige, bez slika, prepune mrljica koje se ne pokreću. Prepune reči, ničeg drugog. Gotovo niko više ih ne čita, objasnila je njegova majka. Ali su, ipak, značajne, kao dekoracija koja oblaže mnoga mesta što su ljudskoj rasi važna ili čak sveta.

Podsećaju na nešto... na nešto čega se on ne može setiti baš

sad. Ali svakako je bilo nešto važno. On zna da je tako.

Strpljivo čeka da dve žene, Sara i Arijanafu, završe svoje sastanke i vrata se po njega. Tek da mu prođe vreme, on crtko po jednoj beležnici od papira koji je tako bogat da maltene sija iznutra. Prvo usavršava svoje skice pojedinih delova brodske parne mašinerije, onda pokušava da uhvati avetinjske perspektive ove kamene pećine u kojoj su podignute ove čudne drvene zgradice zaklonjene od neba... a krov pećine poduprt neverovatnim, masivnim kamenim stubovima.

Sad se lakše priseća nekih imena. Zna da je 'Priti' ime ove majmunice koja mu donese vrč pun vode, pa proveriti zavoj na njegovoj glavi da bi se uverila da je i sad čvrst. Onda njene šake počnu da lepršaju i plešu ispred nje, a posle i njegove šake počnu da čine isto. Prizor koji on gleda zapanjeno, jer niti šta razume, niti uopšte želi da se to dešava. Moglo bi biti i zastrašujuće... ali Priti se široko isceri, pljesne šakom po svom kolenu i odkrešti neki svoj veseli šimpanzovski smeh koji pokazuje da je razumela.

On je sav srećan što se njoj svideo taj njegov ispričani vic. Samo malo ga čudi i nervira zašto njegove šake nisu našle za shodno da i njemu objasne šalu.

Pa, šta se tu može. Njegove šake, izgleda, znaju šta rade, a on nalazi neko zadovoljstvo u njihovom radu. One sad hvataju olovku još jednom, a on pušta da vreme promiče sasvim zaboravljeno, svim silama pazi samo na vrh olovke, liniju, nagib, senku. Kad se Sara vrati po njega, on će biti spreman za sve moguće dalje događaje.

Možda će čak naći načina da spase nju i njen narod.

Možda je to rekao, pokretima šaka, majmunici Priti, maločas.

Ako jeste, nikakvo čudo da se Priti nasmejala sa onoliko neverice i podozrenja.

Sedamnaesti deo: KNJIGA MORA

Ako nađete stazu iskupljenja
ako novi usvojitelj stigne,
ako vas iz blata digne,
biće vam to spasenja put.
Moraćete biti poslušni
i verni novim mentorima,
u novim uslovima,
klijenti smerni.
Postajaćete značajniji, malo-pomalo,
usvojićete jednom i vi nekog
pod svoje okrilje uzećete one
kojima je do toga stalo.
Dugo će vreme proći, a tada
počeće nova faza,
zov jednog novog prelaza,
ka novoj ćete svetlosti poći.
Umorni, stari, dokazano
vredni, ugledaćete na horizontu
treptaj kao fenjer na mostu
primećen i imenovan odavno.
To je Mamac. Zovu ga i Zov.
Ne vide ga rase mlađe, ali
starija rasa ga nađe
i ukrca se u poslednji čun.
I nestane.
To je transcendencije vrh,
neko kaže; našli su Stazu!
A drugi vele: nisu, ovi vas lažu,
to je bila samo smrt.

Spis Sudbine

ALVINOVA PRIČA

Jedna stvar uvek mi je padala u oči u načinu na koji se priče pričaju na engleskom - i na svim ostalim zemaljskim jezicima koje sam učio - a to je problem održavanja 'napetosti'.

Neki ljudi, takozvani 'autori', u dvadesetom i dvadeset prvom zemaljskom veku dobro su vladali time. Dešavalo se meni da i po tri uzastopne noći ostanem budan, ponesen nekom pričom Konrada ili Kanina. Ali otkad mi je palo na um da možda i ja postanem pisac, muči me pitanje kako su ti drevni to postizali.

Evo, uzmite za primer ovu pripovest koju ja u poslednje vreme kako-tako piskaram, kad god mi se ukaže prilika da sa beležnicom legnem na ovu tvrdu palubu. Beležnica je na sva četiri ugla veoma pohabana, što nije ni čudo s obzirom na to kuda sam je sve vukao i povlačio. Slova u njoj su huniški velika i trapava; pišem ih izgrizenom olovkom koju stisnem u pesnicu. Od samog početka ja ovu pripovest govorim u 'prvoj osobi' kao 'dnevnik'. Ali ubacujem svakojake dobre fore koje sam pokupio iz čitanja mnogo čega drugog, tokom mnogo godina.

Zašto prva osoba (ili, kako još kažu, 'prvo lice')? Pa, prema Andersonovom udžbeniku 'Dobra književnost', to je jedan takozvani 'glas' koji čitaocu stavlja na uvid jasnu i čvrstu, pazite sad: 'tačku gledanja'. Ali da bi moju knjigu razumeo jedan Treki, morala bi da mu/im se prevodi.

Međutim, nevolja sa romanima i pričama u prvom licu jednine jeste u tome što, bez obzira na to da li su istiniti ili izmišljeni, otkrivaju na samom početku da je glavni junak ostao živ.

Iz tog razloga, kroz sve ove dogodovštine koje sam već ispričao i koje ću tek ispričati, vi, koji sada čitate ove moje memoare (nadam se da ćete čitati tek kad dođem u priliku da ih iz početka prepisem i sredim, da platim nekom ljudskom stručnjaku da mi sredi gramatiku, i, naravno, da ih dam na lepo štampanje) znate i znaćete da sam ja, Alvin Hf-vajuo, od majke Mu-fauvg i oca Joug-vajuo, rodom iz luke Vufon, neustrašivi istraživač prve klase, naprosto morao izići živ iz frke koja je opisana, sa barem jednim celim mozgom, jednim okom, i

jednom rukom neophodnom da bi se to sve i zapisalo.

Bivalo je da ležim budan u noći i pokušavam smisliti neki način da se, možda na nekom drugom jeziku, ovaj problem prevaziđe. Postoji, na primer, u galaktičkom sedmom jeziku jedan 'pogodbeni otklon', ali on ne radi u 'prošlom eksplicitnom' vremenu. A postoji i 'deklinacija kvantne nesigurnosti', u bujurskom dijalektu galaktičkog trećeg, ali je naprosto suviše uvrnuta. A i za koga da pišem na nekom takvom jeziku? Hakica je jedina osoba koju znam, a koja ume da čita galaktički treći; dobiti pohvale od nje bilo bi, međutim, kao poljubiti svoju sestru.

U svakom slučaju, vode Procepa bile su zapenušene na onom mestu na kome sam prekinuo pričanje. Senka stene Terminus, u obliku sekire, pružala se daleko preko okeana. Doboši su se okretali, a sa njih su vitlali otkinuti krajevi kabla i obeju cevi. Bio je to ostatak energije oslobođene u malopredašnjoj katastrofi.

Bilo je vrlo lako dočarati sebi sliku onoga što se dogodilo sa 'Snom Vufona', našim malim plovilom za istraživanje tajni dubina. Mada nisam želeo, naprosto sam morao zamišljati šta se dole dešava. Naša šuplja drvena cev tone; sva četiri točka vrte se u prazno, izbočeni stakleni pramac je polomljen. Tone 'San', tumba se i vuče za sobom u crne dubine svoj deo otkinutog kabla i obeju cevi. I Ziza odvlači malog Trekija koji je tek trebalo da odraste i dobije nekoliko dodatnih 'uštipaka' da bi bio potpuna ličnost. Sve to odlazi u propast.

I kao da tolika nesreća nije dovoljna, pala nam je i mala Hufu, naša maskota, životinja koju smo voleli; zbacio ju je kran koji se onako propinjao. U padu je cičala i tumbala se, a onda je njeno majušno crno telo nestalo u vodama Procepa. Kao što bi rekao onaj drugi Hak, Hakicin imenjaka na Zemlji - Haklberi Fin: "Nije bio prizor srećan, a ni taličan."

Onda je prošlo dugo vreme, a mi smo svi samo zurili. Mislim, šta smo i mogli? Zaćutali su čak i demonstranti iz luke Vufon i iz Doline. Možda je neko od njih likovao zbog nesreće koja je zadesila nas jeretike, ali niko nije bio toliko glup da to pokaže.

Posle nekog vremena odmakli smo se od ivice. Kakvog smisla

ima piljiti u jedan savršeno gladak grob?

"Povuci kavl i cevi", komandovala je Urdonol. Uskoro se doboši zavrteše samo koliko je bilo potrebno da na sebe namotaju otkinute krajeve onoga što su do pre samo nekoliko dura odmotavali sa tako puno nade. Tada je pun, grleni bariton uzvikivao dostignute dubine, sa puno poleta; sada, ništa od toga. Tek sada smo došli u priliku da pažljivo, na miru, pogledamo kako izgleda otkinuti kraj kabla. Sa njega je voda curila kao limfa iz rane na trečkom pipku. Znete ono kad Trekiju visi pipak, ranjen, i 'krvari' limfom. Videlo se da je metal na mestu prekida kabla sav razjeden. Nabaciše taj kraj tačno pred nas, na liticu.

"Dejstvo kiss-seline!" uzviknu Ur-rona šokirano. Od besa je počela da šišti u govoru. "Savotažžža!"

Urdonol kao da nije htela da toliko brza sa zaključcima kao starija urska tehničarka koja je neutešno mahala i vijala izduženom glavom na dugačkom vratu, pokretima zmijski gipkim. Gledala je naizmenično gomilu demonstranata na obali, pa izjedeni kraj kabla, i tako stalno. Njena mračna sumnja bila je jasna, i nedvosmisleno usmerena ka ovima što su sa obale blenuli u našu tragediju.

"Bežite vi odatle!" povika Hakica besno i zakotrlja se ka demonstrantima, tako žestoko da kamenčići poleteše ispod njenih točkova. U poslednjem trenutku skrenula je da ne bi pregazila nožne prste nekoliko ljudi i Huniša. Oni uzmakoše nervozno. Čak i dve-tri crvene 'krabe' pomakoše unazad svoje oklopljene, štipaljkaste noge, uzmakoše korak-dva, pre nego što se prisetiše da besna G'kekica koja maše očnim stabljikama nije velika fizička pretnja za Gheuene. Počeše nastupati ka njoj, šištati, pa i škljocati štipaljkama.

Štipko i ja pohitasmo da se nađemo uz nju. Moglo je svašta da bude, ali onda za nama pođe i čitava horda velikih sivih Gheuena iz Kovačnice na planini Guen, kao i nekoliko njihovih robusnih koleginica Urkinja; neki u tom našem društvu nosili su močuge, očigledno voljni da Hakicin zahtev podrže ljutitom silom. Rulja uvide kako stvari stoje, okrete se i ode sa našeg radilišta, u pravcu njihovog improvizovanog 'logora'.

"Dripći jedni!" psovala je Hak za njima. "Grozne džikaste ubice!"

Po zakonu to nisu, pomislih ja, iako sav otupeo od šoka. Hufu nije

bila građanka Nagiba. Strogo uzev, ni mali Ziz to nije bio. Čak nisu imali ni neki počasni status, kao glaveri ili pripadnici svake vrste kojoj pretilo izumiranje. Prema tome, to što su ubijeni ne znači da se, zakonski gledano, dogodilo ubistvo.

Ali jeste se dogodilo nešto veoma slično, bar po mom računanju. Počeh stiskati šake, osetih da se nešto premešta u mojim leđima, pod uticajem hormona za borbu. Huniška ljutnja nailazi sporo, ali kad se razbukti, vrlo teško se gasi. Pomalo se uplašim sada, kad razmišljam kako sam se u tim trenucima osećao. Doduše, mudraci kažu da ono što osećaš nije zlo, nego zlo može biti samo ono što, ponet osećanjima, učiniš.

Posle smo ćutali. Mislím da smo jedno vreme naprosto tugovali. Onda Urdonol i Ur-rona počеше da se raspravljaju o tome kakvu poruku da pošalju Urijeli.

Tog časa u jamu naše tuge probi se jedan oštar zvižduk, koji je nastao negde iza nas, bliže moru. Okrenuli smo se i videli Štipka koji je hrabro balansirao na samom rubu provalije i zviždao pomoću tri nožna ventila (iz kojih je izletalo i ponešto prašine), a sa dve noge nam davao znake da pridemo bliže.

"Gledajte-ajte-ajte!" počе on govoriti iz tri ventila, ali ne sasvim jednovremeno, što je davalo utisak mucanja. "Hak, Alvine - brzo-zo-zo!"

Hak je posle tvrdila da joj je već tog trena bilo jasno šta je Štipko video. Pretpostavljam da je, kad se gleda unazad, očigledno šta je jedino mogao biti razlog za takav poziv. Ali u onim trenucima meni ništa nije bilo jasno. Pitao sam se zašto je Štipko toliko uzbuđen. Kad sam stigao do ruba provalije, mogao samo da blenem u ono što je iskočilo iz trbuha Procepa.

Naš batiskaf! Naš divni 'San Vufona' plovio je normalno, maltene spokojno, u blistavom suncu. A na njegovim zaokrugljenim 'leđima' sedela je mala crna prilika, mokra od glave do repa. Nije trebalo imati g'kekijevski vid pa primetiti da je naša mala nurkinja jednako zapanjena što je živa koliko i mi što je vidimo. Ona nekoliko puta 'zalaja' u znak protivljenja zbog svega što se desilo; to dopre do nas dosta utišano.

"Ali kako..." počе Urdonol.

"Jasno je kako!" prekide je Ur-rona. "Valast se otkaćio!"

Ja žmirnem nekoliko puta.

"A, balast!" kažem, čim shvatim. "Hr-rm, da. 'San' može da se održava na površini ako se balast otkaći. Međutim, nije bilo posade koja bi oslobodila kopče, osim..."

"Osim Ziza!" dovrši Hak moju misao.

"Nedovoljno objašnjenje", reče Urdonol na galaktičkom drugom. "Mali džep vazduha u našem brodu bio bi (svakako, ubedljivo) nedovoljan s obzirom na onoliki komad kabla koji je težak (traga za dubinom) i koji bi vukao na dno."

"Hr-rm, mislim da vidim šta je dalo dodatni uzgon", rekoh ja, zaklanjajući oči obema šakama od prejakog sunca. "Kaži ti meni, Hakice, koja ono... stvar... okružuje batiskaf?"

Naša prijateljica sa točkovima dođe do samog ruba i rizično se zanjaha na njemu, razmičući dva oka sasvim u širinu, a treće oko uvis, tek onako, za dobru meru. "Izgleda kao neki naduvani balon, Alvine. Kao neka debela cev ispod i uokolo batiskafa. Kao pojas za spasavanje. Oblikom je kruž... Ziz!"

To sam i ja mislio. Bio je to jedan trečki torus, naduvan ogromno, daleko više nego što bi iko od nas pomislio da je moguće.

Svi se okrenusmo i zagledasmo u Tjuga, majstora mešavina sa planine Guen. Ovaj Treki, sasvim odrastao, sad se strese i ispusti iz sebe jedan obojeni oblačak koji je mirisao na smanjenje napetosti.

"Mera predostrožnosti. Koju sam/mo smislio/li, posavetovavši se sa gospodaricom Urijel. Pojas za spasavanje, ali delotvornosti nepoznate, neoprobane. Drago mi/nam je što sam/smo vlenovali uspeh. Ovi prstenovi, i oni ispod njih, očekuju veliko radovanje najnovijim događajima. Uskoro, u retrospektivi."

"Drugim rečima-ćima", objasni Štipko, "nemoj da blenete svi kao glaveri na suncu. Idemo da ih izvučemo-ćemo-ćemo!"

Osamnaesti deo: KNJIGA NAGIBA

Legende

Priča se da su ranija pokolenja tumačila Spise na sasvim drugačiji način nego mi danas, u našoj modernoj Zajednici.

Nesumnjivo je svaki novi talas doseljavanja donosio na Nagib novu krizu vere, krizu iz koje su naša verovanja izlazila preustrojena, izmenjena.

U prvi mah, svaki dolazak donosio je nove, kratkotrajne dobitke, zato što su pridošlice imali u svom brodu božanske alate iz pet galaksija. Zadržavali su te alate neko vreme, u razmacima koji su iznosili od nekoliko meseci do više od osam godina. Ovo je pomoglo svakoj doseljenoj rasi da uspostavi čvrsto uporište za svoje potomke. Tako su ljudi ukopali svoje uporište u jednu planinu i nazvali ga Biblos, Huniši su uspostavili svoju vlast na ostrvu Hauf, a G'keki na Dudenskoj visoravni.

Ali svako je znao i nezgodne strane takvih dolazaka: početna populacija vrlo je malobrojna i vrlo malo zna o tome kako se uspostavlja nov, primitivan oblik postojanja na nepoznatom svetu. Čak i nadmeni sivi Gheueni priznali su da moraju prihvatiti izvesna načela ili se suočiti sa 'vendetom' svih ostalih rasa zajedno. Potpisana je Povelja izgnaništva, koja je postavila pravila o kontroli populacije, sakrivanju, očuvanju Jijoa, i o načinima postupanja sa otpadom. Temeljna pravila tako određena na snazi su i danas.

Lako je prevideti da su neke druge stvari rešene tek posle ubitačne borbe između rasa.

Na primer, ogorčeni otpor ponovnom uvođenju metalurgije, koje su zahtevali urski kovači, bio je samo delimično zasnovan na želji Gheuena da zaštite svoj monopol u oblasti alata. Mnogi Huniši i Trekiji iskreno su verovali da uvođenje takve inovacije predstavlja svetogrđe. Do današnjeg dana ima na Nagibu nekih koji neće ni da pipnu prekovani bujurski čelik niti da dopuste da bude unet u njihova sela ili njihove domove, ma koliko puta mudraci proglasili da je bezbedan za 'privremenu' upotrebu.

Primer za još jedno zaostalo verovanje jesu oni puritanci koji preziru knjige. Iako niko ne može ništa zamerati hartiji - koja se raspada lako i dobro, i na kojoj se uvek iznova moraju štampati Spisi - postoji jedna disidentska manjina koja smatra da blago u Biblosu jeste, u najboljem slučaju, primer oholosti i taštine, i prepreka na putu ka blaženom neznanju. U ranim danima ljudskog prisustva na Jijou, takva osećanja iskorišćavali su neki Uri i Gheueni za potpirivanje neprijateljstva prema ljudima - sve dok Uri, veliki kovači, nisu otkrili da im izlivanje metalnog štamparskog sloga donosi lepe prihode; posle toga, sklonost prema knjigama proširila se nezadrživo kroz Zajednicu.

Začudo, ponajmanje su se zadržale posledice najnovije krize vere. Da nije pisanih izvora, teško da bi iko poverovao u to da je pre samo sto godina bilo na Nagibu mnogo onih koji su se gadili i plašili novopristiglog Svetog jajeta. A istina glasi da je u to doba bilo čak i ozbiljnih poziva da ga esnaf eksplozera uništi! Da razori taj kamen koji peva, da on ne bi odao prisutnost naše civilizacije ili, još gore, skrenuo šest jijoanskih naroda sa staze kojom su trijumfalno otišli glaveri.

'Ono čega nema u Spisima, ne može biti sveto.'

To su oduvek tvrdili pravoverni, od pradavnih vremena pa do danas. A priznati valja - u Spisima se ne pominje divovsko, sveto kameno jaje, niti išta makar i izdaleka nalik na njega.

RETI

Mračno, memljivo, zagušljivo.

Pećina se nije svidela devojci Reti.

Mora biti da joj srce ovako gruva zbog vazduha, ustajalog i prašnjavog. Ili zbog bolnih ogrebotina na nogama, posle skliznuća niz krivudavu udubljenu putanju u ovaj groto, iz tesnog ulaza u buom obrasloj pukotini u zemljištu.

Ili se ona tako trza zbog načina na koji oblici kao da se natiskuju, odasvud, ka njoj. Svaki put se Reti hitro okrene, sa pozajmljenim fenjerom u ruci, i za te senke koje su puzale ka njoj pokaže se da su samo grumenovi hladnog, mrtvog kamena. Ali neki glasić kao da govori: da, to se svaki put tako pokazalo... do sada! Ali iza sledeće okuke može čekati pravo čudovište.

Ona stisnu vilice i odbi to da sluša. Ko god kaže da se ona uplašila, taj je lažov!

Zar se ovako šunja noću po mraku osoba koja se plaši? - pomisli ona. Zar uplašena osoba radi sve ono što su joj velike, debele poglavice šest naroda Jijoa naredile da ne sme?

Jedan teret migoljio se u torbi na njenom opasaču. Reti podiže preklopac torbe, obložen krznom, i pogladi to stvorenje koje se mrdalo unutra. "Ne plaši se, Jii. To je samo velika rupa u zemlji."

Uzana glava i zmijasti vrat izviše se prema njoj; tri oka svetlucala su u blagoj svetlosti fenjera. Glasić zacijuka, buneći se.

"Ne jii plaši! Mrak dobro! U ravnici, mali muško-Ur voli sakrije u jazbinu duboko, dok ne nađe topla žena!"

"Dobro, dobro. Ne kažem ja..."

"Jii pomogne nervoz ženi!"

"Vidi, vidi. Kome ti kažeš da je nervozan, ti, mali..."

Reti začuta. Možda je bolje pustiti Jii da ima utisak da je potreban i koristan, ako će to pomoći da suzbije sopstveni strah.

"Jao! Ne tako jako", reče mužjak. Odjeci njegovog 'Jao' otploviše i počеше se vraćati kroz crne hodnike. Reti odmah popusti stisak ruke i pogladi nakostrešenu grivu Jii. "Izvini. Vidi, kladim se da smo blizu; zato hajde da ne pričamo mnogo, a?"

"A. Jii ćuti. Žena isto!"

Reti stisnu usne. Ali njena ljutnja začas se preokrete u želju da se smeje. Ko god je ikad rekao da mužjaci Uri nisu pametni, svakako je propustio da se susretne sa ovim njenim 'mužem'. Jii je čak, poslednjih dana, počeo menjati svoj naglasak, da bi govorio što sličnije njoj.

Ona podiže fenjer i nastavi da se provlači kroz krivudavu pećinu, okružena iskričavim grudvama čudnih mineralnih formacija koje su sa svojih bezbrojnih svetlucavih faceta odražavale svetlost njenog fenjera. Mogla je ona to sve i razgledati, sa zanimanjem - jer zaista je bilo lepo - da nije bila opsednuta željom da se domogne jedne stvari, samo jedne. Koja je njoj i pripadala, bila njeno vlasništvo, neko vreme, i koju je sad opet morala uzeti.

To će biti moja karta za putovanje sa ove grudve blata, pomisli ona.

U prašini su ostajali otisci njenih stopala, činilo se - prvi takvi ikada nastali ovde; to ne bi bilo veliko čudo, jer samo Gheueni, i vrlo mali broj ljudskih i urskih bića, imaju sklonost ka podzemnim putovanjima; a ovaj tunel je tako uzan da samo neko sitan, kao što je Reti, može uopšte proći.

Uz malo sreće, tunel bi je mogao dovesti do znatno veće pećine. Nekoliko puta je videla kako Lester Kembel ulazi tamo. Retina glavna zaokupljenost u poslednje vreme bila je da se šunja za Lesterom Kembelom, a istovremeno da izbegava jednu skupinu osujećenih muškaraca i žena koji su želeli da ona njih prevede preko planina, na istok. Kad je pouzdano utvrdila gde Kembel provodi svoje večeri, poslala je Jii u izvidnicu, da se gura kroz žbunje i travuljine u širokom krugu oko Lesterove pećine, u traganju za nekim ulazom u podzemlje. I stvarno, mali Ur je našao ulaz, bez ikakve straže ili zaštite, u ovaj podzemni hodnik, daleko od neposrednog, 'zvaničnog' ulaza u Lesterovu pećinu koji je bio pod jakim stražom.

Mali je već dokazao da je prilično koristan. Na Retino iznenađenje, ispostavilo se da bračni život nije tako loš, samo kad se navikneš.

Nova tesna provlačenja i izvijanja. Ponekad je morala da ide postrance, ili da klizi nizbrdo niz tesne 'kanale' nalik na tobogan. Jii

se bunio kad god se našao jače pritisnut. Reti je čula, daleko iza barice slabe žute svetlosti fenjera, tihe kristalno jasne zvuke vode koja kaplje u crna podzemna jezerca i tako, malo-pomalo, vaja čudne podzemne oblike od sirovih mineralnih sokova Jijoa. Ali je na svakom koraku morala da se bori protiv nekog stezanja u prsima; trudila se da prenebregne svoju napregnutu maštu, koja joj je dočaravala da je ovo provlačenje kroz utrobu neke ogromne zaspale zveri. Kroz kamenu matericu koja bi svakog trena mogla da se zatvori odasvud, da onemogući izlaz, a onda da je smrvi u prah.

Uskoro se krivudavi prolaz toliko suzio i snizio da je Reti samo puzeći mogla dalje. Pre nego što se u to upustila, poslala je muža napred, da on izvidi može li se tu proći ili ne, a ona je gurnula fenjer najviše što je mogla napred, da mu osvetli put.

Jiiova malena kopita kuckala su po krečnjaku koji je bio sav zasut svojim sopstvenim sitnim krhotinama. Uskoro Reti začu dobrodošli promukli šapat.

"Je dobro! Rupa širi bude veća. Ajde žena brže!"

Taj njegov prekorni ton umalo da navede Reti da prezrivo frkne - što ne bi bila dobra zamisao, s obzirom na to da su njen nos, obrazi i usta bili nadomak sloja vlažne prašine. Ona poče izvijati svoje telo da bi savladala prvu krivinu ispred sebe, i najednom oseti, bez ikakve sumnje, da su se zidovi prolaza pomerili.

Priseti se šta joj je govorio o ovoj oblasti Lark, Dverov brat, kad ju je vodio onim prilaznim putem do Livade okupljanja, pored dimećih sumpornih fumarola. Govorio joj je da je to 'zemlja zemljotresa', i to tako kao da je to dobro!

Uvijala se brižno, ležeći tako u kamenom procepu.

Oseti da se zaglavila kukovima.

Uhvaćena sam! - pomisli ona.

Poče se bacakati. Pomisao da ostane ovako zarobljena navede je da zaječi bolno i očajno. Udari kolenom o kamen; bol ogroman. Navali se planina na nju!

Stiže da udari i čelom o kamen, i sevovi bola proleteše kroz njeno vidno polje koje se smračivalo. Fenjer, u kome je unutra bila samo jedna sveća, još je grčevito držala, ali on je iz nekog razloga jako lupkao o kamenje i malo je nedostajalo da se prevrne.

"Polako žena! Stoj kaže!"

Ove reči odbile su se od izvijenog ogledala njene panike. Reti nastavi da se rve uporno sa hladnim kamenom, da stenje i potiskuje uzaludno...sve dok...

Sve dok ne oseti kako je nešto kvrcnulo u njoj. Najednom se opusti i ostade da leži mlitavo, pomirena sa sudbinom: neka joj planina uradi šta god hoće.

Nekoliko trenutaka potom, zidovi, kao nekim čudom, prestadoše da se pokreću. Ili se to, možda, njoj sve samo činilo...?

"Bolje sad? Dobro-dobro. Sad malo leva noga... leva. Ne, ne. Leva.. E. Dobro. Sad stane. Sad prevrne na. Ovam. Doooo-bra žena!"

Njegov glasić bio je dobačeni konopac za koji se držala kao davljenica, tokom tih nekoliko dura - tokom te večnosti - koliko je bilo potrebno da se iskobelja. Konačno se stisak kamenog prolaza olabavio, i ona kliznu nih jedan mali peščani nasip, tečno, pokretom fluidnim kao da se rađa.

Diže pogled i vide Jiia koji je obojke držao fenjer, a sa obe prednje noge kleknuo da bi bio bliže njoj.

"Dobra hrabra žena! Nema nikad nigde nijedna takva!"

Ovog puta Reti se nije mogla uzdržati. Pokri usta i lice obema šakama, ali smeh naprosto pobeže iz nje i poče odskakivati od spiralno naboranih zidova. Pročešljan stalaktitima, vrati se kao stotina blagih odjeka njene radosti što je živa.

Mudrac je mudrovao o njenoj ptici.

Virio u pticu odavde-odande, pa črčkao nešto po beležnici, pa čuškao malo jednom sjajnom alatom.

Reti je kipela od besa. Ta zlatna i zelena mašina je njena. Njena! Ona ju je gonila od južnih močvara, pa preko Rimerskih gora, i otrgla od pohlepnog mulk-pauka, ona je osvojila tu pticu, svojim znojem, patnjama i snovima. Ona treba i da odlučuje ko će i da li će pticu proučavati.

Uostalom, šta može jedan divljak, šaman, postići sa svojim primitivnim staklenim lupama i sličnim sredstvima? Alati koji sad leže raspoređeni po radnom stolu ispred Lestera, oko ptice, mogli bi

možda ostaviti utisak na onu staru Reti, onu koja je mislila da je Dverov lovački luk čudo tehnike. Sve je drugačije sada posle njenih susreta sa Beš, sa Ranom i drugim zvezdanim ljudskim bićima. Sada ona zna: koliko god se pravio važan i lagao, Lester Kembel je isto što i Jes, Bom ili ma ko drugi od onih imbecila u Sivim brdima. Svi su oni hvalisave budaletine. Siledžije. Grabljivci: večito grabe ono što nije njihovo.

Pod blistavim sjajem uljne svetiljke sa ugrađenim ogledalom, Kembel poče da prevrće listove neke knjižurine. Listovi su pucketali kao da ih odavno niko nije otvarao. Reti nije mogla dobro videti sadržinu sa svoje osmatračnice; čučala je, naime, u jednoj pukotini u stenama, visoko na zidu pećine. A i kad bi bila sasvim blizu, opet ništa ne bi mogla da pročita, iz jednostavnog razloga što je bila nepismena. Ali je ipak videla da na većini stranica glavninu prostora zauzimaju ne reči, nego nekakvi crteži preko kojih kao da su prebačene 'rešetke' od ukrštenih linija. Nijedan crtež nije mnogo ličio na pticu.

Hajde, Jii, gde si, pomisli ona. Računam na tebe!

Znala je da će ovo biti veoma rizično. Mali mužjak ju je uveravao da će umeti i moći da izvede celu stvar, ali šta ako se izgubio dok se šunjao na drugu stranu pećine? Šta ako je zaboravio šta treba da kaže? Reti će pobesneti ako se malome nešto desi!

Kembelova pomoćnica ustade i ode iz pećine, možda poslata da obavi neki kratkotrajan posao, a možda i da ode na spavanje. U svakom slučaju, ovo je bio savršen trenutak. Hajde, Jii! - pomisli ona.

Posle onolikog puzanja kroz mračne hodnike, u stalnom strahu da će se mala sveća u fenjeru ugaziti, Reti zaključila da je svetiljka na mudračevom stolu i prejaka: bole oči. Ona je, mada veoma nerado, ugazila sveću u svom fenjeru pre nego što je prepuzila poslednjih nekoliko metara, da sjaj ne bi privukao nečiju pažnju. Sad se pokajala. Šta ako budem morala da odstupam istim putem kojim sam došla? - pomisli ona. Ne bi mogla sakupiti snagu volje da ponovi tako nešto. Ali ako ne bi imala kuda, ako bi je neko gonio...?

Na nesreću, nije imala čime da ponovo upali sveću.

Možda je trebalo da naučim kako se koristi ta njihova 'mala šiba', pomisli ona; ovi Nagibari se prave važni zato što imaju te svoje

'šibice'.

Pokazao je njoj Dver kako se to radi, pokazala je kasnije i Ur-jah, ali kad plamen 'šibice' kresne, to na Reti ostavi tako jak utisak da ona naprosto ne obrati dovoljno pažnje ni na šta drugo. Za sve to bili su, naravno, krivi Jes i Bom koji nisu voleli da žene kontrolišu neku svoju vatru.

Ali im vatra veoma dobro dođe da nekoj ženi naprave opekotine i ožiljke, zar ne? - pomisli ona ljutito. Dodirnu lice. Mogla b' se ja i vratit jednog dana, Jes, pomisli Reti. Mogla b' donet jednu drugu vrstu vatre.

Uđe još jednom u svoju omiljenu fantaziju: ona odleće sa zvezdanim narodom da živi na njihovoj matičnoj zvezdi. Ah, dobro, u prvi mah kao njihova maskota ili miljenica, maltene kućna životinja. Ali samo kad ona dobije dovoljno vremena! Naučiće sve što je potrebno da bi se uzdigla, i postaće, jednog dana, toliko značajna da...

Da će neki od velikih rothenskih prinčeva staviti jedan brod - ili flotu! - njoj na raspolaganje. A ona će zapovediti: natrag na Jijo.

Kakva radost, zamisliti izraz na nadmenom, ali zgodnom licu onog Jesa, kad se nebo nad Sivim brdima zatamni u podne, i kad on začuje njene reči kao grmljavinu odozgo...

"Ti jaka pamet ljudski gospodin?"

Ovaj cijukavi glasić vrati je u sadašnjost. Ona pogledom potraži dole - i vide Jii kako nervozno kaska blizu jedne noge stolice Lestera Kembela.

"Hm? Šta je to?" upita Kembel i odgurnu se od stola; stolica škripavo pođe unazad, a Jii odskoči. Mudrac poče zbunjeno piljiti na sve strane.

"Poruka za mudar! Od mudra baba Urkinja! Ur-jah!"

Kembel sad spusti pogled, u prvi mah zapanjen, onda zainteresovan, zaintrigiran.

"Da, maleni? A kako si se ti provukao pored straže?"

"Straža pazi za opasno. Ništa malog Jii. Mali Jii opasan?"

Maleni Ur se nasmeja, oponašajući Retino nervozno kikotanje. Ona se ponada da Kembel neće primetiti tu sličnost.

Mudrac, uozbiljen, klimnu glavom. "Pa, valjda nisi. Osim ako te

neko naljuti, prijatelju moj, što ću se ja truditi da ne učinim. Dakle, da čujem, kakva je to poruka u ovo doba noći?"

Jii malo zaplesa kopitima i uzdiže obe ruke dramatično. "Hitno priča-priča. Gleda mrtvu pticu posle! Ide kod Ur-jah sada. Sada!"

Reti se plašila da će ova silovitost pobuditi sumnju. Ali pročelavi čovek odmah ostavi alate i ustade. "Pa dobro, da idemo."

Retine nade uzleteše visoko, a onda padoše jer Lester Kembel dohvati pticu oberučke i podiže je sa stola.

Ne! - povika ona u sebi. Ostavi to!

Kao da je potisnut ovim njenim jakim mentalnim pritiskom, mudrac zastade, odmahnu glavom, ostavi pticu i umesto nje ponese beležnicu.

"Krenimo, dakle, MakDafe", reče on Jiiu, i razmahnu jednom rukom.

"Veliki mudrac kaže šta?" upita mali Ur, nagnuvši glavu na jednu stranu.

"Rekao sam... ma, nije bitno. Aluzija na nešto slabo poznato. Valjda sam naprosto umoran. Da ja tebe ponesem, gospodine?"

"Ne! Jii vodi mudra ljuda. Ide ovamo! Ovamo!" i nestrpljivo potrča sitnim kasom ka izlazu, pa nazad, i tako nekoliko puta; a mudrac polagano, teškim korakom, za njim.

Kad su obojica nestala niz tunel koji je vodio ka glavnom ulazu, Reti se odmah sasulja niz nagnuti krečnjački zid koji se, ionako klizav, poče pod njenom težinom tu i tamo pomalo mrviti i odronjavati. Prizemljenje nije bilo mnogo slavno, zadnjicom o pod. Reti hitro ustade i dođe u sredinu pećine. Na stolu je ležala njena ptica, bez glave, kao što je i bila još od bitke sa tuđinskim robotom.

Prsa ptice bila su otvorena kao da je to lešina koju su neke životinje počele da jedu; ali ta utroba nije ličila ni na jednu koju je Reti do sada videla. Presijavala se poput dragog kamenja. Šta li je uradio ovaj smrdljivko? - pomisli ona. Rasporio moju pticu?

Borila se da obuzda gnev. Moglo bi se desiti da Ran odbije da mi plati, pomisli ona, ako su ovi glupanderi brljali nešto po unutrašnjosti i upropastili pticu!

Pogleda izbliza. Otvor je bio savršen, očigledno ne probijen nožem. Reti sa ustezanjem dodirnu odignuti deo i vide da je duž

jedne ivice sasvim dobro povezan sa ostatkom tela i da se okreće glatko oko te ivice. Kao mala vrata na prsima. Vrata sa šarkama. Šarke! Videla je Reti i to, jednom prilikom, na nekom ormariću u medicinskom šatoru istražitelja, i silno se divila.

Aha, reče ona sebi. To može jednostavno da se zatvori... ovako.

Taj deo ptičjih prsa, u njenim prstima, opisa lučnu putanju i zaklopi se sa jednim konačnim 'škljoc'.

Sad se Reti pokaja zbog svoje brzopletosti. Neće više moći da zaviruje u ona mala svetlucanja unutra.

Pa, dobro, pomisli ona podižući svoje blago, to i nije moj posao. Ja sam prerano došla i divljakinja, ali bar ne glumim da sam nešto više.

Ali to neću zauvek ostati, pomisli Reti. Kad se jednom odlepim od Jijoa, ućiću. I naućiću, bogami!

Ptica je bila nekako teža nego što joj se ranije činilo. Neko vreme, ali kratko, Reti je bilo puno srce. Dokopala se opet svog bogatstva! Pticu strpa u torbu na opasaču, a knjige razasute po stolu ostavi nedirnute, i žurno pođe istim putem kojim su otišli Lester i mali Ur. Bila je to laka staza, za normalno uspravno hodanje, i brzo ju je dovela do spoljašnjeg sveta.

Put su obasjavale male svetiljke, okačene o tanku bambusovu cev prikucanu klinovima za zid tog tunela. Plamičci su bacali sablasnu plavu boju, a između su ostajale prostrane bare crnog mraka. Slična mutna svetlost pristizala je iz nekoliko pobočnih prostorija, koje su sada bile uglavnom prazne zato što je napolju već bila noć, pa je osoblje otišlo kući. Jedna ćelija, međutim, bila je raskošno osvetljena velikim lanternama. Pre nego što je na prstima prošla pored te prostorije, Reti je prvo dobro osmotrila šta se dešava unutra. Samo dve osobe, i to obe ljudska bića, bile su unutra. To dvoje su, na sreću, bili leđima okrenuti njoj. Nešto su mrmljali između sebe. Desetak slikarskih štafelaja bilo je raspoređeno ispred njih, a na štafelajima crteži zvezdanih bogova, njihovih letelica i alata. Njihova stanica u obliku crne kocke - koju Reti nikada nije videla neukopanu - bila je na jednom crtežu prikazana detaljno; izgledala je veličanstvenije nego neka bujurska ruševina. Pa ipak se videlo da

je ta kocka mnogo manja nego ogromna leteća cev na sledećoj slici, prikazana kako lebdi iznad šume.

Moj zvezdani brod, pomisli Reti. Ipak, hvatao ju je žestok strah pri pomisli da stvarno zakorači u tu ogromnu letelicu koja će se jednog dana vratiti po ove istražitelje. Ona zaključi da će tog dana morati da se priseti da digne nos i da ne ispolji ni najmanji znak straha.

Umetnici su uhvatili daleki, zabavljeni pogled Ranov, Kunovo oštro lovačko zurenje dok podešava kandžastu ruku jednog letećeg robota. Bleda napetost Bešinog lika činila je ravnotežu Linginom ciničnom poluosmehu. Reti je znala da su to samo crteži, nalik na one koje su pojedine 'stare dede' umele da ugrebucaju u liticu iznad svoje zimske pećine, daleko u Sivim brdima. Ali ovo je bilo tako verno, tako nalik, da joj je to izgledalo kao posao nekih duhova, nekakva magija.

Nagibari ozbiljno proučavaju ove sa zvezda, pomisli ona; šta bi to moglo značiti?

Provuče se iza njih i ode dalje. U hitnji, spotače se i umalo da padne. Pa, nije bitno, reče ona sebi; šta god da planiraju, neće postići nikakav naročit uspeh.

Opet je usmerila svu svoju pažnju na zadatak koji je bio pred njom: izvući se odavde i stići na vreme na sastanak sa čovekom sa neba.

Miris vlage poče da slabi; odjeci takođe. Uskoro ona začu glasove negde ispred sebe, na otvorenom prostoru... Lester Kembel je razmenjivao reči sa nekim drugim ljudskim bićem. Reti se prišunja poslednjoj okuci tunela i virnu napred. Vide da ljudski mudrac razgovara sa čuvarem pećine, koji je nezadovoljno gledao dole, na Jiia.

"Ose privatničarke zaustave i najsitnijeg robota", reče Kembel. "Ali šta će zaustaviti drugara ove veličine?"

"Časti mi, gospodine. Pojma nemam kako se provukao..."

Kembel odmahnu, odbacujući ta pravdanja. "Nije bilo štete ovog puta, sinko. Ono što nas ponajbolje zaštićuje jeste njihov prezir - njihiovo čvrsto uverenje da mi nemamo ništa što bi vredelo doznati putem uhođenja. Samo, budi pažljiviji od sad, a?"

Lester potapša momka po mišici ruke, okrete se i ode za Jiim,

koji je već odmicao stazom kroz šumu. Mesečina je blistavo obasjavala njihovu stazu, probijajući se kroz blago uznjihane šumske krošnje. Stražar ostade na svom mestu; lepo se videlo da je i sad zbunjen i da se pita šta se desilo. Ali stisnuo je vilice i čvršće uhvatio oružje - dugačku motku sa nečim nalik na nož na jednom kraju. Stajao je blago raskoračen na samoj sredini ulaza. Kad je škriput Kembelovih čizama po stazi utihnuo, Reti odbroja još dvadeset dura, onda stupi u dejstvo. Glumeći da je sasvim spokojna, ona iz pećine pođe ka mladom stražaru, koji se okrete da vidi ko to ide. Do tad je ona već bila nadomak njega.

Reti mu se osmehnu i veselo mahnu prstima. "Et' i ja da završim za večeraaas." Zevnula je, provukla se postrance pored njega - mnogo krupnijeg i masivnijeg - osećajući da je zapanjen i da još nije odlučio šta da preduzme. "Čoeče, aaa je težak pos'o ova nauka! Aj, laku noć!"

Već je bila napolje. Zahvalno je udisala svež planinski vazduh i nastojala da ne potrči. Naročito kad on povika: "Ma, šta... stani, ej, stani tamo!"

Ona se okrete ka njemu, ali nastavi da hoda stazom, sad unatraške. Da bi dobila još nekoliko trenutaka na vremenu, široko mu se osmehnu. "Molim? Treba ti nešto?"

"Ma... ko si ti?"

"Ona koja ima ovde nešto što bi mudrac rado gledao!" odgovori ona, i to je bio odlučan prelaz na istinu. Potapšala se po torbi na svom opasaču, ne prestajući da uzmiče.

Stražar pođe ka njoj.

Reti veselo uzviknu, okrete se i pobeže u šumu. Znala je da on pod ovim okolnostima neće moći da je sustigne. Propustio je priliku za to, smrdljivac jedan!

Ipak, bilo joj je na neki način drago što je bar pokušao.

Sa Jiiem se sastala tamo gde su se dogovorili, pored mosta napravljenog od drvenih oblica, na pola puta do tačke gde je trebalo da nađe Rana i pridruži mu se. Mali Ur bio se sakrio u blizini mosta; kad ju je video, pokliknuo je i naprosto poleteo u njeno naručje.

Bio je manje srećan kad je pokušao da se zavuče u svoje uobičajeno mesto i ustanovio da se unutra već nalazi nešto hladno i

tvrdio. Reti ga, umesto u torbu, zavuču u prevoje svoje jakne; posle nekoliko trenutaka on kao da je došao do zaključka da je i to prihvatljivo.

"Jii rek'o ženi. Žena vidi..."

"Uspeli smo!" nasmejala se Reti i frknula prezrivo, presrećna što se jedna pustolovina završila tako dobro. Nije moglo biti boljeg kraja od one jurnjave kroz šumu; odmicala je u dugačkim skokovima, smejala se, veliki trapavko je jurio za njom, pa zalutao u mraku šume, kroz koju je nastavio da se bučno kreće, a ona je tiho načinila krug oko njega i vratila se ka Livadi okupljanja.

"Bio si i ti odličan", reče Reti svom mužu, pazeći da ne pripadne sva slava samo njoj. "Mnogo teže bih uspela bez tebe. Majstore." Grčila je njegovo malo telo i stezala sve dok se nije požalio nizom kratkih "Hm-hm..."

"Je l' bilo teško pobeći od Kembela?" upita ona.

"Mudar čov ne problem. Jii pobegne lako. Al' posle..."

"E, dobro, znači, to je gotovo. Da mi krenemo sad. Ako Ran bude morao da čeka, možda neće biti tako dobro raspoložen kao..."

"...posle Jii vidi. Gomila ide, Uri, Gheu, ljudi, Hun... krdo celo... tiho-tiho po mraku. Nose veee-li kutije!"

Reti je žurno odmicala pobočnom stazom koja je vodila ka tački sastanka. "Hm?" upita ona. "Pričaj mi. Sigurno je to ono njihovo glupo 'hodočašće' kad idu gore da se mole onoj velikoj kamenčini za koju misle da je bog." Imala je samo prezir za sva ta praznoverja ovih prerano došlih zaostalih planetara. Po njenom mišljenju, sve to što se priča o Jajetu samo je plašenje izmišljotinama, nalik na one o divovskim životinjama, 'duhovima glavera' i sličnim koještarijama koje si mogao čuti često i oko logorske vatrice u Sivim brdima, naročito od kad su Jes i Bom preuzeli vlast. Kad god nastupe teška vremena, lovci ostanu da se uz vatru raspravljaju do pozno u noć: zašto su se životinje 'naljutile', kako ih 'umiriti', i tako dalje.

"Krdo šunja ne do Sveto jaje!" bunio se Jii. "Nego suprotna strana! Ništa belo odelo. Ništa peva-peva. Samo šunja-šunja. Sanduci u drugu pećinu!"

Reti je bila na ivici da se zainteresuje za ovo. Sanduci? Ako Jii smatra da je važno...

Ali baš tada ih jedan zaokret staze izvede na mesto odakle se lepo videla cela dolina u kojoj žive nebeski ljudi. Mesečina se prosipala preko paviljona koji je sad izgledao nekako lošije kamufliran nego danju; jer mesečina ga je uspevala obasjati, začudo, upadljivije nego sunčev sjaj.

Tiho brujanje začulo se sa zapada, onda nešto zasvetluca na nebu i Reti vide letelicu u obliku kapi vode koja doplovi bliže, poče se spuštati i uvuče svoja dva tanana krila. Reti oseti da je malo podilazi jeza: bio je to onaj dobro znani istražiteljski leteći čamac, koji se vraćao sa još jednog tajnog noćnog pohoda. Gledala je kao opčinjena kako ta divna stvar sleće na dno doline. Tačno na tom mestu otvori se rupa u zemlji i proguta letelicu celu.

Uzbuđenje ispuni Retina pluća. Oseti lakoću u srcu.

"Tiše, muže moj", reče ona kad se počeo žaliti što ga zanemaruje. "Pred nama je vreme za trgovinu i pogađanje. Da vidimo da li će ovi platiti kao što su obećali!"

ASK

Moji prstenovi, nisu vama potrebna moja nedeljna objedinjena razmišljanja da bi vas obavestila. Sigurno i sami osećate, duboko u svakom uljastom torusnom jezgru?

Sveto jaje. Polako, kao iz dubokog i teškog dremeža, ono se budi!

Možda će Zajednica biti još jednom ispunjena drugarstvom, duhom zajedništva, spletenom zajedničkom voljom koja je svojevremeno učinila da budemo jedno.

Oh, neka bude tako!

Tako smo razdrobljeni, tako daleko od spremnosti.

Oh, neka bude tako.

SARA

U naslage knjiga uvuklo se mnogo pčela glačalica, a u muzičkim sobama nakotilo se mnoštvo papagajskih buva koje su, gladne, navaljivale da ujeduju; ali šimpanze zaposlene na održavanju bile su odveć zauzete da bi dimljenjem sada uništavale takvu sitnu gamad.

Sara je izišla u zapadni atrijum da se malo nadiše svežeg vazduha. Tu je gledala kako nekolicina tih dlakavih radiša pakuje dragocene knjige u sanduke obložene runom, a onda ih zapečaćuje voskom koji je curio sa jedne velike crvene sveće. Grudvice tog voska lepile su se i po krznu majmuna. Oni su se jedan drugome žalili, krišom, znacima koje su pravili šakama.

Sara poče sebi prevoditi niz vrlo brzih pokreta i potmulih mumljanja jednog majmuna. "Ovo nije u redu", signalizovao je taj. "U ovoj nepriličnoj žurbi pravimo žalosne greške."

Drugi šimpanza odgovori, takođe znacima: "Kako je to istinito, saradniče moj! Ova knjiga V. H. Odena nije smela ići među grčke klasike! Nikad nećemo te knjige valjano vratiti na odgovarajuća mesta na policama, kad ova kriza prođe, a proći uskoro mora."

Možda je odveć velikodušno prevodila. U svakom slučaju, šimpanze zaposlene u ovim uzvišenim dvoranama bile su posebna vrsta. Maltene onoliko posebna kao Priti.

Iznad njih uzdizao se krov Dvorane književnosti, pod kojim su se ukrštali mostovi i rampe koji su povezivali čitaonice i galerije u kojima se sve povijalo pod teretom knjiga koje su upijale zvuk, a ispuštale mirise mastila, hartije, mudrosti i prašnjavog vremena. I posle nekoliko nedelja mahnitog izvlačenja i spasavanja knjiga, koje su natovareni magarci vukli u daleke pećine širom celog Nagiba, jedva se i primećivalo da je masa knjiga u ovoj biblioteci iole umanjena - na sve strane nebrojene police bile su i sad nakrcane i prekrcane tekstovima svih boja i veličina.

Mudrac Plovov imao je za ovu jednu dvoranu - posvećenu legendama, magiji i nestvarnom - posebno ime: Kuća laži. Pa ipak, Sara je oduvek imala utisak da je upravo ta dvorana manje pritisnuta teretima prošlosti nego susedne, naukama posvećene dvorane. Šta

su, uostalom, mogli ovi divljaci na Jijou dodati planini naučnih činjenica koju su dovukli, iz svemira, njihovi bogoliki preci? A govorilo se, štaviše, da je i ta planina kao zrnice peska u odnosu na ukupnu količinu naučnog znanja u Velikoj galaktičkoj biblioteci. Međutim, priče u ovoj dvorani ne mogu biti 'opovrgnute' nekim starijim autoritetom. Nijedno književno delo, bez obzira na to da li je dobro ili loše, veličanstveno ili trivijalno, po svemu sudeći nikada nije bilo 'netačno'.

Plovov je govorio: "Lako je biti originalan kad se ne moraš brinuti da li ćeš reći istinu. Magija i umetnost uzdižu se iz egomanijačke želje da umetnik bude u pravu, a Vaseljena ne."

Sara se, naravno, slagala s time. Ali je takođe mislila da je taj mudrac pomalo zavidljiv.

Kad su ljudi došli na Jijo, dejstvo na ostalih pet rasa sigurno je bilo kao kad je Zemlja srela galaktičku kulturu. Posle vekova provedenih sa samo pregršt ugravirenih spisa, Uri, G'keki i ostali reagovali su na poplavu papirnih knjiga vrlo sumnjičavo, ali i vrlo gladno. Između kratkih, ali žestokih ratovanja, dakle u razdobljima mira, ne-ljudska bića su naprosto gutala ljudske basne i priče, drame i romane. Pokušavali su pripadnici tih drugih rasa i sami pisati priče, i pri tom su oponašali zemaljske forme: tako su nastajale romanse kao one zemaljske iz doba romantizma, ali junaci i junakinje u njima bile su sive krabe. Severnoamerički mitovi prerađivani su za plemena kentaura.

Ali u poslednje vreme procvetali su i neki novi stilovi, drugačije herojske pustolovine, epske poeme u čudnovatoj versifikaciji, tako da su se počeli raspadati i poslednji delići sredenosti u dijalektima galaktičkog sedmog, pa čak i galaktičkog drugog. Štampari i knjigovesci imali su jednak broj narudžbina za nove naslove i za reprinte. Učenjaci su raspravljali o tome šta bi sve to moglo značiti. Najezdu jeresi? Ili oslobađanje duha?

Malo ko se usuđivao upotrebiti izraz renesansa.

Ali, pomisli Sara sumorno, svemu ovome može doći kraj već kroz nekoliko meseci. Vesti sa Livade okupljanja - doneo ih je jedan veslač kajaka koji se hrabro spustio niz brzake Bibura - pokazivale su da se ništa nije izmenilo u mračnim procenama mudraca o

osobinama i namerama otimača gena.

Hmm, trebalo bi da je Blor već tamo, pomisli Sara.

Taj njen plan mogao je odvratiti ili ne odvratiti tuđine od genocida, ali narodi tako bespomoćni kao jijoanskih šest morali su oprobati svako moguće sredstvo da bi opstali.

Pa i onu Arijaninu luckastu zamisao, pomisli ona. Ma koliko surova bila.

Glas stare mudrice dopre iz odaje iza Sare.

"Dobro, dragi moj, dovoljno si se borio sa tom knjigom. Pogledaj sada ovu. Jesi li ikada video ovakve simbole i reči?"

Sara uzdahnu i okrete se. Uđe još jednom u Dečje odeljenje.

Neznanac je sedeo blizu invalidskih kolica Arijane Fu, okružen velikim knjigama koje su bile pune živih boja, a imale samo malo teksta i to jednostavnog, štampanog krupnim, prijateljskim tipovima slova. Iako mu je lice bilo izmučeno, visoki, strpljivi čovek bez protivljenja je prihvatio još jednu knjigu i počeo rukom prelaziti preko tačaka i kosih i uspravnih crtica dečje pesmice na galaktičkom drugom jeziku. Ta knjiga bila je bukvar za mlade Ure. Sara je bez iznenađenja gledala kako on nabira usne i cokće jezikom prelazeći preko teksta. Bilo je jasno da razaznaje pojedinačna slova, ali da pojma nema o značenju rečenica ili skupina reči koje je na taj način 'pročitao'.

Isto se pokazao i sa knjigama na galaktičkom šestom, angliskom i galaktičkom sedmom jeziku. Sari se srce cepalo dok je gledala kako on sa puno volje pristupa svakom sledećem pokušaju, trpi neuspeh i očajava. Možda mu je tek sad postajalo jasno šta mu je sve otrgnuto. Šta je izgubio zauvek.

Arijana Fu je, međutim, izgledala veoma zadovoljna. Dobacivala je Sari ozarene poglede. "Nije ovo neki seljak iz udaljenih krajeva Nagiba", presudi stara žena. "Bio je obrazovan, dobro je znao svaki od šest jezika koji se danas koriste kod jijoanskih naroda. Ako bude vremena, moramo ga odvesti u lingvističko krilo i probati sa nekim od zaboravljenih dijalekata! Galaktički dvanaesti mogao bi da bude odlučujući. Samo tri učenjaka na celom Jijou znaju ga danas."

"Koja je svrha toga?" upita Sara. "Dokazala si ono što si htela. Zašto ga ne ostaviti na miru?"

"Još minut-dva, draga. Još samo jedna ili dve knjige. Sačuvala sam ono najbolje za kraj."

Pod nervoznim pogledima dvojice bibliotekara, Arijana pruži ruku ka polici punoj knjiga pokraj sebe. Neke od tih knjiga bile su neprocenjive vrednosti; bile su okovane gvožđem i imale su, na 'kičmi', po jedan gvozdeni prsten da bi mogle biti lancem vezane za policu. Bibliotekarima se očigledno nije dopadalo da takva blaga pipa neki mutavi varvarin.

Sari se ovo nije gledalo. Okrete leđa.

U ostalim delovima Dečjeg odeljenja vladao je mir - ali dece nije bilo. Bili su prisutni samo odrasli. Učenjaci, učitelji i putujući bibliotekari sa celog Nagiba dolazili su ovde da prouče, prepisu i da nose najbolje knjige. Odvlačili su ih iz Biblosa brodićima, zaprežnim kolima ili na tovarnim magarcima, u svoja naselja širom Nagiba. Sara je neko vreme posmatrala jednog crvenog Gheuena kako pažljivo prikuplja teške, mesingom okovane albume koji su potrebni toj živoj vrsti. Pomagala su mu dva lornika osposobljena za posao bibliotečkog pomoćnika i prevrtača strana. Jedan lornik pljesnu i ubi pčelu glačalicu koja je upravo prešla preko dela korice neke knjige. Pčela se trbuhom zaljubljeno trljala o koricu, stvarajući glatku, sjajnu površinu ispod sebe, ali i uništavajući tekst; stigla je da izbriše deo naslova. Niko nije znao zašto su, za koji posao, pčele glačalice bile potrebne drevnim Bujurima, ali današnjim narodima Jijoa samo su dodijavale, i to mnogo.

Sara je videla iz svake rase ponekog u blizini. Neki od njih bili su prosvetari tvrdo rešeni da ne dozvole da ih neka tamo kriza ili krizica odvрати od njihovog ozbiljnog zadatka - obrazovanja sledećeg pokolenja. Iza Gheuena, jedan ostareli Treki odabirao je knjige koje su naročito obrađivane da bi mogle odoleti tečnostima koje slučajno iszure iz neke nove 'naslage prstenova' - iz nekog Trekija koji je toliko mlad da još ne može da zauzdava svoje izlučevine.

"Mmmmm", začu se iza Sare, zvuk ljudski, dubok i tužan, i ona se okrete i vide da Neznanc drži ispred sebe knjigu izduženog oblika, a vrlo tanku, i tako staru da su sve boje na njoj posivele i izbledele. Po natmurenom tamnom licu Neznanca preletala su mnoga osećanja u međusobnoj borbi. Sara nije imala vremena da

pročita naslov, samo je videla na korici knjige, na trenutak, nacrtanu crnu mačku, veoma mršavu, sa crvenim i belim prugastim cilindaršešišrom na glavi. Onda, na užas prisutnih bibliotekara, pacijent očajno pritisnu knjigu sebi na prsa i poče se s njome ljuljati napred i nazad, žmureći.

"Nešto iz njegovog detinjstva, nesumnjivo", glasila je dijagnoza koju izreče Arijana Fu. Ona brzo zapisa nešto u beležnicu. "Bibliografski podaci kažu da je ova knjiga bila veoma popularna kod dece u severozapadnim delovima zemaljske civilizacije skoro neprekidno tokom tri stoleća; prema tome, možemo postaviti pretpostavku kojom bismo odredili njegovo kulturno poreklo."

"Baš fino. Jesi li završila?" upita Sara zajedljivim tonom.

"Hm? Pa, valjda jesam, za sad. Ti ga umiri, devojko. Onda ga dovedi opet kod mene. Biću u Salonu za slušanje." To rekavši, Arijana energično klimnu glavom šimpanzi koji je bio zadužen da gura njena kolica.

Sara ostade sama sa Neznancem, zadužena da ga umiri.

Mrmljao je nešto sam za sebe, nekoliko reči, ali stalno istih. Nešto što se izmigoljilo iz dubina njegove svesti, na površinu, i pored svih oštećenja koja su se u njegovom mozgu desila. Reči bez smisla, bilo je to nesumnjivo; ali izazvane jakim osećanjima.

"Rep u džep. Rep u džep", ponavljao je Neznanač, i smeja se tužno. "Rep u džep..."

Blago ali čvrsto Sara izvuče prastaru knjigu iz njegovih ruku i vrati to bogatstvo nezadovoljnim bibliotekarima. Poče strpljivo ubeđivati ranjenika da ustane, i ovaj to posle nekog vremena učini. U njegovim tamnim očima ostade jad toliko dubok da podseti Saru na njen jad. I ona je izgubila nekoga milog i dragog.

I on. Ali on je izgubio samo jednu osobu: sebe.

Dva mudraca G'keka čekala su ih kod ulaza u Salon za slušanje. Bili su to oni lekari koji su pregledali Neznanca ubrzo po njegovom pristizanju u Biblos. Jedan od njih ga sad uze za ruku.

"Mudra Fu želi da ti dođeš u sobu za posmatranje, a to su ne ova nego sledeća vrata", reče mu drugi G'keki i mahnu jednim očnim pipkom prema otvoru koji se nalazio na zidu hodnika, nešto dalje.

Neznanac upitno pogleda Saru, a ona mu klimnu glavom, trudeći se da izgleda ohrabrujuće. Osetila se još gore videći njegovu reakciju: osmeh pun poverenja. Odvedoše ga.

Sara uđe sama u Salon za slušanje. Na zidu su bila dva velika kružna prozora od divno izlivenog stakla, sa osobenom odlomljenom 'peteljkom' na sredini; kroz te prozore sasvim je dobro videla susednu prostoriju, slabo osvetljenu, i u njoj Neznanca. Ta dvojica doktora G'kekija doveli su ga da sedne pred jedan veliki sanduk koji je sa strane, gde je virila osovina, imao veliku polugu što se završavala poprečnom ručkom za obrtanje, a odozgo jedan veliki povijeni šuplji 'rog', to jest trubu.

"Uđi, devojčice. I zatvori vrata, molim te."

Tek posle nekoliko dura, Sarine oči su se privikle na polumrak, i ona vide ko sedi sa Arijanom. Ali do tad je već bilo prekasno za bežanje.

Cela družina koja je sa njom krenula iz grada Tareka bila je tu; kao i dva ljudska bića u odeždi učenjaka. Ulgor i Blejd imali su razloga da budu tu, naravno. Blejd je pomagao u spasavanju Neznanca iz močvare, a Ulgor je bila počasni delegat sela Dolo. Čak je i Jop imao nekakvo službeno opravdanje za svoju prisutnost ovde. Ali zašto je Jomah tu; zašto Kurt eksplozer? Očigledno su došli nekim tajnim eksplozerskim poslom iz Tareka. Sada su ta dvojica, dečak i starac, gledali šta se u prostoriji događa, ćutke, ali sa napetošću osobenom za njihov posao i porodicu.

Ljudski učenjaci okrenuše se ka njoj.

Boner i Tein - a upravo njih dvojicu se nadala da izbegne tokom ove posete.

Obojica ustadoše.

Sara je oklevala, zatim se naklonila duboko, do struka. "Majstori."

"Draga Sara", uzdahnu Boner, topolog. Jedan deo kose sa glave već odavno je izgubio. Nasloni se na štap, jače nego što je činio kad ga je poslednji put videla. "Koliko si nam nedostajala u ovim prašnjavim hodnicima."

"A i vi ste nedostajali meni, majstori", reče Sara, i sama iznenađena da to jeste tako. Možda je, ošamućena Jošuvom smrću, zatvorila u sebi ne samo loše, nego i mnoge dobre

uspomene. Toplina šake koju je stari mudrac stisnuo oko njene mišice sada ju je podsetila na mnoge njihove zajedničke šetnje, na rasprave o arkanskim temama, o 'čistim oblicima' koji se mogu matematički opisati, ali se nikad ne mogu u stvarnosti naći.

"Molim te, nemoj me više nazivati majstorom, jer i sama si sada to, ili bi trebalo uskoro da postaneš", reče on. "Hodi, sedi između nas, kao u starim vremenima."

To malčice previše podseća na stara vremena, zaključila Sara, ukrštajući pogled sa drugim mudracem matematike. Bio je to visoki, srebrnokosi majstor algebre; činilo se da se nije nimalo izmenio. Zadržao je ono svoje udaljeno, zagonetno držanje. Tein klimnu glavom i reče njeno ime, onda opet sede licem okrenut ka prozorima. Tipično za njega: seo je tako da bude krajnje udaljen od ne-ljudskih bića u sobi.

Nije to bila retkost, osobena samo za mudraca Teina; u prisustvu ne-ljudskih naroda Jijoa, i neki drugi ljudski mudraci osećali su se nelagodno. U svakoj rasi postojala je po jedna takva manjina, podložna toj 'rasističkoj' reakciji, duboko ukorenjenoj u prastarim težnjama. Bitno je bilo koliko si uspešan u savladavanju toga. Tein je bio nepogrešivo učtiv u ophođenju prema Urima i G'kekima, nastavnicima koji su dolazili da se posavetuju sa njim o binomnoj teoremi. S obzirom na taj hendikep, mudracu je baš dobro došlo što je po prirodi svog posla bio upućen na usamljениčki, povučen život... kakvim je i Sara mislila da će živeti. Mislila i verovala, sve...

- dok nije došao u posetu jedan knjigovezac i, mimo običaja, zaprosio baš nju, i ispunio Sarino srce neočekivanim mogućnostima;

- dok ona nije svojim kolegama hrabro saopštila odluku da svoje studije preusmeri na jezike, što su ponajmanje očekivali;

- dok se Jošu nije razboleo od biber-boginja koje su tada harale dolinom Bibura, kao kuga koja užasavajućom brzinom odnese čoveka; onda je Sara morala gledati kako jedna druga žena obavlja obrede tugovanja za pokojnikom, a dok je gledala, dobro je znala da svi gledaju u nju, motre kako će se držati;

- dok nije, posle sahrane Jošua, ovaj isti mudrac, Tein, njoj prišao, ponašajući se kruto i formalno, i obnovio svoju raniju bračnu ponudu;

- dok ona nije istrčala napolje, pokupila svoje stvari i u jednom

zamahu bukvalno pobjegla iz Biblosa, u svoju kućicu na drvetu, odakle je mogla gledati veliku branu kraj koje je rođena.

Sad sve kao da je opisalo puni krug i vratilo se na početak. Kad je, kao tinejdžerka, prvi put došla u Biblos i videla Teina, on je izgledao tako strogo lep, kao svetac-isposnik, pa još onako visok... upečatljiva pojava, sa kojom se ništa drugo nije moglo uporediti. Ipak, u međuvremenu se izmenilo štošta u njoj. Sve se izmenilo.

Sledećeg trena Teinovo aristokratsko držanje se raspade u param-parčad, on opsova i pljesnu se šakom jako po vratu, pogleda u dlan i namršti se razočarano. Sara baci pogled ka Boneru, koji prošaputa: "Papagaj-krpelji. Toliko smetaju. Ako ti se jedan takav uvuče u uho, neka ti je lfn na pomoći. Ja sam sve čuo duplo, dok Vordžin nije uspeo da izvuče tu prokletu stvar iz mog uha."

Arijana Fu naglašeno pročisti grlo i privuče pažnju svih njih ka sebi, ka prednjem delu prostorije. "Ja sam već objasnila svima prisutnima, Saro, moje uverenje da je Neznanač čovek sa zvezda. Dalja istraživanja osvetlila su prirodu njegovih povreda."

Njen šimp-pomoćnik dodade joj nekoliko listova hartije. Bile su to fotokopije, ali urađene na brzinu, ručnim obrtanjem mašinerije, tako da je na njima ostalo mnogo neželjenih crnih linija. Ipak se dobro videlo da je to stilizovan crtež čovekove glave iz profila, sa natpisima i strelicama uperenim prema raznim delovima. Sara poče čitati te natpise. Reči su joj bile većinom sasvim nerazumljive, ali takve da bi se Lark verovatno u njima snašao.

"Setila sam se da sam jednom čitala o ovome, a bilo je i sreće, pa sam brzo našla tu referencu. Po svemu sudeći, u vreme kad su naši preci polazili sa Zemlje, tamo su vršeni opiti čiji je cilj bio da se kompjuteri i živi ljudski mozgovi neposredno uključuju jedni u druge."

Sara začu šištanje puno strahopoštovanja, negde u zadnjem delu prostorije. Za mnoge pripadnike jijoanskih šest naroda, englska reč kompjuter imala je i danas prizvuk vraćanja. Posade svih šunjalačkih brodova koji su stigli na Jijo rastopile su sve svoje digitalne računске sprave, pa i one najmanje, a tek onda potopile svoje zvezdane krstarice u dubinu Midena. Nijedna druga vrsta imovine ne bi tako lako odala prisutnost ilegalnog razuma na zabranjenom svetu.

Sara je svojevremeno pročitala nekoliko živopisnih priča iz

zemaljskih dana, gde je autor opisivao spoj ljudskog uma sa elektronskim i na tome gradio pripovedanje. Uvek je smatrala da je to samo metaforično, kao ona priča o ljudima koji voskom prilepe ptičja pera na ruke, pa lete. Ali Arijana je ovo rekla sasvim ozbiljno i bukvalno.

"Ova ilustracija prikazuje neke od moždanih područja koja su bila predlagana za neuralno-elektronske spojeve u vreme kad su naši preci polazili", nastavi Arijana. "Istraživanja su sigurno nešto i napredovala u ovih tri stotine godina proteklih od tad. Uistinu verujem da je Neznanc imao u svojoj glavi jedan takav aparat: utikač koji mu je dozvoljavao da uspostavi misaonu vezu sa računskim i drugim mašinama. Utikač mu je bio ugrađen tačno iznad levog uha."

Sad je bio red na Saru da zapanjeno i šumno uvuče vazduh. "Pa, to bi značilo da njegova..."

Arijana diže jednu šaku. "Možemo sa velikim stupnjem pouzdanja pretpostaviti da su opekotine i manje povrede na njegovom telu nastale kad mu se brod srušio u Večitu močvaru, nedaleko od mesta gde su ga Sara i njeni prijatelji pronašli. Avaj, njegovo čudesno izbjavljenje iz ognjene smrti pokvareno je samo jednom, ali velikom nesrećom: taj utikač mu je silovito istrgnut iz glave, pri čemu je otkinut i jedan deo mozga, i to levog temporalnog režnja. Nema potrebe da dodam da je taj deo ljudskog mozga najbliže vezan sa govorom."

Sara je mogla samo da trepće. Kroz staklo je videla čoveka o kome je Arijana govorila. On je, očiju zainteresovanih i sjajnih, gledao kako doktori G'keki pripremaju svoj aparat.

"Ja bih pomislio da bi ga takva ozleda morala ubiti", reče Boner, saževši svoje, ali i njeno iznenađenje.

"Tako je, i njegov oporavak je, možemo reći, zaista nešto izuzetno. Da nije odrastao i da nije muškarac, dva činioca koji daju krutu sinapsnu strukturu, onda bi on mogao, možda, uzgajiti u sebi novu govornu sposobnost, u desnom temporalnom režnju koji je kod njih normalno u polusnu; to se dogodi kod izvesnog broja žena i dece sa oštećenjima levog temporalnog režnja. Kako stvari stoje, postoji ipak jedna moguć..." Ona zastade, videći da su se stabiljike

sa očima zatalasale u susednoj prostoriji.

"Vidim da su naši dobri lekari spremni. Pogledajmo kako će to tamo ići."

Arijana se dokotrlja do bližeg prozora i otvori ispod njega otvor za slušanje. Približno u istom trenutku Sara oseti jak, oštar bol na butini, a Ten se opet pljesnu šakom jako po vratu. "Prokleta gamad!" progundā on i pogleda postrance u Saru. "Stvari ovde u poslednje vreme odlaze do vraga, i to na više načina."

Stari, dobri, veseli Tein, pomisli ona, suzbijajući želju da se i sama protrlja po vratu. Papagaj-krpelji su po pravilu bezopasni; predstavljaju još jedan tajanstveni zaostatak iz vremena Bujura. Kome normalnom treba 'simbioza' sa stvorenjem koje se priključi na tvoje krvne sudove, a zauzvrat ponavlja, po jedanput, svaki zvuk koji čuješ? Bujuri su svakako bili veoma čudni stvorovi.

U susednoj sobi jedan od lekara G'kekija otvori neki veliki album u čijim su debelim 'stranicama' od papira bili pridržani tanki crni diskovi, ukupno nekoliko desetina njih. Pokretima veoma obazrivim, lekar izvadi jedan disk i položi ga na okruglu platformu koja počē da se okreće.

"Elenentarna sprava sa oprugom", reče Ulgor. "Lako se pravi od otpadnog gvožđa i konada bua."

"Primitivan, ali upotrebljiv analogni sistem za čuvanje i reprodukciju zvuka", razjasni Tein.

"Bezbedno nedigitalan", dodade Boner.

"Jesssste", zašišta plavi Gheuen, Blejd, potvrđujući da je saglasan. "Pričaju mi da se sa toga može čuti nekakva, navodno, muzika."

G'kečki doktor obazrivo spusti jedan bambusov okvir; tanki stilus dodirnu ivicu crnog diska koji se vrteo. Skoro istog trenutka, tihi zvuci neke melodije počēše da se izvijaju setno iz velike krive 'trube' na tom aparatu. Muzika čudna, limenog zvuka, praćena tihim krckanjem i pucketanjem. Ali od tih zvukova Saru počēše da golicaју korenovi kose.

"Ti diskovi su originali", reče Arijana Fu. "Izlivali su ih, pomoću kalupa, članovi posade 'Kivota' u vreme kad su započeli i Veliko štampanje. Danas je samo vrlo malom broju stručnjaka dozvoljeno

da ih puštaju. Zemaljske muzičke vrste nisu popularne u današnjoj Zajednici, ali ja se nadam da će se dopasti našem Neznancu."

Sara je već ranije čula da postoji ova sprava koja svira pomoću diskova. Ali izgledalo je bizarno slušati muziku kad se nigde ne vidi nijedan živi izvođač. A još bizarnija bila je ta muzika sama, jer zvučala je različito od svega što je Sara ikad čula. Začas je, doduše, prepoznala neke instrumente - violine, bubnjeve, trube. To je i mogla da očekuje, zato što su Zemljani doneli na Jijo gudačke i duvačke instrumente, do tada nepoznate ovim narodima. Ali su note bile neobično raspoređene, a Sara ubrzo shvati u čemu se ta neobičnost sastoji. Muzika je bila avetinjski pravilna, ravnomerna.

U modernom jijoanskom sekstetu moralo je biti šest solista koji sviraju svaki nešto svoje, kako mu padne na pamet, ali se ipak spontano uklapaju jedan s drugim. Polovina uzbuđenja dolazila je od iščekivanja srećnih, nepredvidljivih stapanja u harmoniju, što je uvek brzo i prolazilo, nestajalo, i po tome mnogo nalikovalo na sam život. Nikada i nikako se nije smelo dogoditi da dva izvođenja budu jednaka.

Ali ovo je muzika čisto ljudska, pomisli Sara. Složeni akordi namotavali su se i vrteli u nizovima, a nizovi su se ponavljali sasvim odmereno i disciplinovano.

Kao u nauci, pomisli Sara: traži se proverivost i potvrdivost.

Ona pogleda ostale. Ulgor je slušala očarano, uz male trzaje u svom svežnju prstiju na levoj ruci - onom koji služi za stvaranje nota na violusu. Blejd se zbunjeno njihao celim svojim teškim, oklopljenim telom, a mladi Jomah, koji je sedeo do svog ujaka, vidno se dosađivao zbog svega ovoga. Ujak nije reagovao uopšte.

Iako nikada nije čula nešto ovako, Sari se učini da joj je odnekud dobro poznat ovaj uredan, pravilno ponavljan, harmonični tok. Ove note su kao... integrali. Ove muzičke fraze su kao geometrijske figure.

Zar je potreban bolji dokaz da je muzika slična matematici? - pomisli ona.

Reagovao je i Neznanac, itekako. Sedeći, nagnuo se veoma napred; zacrveneo se u licu; žmirkao je, oči su mu svetlucale, jasno se videlo da je prepoznao ovu muziku. Sara u sebi oseti talas

zabrinutosti. Ako bude još mnogo emocionalnih potresa, ovaj izmučeni jadnik mogao bi doživeti neku vrstu sloma.

"Arijana, da li sve ovo vodi ka nečemu?" upita ona.

"Vodiće, kroz minut-dva, Saro." Mudrica još jednom podiže šaku. "Ovo je bila samo uvertira. Sad dolazi onaj deo koji nas zanima."

A otkud ona to zna? - zapita se Sara. Arijanino eklektičko znanje obuhvatalo je, očigledno, i opskurne umetnosti iz drevne prošlosti.

I zaista, kroz nekoliko trenutaka instrumentalni deo dođe do kreščenda i zastade. Pojavi se novi element - nepogrešivo prepoznatljivi ljudski glasovi. Sara nije uspela da razume prvih nekoliko stihova. Nagnu se napred. Reči su bile čudnovato naglašene.

On je bio pirat šegrt
ali sada više nije
jake ruke, oštra oka
može zastavu da vije.

Dejstvo ove strofe na Neznanca bilo je vrlo jako. On skoči na noge. Sav se tresao. Osećanje koje se razlilo njegovim licem bilo je ne samo prepoznavanje nego i radost.

Onda - zapanjen i sam, ništa manje nego Sara - on otvori usta i zapeva iz sveg glasa.

Toči, toči vino naše,
puni, puni ove čaše.
Postao je pravi pirat,
može svaku lađu dirat.

Ustade i Sara, gledajući netremice, zaprepašćena. Arijana Fu povika zadovoljno.

"Aha! Pogodak! Iz prve! Imali smo naznaku o kulturološkoj pripadnosti, ali, iskreno, mislili smo da će trebati mnogo pesama dok jedna najzad ne 'upali'."

"Ali sa takvim oštećenjem mozga..." reče Tain. "Zar nisi rekla da..."

"Dabome", ubaci Boner. "Ako on ne može da govori, kako može da peva?"

"A, to." Arijana ovo čudo odbaci jednim lakim odmahivanjem ruke. "Drugačija funkcija. Drugo područje mozga. Ima presedana za to, u medicinskoj literaturi. Kažu mi da je to opaženo čak i ovde, na Jijou, dva-tri puta.

"Ono što mene čudi jeste istrajnost kulturološkog obrasca, koja je ovde ispoljena. Tri stotine godina je prošlo. Moglo bi se očekivati da galaktički uticaji nadvladaju sve zemaljske..." Starica začuta, uviđajući da se raspičala o nečemu što je, ipak, tangenta na sadašnje događaje. "Nije bitno. Bitno je da je naš vanplanetni posetilac našao, čini se, posle toliko nevolja, bar jedan način da opšti!"

U polumraku se sasvim jasno video Arijanin osmeh: vrlo širok, bez imalo skromnosti.

Sara dodirnu vrhovima prstiju staklo, oseti da ta prohladna glatkost pomalo vibrira zbog pesme i muzike s one strane. Tamo se ritam usporio, a melodija znatno izmenila, ali su tema i raspored stihova ostali isti.

Ona sklopi oči. Slušala je kako Neznanac peva dalje, iz sveg glasa, i čak prestiže glasove sa diska, u silnoj žurbi da najzad i njegov glas neko čuje.

Svet je kvaran, svet je truo
za poštenje nije čuo.
Svako drpa svako krade
to gusari isto rade.

Devetnaesti deo: KNJIGA MORA

Povezanih galaksija je bilo,
to se tako priča, sedamnaest;
cevi od vremena fokusiranog
spajale su ih u zajednicu jednu.
Kako je Vaseljena starila,
po šavovima svojim se rastezala,
ono što ih je spajalo, to se kidalo,
u vreme Praotaca ostade jedanaest.
Prođoše stotine eona posle tog,
izgubiše se veze sa još šest,
samo pet povezanih je ostalo,
a za ostale se više ne zna.
Šta ako se tako nastavilo
dok smo mi ovde tonuli u nevinost?
možda nam se Iskupljenje približilo,
ali odavde se vidi galaksija samo jedna.

Spis o mogućnostima

ALVINOVA PRIČA

Ne bih da se mnogo zadržavam na onome što je bila moja uloga u sledećim događajima. Hajde da samo kažemo da sam ja, kao mladi Huniš mužjak, bio najpogodniji za zadatak koji se sastojao u sledećem: ući u jedno 'sedište' načinjeno od kožnih remenova, blizu kraja (otkinutog) kabla, i biti spušten sve do talasa tamnoplavog mora Procepa.

Kad su me spustili ispod ruba litice, preostala mi je mogućnost da vidim, gore na ivici, još samo nekoliko huniških i urskih lica, plus dve g'kekijevske očne stabljike. Sve je to virilo dole ka meni. Ali se uskoro stopilo sa ogromnom površinom stena, tako da sam ja ostao sam. Visio sam nad morem kao mamac na udici. Nastojao sam da ne gledam u veliku praznu rupčagu dole, ali tada pirnu neki vetrić i počeo me njihati jako, podsećajući me na slabašnu podršku krana iznad.

Tokom dugog spuštanja imao sam vremena da se zapitam: šta, do vraga, ja radim ovde?

Postalo je to vrsta mantre. (Ako pamtim dobro tu reč koje nema u rečniku što ga imam sa sobom na ovom hladnom, tvrdom mestu.) Ponavljana dovoljno često, ta rečenica ubrzo je izgubila neke od svojih groznih fascinacija, dobijajući umesto toga čudnovato prijatnu kadencu. Na pola puta, počeo sam da mumlam: "Ma šta. Do vraga. Ja radim. Ovde!"

Drugim rečima: kada se nešto već radi, a ja sam neposredni izvršilac, zašto ne bih uradio kako valja? Angliski način da se izrazi veoma huniška misao.

U svakom slučaju, mislim da sam obavio dobar posao ubeđivanja samoga sebe zato što se nisam uspaničio kada su na kraju previše spustili kabl. Moje krznate noge su se dobro pokvasile pre nego što su se kočnice uključile, a kabl prestao da, zbog svoje rastegljivosti, odskakuje. Posle još jednog trenutka došao sam do daha i počeo da mumlam u pravcu male Hufu, pozivajući je da dopliva do mene od 'Sna Vufona' koji se već udaljio čitav strelomet. Sad je bilo bitno dobro požuriti jer je naš batiskafić voda nosila, polako i mirno, ali

stalno, tako da bi uskoro bio daleko od stene Terminus, a onda bi ušao u Procepsku struju... pa ga možda više nikada ne bismo videli.

Ovog puta Hufu me nije ostavila da čekam. Bacila se u vodu i zaplivala ka meni brzo kao crna riba-strelica, očigledno ne mnogo povređena onim padom naglavačke sa kрана.

Kako ide ona bolesna šala o nurima? Kažu, ako ikad moraš da ubiješ nura, spremi pola litre trečkog otrova i gheuensku štipaljku (koja se sastoji od dva sečiva, kao makaze), ali i ljudsku strelu, i obavezno jednu policu urskih uvreda. Ali ništa neće uspeti ako nura prvo ne uspori, prvoklasnim mumljanjem, neki Huniš; a kad misliš da si nura ubio, i da je to gotovo, treba još i desetak puta da ga izgazi svojim točkovima neki G'keki, za svaki slučaj.

Dobro, dobro, to je detinjast humor, ali ipak pokazuje neku vrstu uvažavanja. Razmišljao sam o tome i smejao se kičmom dok sam čekao da naša neuništiva Hufica dopliva. Ona se posle nekog vremena pope uz moju nogu, pa u naručje, a tu se zaista mogla valjati u mom srećnom mumljanju. Da je i sad uplašena, znao sam po tome što nije pokušala da glumi nonšalantnost niti da skriva da je srećna što me vidi.

Ali vremena je bilo vrlo malo. Čim sam mogao, nabacio sam na nju, i pritegao, mali 'am' od jakog kanapa i poslao je nazad u more.

Činilo se da je Urdonolin plan sasvim dobar... naime, ako Hufu može stvarno da razume šta se od nje traži, i ako 'San' nije već otplovio izvan njenog plivačkog domašaja... i ako Hufu uspe da prikači kuku koja postoji na tom kanapu na alku koja je na 'leđima' batiskafa, i ako ne-još-sasvim-Treki, naš Ziz, uspe da izdrži još neko vreme ovako ogromno naduvan, noseći ogromnu težinu onog dela kabla koji je ostao ispod tačke otkidanja... i ako na kraju ovo o čemu ja visim, a što je snabdeveno velikom kukom, uspe da digne iz vode ceo batiskaf, kao i taj otkinuti deo kabla...

Tako mnogo tih 'ako'. To se na englisom kaže 'if'. Da li su zato Zemljani odlučili da svoju boginju sreće nazovu 'Ifni'? Njeni čudljivi postupci zaista bacaju nas, živa bića, tamo i amo. Pa i tog dana, kad je našu pustolovinu prvo sprečila velikom nesrećom, a zatim bacila kockice drugačije. Pola midure smo napeto pratili šta se dešava, brinuli se, pitali se šta će doneti sledeći zvuk metala, sledeći okretaj

doboša - a onda smo mala Hufu i ja stajali na vrhu litice zajedno, pored divnog boka 'Sna Vufona' sa koga se cedila voda; gledali smo, zapanjeni, kako Tjug pomaže Zizu da se izduva i brižljivo ga neguje. U međuvremenu, Štipko i Hakica su kružili i kružili oko batiskafa i nervozno tražili ma kakav znak oštećenja, a Ur-rona je komandovala uvlačenjem i namotavanjem onog donjeg, otkinutog dela kabla.

Na kraju su oba otkinuta kraja ležala jedan pored drugog na kamenoj ravni navrh litice, i lepo se videlo kako su izjedeni, raskinuti, raspleteni bili.

"Ovo se neće više desiti!" gundala je naša urska prijateljica. Ali onim tonom koji znači da je to ursko predviđanje, urska prognoza, a to opet znači da će grdno loše proći onaj ko pokuša da načini lažova od nje.

Sledećeg dana vratila se Urijel galopom, ali sa odredom naoružanih pomoćnica; za sobom su vukle tovarne magarce, ali bez tovara. Donese nam poruku koja je do vrha planine stigla sa dalekog severa, posredstvom tatara, ali i semafora, i pročita nam glasno tu poruku te večeri, dok je Maslačokovo jato blistalo na vedrom noćnom nebu iza nje, iznad blago svetlucavih talasa okeana. Ogrnuta u odeždu mlađeg mudraca, gazdarica Kovačnice sažela je, potom, ono što se desilo i saznalo na Livadi okupljanja: da je došao zvezdani brod, ali u njemu kriminalci. Sa opremom koja im omogućava ne samo da prekinu Veliki mir nego i da razbiju Zajednicu, pa možda i poubijaju sve pripadnike šest naroda jijoanskih, sve do poslednjeg.

Nisam bio u položaju da vidim kako je Hak reagovala kad je Urijel kazala, onako uzgred, da je među zvezdama rasa G'kekija sasvim izumrla. To je značilo da su jedini preživeli G'keki ovi ovde, naši, svedeni na divljake, sposobni samo još da ostavljaju primitivne tragove svojih točkova po prašini Jijoa. Moj tunel pažnje bio je ipak mnogo više usmeren na druge zapanjujuće novosti.

Upadači su ljudska bića!

Svako zna da su ljudi bili jedva nešto više od životinja, u očima galaktičkih božanskih klanova, pre samo trista godina. Onda, kako je moguće da na Jijo ovako banu baš ljudi i da pokušaju jednu tako složenu krađu, na tako velikim rastojanjima?

Primetih da te misli prolaze kroz moju glavu na formalnom galaktičkom drugom, zato što nam se Urijel na tom jeziku obraćala. Iz tog razloga sam ja i sagledao celu situaciju kao neko iz galaksije. Prebacih se na engleski, i moje razmišljanje poteče sasvim drugačije.

Trista godina? Pa to je cela večnost, ej! Za toliko vremena su ljudi napredovali od jedrenjaka do prvih zvezdoplova. Ko zna koliko su mogli u ovih trista postići! Ko zna, možda su sada vlasnici polovine Vaseljene!

U redu, verovatno sam se previše načitao onoga što su pisali E. E. 'Dok' Smit i 'Zvezdolomac' Feng. Svejedno, većina naroda na toj stenovitoj ravni nad morem, te večeri, bila je šokirana vestima da ljudska bića, poznata po svojoj blagosti i kulturi, mogu učiniti tako nešto; ja, ne. Ja sam znao jednu unutrašnju istinu o njima; onu koja se provlači kroz celokupnu zemaljsku književnost kao mumlajući ton koji nikada ne prestaje.

A ta istina glasi: dokle god njihova rasa opstaje, neki od njih biće vuci.

Svi smo se zapanjili kad je Urijel rekla da se projekat nastavlja.

Na sve strane mobilizacija, hitno se krpi i pojačava kamuflaža, predstoji nam možda jedna očajna bitka za opstanak protiv sile daleko jače; zato sam očekivao da nam kovačica naredi da se svi smesta vratimo u Vufon ili na planinu Guen i da prionemo na poslove od opšte koristi. Ostadosmo blago zblanuti kad nam ona reče da je ovo posao od opšte koristi. Ovaj naš smešni, mali buć-buć pohod.

Čak joj to i rekoh, dan kasnije.

"Zašto radiš ovo?" pitao sam. Urijel je nadgledala spajanje pokidanih delova kabla i cevi. "Zar nemaš hitnija posla?"

Vrat joj se proteže nagore, tako da ono njeno srednje oko, ono bez zenice, dođe otprilike u istu visinu sa mojim očima.

"A šta vi vila ta druga posla za nas?" odgovori Urijel. "Da proizvodino oružje? Da našu kovačnicu pretvorino u favriku snrti?" Njena jedina nozdrva raširi se veoma, otkrivajući višestruke krivudave membrane koje zaustavljaju i upijaju vlagu da ne bi izišla iz njenog tela, zbog čega je urski dah uvek suv kao vetar kad dune sa Ravnice oštrog peska.

"Ni Uri dovro znano šta je snrt, nlati Hf-vajuo. Snrt i prerano oguli naše noge i isuši naše kese za nuževe. Ili je požurino sani, našin svađana i razdorina, kao da slava nešto vredi kad se život izgubi. Nnogo Ura gledaju sa čežnjon na one dane kad su Zenljani vili naši najbolji neprijatelji, kad su junakinje tutnjale i vijorile po preriji galopon od koga se sve treslo.

"Osetin i ja taj zov. I odupren se njenu, kao i ostali. Ovo je dova za drugu vrstu heroja, nlati prijatelju. Za ratnika koji nisli."

To rekavši, okrenu mi leđa i posveti se opet svom poslu. Određivala je, precizno i strogo, šta će koji radnik činiti. Njen odgovor ostavio me je zbunjenog, nezadovoljnog... ali, takođe, na neki način koji nisam mogao sasvim shvatiti, i ponosnog. Bio sam sada za nijansu ponosniji nego pre.

Dva dana nam je bilo potrebno za potpun tehnički pregled i proveru svih sistema. Za to vreme, masa posmatrača prilično se izmenila. Mnogi od onih prvobitnih odjurili su kući čim su čuli Urijelino saopštenje. Neki su pozvani u jedinice milicije. Mnogi vernici su sami hitali da unište ovaj ili onaj objekat naše civilizacije, u skladu sa zapovestima u najstarijim Spisima. Treći su žurili da spreče to uništavanje, barem svoje imovine, smatrajući ga preuranjenim. Četvrti su samo želeli da zajedno sa svojim milim i dragim osobama provedu ove dane, očekujući da su nam to poslednji.

Ali namesto tih koji su otišli, došla je gomila drugih, uplašениh ili razbešnjениh onim što su videli i čuli. Juče je narod u Vufonu i u drugim naseljima sve do Finalgrada gledao kako ih nadleće jedno zlo, izduženo i bleđo, sa uzanim, ali dugačkim krilima - avion - i kruži iznad naših kamuflažnih rešetaka kao da baš hoće da nam pokaže da smo se uzalud trudili ("Vidim vas!") i onda odleće krivudavom putanjom duž drugih obala, pa preko mora.

Bilo nam je jasno, iako nam niko nije tako rekao, da Urijel, šta god da želi postići ovde, ima na raspolaganju samo malo, vrlo malo vremena.

Dvadeseti deo: KNJIGA NAGIBA

Legende

Prve rase prerano došlih stigle su na Jijo prepune znanja, ali bez pogodnog, bezbednog načina da to znanje čuvaju. Imena mnogih bibliotečkih alata doprla su do nas kroz pokolenja, od 'pločica sa podacima', preko 'memo-klinova', do 'info-prašine'. Ali sve se to moralo pobacati u dubinu okeana.

Zemljani su imali jedan bezbedan, za skrivanje pogodan sistem za čuvanje informacija. Tajna hartije - kako se biljna vlakna i životinjske materije gnječe i pretvaraju u pulpu i mešaju sa glinom, i tako dalje - bila je tipičan vučji pronalazak. Ali posada 'Kivota' poletela je sa Zemlje vrlo brzo posle Kontakta, u vreme kad je i na samoj Zemlji bilo još veoma malo podataka iz galaktologije. Iz tog razloga, Zemljani su i na Jijo doneli, i u Veliko štampanje uneli, vrlo malo informacija o drugim 'najezdama' prerano došlih. A sigurno je da je takvih najezda bilo, širom pet galaksija.

Zato je nama teško da sagledamo svoju jijoansku Zajednicu u stvarnoj perspektivi. U kojoj meri se naš slučaj razlikuje od drugih slučajeva ilegalnog naseljavanja na ugarenim svetovima? Da li smo bili bolji u minimalizovanju ekološke štete koju nanosimo? Koliki su naši izgledi da izbegnemo otkrivanje? Kakve su bile presude uhvaćenim ilegalcima? Koliko se duboko mora silaziti stazom Iskupljenja dok se najzad ne iziđe iz statusa kriminalaca i ne dobije blaženi status nevinih bića?

U Spisima postoje izvesne naznake o tim stvarima. Ali većinom su to podaci iz vremena kad su prvi, drugi i treći narod sleteli na Jijo. A to je bilo davno. Vrlo malo ili nimalo svetlosti bacaju na jednu izuzetno krupnu tajnu:

Zašto je tako mnogo doseljenika - čak sedam zvezdoplovnih naroda - sletelo na tako malenu teritoriju kao što je Nagib, u tako kratkom razmaku?

Pre pola miliona godina odoše Bujuri sa ove planete; naspram toga, dve hiljade godina je, stvarno, kratko razdoblje. A ugarenih

svetova ima koliko hoćeš; dakle, zašto povrvesmo toliko baš na ovaj Jijo? Ima više kopnenih masa na Jijou; zašto sletesmo svi baš na Nagib?

Za svako od tih pitanja postoji po jedan odgovor. Velika obližnja zvezda koja izbacuje ugljenične loptice, Izmunuti, počela je da štiti ovaj prostor tek pre nekoliko milenijuma. Nama je rečeno da ta pojava, koja se oko zvezde Izmunuti širi, na neki način onesposobljava robotske patrole koje bi trebalo da osmatraju ovaj zvezdani sistem. Zbog toga je ilegalnim letelicama lakše da se ovde ušunjaju neprimećeno. Bilo je nejasnih napomena da se očekuje, u bliskoj budućnosti, 'doba nevolja' koje bi moglo izazvati katastrofalne neredе i sukobe u svih pet galaksija. A Nagib ima tako dobru kombinaciju robusne biosfere i jake vulkanske aktivnosti da ilegalci mogu oceniti da će svi tragovi njihovog prisustva biti srazmerno brzo i pouzdano izbrisani.

Neki smatraju da su ti odgovori dovoljni. Drugima to nije sasvim jasno.

Jesmo li mi jedinstven slučaj?

Na nekim galaktičkim jezicima, to pitanje ne može nikako zazvučati kao mentalno normalno. Drugim rečima, samo ludak ga može postaviti. Jer posle milijardu godina, nijedan slučaj nije jedinstven, za sve postoje raniji primeri, očuvani u galaktičkim arhivama. Originalnost je privid. Sve što jeste već je bilo.

Ali mi se ipak pitamo... mada bi to mogao biti samo simptom našeg niskog duhovnog i civilizacijskog nivoa, u poređenju sa bogolikim stanjem naših predaka... ipak se pitamo -

Šta ako se ovde, kod nas, dešava nešto zaista neobično?

Spenser Džounz, Beseda smerna o danu silaza

ASK

Mi mudraci propovedamo da je glupo 'pretpostavljati' bez dokaza. Ali u ovoj našoj najgoroj krizi, zavojevači često dokažu da su saznali čak i one naše tajne koje smo smatrali dobro skrivenim.

Zar to treba da nas iznenađuje, prstenovi moji? Zar oni nisu zvezdani bogovi iz pet galaksija?

Štaviše, i još gore: jesmo li ujedinjeni? Koliko se našlo među pripadnicima šest naroda onih koji su brzopleto krenuli da iskoriste svoje pravo na neslaganje i da se počnu dodvoravati strancima, iako smo mi savetovali da se to ne čini? Neke od tih osoba naprosto su iščezle - na primer, ona prerano došla devojka koja je svojom nezahvalnošću toliko ozlojedila Lestera, jer se odvažila da ukrade ono blago koje nam je upravo ona donela i predala, i čijem se proučavanju ljudski mudrac bio posvetio nekoliko dana uzastopno. Šta ako ona u ovom trenutku stanuje u toj njihovoj bazi, tetošena kao kad G'keki rado neguje svog najomiljenijeg zukira? Ili se nešto sasvim drugo desilo: možda su je ovi kriminalci sa neba naprosto izbrisali, da je nema, kao kad treki ispovraća iz svog jezgra potrošenu kašu, ili kao kad su u prošlosti Zemlje pojedini tirani naređivali da se likvidira kvisling čim odsluži svoju izdajničku svrhu njima u korist?

Ali opet, koliko god vešto prodirali u naše tajne, toliko se ovi dođoši sa neba pokazuju i kao neverovatne neznalice.

Uteha to bude, makar mala, a ipak pojava začudna veoma.

Gledali smo jutros ponositog i zastrašujućeg posetioca koji je stao pred naš Savet mudraca.

Moji prstenovi, da li je uspomena na taj događaj stigla da obloži vaša voštana jezgra? Pamтите li kako je zvezdani čovek, Ran, iskazao taj svoj zahtev? Zahtev da pozovemo nekoliko članova njegove skupine da prisustvuju našem sledećem duhovnom spoju sa Svetim jajetom?

Učtiv zahtev. Ali sa prizvukom naređenja.

Nije bilo razloga da se osećamo iznenađeno. Kako bi mogli tuđini ne primetiti da se nešto budi?

- Drhtaji tla, u prvo vreme dostupni samo najosetljivijim čulima, sad su tako jaki da ih oseća svako u ovom kutku našeg sveta.

- Silno su pojačane izmaglice koje se vijugavo dižu iz gejjira i bara sa ključalom vodom.

- jata ptica u prolazu pokazuju da ih nešto uvodi u tačno određene obrasce njihovog međusobnog rasporeda.

- Bude se reuzi koji su zaspali bili, kako oni u pećinama, tako i ovi u našim kesama.

- čak i u mirijadi plavih preliiva našeg neba pojavljuju se neki novi.

"Mnogo smo slušali o vašem svetom kamenu", rekao je Ran. "Njegova aktivnost očarava naš sensorijum. Hteli bismo videti to čudo, uveriti se lično."

"Vrlo dobro", odgovori Vuben u ime svih šest naroda i uplete tri očne stabljike zajedno, u znak saglasnosti. A zar smo se mogli usprotiviti?

"Molim, recite - koliko će biti članova vaše skupine?"

Ran se naklonio ponovo, impozantan za ljudsko biće, visok kao najviši Treki, širok u ramenima kao mladi Huniš. "Biće nas troje. Ja i Ling, koju ste upoznali. Treći se, znate, zove Ro-ken i veoma je bitno da shvatite da će vam biti učinjena velika čast. Našem gospodaru treba da pokažete poštovanje i učtivost na svaki način."

Mi mudraci počesmo, na ove reči, da žmirkamo i trepcemo našim raznovrsnim očima, vizorima i pločama za gledanje, sve u znak zapanjenosti. Drugačije je reagovao jedino Lester Kembel koji, nadomak našeg trekijevskog konusa, progundā: "Znači, imali su sa sobom jednog prokletog Dakina tamo dole ispod zemlje, od samog početka!"

Ljudska bića jesu čudna, ali ova Lesterova netaktičnost ipak je iznenadila i mene/nas naviknutog/e na svašta; zapanjio/li sam/smo se. Zar se nije plašio da će ga Ran čuti?

Izgleda da se nije plašio. Kroz mog reuga pročitah/smo da Lester gleda 'mrko i popreko' i svog saplemenika Rana i tu vest koju je Ran doneo.

Ostali članovi Saveta bili su radoznali, to si mogao znati i bez reuga.

Jer, najzad, najzad ćemo videti jednog Rothena.

LARK

Draga Saro,

karavanu koji je nosio tvoje pismo bilo je potrebno nešto duže da stigne ovde, zbog problema na ravninama. Ali kako je divno videti tvoje poznato škrabanje i čuti da si dobro! I Otac, kada si ga poslednji put videla. Ovih dana razloga za osmeh ima zaista malo.

Završavam ovo u nadi da ću stići da pošaljem po sledećem hrabrom kajak-kuriru koji se uputi niz Bibur. Ako on stigne u Biblos pre tvog odlaska, nadam se da ću te ubediti da ne dođeš ovamo! Stvari su užasno napete. Sećaš li se onih priča koje smo pričali jedan drugom o brani, kod kuće? Pa, ne bih baš spavao u toj sobi na tavanu sada, ako mirišeš moj dim. Molim te, ostani negde na sigurnom dok ne saznamo šta se dešava.

Kao što si tražila, pažljivo sam se raspitao o tvom tajanstvenom strancu. Očigledno vanjjoanci vrebaju nekoga ili nešto, van njihovog cilja nezakonitog usvajanja jedne vrste, da im bude kandidat za Uzdizanje. Ne mogu dokazati da tvoj ranjeni zagonetni čovek nije predmet njihove potrage, ali kladio bih se da je on u najmanju ruku mali deo te slike.

Moguće je i da grešim. Ponekad se osećam kao da smo mi kuhinjski mravi koji vire nagore, pokušavajući da se razaberu u ljudskim svađama samo na osnovu kretanja senki iznad.

Oh, već mogu da zamislim tvoj pogled baš sada! Ne brini, ne odustajem! Štaviše, imam drugačiji odgovor na pitanje koje mi stalno postavljaš... Da, sreo sam jednu devojku. I ne, ne mislim da bi je ti odobrila. Nisam siguran da je ovaj dečko odobrava, takođe.

Smeškajući se ironično, Lark završi prvu stranu pisma i spusti pero. Poče duvati na papir, onda uze prenosivi upijač i povalja ga preko još vlažnih linija mastila. Uze nov list papira iz kožnog portfolija, umoči penkalo u šoljicu mastila i nastavi.

Uz ovu poruku dobićeš i fotokopiju, rađenu na ručnoj mašini, poslednjeg izveštaja koji mudraci šalju širom Zajednice, plus

poverljiv dodatak za Arijanu Fu. Saznali smo neke nove stvari, iako za sada ništa što bi moglo da nas uveri da ćemo ostati živi kada se rothenski brod vrati. Blor je ovde, pomagao sam mu da ostvari onu tvoju zamisao, iako vidim moguće opasnosti u tom planu da se, kako si ti preporučila, vanjijoancima pripreti.

Lark je oklevao. Čak i tako maskirani nagoveštaji mogli bi biti prevelik rizik. U normalna vremena bilo bi nezamislivo da neko petlja po tuđoj pošti. Ali takve stvari su se radile tokom drevnih Zemaljskih kriza; prema istorijskim izveštajima, izbezumljene klike su to činile. U svakom slučaju, šta bi dobro donelo Sari da se brine? Osećajući se kao rasipnik, zgužvao je drugi list i počeo ispočetka.

Molim te, saopšti mudroj Fu da je mlada Širl, Kurtova kćerka, stigla bezbedno sa B-rom, čiji se posao nastavlja dobro kao što se i moglo očekivati.

U međuvremenu, istraživao sam u vezi sa još nekim tvojim interesovanjima. Osetljiva je stvar postavljati pitanja ovim svemirskim ljudima, koji me uvek nateraju da platim informacijom korisnom za njihove kriminalne ciljeve. Takođe moram pokušati da ne probudim sumnju u pogledu toga zašto želim da znam određene stvari. Ipak, uspeo sam da se nagodim za nekoliko odgovora.

Jedan je bio lak. Zvezdani ljudi ne koriste rutinski engleski, ili rusijski, ili ijedan drugi 'varvarski vučiji jezik.' Tako se Ling izrazila pre neki dan, kao da su ti jezici previše vulgarni i nerigorozni da bi ih koristila prava naučnička osoba. Oh, ona i ostali govore engleski dovoljno dobro da razgovaraju. Ali između sebe, oni više vole gal-sedam.

Zastao je da bi umočio penkalo u šoljicu svežeg mastila.

Ovo odgovara našem utisku da ovi ljudi ne potiču iz glavne grane naše rase! Oni nisu predstavnici Zemlje, drugim rečima, nego dolaze iz jednog ogranka koji je odan Rothenima, rasi koja tvrdi da je odavno izgubljen patron ljudske vrste.

Sećaš li se kako nas je Majka navodila da raspravljamo o pitanjima porekla? Jedno od nas dvoje zastupalo je denikenovsku

stranu, a drugo je podržavalo darviniste, pamtiš? U to vreme, to je izgledalo zabavno, ali prilično bez svrhe, jer su sve naše činjenice bile iz tekstova starih tri stotine godina. Ko bi pomislio da ćemo doživeti da vidimo odgovor proglašen na Jijou, pred našim očima?

Ali što se tiče valjanosti tih tvrdnji o Rothenima, ja ne mogu ništa dodati ranijem izveštaju, osim činjenice da se Lingova i drugi ponašaju kao da u to strastveno veruju.

Gutljaj izvorske vode iz glinenog vrča. Zatim Lark umoči pero i nastavi.

A sada, velika vest zbog koje smo svi uzbuđeni. Izgleda da ćemo prvi put videti jedno od tih tajanstvenih bića! U roku od nekoliko sati trebalo bi da jedan ili više Rothena iziđu iz svoje ukopane stanice i pridruže se hodočašću do Svetog jajeta, koje se budi! Sve ovo vreme mi se nismo dosetili da je zvezdoplov mogao ostaviti i nekoga od njih, a ne samo Rana i ostale ljude.

Naša Zajednica je napeta kao violus kad se žice zategnu preko svake mere. Ovde se napetost u vazduhu toliko zgusnula da možeš da je sečeš u kriške i prodaješ.

Nego, da završavam ja ovo, ako mislim da ubacim pre nego što pošta ode.

Da vidimo. Pitala si i o 'neuro-utikačima'. Koriste li tuđini takva sredstva za neposredno opštenje sa računarima i drugim aparatima?

Umalo da odgovorim 'da'. Lingova i ostali zaista nose na sebi minijaturne sprave koje im donose, iz daljina, kao magijom, razne glasovne i druge informacije.

Onda sam ponovo pročitao tvoj opis Neznančeve rane i razmislio bolje. Ovi istražitelji komanduju robotima i drugim svojim mašinama pomoću glasa i pokreta. Nikada nisam video da imaju neki utikač za neposrednu vezu sa moždanim tkivom, nalik na taj 'trenutni prenos misli čoveka u mašinu i obratno' o kome je Arijana govorila.

Kad bolje razmislim...

Lark opet umoči pero, podiže ga u nameri da nastavi, ali zastade. Nečiji koraci po šljunku čuli su se na stazi ispred njegovog šatora.

On prepoznade težinu i način grebanja sivog Gheuena. Ali to nije bilo nemarno, nepretenciozno hodanje Uthenovo, nego dostojanstveni ritam sa malim odmahivanjima svake štipaljke u stranu, po složenom sistemu naizmeničnog pokretanja svih pet nogu - težak, aristokratski korak, do koga drže hitinske matrijarhe koje ponekad sebe nazivaju kraljevskom sortom, ili kraljicama.

Lark spusti pero i sklopi portfolio. Senka se ocrta na preklopnom platnenom ulazu šatora, senka niska, ali široka. Začu se Harulenov glas, iz tri nožna govorna ventila istovremeno, praćen uzdasima nalik na tiho oglašavanje frule, ali iz svakog ventila malo drugačijom notom. Harulen je progovorio visokogheuenskim dijalektom galaktičkog šestog.

"Prijatelju Lark, jesi li unutra? Molim te, pozdravi me. Dolazim sa poklonima dragocenim."

Lark podiže platno i zakloni oči, jer nije bilo lako posle polumraka u šatoru suočiti se sa blistanjem poznopodnevnog sunca koje je svojim oštrim zracima probadalo kroz redove ogromnog šumskog drveća. "Pozdravljam tebe, Harulene, istoverni", odgovori on na istom jeziku.

Harulen je na sebi imao odeždu hodočasnika, nabačenu preko petougaonog oklopa. Kupola navrh tela - dakle, na sredini leđnog oklopa - bila mu je, međutim, nepokrivena. Odežda je bila fina, izatkana kod G'kekija; blistala je i prelivala se pod pojedinačnim zracima sunca. Tek posle nekoliko trenutaka, kad su mu se oči prilagodile, Lark primeti jednu važnu promenu - nešto je bilo obavijeno oko Gheuenove kupole boje pepela.

"Aha", reče Lark, neosetno prelazeći na nešto opuštenije narečje, 'sedmičasto' - pomalo nalik na galaktički sedmi. "Znači, istina je. Maska se nudi ponovo."

"Nudi se da od našeg tela dobija hranu, a zauzvrat da otkriva dušu. Zaista. Maska se vraća među nas. Pećine koje su izgledale gole, sada vrve od labilnih mladih reuga; čak i Jaje ponovo počinje pesmu određivanja obrazaca. Zar to nisu dobri predznaci? Zar ne treba da se radujemo?"

Harulen škljocnu jednom štipaljkom; to je bio signal jednom lorniku, koji je čučao daleko iza svog gospodara i nije se dotad

video. Sada taj mali sluga pohita do uz veliki bok Harulena, praveći usput, u svom četvoronožnom kretanju, podražanje Harulenovog 'kraljevskog' hoda. U malenim troprstim rukama lornik je doneo kutiju od uglačanog drveta, na kojoj su se videle neravnine što su pokazivale da je obrađivana zubima, najverovatnije zubima ovog istog Gheuena koji joj je vlasnik.

"Među mladuncima reuzima u tom novodošlom pokolenju", reče Harulen, "bilo je mnogo onih koji su svojim oblikom bili pogodni za plemenito ljudsko čelo. Molim, odaberi među ovima; to je ponuda koja pokazuje moje duboko poštovanje."

Lark uze od lornika kutiju, dobro pazeći da ne kaže 'hvala' niti da pogleda u oči tom stidljivom stvoru. Za razliku od šimpanza i zukira, lornici su, činilo se, bili u stanju da uspostavljaju lične spojeve samo sa rasom koja je njihove pretke donela na Jijo, pre skoro hiljadu godina.

Lark odiže prefinjeno izbrazdani poklopac kutije za darove, koju, po gheuenskoj tradiciji, svojim zubima treba da napravi davalac poklona, i koja nikada više ne sme biti upotrebljena ni za koju drugu svrhu. Unutra je, na podlozi od piljevine garu drveta, ležalo nekoliko drhtavih spletova malenih pipaka posutih smeđim tačkicama. Pipci su bili spojeni poluprovidnim membranama koje su se presijavale nagoveštajima raznih boja.

Zaista nisam imao dovoljno slobodnog vremena, pomisli on. A dužnosti sam imao i previše. Usluga zaista dolazi u pravi čas, ali...

Radije bi da sam ode u pećine i izabere jednog reuga za sebe. Od kako je ušao u pubertet, tri reuga je imao, i sva tri je našao na taj način, samostalno. Sad izabrati jednoga od ovih ponuđenih, iz kutije, bilo je nekako čudno. I šta da radi posle sa ostalima?

Nekoliko pipkića se podiglo neodlučno; usmeravali su se otprilike ka svetlosti, uvijali, tragali za nečim. Samo jedan par ne pokaza ni najmanje oklevanje, podiže se pravo ka njemu i raširi svoju tananu membranu.

Oblikom je tačno za čoveka, priznati se mora, reče Lark sebi; štaviše, vidi se da je nov i robustan.

Prirodno je bilo da ovakvu odluku ne donese olako. Čovek obično čuva svog reuga mnogo godina. Bilo je bolno posmatrati,

bespomoćno, onog poslednjeg kako umire u svojoj kesi obloženoj mahovinom, tokom mnogih nedelja ćutanja Svetog jajeta. Ne može se, štaviše, ni pozajmljivati tuđi simbiot; ljudi bi radije davali svoju četkicu za zube na pozajmicu nego svog reuga.

"Moja zahvalnost ispoljava se time što primam ovaj izvrsni poklon", reče on. Polako, neodlučno, prinese malo, migoljavo biće svom čelu.

Njegov raniji reug bio je kao stari par cipela - ili omiljeni par naočara za sunce, urske proizvodnje - udoban i lak za upotrebu. Ovaj reug se naprosto bacakao od silne želje da počne. Opipavao je Larkove slepoočnice, tražeći venu na kojoj bi mogao da se hrani. Tanka membrana razapela se preko Larkovih očiju, ustalasana od uzbuđenja koje je bilo samo reugovo, ne donoseći ništa osim talasa vrtoglavice. Tek posle nekog vremena moći će on da postigne razumevanje sa ovom životinjicom. U idealnom slučaju, pustiš da stari reug, koji umire, prenese svoje znanje mladome; za to vreme imaš ih dva.

Ifnina čuda čestio imaju ironično vremensko poklapanje, pomisli Lark. Toliko dana smo se suočavali sa tuđinima bez pomoći reuga. Sada, u kritičnom trenutku, oni se vraćaju tako naglo da bi se moglo desiti da nam samo skreću pažnju, i da, zapravo, bude od njih više štete nego koristi.

Ipak, da bi bio učtiv, on poče glumiti da je zadovoljan ovim reugom, poče se klanjati Harulenu i zahvaljivati mu na finom poklonu. Ako je sreće, i Harulenov reug davaće samo buku i neće Harulenu preneti ništa od Larkovih pomešanih osećanja.

Lider jeretika pokaza da je zadovoljan što je njegov poklon tako lepo primljen. Pokaza odizanjem pojedinih nogu, to jest hvataljki, kojima je, iznad šljunka, pomalo landarao i škljocao. Membrana razapeta iznad Larkovih očiju dodade ovom prizoru i nekoliko mutnih iskrica koje su možda značile neko gheuensko osećanje - a možda samo 'statik' jednog uzbuđenog, neuvežbanog reuga-mladunca.

Onda Harulen naglo promeni temu i pređe na angliski.

"Znaš da je do našeg hodočašća ostalo samo još vrlo malo vremena?"

"Samo sam pisao pismo. Obući ću odeždu i pridružiću se našoj

skupini kod Točkastog kamena za jednu miduru."

Delimično i zbog toga što je tuđinka Ling zahtevala da Lark prisustvuje, mudraci su dodelili jeretičkoj kliku pravo da učestvuje sa dve šestorke, među ukupno dvanaest dvanaestorki odabranih da krenu na prvo penjanje, tokom kojega je trebalo pozdraviti Jaje koje se budi. Još od kad je čuo tu vest, Lark je osećao dobro znanu toplinu kako se širi iz komada kamena okačenog o kožni remen o njegovom vratu. Jedan kamen, za sećanje i kajanje. Nijedno hodočašće nije lako kad se nosi takva amajlija.

"Odlično", reče Harulen. "Kod Točkastog kamena razmotrićemo najnoviji zahtev zelota, a onda krenuti dalje sa..."

Jeretik začuta, uvuče svih pet nogu u oklop, leže na šljunak i pritisnu svoj osetljivi jezik na tle. Ovog puta Larkov reug jasno prenese kako se Harulen oseća dok na takav način 'liže zemlju': nimalo mu se ne sviđa niti je zadovoljan.

Harulen se pridiže. "Još neko dolazi ovom stazom", reče. "Neko ko uprkos genealogiji čvrstoj kao kamen hoda nedoličnom žurbom, ispreturano."

Uprkos genealogiji - hoda žurno, pomisli Lark; pa kako da se ne zbuniš kad ove druge rase govore engleski? Možda i nije tako dobro to što se taj haotični ljudski jezik toliko raširio po Jijou.

Uskoro i on oseti podrhtavanje tla, kao blago golicanje u tabanima. Vibracija sa pet udara, njemu još bolje poznata nego Harulenova. Slična njoj, ali jednostavnija, manje aristokratska, vođena željom da se pohita, stigne brže, da se vreme ne gubi na etikeciju i formalnost.

Još jedno oklopno biće se pojavi, ali vukući grančice i lišće.

Uthen Taksonomist bio je, kao i Harulen, obučen za hodočašće, ali je njegova odežda bila dronjak, boje koja je nekada davno bila bela, nemarno nabačen i sada razmahan u pokretu, kao da se Uthen ogrnuo nečijim starim krevetskim čaršavom. Oklop mu je bio u nešto tamnijoj nijansi škrljčane boje nego oklop njegovog otmenog prijatelja. Ali je i Uthen, kao i Harulen, imao na sebi novog reuga, čime se, možda, mogla delimično objasniti nesigurnost u kretanju, promašivanje staze: Uthenu je taj novi reug smetao kao roj zujećih insekata ispred očiju. Lark podiže svog još ne uspešnog simbiota sa

očiju; umeo je i bez reuške pomoći sasvim lepo videti koliko je Uthen uzbuđen.

"Lark-ark, Harulen-len", promuca Uthen kroz nekoliko ventila istovremeno, tonovima sasvim neusklađenim; Harulen na to okrete kupolu prezrivo, rešen da sačeka da se njegov pridošli saplemenik malo pribere, da dođe do daha.

"Odmah dođite, obojica. Izišli su!"

"Ko?" upita Lark, ali istog trena uvide da ta vest može imati samo jedno značenje.

Klimnu glavom. "Evo, idem, samo jednu duru mi dajte."

Lark se hitro vrati u šator, na brzinu obuče hodočasničku odeždu, zastade kod pisaćeg stola. Iz portfolija dogradi nedovršeno pismo i uvuče ga u rukav, gde ubaci i jednu naoštrenu olovku. Mastilo je elegantnije i neće se razmrljavati, ali to će Sari biti savršeno svejedno, nju zanima samo da pismo stigne i da sadrži najnovije vesti.

"Idemo!" reče mu Uthen nestrpljivo čim se Lark pojavi izvan šatora. "Penji se, jurimo!" Sivi gheuenski naučnik već se nagnuo jednim krajem tela ka Larku, da mu se Lark lakše popne na leđa. Ovog puta Harulen zastenja u znak protivljenja protiv tolike netikecije. Dečurlija može takve stvari raditi, ali da odrasli Gheuen - naročito ako ima rodovsko stablo tako ugledno kao Uthen - nosi čoveka na leđima, to stvarno ne dolikuje. Ipak, dobiće se na brzini. Pojuriše ka Livadi prikrivenih tuđina, željni da vide čudo koje je izišlo iz skrovišta.

Ling nije nimalo preterala kad je rekla da su divni.

Lark nikada nije ni pomislio da će u životu videti nešto tako. Nije to očekivao dok je prelistavao prastare slikovnice, niti dok je čitao predkontaktna dela naučne fantastike. Ni u snovima nije ovakve osobe ikada video.

Jijoanska plemena su olako, u svakodnevnom govoru, pominjala sve Galaktike kao 'zvezdane bogove'. A sada su po jijoanskoj livadi šetkala dva bića koja su svojim izgledom zaista zasluživala da se tako nazovu, bića koja je vredelo videti. Lark je uspevao samo po nekoliko sekundi neprekidno da ih gleda, duže nije mogao izdržati;

morao je onda skrenuti pogled da mu ne bi suze pošle na oči i da bi prestao bol u prsima.

Ling i ostalo troje uljeza stajali su raspoređeni u kvadrat, kao neka počasna straža, oko svojih uzvišenih pokrovitelja; roboti-stražari lebdeli su iznad njih i budno motrili. Rotheni, visoki, malo pogureni u plećima, povremeno su prstom pozivali Rana ili Beš, a ovi su se tada 'naginjali prema gore' i objašnjavali nešto, kao deca pozvana da recituju; pokretima su tada pokazivali ovo ili ono obližnje drvo, neki od šatora ili platnenih paviljona, krdo splajna, ili neko stidljivo mladunče G'kekija.

Gomile posmatrača su pristizale, okupljali su se Jijoanci. Proktori Okupljanja, naoružani crveno obojenim drvenim motkama, sprečavali su da se priđe suviše blizu. Činilo se, međutim, da je vrlo malo verovatno da bi iko mogao napraviti neki sramotan ispad. Jedva da se igde čuo šapat; tako je zgusnuta bila atmosfera divljenja i strahopoštovanja.

Rotheni kao da su najjači utisak ostavili na prisutna ljudska bića, zato što su u zadivljujućoj i zbunjujućoj meri ličili na ljude. Imali su sve osnovne elemente ljudskog izgleda. Čelo im je bilo visoko i plemenito, oči široko razmaknute i saosećajne, nos elegantan. Njihove obrve, povijene i meke, blago su se nabirale od iskrenog zanimanja za sve i za svakog koga bi pogledali.

To nisu slučajna poklapanja, pomisli Lark. Sigurno su emocionalni i fizički afiniteti kultivisani tokom procesa Uzdizanja, a naročito u pliocenu, pre nekoliko desetina hiljada godina, kada su rothenski stručnjaci gledali da nekako civilizuju i preoblikuju jedno pleme tupavih, ali obećavajućih čovekolikih majmuna, da ih pretvore u nešto što će biti maltene spremno za zvezde.

Ovo, pod pretpostavkom da su Rotheni zaista pokrovitelji ljudske rase, kao što Lingova tvrdi. Lark je nastojao da po tom pitanju zadrži stav obazrive neutralnosti, ali mu nije bilo lako da se odupre ovako ubedljivom dokazu. Kako bi ova rasa mogla biti išta drugo do rasa dugo skrivenih pokrovitelja ljudskog roda?

Kad su, pre nekoliko trenutaka, ovo dvoje uzvišenih posetilaca predstavljani okupljenim najvišim mudracima, Larka je umirivalo vedro i spokojno držanje Vubena, Fhun-daua i drugih. Niko za tu

priliku nije stavio reuga na glavu. Čak je i Lester Kembel ostao spokojan, ili bar izgledao spokojan, dok se upoznavao sa to dvoje Rothena. Njihova imena saopštio je Ran, svima, ponosito: Ro-ken i Ro-pol.

Po ljudskim merilima, trebalo bi da je Ro-ken muško. Lark se trudio da ne ide olako za analogijama, ali Ro-pol je, po izgledu, trebalo da bude žensko. Na Livadi okupljanja, gomila tiho zažamori videći prvi put osmeh Rothena - koji je otkrio male bele zube - osmeh sa nagoveštajem da su srećni što je došlo do ovog susreta sa jijoanskim narodom. Ro-pol se smeškala šire, primetnije. Reč vesela činila se Larku kao otprilike dobar način da opiše držanje tog manjeg rothenskog bića. Ne bi bilo teško zavoleti jedno takvo lice, koje pokazuje toliko topline, otvorenosti i razumevanja.

Uklapa se, pomisli Lark. Ako Rotheni zaista jesu naši patroni, a mi njihovi puleni, zar nije logično da su u nas ugradili slične obrasce afiniteta?

Ovaj šarm delovao je ne samo na ljudske nego i na druge okupljene posmatrača na Livadi. Tih šest naroda imali su već mnogo vekova iskustva jedni sa drugima. Nisi morao biti Gheuen da bi osetio sa koliko dostojanstva se kreće kraljica; onda, zašto ne bi Ur ili G'keki osetili moćni magnetizam ovo dvoje humanoida? Čak i bez reuga, većina ne-ljudskih posmatrača kao da je bila obuzeta jednim preovlađujućim osećanjem - nadom.

Lark je imao na umu Lingina ubeđivanja da će se sve dobro završiti, bez incidenta, i da Zajednica na Jijou neće biti izmenjena, osim možda na neki pozitivan način. "Uklopiće se sve kako treba", govorila je Lingova u takvim prilikama.

Takođe mu je pričala da Rotheni imaju poseban položaj čak i u odnosu na najmoćnije galaktičke klanove. Namerno se drže u senci; uspeli su da 'srede' da planeta Zemlja ostane na ugaru, skinuta sa svih lista za naseljavanje, čak pola milijarde godina, a to je dostignuće sa implikacijama tako ogromnim da je Larku bilo teško čak i da ih zamisli. Ogromno uticajni, za šta im nisu bile potrebne flote niti naoružanje, Rotheni su ostajali tajna - po mnogo čemu bogoliki čak i u odnosu na one rase čije armade tutnje kroz svih pet galaksija. Zato nije nikakvo čudo da Lingova i njeno troje kolega

smatraju da su iznad takozvanih 'zakona' o seobama i Uzdizanju. Možda zato oni tako spokojno prebiraju po živom svetu Jijoa tražeći vrstu koju bi vredelo uzdizati, i ne plaše se da će ih neko uhvatiti na delu.

Novoizlegnuti (iz pećina) reuzi takođe su izgledali zasenjeni, od prvog trenutka kad su to dvoje izišli iz ukopane istraživačke stanice. Reug na Larkovom čelu sav se tresao, a preko slike dvoje Rothena nabacivao je živopisne aure, tako da ga je Lark morao skloniti.

Lark pokuša da opet ovlada svojim mislima. Pronađe nit skepticizma.

Možda sve napredne rase nauče da rade ovo što Rotheni rade sad, pomisli on. Da ostave utisak narode koji su ispod njih na lestvici galaktičkog statusa. A mi Jijoanci smo, možda, izuzetno podložni takvoj manipulaciji zato što smo primitivci, zato što nam nedostaje iskustvo sa Galakticima.

Ali taj skepticizam se slabo držao kad su se začule reči rothenskih emisara, izgovorene toplim i saosećajnim glasovima, upućene mudracima koji su stajali ispred naroda. Jedan robot je pojačavao njihov razgovor, tako da su svi mogli čuti.

"Nas dvoje sada izražavamo (punu poštovanja) zahvalnost za vaše gostoprimstvo", reče Ro-ken, vrlo tačno izgovorenim, gramatički besprekornim, galaktičkim šestim. "Štaviše, izražavamo žaljenje zbog brižnosti koja je našim dolaskom mogla biti izazvana u vašoj Zajednici. Tek nedavno smo uvideli dubinu vaše uznemirenosti. Savlađujući našu prirodnu povučenu - našu stidljivost, moglo bi se reći - mi sada izlazimo da umirimo te vaše neosnovane strahove."

Opet šapat neodlučne nade među izgnanicima Jijoa; osećanje koje njima nikada nije dolazilo lako.

Ro-ken nastavi.

"Sada izražavamo (punu poštovanja) radost što pozvani smo da prisustvujemo vašim svetim obredima. Jedan od nas pratiće vas večeras, da bude svedok onog čudnog što počiva u vašem uglednom i svetom Jajetu i što se kroz njega tako moćno izražava."

Ro-pol preuze da govori umesto njega.

"Za to vreme", reče ona, "drugo od nas će se povući da razmisli

kako najbolje da nagradimo vašu Zajednicu za pretrpljene muke i brige i za vaš težak i izolovan život."

Ro-pol se zamislila, kao da bira najbolje reči. Onda nastavi.

"Neki dar, predviđamo. Neko dobročinstvo koje će vam olakšati prolazak kroz sledeće vekove, u kojima svaka od vaših rasa traži izbavljenje na dugačkoj, hrabroj silaznoj stazi koja je poznata kao 'Povratak u nevinost'."

Talas mrmljanja prođe kroz redove posmatrača - zadovoljstvo zbog ovih iznenađujućih vesti.

Sada mudraci počеше, jedan po jedan, da drže govore dobrodošlice. Prvo Vuben, čiji su ostareli točkovi zaškriputali kad se zakotrljao napred da recituje iz jednog od najstarijih Spisa. Nešto prikladno, o neizbežnosti milosrđa koje isplovi iz samog zemljišta kad ga najmanje očekuju i koje je jedna dobrobit što ne može biti zarađena ni zaslužena, ali može biti blagorodno prihvaćena kad se pojavi.

Lark je dopustio novorođenom reugu da mu opet sklizne preko očiju. Rothenski par ostao je preliven oblakom zbrkanih boja. Vuben je jednolično pričao dalje. Lark se okrete i pogleda, kroz reugovu membranu, okupljene posmatrača.

Naravno, reug nije nudio nikakav magični prozor za zavirivanje u dušu. Reuzi su uglavnom služili za prevazilaženje činjenice da je moždano tkivo svake rase prilagođeno čitanju emotivnih signala te rase. Reug je najefektniji kad se suoči sa drugim reugom, naročito ako su on i taj drugi prethodno razmenili hormone empatije.

Da li iz tog razloga mudraci sada ne nose reuge? - upita se on. Da bi prikrili svoje tajne misli?

U gomili je primećivao talasiće krhkog optimizma i divljenja pred čudesnim, koji su tu i tamo dostizali 'krestu' - nešto nalik na religijski zanos. Bilo je, međutim, i drugih boja. Kod nekoliko desetina proktora i milicionera - Gheuena, Huniša, Ura i ljudi - tekle su neke hladnije boje i prelive, koji su ukazivali na dužnost; na odbijanje da se ta usmerenost ka dužnosti napusti ma i za trenutak, osim u slučaju zemljotresa katastrofalne jačine.

Jedno drugačije svetlucanje Lark začas prepoznade kao drugu vrstu dužnosti, složeniju, usmereniju, sa dosta gordosti. Uz boju,

primetio je i svetlucanje staklenog sočiva.

Blor i njegove kolege, pomisli Lark; bacili su se na posao da zabeleže ove trenutke.

Larkov simbiot sada je radio bolje. Neuvežban, doduše, ali možda osetljiviji nego što će ikada kasnije biti. U ovom trenutku gotovo svi reuzi na Livadi okupljanja bili su približno jednako stari; tek što su izvađeni iz pećina u kojima su se ljugavili u velikim gomilama jedni preko drugih, deleći enzime zajedništva. Zato bi se moglo očekivati da svaki bude oštro svestan svih ostalih, na udaljenjima većim od normalnog reuškog dosega.

Trebalo bi da upozorim Blora, pomisli on. Njegova družina ne treba da nosi reuge. Ako reuzi meni olakšavaju da ih primetim, možda će i roboti primetiti.

Sasvim drugačiji maleni kovitlac boje privuče njegovu pažnju, gorki sev sa udaljenog, suprotnog kraja Livade okupljanja. Izdvajalo se to kao vatra zapaljena na ledenom polju: nepogrešivo prepoznatljiva otrovno-kisela mržnja.

Posle nekog vremena on prepoznao profil omanjeg kentaurskog tela i uzdignut zmijasti vrat sa grivom. Glavu nije mogao da vidi, jer su je zaklonile boje koje je stvarao njegov reug. Umesto glave ta kentaurka kao da je imala kuglu destilisanog gnušanja.

Nosilja tog udaljenog, ali moćnog simbota kao da sad primeti da je Lark gleda. Ona premesti pažnju sa svemiraca i mudraca, i zagleda se pravo u Larka. Preko mase građana, koji su se pomerili i pomalo uzdisali, počeše Lark i ona da odmeravaju boje jedno drugome. Onda oboje, istovremeno, digoše reuge sa očiju.

U jasnijoj svetlosti, Lark se suoči sa njenim netremičnim zurenjem. Bila je to predvodnica urških zelota. Buntovnica čija je zla volja prema uljezima iz svemira bila mnogo jača nego što je Lark do sada shvatao. Sad, kad je video kako ta tri crna oka vatreno zure u njega, Lark je bio sposoban, i bez reuga, da protumači kakva su osećanja te zelotkinje prema njemu.

U sjaju predvečernjeg sunca, ona izvi vrat i iskezi se na Larka urškim izrazom čistog prezira.

Hodočašće je počelo u suton. Dugačke šumske senke pokazivale

su ka skrivenom planinskom prolazu. Dvanaest skupina po dvanaest osoba je išlo, predstavnici svih naroda Zajednice; i dvoje ljudi sa zvezda, i četiri robota, i jedno pradrevno visoko biće čiji je ležerni, spori korak nagoveštavao da se ispod svetlucave, bele odežde krije velika snaga.

Ro-ken je bio taj Rothen među njima. Smeškao se na sve i na svašta, kao da ga oduševljavaju nebrojene stvari, između ostalog i ritmički napevi u kojima su učestvovali glasovi svih šest rasa. Kolona se odužila stazom, pored fumarola iz kojih se uzvijala vrela vodena para, duž same ivice dubokih provalija. Išlo se lagano, prema skrivenoj ovalnoj Dolini Jajeta. Rothen je dugoprstim rukama povremeno gladio vitka velpal stabla, koja su se njihala u rezonanciji sa emanacijama iz te tajne doline. Većina ljudskih bića neće čuti ništa sve dok ne priđu znatno bliže.

U Larkovom srcu komešala su se svakojaka tmasta osećanja. I ne samo u njegovom. Mnogi hodočasnici, a naročito oni najudaljeniji od Ro-kenove vesele harizme, pitali su se da li je pametno voditi stranca na sveto mesto.

Procesija je marširala, kotrljala se, vukla se. Staza je vodila ka većoj nadmorskoj visini. Uskoro je zavladala noć, i nebo se bogato prelivalo dijamantnim sjajem mnogobrojnih zvezdanih jata i galaksija; preko sredine se upadljivo pružala tamna traka galaktičkog diska. Taj prebogati prizor je, ipak, ukazivao na drastično nepravedan poredak u životu; jer, noćasnji gosti će uskoro poleteti kroz te zvezdane pejzaže, i otići drugde, bez obzira na to da li će odlazak sa Jijoa biti miroljubiv ili izdajnički. Iza njih će Jijo ostati kao samo još jedan 'lokalitet', mala oaza neobičnosti i divljine, jednom posećena, nebitna u njihovom dugom, božanskom životu.

Poslednji put kad je Lark hodao ovom stazom, iskreno obuzet misijom (koju je sam sebi dao) da spase Jijo od 'uljeza' - naime, od svog sopstvenog naroda i od sebe samog - niko nije pojma imao da će uskoro zvezdane lađe zaparati nebesa jijoanska.

Ali, pomisli on, oni su već bili iznad nas i spremali se za sletanje.

Šta više zastrašuje? - pomisli Lark. Ona opasnost za koju znaš, i već se od nje plašiš, ili iznenađenje kojim te Vaseljena još nije zaskočila? Iznenađenje koje ne slutiš, ali koje je takvih razmera da

kad naiđe, sve ranije brige postanu beznačajne.

Lark se nadao da ništa od tog tmurnog raspoloženja nije procurilo u njegovo pismo Sari, koje je dovršio žurno, olovkom, blizu voda Bibura, posle pojave Rothena. Čamdžija je ubacio Larkovo pismo u džak pošte, već otežao od onoga što je slao Blor; ušao sa tim teretom u kajak i u sevu vesala nestao niz prve zapenušene brzake, rekombom koja će ga, posle dva dana takve vrlo naporene plovidbe, doneti u Biblos.

Kad se vraćao da se pridruži ostalim jereticima-hodočasnicima, Lark je zastao da pogleda kako tuđinski vazduhoplov uzleće, kako se diže iz svog mračnog tunela kao duh, pogonjen mašinama koje su stvarale samo šapat, nikakvu buku. Primeti na jednom ovalnom prozoru malu ljudsku priliku, osobu koja se i šakama i licem sva zalepila za unutrašnju površinu stakla, željna da upije sav vidik koji se pred njom otvarao. Larku se učini da mu je ta osoba nekako, možda, poznata... ali, pre nego što je mogao podići svoj džepni dvogled, mašina kliznu u istočna nebesa, prema jednom planinskom prevoju iznad koga se sada uzdizao najveći mesec Jijoa.

Sada, pre nego što je noćna kolona zašla u završni krivudavi kanjon koji vodi do Svetog jajeta, Lark pokuša da ostavi po strani sve ovozemaljske brige, da se pripremi za duševni spoj.

Ovo bi mogla biti moja poslednja prilika za to, pomisli on.

Nadao se da će ovog puta uspeti da se uključi u ono osećanje 'jedna smo celina' o kome su drugi toliko govorili; osećanje dostupno samo kad Sveto jaje pristane da podeli svoje bogatstvo ljubavi.

Uvuče desnu ruku u rukav i dohvati čvrsto onaj komadić kamena, koji je već postajao vrelo. Dođoše mu na um stihovi iz Spisa izgnanstva, i to angliska verzija, koju je sačinio, uz određena prilagođavanja potrebna ljudskim bićima, jedan od prvih ljudskih mudraca na Jijou.

Bez krme brodimo niz vreme,
breme izdaje ostaviše
preci naši koje ne možemo
kazniti ni dozvati više.

Da nema nigde nikakvog Boga,
toga se plaše ponajviše
oni koje je ostavio
u izgnanstvu njihov rod.

Prazan je naš kivot,
život bezbožan, besmislen,
potonuo je naš brod,
narod smo izgubljen.

Moguć je pokret obnove,
promene moguć je talas,
slutimo ritam postojan,
možda će ipak biti utehe za nas.

Jijo! Kad zađe tvoje sunce
za vrhunce planinske,
Jijo! Tvoj ritam diše
kroz kiše, i noć, i dan.

Pesma se završavala čudnom mešavinom prkosa i pobožnosti.

Jijo! Ako nas Bog hoće,
nek dođe ovde, ako ne - ne.
Jijo! Živimo s tobom,
živimo na tebi, kao s Bogom.
Jijo! Seme krivde nek
se na tebi u dobro preokrene.

Nedugo pošto su ljudska bića na Jijou usvojila ovu pesmu i čitav taj spis, osvanuo je jedan zimski dan kad je zemlja počela da se trese. Sav se Nagib drmao. Drveće je padalo, brane su pucale, strahovit vetar je hujao. Panika je krenula od planina, pa do mora, vikalo se da počinje sudnji dan.

Umesto toga, iz oblaka iskričave prašine pojavilo se Sveto jaje, poklon iz srca Jijoa.

Poklon koji se noćas mora staviti na raspolaganje - i tuđinima.

Šta ako su ovi svemirci odavno postigli to što mi nikad nismo uspjeli? - pomisli Lark. Ili, još gore: šta ako reaguju smehom i podsmehom, i objasne da je to 'Sveto jaje' stvar najprostija i najobičnija, koju samo zaostale seljačine mogu uzeti za ozbiljno - kao oni Zemljani iz priče, koji su živeli na nekom zabačenom ostrvu, pa kad je more izbacilo na njihovu obalu muzičku kutiju koja radi kao vergl, oni su je proglasili za božanstvo i obožavali?

Lark se upinjao da potisne iz svesti takve neuzvišene misli, da se uključi u potmulo mumlanje pesme Huniša, u gheuensku pesmu nalik na sviranje orgulja, u odapinjanje napetih paoka na g'kekijevskim telesnim točkovima, i na druge doprinose sve jačoj pesmi sjedinjenja. Dopusti da pesma upravlja njegovim ritmom disanja. Toplota iz ukradenog komadića kore Jajeta širila se moćno kroz njegovu šaku, uz ruku, pa preko prsa, i celo telo kao da mu se počelo malo nadimati i ispunjavati osećanjima opuštanja i udaljenosti.

Blizu smo, pomisli on. Složeni sistemi blagih linija počеше da se uobličavaju u njegovom umu. Nešto nalik na paučinu izatkanu od mnogo spirala, ali nejasnih. Prožeto slikama i zvucima.

Maltene kao da nešto pokušava da...

"Zar nije uzbudljivo?" prasnu jedan glas pravo u Larkovo uho i razbi mu usredsređenost u param-parčad. "Stvarno sam počela nešto da osećam! Ne liči ni na jedan psiho-fenomen koji sam dosad iskusila. Motiv je veoma neuobičajen."

Prenebregni je, reče Lark sebi, pokušavajući da se ipak drži za malopredašnje obrasce. Prenebregni je, možda će sama otići.

Ali Ling je nastavila da klepeće, njene reči su uletale u njegov sluh koji se nije uspevao odbraniti. Što više se trudio da se usredsredi, sve više je gubio mir koji je za to potreban. U šaci mu ostade samo vlažna, lepljiva lopta sačinjena od jednog komada kamena i dugačke kožne trake; lopta topla samo od njegove telesne toplote. On je ispusti zgađeno.

"Uхватili smo na instrumentima neka podrhtavanja tla još pre nekoliko dana", zvrndala je Ling, blaženo nesvesna da time čini ikakvu štetu. "Pojava je nadolazila u ciklusima koji su dobijali na

jačini i složenosti, i to se nastavlja i danas."

Baš zato što se ljutio na osobu koja ne shvata da smeta, Lark dobi osećanje da je to sitničarska ljutnja, uskogruda, ali takođe uzaludna. Osim toga, bila je Lingova prelepa u mesečini te noći, a ta lepota ga je dodatno nervirala, zato što je prosecala kroz njegov bes i dohvatala jednu ranjivu usamljenost unutra.

Lark uzdahnu. "Zar ti ne bi trebalo da čuvaš svog gazdu?"

"Roboti ga stvarno čuvaju. A baš se i nemamo čega bojati. Ro-ken je pustio Rana i mene da švrljamo okolo dok on popriča sa vašim mudracima i pripremi ih za ono što će se uskoro dogoditi."

Lark stade tako naglo da sledeći hodočasnik umalo ne nalete na njega. Dohvati Lingovu za lakat. "Šta pričaš to? Šta će se dogoditi?"

U osmehu Lingove videlo se nešto od one njene stare ironičnosti.

"Šta, još se nisi dosetio? Oooo, Lark. Pa pomisli samo na podudarnosti.

"Dve hiljade godina već, prerano došli raznih rasa žive na ovom svetu, svađaju se pomalo, i lagano silaze putanjom de-evolucije. Onda upadnete vi ljudi i sve se preokrene. Na početku ste bili malobrojni i bespomoćni, ali vaša kultura je uskoro postala najuticajnija na planeti.

"Onda, samo nekoliko pokolenja posle vašeg dolaska, iz tla naglo, kao erupcijom, iskoči nešto čudesno, jedan duhovni vođa koga svi počnete da obožavate."

"Misliš na Sveto jaje", reče on, mršteći se sve više.

"Dabome. Zar si stvarno mislio da je ta vremenska raspoređenost događaja slučajna? Poklapanje? Ili da su vaši pokrovitelji zaboravili na vas?"

"Naši pokrovitelji", reče Lark namršteno. "Misliš... hoćeš reći da su Rotheni znali od samog početka..."

"O putovanju 'Kivota'? Da! Ro-ken nam je to objasnio jutros, i sad se sve uklapa logično! Čak i naše stizanje na Jijo nije slučajno, dragi Lark. Doduše, jedan deo naše misije jeste traganje za predrazumnim bićima koja bi se mogla učlaniti u naš klan; ali, mnogo važnije, došli smo po vas. Zato što je opit završen!"

"Opit?" On oseti da gubi, protiv svoje volje, orijentaciju u prostoru.

"Mukotrpnja proba izdržljivosti za jednu malenu granu ljudskog

roda, odbačenu i zaboravljenu - tako ste, bar, vi mislili - na jednom svetu koji je potpuna divljina. Zvuči okrutno, ali put Uzdizanja je težak kad jedna rasa treba da dostigne one visine koje su naši pokrovitelji planirali za nas."

Larkov um se kovitlao. "Hoćeš reći... Naši preci su namerno usmereni da slete na Jijo? Kao deo nekog mukotrpnog zadatka da ovu planetu na neki način... preobraze? A Jaje je bilo... ili jeste... deo neke rothenske kombinacije da..."

"Plana", ispravi da Ling, sa puno poleta u glasu. "Veličanstvenog plana, Lark. Testa, takođe, a na tom testu tvoj narod je prošao sa brilijantnim rezultatima, koliko je meni rečeno; postao je, naime, jači, pametniji i plemenitiji, iako se ovaj grozni ćumez od planete trudio da vas satre.

"A sada je došlo vreme da se ova tako uspešna grančica nakalemi opet na glavno stablo, da bi pomogla celom čovečanstvu da raste, napreduje i da se uspešnije suoči sa izazovima jedne opasne Vaseljene."

Njen osmeh: presrećan, oduševljen.

"Oh, Lark, poslednji put kad sam govorila s tobom, mislila sam da ćemo možda povesti sa sobom nekoliko vas brodolomnika, kad pođemo.

"Ali sada su vesti čiste i veličanstvene, Lark.

"Brodovi dolaze, mnogo brodova!

"Vreme je da sve vas povedemo kući!"

ASK

Zaprepašćenje!

Ova vest moče i riče kroz voštane šupljine naše, isteruje obrasce i rezonancije Jajeta kiselinski-ugrizljivim isparenjima iznenađenja.

Ja/mi jamimimjamija...ne mogu/žemo/će prikupiti se opet u Aska. Nemoguće razmišljati objedinjeno o vestima takvim.

Najgore glasine proteklih meseci - koje su širile predvodnice urske iridente i pojedine ogorčene sive gheuenske kraljice - tvrdile su da bi ljudska bića mogla 'odskočiti' sa Jijoa, odleteti sa svojim nebeskim srodnicima, a preostalih pet rasa ostaviti da gnoje kao rana u svome prokletstvu.

Pa ipak, čak i ta mračna fantazija uvek nam je ostavljala jednu utehu.

Bar tu jednu.

Sveto jaje.

Sada nam kažu

- ne veruj u to!

(ali kako da ne verujem kad kažu?)

...da taj sveti predmet ovoidnog oblika nikad nije bio naš! Da je pripadao samo ljudima! Da je imao dvojnu svrhu - da Zemljane povede ka slavi, a nas ostale da pripitomi!

Da ukroti ostale narode, da bi ljudski narod bio bezbedan dok je, to kratko vreme, na Jijou.

I povrh svega, uvredljivo 'milosrđe', Ro-ken kaže da će nam Jaje biti ostavljeno kao poklon na rastanku.

Ostavljeno kao simbolični gest,

kao đinđuva

kao milostinja onima koji su se mnogo namučili.

uvreda za sve nas!

Zastanite, prstenovi moji. Zastanite. Pošteni da budemo. Pogladište isparenjima ovo voska što je nakapalo. Prisetite se.

Zar nije Lester Kembel izgledao jednako zgranut i nezadovoljan kao mi ostali?

Zar nisu mudraci jednoglasno odlučili da spreče objavljivanje ove vesti, da ne bi došlo do velikog zla?

Odlučili, ali uzalud, jer građani koji su prisluškivali već su se razleteli na sve strane i pričaju, pričaju, ponavljaju, prenose grdno preuveličane verzije svega, otrov kao bujica juri kroz kolonu hodočasnika, razara sve one ritmove koji su nas ujedinjavali.

A šta osećamo kod tih veličanstvenih Rothena: blaženu nesvesnost da postoji ikakav problem!

Da li to znači biti Bog? Veselo ploviti dalje nesvestan toga koliko si koga ojadio?

Talasići ove zaraze šire se po strmoj stazi našoj. Raspade se pesma našeg obožavanja, ostadoše gundanja u svakoj dvanaestini, ljutita.

A sad, moj/naš vrh gomile torusa javlja meni/nama: još jedno uznemirenje, stiže sa čela kolone! Dva talasa nereda sudaraju se i mešaju kao u jezeru za vreme oluje, prolaze jedan kroz drugi i valjaju se dalje uz obilje pene.

"Put zaprečen", javio glasnik, koji galopom je došao niz stazu, "konopac zategnut sa platnom na kome parola ispisana leprša."

NEĆEMO NEVERNIČKO SKRNAVLJENJE
ĐUBRE KOSMIČKO MARŠ ODAVDE
NEĆETE SE VI SA JIJOM SPRDATI, KOSMOFUNJARE

Ovo su jedino ziloti mogli uraditi.

Uskraćenost se kovitla oko našeg jezgra. Baš su fanatici našli trenutak kad da povuku taj svoj potez!

Mi mudraci moramo otići da lično vidimo, uverimo se. Čak i Vuben žuri, hita, a moj najniži segment zapeo iz sve snage, da sustigne. Ro-ken hoda bez ikakvog napora, elegantno, reklo bi se neuznemiren.

Pa ipak, prstenovi moji, primećujemo li mi neke neujednačenosti u auri Ro-kenovoj? Gledamo kroz našeg reuga, i šta vidimo, ne uklapaju se delovi njegovog lica, kao da spoljašnji mir prikriva

usključali kotao ogromnog besa.

Zar može jedan reug da pročita tako mnogo, sa tuđinske žive vrste koju sretosmo tek danas? Da li je to zato što ja/mi imam/o onog starog reuga, jednog od malobrojnih preživelih iz ranijeg pokolenja? Ili zapažamo to na Ro-kenu zato što smo mi, Treki, uvežbani da uočimo svako nejedinstvo unutar iste ličnosti?

Napred, stvarno - prkosna parola.

Iznad - po strminama čuče mladi, mlataraju nerazumno (ali hrabro) oružjem.

Dole - Fhun-dau, glasom kao iz bureta ogromnog, trubi ka njima: kažite koji su vaši zahtevi.

Odgovaraju? Oni, da. Niz kanjone i preko fumarola odjekuje poklič: da se tuđini gone sa Jijoa ovoga trenutka. I nikad da se ne vrate. Inače najjača sila jijoanska osvetiće se njima.

!?!?

Zeloti prete Rothenima da će ih napasti Sveto jaje?

Zar nije Ro-ken upravo rekao da veliki ovoid taj pod njegovom je komandom?

Preko Rothenovih crta lica protiče nešto što ja/mi tumačim/o kao hladnokrvno blago zabavljanje. On razotkriva njihovo blefiranje.

"Dobro, da vidimo ko ima moć da ispuni ono što kaže", veli bog sa zvezda. "Ove noći neka to Jaje, i čitav Jijo, pevaju našu istinu."

Lester i Vuben zalažu se za uzdržanost, ali ih Ro-ken prenebregava. Sa istim onim osmehom, on zapoveda robotima da polete levo i desno, gore, i da istrgnu iz kamena dva sidra na kojima se prepreka od konopca drži. Gore, predvodnica mladih pobunjenika njiše levo-desno dugačkim zmijastim vratom i krešti kletvu na dijalektu iz ravnica, priziva svetu moć planete Jijo da se samoobnavlja. Priziva da oganj 'sažeže drsko đubre kosmofunjarsko'.

Divnu priredbu pravi mlada zelotkinja od toga, topoće kopitima, predskazuje kazne grozomorne. Neki naši prstenovi, oni lakoverniji, čak su skloni da poveruju...

- da veruju -

- da veruju -

Šta to bi?
Šta to puče
Kakvi to utisci
sevaju
brže
nego što se
vosak topiti može
Prodiru u svest
u prsten za prstenom
na način koji čini
da sve izgleda
jednovremeno
i sve
jednako važno

- dve munje trepere, ocrtavaju obrise mnogih dvanaestina hodočasnika, tako da senke njihove beže od ognja belog...

- puca metal pokidan, raznet, rasprsnut, tek što su uzleteli padaju, dva komada šljake...

- posleslike razaranja, dime se zgromljeni ta dva, eto još smeća koje treba pokupiti i baciti u more...

Drugim očnim površinama vidim/o užasnuto iznenađenje na licu nebeskog čoveka Rana.

- oko lica Ro-kena, šizma potpuna, varijantnost preovladala, kao kad je u Trekiju jedan prsten pun veselja, a njegov sused usplamteo od gneva...

I najednom, u tolikom preopterećenju utisaka, još novi stižu

- naša 'zakrpa' očna na suprotnoj strani tela vidi, vidi, plameni udar

- rascepi se nebo zapadno, uzdiže se vatra sa Livade okupljanja

- staza stenovita propinje se ispod nas svih, bacaka se

- zvuk putuje još dugo, a kad najzad stiže kroz ovaj razređeni vazduh, to je grmljavina grdna!

Ah, najzad se događaji malo usporiše, naša zaošijana isparenja mogu ih sustizati. Događaji su išli po nekom redu. Nije bilo potrgano vreme, samo su se dešavali uporedno.

Pregledajte ih, prstenovi moji!

Jesmo li opazili uništenje ta dva robota upravo kad su zgrabili zelotska sidra da ih istrgnu iz planine?

Jesmo.

Onda nas je zaslepila neka divovska eksplozija iza nas? Iz pravca Livade okupljanja?

Ono što je počelo kao hodočašće, rastura se u rulju. Beže skupinice nizbrdo, kako ko zna i ume. Prašina i dim u klisuri pod mesečinom kovitlaju se od one vatrene moći koja je onako grunula u robote. Ljudska bića se zgurila u jednu veliku skupinu, bezbednosti radi, drže se uz svoje preostale huniške i gheuenske prijatelje, a drugi Gheueni, Huniši i Uri prolaze pored njih i dobacuju im poglede sa visine, pa i preteće.

Ro-ken više ne hoda, on sad čuču na jednoj mekano obloženoj ploči koja lebdi između njegova preostala dva robota. On govori hitno u neku spravu koju drži u rukama, uznemiren je svakim trenutkom sve više. Njegove ljudske sluge izgledaju šokirane.

Ženka, Ling, šćepala za ruku našeg Larka biologa, pa ne pušta. Uthen im nudi 'prevoz' i oni se penju na njegova široka, siva leđa i očas nestaju niz stazu, za Ro-kenom koji već zamiče tamo.

Uviđanje-oštro-kao-nož predlaže, hrabro, da ponese ovu gomilu naslaganih torusa, ovog 'Aska', na sličan način!

Mogu/može li/mo odbiti? Fhun-dau već uhvatio Vubena i nosi ga u svom moćnom krljuštavom naručju. Huniški mudrac tako nosi g'kekijevskog da bi obojica stigla što pre u dolinu i videla šta je tamo bilo.

Mi/ja glasamo i većina je 'za' da se popnemo na ta leđa. To i činimo i on nas nosi. Ali trucka užasno, i posle nekoliko dura drmusanja takvog stiže zahtev za ponovno brojanje glasova! Ali ne usvajamo ga nego se držimo nekako da se ne smandrljamo sa leđa

naše nositeljke. Ali ipak pomišljamo da je bilo možda pametnije silaziti hodom našim - natenane.

Vreme prolazi kroz želatin napetosti, provocira nas nagađanjima dokonim. Mrak je progutao našu mudrost. Zvezde svetlucaju kao da nam se smeju.

Konačno jedan greben sa koga se može pogledati na Livadu, guram/o se da i ja/mi vidim/o.

Osećate li, prstenovi moji?

Ujedinili smo se, opet smo čvrsto Ask. Vidim/o krater, kraterčinu, unutra metalne razvaline izobličene iz kojih se dim vije. Ono crno kockasto sklonište u kome su Ro-ken i nebeski ljudi živeli među nama nekoliko nedelja. Njihova baza, ukopana - sada ruševina, zapaljena.

Delujući brzopleto, ali odlučno, Ur-jah i Lester viču, traže dobrovoljce koji bi se sjurili u tu jamu dimnu, na živote svoje ne misleći, da herojski pokušaju spasiti nekog ko je možda unutra ostao živ. A kako je iko mogao preživeti kad je cela ta stanica pukla? Zar bi moglo biti živih tamo?

Ista nam je misao. Svim pripadnicima svih šest naroda. Svim prstenovima mojim.

Ko sad može sumnjati u moć Svetog jajeta? I ko u gnev planete uvređene?

NEZNANAC

Kako koju pesmu nanovo otkrije, kao da se još po jedna vrata otvore; kao da je svaka stara melodija ključ za po jedan veliki predeo vremena. Što ranije sećanje, to čvršće je, čini se, povezano sa nekim delom muzike ili teksta. Naročito dečje pesmice; one ga vrtoglavo odvede u hodnike njegovog sada pronađenog detinjstva.

Vidi svoju majku, koja mu peva, u bezbednosti tople sobe, majku koja kroz pesme laže slatko o nekom svetu punom pravde i ljubavi - laži su to bile, ali slatke, i pomogle su da se uspostavi njegova ličnost, iako je kasnije doznao istine o Vaseljeni gorkoj i ubitačnoj.

Niz neozbiljnih dečjih pesmuljičaka, ali kakav niz uspomena mu vraćaju. On se seća dva čoveka. Bili su braća-blizanci. Obojica su imali velike brade. Oni su, zajedno, nosili ulogu oca, u njegovoj 'porodičnoj mreži'. Bili su nepopravljive šaljivčine i uvek su uspevali da nasmeju šestoro svoje dece, pa i njega, svojim dosetkama i smešnim postupcima. On sada recituje neke od najjednostavnijih stihova, ponovo i ponovo, i zaključuje da maltene razume reči, naročito poente na kraju stihova. To je za njega, danas, ogroman korak napred. Zna da je to najjednostavniji detinjasti humor, infantilni, ali ne mari: smeje se. Smeje se i smeje starim šaljivim pesmicama, dok mu suze ne poteku niz lice.

Arijanafu mu pušta još neke 'ploče'. Neke od njih oslobađaju čitave poplave uzbuđenja u njemu, jer on sad ponovo proživljava operete i mjuzikle koje je veoma voleo kao nešto odrasliji dečak, na pragu punoletstva. To je, ipak, ljudska umetnička forma, i pomagala mu je da se bori, kao i milioni drugih vrednih muških i ženskih mladih ljudskih bića, da savlada bar delić veličanstvene nauke kojom raspolaže jedna uzvišena civilizacija starija od većine najsajnijih zvezda.

Setni bol nostalgije prožima te slike onoga što je on nekad bio. Reči, ipak, izmiču, gotovo sve; i većina činjenica; ostaju nedohvatljive, kao da su sa drugog sveta - on ne uspeva da se seti čak ni majčinog imena, a ni svog - ali, bar se opet oseća kao živo biće, kao osoba koja ima neku prošlost. Čovek čiji su postupci nekad

bili od značaja za nekog drugog. I koji bejaše voljen.

Nije muzika jedini ključ! Hartija nudi još neke ključeve. Kad mu dođe pravo raspoloženje, on dohvati list hartije i olovku i počne da crta, brzo, mnogo, ludo, troši list za listom iako mu je jasno da svaki list mora ove siromašne ljude oko njega koštati veoma mnogo.

U jednom trenutku vidi kako šimpika Priti škraboca po hartiji neke matematičke jednačine. Oduševljeno zaključuje da ih razume! Nikad nije voleo jezik matematike, ali sad otkriva veliku ljubav ka toj disciplini. Brojevi ga, izgleda, nisu sasvim napustili, iako je ostao bez govora.

Još jedan element zajedništva otkriva on dok ga leči Pzora, gnjecava naslaga živih 'uštipaka' koja ga je u prvo vreme onako plašila. Čudno je to opštenje, razlikuje se od reči kao dan od noći. Ovako mutav, on kao da je postao sposobniji za uočavanje nijansi u Pzorinim mirisima i dodirima. Isparenja izlaze iz Pzore; a njemu golicava osećanja kreću po telu, izazvana tim uvek drugačijim mirisima. I opet mu šake lepršaju po nekoj svojoj volji, odgovaraju na Pzorina pitanja mirisom postavljena, ali taj razgovor promiče na nekim nivoima koje on samo mutno naslućuje.

Ne mora čovek raspolagati rečima da bi uočio ironiju. Bića veoma nalik na Pzoru bila su, nekada, njegovi smrtni neprijatelji; to on zna, mada ne zna otkud zna. Bila su neprijatelj celog njegovog roda, ljudskog. Kako je to čudno da on sada duguje tako mnogo jednoj takvoj, ali blagoj, hrpi prduckavih prstenova.

Svi ti trikovi, sva ta iznenađenja, daju mu uzane zrake nade, koji povremeno zablistaju kroz njegovu pustoš. Čini se da je muzika, ipak, glavni put povratka ka onome što je on nekad bio. Jednog dana Arijanafu ponudi instrumente, da on odabere jedan. Instrumenti su u staklenom sanduku. On uzima jedan, koji izgleda najjednostavniji za vršenje opita. Misli da pomoću njega 'upeca' još melodija, otključa još uspomena.

Njegovi prvi, trapavi pokušaji sviranja šalju neskladne note niz krivudave prolaze između dugačkih polica sa knjigama, ovde u ovom čudnom hramu knjiga koji se skrio u kamenu pećinu. On se trudi veoma vredno, svira i uspeva da pribavi još uspomena iz svog detinjstva, ali uskoro otkriva da nije tako lako dozvati uspomene iz

kasnijeg, odraslog života. Možda je tada imao manje vremena za učenje novih pesama, pa zato sada ima na raspolaganju manji broj tih muzičkih ulaza u uspomene.

U događaje koji su se okončali plamenim survavanjem u onu groznu močvaru.

I te uspomene su očuvane, u njemu su, to on zna. U snovima ga posećuju, rojevi njih. Kad je bio u delirijumu, nasrtale su u gomilama. Vidici do beskrajja prazni, vakuumski. Sećanja na presudno važne zadatke, koji ostadoše nedovršeni. Likovi drugara koje je on zaboravio, ali zna da se stidi što ih je zaboravio.

Nagnut nad instrument sa četrdeset šest žica, on čupka i trza, stvara sve po jednu notu, po dve, traga za nekim ključem, za nekom melodijom, akordom bar, ne bi li probio kroz zakrčenje u umu. Što mu više izmiče, to je čvršće on uveren da je prolaz moguć, da je tu negde.

Počinje da podozreva da pesma koju traži nije ljudska pesma nego nešto sasvim drugo. Nešto njemu dobro znano, pa ipak, zauvek, čudno i daleko.

Te noći sanja nekoliko puta o vodi. To izgleda sasvim prirodno, jer Sara mu je objasnila da će oni sutra krenuti parobrodom, a ove velike dvorane papirnih knjiga ostaviti za sobom; zaploviće uzvodno, ka planinama gde je zvezdani brod sleteo.

Plovidba će biti, dakle, pa bi to moglo biti objašnjenje za ove mutne, vodene slike u snovima njegovim.

Kasnije saznade da nije tako.

Dvadeset prvi deo: KNJIGA MORA

Nije to tako naivno, krenuti silaznom linijom,
radi Iskupljenja, radi očišćenja
odbaciti sve što ste nekad bili,
pa, time, i mentore koji su vas vodili
u prvom, dakle neuspešnom pokušaju prosvetljenja.
Govor su vam dali, ti pokrovitelji prvi,
i nauku, i zvezdane staze, a vi
protiv njih ste, dakle, sada,
više volite putanju strmoglavog pada,
iza koje može doći uspon drugi.
Naravno, pod drugom mentorskom rasom.
Znači da ta druga je od prve bolja?
Ali gadna će biti vaša nevolja
ako se pokrovitelji bivši uvrede.
Hrabrom idete putanjom, ali ne bezopasnom.

Spis iskupljenja

ALVINOVA PRIČA

Dođe i taj dan. Posle onolikih naših maštanja, priprema i beskrajnog mnoštva sitnica, našli smo se tu, konačno, nas četvoro, pored otvorenog hermetičkog poklopca 'Sna Vufona'.

"Trebalo je ipak praviti splav, a ne ovo", mrmljala je Hak, više za sebe. Iz paoka njenog bližeg točka dopirao je takav zvuk da mi se nakostrešila sva dlaka na nogama. "Ima koliko hoćeš reka koje smo mogli istraživati celo leto, i to sami. I lepo, tiho, polako pecati, uz to."

Ja sam hiperventilirao moje kese na grlu, kao da u njih mogu da uteram nekakvu zalihu čistog kiseonika koja bi pomogla tamo kuda idemo! Na sreću, Tjug je svakome od nas dao blage tečnosti za umirenje. Time bi se mogla objasniti staloženost Ur-rone.

"Ja ne bih mogla na splav", reče Ur-rona savršeno ozbiljno, kao da je i predlog bio ozbiljan. "Pokvasila bih se."

Svi smo se okrenuli i zagledali se u nju, a onda je svako na svoj način prasnuo u smeh. Štipko zviždanjem, Hakica svojevrsnim 'ha-ha' zvucima, a ja sam mumlao dok me nisu slabine zbolele. Ta naša Ur-rona - zaista je carica.

"U pravu si", reče Štipko, tonom kao da hoće da 'dopuni govornika'. "Plan bi bio mnogo bolji-olji da je ovo balon sa vrućim vazduhom-duhom. 'Ajde, nagovorimo Urijel da preinači opremu-emu, i..."

"Tišina, vas dvoje!" reče im Hakica prekorno, što nije bilo sasvim pošteno, jer je ona i počela celu stvar. Okrenusmo se svi: prilazila nam je Urijel. Dva koraka iza nje išao je Tjug. Mali, nepotpuni Treki, Ziz, koji se oporavio od svog nedavnog ogromnog rastezanja, već je ležao u kavezu gde će biti i tokom ronjenja, ispod ispupčenog prozora 'Sna'.

"Inate nape?" upita Urijel. Da bi bila sigurna, ona pogleda u Štipkovu torbu. Mape su bile napravljene od hartije, ali laminirane plastikom, a taj proces laminacije smislili su, dabome, ljudi. Zbog toga su bile vrlo otporne i trajne, pa, samim tim, i ne mnogo zakonite. Ali spuštamo se, u svakom slučaju, u Miden, pa je, valjda, time sve dovedeno u red. Proučili smo putanju koju je za nas odabrala Urijel,

a kojom ćemo početi da se vozimo čim točkovi 'Sna' dodirnu blatnjavo dno.

"Konpas?"

Jedan kompas imao je Štipko, a Ur-rona drugi. Smatrali smo da Hakicine magnetski pogonjene osovine neće suviše oštetiti kompase, osim ako ona pretera sa vožnjom.

"Nislin da smo razradili i uvežvali taktiku za sve eventualne slučajeve, koliko god je vilo noguće", reče Urijel i odmahnu glavom kao ljudsko biće kad izražava žaljenje zbog nečeg. "Još samo jednu stvar da utvrdino. Postoji jedan prednet koji treba da nađete, dole. Prednet koji je neni potrevan."

Hak okrete jednu očnu stabljiku ka meni i poče mi davati znake.

Jesi video? - signalisala je ona na gal-drugom. Šta sam ti rekla!

Hak nam je već danima govorila da se na dnu mora sigurno nalazi neki predmet koji je Urijeli očajnički potreban. Tajni razlog, dakle, koji je nju pobudio da nas ovoliko podrži. Nešto što možemo pronaći samo mi, sa našim amaterskim batiskafom, i niko drugi. Ja sam sve to vreme smatrao da Hak priča prazne priče, samo da bi se pravila pametna. Problem kod Hak je u tome što ona tako često bude u pravu, da je i sama već poverovala da to po nekom zakonu prirode mora uvek biti.

"Evo, ovo tražite", reče Urijel i podiže beležnicu, na takav način da niko nije mogao videti osim nas četvoro. Bilo je nacrtano nešto sa šest klinastih krakova, kao komad iz dečje slagalice. Iz dva od tih šest krakova pružali su se nekakvi pipci ili kablovi, na dve suprotne strane. Na crtežu im se nije video kraj. Zapitao sam se da li je to nešto živo.

"Ovo je jedan prednet, napravljen. Potrevan nan je, prilično hitno", nastavi Urijel. "Ali još važniji od predneta sanog je ovaj konad žice koji iz njega viri. Taj konad žice vi želite. Zgravite ga i vežite oko njega kavl i ni ćemo ga izvući na površinu."

Auh, pomislih ja. Nas četvoro smo modernisti i mnogo se palimo na artefakte, rado bismo izvukli sa dna Midena svakojaka zabranjena blaga, mada bi to bilo kršenje Spisa. A gle sad, ova mudrica nam naređuje da uradimo baš to! Nikakvo čudo, onda, što je

podigla beležnicu tako da narod koji se našao u blizini ne vidi takvu jeres!

"Važi!" uzviknu Štipko. Za trenutak je ostao u nesigurnoj ravnoteži na samo dve noge, zato što je salutirao sa tri. Mi, ostali, već smo stajali na rampi. Šta sad? Iskoristiti ovu jeretičku situaciju kao izgovor za odustajanje od projekta?

Priznajem, pomislio sam na to. Kriv sam, privežite me na Sveto jaje, pevaću sve dok ne priznam.

U batiskaf sam ušao poslednji, ako ne računamo malu Hufu koja je uskočila kroz moje noge upravo kad sam se spremao da zatvorim poklopac. Onda sam stvarno zatvorio i počeo uvtati točak; obloge od skinkove bešike, uštinite između poklopca i okvira, našle su se pod još većim pritiskom, koji ih je sasvim spljoštio, čime smo obezbedili zaptivanje kao Treki kad zapti prostore između prstenova koji su sa udružili u njega. Time smo se našli odsečeni od svih izvora zvuka, osim četiri. Ta četiri su uzdisali, šištali, grgotali i mumlali: četvoro uplašениh klinaca koji su upravo shvatili da se njihovo sanjarenje pretvorilo u stvarnost, i to vrlo nezgodnu, iz koje sad ne mogu da se izvuku nikako.

Posle pola midure bili smo sigurni da sistemi za vazduh i za odvlaživanje rade dobro. Štipko i Ur-rona proverili su, po spisku, sve elemente u prednjem delu batiskafa, a Hak je oprobala poluge za upravljanje. Ja sam se zgurio u udubini sasvim pozadi, gde nisam imao šta da radim osim da gladim polugu koju ću morati da okrećem kad god batiskafu zatrebaju usluge 'motora'. Tek da mi prođe vreme, mumlao sam maloj Hufu, čije su kandže sad dobro poslužile da počesu jedan mali svrab koji je od čiste nervoze počeo na spoljašnjoj površini moje srčane bodlje.

Ako nastradamo, molim da bar Urijel uspe da izvuče naša tela i pošalje ih kući, pomislio sam, i to je bila, možda, nekakva molitva; čitao sam u knjigama da su ljudi skloni da 'se mole' kad su u škripcu. Zato rekoh: Molim da mojim roditeljima ostane životna kost moja, za vufinovanje, da im pomogne u njihovom jadu i razočarenju kad se pokaže kako sam straćio svu njihovu, u mene uludo uloženu, roditeljsku ljubav.

Dvadeset drugi deo: KNJIGA NAGIBA

Legende

Ko god putuje rečnom lađom i čuje sugestivni bas huniškog krmanoša, već je saznao nešto o procesu koji je, svojevremeno, načinio od Huniša zvezdoletače.

Kao prvo, naziv njihove rase verovatno je onomatopeja njihovog dubokog 'huuuu' koje često možete čuti. Po legendama, rasa Guthatsa, koja je usvojila i uzdigla Huniše, opazila ih je, dok su još bili predrasumni, upravo po očaravajućem glasu i potencijalu za muziku. Dok su ugrađivali Hunišima gene za govor, za razum, i za druge fine dodatke, Guthatse su takođe radili na tome da pojačaju vibrantne, duboke tonove koji nastaju u huniškim kesama na grlu; naum im je bio da svojim klijentima obezbede bogatije zrelo doba - ono doba u kome jedna rasa preuzima na sebe i određene galaktičke obaveze i odgovornosti.

Guthatse su predskazali da će taj glas pomoći Hunišima da i sami budu, jednog dana, dobri pokrovitelji nekoj mlađoj rasi, kad dođe vreme da blagodat razuma dodaju dalje, i na taj način da nastave ciklus intelekta koji u pet galaksija traje već milijardu godina.

Danas svoje komšije Huniše znamo kao narod strpljiv i miran, vrlo spor da se razljuti, ali vrlo hrabar u nevolji. Teško je pomiriti tu sliku sa prvim reakcijama koje su ispoljili Uri, a kasnije i ljudi pri saznanju da su visoki Huniši još pre njih nastanili Jijou: reakcijama neprijateljstva i straha.

Gađenje prema Hunišima, iz kog god razloga da je nastalo, brzo je počelo da popušta, i u roku od samo jednog pokolenja je nestalo. Kakvi god razdori da su delili naše pretke, zvezdane bogove, sada ne dele nas. Na Jijou je danas teško naći nekoga spremnog da kaže da mu se Huniši ne sviđaju.

Ipak, ostaje tajna - šta će oni uopšte na Jijou? Za razliku od ostalih pet danas postojećih razumnih rasa ovde, Huniši ne pričaju da ih je iko proganjao, niti da su čeznuli za slobodnim prostorom gde bi se mogli više razmnožavati. Kad ih pitaš zašto je njihov šunjalački

brod rizikovao da bude uništen i kroz ogromne opasnosti doleteo do ovog tajnog pribežišta, oni sležu ramenima, ne mogu ništa da odgovore.

Postoji samo jedan nagoveštaj o tome, u Spisima o iskupljenju, gde čitamo kako je poslednji glaverski mudrac pitao huniškog kolonistu prvog pokolenja zašto je huniški narod došao, i od njega dobio sledeći odgovor, potmulo promumlan:

"U ovu (skrivenu) luku mira dohodašmo (nadežno) tragajuć.

Od srдца vodeć (se) željom, naći (ožaljene) bodlje (izgubljene) mladañosti.

Poslaše nas savetima svojim (mudri, tajnoviti) proroci.

Strahotni puti bejahu ali ne zaludni, pokaza se.

Jer, gle (iznenađeno, oduševljeno), već dobismo!"

Navodno je tada huniški naseljenik pokazao prstom ka jednom grubo sklepanom splavu od komada debelog bambusa slepljenih sokovima drveta. Taj splav bio je najraniji prethodnik svih kasnijih plovila na rekama i morima Jijoa.

Iz naše perspektive, hiljadu godina kasnije, teško je proceniti šta je to moglo da znači. Ali može li iko od nas danas zamisliti naše krznate prijatelje bez brodova? Kad pokušamo zamisliti kako su nekad brodili svemirom, zar nam se ne prićini da su i tamo koristili krmu i jedro, plimu i oluju, pramac i kobilicu?

Doćim bi po toj logici smisljeno bilo zamišljati da su Uri nekada 'galopirali' po 'preriji' Vaseljene i razmahivali repom kroz zvezdani vetar, zar ne? Ili da su ljudska bića pravila svemirske brodove nalik na drvo.

Iz dela Prevrednovanje jijoanskog folklorā, autori Ur-kintun i Herman Ćeng-Džounz, izdanje Gradske knjižnice Tareka, leta izgnanićkog 1901.

DVER

Jednu miduru posle pada noći, komadić žara preleteo je celim nebeskim svodom i nestao u pravcu jugoistoka, postajući samo malo sjajnije dok je nadletao njihov deo sveta. Dver je znao da to nije nikakav meteor, jer taj 'žar' je leteo sve vreme putanjom ispod oblaka.

Tek kad je ta pojava otišla, zašavši za horizont šumovitih brda, čuo se i zvuk, tiho brundanje koje je nadjačalo šumor vetra u krošnjama.

Dver možda ne bi ništa primetio da mu je večera dobro 'legla' u stomak. Ali njegov stomak se bunio i mučio ga još od dana kad su njih četvoro počeli dopunjavati hranu iz svoje škrte zalihe raznom drugom, usput nađenom ili ulovljenom. Zato je Dver u taj noćni čas sedeo na improvizovanom poljskom WC-u, u jednoj udubini između dva brega, čekajući da mu utroba odluči hoće li svariti mukotrпно dobavljenu večeru ili neće.

Ni drugima danas nije bilo bolje. Danel i Jenin se nisu žalili, ali oni se ionako nikad nisu ni na šta žalili. Međutim, Lena se žalila, i u jednom trenutku bacila krivicu za krčanje u stomaku na Dvera.

"E, jesi mi ti neki lovac. Desetinama puta si prelazio planine i spuštao se u ove predele, a još nisi naučio šta je otrovno, a šta nije?"

"Lena, molim te", rekla joj je Jenin na to. "Znaš da Dver nikada nije prelazio Otrovnju ravnicu. On samo može tragati za hranom koja liči na onu koja je njemu poznata."

Danel se onda oprobao kao mirotvorac. "Bilo bi normalno da jedemo jednog po jednog magarca, kako se njihov tovar smanjuje. Ali oni su nešto slabi u poslednje vreme, naročito posle prelaženja onih potoka i rečica, tako da ne možemo uzeti jednog, a njegov teret preraspodeliti na ostale. Moramo preneti sve one dodatne materijale."

Mislio je na knjige, alate i naročitu opremu namenjenu da omogući da ljudski život s ove, istočne strane Rimerskih gora bude ipak na nešto malo višem nivou, a ne čisto divljaštvo. To, pod

pretpostavkom da se donese odluka o trajnom ostanku. Dver se još nadao da se to neće dogoditi.

"Jednu stvar pouzdano znamo", nastavio je Danel. "Ljudska bića mogu opstajati ovde, u Sivim brdima, i to bez svih onih buradi za vrenje na koje smo navikli kod kuće. Verujem da se mi sada prilagođavamo na neke ovdašnje mikrobe. Kad je ta banda prerano došlih uspeła da se prilagodi na njih, uspećemo i mi."

Tako je prošao današnji razgovor o stomačnim tegobama.

Da, pomisli Dver sada, u noći. Ali opstanak i prijatno življenje nije isto. Ako je suditi po Reti, ovi prerano došli su teški namćori i zlovoljnici.

Možda mi sada osećamo, pomisli on, kako je bilo njima dok su postajali takvi mrgudi.

Možda će biti bolje kad Danel sagradi burad za vrenje, tu negde, i kad počne da gaji razne kulture nalik na kvasac, koje obezbeđuju da jijoanska hrana postane ukusna ljudskim bićima. Ali ništa neće moći zameniti enzime trećke proizvodnje koji preobraćaju gorko ping-voće i blaj-jogurt u ukusnu i prijatnu hranu. Dver i ostale pridošlice morali bi, zapravo, da se u veoma velikoj meri oslone na savete ovdašnjih prerano došlih, koji bi jedini mogli objasniti koje vrste lokalne hrane mogu slobodno da se jedu, a koje treba izbegavati.

Pod pretpostavkom da oni to hoće, pomisli Dver. Retini rođaci možda neće želeti da slušaju objašnjenja o novom 'svetskom poretku' koji navodno mora i njih da obuhvati.

Ne bih ni ja slušao, da sam na njihovom mestu, reče Dver sebi.

Predvideli su šta će ko da radi: Danel je vešt pregovarač i ubeđivač, a Dverova uloga biće da fizičkom silom podrži Danelove reči, da im da snagu zakona.

Po Retinom svedočenju činilo se da njeno pleme ima ukupno četrdeset odraslih, ne više. Društveno ustrojstvo zvučalo je kao tipična lovačka banda pod vlašću 'mačo' muškaraca. Bio je to standardni ljudski obrazac devolucije; još je stari Falon učio Dvera da odmah prepoznaje takve pojave. Koji je muškarac koliko važan, i ko je glavni, odlučivalo se silom, batinama, zastrašivanjem, ali se situacija u tom pogledu stalno menjala, ostajala je fluidna.

Najomiljeniji nagibarski pristup za prikupljanje i pridobijanje takvih

skupina, razrađen od strane Dverovih prethodnika, bio je: brzi kontakt, zatim zaseniti ih poklonima, i sagledati, pre nego što se njihov šok pretvori u neprijateljstvo, ko je kome šta u mreži ličnih veza i odnosa u bandi. Posle toga odabrali nekoliko muškaraca na osrednjim društvenim položajima i pomoći im da izvedu puč, 'državni udar' - to jest, da sruše sa vlasti najjače siledžije čiji bi interes bio da sve ostane kao što jeste. Po uspostavljanju novih lidera, bilo je srazmerno lako ubediti ih da se 'vrate kući'.

Ta je tehnika već mnogo puta bila primenjena uspešno. Mnogi odmetnuti ljudski 'tabori' vraćeni su na taj način na Nagib. U idealnom slučaju, ne mora niko biti ubijen.

U idealnom.

U ovom, stvarnom slučaju, Dver je mrzeo taj deo svog posla.

Znao si da bi moglo doći do toga, pomisli on. Sada plaćaš za svu svoju dosadašnju slobodu.

Ako ni to ne bi pomoglo, sledeći korak bio bi da se pozovu odredi ljudske milicije da pohvataju i pobiju sve, celu bandu, pa i svakog ko pokuša da se izvuče. Na ovu istu gorku cenu mira pristali su svi narodi Jijoa, smatrajući da je to alternativa ratu i ukletosti.

Ali ovog puta stvari su drugačije, pomisli Dver.

Ovog puta na našoj strani nije nikakva sila zakona - osim jednog, a to je zakon opstanka, reče on sebi.

Ozava nije ni nameravao da vodi ove ilegalce nazad, na Nagib. Plan mu je bio da preuzme vlast, ali da svi zajedno ostanu u Sivim brdima. Da povede prerano došle ka jednom načinu života koji će biti bolji, ali ipak skriven.

To će imati smisla, pomisli Dver, samo ako se dogodi najgore od najgoreg. Ako ostanemo poslednja živa ljudska bića na Jijou.

Dverov um odbijao je da se suoči sa tako stravičnom perspektivom, jednako kao što je njegov stomak odbijao da do kraja svari ovdašnju hranu.

Ako se ovako nastavi, pomisli on, neću imati snage da pobedim u rvanju, ili kako već taj Jes i Bom rešavaju ko je 'glavni' u plemenu. Možda će ipak Lena morati da upotrebi svoje alate.

Od samog početka putovanja, ta zdepasto građena plavuša posebno je pazila na jednog magarca, onog koji je nosio opremu za

njen 'hobi' - jednu ljudsku tehnologiju sačuvanu još od dana sletanja ljudskog šunjalačkog broda na Jijo, tehnologiju toliko okrutnu da je retko kad upotrebljavana, čak i u razdobljima urskih ratova. "To su moji donosioci jednakosti", govorila je Lena o tim drvenim sanducima zapečaćenim voskom. Time je htela kazati da ono što je u sanducima daje njoj jednaku moć sprovođenja Danelovih presuda kao što je Dver ima, iako je Dver mnogo jači i fizički spremniji.

Neće doći do toga! - zareče se on i zapovedi svom telu da se sredi. Poče opipavati vrhove prstiju oštećene promrzlinama, gde je šteta lako mogla biti mnogo veća.

Oduvek sam imao mnogo više sreće nego što sam zasluživao, reče Dver sebi.

Ali je Sara, koja je obimno čitala o prošlosti Zemlje, tvrdila da se isto to može reći o celom ljudskom rodu.

Tada je, usred tih razmišljanja, 'žar' proleteo noćnim nebom, upravo dok je Dver sedeo na sklepanom WC-u. Da je samo bio okrenut na neku drugu stranu, ili da je radio nešto što zahteva veću usredsređenost, ne bi video tu pojavu. Ali video ju je, i ispratio sumornim pogledom. Ubzro posle toga, tiho brujanje razleže se preko celog predela. Još neko vreme odjeci toga, sa brda i sa obližnjih litica, dozivali su se kao prigušeno gundanje u noći.

Sledećeg dana morali su još nekoliko puta gaziti vodu.

Bio je to teško prohodan teren, a precizni današnji prerano došli verovatno su upravo zato izabrali da se tu nastane. Siva brda imala su dve linije odbrane: prvo, Otrovnu ravnicu, i drugo, mnogobrojne jaruge, litice i bujice 'bele vode'. Zato su nadzornici odlazili tamo samo po jednom u svakom pokolenju. Bilo je lako zamisliti kako su Falon i raniji lovci prevideli postojanje tog jednog malenog plemena u ovim namučnim i negostoljubivim predelima kroz koje je sad Dver vodio svoju skupinu. Bio je to vilajet gejjira vrele vode koja veoma smrdi na sumpor i drveća koje se sve više zapliće što dalje zalaziš u brda. Niski oblaci kao da su ih gledali zlovoljno i tmurno, dopuštajući da se sunčev sjaj probije samo ponekad. Kratke 'brade' zelene mahovine visile su iz pukotina u stenama; sa njih je curila uljasta voda i kapala u bare zagušene žabokrečinom. Životinje su plaho

bežale od ljudi i magaraca, ostavljajući samo slabe tragove svojih mirisa i smradova; a Dver je njuškao i čudio se.

Prilikom sledećeg prelaska vode, izgubili su nekoliko magaraca. Rečica je bila brza, ledena i silovita. Iako je sa jedne obale na drugu bilo zategnuto uže, a i Lena i Dver stajali do pojasa u ledenoj bujici i pomagali magarcima, tri umorne životinje okliznule su se na podvodnom kamenju. Jedan magarac se zapleo u to uže, sručio se u vodu, a tu se bacakao vrišteći, i najzad se udavio pre nego što su mogli da ga izbave. Dva druga magarca voda je odnela. Kad su prešli, sledećih nekoliko sati izgubili su gacajući po plićacima da bi prikupili teret koji je voda tu i tamo izbacila. Za sve to vreme, Dverovi prsti ruku i nogu kao da su goreli nekom čudnom ledeno-vrućom otupelošću.

Naposletku, sušeći se pored vatre na drugoj obali, razmotriše obim štete.

"Četiri knjige, jedan čekić i trinaest paketa baruta nedostaju", reče Danel, odmahujući glavom zbog tolikih gubitaka. "Ali i jedan deo spasene robe je oštećen, zbog prodora vode kroz vodonepropusne omote."

"A da i ne pominjemo poslednji ostatak hrane za magarce", dodade Jenin. "Od sad moraju da pasu, sviđalo im se to ili ne."

"Pa, da, ali mi smo praktično već stigli, zar ne?" upita Lena Strong, najzad vesela, u velikom poslu - kasapila je tog magarca koji im se udavio. "Hajde da pogledamo veseliju stranu stvari: sad će neko vreme moći bolje da se jede."

Te noći su se odmarali. Svima je bilo bolje, zbog promene ishrane, mada su s tim u vezi imali, u maloj meri, i osećanje krivice.

Sledeće jutro donese im vrlo kratak marš na istok: samo jedan strelomet. Toliko se imalo putovati do ogromne jaruge sasvim strmih strana, kroz koju je derala strahovita bujica.

Dver je krenuo uzvodno, a Lena nizvodno, ka jugu. Jenin i Danel su ostali uz iscrpljene magarce. Dogovor je bio: najviše dva dana udaljavanja, zatim, obavezno, povratak oba izviđača. Ako ni Dver ni Lena ne nađu pogodan 'brod' - u značenju: gaz, plićak, gde se voda može pregaziti - moraće se praviti splav i pokušati na taj način

prelazak preko ovih brzaka. Mogućnost koja se Dveru nije ni najmanje sviđala.

Zar nisam rekao Danelu da je bolje pričekati da nas Reti sustigne? - pomisli Dver. Ja jesam tragač i lovac, ali ona je ta koja je kroz sve ovo uspjela da se probije sama.

Sad je, više nego ikad, bio impresioniran devojčinom nepopustljivom istrajnošću.

Ako je pošao drugi pohod, pomisli on, i ako je Reti sa njima, onda se ona sad sigurno smeje meni što sam upao u ovu zamku. Možda zna neku tajnu prečicu, kojom će oni stići pre nas do tog njenog plemena. Kako će to pokvariti Danelove planove!

Čak i kretanje uporedno sa rekam bilo je nezgodno i opasno jer se stalno morao penetrati uz nešto ili silaziti u korito nekog od mnogobrojnih ledenih potoka koji su bujici pridonosili vodu. Na Dverovo iznenađenje, Blatko je pošao s njim, lišavajući se ne samo topline Danelove logorske vatre nego i Jenininog maženja i paženja. Staza je bila toliko naporna da je nur odustao od svojih uobičajenih dosetki, kao što su zasede ili pokušaji da Dvera saplete. Posle nekog vremena počеше čak pomagati jedan drugom. Dver je nosio nura preko izdajničkih zapenušenih voda. U drugim prilikama Blatko je jurcao napred, ispitivao dve moguće staze i onda cičanjem i drhtanjem naznačavao koja je bolja.

Ta reka i njen kanjon grdno ih namučiše. Mnogo puta se činilo da će naići na bolje, ravnije mesto, ali uzalud, iskrsavale su uvek nove, još gore strmine i gromadine. U podne drugog dana Dver je već ogorčeno mrmljao sam sa sobom o 'zadrtoj' ili 'tvrdoglavoj' neprohodnosti ovog terena.

Upozoravao me je Falon o Sivim brdima, razmišljao je on. Ali ja sam uvek računao da ću imati prilike da prvo pregledam sve njegove mape i beleške, pa tek onda da krenem na ovaj teren. Da odaberem najbolju stazu koju su raniji lovci našli.

Ali niko od tih ranijih lovaca nije ni naslutio postojanje Retinog plemena. Prema tome, moguće je da su se oni i previše oslanjali svako na savete onih ranijih, i probijali se kroz ove zabiti svi istom stazom, onom koja je prerano došlima dobro znana, tako da se i drže podalje od nje. Možda upravo srljanjem u najneprohodniji deo

Sivih brda može najpre biti pronađeno Retino pleme.

Tako je, dečko, reče on sebi. Nastavi tako da razmišljaš, ako ćeš se od toga osećati bolje.

A kako bi tek 'divno' bilo lomatati se dva dana ovako, i dva dana nazad, i onda saznati da je Lena već našla odličan prelaz preko reke, i to samo malo nizvodno? Ta misao ponajviše je mučila Dvera dok je delio sa Blatkom hranu. Činilo se da nema svrhe ići dalje, pogotovo što, po dogovoru, mora kroz nekoliko sati u svakom slučaju odustati i priznati da je bilo uzaludno. Boleli su ga prsti i ruku i nogu; kao i mišići nogu i leđa. Pa ipak, fizički ga je ponajviše zamarala uporna huka i buka bujice, kao da ptičica-časovnik kljuca u njegovoj glavi već danima bez prestanka.

"Šta ti misliš, je l' da se vratimo?" upita on nura.

Blatko je nagnuo glatku glavu na jednu stranu i pogledao Dvera sa onim varljivo inteligentnim izrazom koji podseća čoveka na drevne priče da te životinje mogu ispunjavati želje, ali samo pod uslovom da nešto želiš toliko jako da ne pitaš za cenu. Radnici su ponekad govorili "Pitaj nura!" kad su hteli reći da je problem nerešiv i da se nema šta učiniti osim otići i popiti po jedno žestoko piće da bi time nezadovoljstvo bilo bar ublaženo.

"Pa, dobro", uzdahnu Dver i nabaci ranac i luk na leđa. "Valjda neće biti štete ako zapnemo još malo. Osećao bih se kao budala ako bih se sad okrenuo i propustio neki dobar prelaz koji bi mogao biti, recimo, iza one sledeće uzvisine."

Trideset dura kasnije, Dver je ispuzio na vrh te uzvisine, kroz grmlje i trnje, po zemlji klizavoj od vode, psujući, priželjkujući da negde blizu bude vruć ručak i toplo ćebe. Nađe mesto gde se mogao pridići na noge. Stade uspravno i poče sisati raskrvarenu ogrebotinu na nadlanci jedne ruke.

I pogleda kroz izmaglicu napred.

Moćan vodopad, čiju tutnjavu je sve dosad priktivala huka bližih delova reke, prostirao se u ogromnoj širini ispred njega: daleko levo, i svuda ispred, i daleko desno. Široka zavesa pene i vodenog praha.

Ali on se nije zablenuo u to.

Odmah ispod vodopada, samo koji korak nizvodno, od obale do obale, širilo se prostranstvo plićaka i sitnog kamenja. Već prvim

pogledom videlo se da voda nigde nije dublja nego do članaka.

"Mislim da je ovim rešeno pitanje da li ići dalje", uzdahnu on.

Uskoro su on i Blatko stajali na drugoj obali reke. Pregazili su je, bez ikakvog napora, samo da bi sebi dokazali da je ovaj 'brod' bezbedan. Odatle se nastavljala staza, široka i lako vidljiva, koju su ugazile životinje odlazeći ka istočnim dolinama.

Kad se budemo vraćali, pomisli on, tražiću neki lakši put kojim bi svi ostali mogli stići dovde.

Uspeh kao da je naglo ublažio njegove bolove od ogrebotina i prenaprezanja.

Možda je Lena ipak bila uspešnija od mene, pomisli on. Nije bitno: ja jesam našao ovaj gaz. Možda sam prvi! Kad sve ove gluposti sa tuđinima prođu, i kad se svi lepo vratimo kući, proveriću Falonove mape, da vidim da li mu je, od odlaska Bujura pa do danas, iko dao ime.

Ovaj široki vodopad podsetio ga je na prelivno polje na brani u selu Dolo; misao slatka, ali ujedno i gorka jer ga je podsetila na to zašto su ovde, tako daleko od Sare i od svih koje je on ikada voleo.

Došao sam ovde da ostanem živ, pomisli on. Moj je posao da se prikrijem, da me niko ne vidi, i da imam decu sa ženama koje jedva poznajem, dok oni na Nagibu stradaju i umiru.

Zadovoljstvo otkrića iščeze. Stid... ali on ga potisnu krutom rešenošću da uradi posao koji mu je naređeno da uradi. Zađe opet u plitku vodu, rešen da je pregazi... ali stade u pola koraka. Nešto ga je nepodnošljivo gicalo po sredini leđa.

Nešto nije bilo u redu.

Namršti se, smače luk sa ramena i namesti polugu za zatezanje. Zatim namesti zadnji kraj jedne strele na kanap. Tek onda raširi nozdrve da bolje onjuši vlažni vazduh. Teško je bilo namirisati išta kroz toliko prisustvo vode u vazduhu. Ali i Blatko je izvijao leđa: osetio je i on nešto.

Neko je ovde, ili je nedavno bio ovde, pomisli on i hitro zađe u kopno, nastojeći da se domogne najbližeg reda drveća.

Na izvesnoj udaljenosti od obale ovaj predeo je naprosto smrdeo, toliko se svakojakih i kojekakvih mirisa izmešalo. To je i bilo prirodno na jedinom gazu na mnogo milja reke. Životinje dolaze da piju, a

onda obeležavaju teritoriju pomoću svojih izlučevina. Ali Dver namirisa još nešto, što se kroz ostale mirise provlačilo kao pretnja.

Bolno svestan da iza leđa ima ogroman otvoren prostor vode, on se zavuče dublje u šumu.

Osećam miris... izgorelog drveta, reče on sebi. Neko je ovde ložio vatru. Nedavno.

Ispitivao je svaku pojedinost prizora. Njuškao, zavirivao.

Taj neko bio je... tamo.

Među senkama, pedesetak koraka daleko, vide ostatke vatre, na jednom skromnom proplanku. Ostatke velike vatre, prostranu jamu punu crnog pepela.

Neko iz Retine bande? - pomisli Dver zabrinuto. Šta ako ga Jes i Bom ovoga trenutka gledaju i zatežu lukove, odmeravaju kako najbolje da ustrelje uljeza sa tog zastrašujućeg Zapada?

Nagoveštaji se kriju u načinu na koji vetar šumi kroz grančice i kako se ptice i insekti kreću: slobodno ili kradomice. Ali ovo nije bio njegov teren nego tuđ, nepoznat, a buka vodopada mogla bi da pokrije trampanje cele čete milicije na manevrima.

Blatko je potmulo režao i njuškao sasvim blizu tla, a Dver je pomno proučavao složene slojeve polumraka iza sledećeg reda drveća. "Šta je?" upita i čučnu na mesto gde je Blatko razgrebao jedan sloj nedavno napadalog lišća.

Dobro poznati smrad tresnu ga pravo u nos.

"Magareći izmet?" upita on glasno.

Pogleda dole... bio je dovoljan samo tren da se to prepozna bez greške.

Magarci? - pomisli on. A Reti mi je rekla da prerano došli nemaju nijednog.

Njegove oči već su se znatno prilagodile na polumrak. Sad je video tragove tovarnih životinja svuda, po celom proplanku. Otiske kopita i balegu barem dvanaest životinja. Poboden kolac za koji su životinje vezivane. Ugnječena mesta gde su magarci verovatno i ležali.

On spusti luk. Dakle, drugi pohod je krenuo, itekako, i prestigao je prvi, zato što se kretao boljom putanjom, nesumnjivo pod vođstvom same Reti.

Pa, dobro, pomisli on, bar će brojčana nadmoć prerano došlih biti smanjena. Ali se 'prvi kontakt' sa njima neće odvijati onim redom kako je to Danel planirao.

Jedan element olakšanja bio je ličniji, mada ne mnogo galantan.

Kad budem birao žene za sebe, pomisli on, imaću još nekoliko mogućnosti, a ne samo Jenin, Lenu ili neku Retinu zlovoljnu rođaku.

Nešto mu, ipak, ni sad nije dalo mira. Nikako da spusti luk. Poče brojati ta ulegnuta mesta na šumskoj zemlji i u rastinju - gde su ležali magarci - i shvati da ih ima, naprosto, previše. Tačnije, ima ih dve vrste. Bliže vatri, ulegnuća su manja, ali jedno drugome primaknutija...

Ne, pomisli on, ovo ne može biti.

Na bilo kom drugom mestu, Dver bi prepoznao ovaj trag još odavno. Ovde, tek sad: sad kad mu je oštar, dobro znan miris prodro pravo u sinuse. Sagnuvši se, on dohvati grudvicu krzna nalik na kanap, uvaljanu u pepeo. Vlasnik je očigledno žurio da se osuši, posle neprijatno mokrog prelaska preko reke.

Malo dalje, sjajna, svilenasta vlakna, pramen iz urske grive.

Poslednji rat bio je pre nekoliko pokolenja. Pa ipak, talas nagonskog straha uzdiže se u Dverovim grudima - srce poče jako da udara.

Urski karavan, u ovim predelima, ne može značiti ništa dobro.

Ovde, u divljini, daleko od onih ograničenja koja nameću mudraci i Zajednica, pa još uz mogućnost da su svih šest naroda već istrebljeni na Nagibu, važenje svih starih pravila očigledno je dovedeno u pitanje. Dver je znao kako je opasno imati ova bića za neprijatelje; bilo bi kao u danima pre Velikog mira.

Nečujan kao duh, on se izvuče odatle, onda pretrča preko gaza, i to krivudavo, povremeno se skrivajući iza neke veće stene i motreći na istočnu obalu, dok je Blatko pretrčavao očigledno jednako željan da se udalji odatle.

Posle je Dver motrio još celu jednu miduru, sve dok mu se puls nije smirio, i još dugo posle toga.

Konačno, kad je stekao utisak da se može bezbedno vratiti, on okači luk na rame i pođe nizvodno, trčeći na onim deonicama gde je to bilo moguće, hitajući ka jugu, sa vestima.

ASK

Dim vidite li, o prstenovi moji? Kako se uzvija zavojito iz jedne nove, ogromne rupe u zemlji jijoanskoj? Sa neba, dva meseca bacaju zrake blede kroz atmosferu koja je sva nešto čađava i mutna. Zabadaju ih u krater gde izobličeni dugački komadi metala svetlucaju, a među njima nešto dogoreva.

Zbunjujuće misli uzdižu se iz našeg drugog misaonog torusa.

Šta velite, prstenovi moji? Da je ovo veoma velika količina smeća? I to takvog koje se neće samo od sebe raspasti i vratiti prirodi?

Uuuu, to jeste. Treba li da se nadamo da će tuđini sami dovesti u red sve ovo? Nama bi trebalo stotinu magarećih karavana da odvučemo ovoliku količinu tvrdih otpadnih predmeta sve do morske obale.

Jedan prsten predlaže da preusmerimo neku rečicu, tako da ona puni ovu kraterčinu vodom, pa da tu odsad bude jezero. Jedan mulk-pauk, presađen na ovo mesto, mogao bi, tokom mnogo vekova predstojećih, rastvoriti grešni otpad taj.

Glasamo, i velikom većinom glasova šaljem te predloge u voštanu arhivu, za kasnije razmatranje. Želimo se usredsrediti sada na posmatranje tekućih događaja u stvarnom vremenu.

Ustalasane rulje posmatrača pristižu odasvud na planinske kose sa kojih se dobro vidi ova ojađena Livada. Ali proktori su se isprečili: mada namučeni od teškog rada, i sami šokirani, ne daju narodu da priđe bliže. Po šumarcima i čistinama na nešto višim brdima, vidimo, doduše kroz mutni i treperavi vazduh, čete i kolone disciplinovanih obrisa, njihova nastupanja levim krilom, desnim krilom - jedinice jijoanskih milicija zauzimaju položaje. Odavde ne možemo pouzdano proceniti šta nameravaju. Zar misle, iako nade nema ni najmanje, da brane i odbrane Zajednicu od nezadržive osvete nebeskih bića? Ili su nesloge između pojedinih naroda najzad pocepale Veliki mir, pa se spremamo da sami sebe poguramo u grob, rukama okrvavljenim?

Možda to ni komandiri tih mrkih bataljona još ne znaju sigurno.

Za to vreme, unutar kruga gde je zabranjen pristup narodu, blizu

velike vreline, Ur-jah i Lester Kembel nadziru rad hrabrih ekipa Ura, maena, Huniša i sivih Gheuena, ekipe koje se spentravaju u krater, opremljene konopcima i alatkama od bujurskog čelika.

Ro-ken se u prvi mah buni zbog ovoga, zar ne, prstenovi moji? Na žurnom gal-sedmom, rothenski emisar osuđuje ovaj, kaže on, 'upad raspuštenih pljačkaša'. Jedan od njegova dva preostala robota diže se u vazduh, odmotava klinaste organe za kažnjavanje.

Vuben žurno poziva Ro-kena da pogleda bolje. Zar prepoznati ne ume iskreni pokušaj spasavanja? Tokom dve napete dure, na rubu smo nove katastrofe. Onda, gundajući nešto, Rothen opoziva svoju mašinu smrti - zasad.

Sa Ro-kenovog harizmatskog, ljudski zgodnog lica, naš dobri, stari, pouzdani reug prevodi pod-tonove jada i gneva. Doduše, ta rasa je nama nova, reug bi mogao prevaren biti. Ali koje drugo raspoloženje možemo očekivati od onoga čiji dom ili logor ovdašnji u razvalinama sad leži? Od onoga čiji drugari mrtvi ili umirući razbacani su kroz umršene grede onoga što je bilo njihova baza u zemlju ukopana?

Onaj ljudski muškarac sa neba, Ran, nosi svoj jad sasvim neskriveno na sebi. Jaše na drugom preostalom robotu i sad, eno, više na ove koji rade u razvalinama, usmerava njihove napore. Napet, ali ohrabrujući znak saradnje.

Ling, drugo nebesko ljudsko biće, izgleda sva šokirana, naslanja se na mladog Larka koji nogom ćuška otkatke na rubu kratera. Saginje se on da podigne jednu nagorelu dasku, njuška je podozrivo. Opažanje naše: trgao je glavom unazad, uzviknuo iznenađeno.

Ling se odmakla od njega, pita šta je. Kroz našeg reuga zapažamo da bi on radije da joj ne kaže. Ali ipak dasku dodaje. Daska se dimi, nagorelo drvo jijoansko, valjda od nekog sanduka.

Ruka Ling sa njegovog ramena spada. Ona se okreće brzo, žuri ka Ranovom robot-atu.

Mnogo bliže ovoj gomili prstenova, Ro-ken se upleo u raspravu jednu. Poslanstvo spopalo je rothenskog tog emisara, zahteva odgovore.

Zašto si ranije tvrdio da imaš pravo i moć da komanduješ Svetom jajetu, a sad se vidi da taj sveti kamen žestoko odbacuje i tebe i tvoju

vrstu.

I još, zašto si pokušao seme razdora da zaseješ između šest naroda jijoanskih klevetom tvojom protivu ljudske vrste ovdašnje. Tvrdnjom sasvim bez osnova, da naša braća na Zemlji nisu potomci grešnika, kao ostali što jesu.

Tako pitaju oni njega.

"Vi Rotheni možete biti, ili ne biti visoki pokrovitelji ljudske vrste", govornik, čovek, saopštava. "Ali to ništa ne oduzima od naših predaka koji na 'Kivotu' dođoše ovamo. Ne od njihovog krivičnog dela, ali ni od nade njihove sa kojom poslaše nas na Stazu iskupljenja."

Gnev u glasu tog ljudskog predstavnika. Ali i glumatanje ja/mi otkrivam/o kod njega. Pokušava on da ugasi vatru koju je Ro-ken svojom pričom zapalio. I stvarno, već dobija podršku nekoliko urskih glasova, koji odobravaju njegov bes.

Sada naš drugi saznajni torus izduvava mlazić jedne hipoteze.

Šta je, prstene moj? Kažeš da je razdor bio, možda, Ro-kenov naum od samog početka? Hteo je šest naroda da zavadi?

Naš četvrti prsten na to uzvraća: pa kakvoj bi svrsi mogla takva bizarna zavera služiti? Da se pet naroda obruše na jedan? Da osveta krene protiv baš one rase koja je, po tvrdnjama tih istih Rothena, njihov dragi šticećenik?

Ostavite tu neobičnu temu, i fitilj u njoj, o prstenovi moji. Raspravljajte kasnije. Jer sad se Rothen priprema da odgovori. Uspravlja se, diže glavu. Osmatra narod, sa izrazom lica koji izaziva strahopoštovanje i kod ljudi i kod svih onih koji ljude dobro poznaju, imali ili nemali reuga na glavi.

Ima dobrote u njegovom izražajnom pogledu. I prenapregnutog strpljenja i ljubavi.

"Draga, zabludela deco", kaže Rothen. "Ova eksplozivna manifestacija nije bila odbacivanje od strane Jijoa, niti Svetog jajeta. Pre će biti da je kvar neki u moćnim silama nastupio u našoj stanici i oslobodio..."

Zamukne on jer se Ling i Ran bliže ka njemu, oboje robote jašu, a na licima izrazi gneva smrknutog. Mrmljaju u neke sprave, a Rothen zuri i sluša. Opet moj/naš reug razotkriva nesklad u njegovim

crtama, ali nesklad koji brzo prelazi u oluju besa.

Ro-ken progovara.

"Dakle, (opaka) istina je poznata. Saznalo se. Potvrđeno!

Nikakav slučajni udes, ova (ubilačka) eksplozija.

Nikakav (krajnje neverovatan) kvar, niti odbacivanje od strane vašeg (preterano hvaljenog) Jajeta.

Sada se zna. Potvrda postignuta. Ovo je bilo (opako, ničim isprovocirano) ubistvo!

Mučko, iz potaje.

Eksplozivom podzemnim. Bez upozorenja.

Učinili ste to viiii!"

Prstom pokazuje kao da ubada, dugačkim, gracioznim. Gomila ustukne od Ro-kenovog besa silnog i od ovih vesti.

Najednom je jasno šta su zeloti uradili. Potajno, koristeći prirodne jame i pećine kojih u ovim krajevima ima izobilje, kopali su do ispod baze tuđinske, a to sigurno nije bilo lako. Položili su tamo sanduke sa prahom eruptivnim. Primitivnim. Ali veliku količinu. Onda je prah čekao samo na signal, na pravi simbolični trenutak, da grune plamenom i uništenjem.

"Skenerima podešenim za hemijsku veštinu, mi sada vidimo koliko je duboka vaša ubilačka perfidnost. Kako nezaslužene bile su nagrade koje smo mislili udeliti krvožednim poluživotinjama!"

Rekao bi on još toga uplašenoj masi naroda, dodao bi sigurno neke pretnje strašne, ali u tom času novo uznemirenje nastade. Iz kratera izlazi čađava povorka spasilaca, kašlju i hvataju vazduh, donose terete jadne.

Ran krikne, skoči sa svog ata i pritrči prvim nosilima, na kojima telo slomljeno leži. To je Beš, ona druga ženka nebeskih ljudi. Na njenoj iskasapljenoj prilici naš reug ne uspeva očitati ni najmanji znak života.

Opet gomila ustukne malo, jer sad se Ro-ken oglasio krikom i jaukom osobeno ljudskim. Druga nosila pred njega izneta donose ono drugo biće njegove rase, Ro-pol, za koje smo nagađali da je žensko. (Njegova partnerka?)

Ovog puta, končić daha na infracrvenom se izvija iz čađavog, ali još i sad prelepog lica žrtve. Ro-ken se saginje sasvim blizu, kao da

neku duševnu vezu hoće zaklonjeno od drugih da ostvari.

Ovaj prizor dirljivi traje samo nekoliko trenutaka. Onda vlakno životne napetosti nestaje. Drugi leš leži u udubini nosila, pod gorko blistavim zvezdama.

Preostali Rothen se uspravlja koliko je visok, prizor zastrašujući, iz njega bes neizmerni zrači.

"Eno kazne kakvu ovo (gnusno) zločinstvo zaslužuje!" urla Ro-ken, i grabi šakom ka nebu. Njegov glas vibrira tolikom ljutnjom da reuzi u dolini, svi do jednog, drhte. Neka ljudska bića padaju na kolena. Zar ne počinju čak i sive kraljice Gheuena da zvižduću od nelagodnosti i strahopoštovanja?

"Toliko dugo već plašite se (pravednog, zasluženog) suđenja odozgo. Sad ga pogledajte, eno kako izgleda u stvarnosti!"

Kao i svi, tako i ja/mi pogledam/o, u nebo, za rukom ispruženom Ro-kenovom.

Tamo vidimo samo jednu iskru koja, blistava, nebom prelazi. Nemilosrdni mali svetlosni ubod koji se nošen zamahom kreće, prelazi iz sazvežđa zvanog 'Paukova mreža' u ono koje ljudi zovu 'Mač'.

Veliki je to brod, veoma daleko. Ne treperi niti žmirka nego baca svetlost koja pulsira snažno, tako da bole oči onoga ko gleda dugo.

Ne može se poreći da su zeloti imali strašnu vremensku usklađenost, ukazuje nam drugi saznajni torus naš, uvek sklon dubokom razmišljanju. Ako im je naum bio da pocepaju sve maske i laže, bolji način i trenutak nisu mogli odabrati.

SARA

Mudrac Tein želeo je da porazgovara sa njom pre nego što ona otputuje prema Kandu pristaništu. To isto je htela Arijana Fu. To dvoje kao da su se nadali da će se ona zadržati u Biblosu još neko vreme. Ali ona je rešila da krene što pre.

Samo još midura je ostala do trenutka kad će 'Goufer' razviti jedra. Ona odlučuje, impulsivno, da obiđe svoju staru kancelariju, visoko u kuli nalik na katedralu, gde je smeštena Biblioteka materijalnih nauka.

Zapadno od velikog stepeništa, uspon je vodi prvo pored ogromnih, u daljinu pruženih polica sa tekstovima iz fizike i hemije, gde je ova sadašnja evakuacija odnela primetnu količinu knjiga. U lavirintu polica, na mnogo mesta već su zjapile praznine. Na mesto odnetih knjiga ostavljene su cedulje sa naslovima, da bi osoblje moglo, ako ova kriza prođe, staviti sve opet na isto mesto. Na mnogim mestima drvo je izgledalo maltene sasvim novo, nagoveštaj da su neke knjige sada pomaknute prvi put od kad su nastale, u epohi Velikog štampanja.

Bacajući pogled niz jedan krivudavi prolaz između redova polica, Sara primeti mladog Jomaha koji je posrtao pod teškim teretom knjiga na leđima i stupao uporno za svojim ujakom; zaputili su se na kitnjasti 'obred pozajmljivanja'. I morali su, već, ako su mislili stići na 'Goufera' na vreme. Ova dvojica eksplozera, ali i mnogi drugi, nameravali su da putuju jednako kao Sara, prvo brodom, a zatim magarećim karavanom sve do Livade okupljanja.

Ovaj krivudavi lavirint budio je u Sari složena osećanja. U svojim prvim studentskim danima ona je ovde nekoliko puta zalutala, ali se zbog toga nije nimalo zabrinula; naprotiv, bila je presrećna što se nalazi na ovako divnom mestu, u hramu znanja, pa makar se u njemu i izgubila.

Ova duga godina njenog odsustva jedva da je malo izmenila njenu kancelariju, sa čijeg uzanog prozora se vidi reka Bibur i njeni zeleni bokovi. Sve je izgledalo otprilike isto kao kad je odlazila. Samo se nakupila prašina.

Pa, nisam znala da ću ovoliko dugo biti odsutna, pomisli ona.

Mnogi su se takmičili za malobrojna ljudska mesta u ovoj zgradi, željni ovakvog života, za koji troškove pokriva rasa seljaka i sakupljača hrane. Narod ljudski, čija jedina velika krivica i gordost danas jesu ove knjige.

Na suprotni zid bila je, i ostala, prikačena velika karta koja pokazuje 'devoluciju' raznih dijalekata koji se govore na Nagibu. Kao korenje koje se pruža nadole i usput razgranava, pružalo se po ovoj karti mnogo linija koje su naznačavale svaki galaktički jezik i njegove današnje varijante i podvarijante. Ovaj stariji prikaz te oblasti odražavao je uverenja stručnjaka na katedri za lingvistiku, a zasnivao se na jednoj neospornoj činjenici: galaktički jezici, milijardu godina stari, nekada su bili savršeni, besprekorno dobri kodovi za opštenje. Sva kasnija odstupanja od njih sada su sagledana kao deo opšteg, predviđenog spuštanja ka nevinosti životinjskog mumljanja, ka Stazi iskupljenja kojom su već, slavno, otišli glaveri. Te sudbine neki su se užasavali, a neki je žarko želeli i molili se za nju, zavisno od toga ko je koliko religiozan.

Jedan korenčić pokazivao je razgranavanje ljudskih jezika tokom poslednjih ne milijardu nego samo deset hiljada godina. Zemaljski autoriteti kao što su Čajld, Šreder i Renfru pomno su rekonstruisali jezike iz davnina, i pokazalo se da su mnoge od tih gramatika bile čvršće ustrojene, uspešnije u ispravljanju grešaka nego kasniji, 'iskvareni' govori. Zar bi moglo biti boljih dokaza o tome da je ljudska devolucija počela mnogo pre spuštanja na Jijo? Zar nisu u svim zemaljskim kulturama postojale legende o izgubljenom Zlatnom dobu?

Jedan zaključak - nedostajući pokrovitelji Zemlje svakako su nečim prekinuti u svom radu, prisiljeni da ljudski rod ostave u nedovršenom stanju. Zato je pad počeo odmah. Doduše, maskiran je nekim blistavim trikovima prerano sazrele tehnologije. Mnogi učenjaci su zaključili da će ljudski rod doživeti stvarni veliki uspeh tak kad nađe svog novog usvojitelja - dakle, kad bude dobio novu priliku. Uostalom, smatralo se da je tim putem već i krenuo.

To je vladajuće gledište, pomisli Sara. Moj model polazi od istih podataka, ali projektuje sasvim drugačiju sliku.

Njena najnovija lingvistička karta ličila je znatno na ovu - ali okrenutu naopačke. Umesto da korenje silazi u mrak, stabla su se na toj karti razgranavala uvis, prema svetlosti, pokazujući da šest naroda Jijoa idu u novom pravcu.

Idu u mnogo pravaca, i stići će, ako ih niko ne omete, pomisli ona.

Juče je pokazala svoj najnoviji rad mudracu Boneru, čiji polet je probudio u njoj ono staro zadovoljstvo, dobijanje pohvala od kolega.

"Dobro, draga moja", rekao je najstariji matematičar Jijoa, gladeći se šakom po ćelavom temenu. "Čini se da zaista ima argumenata na tvojoj strani. Zakažimo, dakle, seminar! Interdisciplinarni, naravno."

On naglasi svoj polet jednim neuredno izvedenim emocionalnim zviždukom iščekivanja na gal-sedmom.

"Pozvaćemo one prašnjave pedante sa lingvistike. Pa da vidimo jesu li sposobni da prihvate jednu novu i smelu zamisao, za promenu. He-he. I he na kub!"

Boner verovatno nije osobito uspešno pratio njenu raspravu o redundantnom kodiranju i o haosu u teoriji informacija. Taj postariji topolog naprosto je priželjkivao žustru raspravu o nečemu, raspravu u kojoj bi neka ušančena stara verovanja mogla biti oborena.

Kad bi ti samo znao kako si ti dobar primer za moju tezu, pomislila je Sara tada, sa naklonošću. Sa velikim žaljenjem, morala ga je razočarati.

"Možemo to održati kad se ja, ako bude sreće, vratim sa Okupljanja."

Tako je završen njihov razgovor juče.

Moglo bi, avaj, biti i nesreće, razmišljala je Sara sada. Moglo bi se desiti da se niko ne vrati sa Okupljanja. Ili bi se, po povratku, moglo ispostaviti da su ovde eksplozeri konačno obavili svoj posao i da je kameni krov srušen, a ljudska vrsta zakoračila, samim tim, mnogo dublje ka mraku i čistoti uma.

Okrete se da pođe, kad nešto blago tupnu o njen radni sto: lopta sa porukom. Iznad korpe sa natpisom 'IN' njihala se mesnata cev iz koje je lopta upravo ispala. Ta cev bila je samo jedan mali deo lavirinta sličnih, kojima je sav Biblos bio komunikacijski povezan.

Oh, ne, pomisli Sara. Požele da ode pre nego što se živa lopta

razmota. Ako glasnik ustanovi da u kancelariji nema nikog, naprosto će se opet uvući u komunikacijsku cev, sklupčati u loptu, otkotrljati da to javi pošiljaocu poruke.

Međutim, ova lopta se odmota vrlo hitro, i malo stvorenje nalik na miša ispenetra se uz jednu stranu kutije, vide Saru i zacijuka zadovoljno što je ispunilo svoju želju - koju su drevni Bujuri ugradili toj živoj vrsti: želju da prenosi kratke poruke kroz sistem povezanih živih cevi i puzavica. Sara uzdahnu i pruži dlan pod usta tog malog stvora, koji ispljunu toplu grudvicu. Ne veća od neke pilule, ta živa stvar se migoljila na Sarinom dlanu.

Suzbijajući gađenje, Sara podiže tog malog simbiota - krupnijeg rođaka papagaj-krpelja - i dopusti mu da joj upuzi u uho.

Uskoro, kao što se i plašila, simbiot progovori glasom mudraca Teina.

"Sara, ako ovo stigne do tebe, želeo bih popričati s tobom pre nego što odeš. Od suštinskog je značaja da uklonimo nesporazum između nas."

Onda duga pauza. Zatim glas žurno nastavi.

"Razmišljao sam o tome u poslednje vreme i zaključio da je ova situacija nastala pretežno mojom kri..."

Poruka se tu prekide. U memoriji te glasnik-bubice nije bilo mesta za više. Ali zato bubica poče ponavljati proruku iz početka.

Krivica? - pomisli ona. Tu je trebalo da bude reč 'krivica', to si hteo da kažeš, je li?

Sara nagnu glavu na jednu stranu i ostade tako. Posle nekog vremena buba shvati da njene usluge u uhu više nisu potrebne, pa ispuzi napolje. Teinov glas postade dalek i tanak, žalostivan, jer buba je opet počela poruku. Sara je, međutim, dobaci malom krznatom glasniku, koji je stavi u usta i malo prignječi, da bi postala prijemčiva za Sarin odgovor.

A Sara umalo da kaže: žao mi je.

Trebalo je da uzmem u obzir neke tvoje slabosti. Bio si netaktičan, ali dobronameran, na svoj nadmeni način.

Zamalo da kaže i to.

Trebalo je da mi čini čast što si me zaprosio, iako si to učinio, bar u početku, samo iz osećanja dužnosti.

Rđavo sam reagovala kad si, na Jošuinoj sahrani, ponovio svoju ponudu.

Pre mesec dana, pomišljala sam da konačno ipak kažem 'da'. Živi se na Nagibu i životom mnogo gorim od onoga koji ti meni nudiš.

Ne rekavši ništa od svega toga, Sara pomisli: ali sve to se sada promenilo. Zbog ovih pridošlica iz svemira. Sada Dver ima one odlike koje su potrebne da se opstane u novoj eri. On će dobro živeti, on će imati mnogo dece, od njega će poteći čitavo jedno pokolenje odličnih lovaca i skupljača, ako nam zaista neposredno predstoji epoha nevinosti.

A ako predstoji genocid? Ako tuđini pokušaju da nas zatru, Dver će i njih nadmudriti. Preživeće.

Ova misao donese Sari neko tužno zadovoljstvo.

U oba ta slučaja, Teine, Jijou će biti nepotrebni intelektualci kao što smo mi.

Nas dvoje ćemo uskoro biti savršeno jednaki u društvu - naime, savršeno beskorisni i zastareli, a onda i mrtvi, pomisli ona.

Ali ni sad ne reče ništa. Mali mišoliki glasnik zacijuka razočarano. Ubaci bubu sebi u jedan obraz, uvuče se u cev, sklupča se i nestade, kao da ga je neki krvotok poneo kroz taj bibloski sistem arterija i vena.

Nisi ti jedini razočaran, pomisli Sara, isprativši ga pogledom; ima danas ovde razočaranja u izobilju, za sve nas.

'Goufer' je već pojačavao paru u kotlovima kad Sara žurno stiže na dok. U neposrednoj blizini čekala je Arijana Fu. Suton je tako zaogrnuo njena invalidska kolica, da je izgledala kao neki hibrid između ljudskog i g'kekijevskog bića.

"Kamo sreće kad bih mogla provesti još nekoliko dana s njim", reče ona i dohvati Saru za šaku.

"Već si postigla čudo. Ali nema više vremena, mora se krenuti."

"Već sledeći poštar-kajakaš mogao bi doneti vesti od kapitalnog značaja..."

"Znam. A ja bih sve dala samo da dobijem pismo od Larka. Ali takvo rezonovanje samo bi nas vrtelo u krug. Ako iskrсне nešto hitno, možeš poslati galopera za nama. Ali utisak je moj da... da bi

trebalo krenuti što pre."

"Opet snovi?"

Sara klimnu glavom. Već nekoliko noći njen san su uznemiravali nejasni utisci o požaru na planinama, i davljenju u vodi, posle toga. Mogao je to biti naprosto povratak one njene klaustrofobije od pre nekoliko godina, kad je kao mlada studentkinja prvi put boravila pod kamenim svodovima biblioteke Biblosa. Ali bi ti košmari mogli biti i odraz nečeg stvarnog, neke kulminacije koja se primakla.

Majka je verovala u snove, priseti se ona. Iako je uvežbavala Larka i mene da volimo knjige i nauku, slušala je Dvera, kad god se on probudio sa nekom od onih njegovih snažnih vizija, još kao malo dete. Pa onda, one nedelje uoči majčine smrti.

Parna mašina je, napetih kotlova, šištalala. Dve dvanaestine magaraca su njakale i tupkale kopitima. Te životinje bile su privezane na zadnjem delu palube, blizu krme, sa obe strane dugačkog niza naslaganih zapečaćenih sanduka punih knjiga.

Čudan kontrast svim tim zvucima dolazio je sa pramca broda. Tanana, melodična muzika, sačinjena od uporednih lanaca nota koje su se, ne bez zastajkivanja, nizale; primećivalo se da nastaju trzanjem žica. Sara oslušnu na tu stranu.

"Brzo napreduje."

"Ima jaku motivaciju", odgovori mudrica. "Očekivala sam da će se opredeliti za neki jednostavniji instrument, kao što je frula ili violus. Međutim, on je iz muzejske kutije uzeo dulcimer, a to ti je starojevrejska harfa. Prebrojavao je žice, i to kao da mu se posebno dopalo. Jednostavno je na dulcimeru svirati, on čak i peva uz tu muziku kad mu se neka pesma pojavi u pamćenju. U svakom slučaju, sposoban je za putovanje, pa zato..." Arijana duboko udahnu; izgledala je umorna i stara. "...pozdravi Lestera i ostale najviše petljaroše tamo, hoćeš li? I reci im da se ponašaju lepo."

Sara se sagnu da poljubi Arijanu u obraz. "Reći ću im."

Penzionisana, bivša članica vrhovnog saveta mudraca steže Saru šakom oko mišice ruke, neočekivano snažno. "Bezbedan put, dete. Neka ti Ifni iskotrlja šestice."

"Bezbedna kuća", uzvratila Sara blagoslov. "Tebi neka iskotrlja dug život."

Arijanu njen šimpi-pomoćnik poče gurati uzbrdo, u grad, prema udobnosti večernje vatre.

Sari je već prelazilo u naviku da se, pri rastanku od bilo koga, pita da li će tu osobu opet videti.

Kapetan dade naređenje za polazak i izvede svoj dragoceni brod obazrivo ispod kamuflažnog zaklona. Jop i Ulgor stadoše pored Sare, uz ogradu, a do njih nekoliko bibliotekara snuždenih lica kojima je bilo naređeno da prate dragocene knjige do divljine i da ih tamo smeste koliko god je moguće bezbednije. Uskoro se brektanje mašine i pljuskanje vode pod obrtnim točkovima sa leve i desne strane ustališe u smirujući ritam, radeći zajedno sa maticom reke Bibur na tome da brod brzo putuje nizvodno.

Čovek koji je pao iz svemira nastavio je, sa monomanijačkom upornošću, da svira. Poguren iznad omalenog instrumenta klinastog oblika, trzao je žice pomoću dve male povijene trzalice, često grešio, ali strastveno nastavljao. Muzika je, za Saru, bila prožeta gorkoslatkim uspomenama, jer pored lađe je klizila moćna tvrđava sa mnogo prozora iza kojih je mnogo soba i dvorana. A ogromni kameni svod iznad svega toga, kao strpljiva Božja šaka.

Pitam se hoću li se ikad vratiti, pomisli ona.

Uskoro su prošli pored najzapadnije ivice laserski sečenog kamena. Tu je bio teren za obradu leševa umrlih pre stavljanja u sanduke koji će posle biti odneti do mora i tamo bačeni. Nijedne zastave danas, nigde ožalošćene rodbine; nijedan od onih malih, obično vrlo zauzetih pod-trekija nije bio tu da proždire meso, a ostavlja samo čiste bele kosti za dubine Midena. Ali na tom mestu, u vlažnom sumraku koji se zgušnjavao, ona primeti jednu usamljenu priliku nad rekom. Visoki čovek, vrlo uspravan, sa glatkom grivom srebrnosive kose, ali ipak oslonjen na štap za šetnju, mada se nije primećivalo da je nejak ili krhkog zdravlja. Sari zastade dah. 'Goufer' je već prolazio, vrlo brzo, pored tog čoveka.

Mudrac Tein. On joj klimnu glavom; gest prijateljski - čak bi se, za tako uzdržanog čoveka, moglo reći i 'strastven'. Onda, na Sarino iznenađenje, on podiže jednu ruku: pozdrav, dobra volja bez ikakvih ukrasa.

U poslednjem trenutku ona popusti i podiže, takođe, ruku.

Mir, pomisli ona.

Biblos zamače iza parobroda i začas nestade: proguta ga noć koja se naglo zgušnjavala. U blizini se začu glas Neznanca, koji je 'pronašao' neku pesmu o putovanju bez povratka, pa i reči njene. Sara je znala da te reči izražavaju njegovo osećanje gubitka i dirljivog prelaza, ali one su slatko i bolno progovorile i o sukobima u njenom srcu.

Pod mračnim ne-bom
idem na da-lek put.
A ime tvo-je
zaborav nosi već.

Dvadeset treći deo: KNJIGA MORA

Hej ti, G'keki, sa točkovima,
možeš li galopom krenuti preko stenovitog terena?
Čuješ li, Treki, sa prstenovima,
odgovara li tebi zanat kovački, vatren?
Možda tkač želiš biti?

Kraljevska Gheuenko,
hoćeš li biti odgajivač planinskog cveća?
Dodirom svojim nekoga isceliti?
Huniški mornaru, da li bi na ravnici izdržao?
Po kablovima akrobatski da l' bi se pentrao?
Hej ti, Ure, iz širokih ravnica,
da li bi morem zaplovio,
da li bi hartiju pravio od vlakana i trunčica?
Čoveče nedavno došli, ovaj svet zar ti poznaješ?
Ono što daju drugi, ne možeš ti da daješ.
Hoće li svima vama jednoga dana
biti, glaverski, glava puna zaborava?
Pamtite, ako takva sreća bude, ljude
i Gheu, Hun, Ur, Tre-, G'ke
bili smo Zajednica prava,
od zbira svojih delova veća.

Spis o Svetom jajetu (nezvaničan)

ALVINOVA PRIČA

Nisam se nervirao što sedim sasvim pozadi, zguren u jednom udubljenju, daleko od ma kog prozora. To mi nije smetalo, bar ne tokom našeg dugotrajnog spuštanja pored litice, sve bliže i bliže moru. Taj deo puta ja sam već jednom video, a ostali nisu. Ali kad smo bućnuli u vodu, i kad su moji prijatelji počeli da uzdišu i uzvikuju zbog prelepih prizora koje su videli kroz providni ispupčeni prednji deo batiskafa, ipak mi nije bilo sasvim svejedno. Našao sam se u čudu kako ću kasnije kao pisac da opišem svojim čitaocima to zaronjavanje. U najboljim trenucima uspevao sam da vidim nešto malo plavetnila preko leđa mojih drugara.

Razmišljajući kasnije o tome, zaključio sam da se taj problem može rešiti na nekoliko načina.

Kao prvo, laganjem. Mislim, još nisam odlučio da li da pretvorim ovu priču u roman; po gospodinu Hajncu, lepa književnost, to jest 'književnost izmišljenoga' jeste jedna vrsta laganja. Mogu u nekoj kasnijoj verziji da napišem da je bio i prozorčić pozadi. Na taj način moj lik bi mogao da opisuje kako je 'video' sve ono što su mi kolege ispričale da su videle. Isto tako, mogao bih napisati da sam od početka bio napred. U književnosti izmišljenog, možeš biti kapetan ako hoćeš.

Druga mogućnost: napisati roman, ali da je sve ispričano sa Štipkove tačke gledanja. To je, ipak, bio njegov brod, više nego ikoga od nas. Osim toga, Štipko je najbolje video sve što se desilo kasnije. Ovo znači da bih morao pisati iz perspektive jednog Gheuenta. Koja, valjda, nije toliko tuđinska kao što je, na primer, perspektiva Trekija. Ipak, možda ja još nisam sasvim spreman da savladavam tehničke probleme tako teške.

Sve ovo pod pretpostavkom da poživim dovoljno dugo da pristupim pisanju druge verzije, i da na svetu ostane živ barem neko do koga mi je stalo da mi bude čitalac.

Prema tome, zasad će morati nekako da posluži ovaj polureportažni dnevnički stil, a to znači da ću pričati šta sam zaista video, osetio i čuo.

Bubnjevi sa kojih su se odmotavali kabl i dva creva prenosili su do nas, naročito kroz kabl, postojanu vibraciju. Iz jedne od cevi šištao je svež vazduh, nadomak mog levog uha. Sveukupno, nije bilo spuštanje u svečanoj tišini, kako sam ja zamišljao. S vremena na vreme Ur-rona bi uzviknula: "A šta je ono?" a Štipko bi prepoznao neku ribu, ili 'riboidu', ili skimera, stvorenja koja Huniš obično vidi samo mrtva, u mreži, a Ur ih najverovatnije nikad i ne vidi. Ali nikakvih 'čudovišta' iz naših maštarija nije bilo. Niti vilinskih minareta podvodnih gradova. Bar ne do tog trenutka.

Kako smo tonuli sve dublje, u moru je postajalo sve mračnije, i to brzo. Uskoro nisam mogao videti baš ništa osim mrljica fosfora koje je Tjug razmazao po vitalnim tačkama u kabini - na vrhovima mojih poluga za okretanje 'motora', na meraču dubine, na polugama za otkačinjanje čvrstog balasta. Nemajući šta drugo da radim, ja sam katalogisao mirise koji su od mojih prijatelja stizali do mene. Sve dobro poznati mirisi, ali, nekako, prodorniji nego ikada ranije. A to je bio tek početak.

Baš dobro što nijedno ljudsko biće nije pošlo sa nama, pomislio sam. Jedan od mnogih problema koji su doprinosili sukobima između Ura i ljudskih bića sastojao se u njihovom nepodnošenju mirisa druge rase. Čak i danas, posle toliko godina važenja Velikog mira, mislim da ni ljudi ni Uri ne bi mnogo voleli da budu dugo zatvoreni jedni sa drugima u ovakav ogroman mrtvački sanduk.

Ur-rona poče glasno očitavati dubine na meraču koji je radio tako što je bio povezan sa jednim mehurom osetljivim na spoljašnji pritisak. Na dubini od osam kanapa, okrenula je prekidač, pa su se upalile eik-sijalice, i bacile dva uporedna zraka u prohladne, tamne vode. Očekivao sam da sada oni napred nastave da uzvikuju zadivljeno, ali izgleda da se na ovoj dubini imalo manje toga videti. Tek po jednom u svakih nekoliko dura Štipko je prepoznavao ponešto, ali glasom koji je zvučao razočarano.

Svi smo se napeli na devet kanapa dubine, zato što je, pri prvom spuštanju batiskafa u more, na toj dubini nastupila katastrofa. Ali prošlo je bez ikakvog posebnog događaja. I trebalo je, jer je ovog puta Urijel lično pregledala svako kopito dužine kabla.

Na jedanaest i po kanapa, nagla hladnoća prostruja kroz kabinu,

tako da se unutra poče, mada ne trajno, stvarati magla. Sve tvrde površine najednom su se orosile. Hak je pojačala rad odvlaživača, nastojeći da osuši vazduh. Pružih ruku da opipam naše brodsko korito od garu drveta. Primetno hladnije. 'San Vufona' se počeo malo i okretati, pa i naginjati jednim krajem nadole; to više nije bilo ono ležerno tonjenje okomito u dubinu. Mi smo na osnovu ranijih sondiranja znali da ovde treba očekivati zalazak u hladnu dubinsku struju. Ipak, pomalo smo se uznemirili.

"Podešavam tečni balast u cilju ispravljanja broda", objavi Hak. Blizu sredine batiskafa, ona poče premeštati balastnu vodu iz jednog u druga dva rezervoara. Za ovo je koristila Urijeline pumpe. Posle nekog vremena libela je pokazala da smo opet vodoravni. Ovo će biti od bitnog značaja pri spuštanju na dno, da se ne bismo u tom istorijskom trenutku prevrnuli.

Razmislio sam o tome što radimo. U galaktičkim terminima, to naše bilo je jadno i primitivno, naravno. Kad se poredimo, međutim, sa istorijom Zemlje, zablistamo mnogo više. (Možda nam je zato ona tako privlačna.) Na primer, kad je Žil Vern pisao roman Dvadeset hiljada milja pod morima, nijedna ljudska posada još se nije bila spustila tako duboko u okean Tere kao što ćemo mi danas. Mi, divljaci Jijoa.

Hak povika iz sveg glasa: "Pogledajte! Je l' ono nešto, tamo dole?"

Te njene oči. Iako je stajala iza Štipka i Ur-rone, prva je ugledala dno. Ur-rona okrete eik-zrake, i uskoro su sve troje počeli ono 'uh' i 'ah' i 'k-k-k-k', dovoljno da ja požizim od tih zvukova zadivljenosti. Osujećen, stao sam da okrećem polugu, zbog toga se zadnji točkovi počеше okretati u mestu.

Ovo troje su povikali na mene da prestanem, a onda su se saglasili da mi, ipak, opisuju šta vide.

"Postoji neka biljka koja je, kao, talasasta", reče Štipko koji više nije mucao. "Ali postoji i jedna druga koja je kao tanka i mršava. Ne znam kako one žive, pošto do ove dubine svetlost uopšte ne dopire. Ima ih mnogo od obe vrste, i njišu se. I postoje neki ljugavi tragovi u blatu, zmijastog oblika, a neke vrlo čudne ribe se pojavljuju iz onih mršavih biljaka, ali se opet brzo zavlače među njih..."

Posle još nekoliko ovakvih opisa, pomislio sam da je samo 'uh' i 'ah' i 'k-k-k-k' bilo možda i bolje. Ipak, ćutao sam.

"Vidimo i neke kertil krabe - ali one su blistavo crvene i veće od ijednih koje sam dosad video! A ono, šta je, Ur-rono? Blatni crv? Misliš da je ono blatni crv? Koja crvčuga, eeej!... A ono, šta je? Da li dro..."

Ur-rona mu upade u reč. "Pola kanapa do dna. Dajem znak površinskoj posadi da uspori spuštanje."

Oštre električne varnice počеше iskakati u mraku kabine. To je Ur-rona kuckala po tasteru za vezu, šaljući kodiranu poruku gore, kroz jednu izolovanu žicu upletenu u kabl. Posle nekoliko dura, bubnjavi zvuci koji su dopirali kroz kabl usporili su se i postali dublji, zato što su, gore, proradile kočnice. 'San Vufona' se trgao, i mi smo se svi malo prepali. Hufine kandže izgrebaše me po ramenu.

Spuštanje se usporilo. Ovo je meni naročito smetalo jer tek sad nisam znao koliko još ima do dna, kad ćemo se spustiti, niti kolikom silinom. Prirodna stvar, niko ništa nije govorio starom dobrom Alvinu!

"Ej, drugari", reče Štipko, "mislim da sam upravo video..."

"Podešavam nagnutost!" objavi Hak, koja je po jednim okom gledala, iz neposredne blizine, svaku libelu.

"A ja refokusiran svetlo", dodade Ur-rona. "Ziz nan pokazuje da na desnoj strani postoji neki žuti pipak. Struja teče na tu stranu, vrzinon od pet čvorova."

Štipko opet promrmlja: "Drugari? Mislim da sam upravo video... ali nije bitno. Dno kao da je malo nagnuto na levu stranu, pod uglom od možda dvadeset stepeni."

"Podesiću prednje točkove da to kompenzujem", reče na to Hak. "Alvine, možda ćemo hteti lagano okretanje pogonskih točkova unazad."

To me je izvuklo iz neraspoloženja i 'durenja'. "Aj-aj", rekoh ja i okrenuh polako polugu ispred mene. Posledica je bila ta da su se dva zadnja točka blago zavrtela unazad. Naime, ja sam se nadao da je tako, ali nisam mogao sigurno znati, sve dok se ne spustimo na tlo.

"Evo, sad ćemo", saopšti Hak. Onda, pošto se verovatno setila koliko puta je pogrešno ocenila daljinu do površine vode, kad je

batiskaf bio probno spuštan, ona dodade: "Ali ovog puta sigurno. Drš'te se!"

Kad budem jednog dana na osnovu ovih beležaka pisao roman, možda ću opisati kako je iznenada počelo da se klobuča uvis blato, oblaci blata dignuti kroz vodu, kad smo se zarili u okeansko dno. Brazdu veliku, dugačku smo izorali, rastinje se tumbalo svud oko nas, a slepa podmorska stvorenja bežala su u panici. Ubaciću možda i štrcanje slane vode kroz neku naprsu zaptivku, kao i herojski napor posade da to zatvori, i uspeh u poslednjem trenutku.

Ono što verovatno neću priznati na papiru to je da nisam ni primetio kad su se točkovi spustili u blato. Događaj je bio, sve u svemu, poprilično mutan. Kao kad onako probno bodeš vočku šuro viljuškom; viljuška kroz koru prolazi vrlo lako, a ti nisi baš siguran kad si i da li si ubo i onaj 'orah' unutra.

Reč 'mutno' opisuje i ono što se videlo. Stvarno se uzdiglo u vodu dosta ljigavog blata, koje se onda lagano staložilo, otkrivajući svet mrtve crne boje, osim što su eik svetla bacala pravo ispred nas dvojni mlaz koji kao da je otvarao dva zasenjjuće plava tunela napred. Koliko sam ja mogao videti, ti tuneli otkrivali su našem pogledu jednu nagnutu ravnicu blata, prekinutu tu i tamo bledim 'biljkama' na tankim peteljkama. Njima, očigledno, za tako bujni rast nije bilo potrebno nimalo sunca; nisam se mogao dosetiti koji bi drugi izvor energije za život mogao na ovoj dubini biti. Njihovi listovi i rese njihali su se napred-nazad, kao na vetru. Nijedna životinja nije nam prolazila kroz svetlosni zrak, što i nije bilo iznenađujuće. Zar se ne bismo mi, stanovnici kopna, posakrivali kad bi se među nas sjurilo neko čudno vozilo odozgo, bučno, sa uključenim svetlosnim reflektorima?

Produžio sam ovo poređenje još malo napred, 'silom', i zapitao se da li neko od ovdašnjih podmorskih meštana sada misli da je njima došao sudnji dan.

Svojim telegrafskim tasterom Ur-rona odasla poruku koju su svi gore čekali da čuju. Glasila je: 'Sišli smo. Sve je u redu.'

Da, nedostajale su u tom saopštenju poetični i slikoviti sastojci kao što su zabadanje zastave, sletanje orlova ili anglijski infinitivi

hrabro presečeni. Ali ne bi trebalo da se žalim. Nisu svi Uri (pa nije ni Ur-rona) rođeni da recituju epske sage kad god zatreba. Svejedno, mislim da ću u verziji za javnost malo da doradim ovo. Ako ikad dobijem tu priliku, što, u ovom trenutku, ne izgleda mnogo verovatno.

Ponovo iskrice preskaču kroz maleni prazan prostor koji im je za to ostavljen, ali sada se to dešava bez ikakvog Ur-roninog upliva. To odozgo stiže odgovor.

'To su dobre vesti. Nastavite.'

"Spreman, Alvine?" uzvikuje Štipko pitanje upućeno meni. "Pravo napred, jedna četvrtina snage."

Ja se odazivam: "Napred sa jednom četvrtinom, kapetane, aj-aj, ser."

Počinjem pokretati leđa i ruke. Poluga u prvi mah kao da 'neće'. Onda osećam da su magnetne spojnice proradile. Čudan je taj osećaj da prenosiš svoju snagu na nešto što je nekad bilo u sastavu živog g'kekijevskog tela; nastojim da ne mislim o tome. Naše naročite 'široke gume' za blato rade dobro. 'San Vufona' se kreće, uz malo podrhtavanje, napred.

Usredsređujem se na to da okrećem postojano, ujednačeno. Štipko dovikuje uputstva Hakici koja na osnovu toga upravlja vozilom. On drži i Urijelinu mapu, koju pokušava porediti sa onim što se napolju vidi. Ur-rona na kompasu prati kojim se pravcem krećemo. Kroz kabl i dve cevi, iz visina, opet dopire buka odmotavanja: oni gore daju nam veću slobodu kretanja, a to znači i lutanja sve dalje od bezbednosti. U ovom tesnom prostoru moje radno mumlanje čuje se vrlo jako i rezonantno, ali niko se ne žali. Taj zvuk se tako obmotava oko mene, da mi se u jednom trenutku čini da sam okružen huniškim mornarima, mojim kolegama; kad tako zamišljam, lakše mi je da podnesem ove uslove. Kao brod koji ode daleko na more, i mi smo sada sasvim sami, i proći ćemo onako kako nam to Ifnina sreća dodeli i kako se, svojim snagama, snađemo.

Vreme je prolazilo. Ušli smo u ritam, u rutinu. Ja guram, Hak upravlja, Ur-rona usmerava svetla, Štipko pilotira. Uskoro stekosmo utisak da smo u ovome već stari majstori.

Hak zapita: "Šta si ono hteo da kažeš, neposredno pre spuštanja

na dno, Štipko? Nešto si video?"

"Video je nešto sa mnogo zuva, kladim se!" počeo Ur-rona da ha zadirkuje. "Zar ne vi vaš sad trevalo da vidino njegove nonstrune?"

Aha, monstrume, pomislih ja. U moje mumljanje provuče se nekoliko akorda smeha.

Štipka ovo podsmevanje nije mnogo potreslo. "Čekajte malo, za neke stvari potrebno je i vreme, narode. Nikad se ne zna kad... aha! Eno! Tamo levo; to sam bio video."

'San' se ceo nagnu malo napred, zato što su se Hak i Ur-rona nagurale tamo da pogledaju. Posledica je bila da su zadnji točkovi izgubili polovinu vučne moći, jer je sad njihovo trenje sa podlogom bilo slabije. "Ej!" požalio se ja.

"E, dabogda mi paoci sa točkova otpali ako..." počeo Hak.

"Neka se ja sva namočim vodom, ako ovo nisu..." reče Ur-rona.

Priznajem, onda sam malo zacvilio. "Pa, dobro, travojedi jedni smotani..."

Ali se teren nagnu jače napred, pa sam sad i ja, kroz svoj raspoloživi 'tunel' prostora za gledanje, video isto što i oni.

"Hrrr-mm!" reko. "To je vas toliko uzbunilo? Nekoliko sanduka za otpad?"

Sanduci su ležali na okeanskom dnu, dopola pozabadani u blato, pod svim mogućim uglovima. Desetine sanduka. Neki pravougaoni, izduženi, a mnogi u obliku bureta. Naravno da ni traga nije ostalo od svakojakih ukrasnih trakica koje su svojevremeno stavljane na njih u čast kostiju ili bodlji pokojnika, kao i u čast istrošenog alata koji su odbacili neki raniji prerano došli.

"Ali đubretarski brodovi se nikad ne istovaruju ovde, u Procepu", reče Hak i gurnu dve stabljike sa očima meni u lice. "Je l' tako, Alvine?"

Malo sam se pomakao da zavirim pored tih njenih pipalica-gledalica sada izvijenih u vazduh.

"Ne istovaruju niti bi trebalo da uopšte prolaze ovde. Ali, zvanično, Procep jeste deo Midena. Deo onoga što usisava, kako li se zove."

"Deo tektonske suvdukcione zone", reče Ur-rona.

"Da, e, toga. Znači, savršeno je legalno bacati kovčege i kante sa

smećem i ovde."

"Ali ako nijedan đubretarski brod nije ni prošao ovuda, kako su sanduci dospeli tu?"

Pokušavao sam oceniti čiji posmrtni ostaci jesu, a čiji nisu pred nama. Po tome bi se moglo zaključiti kad su bacani. Nigde nijednog sanduka u ljudskom stilu, nigde nijedne urske korpe ispletene od pruća, nimalo iznenađujuće. Ali g'kekijevskih i gheuenskih sanduka - mnoštvo. To bi moglo značiti da je ovo groblje nastalo pre prokleta mnogo vremena.

"Ti sanduci su dospeli ovde istom putanjom kao i mi, Hakice", objasnih ja. "Neko je to bacao sa stene Terminus."

Hak užasnuto, šumno uvuče vazduh. Zausti da nešto kaže. Maltene sam čuo kako se točkići okreću u njenoj glavi. Bacanje mrtvih sa litice, u more, to je nešto što se naprosto ne radi. Ali na ovo mesto, u ovaj deo mora, zakonski je ipak dopušteno. Ako jedan deo Miden zaista jeste opružen sve do stene Terminus, i ako su nekada postojala neka naselja u blizini, ovo je sigurno bio jeftiniji način da sahraniš dedu... jeftiniji nego da šalješ mrtvački sanduk brodom na pučinu.

"A kako su sanduci dospeli tako daleko od kopna? Već smo nekoliko kanapa puta prevalili."

"Plime, klizanje velikih masa blata", odgovori Štipko.

Ali ja zamumlah odrečno. "Zaboravljate kako Miden, navodno, radi. Miden usisava delove dna, je li tako, Ur-rono?"

Ur-rona zazvižda u znak da je očajna što ja uvek toliko pojednostavljujem stvari. Pokretima dve šake pokaza šta se stvarno dešava. "Jedna tektonska ploča klizi ispod druge, vidite, pri čenu se stvara rov, a staro norsko dno viva uvučeno pod koru Jijoa."

"Uvučeno duboko pod Nagib", reče Hak, "a tamo se rastopi, i biva obnovljeno, i onda jednog dana kao lava iscuri iz vulkana. Da, jasno mi je." Hak okrete sva četiri oka napred, pokunjeno. "Pre više stotina godina su ovi sanduci bačeni, a tek ovoliko su se pomakli sa mesta gde su pali?"

Pre samo nekoliko sekundi, bila je zapanjena koliko mnogo su se ti sanduci sa posmrtnim ostacima odmakli od litice! Pretpostavljam da to pokazuje koliko različito može vreme izgledati kad se

prebacuješ iz perspektive životnog veka jedne osobe u perspektivu životnih ciklusa jednog sveta. Kad se tako gleda, pretpostavljam da ljudska bića nemaju mnogo razloga da se hvališu time što imaju dvostruko duži životni vek od Ura. Svi ćemo mi upasti, dovoljno brzo, u Jijov spor sistem za varenje, bez obzira na to da li će nas ovi tuđinski zavojevači ostaviti na miru ili neće.

Štipko i Ur-rona osmotriše mape, i mi uskoro krenusmo dalje, a za sobom ostavismo tu kosturnicu gde je još jedno pokolenje grešnika išlo sporim putem ka oprostaju koji će naći u rastopljenom kamenu.

Otpribliže pola midure kasnije, sa osećanjem velikog olakšanja, našosmo Urijelin 'osobeni predmet'.

Do tad su me već počele boleti ruke i noge, jer ja sam već hiljadu i pet stotina ili dve hiljade puta učinio taj pokret 'veslanja iznutra' - okretanja poluge motora, sve po Štipkovim upornim komandama "Ubrzaj!", "Sporije!" ili "Zar ne možeš brže?" Od nas četvoro, jedino je on izgledao kao neko ko se dobro zabavlja, bez ikakvih psihičkih ili fizičkih poteškoća.

Mi Huniši izaberemo sebi kapetana, a onda ga slušamo bespogovorno dokle god traje neka kriza ma koje vrste - a u mojoj svesti celo ovo putovanje bilo je određeno kao vrišteća kriza - i zato sam sve svoje eventualne zamerke na Štipkovo ponašanje ostavio za kasnije. A to 'kasnije' zamišljao sam kao priliku kada ću Štipku vratiti milo za drago, i to na mnogo različitih, živopisnih načina. Možda sledeći projekat naše družine zaista treba da bude balon sa vrelin vazduhom. Hajde da nateramo mi njega da bude prvi Gheuen koji će poleteti od kad je njegova rasa napustila svemirski let. Mislim da je to zaslužio.

Kad je Hak konačno povikala "Eureka!" moji jadni mišići i obrtni delovi osećali su se kao da smo prošli celom dužinom Procepa i još mnogo dalje. Moja prva misao, puna olakšanja, bila je: nikakvo čudo da je Urijel obezbedila tako veliku dodatnu dužinu kabla i dvaju cevi!

Tek posle toga sam se zapitao - a kako je ona znala tačno gde mi treba da pođemo da bismo naišli na ovu džikariju?

Stvar je ležala napola utonula u blato, približno dvanaest kanapa

daleko od mesta gde smo prvi put dodirnuli dno. Sudeći po onom delu koji sam ja iz mog kutka uspeo da vidim, sastojala se od šest dugačkih klinova koji su bili pravilno, zvezdasto raspoređeni, kao da svaki gađa iz središta jedne kocke ka središtu jedne od šest strana te kocke. Na kraju svakog klina bilo je loptasto proširenje, pretpostavih - šuplje, valjda da bi se sprečilo potonuće ovog 'osobnog predmeta' u blato. Stvar je očigledno bila napravljena sa naumom da što lakše bude pronađena, jer bila je obojena drečavo, sva omotana uporednim prugama crvene i plave boje. Crvene, da bi se krajnje isticala, jer pod morem praktično ništa nije crveno, a plave da bi se lakše videla iz daljine, ako zrak reflektora naiđe kroz duboki podmorski mrak. Pa ipak, morao si biti na rastojanju manjem od jednog kanapa da bi tu stvar primetio; nikad je ne bismo našli da nas Urijel nije tako tačno usmeravala. Pred kraj smo čak i krivudali, tačno znajući šta tražimo i gde, pa ipak smo jedva, tek iz drugog takvog 'pročešljavanja terena', našli taj predmet.

Bio je to najčudniji predmet koji je iko od nas ikada video. A ne zaboravite, ja sam onaj koji je čuo kako G'keki mumla i gledao kako se Treki vlenuje.

"Jesu to ostavili Bujuri-juri?" upita Štipko, u čije ventile za govor se opet uvuklo sujeverno strahopoštovanje, pa s njim i mucanje.

"Kladim se u gomilu magarećeg 'proizvoda' da ovo nisu pravili Bujuri", reče Hakica. "Šta ti misliš, Ur-rona?"

Naša Urska drugarka ispruži vrat napred, pored Štipka; dah iz njene njuške osuši jedan deo unutrašnje površine okna. "Ni slučajno ne vi Vujuri sagradili nešto tako grozno ružno", reče ona. "Nije njihov stil."

"Naravno da nije njihov", nastavi Hak. "A ja znam čiji je."

Svi pogledasmo netremice u nju.

Naravno, ona je ovaj trenutak malo i 'muzla', pustila nas je da čekamo u napetosti sve dok nismo došli u iskušenje da je svi zajedno tresnemo.

"Urski je", reče ona najzad, tonom čvrstog, ali i samozadovoljnog, uverenja.

"Urski!" zašišta naš prijatelj sa velikim štipaljkama na svih pet nogu. "Na osnovu će..."

"Ovjasni", zatraži Ur-rona i zmijastim kretnjama prinese glavu bliže Hakici. "Ovo je proizvod visoke tehnologije. Urijel ne vi nogla ništa slično iskovati. Čak ni ljudska vića nenaju takvu zanatsku noć."

"Tačno! Nije bujursko, niti iko od današnjih stanovnika Nagiba može proizvesti ovako nešto. Time preostaje samo još jedna mogućnost. Ovu stvar morao je na ovom mestu ostaviti jedan od prvobitnih naših brodova, šunjalačkih, kad je jedna od šest rasa - sedam, ako uračunamo i glavere - sletela na Jijo. Ta rasa, pre nego što je potopila svoj brod i pridružila se nama primitivnima, ostavila je ovaj predmet tu. Ali koja rasa? Nas G'kekije isključujem zato što smo već tako dugo ovde da bi se taj predmet valjda mnogo dalje pomakao u Procep. Isto verovatno važi i za glavere, Gheuene i Trekije.

A poenta je u tome da je Urijel tačno znala gde da tražimo!"

Krzno se naroguši po obodu Ur-roninih nozdrva. Njen glas postade hladniji od okolnog okeana. "Smatraš da je zavera."

G'kekica uplete očne stabljike jednu oko druge: ekvivalent sleganja ramenima.

"Da, ali ne naročito opaka", reče ona. "Možda bi se pre moglo reći da je to razumna predostrožnost.

Razmislite o tome, drugari. Recimo da ste vi prispeli da uspostavite naseobinu prerano došlih na jednom zabranjenom svetu. Morate se osloboditi svega što bi se lako pokazalo kad naiđe institutski brod i ovlašno pregleda planetu. Znači, vaš brod i sva složena oprema moraju nestati. Ne vredi ih parkirati u obližnji deo svemira, policija će prvo tu pogledati. Zato ćete tu imovinu potopiti na dno mora, među ogromnu količinu robe koju su Bujuri potopili na to isto mesto kad su odlazili sa Jijoa. Do sada, ovo zvuči prilično dobro.

Ali onda se zapitate - a šta ako iskrsne neka nepredviđena opasnost? Šta ako vašim potomcima jednog dana zatreba vrhunska tehnologija da bi preživeli?"

Ur-rona pognu kupastu glavu. U polumraku nisam mogao odrediti da li je to označavalo brigu ili rastući bes. Pohitao sam da se ubacim.

"Hrr-mm. To tvoje bi značilo planiranje veoma dugoročno. Tajnu čuvanu pokolenjima."

"Vekovima", saglasi se Hak. "Urijel je tu tajnu nesumnjivo čula od svog gospodara, a on od svog prethodnika, i tako unazad, sve do najstarijih pokolenja Ura na ovoj planeti. Ali pre nego što mi Ur-rona odgrize dva-tri oka, hitam da kažem da su urski mudraci pokazali veliku uzdržanost tokom vekova, nisu posegli za svojim spremištem tajne tehnologije čak ni u ratovima protiv Gheuena i protiv ljudi, pa ni kad su te ratove gubili."

Zar je ovim htela da smiri Ur-ronu? Pohitao sam da spasem Hakicu od telesnog unakaženja. "Možda su - hrrmm - i ljudi i Gheueni imali neka svoja tajna spremišta, tako da je situacija bila izjednačena." Onda i sam shvatih šta sam rekao. "Možda oni svoja spremišta traže upravo ovog trenutka, dok mi služimo kao Urijelina produžena kandža u traganju za ovim njenim."

Nastade dugo ćutanje.

Onda progovori Štipko.

"Svaššš-ššš-šta. Izgleda da su oni tuđini na Livadi okupljanja zaista pomutili pamet odraslima."

Još jedno ćutanje, onda naša Hak nastavi. "Ja se, naime, nadam da je to sve tako. Da je ovo sve zbog tuđina iz svemira. Naime, da svih šest naroda sada složno pokušavaju da potegnu tajna oružja da bi se odbranili. Da to nije nešto drugo."

Ur-rona nervozno trže vratom. "Šta ti to znači?"

"To mi znači da bih ja rado čula od Urijel časnu reč da mi ovde dole tražimo odbrambena oružja koja će braniti celu Zajednicu."

A ne samo ursku miliciju u nekom od onih okršaja zbog stare mržnje, o kakvima se govorka u poslednje vreme, pomislih, dovršavajući Hakinu insinuaciju. Nastade jedan napet trenutak u kome stvarno nisam znao šta će se sledećeg trena desiti. Da li su napetost, briga i Tjugove lekarije dovele našu ursku prijateljicu do tačke eksplozije? Da li će ona zbog ovih Hakinih izazivanja...

Ur-ronin vrat se polako opusti. Videh, u slabašnom fosfornom svetlu, da je to postigla velikim naporom volje. "Inaš..." poče Ur-rona, teško dišući. "Inaš zakletvu ove Urkinje da će to tako viti."

Onda taj zavet ponovi i na galaktičkom drugom, i na kraju, uz dosta truda, uspe da pljune na pod, što njenoj rasi nije lako; njima je to znak iskrenosti.

"Hrr-mm, pa dobro, to je super", rekoh ja, mumlajući tonovima mira. "Niko od nas nije ni mislio da je drugačije, je li tako? Hak? Štipko?"

Oboje požuriše da se saglase, i tako jedan deo napetosti prođe. Ali ispod toga ostade seme brige, duboko zasejano. Ti bi, Hakice, pomislih ja, unela teglu punu živih škorpiona u čamac za spasavanje i onda je prosula da vidiš koji od brodolomnika najbolje pliva.

Krenuli smo opet napred. Kad smo se sasvim primakli, postade nam jasno koliko je taj 'osobeni predmet' zaista veliki. Svaki pojedini od tih 'balona' na krajevima klinova bio je veći nego 'San Vufona'. "Eno ga jedan od ta dva kabla o kojima je Urijel govorila", prijavi Štipko, i mahnu jednim svojim 'klještima', to jest štipaljkom, ka jednom ogromnom klinu. Videlo se da odatle ide jedan sjajni kabl crne boje, prilično pravolinijski, pravcem kojim smo mi došli - dakle, ka severu; ponegde je, međutim, bio zatrpan blatom.

"Kladila bih se u bilo šta da je taj kabl prekinut na nekoj tački između ove gde smo sad i litica", reče Hak. "Verovatno se završavao u nekoj tajnoj pukotini ili pećini blizu stene Terminus. Uri su mogli, odatle, izvući svoju tajnu zalihu, a da nijedno kopito ne pokvase. Međutim, možda im se to otkinulo u nekoj lavini, ili nekom zemljotresu, kao što je bio onaj koji je ubio moju porodicu. Ovaj predmet, ovo upadljivo sidro, to im je bilo za rezervu, da bi kabl mogli naći, zakačiti i ipak izvući i ako se kraj otkine."

"Dobro razmišljanje", rekoh ja. "Time se objašnjava jedna stvar koja me je zbunjivala već duže - zašto je Urijel imala toliko ronilačke opreme pri ruci. Stvari koje su se tačno uklopile u naš projekat. Zapravo, čudim se da smo joj uopšte potrebni. Zašto nije imala spremljen ceo jedan batiskaf, negde u nekom skrovištu?"

Ur-rona se oporavljala od svog malopredašnjeg psihičkog stanja. "Ina jedan knjigovođa, G'keki", reče ona, "koji redovno inventariše nagacin njene Kovačnice. On vi prinetio kad vi se nešto tako ne-ursko kao što je podnornica našlo 'slučajno' u nagacinu, sprenno za upotrebu."

Ovo je Ur-rona rekla ironičnim tonom. Hak se, međutim, sasvim ozbiljno saglasi.

"Svi teški delovi bili su spremni, pumpe, ventili, zaptivke. Sigurna

sam da su Urijel i njeni prethodnici izračunali da će, ako zatreba, moći za samo nekoliko meseci da naprave i korito podmornice, i sve ostalo. Ko je mogao očekivati da će kritična situacija nastati tako munjevito? Osim toga, mi, skupinica lude dečurlije, odličan smo paravan za njenu ozbiljnu nameru. Niko neće ni pomisliti da mi možemo imati neke veze sa zalihama božanske tehnologije iz galaktičke prošlosti."

"Ja bih radije verovao", ubaci Štipko, dramatičnim tonom nezadovoljstva, "da je pravi razlog što nas je ona molila i preklinjala da uđe u našu kombinaciju taj što je videla koliko je nadmoćna naša brodska konstrukcija, i kako je vrhunski kvalitetno-etno izve-vedena."

Prekidismo gloženje, pogledasmo ga svi - onda smeh ispuni malenu kabinu, smeh od koga je korito batiskafa zatreperilo, a mala Hufu se prenila iz dremeža.

Tada smo se svo četvoro osetili bolje i bili smo spremni da nastavimo sa misijom. Smatrali smo da je glavni deo posla završen. Sad samo treba da naredimo Zizu da prikači jednu od naših hvataljki za kabl s druge strane 'osobenog predmeta' i da javimo Urijeli da počne sa izvlačenjem. Onda ćemo dugo provesti samo u čekanju. Oni odozgo će nas izvlačiti, izvlačiti... polako. Ne brzo, jer su G'keki i Uri još više nego ljudi podložni dekompresionoj bolesti ako se vazdušni pritisak menja suviše naglo. Iz knjiga smo znali da je dekompresiona bolest, poznata i pod nazivom 'grčevi', užasan način da se umre. Zato su svi bili pomireni sa činjenicom da će uspon morati da bude dosadan. Svi smo poneli pakete sa užinom, kao i razne lične stvari koje će nam pomoći da nam brže prođe vreme.

Ipak, ja sam želeo da što pre počnemo taj proces. Klaustrofobija nije ništa u poređenju sa onim što će nastati kad mi, ukrcani, budemo morali, svako na svoj način, da 'idemo u WC', kako to ljudi učtivo kažu.

Ispopstavilo se da pričvršćivanje kabla našeg batiskafa za Urijelin teret nije sasvim lako. Isprečila se jedna mala teškoća.

Nju smo opazili čim smo zaobišli osobeni predmet i našli drugi kabl pričvršćen za njega.

Bio je takođe otkinut.

Naime, presečen. Metalna vlakna sasvim svežeg izgleda njihala su se blago u podmorskim strujama. Visila su, nedaleko od jednog klinastog izdužetka osobenog predmeta, i izgledala otprilike kao raspleteni urski rep.

To nije bilo sve. Kad je Ur-rona obasjala zracima naših reflektora okeansko dno, videli smo u blatu, počev od mesta gde je taj kabl presečen, jedan talasasti trag, kao da je neko odvuкао presečeni kabl u daljinu, ka jugu. Niko od nas nije umeo da proceni da li je to urađeno pre nekoliko dana, ili jadura, ili godina. Ali blisko je pameti bilo da se to dogodilo nedavno. Nije bilo potrebe da iko od nas to kaže glasno.

Zaiskrio je, opet, elektricitet: Ur-rona je javljala o nastaloj situaciji onima koji su nas, gore, čekali u svetu vazduha i svetlosti. Iznenadili smo ih, što se videlo po dugoj pauzi koja je usledila. Onda do nas siđe odgovor, u vidu pucketavih pražnjenja preko malog raspona praznog prostora.

Glasio je: 'Ako zdravlje dobro, prati taj trag dva kanapa, onda raport.'

Haki poče gundđati. "Sad tu nema hoću-neću, Urijel kontroliše čekrke. Ako se mi ovde malo ošamutimo ili nas uhvate grčevi, zar će to njoj značiti neku razliku?"

Ovog puta Ur-rona se nije okrenula da pogleda Hakicu, ali je sa oba svoja repa oštro švićnula po Hakicinom telu, odmah ispod njenog vrata.

"Alvine, sa pola snage napred", zapovedi Štipko. Uzdahnuo sam i navalio opet na posao.

Tako smo krenuli dalje. Jedan reflektor bio je usmeren na trag u blatu, a drugi reflektor je šarao levo i desno, gore i dole. Doduše, i da smo 'na vreme' videli da nam se približava neka pretnja, ne bismo mogli učiniti baš ništa. Ovaj svet nikada nije video vozilo tako nenaoružano, sporo i bespomoćno kao 'San Vufona'.

Onaj presečeni kabl koji smo videli bio je napravljen galaktičkom tehnologijom, predviđen da ostane milionima godina ispod vode i da zadrži, ipak, ogromnu snagu. Nešto ga je preseklo. Ja nisam znao šta, samo sam se nadao da nećemo naljutiti to nešto.

Neko ozbiljnije, svečanije raspoloženje ispunilo je kabinu dok smo

puzili napred. Okretao sam polugu još jednu miduru, pa i više, boreći se stalno protiv nejednake trakcije klizavog blata ispod nas; u mišićima mojih ruku i leđa počinjalo je ono bockanje koje označava umor drugog stepena. Bio sam već toliko umoran da ni mumlati nisam mogao. Mala Hufu se zavukla iza mojih leđa i počela preturati po mom rancu; pocepala je paketić sa sendvičima sa 'pišfiš' ribicama, pojela jedan, a ostale razbacala posvuda. Pljuskanje i golicanje tečnosti na mojim nogama javilo mi je da se voda nakuplja tamo dole - da li od prevelike vlažnosti vazduha, ili zbog sporog curenja negde, ili zbog odvratnih telesnih otpadnih materija nekoga od nas, to nisam znao, niti sam bio raspoložen da nagađam. Miris unutra počeo je postajati i složen i prilično prokleta jak. Borio sam se sa novim nastupom straha od zatvorenog prostora, kad Štipko prodorno kriknu.

"Alvine, stoji! Nazad! Mislim, teraj nazad punom snagom!"

Rado bih napisao šta sam video, šta je izazvalo ovaj njegov povik, ali ne mogu, jer mi je vidik bio sasvim zaklonjen uspaničenim obrisima. Osim toga, sve snage sam ulagao u borbu sa polugom, koja je izgledala čvrsto rešena da se nastavi okretati ma šta ja želeo, i da nastavi pogoniti i točkove zauvek napred. Držao sam to parče drveta jezivo čvrsto i vukao nazad svim silama, i osetio sam da je nešto u mojoj kičmi učinilo 'kvrc'. Posle nekog vremena uspeo sam da usporim okretanje osovina, a zatim i da ih sasvim zaustavim. Ali koliko god zapinjao, nisam ih mogao pokrenuti unatrag.

"Naginjemo se!" saopšti Hak. "Naginjemo se napred i udesno."

"Nisam video!" povika Štipko. "Išli smo uz jedan brežuljak, a onda se pojavilo naprosto niotkud, kunem se!"

Sada sam i ja osetio da smo krenuli nekud nadole. 'San' je bio, očigledno, okrenut pramcem nadole, iako je Hak mahnito prepumpavala vodeni balast u rezervoare na zadnjem kraju broda. Mlazevi svetlosti iz naša dva eik reflektora mlatarali su besmisleno po mraku ispred nas, pokazujući samo zjapeću, zastrašujuću prazninu tamo gde je do maločas bila blago nagnuta podmorska ravnica.

Tek sad sam uspeo da pokrenem polugu unatrag, ali utisak pobede živeo je vrlo kratko. Jedan od magnetnih prenosnika sile - za

koji je bio pričvršćen točak skinut, koliko je meni poznato, sa jedne Hakicine pokojne tetke - popusti. Onaj preostali zadnji točak zari se mnogo dublje u blato, zbog čega se naglo počesmo okretati na jednu stranu.

Sada su zraci naših reflektora vitlali duž ivice provalije nad koju smo se nadneli. Jer ono što smo mi mislili da je dno Procepa bilo je, kako sad uvidesmo, samo plićak, jedan mali kontinentalni prag, na prilazima pravom Procepu. A ta prava provalija sada je zjapila, spremna da nas primi, kao što je primila i nebrojene druge stvari koje nikada više neće imati nikakava posla sa onim svetom gore gde zvezde sijaju.

Stvari mrtve, kao što je i nama predstojalo da budemo.

"Da odsečem čvrsti balast?" zapita Hak uspaničeno. "Mogu odbaciti sav balast. Povuci signalni kanap da se Ziz naduva. Hoćemo li?"

Pružio sam ruku i dohvatio dve njene očne stabljike, pogladio ih blago, na smirujući način, kao što sam naučio tokom godina. To što je ona pričala bilo je besmisleno. Težina čeličnog kabla, našeg sopstvenog, koji smo za sobom vukli bila je neuporedivo veća od težine nekoliko cigala prikačenih za trbuh 'Sna Vufona'. Ako bismo odsekli i kabl, e, tada bismo mogli početi da plutamo ka površini. Ali u tom slučaju šta bi sprečilo zamršaj i kidanje cevi za vazduh? I tada, čak i kad bismo nekim čudom dospeli živi do površine, to bi bilo brzo kao kad su oni u romanu Žila Verna Prvi ljudi na Mesecu ispaljeni iz topa, u velikoj šupljoj granati. Posledica bi bila da bismo svo četvoro umrli od posledica nagle dekompresije. Čak i Štipko, najverovatnije.

Sad kad se smrt uzdigla neposredno ispred nas, najpraktičnije je postupila Ur-rona koja je vrlo brzim nizom električnih signala javila Urijeli da nas odmah počne izvlačiti. Dobra zamisao, mislio sam ja, ali koliko će vremena trebati da samo namotaju onaj opuštenu, po dnu položenu deo kabla? Koliko brzo oni mogu namotavati, a da se cevi za vazduh ne umrse niti prekinu? Koliko duboko bismo padali u provaliju pre iznenadnog trzaja kojim bi kabl pokušao da nas ne samo zaustavi nego i povuče nagore? Čas istine se bližio, čas u kome ćemo saznati koliko je dobro naš 'San Vufona' sagrađen.

Osetih, bespomoćan, da sva tri preostala točka gube svaki dodir

sa podlogom. Naš hrabri, mali batiskaf otisnuo se preko ivice provalije i počeo svoj dugi, mirni pad i tamu.

To bi valjda bilo dobro, dramatično mesto za okončanje poglavlja. Naši junaci tumbaju se u crni bezdan. Pravi uzbudljivi završetak.

Da li će posada ikada više videti dom svoj?

Da li će preživeti?

Da, to je mesto gde bi valjalo načiniti zastoj. A ima i drugih razloga: umoran sam, sve me boli. Treba zvati u pomoć. Treba otići do kofe u uglu ovog vlažnog mesta i olakšati se.

Ali neću prekinuti na tom mestu. Znam bolje mesto, samo malo nizvodno niz struju vremena, dok je 'San Vufona' lagano padao i prevrtao se u padu neprestano, a svetlost reflektora šarala povremeno po zidu litice koji se uzdizao pored nas kao grob bez kraja. Naš grob.

Otkočili smo pola balasta i zahvaljujući tome usporili pad, ali onda nas je dohvatila podmorska struja i povukla nadole, još brže. Otkočili smo i ostatak čvrstog balasta, ali smo znali da je naša jedina prilika ako Urijel reaguje besprekorno, i ako tada stotinu drugih stvari proradi bolje nego što se možemo, stvarno, nadati da će ikada proraditi.

Svako od nas je nalazio neki svoj stav prema smrti, neki svoj način suočavanja sa završetkom naše drame.

Meni su nedostajali roditelji. Žalio sam, kao što će i oni, zbog ove pogibije; gorka je i meni, kao i njima, s tom razlikom što ja neću morati da trpim, godinama, tugu koju će oni doživotno nositi zbog moje nerazumne potrebe za pustolovinom. Pogladio sam malu Hufu i zamumlao joj. Za to vreme Ur-rona je zviždala neku ravničarsku pesmu-tužbalicu, a Hak je povila sva svoja četiri oka ka sebi, ujedinila ih, kao da se zagleda u sebe samu, u svoj život valjda.

Onda, niotkud, Štipkov krik koji nadjača cviljenje naših strahova. Reč, jedna, koju smo mi već ranije imali prilike da čujemo iz njegovih ventila, i prečesto, ali nikad izgovorenu baš ovim tonom. Nikad sa toliko divljenja i strahopoštovanja.

"Monstrumi-umi-umi!" povikao je.

Onda, sa još više užasa ali i radosti, još jednom.

"Monstrumi!"

Vikao sam ja u pomoć, ali se niko nije odazvao. Zato ležim ovde sa leđima koja neće da se saviju, i sa strašnom potrebom da stignem do te kofe. Olovka se istrošila, hartije ima samo još vrlo malo... zato, dok čekam, mogu bar da izguram još nekoliko rečenica, do pravog dramatičnog trenutka u našem padu.

Sve je bilo ispreturano u 'Snu Vufona' dok smo tonuli u propast. Tumbali smo se tako da smo svaki čas bili naglavačke. Udarali smo o unutrašnju površinu broskog korita, o svakojake poluge, drške i pritezače, i jedni o druge. Kad sam uspevao pogledati napred, pored mojih divlje razmlataranih drugara, kroz zaobljeno staklo, video sam samo ispreturanu zbrku fosforescentnih tačkica uhvaćenih u eik zrakove, povremeno i okomitu kamenitu liticu, a onda, ipak, i još nešto, u kratkim sevovima.

Nešto - nekoliko toga - raskošno i sivo. Bića žustra, hitra u svom proletanju pored nas.

Onda počеше neka čudna trljanja o korito našeg ukletog plovila, pa udarci, spolja, žestoki, kao i učestala kuckanja po njemu.

Štipko je nastavljao da truća nešto o čudovištima. Iskreno sam mislio da je poludeo, ali Ur-rona i Hak prestadoše da kukaju i cvile, i nabiše se bliže oknu, kao da ih je opčinilo ono što vide. Lupnjava po broskom koritu postala je baš jaka, bučna, bili su to žestoki nasrtaji na nas. Hufu je jako zabadala kandže u moja bolna leđa.

Mislim da sam čuo Hakine reči: "Ko su, šta su ovi, zaboga..."

Tad su se napadači odvojili od nas i munjevito otplivali u daljine, jedna skupina na jednu stranu, a druga skupina na drugu, suprotnu stranu. Jer dolazilo je nešto novo, jedan entitet pred kojim smo svi ostali zgranuti.

Jedno ogromno biće, od našeg batiskafa mnogostuko veće. Plivalo je bez napora, gipko, a usput je stvaralo neki zvuk nalik na režanje. Iz mog bolnog zatvora u zadnjem delu plovila, nisam mogao videti mnogo, samo dva ogromna oka koja su, činilo mi se, sijala mnogo jače nego naši reflektori, koji su već popuštali.

Ali i usta sam video. Odlično se sećam tih usta, koja su se širila ogromno i ustremljivala ka nama.

Brodsko korito zaškripa i po njemu zabubnjaše novi udarci. Ur-rona ciknu: jedan oštri mlaz morske vode probio se negde i sad je

štrcao velikom snagom na mene, a od mene se odbijao i rasipao po ostalima.

Ošamućen od straha, nisam mogao zaustaviti kovitlanja u svom mozgu dovoljno dugo da sačinim bar jednu jasnu misao; umesto toga, oluja nedovršenih pomisli besnela je u meni.

Ovo su duhovi Bujura, pomislio sam, došli su da kazne skupinicu živih budala koja je pokušala osvojiti njihov vilajet.

Ovo su mašine, skrpljene tu negde, na dnu, od mašinskih delova i otpadaka koji su bacani u Procep još mnogo pre dolaska Bujura, u epohama tako starim da ih se ni Galaktici više ne sećaju.

Monstrumi morski, da, ali na Jijou stvoreni, naši, domaći. Proizvod 'najprivatnijeg' mesta na svetu.

Ove i druge maštarije sevale su mi kroz uskomešanu svest dok sam gledao i gledao, nesposoban da sklonim pogled od tih strašnih nadolazećih čeljusti. 'San Vufona' se drmao i tresao - zbog morskih struja, pretpostavka je moja sad, ali tad mi se činilo da se pokušava osloboditi, spasiti.

Progutaše nas te ralje divovske. Silovit trzaj na jednu stranu - svi poletesmo na suprotan zid. Bili smo u unutrašnjosti usta ogromne zveri, koja je cimnula glavom, i već taj prvi trzaj nadjačao je naše divno stakleno okno koje je tog trena naprslo. Pukotine su se razgranale i razmrežile preko stakla kao šare od mraza. Ur-rona zakuka očajnički, a Hakica smota svaku očnu stabljiku ponaosob u tesan, čvrst namotaj, kao čarape u ladici.

Zgrabio sam Hufu, zanemarivši kandže kojima me je jako grebala, i duboko udahnuo ustajali vazduh. Smatrao sam da mi je to poslednji.

I stvarno, prozor se raspade u bezbroj komadića, a cev za dovod vazduha se otkide.

U trenu se mračne vode Procepa sjuriše u naš razbijeni batiskaf.

Dvadeset četvrti deo: KNJIGA NAGIBA

Legende

Dvadeset godina truda bilo je potrebno da se pohvata i privede pravdi prva ljudska banda prerano došlih. Bila je to velika skupina; pobjegli su u makiju južno od Procepa, odbacili Povelju izgnanstva koju su ljudske vođe nešto pre toga potpisale. Bilo je to samo koji dan pre potapanja ljudskog svemirskog broda 'Kivot' u dubinu okeana. Odmetnici su znali da im pretili i propast u pustoši, ali i osveta zakona, pa ipak su odbegli. Morali su biti bukvalno dovučeni nazad. Tresli su se od straha. Njihov razlog: nisu mogli naterati sebe da žive pored Huniša i Trekija, i da prema njima osećaju poverenje.

U retrospektivi, ovo izgleda kao velika ironija sudbine, jer u sledeća dva veka nevolje ljudskim naseljenicima zadavale su, u ratovima, uglavnom druge dve rase - Gheueni i Uri. Pa, zašto su se onda mnogi ljudi toliko plašili bezazlenih prstenastih stvorova ili naših vedrih prijatelja sa širokim plećima i dubokim glasovima? Sigurno su zvezdani rođaci Trekija, kao i Huniša, ostavljali neki sasvim drugi utisak kad su se naši preci svojim prvim zvezdanim brodovima otisnuli na plovne puteve Četvrte galaksije.

Nažalost, glavnina galaktološke literature izgorela je u Velikom požaru. Ali postoje očuvani izveštaji o neumoljivom neprijateljstvu moćnih, zagonetnih zvezdanih gospodara koji su sebe nazivali imenom Jofur i koji su odigrali glavnu ulogu i počinili neviđena zverstva u događaju poznatom kao 'konfiskovanje Madauna'. Nezapamćena surovost ispoljena pri tome dovela je, neposredno, do bekstva izgnanika na 'Kivotu'. Jofuri su masovni zločin izveli nepojamnom preciznošću i odlučnošću. A te odlike se zaista ne primećuju kod Trekija ovde na Jijou.

Priča se da su, osim Trekija Jofura, učesnici kod Madauna bili i Huniši, u izveštajima opisani kao neraspoložena, zvanična, nesrećna bića. Rasa strogih knjigovođa, odanih zamisli kontrole populacije, rasa koja u svoje tablice vrlo pažljivo beleži kojom brzinom se razmnožavaju druge rase i ne reaguje ni na kakve molbe za milost,

ni na čija preklinjanja.

Zar iko može prepoznati, u takvim opisima, dve najopuštenije od naših ovdašnjih šest rasa?

Razumljivo je, onda, zašto Huniši i Treki izgledaju najmanje raspoloženi za nostalgične pripovesti o 'dobrim starim danima' kad su kao bogovi leteli kroz svemir.

Iz Godišnjaka jijoanske Zajednice

SARA

Zora je već počela da zari istočno nebo kad su umorni putnici teškim koracima ušli u mesto zvano Urjutina oaza, posle dugog noćnog marša preko ravnice Varil. Zbijena, žedna gomila magaraca, simla, ljudi i Huniša. Čak i hodočasnici Uri i Urkinje prilazili su obazrivo blatnjavoj obali i saginjali uzane glave da piju, žmirkajući nelagodno zbog gorkog, nemaskiranog ukusa obične vode.

Leto je bilo već raskrililo svoju punu snagu nad visokom stepom, vrući vetrovi ponekad su dovodili i do požara u 'kružnoj travi', uplašena krda su stampedom bežala kroz oblake prašine. Putnici i namernici su, čak i pre ove krize, izbegavali letnje sunce, nastojali su da se samo noću, pod prohladnom mesečinom, kreću po Varilskoj ravnici. Urski vođiči su se hvalili da umeju ovde naći put ne samo po mraku nego i zavezanih očiju.

Oni baš i mogu zavezanih očiju, pomisli Sara, bućkajući bolnim stopalima kroz vodu oaze; Urkinja neće pasti na nos ako se neki nesiguran kamen izvrne ispod jedne od njene četiri noge. Ja bih više volela da vidim kuda idem.

Svetlost rane zore ocrtala je moćne obrise istočnih planina.

Rimersko gorje, pomisli Sara.

Ovaj rasno mešoviti pohod napredovao je prilično brzo prema Livadi okupljanja, u nadi da tamo stigne pre nego što događaji dostignu vrhunac. Osim toga, Sara je jedva čekala da vidi svoja dva brata, kao i da sazna koliko je uspešan Blor u sprovođenju njene zamisli. Mogla bi ona ovde obezbediti i medicinsku pomoć za svog štićenika, Neznanca, ako se dođe do utiska da je bezbedno pokazati ga tuđinima. A to je jedno veliko 'ako'. I najzad, Saru nije sasvim napustio san da bude puštena pred ekran legendarne biblioteke kojom raspolažu Veliki galaktici.

Ipak, bilo je itekako razloga i za zebnju. Ako bogovi sa zvezda stvarno nameravaju da uklone sve svedoke, svakako će prvo pobiti one na Livadi okupljanja. Saru je, međutim, najviše mučila mogućnost da Neznanca, nesvesno, izruči pravo u ruke njegovim neprijateljima. Taj crnokosi veseljak voljan je da krene kod njih, ali

šta ako nije svestan opasnosti?

Zviždukavi uzdah dopre iz talasaste kupe zvane Pzora. I taj Treki je sad crpeo vodu iz bare; bio je premoren, iako se celim putem vozio u dvokolicama koje je vukao jedan magarac. Preko Pzorinog senzornog prstena bio je razvučen novi reug, jedan od dva koja je Sara kupila iz nove zalihe u pristaništu Kandu. Reuzi su pomagali trekijevskom apotekaru da leči ranjenog Neznanca. Nabavila ih je, iako se njoj lično ti simbiotičari nisu mnogo sviđali.

Lanac mehurića probi se do površine nadomak Sarinog stopala. Pri srebrnoj svetlosti Loocena, ona ugleda svog poznanika iz sela Dolo, Blejda, kako se odmara ispod vode. Ovaj žurni marš teško su podnosili i crveni Gheueni, a i plavi kao što je Blejd; loše su se proveli i oni ljudi kojima, zbog prevelike telesne težine, nije bilo dozvoljeno da pojašu magarce. Sari je bilo dopušteno da jaše svake parne midure. Pa ipak, sad ju je bolelo celo telo.

Tako mi i treba kad provodim život kao knjiški moljac, pomisli ona. Živim kao u manastiru.

Bučno klicanje uzdiglo se sa mesta gde su Urkinje, goniteljice magaraca, napravile hrpu trave i balege da založe vatru. One su u svoje činije za jelo počele točiti krv simli i u nju ubacivati sitno seckano meso. Uskoro je nastalo srkanje: Uri takvu mlaku krvavu čorbu usrču, a onda dižu glavu i izvijaju zmijaste, dugačke vratove da bi to mogli i progutati. A kad progutaju, saginju glavu za još. Zmijoliko kretanje ovih obrisa, njihovo uzdizanje i spuštanje, bilo je praćeno oklevajućim, sablasnim zvucima Neznancevog dulcimeru. Posle nekog vremena, huniška kuvarica, ponosna na svoju veštinu kuvanja za više različitih živih vrsta, poče lupati šerpama i sipati začine u ljudsku hranu, čiji jaki mirisi najzad nadvladaše smrad pržene simletine. To je otvorilo apetit i Sari, poništavajući uznemirenost njenog želuca do maločas više sklonog povraćanju.

Malo kasnije, granu blistava, puna zora i otkri mrku i zelenu veličanstvenost planinskih strana koje su se kao ogromne tvrđave dizale duž celog istočnog horizonta. Neznanc je skinuo košulju, prionuo na rad i smejavao se glasno. Pomagao je Sari i drugim ljudskim bićima da obave mnogobrojne poslove koji se, u podizanju ovakvih logorišta, tipično dodeljuju baš ljudima. Podigoše ogroman

zaklon sa krovom i četiri zida, takoreći paviljon, od g'kekijevskog kamuflažnog blur platna, da bi životinje i putnici bili zaklonjeni od ognjene vreline predstojećeg dana.

Činjenica da je mutav nije smetala ovom čoveku sa zvezda da uspešno saraduje sa drugima. Njegovo zadovoljstvo što je živ delovalo je na sve oko njega. Učio ih je da pevaju neku pesmu bez reči, samo od otpevanih tonova; tako im je lakše prolazilo vreme.

Još dva dana, reče Sara sebi, bacajući pogled gore, ka planinskom 'sedlu' gde je trebalo da prođu; još dva dana. Praktično smo već tamo.

Oaza je dobila ime po jednoj nomadskoj ratnici koja je živela ubrzo posle naseljavanja Ura na Jijo, u doba, dakle, kad je Ura još bio mali broj i kad su njihove sprave na Jijou bile žalosno primitivne. U tim starim vremenima, Urjuta je pobegla na istok, sa bogatih pašnjaka Znunira, gde su njene plemenske starešine položile zakletvu na vernost moćnim Sivim kraljicama Gheuena. Urjuta je pvela svoje saborce, buntovnike, do ovog vadija na ogromnoj suvoj ravnici, da ovde zaleče rane i spreme strategiju borbe za slobodu od gheuenske prevlasti.

Tako se, bar, tvrdilo u legendi koju je Sara slušala to popodne. Pre toga je prespavala najvreliji deo dana; bio je to naizmenice san i težak dremež, a sanjala je nejasno o vodi, prohladnoj i bistroj. Zbog ovoga je ožednela užasno. Žeđ je ugasila na izvoru iz koga se oaza punila vodom. Onda se pridružila ostalim putnicima koji su se okupili pod velikim šatorom da još jednom jedu.

Ali do sutona je bilo još nekoliko sati, a okolinu šatora pritiskala je ista ona olovna jara, pa su se 'majstori', nosači i svi ostali okupili oko osobe koja je kazivala priču iz davnina. Ta osoba je povremeno topotala kopitima, povremeno izmahivala sa oba svoja repa. Iako su stekli knjige i ovladali veštinom štampanja, Uri su zadržali svoju naklonost ka usmenom epskom narodnom pesništvu. Često je narodni pevač dopuštao sebi preterivanja i svakojake improvizacije i varijacije. Kad je ritmično napevanje urske 'bardovice' došlo do bitke kod trgovačke postaje Znunir, izdužene glave počеше da se njišu sve zajedno. Trojne oči zurile su pored recitatorke, ka vremenima davno prošlim.

Pobegoše izdajnici kleti
Roblje sramno, kukavice jadne,
u klopku im sva konjica padne,
pa zakuka što mora umreti.
U taj procep baci ih Urjuta,
u sumporne provalije strave,
suvih kesa, smrdljive i trule
ukloni ih svom narodu s puta.

Slušaoci su šištali u znak prezira prema onoj kukavičkoj, kolaborantskoj opciji. Sara izvuče beležnicu i poče zapisivati štošta o zastarelom dijalektu pevačice, koji je devoluirao nadole od galaktičkog drugog jezika, još davno pre nego što su ljudska bića došla.

Pa Urjuta zaokrete vojsku,
na mužjake grdne sive krabe
oklopnike što bi da nas grabe
da nas deru i kolju po pesku.
Koplja nose od drveta tvrdog,
hvataljkama oštrim oni mašu
da poseku oni vojsku našu
po naredbi matrijarha grdnog.

Ovog puta slušaoci su se oglasili dubokim "Hummm! Hummm!" u znak poštovanja prema snažnom, 'tvrdom' neprijatelju. Taj zvuk ljudska bića su čula prvi put tek tri pokolenja posle stizanja na Jijo, kad su u haosu, koji je na ovim prostorima vladao pre uspostavljanja Zajednice, ljudi izborili ravnopravno mesto za sebe.

Sad il' nikad! - veli predvodnica.
sad oružje novo potegnite.
Prvi redovi, sebe podmetnite
polugama bud'te uzdanica.
Ispod kraba poluge zabodi,

nek nalegne sva težina tvoja,
u zamahu ovog strašnog boja
prevrni ih, a nas oslobodi.

U prvi mah Sara nije shvatila kako je ta borba išla. Onda uvide u čemu je bila borbena inovacija Urjutina: prvi redovi su bukvalno podmetali leđa da bi poslužili kao oslonci za obrtanje poluga. Pri tom su se izlagali opasnosti od gheuenskih nogu koje se završavaju oštrim štipaljkama, ali i opasnosti da ih ogromna težina njihovih savoraca, kao i njihovih neprijatelja, naprosto zgnječi. Poluge su bile, u suštini, dugački štapovi od debelog 'bua', dakle bambusa. Urkinja, kad podvuče udaljeni kraj štapa pod krabu, nalegne svom svojom težinom, i kraba se prevrne.

Narodna epska pesma se nastavila uzbuđenim opisima kako su krabe pretrpele ogroman poraz i kako su ih Urkinje osvetnički sekle i čerečile. Ali Sara je iz istorije znala da su Urjutine pobede bile kratkotrajne; Gheueni su prilagodili svoju taktiku. Tek jedno kasnije, drugačije pokolenje heroja - ratnice kovačice sa Bleštave, to jest 'Blejz' planine - uspela je odagnati sive tirane sa visokih ravnica. Ali Gheueni su nastavili da napadaju Zajednicu, koja se polako uspostavljala; potučeni su tek kad su ljudska bića unela u jijoansko ratovanje neke svoje nove-stare veštine.

Nisu svi Uri učestvovali u ovom podsećanju na staru slavu. Predvodnica karavana i njeni pomoćnici klečali su na tepihu od kože pekoa i planirali sledeću etapu. Po njihovom gestikuliranju nad mapom, jasno se videlo da nameravaju da 'promaše' sledeću oazu i domognu se u zoru prvih brda u podnožju planina.

Oh, nogice moje bolne i jadne, pomisli Sara.

Predvodnica podiže izduženo-kupastu glavu: jedan od njenih pomoćnika, Jop, seljak iz Doloa, ustao je i krenuo ka preklopu šatora.

"Mora idem", reče Jop.

"Šta, opet da 'procuriš'? Jesi li volestan?" upita Urkinja.

Jop je glavninu putovanja proveo čitajući, u svakom raspoloživom trenutku, primerak Spisa o izgnanstvu. Sad je, međutim, bio nešto više druželjubiv. On se nasmeja. "Ma, nisam bolestan", reče. "Samo

sam popio malo mnogo ove divne izvorske vode. Vreme je da je vratim Jijou. To je sve."

Dok je preklop na šatorskom ulazu bio, kratkotrajno, podignut, Sara vide da se iz bare opet diže niz mehurića. Blejd se, dakle, opet zavukao pod vodu; gleda da se dobro natopi, uoči predstojećeg napornog marša. Ili možda izbegava da sluša urske slavopojke o poredama nad njegovim narodom?

Preklop pade, a Sara pogleda po unutrašnjosti njihovog paviljona.

Kurt eksplozer iscrtavao je pomoću šestara lukove po papiru sa već naštampanim mrežastim sistemom linija. Povremeno je gundao zbog neuspešnog crtanja i onda besno gužvao taj list i uzimao novi - postupak zbog koga se lice papirdžijine kćeri trzalo od nelagodnosti. Nešto bliže Sari, šimpanza Priti takođe je crtala apstrakcije, ali ekonomičnije, u pesku. Povremeno je, potežući pramenove krzna i kožu na sebi, zavirivala u priručnik za topologiju koji je Sara za nju ponela iz Biblosa.

Baš smo intelektualni, mi u ovom karavanu, pomisli Sara ironično. Jedan pretendent na svešteničko zvanje, jedan konstruktor 'bumbumada', jedna šimpanza geometričarka i jedna propala matematičarka, a svi skupa hrlimo u susret mogućem uništenju. A time je tek započeto nabranje svega onoga što je kod nas čudnovato.

U levom delu paviljona, Neznanač je ostavio svoj žičani instrument i posvetio se nečem drugom: gledao je kako Kurtov nećak, mladi Jomah, igra 'vijetnamsku kulu', igru poznatu i kao 'tornjevi Hajfonga', sa crveno-gheuenskim prodavcem soli, sa dvoje bibliotekara iz Biblosa i sa troje Huniša hodočasnika. U igri postoji šest uspravnih stubića, pozabadanih u pesak. Oni su raspoređeni u šestougao. Prstenovi, to jest kružne pločice, raznih boja i veličina, nabadaju se na stubiće. Igrač nastoji da ih kod sebe nagomila što više, ali da ni jednog jedinog trenutka ne budu raspoređeni pogrešno nego uvek kako treba, a to znači: najveća pločica na dnu, pa na njoj sve manje i manje, a najmanja pločica na vrhu. U težoj, usavršenijoj varijanti ove igre, pločice označavaju i pojedine osobine Trekija, predstavljaju, zapravo, pojedine trekijevske 'uštipke', a igrač nastoji da prikupi sve koji su potrebni da se dobije idealni Treki.

Pzoru kao da je više zanimala osoba koja je pričala nego ova igra. Sara još nikada nije čula da se neki Treki uvredio zbog tornjeva Hajfonga, iako se tu oponaša njihov jedinstveni način razmnožavanja.

"Vidiš?" upita dečko, objašnjavajući Neznancu igru. "Ja sam, do sada, prikupio dva prstena sa perajima za močvaru, jedno jezgro za varenje, dva memorijska prstena, jedan za njuškanje, jedan mislilački i jedan za gledanje."

Zvezdanom čoveku kao da nimalo nije smetalo to što Jomah govori veoma brzo. Posmatrao je eksplozerskog šegrta sa izrazom inteligentnog zanimanja. Možda je Jomahov glas do njega dopirao kao neka vrsta muzike.

"Hteo bih", reče Jomah, "da pribavim bolji najniži prsten, da bi se moj Treki mogao kretati po kopnu. Ali Horm-tuova je zgrabio onaj šetački torus na koji sam bio bacio oko, tako da ću ostati, čini se, zauvek sa perajima."

Huniš levo od dečaka zamumla zadovoljno. Ko hoće da igra tornjeve Hajfonga, mora da misli brzo.

Kuću mi dra-ga
sa-gra-di.
Četrnaest da je spra-tova
vi-so-ka.
E-eee-ee-ej! Podrum, prizem-lje,
četrnaest, draga, spratova,
i - krov.

Jomah i svi ostali zastadoše u svemu što su radili i zagledaše se u Neznanca koji je ovo iznenada otpevao i koji je sad zabacio glavu unazad i počeo se smejati.

On u ovome postaje sve bolji, pomisli Sara. Svima je, ipak, izgledalo malo jezivo to kako je on, nesposoban da govori, povremeno počinjao da peva nešto sa tekstom savršeno prikladnim onome što se trenutno dešava.

Sa sjajem u oku, Neznanac je sačekao da se svi ostali igrači opet zadube u razmišljanje svako o svom stubiću. Onda malo ćušnu

Jomaha i krišom pokaza prema kutiji za dodatne prstenove. Dečak vide da tamo postoji torus zvani 'trkač' i htjede da uzvikne radosno, ali i da se uzdrži od uzvika, pokušaj koji se završio tako što se zakašljao. Tamni pridošlica potapša ga snažno po leđima.

Kako je znao da mu pokaže taj torus? - zapita se Sara. Igraju li, možda, tornjeve Hajfonga među zvezdama? Ona je zvezdane bogove uvek zamišljala kao bića koja rade isključivo... pa... bogovske i zvezdane poslove. Ohrabrujuća je bila pomisao da bi bogovi mogli koristiti ovakve igrice sa jednostavnim delovima, sa običnim tvrdim predmetima koji služe kao trajni simboli života.

Naravno, većina igara zasniva se na tome da postoje pobednici, pomisli Sara. Pobednici i... gubitnici.

Publika šišti sada u znak priznanja, a bardovica, koja je završila epsku pesmu, silazi sa niske platforme i prihvata ono što joj daju kao nagradu - pehar vruće krvi.

Šteta što nisam pazila na kraj pesme, pomisli Sara; ali nije bitno, čuću je neki drugi put, iz početka, ako svet bude trajao duže od ove jedne godine.

Pošto se ne primećuje da će iko drugi stupiti na pozornicu, Uri počinju da se protežu i da se polako razilaze. Kreću se svako prema najbližim preklopnim vratima ovog ogromnog šatora, hoće da provere u kakvom su stanju njihove životinje, da se pripreme za noćasnji marš. Ali svi se zaustavljaju jer novi dobrovoljac skače na pozornicu i topoće kopitima po njoj. Ta nova osoba koja će pripovedati jeste Ulgor, majstorka zanata, koja je bila u Sarinom društvu još od trenutka kad su tuđini preleteli preko sela Dolo. Slušaoci se opet prikupljaju, a Ulgor počinje da recituje svoju narodnu epsku pesmu, na narečju još starijem od onog malopre.

Brodovi u mislima vašim sada su
ognjeni, lutajući nečujni.

Brodovi u snovima vašim sada su,
od svih mora i okeana daleki.

Brodovi u vašim mislima kao oblaci,
nebrojeno mnoštvo brodova, horde.

Brodovi za vašu moć shvatanja preveliki,
kao divovske planine koje brode.

Gundanje, zgražanje. Šefica karavana uvija svoj dugački vrat nekoliko puta u krug, u krug - spiralno. Ovo je retka tema, i smatra se da je nedolična, kad je u publici prisutno nekoliko raznih rasa. Nekoliko huniških hodočasnika se okreće da gleda šta će sad biti.

Brodovi to su klana Uriš-ka,
poznatog po velikom dostojanstvu.
Urska je rešenost ogromna
za osvetu u nebeskom prostranstvu.

Nedolična ili ne, pripovest je svetinja i ne sme se prekidati dok se ne dovrši. Šefica karavana jako raširi nozdrve, da pokaže da nema ništa sa ovim kršenjem dobrih običaja, a Ulgor nastavi da evocira jednu eru koja se završila mnogo pre nego što je prvi urski kolonista stao kopitom na Jijo. Vreme svemirskih armada, vreme kad su se flote bogova tukle, oružjima nezamislivo moćnim, zbog razlika u nekim nerazumljivim učenjima.

Zvezde u mislima vašim sada su,
i flota urska divovska.
Zvezde drhte pri njihovom prolazu,
urske munje su veće od planeta.

Zašto ona ovo radi? - zapita se Sara. Imajući u vidu kakve su mlade Urkinje obično, može se reći da je Ulgor uvek imala puno takta. A sad baš kao da hoće da provocira, da izazove neku reakciju, incident.

Huniši su lakim kasom prilazili bliže i naduvavali vazdušne vreće, još više radoznali nego ljuti. Nije bilo jasno da li Ulgor želi da prizove u sećanje neke arhaične osvete, 'vendete', gnevove toliko stare da u odnosu na njih sve kasnije jijoanske svađe izgledaju kao sitna sporečkavanja za vreme doručka jutros.

Na Jijou, pomisli Sara, Uri i Huniši niti obitavaju na istim

prostorima niti žele iste stvari. Nema osnove za sukobe, reče ona sebi; teško je zamisliti da su njihovi preci uništavali jedni druge u kosmosu.

Čak i igra tornjeva Hajfonga ostade napuštena. Neznanac je gledao kako se Ulgorin vrat ritmično njiše. Pomalo je mahao desnom šakom, nastojeći da uhvati tačno taj ritam.

O, vi, slušaoci na planeti
ne razumete vi to.
A i ne možete razumeti
jer vezani ste za blato.

U samom prostoru ogromna rupa
u kojoj entitet jedan živi
veći od planete, on nastupa
pokušajte da shvatite i vi.

Nekoliko Huniša zamumla u znak olakšanja. Možda ovo ipak neće biti o arhajskim borbama između njihovih i urskih predaka. Neki kosmički epovi pevaju o beskrajnim vidicima ili o prizorima koji su teško shvatljivi današnjem Jijoancu; podsećaju šta su šest naroda izgubili i šta bi, jednog dana, mogli opet dobiti - ali, ironično, samo ako prvo zaborave sve.

Ko se ne plaši, neka gleda
u mraznoj hladnoći te lađe.
Okolo njih, mnogo je hladnije od leda,
Put slave svako pokušava da nađe.

Prvi bard, to jest bardica, bila je sasvim zaneta u opise krvave slave. Ova druga, Ulgor, nastupala je hladnom harizmom, hipnotisala je slušaoce njihovom glavom i ravnomernim zviždukavim govorom, evocirala je čiste suštine boje, mraza, straha. Sara spusti svesku, očarana prizorima prejake svetlosti i precrnog mraka, prostorvremenskim nedogledima, blistavim brodovljem sjajnijim od okolnih zvezda. Valjda se ova priča, valjajući se usmeno kroz

pokolenja, poprilično pomakla ka preuveličavanju; svejedno, ispunila je Sarino srce iznenadnim osećanjem zavisti.

Mi, ljudi, nismo se, pre našeg pada, nijednog trenutka popeli na takve visine, pomisli ona. Čak ni u našim najboljim danima, nismo imali flote moćnih zvezdanih brodova. Bili smo 'vučja rasa', primitivni i jadni u poređenju sa ovima.

Ali ove misli joj izmakoše, odnete Ulgorinim ritmovima, pesmom koja je omogućavala da se pogleda u beskonačnost. Poče da se ocrtava slika glavnog događaja. Velika armada krenula je u slavni rat, ali sudbina hoće da put vodi kroz jedno vrlo mračno područje kosmosa. Kroz jednu 'udubinu', mesto neprozirno, tajanstveno i smrtonosno, nalik na leglo mulk-pauka kosmičkih razmera. Obični putnici zaobilaze to područje, ali ne i admiralka ove flote. Ogrezla u sopstvenom osećanju nepobedivosti, ona zacrtava kurs kojim će se najbrže obušiti na neprijatelja; odbacuje i samu pomisao na zaobilaženje.

Sad iz jednog jezgra tame
spirala se otrovna izvlači.
Zamke smrtne flotu mame,
Zvezde drhte. Flota se ne povlači...

Neko snažno trže Saru za desnu ruku i sasvim joj skrete pažnju na tu stranu. Ona žmirnu. Šimpanza Priti drži je za lakat i stiska bolno jako. Najzad se Sara doseti da upita: "Šta je?"

Družbenica šimpi roda pusti joj lakat i dade dva znaka šakama.
Slušati. Sad!

Sara htela da se usprotivi, da kaže nešto kao 'Pa šta ja drugo radim, ako ne to? Slušam, zar ne?'. Ali shvati da Priti ne misli na narodnu pesmu. Zato pokuša da izdvoji nešto, pored Ulgorinog hipnotičnog napevanja... i začu neku galamu izvan paviljona.

Životinje, pomisli ona. Nešto ih je uznemirilo.

Simle i magarci imali su svoj zaseban zaklon, takođe kamuflažno uređen, nedaleko od ovog za putnike. Sudeći po žamoru koji se tamo čuo, životinje nisu bile stvarno uplašene, ali ni mirne.

I Neznanac je ovo primetio, i dvoje bibliotekara, i jedan crveni

Gheuen, i svi oni su počeli malo da uzmiču od pozornice i da se nervozno osvrću.

U međuvremenu, predvodnica karavana pridružila se gomili urskih glava koje su ravnomerno klimale gore-dole, izgubljene u dalekom prostoru i vremenu. Sara pođe ka njoj da je malo gurne - oprezno, jer dešavalo se da Urkinja, kad se u takvoj situaciji uplaši, ugrize nekoga - ali u tom istom trenutku šeficin vrat se ukoči i bez Sarinog upliva, krznom joj prodoše drhtaji zabrinutosti. Urska matrona, štaviše, prodrma dve svoje pomoćnice, a treću vrati u stvarnost oštrim ujedom za bok. Sve četiri ustadoše i pođoše kasom prema opuštenim platnenim vratima...

...ali stadoše kao ukopane jer se utvarni oblici ukazaše na zapadnom zidu paviljona - senke, suncem ocrtane, koje su se krišom približavale; senke približno kentaurskog izgleda, sa šiljastim oružjem tu i tamo. Krik panike ote se jednoj od njenih pomoćnica, a sledećeg trena već je bio haos.

Platnene zidove oko njih prosekoše blistava sečiva, u publici nastade opšta uzbuna, vrisak i mumljanje. Urski borci premazani ratnim bojama nagrnuše kroz prosečena mesta, ispružajući ispred sebe mačeve, kratka koplja i arbaleste. Vrhovi svakog komada oružja bili su od bujurskog metala bronzane boje. Napadači poteraše uskomešanu masu uplašenuih putnika prema jami sa pepelom, u sredini paviljona.

Pritine ruke sklopile su se oko Sarinog struka, a mladi Jomah se privio uz nju sa druge strane. Ona obuhvati dečaka jednom rukom, da ga uteši bar malo, ako je to bilo moguće.

Urska milicija? - zapita se ona. Ove ratnice ne liče nimalo na konjicu tamnooker boje koja paradira na svetkovinama njihovog Dana sletanja. Telo išarano uporednim čađavim, crnim prugama. Razmahivanje glavom i izrazi lica pokazuju ludački užagrenu rešenost.

Jedna poručnica karavana jurnu napred, prema soški gde im je bilo poređano oružje, namenjeno uglavnom za teranje ligera, ako neki naiđe; za ubijanje stvorova zvanih 'kubre'; i za odbranu od neke eventualne bandice lopova. Šefica karavana uzalud povika poručnici da to ne čini; ova se baci ka napunjenom arbalestu - i produži

kretanje pravo napred, u sošku, na koju nalete i prevrte je i otklizi još dalje, ostavljajući krvavi trag. Ostade na tlu nepomična, izbodena mnogobrojnim kratkim strelama, mrtva pred nogama jedne napadačice.

Predvodnica karavana poče da psuje i proklinje upadače, osporavajući njihovu hrabrost i nasledno poreklo, ali grdeći i svoju neopreznu opuštenost. Bilo je u proteklim danima glasina, itekako, o nevoljama u raznim udaljenim delovima ravnice; ali mirnodopske navike se ne napuštaju lako, naročito ne kad se krećeš glavnom trgovačkom putanjom. I sada je jedna mlada, hrabra koleginica platila cenu za sve to.

"Šta hoćete vi?" upita šefica, govoreći gal-dva. "Imate li vođu? Pokažite mi njenu (kriminalnu) njušku, ako se usuđuje da progovori!"

Podiže se platno na paviljonskim vratima najbližim oazi, i uđe jedna robusna urska ratnica, tako izmazana krivudavim šarama da je bilo teško sagledati kakvi su, zapravo, njeni obrisi. Lakim kasom prekorači krvavi trag ubijene poručnice i stade tačno pred šeficu karavana. Iznenadjuće na njoj bilo je i to što su joj obe kese ispod miške bile pune: iz jedne je virila uzana glava muža, a kesa sa druge strane bila je plava i prošarana mlečnim venama, nabrekla od potomstva još neosamostaljenog.

Matrona sa mužem i potomstvom obično se nije upuštala ni u kakve nasilne akcije, osim ako bi je prinudila dužnost ili potreba.

"Nemaš ti prava da ocenjuješ našu (hvalevrednu, odvažnu) akciju", zašišta zapovednica napadača, jednim starinskim, skraćeno izgovaranim narečjem. "Ti, koja služiš (nevrednim) gospodarima/štićenicima sa suviše/premalo nogu, nemaš pravo da ocenjuješ ovu družinu sestara. Tvoj jedini izbor jeste da se (ponizno) pokoriš, u skladu sa (visoko poštovanim) Kodeksom ravnice."

Šefica karavana izbeči sva tri oka. "Šta? Kodeks? Pa ne misliš valjda na one (zastarele, sada nevažeće) obrede koje su drevna (varvarska) plemena upotrebljavala, u vreme kad..."

"Kodeks rata i vere, među (plemenitim, vernim svojoj prirodi) plemenima. Potvrđujem! Tradicija kojom su se rukovodile naše (visoko cenjene) sestre, a koja je važila mnogo pokolenja, pre nego što se (skorašnja, prezira dostojna) trulež nametnula. Potvrđujem! I

pitam/zahtevam još jednom - da li se predajete?"

Zbunjena i uzbunjena, šefica karavana odmahnu glavom, u ljudskom stilu, i poče izduvavati vazduh u znak neodlučnosti, u huniškome stilu. Poče gundati na engleskom, izgovorom blago šištavim.

"Hrrrr. Zbog takvih džikastih gluposti da se odrasli ubijaju..."

Ratnica se baci na trgovkinju, obmota vrat oko njenog vrata, poče joj gurati i potplitati noge; najzad šefica karavana, stenjući bolno, pade na tlo, i ostade pritisnuta težinom napadača, šišteći od šoka. Nekom zemaljskom kičmenjaku lako se mogla, u tom napadu, slomiti kičma.

Predvodnica napadača ustade i okrete se hodočasnicima. Glavu ispruži daleko ka njima, kao da hoće da ujede nekoga. Uplašeni zarobljenici zbiše se u još gušću gomilu. Sara čvršće steže Jomaha i odgura ga iza sebe.

"Ponovo pitam/zahtevam - ko se (bezuslovno) predaje, u ime celog ovog (bednog, tobožnjeg) plemena?"

Prođe jedna dura. Onda se iz gomile istetura napred jedna (možda s leđa gurnuta) poručnica. Vrat namota u čvrsti navoj, a svoju jedinu nozdrvu veoma raširi: znak straha. Nesigurnim koracima dokasa do obojene arlekine. Onda čučnu sa sve četiri noge, a vrat razmota i poče pružati po zemlji, napredujući samo glavom do mesta između dva prednja kopita pobednice.

"Vrlo dobro", reče napadačica. "Napravićemo mi od tebe (nekakvu, jedva prihvatljivu) ravničarsku ratnicu.

A vi ostali, čujte. Ja se zovem Urkaču. U donedavnim (nerazumnim) danima bila sam poznata kao Gospodareća visoka tetka klana Slanog kopita, titula beskorisna, samo počasna, bez ikakve (stvarne) vlasti ili slave. Sada isterana iz te (nezahvalne) bande, ja sam jedna od predvodnica ove nove čete rođaka-ratnih drugarica. Zajedničkim snagama, mi vraćamo u život jedno od (velikih, ožaljenih) ratničkih društava - Urunthai!"

Ostale ratnice podigoše oružje i počeše silovito da kliču i tule.

Sara je iznenađeno žmirkala. Malo koje ljudsko biće je odraslo, a da nije čulo za društvo Urunthai, koje je u starim danima ulivalo itekakav strah.

"Ovo smo uradile zbog toga što su naše takozvane tetke i mudrice izdale našu rasnu slavu, padajući u (ogavnu) ljudsku zamku. Koja ima za svrhu da budemo istrebljeni, čemu su kumovali inostrani zločinci."

Iz nekog apstraktnog ugla svog uma, Sara zapazi da je napadačica počela gubiti kontrolu nad svojim starinskim jezikom, kliziti u modernije tonove i izgovore, čak dopuštati da joj promakne i neka reč iz omrznutog engleskog.

Svaku izjavu svoje predvodnice napadači su pozdravljali šištanjem odobravanja. Urkaču ispruži opet glavu ka hodočasnici, poče izvijati vrat, tragati za nečim, onda zastade videći visokog, mrkog ljudskog mužjaka. Neznanca.

"Je li to on?" upita Urkaču. "Zvezdani demon?"

Čovek iz svemira odgovori osmehom, kao da čak ni krvavo ubistvo ne može da poremeti njegovo dobro raspoloženje. Ovo za trenutak zbuni Urkinju premazanu ratnim bojama.

"Je li to onaj (odabrani, traženi) čovek?" nastavi Urkaču. "Nebeski rođak dvonogih đavola među kojima (već predugo, u patnji) živimo pokolenjima?"

Kao da pokušava da osmotri neku novu rasu živih bića, osakaćeni tuđin sa zvezda namače preko očiju veo od tkiva svog reuga, pa ga opet smače, upoređujući ta dva pogleda na ursku razbojnicu. Pošto u rečima nije uspevao pronaći nikakvo značenje, možda ga je pronalazio u bojama nastalim zbog osećanja.

Progovori novi glas, na gal-dva jeziku, gladak i hladno magnetičan, za razliku od žestine i besa u glasu ratnice. Glas iza gomile zgurenih hodočasnika.

"To je taj."

Istupila je Ulgor, zaobilazeći preznojenu i zbijenu masu zarobljenika. Ona priđe Urkaču, neuplašena jednako kao i Neznanc.

"To je ta (obećana) nagrada, pribavljena iz dalekoga Dolo grada. Nedavno je potvrdio jedan ljudski mudrac da je ovo demon sa zvezda, nije na Jijou rođen."

Žamor hodočasnika pokaza koliko su razočarani što ih je Ulgor izdala. Urkaču, međutim, zatopota kopitima od radosti. "Oni iz

svemira platiće (veliku svotu) da im on bude vraćen. Zauzvrat će možda oni nama dati ono što nam je (od svega) najdragocenije - opstanak za neke (ne za sve) Ure na Jijou."

Mnogo štošta najednom se uklopi. Pobuda za ovaj napad; Ulgorino započinjanje iznenađujuće narodne epske pesme koja je celom karavanu odvratila pažnju i zadržala sve njih u paviljonu dovoljno dugo da se borci organizacije Urunthai prikradu i opkole ih.

Jedna vitka, uspravna senka ubaci se između dve kentaurске. I novi glas, koji progovori na angliskom.

"Ne zaboravite, prijatelji, mi ćemo tražiti i još ponešto."

Za tom senkom, kroz prosečeno platno paviljona zakorači ljudska prilika. Dok se udaljavala od drečave svetlosti kasnog popodneva, postade jasno da je to Jop, seljak sa farme na drvetu u selu Dolo. "Ima ceo spisak zahteva, ako oni misle da dobiju svog momka nazad, živog i zdravog" - Jop baci pogled na ogromne ožiljke na Neznančevoj glavi - "ili bar onoliko zdravog koliko ta jadna biljka uopšte može da bude."

Sari postade jasno da je Jop izišao napolje da društvu Urunthai da signal za napad, dok je Ulgor prisutnima u paviljonu odvrćala pažnju.

Čudan savez, pomisli Sara; jedan ljudski purista i gomila urskih fanatika koji su sebe proglasili za nastavljače društva Urunthai koje je uvek mrzelo Zemljane.

Urkaču nešto prošaputa Ulgori, a Sari se učini da čuje: "Zar ne bi stvari bile jednostavnije bez ovoga?"

Nije vam neki čvrst savez, pomisli Sara.

Na prošaputane reči Ulgor je odvratila tako što je oštro, postrance, ritnula Urkaču u nogu, posle čega ova začuta. Druge Urkinje nisu obratile pažnju na ovo.

Sara odvoji od sebe Jomaha i Priti, pogura ih u gomilu da bi bili zaštićeniji, a onda sama iskorači napred.

"Ne možete vi ovo", reče ona.

Jop se osmehnu sumorno. "A zašto ne, knjiški crve?"

Uspela je da odgovori bez drhtanja glasa: to je, već, bila jedna pobeda.

"Zato što on možda nije kolega tih pljačkaša gena! Imam razloga

da verujem da je on, zapravo, jedan od njihovih protivnika."

Ulgor odmeri Neznanca od glave do pete i klimnu glavom. "To je mogućnost koja nimalo ne utiče. Važno je: inano rovu za prodaju, određeno cenu."

Ta cena bila je Sari otprilike jasna. Mogućnost da se Urkaču vrati u slavne dane kad ratnice slobodno lutaju prerijom. To nije nespojivo sa Jopovim naumom da sve brane, mašine i knjige budu uništene i da se krajnje ubrza silazak ljudskog roda ka Iskupljenju.

Činilo se da se to dvoje ne plaše mogućnosti novog rata, iako se gledaju sa jasnim uzajamnim prezirom. Pitanje rata ili mira kao da je u ovom trenutku bilo najsporednije.

Mi smo u rukama manijaka, pomisli Sara. U rukama nerazumnika, koji će sve nas povući u propast.

ASK

A sad rothenski brod. Vraća se. Sa svoje tajanstvene misije: istraživao je okolne delove svemira, iz nekih razloga nepoznatih, božanskih.

Vraća se da pokupi stanicu koju je ostavio, i posadu biologa istražitelja.

Nagrabljeno blago genetsko da odnese.

A svoje tragove kriminalne da ukloni.

Međutim, šta ono zeva ispred nas, stanica bivša, sada ruševina je, unakažena. Jedan Rothen i jedan nebeski ljud na nosilima ispruženi, bez života leže, a preživeli posetioци/osvajачи besne i lude od gneva i na osvetu se zariču. Ako se iko pitao ranije kakve su njihove namere bile, prstenovi moji, ima li mesta nedoumici sada? Neminovno kažnjeni bićemo. Samo je pitanje kojim sredstvima i koliko drastično.

To su buntovni zeloti i hteli. Da nema više nejasnoće. Kraj igre nagoveštaja i obećanja slatkih, a lažljivih. Samo otpor neprijatelju, otpor čist i jasan, pa ma koliko slabija bila naša strana. Neka nam bude suđeno na osnovu naše hrabrosti i vere, kažu zeloti, a ne na osnovu oklevanja.

Jedna vruća zvezda koja ne treperi preleće preko našeg neba pre zore. Orbitira, polako se bliži. Anđeo - ili đavo - osvete. Da li oni unutra već znaju šta se desilo? Spremaju li planove za predstojeću oluju?

Zeloti kažu da moramo zarobiti preživеле - Ro-kena, Lingovu i Rana - držati ih kao taoce i zauzvrat tražiti da nijedan član naše Zajednice ne bude ubijen. Zarobiti i onog drugog preostalog čoveka sa zvezda, Kuna, kad se njegov vazduhoplov vrati k svojoj kocki crnoj, matičnoj, razbijenoj.

Užasnuta, naša gheuenska mudrica Uviđanje-oštro-kao-nož napada zelotsku logiku.

"Vi biste zločin zločinu dodali? Jesu li nam oni ikakvo zlo naneli, ti vanjjoanci? Jesu li zadali prvi udarac, oni sa svojim klinikama i dobro plaćenim zaposlenjima koja dobismo kod njih? Ubili ste dvoje

njih, samo zbog nekih vaših nagađanja da imaju zle namere! Sad biste da kidnapujete preostale? Pretpostavimo da oni na brodu prihvate vaše zahteve i obećaju da neće napadati šest naroda. Mi oslobodimo taoce. Zašto se ne bi oni tada predomislili?"

Poglavica zelota odgovara...

"Ko kaže da oslobodimo? Žive među nama do kraja svog prirodnog životnog veka, zaštita od opakosti tuđinske."

"A posle toga? Kako je nerazumno da mislite samo u terminima nečijeg životnog veka! Zvezdani bogovi imaju misli dalekog dohvata. Planiraju na duge staze. Da nas pobiju sada ili kroz pedeset godina, u čemu je razlika, strateški gledano?"

Neki posmatrači mrmljaju da je ovo tačno. Drugi, međutim, reaguju kao da je mudrica dobru šalu napravila. Smeju se na razne načine i kažu: "Razlika prilična, za nas danas žive!"

"Nije tačno", kaže zelotski vođa, "da nas nisu napali ili pokušali učiniti (razbojničku) štetu. Naprotiv, naše (opravdano) eksplozivno delo zaustavilo ih je kad su upravo kretali u napad!"

Sav garav, umoran, Lester Kembel sedi na steni obližnjoj. Glavu u šake zagnjurio. Sada je diže, pa zbori ovako:

"Šta ti to znači?"

"Znači da je njihova podmukla namera bila da počnu program uništenja tako što bi (bratoubilački) rat izazvali između šest naših naroda!"

Okupljeni posmatrači ovo apsorbuju bez reči.

Uviđanje-oštro-kao-nož ga pita: dokazati to?

"Dokazi čvrsti (neosporni) na putu su ka nama. Ali prvo svedočanstvo (u prilog) tome, od mudraca drugog, tvog kolege, zar nećeš čuti?"

Nikom nije jasno, onda Fhundau stupa napred i uzima reč. Mnogo je nešto ćutljiv bio naš huniški kolega, a u događajima malo je učestvovao, osim kad je poneo Vubena nizbrdo pri povratku sa zlosrećnog hodočasničkog pohoda. Sada se njegova dugačka, krljuštava kičma opušta, kao da je teški teret sa nje skinut.

"Vrlo kratko vreme na raspolaganju mi je bilo za pomno razmišljanje o ovim stvarima", buni se on.

"Ti bi geološko razdoblje jedno celo u razmišljanju najradije

proveo, prijatelju dragi", šali se Lester Kembel blago. "Ali i tvoje nagađanje najpribližnije još će veću mudrost sadržati nego mišljenje ma koga drugoga, osim možda Svetog jajeta. Molim te, reci nam."

Duboki talasavi zvuci izlaze iz opuštene, vibrirajuće vreće Fhundauove.

"Hrrr-mmm... Već skoro dve jadure beležim ja izjave naših gostiju iz svemira, naročito one izgovorene formalno, koje zvuče kao da su naučene napamet, kao da ih je neko drugi pisao. Imao sam pri ruci nekoliko lingvističkih referentnih knjiga iz Biblosa; u te knjige ja zavirim kad presuđujem u sporovima između pojedinaca različitih rasa, onih koji govore različitim jezicima. Iako naša ovdašnja narečja zahvata devolucija, karte i šeme u tim knjigama prikazuju nam, i danas, na vrlo koristan način sintaksu i razlike u značenjima. Ne tvrdim da sam stručnjak veliki za analizu tuđinskih iskaza. Pre bi se reklo da se koliko-toliko snalazim u jednom zaostalom, zabačenom predelu sveta."

"Ali si došao do nekih zaključaka?"

"Hrrmmm. Ne do zaključaka. Možda do korelacija. Koje nagoveštavaju moguću usmerenost namera."

"Namera?"

"Namera... hrrmmm... da se podstakne razdor."

Ur-jah komentariše iz prašine u koju je legla i po kojoj se valja, umorna od uzaludnog spasilačkog napora, od pokušaja da iskopa nekog živog iz ruševina tuđinske crne kocke.

"Nije ta sunnja sada prvi put izrečena. Svako od nas panti pojedine slučajeve, anegdote. Izricali su tovož naivne stvari, koje u početku snetaju sano nalo, kao kad šedo-nušica položi jaja. A posle nastane rana koja nikad ne zaraste. Nanera, kažeš? Što ne reče ranije?"

Fhundau uzdiše. "Dobar naučnik neće objavljivati provizorne podatke. Osim toga, tuđini, po svemu sudeći, ne znaju da smo mi zadržali ovu veštinu tumačenja - to jest, da smo je Velikim štampanjem vratili. Nisam hteo da tu činjenicu ikome otkrijem prerano."

Onda 'sleže ramenima' na trekijevski način, a to znači: uvrtnjem levo-desno. "Konačni dokaz za mene je bilo ono što je Ro-ken

govorio svima nama tokom ovog hodočašća. Valjda je još nekome od vas palo na um da je Ro-kenov naum bio da rečima svojim ukreše plamen nesloge između nas?"

"Naravno da nam je palo na um!" gundā Lester Kembel nezadovoljno. Mnoga druga prisutna ljudska bića kažu otprilike to isto, kudikamo glasnije od njega. Kao da žele ubediti druge u svoju iskrenost. Urkinje kopitima biju o zemlju nestrpljivo, očigledno gube strpljenje posle jedne teške noći. Samo su navike stečene (po skupu cenu) u Velikom miru sprečile, sve do sad, izbijanje velikih nereda.

Fhundau nastavlja. "Zvezdani bog Ro-ken upotrebio je formalni dijalekt galaktičkog šestog, koji ostavlja vrlo malo ili nimalo mesta za dvosmislice. Ro-kenove uznemirujuće reči mogu se tumačiti samo na dva načina. Ili je on netaktičan do mere koja nadmašuje svaku glupost ili je njegov naum bio da podstakne kampanju genocida protiv jijoanskih ljudskih bića."

"Protiv njihovih sopstvenih mnogo voljenih štićenika?" pita Ur-jah sa nevericom.

"To je nebitno. Čak i ako je rothenska tvrdnja da su nam pokrovitelji istinita, šta je njih briga za jednu malu, izolovanu bandu ljudi koji su prešli u divljaštvo, odavno odsečeni od celine ljudske rase, koji su se razmnožavali tako malobrojni, pa su sada svi u krvnom srodstvu jedni s drugima, i štaviše su za nekoliko stotina godina zastareli u svakom pogledu; možda i defektni, psihički zaostali, zagađeni delovanj..."

"Dobro, dobro, razumemo poentu", prekine ga Lester nervozno. "Ali ako smo takvi, zašto se obrušio baš na nas?"

Fhundau se okreće ka svom ljudskom kolegi i mumla izvinjavajućim tonom. "Zato što ljudski narod ima više znanja o tehnici nego ijedan drugi na Jijou, i bolje sećanje, mada nesavršeno, o društvenim zbivanjima u Galaksiji; takođe je najbolje upamtio ratna znanja i veštine."

Na to se uzdiže gundanje iz redova gheuenskih i urskih slušalaca, ali samo gundanje, ne otvoreno neslaganje. A kako bi se i mogao ne slagati iko kome su poznate priče o Kanjonu bitke, ili o Taunsendovoj zasedi, ili o opsadi Tarek grada.

"Svi ti činoci čine da ste vi očigledna prva meta. Postoji i jedan

dodatni razlog. Dejstvo koje je vaša rasa imala na nas ostale. Kad ste bili novodošavši i kad ste, zbog toga, imali najniži status, ipak ste svoje jedino blago, biblioteku, otvorili svima. Posle vaših velikih pobjeda, kad je vaš status bio najviši, uzdržali ste se od mnogih povlastica, niste nametnuli svoju prevlast nego ste se priklonili vladavini mudraca, prihvatili ste ograničenja predviđena Velikim mirom.

Upravo ta ispoljena i dokazana sposobnost uzdržavanja čini da ste opasni za rothenske planove. Šta im vredi da vas huškaju na rat, ako vi ne želite biti nahuškani?"

Da, prstenovi moji, vidimo/beležimo reakciju gomile. Utišava se, jer Fhundau priziva slike pomirenja, polako poliva vodom preostali žar ogorčenja. Majstorski posreduje.

"Kad jednom više ne bi na Jijou ljudskog roda bilo", nastavlja Fhundau, "lako bi se napravio raskol između ostalih, a Rotheni bi glumili prijateljstvo i nudili pomoć. Recimo, daju svakoj rasi na raspolaganje po jednu vrstu naročito dizajnirane kuge i objasne kako se smrtonosna zaraza najlakše može ubaciti među one druge. U roku manjem od jednog pokolenja, mogli bi oni na taj način da završe posao. Ono malo tragova što bi u jijoanskom tlu ostalo, pokazivalo bi samo da je ovde nekad bilo šest prerano došlih rasa i da su se ugasile pre nego što su stigle do Iskupljenja."

Nelagodna tišina dočekala je ovaj scenario, naslikan rečima našeg huniškog mudraca.

"Naravno, ništa od ovoga nije dokazano", zaključuje Fhundau, okreće se i upire prstom ka predvodnici zelota. "Niti opravdava one užase koje videsmo noćas, izvršene brzopleto, bez savetovanja sa mudracima ili sa Zajednicom."

Urska buntovnica uzvija glavu visoko, da pogleda preko gomile, ka istoku. Frkne zadovoljno, pa se okrene ka Fhundau.

"Stižu dokazi koje ste tražili!" kaže ona i zazviždi trijumfalno. Probija se kroz redove posmatrača i govori im da se sklone, da otvore prolaz. A zora u daljini otkriva prašnjave prilike koje galopiraju stazom što vodi sa Livade okupljanja.

"Dokazi", kaže ona, "kao i obrazloženje za učinjeno."

LARK

Harulen pozva sa ivice kratera. "Vas dvoje, penjite se ovamo gore!" povika jeretik. "Neko će vas uhvatiti, pa će biti nevolje. Osim toga - mislim da se nešto dešava!"

Fizička i emocionalna iscrpljenost uticala je loše na istančani naglasak gheuenskog aristokrate. Sad je on zvučao prilično uspaničeno, kao da je njegov stražarski posao jednako opasan kao posao onih koji silaze u razvaline tuđinske baze i preturaju po njima.

"Dešava se? Šta se dešava?" povika Uthen odozdo. Iako srodnik onog Gheuena gore na ivici kratera, taj Larkov kolega biolog izgledao je kao neka sasvim druga živa vrsta: oklop sav izbrazdan, ispolivan lepljivim pepelom. "Šalju robota na nas?"

Iz Harulenovih ventila na nogama zaszviraše tonovi zabrinutosti. "Ne, oba robota i dalje su iznad Ro-kena. Štite njega, i dvoje ljudi-slugu, i leševe, i gomilu ovdašnjih ulizica koja je oko njih. Ne, ne, ja govorim o nekom uznemirenju koje je nastalo na drugoj strani, tamo gde mudraci zboruju. Izgleda da je stiglo još zelota. Tamo je prilična uzbuna. Siguran sam da propuštamo značajne vesti!"

Ovaj Harulen bi mogao biti u pravu, pomisli Lark.

Pa ipak, nije mu se polazilo napolje. Uprkos smradu, vrelini i oštrim komadima metala - što je sve bilo još opasnije za nekog toliko premorenog - pomišljao je da ostane. Zora je donosila veće izgleda tragačima da nađu, u ostacima ukopane baze, nešto što bi razjasnilo stvari.

Koliko puta je gledao kako Lingova silazi niz rampu, u kocku, i pitao se šta li ima unutra? A sad je ta unutrašnjost svuda oko njega: pocrneli pakao.

Ja sam pomogao zelotima, priseti se on. Dao sam im kopije mojih izveštaja. Znao sam da će oni nešto da urade.

Ali nisam znao da će uraditi nešto ovako okrutno, reče on sebi; a nisu to, očigledno, znali ni nebeski bogovi, niti su očekivali da ovdašnji primitivci umeju da podmetnu materije koje posle 'učine bum'.

Nisu postavili ona prava pitanja, pomisli Lark.

"Kažem vam da se nešto dešava!" povika Harulen opet, ne trudeći se nimalo da bude originalan. "Mudraci su krenuli - prema tuđinima!"

Lark pogleda ka Uthenu i uzdahnu. "Mislim da je ozbiljan, ovog puta."

Njegov prijatelj je već neko vreme proveo ćuteći, stojeći na istom mestu. Sada mu odgovori, ali niskim glasom, dahom koji je jedva uznemirio pepeo ispod njegovih nogu.

"Lark, hoćeš li, molim te, doći da pogledaš nešto?"

Lark je dobro poznao tu intonaciju; imao je prilike da je čuje na njihovim ranijim arheološkim izlascima na teren, kada su tražili dokaze o složenoj prošlosti živog sveta na Jijou. Poče se provlačiti ka Gheueni, obazrivo, između pokidanih i odvaljenih metalnih greda i ploča. Nastojao je da stopala podiže i spušta na takav način da podigne što manju količinu odvratnog prašinastog pepela.

"Šta je? Našao si nešto?"

"Pa... nisam siguran." Uthen se prebaci na gal-šest. "Kao da sam već video ovo. Ovaj simbol. Ovaj znak. Možda ti možeš potvrditi?"

Lark stade uz svog prijatelja i nagnu se napred. Zaviri u jedno udubljenje gde izlazeće sunce još nije bacilo mnogo svetlosti. Vide da unutra leže neke pravougaone pločice, ispreturne, svaka široka i debela otprilike kao njegova šaka, ali možda dvaput duža. Uthen je raskrčio neku polurastopljenu mašineriju da bi otkrio ovo udubljenje. Jedna ploča ležala je preko svih ostalih, tako blizu da Lark vide simbol urezan u tamnosmeđu površinu, preko cele širine.

Dvostruka spirala sa jednom šipkom položenom preko nje.

Gde li sam to video, zapita se on.

Lark uspe da zavuče ruku tamo gde to Uthen ne bi mogao. Pogladi taj pravougaoni predmet, pa ga dohvati. Predmet je, u ruci, bio neverovatno lak, ali Larku pade na um da od svih njegovih otkrića upravo ovo ima možda najveću 'težinu'.

"Da li ti misliš ono što ja mislim?" upita on, okrenuvši tu pločicu na svetlosti.

Uthen je uze, štikaljkom uzdrhtalom, i zadrža je u vazduhu.

"A zar bih mogao nešto drugo misliti?" odgovori gheuenski naučnik. "Čak i primitivci, već napola vraćeni u životinjski status,

treba da prepoznaju amblem Velike galaktičke biblioteke."

Nađeni 'dokazni materijal' ležao je raspoređen po ugaženoj travi. Ro-kenove prodorne oči osmotrile su zamršaj žica i staklastih sferoida. Zeloti su to maločas doneli iz doline Svetog jajeta. U suštini, bila je to jedna velika ogrlica od čudnovatih predmeta povezanih žicama, još poprilično blatnjava, zato što je provela neko vreme ležeći u zemlji, u neposrednoj blizini najsvetijeg predmeta na Jijou.

Posmatrači koji su prišli ovom 'dokaznom materijalu' podelili su se u dva jasna polukruga. Jedan polukrug činili su okupljeni mudraci i narod iza njih, a drugi polukrug činili su zvezdani bog Ro-ken i njegovi podržavaoci i poštovaoci. Mnogi u toj drugoj skupini bili su pacijenti u tuđinskoj klinici i izlečeni su; drugi su, opet, verovali u pravo zvezdanih posetilaca da rade šta god žele, iznad svakog zakona. U tom polukrugu bio je i znatan broj ljudskih bića; njihova lica bila su naprosto ozarena verom u njihove ponovo otkrivene mentore, Rothene. Larkov novi reug prikazivao je to osećanje kao blistav oreol crvene vatre oko lica.

Na Rothenovom licu, međutim, nije ostalo ništa od onog ranijeg izraza ogromnog gneva. Humanoidne crte Rothenove pokazivale su još jednom dostojanstven, harizmatičan stav, pa čak i vedru i smirenu popustljivost. On provede još jednu duru gledajući tu ispreturnu blatnjavu 'stvar' na travi, a onda progovori tačnim i oštrim galaktičkim sedmim.

"Ja ovde ne vidim ništa zanimljivo. Zašto vi meni ovo pokazujete?"

Lark je očekivao da će mlada urska radikalka - predvodnica buntovnih zelota - odgovoriti, kao tužiteljica i istovremeno kao tužena; da će nastojati da skine sa svoje družine krivicu zbog počinjenog nasilja, tako što će prebaciti svu krivicu na tuđine. Međutim, ona nije ni pokušala da istupi napred; držala se u pozadini, sa skupinom ljudi i Ura. Pregledali su neke tekstove.

Napred istupi huniški mudrac, Fhundau, i suoči se sa rothenskim emisarom.

"Mi želimo ustanoviti da li su ove alatke, usavršene veoma, vaše

vlasništvo. Alatke, kažem, koje su neka naša deca pronašla, tokom poslednjeg okretanja Jijoa oko svoje ose. Alatke koje je neko zakopao u zemlju, krišom, u neposrednoj blizini našeg voljenog Svetog jajeta."

Lark osmotri reakciju Lingove. Pošto ju je već prilično dobro poznao, nije mu bio potreban nikakav reug da prevede njen šok prepoznavanja. Niti postidečnost koja je u njoj nastala čim je shvatila stvari.

Sada mi je savršeno jasno, pomisli Lark.

Ro-ken je izgledao nonšalantan. "Ja samo mogu nagađati da je neko od vas, urođenika, zakopao taj krš tamo - na isti način na koji su nerazumni pobunjenici zakopali eksploziv ispod naše stanice."

Sad Lingova poče iznenađeno žmirkati.

Nije očekivala da od njega čuje čiste laži, pomisli Lark. Ili, bar, laži tako drastične i tako slabo pripremljene.

Žena sa zvezda pogleda na jednu stranu i vide da Lark motri na nju; hitro skloni pogled. Lark je sad bio itekako zadovoljan, čak trijumfalno raspoložen, što su se moralni položaji njih dvoje preokrenuli, što sad ona mora da se stidi; ali se ovim svojim likovanjem ipak, nekako, nije mnogo ponosio.

"Upotrebite vaše instrumente", pozva Fhundau visokog Rothena. "Podvrgnite analizi ove sprave. Naći ćete da je to tehnologija daleko iznad svega onoga što mi, šest naroda Jijoa, umemo sada proizvesti."

Ro-ken ovo odbaci jednim elegantnim sleganjem ramena. "Možda su to ostavili Bujuri."

"Na tom mestu?" Fhundau ovo zapita bučnim glasom koji nadaleko odjeknu, tonovima kao da ga ovo dobro zabavlja; kao da se Ro-ken lepo našalio. "Pre samo jedan vek, cela ta dolina bila je belo usijana od prolaska Jajeta, koje je tada izbilo u gornji svet. Ovakvi predmeti ne bi preživeli."

Gomila zažamori.

Lark oseti da ga neko vuče za rukav. On pogleda levo od sebe i vide da se iza njega došunjao čovek omanjeg rasta, dugačke, žute, kovrdžave kose - portretista Blor - koji je ispred sebe nosio i svoju sandučastu kameru i tronožni stativ.

"Pomakni ruku u stranu, da ja snimam tu, ispod tvoje ruke!" prošaputa fotograf hitno.

Lark oseti dašak panike. Pa, je li ovaj Blor poludeo? Pokušava da radi jedan tajni posao na otvorenom, a odozgo roboti motre pomnije nego ikad? Čak i ako se Lark tako nasloni rukom preko kamere da je roboti ne primete, razne osobe sa obe strane primetiće. Moguće je da će Fhundau, svojim meastralnim nastupom, pridobiti mnoge; ali može li se računati na lojalnost baš svakog u ovolikoj gomili?

Sa bespomoćnim uzdahom, on odmače levu ruku od tela, otvarajući prostor da kamera snima ovo sučeljavanje na Livadi okupljanja.

"U tom slučaju ja nemam nikakvo drugo objašnjenje za ove predmete", odgovori Ro-ken, pokazujući ka zamršenoj masi opreme. "Vi slobodno nagađajte koliko god vam volja, dok to još možete. Dok ne stigne naš brod."

Prenebregavši ovu nagoveštenu pretnju, huniški mudrac nastavi, tonom smirene razumnosti, tako da je Rothen, u poređenju s njim, izgledao nervozan i ljut.

"Zar je nagađanje potrebno? Javljeno je da je nekoliko pari očiju motrilo iz prikrajka i videlo vaše robote, jedne nedavne maglovite noći, kako se zavlače pod Sveto jaje i zakopavaju ovu opremu neposredno ispod njega..."

"Nemoguće!" viknu Ro-ken, još jednom gubeći živce. "Nijedno živo biće nije se nalazilo te noći nigde u blizini i nije moglo da 'motri iz prikrajka'. Najpažljivijim skeniranjem ustanovljeno je da nigde unaokolo nema ničeg živog. Tek tada..."

Rothenski izaslanik zastade usred reči i začuta. Posmatrači su zurili, zapanjeni. Bilo im je teško da poveruju da jedan visoko civilizovani nebeski bog može biti 'navučen' na ovako jednostavan trik.

Larku pade na um čudna pomisao. U mnogim kulturama na Zemlji, od antičke Grčke i Indije, pa sve do Visoke Kalifornije, bogovi su prikazivani kao ćudljivi, razmaženi, besni adolescenti.

Možda je to oblik rasnog pamćenja? - pomisli Lark. Možda su ovi drugari zaista naši davno izgubljeni pokrovitelji.

"Hvala ti na ispravci", reče Fhundau i nakloni se elegantno.

"Rekoh samo: javljeno je. Ukoriću one koji su javili. Takvu vest, netačnu. Mi ćemo vama verovati na reč da nije bilo nijednog svedoka te noći kad su, kako sad sami priznajete, vaši roboti ukopali ove čudnovate, tuđinske naprave u zemlju kod Svetog jajeta. Hoćemo li sada ostaviti taj vid stvari i zapitati se zašto ste to ukopavanje izvršili?"

Ro-ken kao da je 'žvakao' svoju grešku; njegova vilica kretala se kao kod čoveka koji škripi zubima. Larkov reug pokaza jednu traku bez boje, koja stade da se širi i talasa na gornjem delu Rothenovog lica. Za to vreme Blor poče zadovoljno šaputati: navukao je poklopac preko objektiva, još jedna slika mu je uspela.

Odlazi, odlazi, reče Lark, ali samo u mislima, tom malom čoveku. Ali uzalud: ovaj ga, dabome, nije čuo.

"Ne vidim da će nastavljanje ovog sastanka služiti ikakvoj daljoj svrsi", saopšti vanjioanac konačno. Okrete se da nekud ode, ali stade, jer iza njega je bila samo livada, a u njoj, nešto dalje, zjapeći krater gde mu je nekada bila baza; jednostavno nije imao kuda da ode.

Naravno, Ro-ken se mogao popeti na jednog od svoja dva robota, pojahati ga i naprosto odleteti u daljine. Ali do povratka Kunovog vazduhoplova, ili do spuštanja zvezdoplova, te daljine bile su samo divljina Nagiba, ništa drugo. Nije imao nikakvo uporište izvan ove ledine pune nezgodnih pitanja.

Klicanje se začu iz skupine Urkinja i ljudskih bića na levoj strani. Ta gomila se začas razdvoji, a iz sredine iziđe Lester Kembel, sav ozaren. Nosio je puno naručje knjiga velikog formata, otvorenih. Lester pohita napred. "Mislim da smo našli!" saopšti on i kleknu pored jednog loptastog sastojka te nađene mašinerije na travi. Oko njega se sjatiše njegovi pomagači, od kojih jedan poče da petlja nešto oko tog sferoida, pokušavajući da ga otvori. Za to vreme, Lester objasni.

"Naravno da niko od nas pojma nema kako ova sprava radi, ali galaktička tehnologija je sada, posle milijardu godina, toliko usavršena da je upravljanje većinom mašina prilično lako. Pomislite samo na onaj polovni brod kojim su ljudi doleteli na Jijo. Brod preprodavan četiri puta, raznim korisnicima. Onda je neko uspeo da

utrapi taj krš, tako, iz četvrte ruke, ljudskoj rasi. E, pa, kad se time moglo pilotirati, i dogurati sve do Jijoa, mora biti da je sistem za upravljanje bio stvarno dobro zaštićen od idiota!"

Ova šala na svoj račun izazva smeh u oba polukruga posmatrača. Gomila se poče natiskivati bliže, da vidi. Sad više nije bilo nijednog zgodnog i dostojanstvenog puta ili prolaza kojim bi se Ro-ken i njegovi sluge povukli.

"U ovom slučaju", nastavi Kembel, "pretpostavljamo da je sprava bila podešena da proradi sama od sebe kad se većina hodočasnika nađe u neposrednoj blizini Svetog jajeta, i kad smo najprijemčiviji za jake utiske; možda kad završimo prizivanje. Dobro nagađanje bilo bi da se to htelo postići ili tempiranjem, ili nekakvim daljinskim upravljanjem, možda radio-signalom."

Pomoćnik je uspeo u svom naumu i komponenta, približno loptastog oblika, otvori se; gornja polovina se otklopila, sa jakim zvukom 'puk!' "A sad da vidimo da li se tu može naći nešto nalik na standardni galaktički prekidač za prebacivanje na ručno upravljanje, prikazan ovde na stranici hiljadu pet stotina dvanaestoj", reče Lester i, onako u klečećem položaju, sagnu se da pogleda sasvim iz blizine. Iz ruku nije ispuštao jednu otvorenu knjižurinu.

Ro-ken je zurio u stranice ispunjene oštro iscrtanim dijagramima kao da vidi kako iz čaršava u njegovom krevetu ispuzava nešto živo, ali smrtonosno. Lark primeti da Lingova gleda u njega. Ovog puta njen izraz lica kao da je govorio: šta si to skrivao od mene?

Na njenoj glavi nije bilo reuga. Lark, zato, pokuša da joj odgovori samo ironičnim osmehom, smatrajući da će i to biti dovoljno.

Mnogo sebi umišljaš, draga moja, pomisli Lark. To te je zaslepilo, pa zato i nisi postavljala prava pitanja. Držala si se pokroviteljski, a mogli smo biti prijatelji.

Poruka, doduše, malo previše složena da bi se prenela samo jednim izrazom njegovog lica. Možda je taj izraz, zapravo, govorio: Šta? Zar se ti usuđuješ da mene optužuješ zbog prikrivanja istine?

"Protestujem!" ubaci muško ljudsko nebesko biće, Ran, koji je svojom visinom nadmašivao sve prisutne osim ponekog Huniša i ponekog Trekija. Ran zakorači napred. "Nemate prava da dirate tuđu imovinu!"

Fhundau reče blago, mekim tonom: "Hrr... dakle, vi priznajete da ste vlasnici ove invazivne stvari koja je bez dopuštenja podmetnuta u naše najveće svetilište?"

Ran žmirnu. Očigledno mu se ni najmanje nije dopadalo to što se našao u takvom položaju da se mora nadgovarati sa divljacima. Zbunjen, visoki čovek se okrete Ro-kenu da mu ovaj kaže šta da radi. Oni se počеше tiho dogovarati, primičući glavu uz glavu, a Lester Kembel nastavi.

"Neko vreme nismo uspevali dokučiti svrhu ove naprave. Na sreću, ja sam već neko vreme proučavao galaktičku tehnologiju, pa su mi priručnici bili donekle poznati. Najzad sam pronašao i ovu spravu, pod naslovom: psiho emitori!"

"Ovo je prekidač, gospodine", izjavi pomoćnik. "Spreman sam da uključim kad kažeš."

Lester Kembel ustade i podiže obe ruke.

"Narode! Ovo je prvo i poslednje upozorenje. Pojma nemamo šta ćemo sad uključiti. Pretpostavljam da nije ništa kobno, jer da jeste, naši gosti bi već otperjali odavde. Pošto nemamo vremena za pažljive opite, savetujem vam da se odmaknete bar jedan korak. Oni među vama koji su oprezniji, mogli bi se odmaći i više, recimo na dva prečnika Svetog jajeta. Počinjem odbrojanje, od deset."

Uthen je želeo da ostane i da gleda ovo, pomisli Lark. A ja ga naterao da ode i sakrije one bibliotečke memorije koje smo pronašli.

Šta ako sam mu učinio veliku uslugu? - zapita se Lark.

Kembel duboko udahnu.

"Deset!"

"Devet!"

"Osam!"

Lark nikada ranije nije video da se G'keki, na točkovima, kreće brže od Urkinje u trku. Sad vide i jedan takav slučaj. Gomila se naglo proredila, mnogi su pokazali iznenađujuće jaku želju da se udalje. Drugi su, međutim, ostali, čvrsto vezani radoznalošću.

Hrabrost je ona odlika koja spaja svaki pravi savez, pomisli on, ne bez ponosa.

"Sedam!"

"Šest!"

Sada Ro-ken lično zakorači napred. "Potvrđujem vlasništvo naše nad ovom napravom, koja..."

"Pet!"

"Četiri!"

Ro-ken pojača glas, da bi ga čuli, pošto je iz raznih pravaca dopirao žamor i galama. "...koja se sastoji samo od instrumenata, bez ikakve loše namere, postavljena..."

"Tri!"

"Dva!"

Ubrzano, panično: "...samo da bi se proučavali obrasci koje emituje vaše visokopoštovano, sveto..."

"Jedan!"

"Sad!"

Pojedina ljudska bića nagoni su podigla ruke da zaštite uši, ili su čučnula, ili počela žmirkati kao da očekuju da nešto sevne. Urkinje su pritiskale ruke na kese. G'kekiji su uvlačili očne stabljike u telo. Gheueni i Treki su se spuštali celom težinom tela na tlo, 'grlili' zemlju. Reuzi na svima su se grčili, skupljali, bežali od jakih osećanja svojih domaćina. Nikome nije bilo poznato šta je 'psiho emitor' ali je svima bilo jasno da im predstoji otkrovenje o tome.

Lark se opirao nagonu. Oponašao je držanje Lingove. Njena reakcija na odbrojavanje bila je čudna mešavina besa i radoznalosti. Stisnula je jednu šaku drugom i okrenula se da ga pogleda u oči upravo u trenutku kad je Kembelov pomoćnik pogladio skriveni prekidač.

ASK

Pometnja opšta u našem središnjem jezgru, sipi kroz spojeve kojima sam/mo zalepljeni ja/mi, zabuna curi i po našim/mojim spoljašnjim površinama kao sok iz ranjenog stabla drveta.

Ovaj glas koji ritmično recituje, može li biti ono što znamo da nije?

Obrasci Svetog jajeta glačali su nas na tako mnogo načina. Ovo je sada pravi metež u svesti, ali ima elemente koji su nam poznati, liče na pesme Svetog...

Ipak - uz neko metalno treštanje. Kao da je pesma limena i pojednostavljena, nema one zvučnosti i bogatog treperenja kao kad se Sveto jaje oglašava.

Jedna sub-kadencna nas uvlači, grabi nas kao žurni kvintet makazastih štipaljki, naša pažnja je odvučena kao u neki mračni podzemni tunel.

I gle, stapamo se i izranjamo u jedan drugačiji život, sad sam ja ja, jedinstveno biće. U ljušturi tvrdoj kao oklop, štaviše.

Petougaona ogorčenja bujaju u meni. Ovaj 'ja' prepun sam besa.

Kako se usuđuju da mi kažu da sam slobodan!

Kakav je to neprirodan zakon, taj njihov 'Kodeks Zajednice'? Taj poredak koji 'oslobađa' moju rasu od one slatke discipline koju imaćasmo davno, kad smo naše otmene kraljice slušali?

Mi koji plavi jesmo - i mi crveni - svakako čeznemo da opet budemo u službi; ta želja bije duboko u našim čvorovima žuči! Da radimo i borimo se nesebično, svi sve u korist ambicija dinastičkih! Zar ne uzletesmo tako i među zvezde; zar ne postigosmo tako uspehe silne, i pre uzleta u svemir?

Načinom koji je svakom Gheueni prirodan?

Ko se to drznu da preseče te dane divne, ko da nam nametne tuđinske zamisli o 'slobodi'! Zar ne znaju oni da su naši oklopi odveć tvrdi za smrtonosnu drogu koju pod nazivom 'sloboda' podmeću?

Ljudi se drznuše te zamisli da nam nametnu, a slogu naših dobro uređenih rojeva da razbiju! Krivica njihova je. U ljušturu moju ugrađeno je naređenje da oni moraju biti kažnjeni.

I biće kažnjeni!

A onda ćemo neke druge račune da razrešimo...

Ja/mi se grčim/o, doživljavamo kako je to kad čučiš ili jurcaš na pet jakih nogu. Nogu koje stvarno služe. Ne samo da rade u korist neke jadne brane na kakvom potoku, ili u korist jedne razlivene apstrakcije kao što je 'Zajednica', nego služe interesima veličanstvenih sivih gospodarica, plemenitih, divnih i jakih.

Zbog čega ova živopisna osećanja natapaju naše zasenjeno jezgro?

Sigurno zbog mahinacije rothenske - zbog psiho naprave - deo je to njihovog plana da utiču na svaku od šest rasa. Da nas prevarom uvuku u međusobni rat, da bismo uradili njihov posao.

Drhtaji iznenađenja potresaju naše/moje prstenove. Čak i posle toliko godina prijateljstva, ja/mi nikada nisam/o shvatio/li koliko je neobična gheuenska tačka gledanja!

Ali nije neobičnija od sledeće koja se zaleće silovito u našu/moju svest zajedničku.

Osećaj: galop. Tutnje kopita.

Vreli dah suve stepe.

Plameni rascvetaj jedne psihe egocentrične koliko i najveći ljudski ego.

Sada sam Uriška! Samotnica gorda, uspravna kao i onog dana kad sam kao sasvim malo stvorenje, jedva nešto više od malene životinje, prvi put iskočila iz trave. Nervozna sam, ali samouverena.

Mogla bih se pridružiti nekom plemenu, nekom klanu, ako bi me sa ovih ravnica uzeli, usvojili.

Mogla bih slušati predvodnicu, jer život ima hijerarhije koje se otrpeti moraju.

Ali u sebi slušam gospodaricu samo jednu. Sebe!

Mogu li ljudi ikad znati kako njihov prostački smrad grebe i dere membrane moga nosa? Dobri su oni ratnici i kovači, to je istina. Doneli su, štaviše, dobru muziku na Jijo. To su zasluge.

Ipak je jasno da bi svet bio mnogo bolji bez njih.

Izborismo se mi Uri za visoko mesto, pre njihovog dolaska. Preko

širokih stepa, sve do plamenih vrhunaca gorskih, protegli smo vratove iznad svih drugih bića jijoanskih... sve dok ti dvonožni stvorovi ne dođoše da nas povuku nadole. Od tad smo samo jedna od šest rasa.

Što je još gore, njihove narodne priče podsećaju nas - podsećaju mene! - koliko smo izgubili. Koliko toga je zaboravljeno.

Svakog dana prinude me da se setim koliko bedan i kratak će moj život morati da bude, zato što smo tako ukleti, ovde na ovoj grudvi blata koja se zavrtela. Na ovo malo kopna, koje je sa svih strana opkoljeno groznim okeanima...

Uvređena pripovest ova odgalopira dalje nego što je ja/mi mogu/možemo pratiti. Izgubila se nit tog jednog ogorčenja, ali našla se nova nit, mnogo lakša za praćenje. Takođe nametnuta spolja, silom koja pulsira kroz ovu dolinu planinsku.

Ritam mnogo pristupačniji, kadenca teška, sporo se ka gnevu uzdiže, ali kad se razbesni, jedva da ikakvog zaustavljanja može biti, osim smrti.

Nije to ritam koji bi trebalo žurno prihvatiti. Ali on nas privlači...

Da razmislimo koliko puta su hitrije rase mučile nas Huniše, siromašne i strpljive.

Kako se oni vrzmaju i kako brzaju oko nas.

Koliko puta pričaju ubrzano samo da ih mi ne bismo mogli pratiti.

Koliko puta najteže zadatke daju nama.

Kako šalju na more samo nas, a znaju da svako potonuće broda uništi stotini porodica po jednog voljenog člana. A naše su porodice, huniške, i bez toga malene i premalene. Samo je bol gubitka veliki.

Ljudska bića i njihovi smrdljivi parobrodi. Sve veštine oko mašina oni čuvaju za sebe, tobož dopuštaju da 'nauči svako', ali, u stvari, ne. Jednoga dana ostaviće oni nas da istrunemo ovde, a sami će otići na brodovima koji su načinjeni od čiste bele svetlosti.

Zar treba to dopustiti? Ima li načina da se njima nekako vrati milo za drago?...

Opšta zabuna.

Ako su ove poruke razdora bile namenjene svakoj rasi ponaosob, da nas navedu na međusobnu agresiju - onda zašto ja/mi primam/o sve njih? Zar nisu Rotheni morali naciljati emitovanje tako da svaka poruka stiže samo u svest jedne, odgovarajuće, ciljne rase?

Možda im se pokvarila mašina. Oslabila.

Možda smo mi jači nego što su očekivali.

Otržem/o se od huniškog ritma i osećamo da su preostala još dva sloja ove gorke pevanije koja traje i traje. Jedan sloj očigledno je za ljudska bića namenjen. Ponos je tu glavna tema. Osećanja gordosti, uzvišenosti.

Mi smo nadmoćni. Drugi se specijalizuju za ovo ili ono, a mi umemo raditi sve! Mi smo izabrani narod, moćni nas Rotheni uzdigoše. I treba najveći da budemo, pa i ovde, kao izgnanici, na ovom nagnutom kontinentu punom divljaka.

Ako sve njih naučimo gde im je mesto, mogli bi nam biti sluge...

Ja/mi se prisećamo jedne fraze. 'Direktna empatijska transmisija.' Tehnika kojom se galaktička nauka služi već pola milijarde godina.

Znanje ove fraze odmah utiče na način na koji primam/o ovu emisiju višestrukog toka svesti. Izgleda nam kao zbir veštačkih, limenih glasova, čak kao parodija na svoju sopstvenu namenu. Doduše, Rotheni su nameravali da svaki od tih tokova na neki način pojačaju pomoću Svetog jajeta, i to u trenucima kad bismo mi bili najprijemčiviji. Pa ipak, teško je verovati da bi ovakvo klepetanje ubedilo narod, pridobilo 'vernike' sebi.

Zar su oni zaista verovali da ćemo mi nasesti na ovo?

Još jedna činjenica probija se do naše pažnje: ne postoji sloj za naše točkonje! Zašto? Zašto su G'keki izostavljeni? Da li zbog toga što su tuđini smatrali da G'keki ne bi bili ni od kakve koristi u jednom genocidnom ratu?

Ili zato što su G'keki već izumrli, među zvezdama?

Jedna rezonancija preostaje da je čujem/o. Kao lagani bubanj, kao udarci čekića po krutim okruglim cevima. Odzvanja jako, na način koji je meni/nama, ovoj kompozitnoj ličnosti, sablasno poznat.

Ali ipak, ponajviše od svih, tuđ.

(MAKRO-ENTITET. DEKLARACIJA SVEŠTENIČKA. NEPOSREDNO IZ PROROČIŠTA. ZAHTEV: MAKSIMUM NEPRIJATELJSTVA I GNEVA.

ODZIV = ZAKLETVA: RAZORITI IZVOR LIČNIH UVREDA. POČINIOCI /LJUDSKI ROD/ BIĆE UNIŠTENI DO POSLEDNJEG...)

Sparušeno uzmičemo od ovoga. Ova egomanija je najkategoričnija od svih dosadašnjih, gora od onoga što je bilo nacičano na Ure i ljude! A spremljena je za - Trekije!

Vidite li vi šta se dešava, prstenovi moji? Je li tako izgledalo kad su torusi despoti prisiljavali nas ostale da prihvatimo njihova čudljiva i gorda ponašanja? Prstenovi čije su tiranske psihe u davna vremena preovladavale našim sazajnim prstenovima? Obruči skloni da drže svu vlast, obruči koje su osnivači ove naseobine Trekija, u trenutku kad su rešavali da beže na Jijo, namerno izostavili iz sastava svoga tela?

Je li takav bio ukus ogorčenih razmišljanja tih nadmenih Jofura? (Da, i mi drhtimo pred tim imenom!)

A oni su moćna bića koja i sad putuju svemirom, i izgledaju kao mi. Oni su naši kupasti prstenasti rođaci čijim voštanim jezgrima vladaju monomanijačka i mahnita uverenja.

Ako je tako, zbog čega ova malopredašnja zanošenja od mržnje znače tako malo našim današnjim raznobojnim segmentima? Sad kad znamo šta su, zašto takvi stavovi zvuče tako banalno? Tako neprivlačno?

Demonstracija okončana. Energija tuđinske sprave istrošena. Sve te grubo sastavljene emisije posustaju, pa se ugase. Nije važno. Mi sada znamo kojoj svrsi je trebalo da posluži ovaj umršaj kablova i kugli. Trebalo je da baci otrov, ali da taj otrov prođe kroz Sveto jaje da bi bio pojačan i da bi postao uverljiviji.

Širom Livade okupljanja, gnev proključao zbog svetogrđa ovog, zbog ovog infantilnog pokušaja da se podjare naša najniža neprijateljstva. Strasti koje su bile zastarele još pre nego što se Sveto jaje pojavilo.

Zar vi tako loše mišljenje imate o nama, zvezdani gospodari? Zar

mislite da ste nas mogli ovako prevariti da sami obavimo vaš prljav posao?

Zapažamo: gomila se okuplja i približava, gundča i puši se od besa, prezrivo gleda robote koji se njišu iznad nas i šište. Ljudi, Uri i drugi sada se mešaju slobodnije, i svi kao da su obuzeti jednim vrtoglavim osećanjem olakšanja, kao da smo mi, šest naroda jijoanskih, upravo položili jedan strašan test. Položili ga i izišli jači i ujedinjeniji nego ikad.

Zar je to najgore što nam oni mogu uraditi, pitamo.

Ako je tako, dobro je, ali...

SARA

Urunthai ratnice vole da putuju sa malo tereta, a velikom brzinom. U ovom slučaju, nastojale su da magarce ne opterete više nego što je neophodno. Društvo Urunthai takođe veruje u Stazu iskupljenja - i zato ne voli knjige.

Bibliotekari nisu imali nikakvu priliku.

Pa ipak, trio naših sivo obučenih arhivista očajnički se protivio videći lomaču naloženu u pozno popodne. Dvoje ljudi i jedan šimpanza, njihov pomoćnik. Očajnički su trzali konopce kojima su ih Urkinje vezale, preklinjali su, zapomagali, pokušavali da se bace preko voskom zapečaćenih sanduka koje su uspeali da dopreme bezbedno... dovde.

Konopci su odoleli, i to je bibliotekarima spaslo život. Ratnice Urunthaija, pod ratnim bojama, sa zapetim arbalestima u rukama, ne bi ni trena oklevale da pobiju skupinicu 'mekanih' gajitelja teksta.

"Vi vatru volite?" zadirivala ih je jedna Urkinja na engleskom jeziku, sa vrlo jakim izobličenjima u govoru. "Vatra pročisti. Sagori sve što ne valja. Može tako i neso. Ljudsko neso, gori lepo."

Bibilotekari su, na kraju, u bezglasnim suzama gledali kako plamen liže po vosku, kako se drveni sanduci rasprskavaju, kako iznutra ispadaju čitavi slapovi knjiga koje lepršaju i trepere kao umiruće ptice. Papirne stranice planu kao kratkotrajni meteori i ispuste u dim svu mudrost koja je na njima bila mastilom napisana i tako preživela vekove.

Sari je bilo drago što Lark i Nelo nisu mogli gledati ovo.

Bilo je i mnogo kopija, pomisli ona. Pravljene su za vreme Velikog štampanja, a i kasnije. Možda ovo nije toliko katastrofalno kao što izgleda.

Ali koliko će dugo i ti duplikati moći da opstanu u ovoj vrsti epohe, gde mnoštvo raznih samoproglšenih sekta kreće u nekakve svoje krstaške ratove, svaka sekta uverena da se dočepala prave istine i da sad ima monopol na nju?

Čak i ako zvezdani bogovi ne razbiju Biblos i ako ne prinude eksplozere da to urade umesto njih, pomisli ona, fanatici kao Jop i

Urkaču postajace sve brojniji i sve odvažniji. Tkivo društva se raspliće.

Kao da sudbina hoće da potvrdi tačnost ove njene misli, pred zalazak sunca dođe do logora odred Jopovih drugara: desetak ljudi tvrdog izgleda, opremljenih lukovima i strelama, i mačevima. Žeđ su utolili na oazi, a nijednog trenutka nisu svi okrenuli leđa ratnicama Urkinjama; zadovoljno su gledali vatru na kojoj su dogorevale poslednje knjige.

Te dve skupine imaju zajedničku svrhu, pomisli Sara. Okončanje svih književnih 'taština'. Svrgavanje sadašnjih mudraca. Bukvalnije ispunjavanje onoga što piše u Spisima.

Kasnije, kad svi budemo čvrsto na Stazi, pomisli ona, opet ćemo jedni drugima praviti zasede i pokolje, da se vidi ko je glavna grabljivica. Ko je na vrhu, dok cela piramida polako tone ka Iskupljenju, ka životinjskom stanju, reče ona sebi.

Ostatak lomače knjiga se urušio u sebe, poleteli su snopovi varnica, svijenih ostataka papira i pepela koje dohvati vazдушna struje, zavrte i ponese. Neznamac, koji je stajao pored Sare, uhvati jedan takav otpadak hartije i zagleda se u njega kao da pokušava pročitati šta je tu nekad pisalo. Možda uviđajući da su ti leteći komadići pepela i hartije na neki dirljiv način slični njemu: rečitost je velika bila, bila pa prošla, od magije govora ništa ne ostade.

Nisu samo bibliotekari posmatrali lomaču očajno, sa trakama čađi i suza na licu. Jedan mladi par huniških hodočasnika, spareni mužjak i ženka, držali su se čvrsto u zagrljaju i mumlali pogrebnu žalopojku, kao da srčana bodlja voljenog bića leži u prljavom pepelu i žaru. Nekoliko Gheuena je zurilo sa držanjem kao da su veoma razočarani, kao i - ovo treba da zapamtimo, pomisli Sara - i nekoliko Urkinja trgovkinja.

Smrad dima podsećao ju je na mrak. Na onu vrstu mraka koja ne prestaje u zoru.

"Slušaj ovamo, svi! Malo pažje, molim! Ovo je plan."

Rekao je to Jop, prekidajući sumornu tišinu u logoru. Četvoro su prišli zarobljenicima: Jop, Urkaču, Ulgor i jedan sumoran, ućutan čovek čiji su grubo lice i kremen-tvrdoća činili da izgleda maltene kao neka sasvim druga živa vrsta, kao da uopšte nije srodnik blagih,

knjiških ljudi iz biblioteke. Čak i ratnice društva Urunthai ophodile su se prema tom čoveku sa, doduše mrzovoljnim, poštovanjem. Našarane ratnice hitrim korakom su mu se sklanjale s puta. Sari se učini nekako poznat.

"Krećemo odavde podeljeni u dve skupine", nastavi Jop. "Veća skupina produžice ka Močvari slanog kopita. Ako ijedan odred milicije sazna za ovaj napad i ako im bude volja da nas jure, prvo će nas tamo potražiti, pa, prema tome, neki od vas mogu biti 'spaseni' kroz jedno nedelju-dve. To će nama biti prihvatljivo.

Manja skupina kretaće se brže. Ljudska bića jahaće na magarcima, koji će se ispod njih menjati približno po jednom na svakih pola midure. Nemoj neko da napravi probleme ili slučajno da pomisli da se u mraku odšunja nekud. Uruntajke odlično prate tragove, nećete daleko stići. Pitanja?"

Pošto niko nije progovorio, Jop žestokim pokretom uperi prst u Neznanca. "Ti. Onamo." Pokretom ruke pokaza mu da pređe na mesto gde su najveći, najjači magarci stajali, vezani u kolonu po jedan, nedaleko od oaze.

Neznanc je oklevao. Pogledao je Saru.

"U redu je. Može i ona. Da nam se ne razboli talac, a?" Jop se okrete Sari. "Pretpostavljam da ćeš ti biti voljna da ga neguješ još neko vreme."

"Ako mogu poneti i moje vreće. I ako mogu da povedem i moju Priti, naravno."

Četvoro vođa počеше nešto da mrmljaju između sebe. Urkaču je šištala, bunila se, ali je Ulgor stala na stranu ljudskih bića, iako je to značilo da će se morati odreći jednog dela plena opljačkanog od karavanskih trgovaca. Ubrzo svu robu sa dva magarca baciše na zemlju, da bi se napravilo mesta.

Nova rasprava je izbila kad je Neznanc pojahao životinju koju su mu dodelili. Nogama je maltene dodirivao zemlju i sa jedne i sa druge strane. U rukama je zadržao dulcimer i nije ga hteo predati. Urkaču je prezrivo frktala, ali se na kraju pomirila i sa tim.

I Sara se našla navrh jednog robusnog magarca. Odatle je gledala kako onaj čovek tvrda lica pravi pokrete ka eksplozeru Kurtu koji je, sa svojim nećakom, sedeo i smireno posmatrao razvoj

dogadaja.

"A ti, vojvodo od eksplozija", reče Jop Kurtu uz naklon pun poštovanja, "bojim se da postoje neka pitanja koja moji prijatelji žele postaviti, ali ovo nije mesto ne kome bismo te hteli ubeđivati da odgovoriš."

Kao da nije čuo ovu nagoveštenu pretnju, sedobradi čovek iz grada Tareka ponese svoju veliku torbu do kolone magaraca. U korak za njim išao je Jomah. Dve urske ratnice se pokrenuše kao da bi htele uzeti torbu, ali Kurt progovori tiho, hrapavim glasom.

"Sadržina je... osetljiva."

Uzmakoše. Niko mu se ne umeša u posao: Kurt sam odabra životinju koju će jahati, sav teret sa nje pobaca na zemlju, a priveza svoj teški ranac.

Preostali deo 'brze skupine' bio je sačinjen od podjednakog broja ljudskih radikala i urskih Urunthai ratnica. Muškarci su, na magarcima, izgledali maltene isto onoliko trapavo kao Neznanac, štaviše, videlo se da se osećaju još nelagodnije nego on. Mnogima je ovo sigurno bilo prvo jahanje.

"Ti ne dolaziš?" upita Sara Jopa.

"Predugo sam bio odsutan sa moje farme", odgovori on. "Osim toga, imam neki nedovršen posao u Dolou. Oko izvesne brane treba da se potrudimo, što pre to bolje."

Sara trže glavu, ali ne zbog ove Jopove izjave o rušilačkim namerama nego zato što je primetila, pored Jopovog ramena, nešto: niz mehurića koji se uzdižu do površine bare.

Blejd, pomisli ona. Još je ispod vode. I sluša sve ovo!

"Ništa ne brini, curo", reče Jop umirujućim tonom, pogrešno tumačeći kratkotrajni izraz ošamućenosti na njenom licu. "Paziću da tvoj tata pobegne pre nego što ta prokleta stvar bude razneta u komade."

Pre nego što je Sara mogla odgovoriti, Urkaču reče: "Već je (odavno) vreme da se prestane sa odugovlačenjem i stupi u dejstvo! Krenimo!"

Zamahom jednog od svoja dva repa ona ošinu po sapima magarca na čelu kolone, i on krenu napred. Pođe cela kolona, klimajući se i gurajući.

Najednom Sara skliznu sa sedla i stade na zemlju čvrsto, raskoračeno; njen magarac zbunjeno stade, i uskoro, uz dosta tiskanja i nesnalaženja koje se širilo i prema početku i prema kraju kolone, stadoše svi. Zbog te gužve, jedan od onih robusnih ljudi smandrljao se na tlo, na šta su neke Urunthajke zafrktale podsmešljivo.

"Ne!" reče Sara natmureno, tvrdo rešena. "Prvo hoću da znam kuda idemo."

Jop joj tiho reče: "Gospođice Sara, molim te. To ne znam čak ni ja..."

Zaćuta i pogleda nervozno pored nje. Prilazio je lovac kamenitog pogleda.

"U čemu je problem?" Glas dubok, ali čudnovato kultivisan, za tako grub izgled. Sara se zagleda u njegove postojane sive oči.

"Ne jašem dok mi ne kažete kuda idemo."

Lovac uzvi jednu obrvu. "Mogli bismo te vezati, pa da te magarac nosi."

Sara se nasmeja. "Ovo su mali magarci, jedva nose i voljnog jahača. Teško bi nosili jahača koji se bacaka i nastoji da im naruši ravnotežu. A ako me vežete kao vreću, mogla bi mi se polomiti rebra od truckanja."

"Pa možda smo mi spremni da to rizikujemo", poče on, ali zaćuta i namršti se, jer sad su i Neznanc, Kurt i Priti sjahali i sve troje prekrstili ruke na prsima.

Ratnik uzdahnu. "Zašto bi tebi bilo važno to da unapred znaš kuda idemo?"

Što je više govorio, sve je poznatije njegov govor zvučao. Sara zaključila da ga svakako poznaje od ranije, od nekud.

"Mom štićeniku potrebna je medicinska pomoć. Do danas smo uspevali da sprečimo infekciju, zahvaljujući naročitim melemima koje proizvodi naš apotekar, Treki, koji se zove Pzora. Pošto niste predvideli da u 'brzoj skupini' budu i dvokolice koje bi mogle njega nositi, moramo zatražiti od Pzore da pripremi veću količinu, koju bismo mogli poneti sa sobom."

Čovek klimnu glavom. "To se može srediti." Mahnu Neznancu da ode kod Pzore.

Svemirski putnik sa glave odlepi reuga koga je, u poslednje vreme, nosio umesto zavoja. Zato sad odjednom postade vidljiva zjapeća rana na njegovoj glavi. Videći kolika je to rupa, nekoliko pustinjaških ljudi zašišta i poče rukama praviti sujeverne pokrete za teranje 'zle sreće' od sebe. Neznaničev i Pzorin reug spetljaše se u jednu pomešanu loptu; to njihovo spajanje imalo je za svrhu razmenu enzima. Neznaničev se obrati Trekiju hitrim lepršanjem šaka - Sari se učini da je čula da je nešto malo, vrlo tiho, i zapevao - a onda se sagnuo i podmetnuo glavu pred Trekija da bi rana bila opet očišćena i obrađena.

Ona opet progovori.

"Osim toga, melemi koje Pzora pripremi mogu da se održe u upotrebljivom stanju samo nekoliko dana, zato bi dobro bilo da nas povedete na neko mesto gde postoji drugi majstor farmacije; inače biste mogli imati beskorisnog taoca. Zvezdani bogovi neće mnogo platiti za mrtvacu, bez obzira na to da li im je prijatelj ili neprijatelj."

Odmetnik ju je nekoliko dugih trenutaka gledao netremičnim, procenjivačkim pogledom, onda se okrenuo i otišao da se posavetuje sa dve Urkinje, Urkaču i Ulgor. Ubrzo se vrati, sa tankim osmehom.

"Ovo će nam značiti putanju nešto malo dužu, ali postoji jedan grad tako opremljen, nedaleko od našeg odredišta. Bila si u pravu što si ukazala na ovaj problem. Idući put, međutim, gledaj da naprosto kažeš šta imaš, nemoj odmah nastupati tako ratoborno."

Sara se zagleda sa nevericom u njega, onda prasnu u kratak, zapanjen smeh. On joj se pridruži bučnim smehom, i to kao da umanja opštu napetost. Ali zvuk tog njegovog smeha vrati Saru u njene prve studentske dane provedene ispod 'kamene pesnice' na ulazu u Biblos.

"Dedinger", šapnu ona gotovo nečujno, bez ikakvog angažovanja glasnih žica.

Osmeh ostade tanak, prezrivo gorak.

"Pitao sam se da li ćeš me prepoznati. Radili smo na različitim katedrama, ali ja sam tvoj rad pratio, i nastavio da pratim i pošto sam izgnan iz raja."

"Iz raja koji si nameravao uništiti, koliko se ja sećam."

On slegnu ramenima. "Trebalo je da stupim u dejstvo, a ne da prvo tražim konsenzus za to. Ali kolegijalne navike bilo je teško raskinuti. A dok sam ja konačno postao spreman za akciju, već je oko mene bilo isuviše ljudi koji su tačno znali moja uverenja. Motrilo se na mene, danonoćno, sve do trenutka proterivanja."

"Auh, al' je to bilo strašno." Ona pokretom pokaza ka mestu gde su knjige izgorele. "Je li ovo tvoj način da obnoviš pokušaj?"

"Itekako jeste. Posle nekoliko godina provedenih u divljini - gde sam poučavao jedno malo stado ljudi - ljudi koji su najdalje otišli Stazom - ja sam naučio dovoljno..."

Urkačuin prodorni zvižduk nestrpljenja nije bio ni na jednom poznatom jeziku, ali je svima bio savršeno jasan. Značenje 'Odmah da ste pošli! Neću više trpeti gubljenje vremena!' u njemu prevedoše svi bez greške. Dedinger opet uzvi samo jednu obrvu.

"Hoćemo li krenuti, dakle?"

Sara razmisli da li da pokuša izvući iz Dedingera tačan naziv grada ka kome idu. Da li bi on glasno izgovorio to odredište? Ne bi, proceni ona; lud je, ali nije glup. Njeno navaljivanje moglo bi navesti ove napadače da posumnjaju, čak i da se dosete da se Blejd sakrio ispod vode.

Ona sleganjem ramena pokaza da pristaje i polako opet uzjaha strpljivog magarca. Neznamac je to gledao suženim očima; zatim je i on uzjahao. Za njim isto učiniše Kurt i Priti.

Preostali preživeli članovi zlosrećnog karavana kao da su osećali žaljenje, a u isti mah kao da im je i laknulo, što su napadačkoj družini Urunthai manje važni. Brza skupina izjaha iz oaze, zaputi se ka jugu; za njom ostadoše gorki mirisi pepela lomače, kao i miris prašine i prodorni miris životinja.

Sara se osvrte ka vodi oaze.

Jesi li čuo ti to, Blejde? - pomisli ona. Ili spavaš? Ili si čuo samo mutne zvuke, neodređenu buku?

U svakom slučaju, šta može usamljeni plavi Gheuen učiniti, usred jedne sušne ravnice? Njemu bi najbolje bilo da ostane u vodi oaze sve dok ne stigne pomoć.

Iza Sare započe mrmor i klopot: polazilo je mnoštvo životinja i osoba, cela preostala gomila. Sporijim korakom, ali tačno istom

putanjom.

To se uklapa, pomisli Sara. Ta gomila će sasvim ugaziti tragove manje kolone. Ali na nekoj tački Urkaču će narediti da naša brza kolona skrene u sasvim drugom pravcu, na takav način da to gonioci ne primete već da produže tragom ove veće.

Uskoro su isprednjačili daleko i ostali sami na visokoj stepi. Urunthai je kaskala naporedo sa malom kolonom magaraca, spretna, puna prezira prema trapavim ljudima koji su se jedva snalazili i maltene vukli nožne prste po tlu. Ljudima je ovo jahanje bilo neudobno. Zato neki promeniše način kretanja: sjašu, lakim trkom idu naporedo sa kolonom nekoliko strelometa, pa opet, bez zaustavljanja, uskoče u sedlo. To je ućutkalo podsmeš Urkinja, a bilo je dobro i kao način da se izbegnu plikovi i nagnječenja od sedla.

Sara je, međutim, znala da nema fizičku izdržljivost za to.

Ako se izvučem živa iz ovoga, nabiću kondiciju kao nikad, pomisli ona, ne prvi put.

Čovek sa očima nalik na škrljac povede nekoliko dura trčeći naporedo sa Sarom koja je ostala u sedlu. Dobacivao joj je ironični, rećiti osmeš. Bio je sad tako žilav i jak; Sara se čudila kako je uopšte uspela da ga prepozna. Poslednji put kad je videla naučenjaka Dedingera, bio je to bledunjavi intelektualac, blago trbušast kao da je već sredovećan. Bio je stručnjak za najstarije spise i autor jednog teksta koji je Sara nosila u svom nevelikom prtljagu. Čovek koji je nekad dobijao počasti, visoki status i poverenje, sve dok njegov ortodokсни fanatizam nije postao odveć isključiv čak i za veoma popustljivi Visoki savet.

U onim danima mudraci su propovedali jednu složenu veru, u kojoj se držalo do podele odanosti: da svako treba da bude veran Jijou, ali, u isti mah, i nezakonitom projektu njihovih predaka. Između te dve odanosti postojala je napregnuta ravnoteža. Neki su je razrešavali na taj način što su se opredeljivali da budu sasvim verni samo jednom, ili samo drugom.

Sarin brat Lark poklonio je svoju punu vernost planeti. Našao je mudrost i pravdu u milijardu godina starim galaktičkim ekološkim propisima. Po njegovom mišljenju, nikakve kitnjaste pričice o 'Stazi iskupljenja' ne mogu opravdati kršenje tih pravila.

Dedinger se opredelio za suprotnu krajnost. Njemu nije bilo mnogo stalo do ekologije niti do očuvanja živih vrsta; jedino je mislio na rasno izbavljenje, ono koje je u Spisima obećano. U traganje za čistom nevinošću, koje bi trebalo da vodi ka boljim danima. Možda je Dedinger sada video, u ovoj krizi, priliku da ponovo zadobije izgubljene počasti.

Nastaviše putovanje pod mesečinom. Sara je gledala kako suspendovani, nesuđeni mudrac povremeno trči pored nje, žilavom elegancijom - budan, usredsređen, moćan - živo svedočanstvo o prednostima onog jednostavnijeg načina života za koji se u svojim propovedima i zalagao.

Varljiva je ta jednostavnost, pomisli Sara; svet ima na raspolaganju nebrojeno načina da ne bude, ili da ne bude baš sasvim, ono što izgleda.

Posle nekog vremena Urunthai ratnice usporile su svoj kas, a onda stale, da se odmore i da jedu. Ona koje su imale u svojim kesama muževe, ili larve, morale su se napiti tople krvi simla približno po jednom na svaku miduru. Ljudska bića koja su na njihovoj strani učestvovala u napadu na karavan bunila su se zbog ovakvog načina putovanja, sa naizmeničnom velikom žurbom i potpunim zaustavljanjima; želeli su ujednačeniji, ali i smireniji tempo.

Ubrzo posle druge velike pauze Urkaču je naredila da kolona skrene na jedan kameniti prag koji se pružao otprilike ka jugoistoku kao kičma nekog fosilizovanog divovskog čudovišta iz davnina. Sad je teren bio grublji, a napredovanje, zbog toga, sporije. Sara je to iskoristila da sjaše, da malo odmori i magarica i svoju zadnjicu. Razgibanje bi moglo odagnati i hladnoću i krutost koja se uvukla u njene zglobove. Ipak, držala se desnom rukom za sedlo, za slučaj da se u mraku spotakne o neki kamen.

Kad se na nebu uzdigao i drugi mesec Jijoa, srebrnasti Torgen, kretanje postade nešto lakše. Planine, Torgenom otpozadi obasjane, nadosile su se nad njih, i činilo se da su veće nego ikad. Na severu su glečeri ispijali svetlost tog prirodnog satelita, koja je do njih stizala pod oštrim uglom, i vraćali je kao čudnovatu plavičastu prozračnost.

Neko vreme Neznanac je pevao. Melodija, slatka i meka, navodila je Saru na razmišljanja o usamljenosti.

Pusto sam ostrvo ja
u marju be-es-kra-ja;
sve moje kopno si ti,
jedina ljubavi.

Meteor proleće sad,
usamljen njegov je pad;
ti navom svojom ćeš po-o-ći,
da spaseš ga iz noći.

Na engleskom je pevao, ali nekim narečjem koje Sara nikad do tada nije čula, sa nekoliko čudnih reči. Nije se moglo znati da li taj čovek sa zvezda uopšte razume, i koliko razume, to što peva. Ali bilo je jasno da pesma budi jaka, duboka osećanja u njemu.

Jesam li kristalni led
što tebi ga-a-si žed?
Anđele utvarni mo-o-oj,
razlegni zvezdani poj.

Pevanje je prestalo zato što je Urkaču dokaskala nazad, veoma šireći nozdrvu, i požalila se na 'nepodnošljivo zemaljsko cviljenje'. Sara je zaključila da je to čisto lično mišljenje jedne osobe, jer nijedna druga Urkinja nije se bunila. Muzika se nalazila na kratkom spisku stvari o kojima su se te dve rase, ljudska i urska, u većini slučajeva slagale. Neki Uri su čak govorili da bi, zbog donošenja violusa na Jijo, mogli oprostiti ljudima što tako mnogo smrde.

Činilo se da je 'tетка' Urkaču izuzetno razdražljiva osoba.

Čovek iz svemira je začuao, pa je brza skupina nastavila noćni marš u neraspoloženom ćutanju; glavni zvuk bilo je klopotanje magarećih i urskih kopita po golom kamenu.

Sledeća krviš-pauza bila je pokraj nekih ogromnih kamenih ploča koje su mogle biti prirodna formacija, ali su u mutnom svetlu noći više ličile na ruševinu neke drevne tvrđave oborene u nevoljama i nesrećama pre mnogo milenijuma. Pošto je duvao vetar, kolona se

zaustavila sa one zaklonjene strane, u zavetrini. Tu, na 'zavetrinskoj' strani te možda-tvrđave, jedan od pustinjaških ljudi izbrazdana lica dade Sari poveliki komad grubog hleba u kome je bilo trunčica kamena ili peska, kao i veliku, debelu krišku sira od buš-krave. Sir je bio bajat, ali dovoljno ukusan za osobu ludo gladnu. Međutim, porcija vode koju su joj dodelili bila je razočaravajuća. Uri nisu videli razloga da nose mnogo vode.

Oko ponoći, skupina je morala pregaziti širok, plitak potok koji je tekao kroz pustinjašku jarugu one vrste koja se zove 'vadi'. Uvek spremna, Ulgor izvadi i navuče nepromočive 'čizme' i pređe na drugu stranu suvih nogu. Sve ostale Urkinje, međutim, morale su pregaziti jednako kao ljudi i životinje. Posle su jedna drugoj brisale i sušile noge pomoću krpa, i nastavile put maltene trkom, da bi vazduh što pre osušio vlaknasto krzno na zglavcima njihovih nogu.

Kad je kolona opet usporila, Sara siđe sa magarca i nastavi hodom. Uskoro joj se sa desne strane obrati jedan tihi glas.

"Htedoh ti reći - čitao sam tvoj rad o lingvističkoj devoluciji od indoevropskih jezika."

Bio je to bivši student, danas lovac, Dedinger. Hodao je čvrstim koracima sa druge strane njenog magarca, uz bok životinje. Sara ga je gledala jedan dugi trenutak, a onda mu je odgovorila.

"Iznenadena sam. Pošto je to bilo pedeset stranica, ja sam imala para samo za pet fotokopija, a od tih pet, zadržala sam jednu."

Dedinger se osmehnu. "Imam ja i danas u Biblosu prijatelje koji mi, ponekad, pošalju neki zanimljiv tekst. Što se tiče tvoje teze, uživao sam u zamislama o gramatičkim ojačanjima u trgovačkim klanovima na stadijumu predpismenosti; ipak, ne mogu sebe naterati da prihvatim celinu tvoje teorije."

Saru to nije iznenadilo ni najmanje. Njena teorija bila je upravo suprotna svemu u šta je taj čovek verovao.

"Tako nauka dejstvuje", reče ona. "Postoji ciklus davanja i primanja. Ne postoji dogmatska istina. Ne postoji nijedna kruta, zauvek prihvaćena reč."

"Za razliku od moje ropske odanosti nekim, malobrojnim, prastarim spisima, u čijem pisanju nije učestvovala nijedna ljudska ruka?" Čovek čvrst kao kremen kamen sada se nasmeja. "Mislim da

se stvar svodi na to u kom pravcu vi, drugari, mislite da ste krenuli. Čak i među konzervativnim Galakticima, reč nauka odnosi se na polagano poboljšavanje postojećih modela sveta. Usmerena je ka budućnosti. Vaša deca će znati više nego vi; prema tome, istina koju znate sada ne može, nikako, biti smatrana za savršenu.

I to je fino, kad je vaša sudbina negde gore, Sara. Ali ako je jedna rasa krenula uzanim, svetim putem nizbrdo, ka Spasenju, onda su poželjnije stvari - tradicija i tvrda vera. Ako ste pošli dole, svaka rasprava, svaka nesigurnost, samo će zbunjivati vaše stado."

"Ne primećujem da je tvoje stado zbunjeno", reče ona.

Osmehnuo se. "Ja sam, do neke mere, bio uspešan u pridobijanju ovih tvrdih ljudi za doslednu pravovernost. Veliki deo svake godine oni provedu na Ravnici oštrog peska, gde pomoću zamki love klinaste lenjivce koji vrebaju iz pećina ispod dina. Većinom su sasvim nepismeni, a njihovi alati su malobrojni, ručno izrađeni. Dakle, i pre mene oni su već bili znatno odmakli niz Stazu. Možda će ubeđivanje nekih drugih skupina ljudi ići kudikamo teže."

"Recimo, esnaf eksplozera?"

Bivši čovek od nauke klimnu glavom. "Zagonetan je to klan", reče on. "Njihovo oklevanje da izvrše svoju dužnost, u vreme krize, uznemirujuće je."

Sara diže pogled ka Kurtu i Jomahu. Stariji eksplozer je, sedeći na magarcu, hrkao, a za to vreme je njegov nećak vodio jednostran 'razgovor' sa Neznancem, koji se osmehivao i klimao glavom dok je Jomah pričao i pričao. Taj čovek sa zvezda bio je idealna 'publika' povučenom dečaku koji je tek učio kako da se izražava.

"Možda su izračunali da će moći sve te objekte da dignu u vazduh samo jednom", reče Sara. "A posle toga će biti nezaposleni, kao i svi ostali, i moraće se snalaziti u bedi."

"HmMMM", reče Dedinger. "Ako je to, onda je vreme da ih neko podseti, sa punim poštovanjem, na njihove obaveze."

Ona se priseti kako je Jop rekao da će Kurt biti negde odveden na 'ubeđivanje'. U vremenima nasilja, ta reč je nosila jezive implikacije.

A mi, možda, tonemo u takva vremena, reče Sara sebi.

Kremen-čovek odmahnu glavom.

"Ostavimo sve to po strani. Ja bih, zapravo, želeo da porazgovaram o tvom radu. Nemaš ništa protiv?"

Sara slegnu ramenima, a Dedinger nastavi prijateljskim tonom, kao da sede u holu fakulteta u Biblosu.

"Priznaješ da je proto-indoevropski jezik, kao i mnogi drugi maternji jezici ljudskog roda, bio rigorozniji i racionalniji od kasnije razvijenih dijalekata. Tačno?"

"Tako proističe iz literature koja je na Jijo doneta brodom 'Kivot'. Mi nikakve druge podatke nemamo, osim onih koji smo na taj način dobili 'u nasledstvo'."

"Pa ipak, ti ne vidiš da je taj trend očigledan znak opadanja i pada sa jednog ranijeg savršenstva? Sa prvobitne gramatike koju nam je ostavila pokroviteljska rasa?"

Sara uzdahnu. Moglo bi u Vaseljeni biti i čudnovatijih poslova nego što je ćaskanje o akademskim temama sa nekim ko te je kidnapovao, pod pustinjskim nebesima; ali nijedan čudnovatiji nije joj u tom trenutku padao na um.

"Struktura tih ranih jezika mogla se uzdići iz pritiska prirodnog odabiranja koje je trajalo mnogo pokolenja. Primitivnim narodima kruta gramatika je potrebna, zato što nemaju na raspolaganju ni pisanje, ni druga sredstva za ispravljanje grešaka i lingvističkog nekontrolisanog 'klizanja' značenja."

"Ah, da. Tvoja analogija je igra 'pokvarenih telefona' u kojoj jezik sa najvišim stepenom Šamanovog kodiranja..."

"Šenonovog kodiranja. Klod Šenon je pokazao da svaka poruka može nositi u sebi i sredstva za ispravljanje grešaka koje se mogu pojaviti u toku prenosa. U govornom jeziku, to sredstvo je redundancija, koja se često pojavljuje kao neodvojivi, ugrađeni deo gramatike - za to služe padeži, deklinacije, modifikatori i tome slično. Sve to je, zapravo, najosnovnija teorija informacija."

"Hmmm. Možda je za tebe najosnovnija. Priznajem da tvoju matematiku nisam uspeo pratiti." Dedinger se nasmeha tiho, suvo, malo. "Ali hajde da pretpostavimo da si ti tu u pravu. Zar takva pametna, samokorigujuća struktura nije dokaz da su najraniji ljudski jezici bili mudro sazdana?"

"Naravno da nije. Isti taj argument potezan je i protiv biološke

evolucije - a kasnije protiv zamisli da se inteligencija može sama od sebe, 'vukući sebe za perčin', uzdići iz Prirode. Nekim ljudima teško je da prihvate istinu da se putem darvinovskog odabiranja može pojaviti visok stepen složenosti. Ali može."

"Znači, verovanje je tvoje da..."

"Da se ista stvar desila pretpismenim jezicima planete Zemlje. Kulture sa jačim gramatikama održavale su se na okupu preko većih raspona vremena i prostora, zato što su to i mogle. Po tvrđenjima nekih lingvista iz starih vremena, indoevropski jezik je možda pokrivao celu Evropu, kao i Bliski i Srednji Istok. Kruto savršenstvo tog jezika održalo je trgovačke i kulturne veze na rastojanjima daleko većim nego što je ijedan pojedinac mogao u svom veku proputovati. Vesti, ogovaranja, dobre priče mogli su putovati, možda i sporo, prepričavanjem od čoveka do čoveka, preko celog jednog kontinenta, i preko drugog, i stići na drugi kraj tog prostora, možda stotinu godina kasnije, bez ikakvih izmena ili samo sa minimalnim."

"Kao u nepokvarenim telefonima."

"U suštini, tako."

"Ako je istina sve to što kažeš, kako možeš poricati da su te rane gramatike bile nadmoćne u odnosu na dronjave gramatike onih kasnijih dijalekata u kojima je vladalo pravo rasulo?"

"Šta ti tačno znači 'nadmoćne'? Možeš ti govoriti o proto-indoevropskom, ili proto-bantu, ili proto-semitskom, ali svaki od tih jezika služio je potrebama jedne konzervativne, uglavnom nepromenljive kulture nomada i stočara, stotinama hiljada godina. Međutim, te potrebe su se izmenile kad su naši preci stekli poljoprivredu, metale i pismo. Progres je izmenio i samu svrhu jezika."

Izraz iskrene zbunjenosti na trenutak omekša crte usečene u Dedingerovo lice.

"A čemu bi, molim te, mogao jezik služiti, ako ne održanju koherencije i komunikacije u jednoj kulturi?"

To isto pitanje postavila je i katedra kojoj je Dedinger nekada pripadao, katedra koja je posle prvog slušanja odbacila Sarinu teoriju i time osramotila Saru pred mudracima Bonerom, Teinom i Purofskim. Zar nije veličanstvena civilizacija pet galaksija još od

dana legendarnih Praotaca usavršavala svojih dvadesetak standardnih kodova, a sve sa samo jednim naumom - da se osigura jasna razmena značenja između nebrojenih hiljada učlanjenih rasa?

"Postoji nešto drugo, što je takođe poželjno", reče Sara. "Jezik može dovesti do nastanka jedne druge stvari, koja je dugoročno gledano, jednako važna kao kohezija."

"A to je?"

"Kreativnost. Koja, ako sam ja u pravu, zahteva drugačiju vrstu gramatike. Sasvim drugi način gledanja na greške."

"A to je gramatika u kojoj su greške dobrodošle i rado se prihvataju", reče Dedinger i klimnu glavom. "Taj deo tvog rada bio mi je težak za razumevanje. Kažeš da je engleski jezik bolji upravo zato što nema redundantne kodove, što dopušta da mu se u svakom pasusu potkradu greške i dvosmislice. U svakoj rečenici, i svakoj frazi, štaviše. A kako to kaos vodi ka stvaralaštvu?"

"Tako što razbija predubeđenja. Tako što dopušta osobi da izgovori nelogične, nerazumne i očigledno netačne tvrdnje, a da one ipak budu sklopljene u gramatički ispravne rečenice. Primer: onaj dobro poznati paradoks koji glasi: 'Ova rečenica je laž.' Ti to ne možeš kazati gramatički ispravno ni na jednom službenom galaktičnom jeziku. Stavljajući neskrivene protivurečnosti u gramatički ravnopravan status sa najstarijim i najprihvaćenijim istinama, ti bacaš osobu u izazovne i zbunjujuće okolnosti. Naše misli izgube 'korak', počnu da se spotiču."

"A to je dobro?"

"Tako dolazi do kreativnosti, naročito kod ljudskih bića. Da bi se došlo do jedne dobre zamisli, potrebno je da ljudi nabace deset hiljada loših, i da ih prosejavaju, oprobavaju, i jednu po jednu lošu odbacuju. Onaj um koji se plaši da se poigra sa smešno nepametnim predlozima nikada neće naići na brilijantnu originalnost, na neki koncept koji u tom trenutku izgleda apsurdan, ali ga kasnije pokolenja prihvate i čak zaključče da je od početka morao biti 'sam po sebi očigledan'.

Jedan od rezultata ove promene", nastavi Sara, "bilo je pojavljivanje mnogobrojnih novih reči. Nastalo je ogromno bogatstvo novih reči, neuporedivo veće nego u starim jezicima. Novim rečima

obeležavane su nove stvari, nove zamisli, novi načini upoređivanja i logičnog razmišljanja."

Dedinger progundā: "I nove katastrofe, novi nesporazumi."

Sara klimnu glavom, priznajući da je to tako.

"Opasan je to proces", reče Sara. "Krvava prošlost Zemlje pokazuje kako se mašta i vera pretvaraju u prokletstva ukoliko ih ne prati i moć kritičkog rasuđivanja. Pisanje, logika i opiti pomogli su da se nadoknadi odsustvo nekih korektivnih mehanizama koji su ranije bili ugrađeni u gramatiku. Zreo čovek mora, nadasve, uvek imati na umu onu najneprijatniju mogućnost, a to je da njegovo sopstveno omiljeno učenje može biti pogrešno."

Zagleda se u Dedingera, pitajući se da li će ovaj shvatiti da je to bila žaoka uperena na njega.

Izgnani student uputi Sari ironičan osmeh.

"A da li je gospođici Sari palo na um da ta poslednja izjava može da se odnosi i na nju i njene voljene hipoteze?"

Sad je bio red na Saru da se malo trgne, a onda nasmeje. "To ti je ljudska priroda", reče ona. "Svako od nas misli da je najpametniji, a da su ostali uglavnom glupi, naročito oni koji se s njim ne slažu. Kreativni ljudi u ogledalu uvek vide Prometeja, nikad Pandoru."

Dedinger ironično reče: "Buktinja koju nosim ponekad mi opeče prste."

Sari nije bilo jasno da li se on to šali i u kojoj meri. Često joj je lakše bilo da pročita osećanja nekog Huniša ili G'kekija nego pripadnika svoje zagonetne rase. Ipak, prijao joj je ovaj razgovor, prvi takve vrste posle dugog vremena.

"A što se tiče trendova ovde na Jijou, pogledaj samo novu vrstu 'ritmičkih romana' koje sad objavljuju neka od severnih urskih plemena. Pogledaj nedavni procvat huniške romantične poezije. Ili slikovitost haiku pesama na gal-dva, koje se rađaju u Dol..."

Prekide je oštar zvižduk iz Urkačuinog nagore uzvinutog grla. Značenje 'stani' bilo je vrlo jasno. Kolona umornih životinja se, ne bez guranja i nesnalaženja, zaustavi. Urunthajska predvodnica rukom pokaza mesto severno od jedne kamene kule i naredi da se kamuflažni zaklon, to jest paviljon, podigne tu, u izduženoj senci te prirodne kamene uzvisine.

U senci? - pomisli Sara.

Žmirnu nekoliko puta i pogleda oko sebe, vide da je noć prošla. Zora se provukla kroz kamenite vrhunce, pozabadala u jutarnju izmaglicu. Putnici više nisu bili u ravnici, zavukli su se i oni, kao zora, među planine, ili bar među gola kamenita brda u podnožju planinskog lanca; sušna Varilska ravnica ostala je iza njih. Ali, na nesreću, sada su bili mnogo južnije od utabane staze koja vodi ka Livadi okupljanja.

Dedingerova učtivost nikako se nije slagala sa njegovim grubim spoljašnjim izgledom. On se sada izvini i ode da organizuje svoje ljude. Na rastanku reče Sari: "Prijala mi je ova borba mišljenja. Možda je možemo nastaviti kasnije."

"Možda."

Iako je rasprava i njoj na prijatan način odvratila pažnju, Sara nimalo nije sumnjala da će Dedinger žrtvovati i nju i sve njene zamisli na oltaru svoje vere.

Zaklinjem se da ću iskoristiti prvu priliku da pobegnem, sa mojim prijateljima, od ovih fanatika, reče ona sebi.

Biće to moćno bekstvo, pomisli ona. Da vidimo: jedan star čovek, jedan dečak, jedna šimponjička, jedan ranjenik koji nije sa Jijoa, i jedna intelektualka koja sa fizičkom kondicijom veze nema. Čak i ako budemo imali neku ogromnu prednost na početku, ove Urkinje i ovi tipovi iz pustinje ima da nas pohvataju dok si transformisao jednu sinusnu funkciju.

Ona ipak pogleda ka severu, ka planinskim vrhovima iza kojih su se, u skrivenim dolinama, dešavale presudne stvari, i pomisli: u svakom slučaju moraćemo da se krećemo brzo, inače će Ifni, Bog, i Vaseljena svakako da odu dalje, bez nas.

ASK

Sad smo mi na redu da pripretime.

Proktori se upinju da zadrže besnu gomilu naroda koji se natiskuje sa svih strana. Ovi što su nam donedavno bili gosti sada su opkoljeni, u krugu gneva silnog. Ono malo simpatizera tuđina, a to su uglavnom ljudi, zbito se u zaštitni prsten oko zvezdanih bića, a dva robota naizmenično uzleću i obrušavaju se, i kratkim udarima užarenih zraka prže travu, ocrtavaju krug koji ne sme niko da pređe. To su male munje odozgo.

Lester Kembel iskoračuje u prvi red i diže obe ruke, zahteva mir. Vika i dreka se stišavaju, gomila se povlači korak-dva, pritisak na izmučene proktore popušta. Uskoro zavlada tišina. Niko ne želi da propusti sledeći potez u ovoj igri, u ovom kockanju gde smo ulog, sitni čipovi, svi mi živi na Jijou, ulog koji će u zavisnosti od naše veštine i sreće biti dobijen ili izgubljen.

Lester se nakloni rothenskom emisaru. U jednoj šaci drži nekoliko metalnih pločica.

"Oslobodimo se sada svake glume", kaže on zvezdanom bogu. "Znamo šta ste. Znamo i da ste hteli trikovima da nas navedete na uzajamni genocid - dakle, na samoubistvo. Neće vam uspeti, nećemo mi sami obaviti vaš prljavi posao.

Ali to nije sve. Ako pokušate vi da obavite svoj prljavi posao, da uništite sve svedoke ove vaše ilegalne posete, neće vam uspeti. Samo ćete produžiti listu svojih zločina.

Predlažemo da se zadovoljite onim što ste već našli. Pokupite sa ovog sveta što vam treba i odlazite."

Ljudsko muško stvorenje sa zvezda prasne besom. "Kako se usuđuješ tako da razgovaraš sa pokroviteljem vaše rase!" zagrmí Ran, crven u licu. "Izvini se za svoju drskost!"

Ali Lester na Rana uopšte ne obraća pažnju, Ranov status sada se u očima šest naroda Jijoa bitno smanjio. Sluga ne zapoveda mudracu, pa makar taj sluga imao na raspolaganju i neke božanske moći.

Naš ljudski izaslanik nudi jednu metalnu pločicu Ro-kenu.

"Mi se ne ponosimo ovim oblikom umetnosti. On upotrebljava materijale koji se neće degradirati sami od sebe, neće se vratiti u zemljište majke Jijo. Ovo je materijal vrlo tvrdoglav, nepopustiv. Otporan na dejstvo vremena. Ako se ostavi na čuvanje na pravi način, slika na ovoj ploči ostaće sasvim neizmenjena sve do vremena kad će ova planeta opet biti prepuna legalnih inteligentnih stanovnika.

Mi bismo, u normalnim prilikama, rekli da je to smeće i bacili ga tamo gde će Jijo moći da ga reciklira kroz vatru. Ali u ovom slučaju, učinićemo izuzetak."

Rothenski emisar preokreće pločicu u svetlosti jutra. Za razliku od fotografije na hartiji, ova vrsta slike najbolje se vidi pod tačno određenim uglom. Ja/mi znam/o šta je na slici prikazano, zar ne, prstenovi moji? Pločica prikazuje Ro-kena i njegove drugare neposredno pre nego što su krenuli na svoje zlosrećno 'hodočašće' - na put čiji užasi kaplju i sad, na vrlo uznemirujući način, niz naše voštano jezgro. Blor Portretist razvio je tu sliku da nam ona posluži kao oruđe za ucenu.

"Druge slike prikazuju vašu skupinu u raznim pozama, kako osmatrate, kako proveravate kandidate, a pri tome se često vide pozadine koje jasno identifikuju ovaj svet, ovo mesto. Oblik naših glečara i stepen erozije litica odrediće datum snimanja, vrlo tačno, sa mogućnošću greške od najviše stotinak godina. Možda i manje."

Reug koji se razapeo preko mog/našeg torusa za gledanje sada pokazuje da neka talasanja prelaze preko lica Ro-kenovog, i ukrštaju se, tu je opet neka disonanca suprotnih osećanja - ali kojih? Počinjemo li mi bolje da čitamo ovo tuđinsko živo biće? Naš drugi saznavni prsten veoma je zainteresovan za ovo sukobljavanje boja.

Rothen pruža elegantnu ruku.

"Mogu li videti ostale?"

Lester mu ih pruža. "To su samo uzorci. Naravno, detaljni zapisi o našim susretima sa tvojim brodom i posadom priloženi su uz slike, takođe urezani u ovaj trajni metal, i biće skriveni zajedno."

"Naravno", odgovara Ro-ken glatko. Slike posmatra jednu po jednu, preokreće ih na suncu. "Za narod koji je prerano došao i samog sebe ukleo, očuvali ste, zaista, umetnosti neobične. Ja,

uistinu, ovako nešto ne videh, nigde u civilizovanom svemiru."

Ovo laskanje izmami iz gomile nešto malo žamora. Ro-ken je opet šarmantan.

Lester nastavlja. "Svaki čin osvete ili genocida protiv šest naroda Jijoa biće zabeležen na isti takav način. Nije verovatno da nas možete pobiti sve pre nego što pisari upotpune beleške te."

"Nije verovatno, zaista." Ro-ken zastane, kao da sad razmatra koje su mu mogućnosti preostale. Imajući u vidu njegovu raniju oholost, očekivali smo da pobesni što ga neko ucenjuje; takođe, indignaciju što ga ne poštujemo dovoljno. Ne bi nas iznenadilo da on sa neskrivenim prezirom odbaci pokušaj 'poluživotinja' da prete takvom božanstvu.

Umesto toga, šta primećujemo da prelazi preko njegovog lica, da li je to obazrivo procenjivanje? Kalkulisanje? Shvata da smo ga saterali u ugao? Ro-ken slegne ramenima, na način ne mnogo različit od ljudskog. "Pa, onda, šta će se uraditi? Ako mi pristanemo na vaše zahteve, kako možemo biti sigurni da se ove slike ipak neće pojaviti jednog dana, da ugroze sudbinu naših naslednika? Zašto ne biste vi prodali nama ove snimke sada, u zamenu za naše obećanje da ćemo otići mirno?"

Sad se Lester smeje. Napola se okreće kao onom delu gomile koji stoji iza njegovih leđa i odmahuje jednom rukom. "Da je naša Zajednica još vek-dva poživela u miru, pa da ste onda došli, mogli bismo takvu ponudu s punim poverenjem prihvatiti. Ali ko od nas nije čuo priče staraca koji su bili lično prisutni kad je Slomljeni Zub prevario Ur-ksonu kod lažnog mosta, pred kraj starih ratova? Koji čovek nije pročitao dirljive pripovesti o nekom prapradedi koji se jedva izvukao živ iz pokolja u Klancu primirja, u godini koja je poznata kao 'Godina laži'?"

On se opet okreće Ro-kenu. "Znanjima o prevari bogato smo sami sebe snabdeli. Mir je tvrdo izboren - pouke rata nisu zaboravljene.

Ne, moćni Rothene. Izvinjavamo se, ali odbijamo da se naprosto oslonimo na vašu časnu reč."

Ovog puta dovoljan je samo jedan vrlo mali, oštar trzaj jedne vitke šake da zaustavi razbesnelog Rana, koji je bio upravo zaustio da nešto poviče. Ro-ken se drži kao da ga sve ovo zabavlja, ali njegovo

lice još jednom je presečeno onom čudnom dvojnošću osećanja.

"Onda kakvo jemstvo imamo mi da ćete vi uništiti ove materijale, a ne ostaviti ih na mestu gde bi ih mogli naći neki budući zakupci ove planete? Ili, još gore, gde bi ih galaktički instituti mogli naći kroz samo hiljadu godina?"

Lester ima spreman odgovor.

"Ima tu neke ironije, o moćni Rothene. Ako se mi, kao narod, sećamo vas, onda jesmo svedoci, koji o vašem zločinu mogu svedočiti. Prema tome, ako zadržimo pamćenje, vi imate razloga za akciju protiv nas.

Ako, međutim, uspešno odemo silaznom putanjom Iskupljenja i zaborava, kroz hiljadu godina možemo već biti kao glaveri, bezopasni za vas. Nemoćni da svedočimo o bilo čemu, a da nam iko poveruje. Ako tako bude, nećete imati razloga ništa da nam učinite. Napad bi u tom slučaju bio besmislen, čak i rizičan."

"To je tako, ali ako do tog vremena zaboravite našu posetu, zar nećete takođe zaboraviti skrovišta gde ste ove slike ostavili?" Roken podiže jednu pločicu. "One će ležati u zasedi, kao projektili vrebači, strpljivo čekajući neka buduća vremena, trenutak u kome će se aktivirati i jurnuti na našu rasu."

Lester klimnu glavom. "U tome se ironija sastoji. Možda ona može tako razrešena biti, što ćemo mi jedan zavet sastaviti, zakletvu jednu, i to u obliku pesme, i naučiti naše potomke da pevaju i ponavljaju tu pesmu; zagonetku, takoreći; nešto jednostavno, što će ostaviti svoje rezonance čak i kad naši potomci budu imali mnogo jednostavnije umove."

"A služiće čemu?"

"Reći će našoj deci da ako ikada siđu sa zvezda bića koja znaju rešenje zagonetke, tada moraju ovi materijali biti izvađeni iz svetih skrovišta i predati u ruke zvezdanim gospodarima - tvojim naslednicima, o moćni Rothene. Naravno, ako mi, šest naroda, sačuvamo podrobno pamćenje o ovim zločinima, onda će tadašnji mudraci sprečiti primopredaju, jer biće prerano. Ali to neće kao pesmica biti prenošeno deci, niti čuvano jednako pomno kao zagonetka. Jer, pamtiti vaš zločin, to je kao čuvati otrov, i to smrtonosan.

Mi bismo najradije da zaboravimo kako ste i zašto došli. Tek tada kad zaboravimo, bićemo bezbedni od gneva vašega."

To Lester jednu kitnjasto zamršenu pogodbu nudi. Na Savetu mudraca morao je tu logiku da objašnjava triput ispočetka. Sada cela masa naroda gundā i mrmori, raspliće i shvata jedan po jedan element, svako se savetuje sa onima oko sebe, i posle nekog vremena mrmljanje dobija prizvuke odobravanja i divljenja koji teku kao rastopljena jasnoća kroz masu zbijenih posmatrača. U pogodbi, zaista, elegancije ima.

"Kako ćemo mi znati da su svi materijali smešteni u to sveto skrovište?" pita Ro-ken.

"Do neke mere morate se osloniti na dobru sreću. Kockari ste bili i kad ste polazili na ovu misiju, zar ne, moćni Rothene? Mogu ti reći ovo. Mi ne gorimo baš od želje da ove ugravirane slike stignu kroz mnogo vekova do advokata galaktičkih instituta na razgledanje, posle čega bi oni mogli preduzeti pravne korake protiv rođaka naših, pripadnika ovih šest vrsta, onih koji slobodno lete tamo gore, po svemiru. Oni bi ionako jedva dočekali neki razlog ili povod za tako nešto. Svojom tvrdoćom i trajnošću, ove fotografije prkose i našem osnovnom naumu na ovom svetu, a taj naum jeste da se pobožnim pročišćenjem spustimo do nevinosti. Da zaslužimo da nam se pruži još jedna prilika."

Ro-ken razmišlja o ovome.

"Izgleda", kaže on, "da smo stigli na ovaj svet samo nekoliko hiljada godina prerano. Ako uspete da sidete niz tu vašu Stazu, ovaj svet će biti pravo ostrvo s blagom."

U prvi mah nije jasno šta je hteo da kaže, onda gomila zažamori, usrko frktanje se meša sa gheuenskim šištanjem, a posle nekog vremena shvate i Huniši i razleže se njihov bučni smeh, kao iz bureta. Neki su impresionirani duhovitošću Ro-kena, drugi impliciranim komplimentom - da će Rotheni tada želeti da usvoje neku od šest predrazumnih rasa koje će tada postojati, možda, na Jijou. Ova reakcija ipak nije opšta. Neki od prisutnih reaguju ljutito, odbijaju i samu pomisao da bi Ro-kenov narod mogao usvojiti ma koga od nas.

Zar ne nalazim/o da je taj gnev smešno nerazuman, prstenovi

moji? Zar ikada protežirana rasa može birati ko će joj patron biti? Nikada, po predanjima koja mi pročitasmo.

Ali knjige naše biće prah, mnogo pre nego što se išta od ovoga ovde rečenog ostvari.

Zakletve da položimo, hoćemo li?" pita Ro-ken. "Zasnovane ovog puta na temeljima najpragmatičnijim - na uzajamnom odvratanju putem zastrašivanja?"

Novi sporazum pravimo li, da mi odemo našim brodom odavde, čim se naš izviđački čamac vrati sa svoje poslednje, završne misije, a svu gorčinu koju osećamo zbog gnusnog ubistva naših kolega da suzbijemo. Zauzvrat, vi da se zakunete da ćete zaboraviti naš upad i naš nerazumni pokušaj da progovorimo glasom vašeg Svetog jajeta."

"Dogovoreno", odgovara Uviđanje-oštro-kao-nož i škljocne dvema svojim nogama-hvataljkama istovremeno. "Noćas konferenciju pravimo, dogovaramo se o tačnom tekstu pitalice-zagonetke čije rešenje ćemo reći vama. Kad vaša rasa sledeći put na Jijo dođe, nadamo se da će zateći svet nevinih. Rešenje će vas odvesti do skrovišta. Onda možete ukloniti slike metalne, koje za bacanje u smeće spremne će biti. Naša pogodba biće u celosti ispunjena."

Talas nade preliva se preko gomile, što naši reuzi vide kao talas blagih zelenih titraja.

Možemo li ozbiljno poverovati u ostvarenje svega toga, prstenovi moji? Da će šest naroda ovdašnjih živeti i doživeti da vide srećan kraj? Zelotima se čini da je postignuto sve što su želeli. Njihove mlade vođe, eno, plešu pobednički. Neće biti nikakvih kazni za ono nasilno što počinuše oni. Štaviše, kao heroji Zajednice ostaće zapamćeni.

Šta? Šta na to kažeš ti, moj prstene?

Naš drugi saznajni torus podseća nas da bi neki jeretici mogli biti ovim razočarani, jer oni žele da oganj nebeski i kuge zemaljske počiste sa Jijoa ovu zarazu zvanu 'šest naroda'. I, gle, postoji jedna čak i od toga fanatičnija jeretična skupinica. Ekscentrici koji predskazuju da će naša staza voditi pravcem sasvim drugim - o čemu u Svetim spisima jedva da postoji ijedan nagoveštaj. Zašto nas

podsećaš na to, prstene moj? Od kakvog bi značaja mogle takve gluposti biti, na ovom mestu, u ovom vremenu?

Pisari zapisuju termine ugovora, pakta ovoga. Uskoro najviši mudraci pozvani će biti da saglasnost daju i svedoci budu. (Pripremite se, niži prstenovi moji!) Za to vreme, mi se bacamo iznova na analizu ove anomalije boja na licu Ro-kena, koju našoj voštanoj pažnji preporučuje naš reug. Šta ako su ono nijanse prevare? Prevare koja Ro-kena zabavlja? Zato što će vrlo rado i žustro prihvatiti našu ponudu, ali samo prividno, da dobije na vremenu, a onda, čim...

Prestani! - zapovedili smo našem drugom prstenu, koji se lako zanese u takve misli. Prevelik broj romana pročitao je on. Ne poznajemo mi taj narod, Rothene, tako dobro da bismo mogli dokučiti složena, fina značenja na osnovu preliva osećanja na njihovom licu tuđinskom.

Osim toga, zar nismo saterali Ro-kena u ugao? Zar nema on razloga dovoljno da se plaši slika na tim pločicama od tvrdog metala? Logično je da se neće usuditi on da rizikuje da te pločice prođu kroz vreme i jednog dana optuže njegovu rasu, njegovu lozu.

Da li on ipak zna nešto što mi ne znamo?

Ah, kakvo smešno pitanje, kad je reč o jednom zvezdanom bogu!

Nada kruži kroz okupljenu masu naroda, ali ja/mi postajem/o iz dure u duru sve nervozniji.

Šta ako je njima savršeno svejedno da li će fotografije biti nađene ili ne? U tom slučaju, Ro-ken bi mogao pristati na bilo šta, potpisati zakletve bilo kakve, a onda, čim njegov svemoćni brod stigne, i njegova lična bezbednost bude uspostavljena...

...

Ja/mi ne dobijamo priliku da ovu kapljuću kontemplaciju dovršimo. Jer, iznenada, nešto novo se dešava! Daleko prebrzo. Ne stiže vosak ni da pocuri.

...

Počinje krikom jednim prodornim nekog ljudskog stvora...

Jedan od sledbenika poniznih i odanih rothenskih pokazuje prstom iza zvezdanog bića, ka odru ukoso podignutom gde leže njihova dva mrtva drugara...

Svilen pokrov bio je kao draperije nabačen preko to dvoje koji u eksploziji živote izgubiše. Neko je povukao pokrove ili su skliznuli, vide se mrtvi Rothen i pokojna žena sa neba...

Zar ovo pored nas što opažamo nije Blor Portretist koji pokušava snimiti lica mrtvih?

Blor prenebregava uzlaznu graju gneva iz skupinice onih koji su sve do sad bili verni Ro-kenu kao pokrovitelju; izvlači Blor iz kamere pločicu eksponiranu i smireno uklizava sledeću. Kao da je u transu, sav se na svoju umetnost ustremio, iako svi drugi prisutni gledaju šta čini Ran, zatim razbesnelog Ro-kena gledaju čiji se krik prolama, neke reči na skraćenom gal-šest...

Blor vidi da se jedan robot obrušava tačno ka njemu. Blor preduzima još jedan čin profesionalizma, poslednji u životu svome. Telom nejakim kameru zaklanja dragocenu od uništenja, i gine.

Imajte strpljenja, vi niži prstenovi koji ste od čula najdalji. Morate sačekati, doći će red da i vi milujete uspomene našim unutrašnjim dahom. Za one koji su na vrhu naše 'kupe od uštipaka', događaji proleću kao juriš utisaka razmazanih od silne brzine.

Gle - pomodreli su zvezdani 'gosti', samo što im srce ne stane od silne uvređenosti!

Čuj - uzaludne krike Lestera, Vubena i Fhundaua koji zahtevaju uzdržanost!

Svedoči - Blorovo telo je sprženo, razoreno, dimi se spaljeno!

Primeti - masa naroda uzmiče od nasilja, ali neke druge prilike, mrke, izleću iz šume u jurišu upravo ka nama!

Užas - roboti urliču, pune se energijom, spremni da ošinu munjama u trenu kad im takva komanda bude data!

Ali nadasve, gledaj, gledaj, prizor tačno ispred nas, ono što je Blor do trenutka smrtnog pokušavao fotografisati...

To je slika koju će ova 'kula' od prstenova pamtititi sve dok bude stajala.

Dva mrtva bića leže jedno uz drugo.

Jedno je ljudska ženka. U smrti smirena ona sad izgleda, lice njeno nedavno je umiveno i pokazuje mir.

Ono drugo lice izgledalo je jutros, u zoru, isto tako smireno, kad

nam ga pokazaše. Ro-pol, izgledom kao idealizovano ljudsko stvorenje, upečatljivo po svojoj visini, i po čelu visokom, po jakim jagodičnim kostima, po finoj uobličivosti donje vilice koja sasvim na ljudski ženski izgled podseća. Za života, tu je osmeh pridobijajući bio često.

Ali to ne vidimo sad!

Nego neku stvar koja se grči u novim drhtajima samrtnim, svojim sopstvenim, i puzi, silazi sa lica Ro-pol, i odnosi to lice sa sobom! To čelo, ti obrazi, ta donja vilica o kojoj smo razmišljali, sve to bejaše zapravo telo tog zasebnog stvora koji je, izgleda, bio zalepljen na stvarnu glavu ovih Rothena kao reug na nas. Ali se to bilo pripilo tako glatko i čvrsto da se nikakva ivica nije primećivala, nikakav šav.

Je li sad objašnjena ona disonanca? Raskorak u bojama, koji videsmo zahvaljujući našem reugu veteranu? Neki delovi Ro-kenovog lica zračili su jednim osećanjama, neki sasvim drugim. Neki su bili žestoki, neki stalno prijateljski, neuznemireni i 'hladni'.

Otpuzi to biće sa glave Ro-poline, i posmatrači jeknu užasnuto videći šta je ispod: drugo, mnogo uzanije lice, bez ikakve donje vilice, koščato i oštro, sa oštrim lobanjskim ivicama koje nikakve veze nemaju sa ljudskim izgledom.

Propade privid prelepi o lepoti koja je, po merilima ljudskim, rajska bila. Osnovni oblik glave, doduše, ostaje antropoidan, ali samo kao sužena, zverska karikatura ljudskog lika.

"Hrrrr-mmmm... Ja sam video ovo lice negde, ranije", dubokim glasom kaže Fhubdau, i gladi sedu bradu svoju. "U knjigama u Biblosu, davno. Rasa je ovo slabo poznata, opskurna, ali zna se o njoj da ima sklonost da..."

Ran je cimnuo pokrove i prekrpio glavu tog leša, a Ro-ken je prodorno povikao: "Ovaj ispad otrpeti nećemo - taj vam je poslednji bio!"

Naš reug sada jasno pokazuje da se glava Ro-kena sastoji od dva zasebna živa bića, jedno je ispod, drugo je živa maska na njemu. Ni govora više nema o strpljenju ili izrazu 'ovo me zabavlja' kod Ro-kena; ni traga više nema od njegove glume da je na nekakav sporazum pristao on. Na ucenu. Jer sve do ovog trenu mi nismo imali čime da ga ucenjemo.

Tek sad imamo.

Rothen upire prst u Rana i zapoveda: "Prekini radio-tišinu i pozovi Kuna odmah!"

"Pa, zaboga, onda će plen biti upozoren", kaže Ran, očigledno uzdrman, "ali i lovci. Zar da rizikujemo..."

"Idemo na taj rizik. Sad izvrši što ti se kaže! Zovi Kuna, a onda sve ovo da počistimo!"

Razmah Ro-kenove ruke obuhvatio je i sve njihove pristalice, i šestoricu mudraca, i svu okupljenu masu pripadnika šest naroda Jijoa.

"Niko ne sme pobeći da o ovome govori."

Iz robota pucketa smrtonosni napon, uzdižu se da pucaju. Jek strave širi se kroz narod.

Onda - kao što ponekad ljudi u svojim pričama kažu - počinje paljba, i opšti pakao.

NEZNANAC

On prebira prstima po strunama dulcimera, jednu po jednu tihu notu izmamlijuje, nervozan je zbog onoga što je naumio da pokuša, ali je i zadovoljan što se tolikog mnoštva činjenica uspeo prisetiti.

Setio se, na primer, ponečega o Urima. Još od kad je prvi put došao svesti, a to je bilo na palubi onog malog rečnog broda, pokušavao je ustanoviti zbog čega u njemu postoje tako prijateljska osećanja prema tim četvoronožnim bićima, iako su tako sklona naglim reakcijama, temperamentna. Posle je u oazi, pre onog oružanog napada koji se krvavo završio, slušao baladu koju je recitovala izdajnica Ulgor, i nije razumeo ništa osim nekoliko fraza koje su 'škljocnule' i uskočile svaka na svoje mesto. Malo je takvih bilo. Pa ipak, pesma kao celina, sa tim svojim ritmom, bila mu je nakako poznata, pokušavala je izvući neke primisli iz njegovog ranjenog mozga.

I onda se odjednom setio gde ju je ranije slušao. U jednom noćnom lokalu. Bio je to neki bar, na dalek...

- daleko...

Nazivi ni sad nisu bili u dohvat. Ali se slika pojavila, spasena iz dosadašnjeg zatočeništva. Prizor u krčmi nekoj, gde se okupljaju pripadnici raznih nižih, ali ipak razumnih klasa i rasa, kao što je, na primer, on. Zvezdani putnici tu svraćaju, oni koji su skloni određenim vrstama hrane, muzike i zabave. Na takvim mestima često je moguće platiti račun pesmom, koja se prihvata kao vrsta monete. Dobra pesma, i ti si stekao pravo da naručiš piće za sebe i celo svoje društvo. On je retko kad morao potegnuti novac, jer njegovi nadareni članovi posade umeli su da 'odcvrkuću' mnogo dobrih pesama.

Članovi posade?...

Tu leži glavna prepreka. Najviši, najtvrđi zid, koji se preprečio preko njegovog uma. On pokušava još jednom, ali se ne doseća nijedne melodije kojom bi uspeo taj bedem srušiti.

Pa dobro, onda se krčmi mora vratiti. Zajedno sa uspomenom o tom svratištu, došlo je i ono što je nekad znao o Urima. Naročito se

rado setio jednog trika koji je nekad izvodio kad Urkinja pored njega, posle cele noći pijančenja i veselja, zadrema. On uzme jedno zrno kikirikija, pažljivo nanišani i...

Neznanečev tok misli se prekida, jer on primećuje da ga neko posmatra. Urkaču, kojoj očito smeta povećana glasnost njegovog prebiranja po žicama dulcimera. On odmah utiša, mnogo utiša, i time ublaži ljutnju ove Urkinje koja je napad na karavan predvodila. Ali ne prekida svirku baš sasvim. Ovako stišana i usporena, svirka svojim ritmom deluje blago hipnotično, baš kao što je on i nameravao.

Ostali učesnici u napadu - Urkinje i ljudi - leže ili stoje, spavaju ili dremaju. Dan je, vrućina. Žega pritisnula teška, podne je tu negde. Spavaju i Sara, i Priti, i svi ostali zarobljenici. Neznancu je jasno da bi trebalo i on da se odmori, ali oseća u sebi razbuđenost preveliku.

Nedostaje mu Pzora, mada je baš čudno čeznuti da te dodiruje i isceljuje jedan Jofur...

Ne, to je pogrešna reč. Pzora nije Jofur, nije on iz redova tih okrutnih nasilnika, nego je Treki, a to je nešto sasvim drugo. On, ranjenik, malo-pomalo ovladava imenima stvari; razliku između ova dva imena moraće da pamti dobro.

U svakom slučaju, predstoji mu jedan zadatak, koji treba izvršiti. Do tada, on mora naučiti da koristi reuga. Sara mu je kupila ovog. To je čudan stvor koji se zalepi čoveku za glavu, a preko očiju mu spusti prozračni veo koji stvara dodatne talasiće boja oko svakog ljudskog i urskog lica u ovom otrcanom zaklonu od sunca. 'Paviljonu'. Te boje otkrivaju mnogo. Njega pomalo nervira drhtanje reuga koji pomoću jedne sisaljke vuče krv iz njegove vene, ne mnogo daleko od zjapeće rupe na njegovoj glavi. Ipak, on ne može odbiti tu mogućnost da istraži još jedan način opštenja. Ponekad se ove zbunjujuće boje srede i podsete ga na njegovo poslednje druženje sa Pzorom, kod one oaze. Dogodio se tamo jedan trenutak čudne jasnoće, kad su dva reuga, posle svog spajanja i preplitanja, uspela da prenesu, tako mu se bar učinilo, celo ono značenje koje je on želeo preneti, bez greške.

Pzora mu je, kao odgovor, dao jedan poklon, koji sad leži upravo u toj rupi u njegovoj lobanji - a to je jedino mesto gde napadači i ne pomišljaju da bilo šta traže.

On odoleva porivu da zavuče prste i proveriti da li je to još tu.
Biće vremena.

Sedi on i prebira po strunama, a jara postaje, malo-pomalo, sve jača. Urske glave, i ljudske, crnoj zemlji teže, htele bi da iscrpu ono malo noćne prohladnosti što se u njoj, možda, u tragovima zadržalo. On čeka i pokušava da se priseti još nečeg, makar neke sitnice.

Njegova najveća 'prazna zona' - ako se izuzme gubitak jezika - pokriva nedavnu prošlost. Kad bi čitavo trajanje njegovog života do sad bilo prikazano sa deset prstiju, glavnina poslednja dva prsta bi nedostajala. On o tome ima samo neke vrlo sitne 'dronjke' uspomena koji se još koji trenutak lepe za njega pri svakom buđenju iz sna. To mu je dovoljno da zna da je nekada krstario kroz svih pet povezanih galaksija i bio svedok stvari koje niko od njegove rase nije nikad ranije video. Zaptivke koje sprečavaju prodor tih uspomena do njegove svesti odolele su, do sada, svim njegovim pokušajima - a pokušavao se probiti crtanjem skica, matematičkim igrama sa Priti, pa i 'njuškanjem i valjuškanjem' u Pzorinoj biblioteci mirisa. On ostaje u prilično čvrstom uverenju da će, ipak, u muzici naći onaj pravi ključ. Ali u kojoj muzici?

Nedaleko od njega Sara tiho hrče, on oseća kako se u njegovom srcu diže talas zahvalnosti i nežnosti... ali u kombinaciji sa upornim osećanjem da bi trebalo da misli o nekoj drugoj osobi. O osobi kojoj je bio odan pre nego što ga je plameni udar oborio s neba. Lice jedne žene treperi pod oštrim uglom u odnosu na njegove misli, prolazi suviše brzo da bi je on mogao prepoznati - ali on prepoznaje talas osećanja koja se u njemu zbog te druge žene bude.

Ona mu nedostaje... ali on ne može ni zamisliti da su njena osećanja u ovom trenutku (ma gde se ona sada nalazi) jednaka prema njemu.

Ma ko ona bila.

Nadasve priželjkuje sposobnost da svoja osećanja pretoči u reči, što nikad nije učinio tokom svih onih opasnih poduhvata kroz koje su njih dvoje prošli zajedno... a ni onda kad je ona čeznula za drugim... za čovekom boljim od njega.

Ova nit misli počela je voditi nekuda, uviđa on, ne bez uzbuđenja.

Pomno je prati. Ta žena u njegovim snovima... ona čezne za jednim muškarcem... za herojem, davno izgubljenim... davno, to znači: pre godinu dana, pre dve... izgubljen je zajedno sa njihovim članovima posade... i sa... i sa... kapetanom...

Da, naravno! Kapetan, komandant koji je svima njima posle nedostajao tako strašno, ne videše ga posle onog odvažnog bekstva sa one nesrećne vodene planete. Planete katastrofa i trijumfa.

Pokušava dočarati sebi sliku tog kapetana. Lice. Ali u svest dopire samo neko sivo sevanje, razmah koji u vodi ostavlja trag od vazдушnih mehurića, i najzad svetlucanje igličastih belih zuba. To je osmeh, ali ne liči ni na jedan drugi. Mudar, vedro spokojan.

Nije ljudski.

Onda, niotkud, izranja pesma blaga, cvrkutava. Zvuk koji se nikada ranije na Nagibu nije začuo.

* Moj dobri tihi prijatelj...

U oblaku izgubljen, zimskom, straš...

usam... kao ja... *

To su bili mali zvižduci, škripanja, pucketanja, sve to se iskotrljalo iz njegovih usta pre nego što je i znao da je počeo nešto pevati. On zabacuje glavu unazad kao da je dobio udarac odnekud; jer jedna brana se provalila u njegovoj glavi, i poplava uspomena kulja pravo napred.

Ta muzika za kojom je tragao nije uopšte bila ljudskog porekla, bila je na modernom jeziku treće razumne rase na planeti Zemlji. Taj jezik je ljudima, za učenje, bolno težak, ali kad ga naučiš, puno daje. Trinarni jezik; ne liči ni na galaktički drugi, niti na ijedan drugi jezik, mada možda ima nekih sličnosti sa stenjućim baladama koje kitovi i sada muču dok plivaju kroz pradrevne dubine okeana na njegovom matičnom svetu.

Trinarni.

On žmirka iznenađeno, čak gubi ritam na žicama dulcimera. Poneka Urkinja diže glavu, zuri u njega prazno, sve dok on ne uspostavi opet istu učestalost potezanja žica. Sada to radi čisto refleksno, sve njegove misli usmerene su na zapanjujuće otkriće do

koga se probio. Do činjenice tako dobro poznate, a tako neobične, koja mu je izmicala sve do maločas.

Njegovi članovi posade možda ga i sad čekaju na onom tmurnom, mračnom mestu na kome ih je ostavio.

Njegovi članovi posade su delfini.

Dvadeset peti deo: KNJIGA MORA

Oni što Iskupljenje traže, dobro treba
da paze.

Vreme prijatelj, ali i neprijatelj, na njih
vreba.

Kad vremena iznenada
ponestane,
kao i plamen kad prestane,
vaše Izmunuti,
suština vašeg straha
sama
može se nad vama
pojaviti.

Spis o opasnosti

ALVINOVA PRIČA

Pokušao sam jedanput da čitam Fineganovo bdenje Džejmsa Džojisa.

Prošle godine.

Vek jedan od tad je protutnjao.

Kaže se da se ta knjiga nije nikada stvarno svidela nijednom ne-Zemljaninu. Štaviše, kažu da je i ljudi vrlo mali broj sposoban da to pročita. Veliki deo životnog veka moraju da potroše ako hoće da savladaju celo to remek-delo Džojsovo, zato što moraju raspetljivati jednu po jednu opskurnu reč, uz pomoć priručnika napisanih samo za to, od strane drugih učenjaka kojima je to opsesija. Mister Hajnc kaže da niko na Nagibu ne može prodreti do dubina te knjige; nema izgleda.

Ja sam, jasna stvar, upravo zato poleteo, to mi je bio izazov. Kad je naš učitelj sledeći put polazio na Okupljanje, ja sam mu počeo dosađivati: donesi, donesi.

Doneo je, ali neću se sad hvaliti da sam uspeo da pročitam. Čim sam se probio kroz jednu, prvu stranu, znao sam da će to biti sasvim drugačiji poduhvat nego čitanje Džojsovog Uliksa. Iako izgleda kao da je napisan pretkosmičkim engleskim, roman Fineganovo bdenje zapravo je na jeziku samo Džojsovom, a to je jezik stvoren samo za to jedno jezičko umetničko delo. Ni huniško strpljenje ne bi bilo dovoljno da ga ja razmršim. Da bi se išta moglo razumeti, moraš posedovati isti kontekst kao što je bio autorov.

Kakvu sam nadu imao da dokučim isti kontekst? Nisam rođeni govornik irskog engleskog. Nisam građanin Dablina sa početka dvadesetog veka. Nisam ljudsko biće. Nikada nisam ušao u lokal zvani 'pab', niti sam izbliza video 'kvark', pa ne znam kakav je to ukus tri kvarka za mister Marka.

Sećam se da sam tada pomislio - možda malo prepotentno - da ako ja ne mogu tu knjigu da savladam, niko na Jijou nikad neće moći.

Knjiga je bila veoma dobro očuvana, nije se primećivalo da je iko ikad pokušao da je čita, još od dana Velikog štampanja. Ako je tako,

zašto su ljudski osnivači Biblosa traćili prostor u biblioteci na jedan takav bizarni intelektualni opit iz prohujalih vremena?

E, tad sam prvi put naslutio zašto je posada 'Kivota' doletela na ovaj svet. Nije to moglo biti iz onih razloga koji se nama saopštavaju kad su sveti dani i kad mudraci i sveštenici čitaju iz svetih Spisa. Nisu došli da bi se zavukli u jedan vrlo mračan kutak Vaseljene i tamo se odali kriminalno sebičnom razmnožavanju; a ni zato da bi odustali od kosmičkog lutanja i potražili puteve nevinosti. U oba ta slučaja, oni bi štampali priručnike u stilu uradi-sam, ili jednostavne priče koje bi im olakšavale put. Vremenom se ove knjige moraju raspasti i pretvoriti u prah, upravo onda kada i ljudi, i svi mi ostali, budemo spremni da ih se odrekemo zauvek. Nešto kao narod Eloi u romanu H. Dž. Velsa Vremeplov.

Razlog više zašto nije imalo smisla štampati Fineganovo bdenje.

Shvatajući to, dohvatio sam knjigu još jednom. Nisam razumeo priču, a ni aluzije, ništa bolje nego pre, ali sam sad počeo uživati u tom toku reči, ritmova i zvukova, naprosto zato što su tako ekstravagantni. Nije više bilo bitno da li sam jedina osoba koja takvu književnost 'grokuje'.

Zapravo, jedno toplo osećanje počelo me je ispunjavati dok sam, okrećući stranice, razmišljao - jednog dana, neko drugi će iz ovoga izvući više nego ja.

Na Jijou se ponekad bacaju u magacine i izvesne stvari koje izgledaju mrtve, a zapravo samo spavaju.

Upravo ta misao uporno mi se vraća dok ležim ovde u neprestanim bolovima, koje nastojim podnositi stoički; i kad čudna bića koja ništa ne govore dođu i počnu me ćuškat instrumentima vrućim, hladnim i šiljatim. Treba li, možda, da se nadam dok metalni prsti čačkaju po mojim ranama? Ili treba da budem tmuran i očajan što moji negovatelji, praznih lica, nit zbore nit romore? Ili da se posvetim strašnoj nostalgiji koja me muči, strašnoj želji da se vratim kući? Ili, naprotiv, da budem oduševljen što smo otkrili nešto veoma čudno, čije postojanje niko na Nagibu nikada ni slutio nije, još od onog dana kad su G'keki prvi potopili svoj šunjalački svemirski brod?

Nadasve se pitam: jesam li zarobljenik, ili pacijent, ili primerak.

Posle nekog vremena dolazim do zaključka da nemam na osnovu

čega da dođem do zaključka. Kao fraze u Džojsovoj knjizi, ova bića izgledaju u isti mah i čudno poznata i savršeno nedokučiva.

Jesu li oni mašine?

Stanovnici neke drevne podmorske civilizacije?

Osvajači odozgo? Ili oni misle da smo mi osvajači odozgo?

Jesu li oni Bujuri?

A zapravo sam izbegavao da mislim o onom što me ponajviše grize iznutra.

Hajde, Alvine. Pogledaj stvarnosti u oči.

Pamtim one konačne dure kad se naš divni 'San Vufona' rasprsnuo na param-parče. Kad me je deo broskog korita grunuo u leđa, u kičmu. Kad su se moji prijatelji prosuli u čeljusti tog metalnog čudovišta, potopljeni vodom hladnom, hladnom, hladnom, surovom.

U tim trenucima bili su još živi. Ranjeni, ošamućeni, ali živi.

I još su bili živi kad je uragan vazduha prisilio grozno mrklo more da iscure niz te čeljusti, nekud, a nas ostavio da se praćakamo, izranjavljeni, polumrtvi, na tvrdoj palubi. I još živi kad su se upalile svetlosti blistave kao sunce, i kad su neke stvari nalik na pauke ispuzale u tu komoru i prišle da osmotre šta je današnji ulov.

Ali moje pamćenje postaje mutno na toj tački, rastura se u smućene pojedinačne slike. Onda sam se probudio ovde, sam.

Sam se i brinem šta je sa mojim prijateljima.

Dvadeset šesti deo: KNJIGA NAGIBA

Legende

Znamo da je svaka zvezdoletna rasa u svih pet povezanih galaksija dobila na početku pomoć spolja, zvanu Uzdizanje; pomagači su bili pokrovitelji - to jest, usvojitelji te rase. Jedino tako se može doći do razuma. Ali ta pokroviteljska, starija rasa imala je, u neko ranije vreme, svoje pokrovitelje, a ovi svoje, i tako dalje, to je jedan lanac protežiranja koji se pruža u prošlost sve do onih nejasnih vremena kada je više od pet galaksija bilo povezano, čak do samih legendarnih Praotaca koji su bili početak lanca, veoma davno.

A odakle su oni, Praoci, došli?

Među verskim alijansama koje se već eonima ljuto rvu po svemiru ima i takvih za koje samo postavljanje ovog pitanja jeste teško svetogrđe, anatema, dovoljan razlog da se otpočne rat.

Druge rase i savezi rase rešavaju ovo pitanje tako što kažu da su Praoci, narod najstariji, došli 'od negde drugde', sa nekog 'drugog mesta', ili da su Praoci transcendentna bića koja su milostivo odlučila da sa nekih viših ravni zakorače dole, u našu Vaseljenu, i omogućće da živa bića steknu razum.

Naravno da se može zameriti da su to zapravo izbegavanja da se stvarno odgovori, načini da se pitanje, u suštini, odgura malo dalje. Ali nije mudro biti suviše glasan sa takvim zamerkama. Veličanstveni Galaktici, barem neki od njih, umeju gadno da se naljute kad im ukažeš na njihove logičke nedoslednosti.

Postoji, konačno, i jedan kult, samo jedan, koji se zove 'Afirmatori', što bi značilo 'Potvrđivači', koji istrajava u uverenju da su Praoci, ipak, evoluirali sopsvenim snagama na nekoj planeti, nekad; da su 'sami sebe izvukli za perčin' do pune razumnosti - a to bi bio, naravno, podvig nad podvizima, nepojaman.

Dalo bi se očekivati da će Afirmatori biti prijateljskije nastrojeni prema Zemljanima, ljudskoj rasi, nego one fanatičnije alijanse. Jer mnoga ljudska bića i do danas veruju da se upravo njihova rasa izdigla do punog blistanja razuma samo svojim snagama, izolovano,

bez ičije pomoći spolja.

Avaj, nemojmo očekivati mnogo naklonosti od Afirmatora, jer oni smatraju da je drsko i prepotentno da jedna 'vučja rasa' tvrdi za sebe tako nešto. Samouzdizanje, kažu oni, jeste pojava najređa, najsvetija - nedolično je povezivati je sa stvorovima kao što smo mi.

Pragmatičarev uvod u galaktologiju, autor Džekob Demva, iz originala prešampao Štamparski esnaf Tareka grada, leta izgnaničkog 1892.

DVER

Džaba vičeš ti na glavere, a ne vredi ni kamenje da bacaš. Izmaknu se malo, gledaju glupo i tupo, očima loptastim i praznim, i uskoro nastave po starom.

Ovo dvoje glavera su tako, i posle vike i kamenja, nastavili da prate ljudsku skupinu. Dver je uskoro shvatio da nema načina da ih se otarasi. Samo su dve mogućnosti bile: ubiti ih ili prenebregavati.

"Imaš ti druga posla, sinko", presudi Danel Ozava.

Imao je, zaista, veoma mnogo drugog posla.

Čistina na drugoj strani vodopada i gaza smrdela je na Ure, magarce i simle, čak i sad, kad je Dver obazrivo preveo Danelovu skupinu na drugu stranu reke. Dalje ih je vodio u skladu sa starom ratnom taktikom: noću izviđati, danju marširati preko terena koji je već izviđen. Imajući u vidu čvrste urske dnevne i noćne navike, tako se mogu izbeći zasede. Ali Uri i Urkinje su prilagodljiva bića. Dešavalo se da u napad krenu upravo noću, što su ljudski borci više puta osetili na svojoj koži.

Dver se nadao da ovi Uri ispred njega postupaju lenjo i uhodano; posle nekoliko pokolenja mira, trebalo bi da budu takvi.

Njegovo je bilo da se probudi u ponoć, krene napred u izviđanje pri svetlosti dva manja meseca Jijoa, da njuška kad god trag mnogobrojnih kopita počne da se bliži nekom mestu gde bi mogla biti zaseda, odakle bi oni mogli pripucati. U zoru, da se okrene i požuri nazad, do svojih, i zatim da pomaže Danelovoj magaradi da polako, kloparavo, pređu istu tu stazu, danju.

Ozava je smatrao da je potrebno što pre sustići ursku bandu i postići, pregovorima, nešto. Dvera je to brinulo.

Koju li to reakciju očekuje on od njih? - razmišljao je Dver.

Da nas prigrle kao braću?

Oni su kriminalci, kao i ta Retina banda, govorio je sebi. Kriminalci, kao što smo i mi.

Balega je postajala svežija. Sada su Uri bili samo sedam dana, možda i manje, ispred njih.

Dver počeo primećivati i neke druge tragove. Otiske nečeg mekog

u pesku. Krhotine kamena, veštački nastale. Delić kože sa mokasine. Razbrljane ostatke logorske vatre od pre mesec dana, ili još starije.

Retina banda, govorio je on sebi; Uri su krenuli pravo u sredinu teritorije te bande.

Ove vesti Danel je primio mirno. "Verovatno i Uri tumače te tragove isto kao i mi. Ljudi koji su ovde živeli kao prerano došli sigurno raspolažu velikim dragocenim iskustvom o načinima preživljavanja u ovim brdima. Pitanje je samo da li se to iskustvo može kupiti, ili dobiti besplatno, ili..."

"Ili mučenjem izvući iz njih", reče Lena Strong, dovršivši njegovu misao. Sedela je pored prigušenog crvenog večernjeg žara i oštrila, pomoću kamena za oštrenje, jedan od svojih noževa. "Neki urski klanovi držali su ljudske zarobljenike i koristili ih kao robovsku radnu snagu, dok ih mi nismo odučili od toga."

"Tu naviku su Uri videli kod Gheuena. Nema razloga da pretpostavljamo da je robovlasništvo tipično ursko ponašanje. Što se toga tiče, na staroj Zemlji čak i sami ljudi su..."

"Dobro, dobro, ali ni još imamo taj problem", prekide ih Dver. "Šta da radimo kad ih sustignemo."

"Dabome!" reče Lena, posmatrajući oštricu. "Da li da napadnemo kad su u skupini, i pobijemo ih sve odjednom, ili da ih likvidiramo na huniški način, jednog po jednog."

Jenin uzdahnu nezadovoljno. "Oh, Lena, prestani, molim te." Jenin je tokom celog putovanja bila vesela, ali ove priče o ratovanju pokvarile su joj dobro raspoloženje. Jenin je pošla u ovaj pohod da bi bila majka-osnivačica nove rase, a ne da bi ubijala stvorenja koja su joj do juče bila komšije.

Dver je u srcu osećao isti taj bol kao Jenin, ali se svojom pragmatičnom stranom saglašavao sa Lenom.

"Ako budemo morali, ja bih radije da to uradimo brzo", progundā on i baci pogled na onog magarca koji je nosio njihove najtajnije, neizrecive 'alate'.

"Pa, ne bi trebalo da dođe baš do toga", primetio je Danel. "Prvo da mi procenimo ko su oni i šta žele. Možda ćemo moći da stanemo na istu stranu."

Lena frknu. "Da pošaljemo emisara? Da odamo svoje prisustvo? Čuo si Dvera. Njih ima više od dvanaest!"

"Pa zar ne mislite da bi, ako je tako, trebalo da pričekamo sledeću skupinu?" upita Jenin. "Navodno su krenuli odmah posle nas."

Lena slegnu ramenima. "Ko zna koliko će im vremena trebati da stignu? Šta ako zalutaju? Moglo bi se desiti da Uri nađu nas, prvi. A treba imati u vidu i to ljudsko pleme."

"Retinu staru bandu."

"Tako je. Hoćemo li da oni budu pobijeni ili porobljeni? Samo zato što se plašimo da..."

"Lena!" uzviknu Danel. "To će biti dosta za sada. Odlučićemo šta ćemo, kad trenutak dođe. A u međuvremenu, naš jadni Dver treba bar malo da odspava. Dužni smo da mu to omogućimo kad god je moguće."

"Ma dužni smo mi njemu i mnogo više", progundā Lena, a Dver baci pogled ka njoj, ali u mraku pre izlaska ijednog meseca uspe da razabere samo senke.

"Ku noć svima", reče on i kliznu odatle, da potraži svoje ćebe.

Sa ćebeta ga pogleda Blatko, nezadovoljan što će morati da se skloni. To stvorenje, ipak, jeste grejalo stvari noću i time delimično nadoknađivalo neke svoje nezgodne navike, kao što je ona da liže Dverovo lice dok ovaj spava, prikupljajući na taj način kapi vode sa Dverovog čela i gornje usne.

Dver je legao, okrenuo se na stranu - i žmirnuo iznenađeno, videći dva para divovskih izbuljenih očiju kako zure u njega sa udaljenosti od tri metra.

Džikasti glaveri, pomisli on.

Bilo bi normalno da on naprosto prenebregne ta mirna stvorenja. Ali nije se mogao osloboditi uspomene na čitav čopor njih okupljen oko mrtvog galaitera.

On hitnu jednu grudvu zemlje tamo negde, otprilike ka njima. "Aj, bež'te!"

Isto tako neodređeno, dva glavera se okrenuše i ležerno se odgegaše otprilike tamo negde, malo dalje.

Dver pogleda Blatka. "Što ne bi ti bio bar malo koristan i terao

ove napasti dalje od nas?"

Nur mu se samo isceri široko.

Dver povuče ćebe na sebe, sve do ispod nosa. Pokuša da se staloži. Bio je umoran, boleli su ga mišići i uboji. Ali spavanje je dolazilo sporo, opterećeno nemirnim snovima.

Probudi se zbog nekih blagih dodira, nešto ga je gladilo po licu. On nervozno pokuša da odgurne dosadnog nura.

"Beži, dlakonja jedan! Idi i liži magareću balegu ako ti je toliko stalo do soli."

Posle iznenađene pauze, prigušeni glas mu odgovori.

"Mislim da još nikad nisam pozvana u postelju jednog muškarca tako slađano."

Dver se prevrte na jedan lakat, protrlja samo jedno oko i osmotri obrise. Žena.

"Jenin?"

"A ti bi radije nju? Bacale smo pismo-glava i ja sam pobedila, ali, ako hoćeš, pozvaću je."

"Lena! Šta mogu da... uradim za tebe?"

Dver razazna belo svetlucanje - njen retki osmeh.

"Pa, mogao bi da me pozoveš unutra da se ne smrjavam ovde napolju." Glas joj je bio blag, maltene stidljiv.

Lena je bila itekako prsata, punokrvna ženska, a reči 'stidljiva' i 'blaga' Dver nikada ranije nije povezao s njom. "A, hm, svakako..." reče on, ali pomisli: da li još sanjam? Ona se, međutim, uvuče glatko među ćebad, pored njega, a snažne ruke počеше raditi da ga oslobode odeće. Koža joj je bila glatka i naprosto je gorela od želje.

Sasvim sigurno sanjam, reče on sebi. Ona Lena koju poznajem nikad nije mirisala tako dobro.

"Sav si se nešto steg'o u čvorove", reče ona, i posle tog komentara poče da mu masira leđa, snažno, pronalazeći prava mesta neverovatno tačno. U prvi mah, Dverovo oglašavanje raznim 'uh!' i 'ah!' bilo je samo zbog opuštanja mišićne napetosti. Ali Lena je nekako postizala da svaki zahvat njenih tvrdih prstiju, svaki pritisak i kruženje, budu ženstveni, erotični.

Na pola masaže Dver pređe granicu svoje samokontrole i prevrte

je tako da su im uloge sad bile obrnute, ona ispod njega. Na njenu životnost uzvratio je žustrinom još mnogo većom, posle nekoliko nedelja suzbijanja svoje unutrašnje napetosti. Breme briga i umora kao da je eksplodiralo i razletelo se na hiljadu strana, kroz goru i polje, i u nju, Lenu, jer ona uzdahnu i dohvati ga čvrsto i privuče ga bliže sebi.

Kad se Lena izvukla iz ćebadi i otišla, on ostade da pretura po glavi mutne misli.

Lena misli da bih ja mogao poginuti, zato što je moj posao da budem u prvom redu ako dođe do bilo kakve borbe. Ovo je možda poslednja... jedina prilika...

Otplovi u san sasvim miran, bez snova, tako prazan i opušten da se zaista odmorio do trenutka kad je još jedno toplo telo skliznulo između njegove ćebadi. Njegovoj podsvesti već je bilo sve jasno, prihatala je taj konačni ženski pragmatizam.

Danel će im verovatno biti na raspolaganju i kasnije, razmišljao je polusvesno. Dakle, razumno je da one iskoriste sve što ja mogu dati, dok još mogu.

Znao je da nije njegovo da bude sudija, da ocenjuje ponašanje žena. Njihov posao ovde u divljini bio je kudikamo teži. Njegovi zadaci bili su jednostavni: idi, ulovi nešto, tuci se tamo kad treba, a ako treba, i pogini. A njihov: da nastavljaju, i da nikad, ni po koju cenu, ne prestanu.

Nije stvarno bilo potrebno da se sasvim probudi. Niti se primećivalo da je Jenin iole uvređena što njegovo telo manje-više poluzaspalo radi to što radi. Svakojake dužnosti morali su svi oni ispunjavati ovih dana. Da bi mogao dejstvovati, čovek je morao zgrabiti svaku, pa i najmanju raspoloživu priliku da se odmori.

Dver se probudi i vide da je već midura posle ponoći. Iako se sada osećao mnogo bolje, morao se čupati iz snene otupelosti da bi se obukao i proverio svu svoju opremu - luk i strele, kompas, beležnicu za skiciranje, čuturu vode. Potom stade pored mutnog žara i uze paket zamotan u lišće, koji mu je Jenin tu ostavljala svako veče: jedini pristojan obrok koji će on pojesti za taj dan, sve do

večere.

Tokom skoro celog svog odraslog života putovao je sam, uživajući u prostoru i samoći. Ali morao je priznati da ima nekih prednosti i kad si deo tima, deo zajednice. Možda bi oni, pod Ozavinim vođstvom, mogli početi da se osećaju kao porodica.

Da li bi onda manje bolele njihove uspomene na onaj život i one voljene osobe koje ostaviše za sobom, u lepim šumama Nagiba?

Taman se spremao da krene, urskim tragovima, dalje u pravcu izlazećih meseca, kad ga jedan tihi zvuk navede da zastane. Neko je bio budan i pričao je nešto. Ali ne žene, jer on je prošao pored obe i uverio se da hrču tiho i (prijalo mu je da pretpostavi) srećno. Dver smače luk sa ramena i pođe polako prema tim tihim zvucima, više radoznao nego zabrinut. Uskoro prepoznade ko to mrmlja.

Danel, naravno. Ostalo je samo pitanje s kim to razgovara.

Zaklonivši se iza debla jednog velikog drveta, Dver virnu na mali proplanak gde se satenski meko srebro mesečine prosipalo po slabo verovatnom paru. Danel je klečao i, duboko poguren, obraćao se malom stvoru poznatom pod imenom Blatko. Dver nije razumeo nijednu reč, ali sudeći po tonu i naglascima, Ozava je pokušavao da postavi nekoliko pitanja, a pri tome je isprobavao jedan po jedan jezik.

Nur je reagovao tako što je lizao svoje krzno i bacao pokoji pogled u senku, tačno prema Dveru. Ozava pređe na galaktički drugi, a Blatko načini široki osmeh i okrete se da gricne nešto što ga je zasvrbelo na jednom ramenu. Onda se opet okrete oko sebe i odgovori mudracu, jednim ogromno širokim zevanjem.

Danel uzdahnu pomireno, kao da je i očekivao neuspeh, ali ipak ostao u uverenju da je vredelo pokušati.

Pokušati, šta? - zapita se Dver. Da li se mudrac nadao da će dobiti neku magičnu pomoć, kao što neuki nizijci ponekad čine, postupajući prema nurima kao prema nekakvim duhovima iz bajki? Da se nije, možda, Ozava ponadao da bi mogao pripitomiti Blatka, kao što to huniški mornari uspevaju, pa im nuri posle služe kao bodri pomagači na rekama? Malo je koji nehuniš ikada uspeo da pripitomi nura. Ali čak i kad bi to uspelo, od kakve bi koristi mogao biti jedan nur pomagač? Ili je, možda, Danel Ozava postavio sebi i treći

zadatak, da, posle rešenja pitanja urskih begunaca, sad već prerano došlih, i posle hvatanja Retine bande, pođe nazad i prikupi na jedno mesto što veći broj nura?

Nikakve logike u tome nije bilo. Ako, nekim čudom, Zajednica preživi, svima njima biće upućeni pozivi da dođu kući. A ako se desi ono najgore, onda niko od njih neće ići kući; naprotiv, svi će se truditi da ostanu što je moguće dalje od Nagiba.

Pa dobro, reče on sebi. Danel će mi reći onoliko koliko želi da ja znam. Samo se nadam da ovo ne znači da je malo šenuo.

Dver se odšunja i nastavi urskim tragom. Pođe lakim trkom, koji se nekako sam od sebe pojača. Kao da ga je sila radoznalosti vukla da vidi šta je iza sledeće senovite uzvisine, pa iza sledeće... Prvi put posle mnogo dana, Dver se osećao jak i potpun. Ne zbog toga što su brige nestale; nisu. Opstanak je i dalje bio nešto krhko, nešto što se jedva održava i vrlo lako može nestati. Pa ipak, na ovoj kratkoj deonici vremena on je odmicao vedro i veselo, treperavo živ.

RETI

San se uvek okončavao na isti način, neposredno pre nego što bi se probudila, drhteći, grčevito stiskajući mekano čebe sebi na prsa.

Sanjala je onu pticu.

Ne u onom stanju u kome ju je poslednji put videla - obezglavljenju, raširenu po Ranovom laboratorijskom radnom stolu u ukopanoj naučnoj bazi - nego u onom prvobitnom stanju, kad ju je prvi put ugledala. Slika živopisna, u pokretu, perje kao lakirano šumsko lišće, ptica živa i raskošna na način koji njoj, Reti, kao da gladi dušu.

Kao dete, volela je da posmatra ptice u svom zavičaju. Midurama je gledala kako kruže, kako se obrušavaju, zavidela im na toj slobodi, na vladavini vazduhom, na nesputanoj mogućnosti da polete kad god hoće i da sve svoje jade ostave daleko za sobom. Onda se jednog dana Jes vratio sa dugog putovanja na jug. Hvalisao se kako je ustrelio neverovatan broj životinja. Između ostalog, i jednu fantastičnu leteću spodobu koju su lovci napali iznenada kad je uzletala iz priobalne plimne močvare. Ta ptica im je, doduše, pobegla, odlepršala ka severoistoku, ali je bila pogođena u jedno krilo, iz koga je ispalo jedno pero tvrđe od kamena.

Već te iste noći, rizikujući da bude užasno kažnjena, Reti je ukrala to kruto parče metala iz šatora pod kojim su lovci hrkali, pa je, sa zavežljajem hrane takođe ukradene, pobegla u daleki svet, da sama potraži to leteće čudo. Posrećilo se tako, da je procenila putanju savršeno i videla tu ranjenu metalnu pticu kako joj prelazi put, mukotrpnim kratkim poletanjima koja su se završavala spuštanjem i novim trčkanjem po tlu radi hvatanja novog zaleta. U jednom času uviđanja, od koga joj se grlo steglo, Reti je znala da je ta ptica ista kao i ona - obe je ranio isti čovek, sklon besmislenom nasilju.

Gledajući kako ptica nastavlja da skakuće i poleće sve pomalo, stalno ka zapadu, bez ijednog odmora, Reti je znala da još jednu zajedničku osobinu sa tom pticom ima. Istrajnost.

Želela je da pticu sustigne, izleči, da priča s njom. Da dokuči

odakle joj, iz kog izvora, tako mnogo snage. Da joj pomogne u stizanju do odredišta. Da joj nađe leglo. Ali ptica je, i tako osakaćena, odmicala brže. Onda je bilo jedno vreme u kome je Reti, sa silnim bolom u duši, išla dalje sama, misleći da joj je ptica pobjegla zauvek...

Na tom mestu u snu, kad je san bio pun sirovog bola duše, prizor se naglo menjao, i sad je ptica opet bila tačno ispred nje, bliža nego ikad, razlepršana u kavezu u kome dragulji kaplju. Ptica vrda, htela bi da izbegne zlatne kapi koje se za nju lepe... zatim i ognjena koplja koja se zabadaju odozgo!

Reti tu počinje da se guši od osujećenosti, zato što ne može nikako da pomogne, ne može pticu da spasi.

Najzad, kad je izgledalo da je sve izgubljeno, ptica je uradila ono što bi i Reti. Sakupila je svu snagu, poslednju, za samo jedan jedini protivudarac. Ošinula po neprijatelju najjače što igda može i umrla, u tom naporu, istog trena. Ali je bar mučitelju dala po zasluži.

Nekoliko noći zaredom, isti san sa istim završetkom: nečije uporne ruke ne daju joj da jurne napred, a ptica upućuje na protivnika svoj prvi i jedini hitac - sopstvenu glavu. Pogađa ono senovito što lebdi iznad njih, mračnog takmaca sa koga vise i landaraju smrtonosni udovi.

Pokazalo se da je osveta jedna od onih stvari u životu koje nikad ne budu, kad se ostvare, onako dobre kao dok ih samo zamišljaš.

Kao prvo, Reti, u dubini duše, nikad ni sanjala nije da će Jes tako hrabro trpeti bol.

Lovac je ležao opružen i vezan za jedan ležaj u izviđačkom vazduhoplovu. Njegove robusno zgodne crte lica izvijale su se dok je Kun ispunjavao svoje obećanje. Ali se Reti zbog tog obećanja kajala svaki put pomalo više, kad god je Jes stezao zube i suzbijao još jedan krik bola.

Ko bi pomislio da će se za njega pokazati da je hrabar, razmišljala je Reti. Sećala se svih onih ranijih prilika u kojima se Jes hvalio i hvalisao, a sve ostale članove plemena terorisao. Kaže se da su siledžije kukavice. Tako je, bar, jedan od 'starih deda' plemena gundao kad je bio siguran da ga nijedan mladi ratnik neće čuti. Na

nesreću, taj dotični deda-drda nikad neće doznati koliko nije bio u pravu. Taj propali starac umro je tokom ovih nekoliko meseci Retinog odsustva.

Nastojala je da očeliči svoje srce tokom bitke dve volje, Kunove i Jesove. Jasno je bilo da će Jes morati da izgubi.

Želiš znati odakle je ptica došla, zar ne? - govorila je sebi. Uostalom, Jes je zaslužio ovo što mu se dešava, zar ne? I zašto ne popusti već jednom; njegova sopstvena tvrdoglavost drži ga na tom ležaju!

Uistinu je Reti na neki način doprinela ojačanju otpora tog lovca, pa time i nastavku mučenja. Kunova strpljiva, ali uporna pitanja smenjivala su se sa stenjanjem čiste zadrnosti, glaverski tupe, od strane Jesa, koji se preznojavao i grčio pod električnim udarima Kunovog robota-ortaka.

Kad nije mogla više to gledati i slušati, a da joj ne pozli, Reti se, kroz hermetička poklopac-vrata, nečujno izvukla iz letelice. Ako bi došlo do bilo kakve promene, pilot bi je mogao pozvati pomoću malenog komunikatorskog dugmeta koje su nebeski ljudi ugradili u njenu kožu, nadomak desnog uha.

Reti pođe ka logorištu, nastojeći da se drži najnormalnije, za slučaj da neko od prerano došlih motri iz žbunja.

To su oni bili za nju. Prerano došli. Divljaci. Ništa bolji od onih naduvenih varvara na Nagibu, koji misle za sebe da su tako civilizovani, sa tim svojim otmenim knjigama, a zapravo jedva da su nešto više od poluživotinja, zarobljenih na jednom blatnjavom svetu sa koga nikad neće otići. Za nebesko biće kao što je ona, svi ovi ovde su jednaki, bez obzira na to sa koje strane Rimeru provode svoje blatnjarske životiće.

Prvo je namirisala logor, znatno pre nego stigla do njega. Dobro poznata smrdljiva mešavina dima od izgorelog drveta, izmeta i loše štavljenih koža, sve pomešano sa sumporastim smradom vrelih izvora vode, zbog kojih je pleme u ovo doba godine uvek dolazilo ovde - činjenica zbog koje je njoj bilo lako da navede Kuna u ovaj mali, zavučeni kanjon, visoko u Sivim brdima. Blizu logora Reti je zastala, zagladila već glatko pilotsko skafander-odelo koje je od Ling dobila ubrzo pošto je postala prvi Jijoanac koji je ikada ušao u

podzemnu stanicu, tu zemlju čuda punu raskoši i sjaja. Ling je, pre svega, okupala Reti, utrljala lekove u njenu kožu glave, i dala joj razne napitke kao i tretmane zracima, tako da je sad Reti imala utisak da je zdravija, jača, pa čak i viša nego pre. Samo je modri ožiljak na jednoj strani njenog lica još kvario preobraženu sliku u ogledalu, a to će biti sređeno, uveravali su je, čim svi skupa odu 'kući'.

Njihovoj, ali i mojoj, razmišljala je Reti. Nastavila je žustrim korakom. Svi tragovi ječanja mučenog lovca izbledeli su iza nje. Pomisao na njegovo grčenje u agoniji Reti je potisnula tako što je razmišljala o slikama koje su joj pokazali četvoro nebeskih ljudi - a to su bile slike predivnog grada, nalik na pregršt dragulja, udobno smeštenog u jednu duboku dolinu. Grad vilinskih kula i lebdećih zamkova, gde jedan srećan ogranak ljudskog roda živi sa svojim voljenim pokroviteljima, mudrim, dobronamernim Rothenima.

Taj deo nije joj se dopadao - to da ljudi imaju gospodare koji im naređuju. Nisu joj se dopali ni sami Rotheni, kad se upoznala sa to dvoje koji žive u stanici; izgledali su previše zgodni i doterani, i samozadovoljno srećni. Međutim, smatrala je da, ako ih dve nebeske žene, Ling i Beš, vole, valjda i ona može nekako da se navikne na njih. U svakom slučaju, bila je spremna da uradi i prihvati sve što se zatraži od nje, bilo šta, samo da dospe u onaj grad svetlosti.

Oduvek sam znala da pripadam negde drugde, pomisli ona, izlazeći iz šumskog gustiša; drugde, a ne ovde. Znala sam da ovakvo mesto ne može biti moje.

Pred njom se širio proplanak posut svakojakim đubretom, a na njemu šest dronjavih zaklona - životinjskih koža nabačenih preko povijenih tankih grana pozabadanih u zemlju - grupisanih oko vatre za kuvanje hrane. Tu su čađave prilike radile nešto oko jedne lešine. Oko današnje hrane. Dobili su, na poklon, od Kunovog robota-lovca koji se tako zgodno našao pri ruci, magarca kroz čije je srce bila progorena uredna mala rupa.

Ljudi u loše uštavljenim kožama vrzmali su se po logoru radeći ponešto ili su naprosto ležali i čekali da prođe vruć deo dana. U licu svi grozno musavi. Kosa umršena i masna. Svi su smrdeli. Posle

življenja kod Nagibara, a zatim i kod Ling i Beš, bilo je teško zamisliti da su ovi čak i ista vrsta živih bića kao ona, Reti; a kamoli da su njeno pleme.

Nekoliko muških prilika dokoličilo je blizu improvizovanog 'tora' u kome su, zgureni, boravili novi zarobljenici, sve bez izuzetka Uri, to jest Urkinje. One jedva da su se i pomakle od kada su, pre dve-tri noći, doterane u logor. Neki od ljudskih muškaraca šetali su oko tora, lupkali i udarali po panjevima, i to urskim mačetama uzetim od tih istih zarobljenica, diveći se oštrini sečiva od bujurskog metala. Međutim, držali su se podalje od jedne gomile sanduka za koje im je Kun rekao da ih ne smeju dirati dok on ne odluči koji će biti uništeni.

Nekoliko dečaka popelo se na ogradu tora, napravljenu od balvana nedavno laserski isečenih. Opkoračili su ogradu i sedeli na njoj. Prekraćivali su duge i dosadne sate tako što su povremeno pljuvali na zarobljenice, a onda se smejali kad one počnu da gundaju i da se bune.

Pa, ne bi trebalo da im dozvolimo da to rade, pomisli Reti. Bez obzira na to što su to strankinje, urske glupače koje su došle gde im nije mesto, došle sa naumom da zabadaju nos u tuđe stvari.

Kun je njoj dao zadatak da ustanovi zašto su ti zarobljenici došli u ove krajeve nasuprot svojim sopstvenim svetim zakonima koji zabranjuju upravo to. Ali Reti nije bila nimalo voljna da tom zadatku pristupi, čak joj se gadilo.

Oduči da opet odugovlači. Poče da razgleda taj način života za koji je svojevremeno mislila da od njega nikad neće moći da pobjegne.

Uprkos tolikim burnim događajima koji su se u poslednjih nekoliko dana nadešavali, život plemena nastavio se uglavnom po starom. Matori Kališ, čovek sa jednim unakaženim stopalom, radio je u potoku, kao i pre: udarao je kamen o kamen na takav način da su nastajali kameni šiljci za strele i pojedini komadi kamenog alata. Računao je da ovi metalni alati koji su se nedavno pojavili verovatno neće ostati dugo, da će biti samo prolazna moda. Verovatno je bio u pravu.

Uzvodno su žene gazile kroz plicake, tražeći sočne trodelne ostrige koje dozrevaju u vulkanskoj toploti u ovo doba godine. Još

dalje uzvodno, pokraj izvora tople vode sa kojih se dizalo obilje vodene pare, skupinica devojaka mlatila je motkama po iloe drveću, a oborene sitne voćke prikupljala u pletene korpe. Stara priča: gotovo sve naporne poslove rade žene. To je bilo najvidljivije u središtu logora, kod vatre, gde je kasapljenjem magarca i pripremama za pečenje mesa rukovodila svadljiva, matora Bini, ruku krvavih do iznad lakata. Ona je bila zapovednica svih žena. Kosa joj je sad bila još više seda. Najnovija Binina beba je umrla, zbog čega su joj dojke ostale nabrekle i bolno osetljive na svaki dodir. U ovom trenutku je šištalala, kroz široke razmake između sivosmeđih zuba, na dve mlade pomagačice.

I pored svih tih znakova normalnosti, pleme se, zapravo, teturalo čitav dan u nekom ošamućenom stanju. A ko god bi pogledao u pravcu Reti, odmah bi mu licem prošao trzaj, kao da je Reti neko čudo koje ni slučajno nisu očekivali da vide na Jijou. Veće čudo nego glaver koji bi se uspravio na dve zadnje noge i tako pošao po svetu.

Reti, boginja, pomisli ona.

Diže glavu još više.

Pričajte o ovome svojoj smrdljivoj derištadi, od sada pa do kraja vremena, pomisli ona. Pričajte im o devojci koja je prkosila velikim zlim lovcima, šta god da su joj radili. O devojci koja je odlučila da ih više neće trpeti. Koja se odvažila da učini nešto što vi ni u snu niste zamislili. I koja je našla način da ode iz ovog smrdljivog pakla, i da nastavi da živi... na zvezdi.

Svaki put kad neko ukrsti pogled sa njom i brže-bolje ga odvrati na drugu stranu, ona bukvalno zatreperi od zadovoljstva.

Nisam jedna od vas, pomisli ona. Nisam, niti sam ikad bila. A sada je to i vama poznato.

Jedino Bini nije pokazivala znake zadivljenosti ovim što je Reti postala. U tim metalnosivim očima - isti onaj stari prezir i razočarenje. Bini, dvadeset osam godina stara, pa, prema tome, zapravo mlađa od svih ovih istražitelja sa zvezda, čak i od Ling. Pa ipak, tako matora da se činilo da ništa na Jijou, pa ni na samom nebu, neće moći nju da iznenadi.

Godine su prošle od kad je Reti toj staroj ženi poslednji put rekla 'mama'. Nije imala ni najmanje sklonosti da je sad opet počne tako

oslovljavati.

Vrlo uspravno prođe pored skupine 'kuvara' oko vatre i pored njihovog groznog posla. U sebi se, međutim, pokoleba.

Možda i nije bilo mnogo pametna zamisao da se šetam baš sad ovde, pomisli ona.

Zašto bi se mešala sa ovim duhovima prošlosti, kad može lepo da sedi u avionu i uživa u pobedi nad svojim celoživotnim neprijateljem? Kazna koja se sad vrši nad Jesom pravična je i dobra; tako, bar, izgleda, sad kad je ona ne mora gledati iz neposredne blizine. Ove protivurečnosti stvarale su joj nervozu, kao da nešto nedostaje. Kao pokušaj da zategneš opanke bez kaiševa.

"Žena! Tu ti, žena! Loša žena, pusti Jii sam tako dugo!"

Nekoliko plemenika žurno se skloniše s puta majušnom četvoronožnom stvoru koji je galopirao pored njihovih stopala kao da je nedodirljiv i svemoćan. A to je taj mali urski mužjak na neki način i bio, zato što je Reti vrlo glasno obećala krajnje užase svakom onom ko makar i pipne njenog 'muža'.

Jii uskoči u njeno naručje, poče se migoljiti presrećno, ne prestajući da je prekoreva.

"Žena ostavila Jii mnogo dugo sa druge žene! Koje protiv nje! One nude Jiiu meke, tople kese, iskušenje!"

Reti planu ljubomorom. "Koja ti je ponudila kesu! Ako je neka od onih drolja..."

Onda vide da ju je on samo zadirkivao. Nasmeha se, i deo napetosti u njenim plećima popusti. Ovaj mali drugar zaista deluje povoljno na nju.

"Opusti, žena", reče joj on umirujućim tonom. "Za Jii, kesa samo jedna. Uđe sad?"

"Uđe sad", odgovori ona i otvori rajsferšlus na luksuznoj i mekanoj vreći okačenoj o njen bok, koju je od Ling dobila. Jii naglavačke ulete unutra, onda se iskobelja tako da izviri glavom i celim dugačkim vratom. Zagleda se u nju.

"Dođe sad, žena. Poset Ul-tahni. Mudra može priča sad."

"Aha, sad je spremna da priča, je li? Mnogo fino od nje, bogami."

Reti nije bila oduševljena što će sad ići na razgovor sa predvodnicom zarobljenih stranaca. Ali Kun je njen poslodavac, i

rekao joj je da je to njen posao. Pa ako već mora biti, zašto ne sad.
"Važi", reče ona. "Da vidimo šta kobila kaže."

DVER

Na kraju se pokazalo da su ti Uri, koji su ispred njih zašli u Siva brda, učinili uslugu malenom ljudskom pohodu. Primili su na sebe smrt i katastrofu, i na taj način poslužili kao upozorenje.

Priča o vazдушnom napadu i o masovnoj upotrebi smrtonosnih oružja bila je jasno napisana i mogla se odlično čitati u svetlosti zore - na spaljenom i rasečenom drveću, u crnim kraterima, razasutom izgaženom teretu, svuda; šaputao ju je nepostojani suvi vetar. Nasilje koje se ovde dogodilo - pre samo nekoliko dana, po Dverovoj proceni - bilo je, po svemu sudeći, kratkotrajno, ali užasno.

Ovaj deo šume bio je uzdignut, imao je oblik platoa. Jasno se videlo, i posle toliko vekova erozije i rastinja, da su to nekad bile terase neke bujurske građevine. A Bujuri su bili poslednja rasa koja je dobila zakonitu dozvolu za korišćenje ovog sveta; bili su to poslednji legalni stanovnici Jijoa, boravili su u rajskim kulama, prolazili su kroz svoje dane, ne strepeći nimalo od otvorenog neba.

Dver je pratio tragove strahote koja se tu nedavno odigrala. Savršeno živopisno dočarao je sebi paniku Urkinja koje su došle da se ovde negde nasele, kad je počeo napad: kako su se propinjale, kako su kašljale od užasa i spiralno uvijale dugačke vratove, a tankim, prekrštenim rukama pokušavale zakloniti dragocene kese, dok je zemlja oko njih eksplodirala. Praktično je čuo njihovo vrištanje dok su bežale iz gorućeg logora, niz strmu stazu koja im se ponudila, ali koja se spuštala u uzanu jarugu - a tamo, iznenada, sa obe strane, mnogobrojni otisci ljudskih nogu, i to u nekakvim primitivnim opancima. Sjatile su se, dakle, ljudi na Ure, pomešali svoje otiske haotično sa njihovim.

Podizao je komadiće konopca očigledno upletenog ručno, u 'domaćoj radinosti', i komadiće traka od sirove kože. Znakova koliko god hoćeš: nebrojeno mnogo. Dver dočara sebi sliku: konopci i mreže padaju po Urkinjama, zarobljavaju ih.

Zar nisu shvatile da će kao stado biti oterane u jarugu i pohvatane? - zapita se Dver.

Iz vazduha je otvarana paljba pored njih i oko njih, da bi bežale

tačno na tu stranu, reče on sebi. Zašto se nisu razbežale na sve strane, zašto su pošle u klopku?

Na nekoliko mesta zemlja je bila lepljiva, obilato natopljena krvlju. To mu je dalo odgovor. Načelna namera bila je, odista, da se Uri pohvataju, ali nišandžija koji je napao ovu ursku kolonu nije oklevao da 'ubeđivanje' pojača sa nekoliko leševa.

Nemoj suditi o Urima suviše strogo, reče on sebi; ko zna kako bismo mi reagovali kad bi munje nebeske počele da šibaju svud oko nas? Rat je gadan, a mi odavno nismo imali prilike da se vežbamo u ratovanju.

Čak ni Drejk nikada nije bio napadnut ovako, pomisli on.

"Dakle, vidimo da je došlo do savezništva između prerano došlih ljudskih bića i tuđina iz svemira", zaključila Lena. "To malčice menja stvari, a?"

Na licu Danela Ozave bio je sumoran izraz. "Celo ovo područje sada je 'provaljeno'. Kakva god sudbina zahvati Nagib, sigurno će zahvatiti i Siva brda. Da li pomoću kuge, ili vatre, ili pomoću mašina koje će odstreliti žrtve jednu po jednu - u svakom slučaju, pomoću nečeg će oni pročešljati ovu oblast jednako temeljito kao što će i Nagib."

Danelov zadatak bio je da u divljini ponese jedno zaveštanje - ne samo zalihu znanja nego i sveže gene koji bi ojačali ljudsko pleme već nastanjeno tamo - a to sve sa svrhom da na Jijou preživi bar mali deo ljudske populacije, ako se dogodi najgore od najgoreg. Nijednog trenutka to nije bilo radosno putovanje; više je ličilo na ulogu mornara koji vodi čamac za spasavanje pun brodolomnika, u nekoj drevnoj pripovesti o potonuću neke lađe. Ali u tome je, ipak, u početku bilo neke majušne nade da se nešto može postići. Sada u Danelovim očima nije bilo ni traga od tog osećanja.

Jenin se bunila. "Čekaj, pa zar niste rekli da su prerano došli ljudi sada u savezništvu sa ovima iz svemira? To bi trebalo da znači da zvezdani bogovi neće uništiti to pleme, zar ne?"

Začutila je, videći da je ostalo troje samo gledaju. Njihovi izrazi bili su bolji odgovor nego reči.

Jenin poblede. "Uh."

Nekoliko trenutaka potom, ona opet diže glavu. "Pa, šta? Oni ne

znaju da mi postojimo, je li tako? Onda zašto ne bismo naprosto otišli, ovoga trenutka? Nas četvero. Možda na sever, šta kažeš, Dver? Ti si već bio u tim krajevima. Idemo!"

Danel poče pomalo da rita otpatke koji su ostali posle masovnog urskog bekstva prema jaruzi i posle ljudske pljačke ostavljene imovine. Prstom pokaza ka jednoj raspuklini između stena. "Lomaču možemo napraviti tamo."

Dver povede magarce ka tom mestu. Poče da ih rastovaruje. "Šta radiš to?" upita Jenin.

"Ja ću podesiti bombe", reče Lena, dižući poklopac jednog sanduka. "Najbolje će biti da dodamo izvesnu količinu drveta. Prikupiću daske od ovih njihovih polomljenih sanduka."

"Ej! Ljudi! Pitala sam - šta radite to?"

Danel dohvati Jenin za ruku. Dver je već počinjao da izdvaja, iz njihovog ukupnog prtljaga, samo neke stvari - hranu, odeću, i nekoliko osnovnih naprava, ali bez ijednog metalnog delića. Na gomilu za spaljivanje bacao je sve knjige i sve usavršene alate ponete sa Nagiba.

Mudrac objasni.

"Doneli smo ovo nasledstvo da bismo održali nešto barem nalik na minimum ljudske kulture u izgnanstvu. Ali četvero ljudi ne mogu uspostaviti civilizaciju, pa ma koliko knjiga poneli. Moramo se pripremiti za slučaj, veoma verovatan, da sve ovo mora biti uništeno."

Ta perspektiva očito je mučila Ozavu. Njegovo lice, i ranije izmučeno, sada je bilo presečeno bolom. Dver je nastojao da ga ne gleda, da se usredsredi na posao ispred sebe. A posao je bio: izdvojiti samo ono što četvero begunaca mogu nositi.

Jenin je razmotrila ove vesti. Klimnula je glavom. "Pa, šta. Ako moramo živeti i gajiti porodice bez knjiga, to samo znači da ćemo nešto brže krenuti istom stazom, zar ne? Silaznom, ka Iskup..."

Zaćuta, videći da Danel odmahuje glavom.

"Ne, Jenin. Neće biti tako.

Nas četvero bismo mogli nekako pokušati da opstanemo, to je jasno. Ali čak i ako bismo uspeli da se zavučemo u neku udaljenu dolinu, izvan domašaja tuđinskog ko-zna-kakvog naoružanja, nije

verovatno da bismo se uspjeli na vreme prilagoditi nesviknutom ekosistemu. Reti nam je rekla da je njena banda izgubila polovinu svog prvog pokolenja na taj način što su ginuli u raznim udesima i umirali od alergijskih reakcija. To je tipično za skupine odmetnika, stradaju sve dok ne nauče šta je bezbedno, šta se sme jesti ili dodirivati. Učenje putem pokušaja i pogreške, uz mnogo smrtnih ishoda. Četvoro naprosto nije dovoljno."

"Mislila sam..."

"Da i ne pominjem problem brakova vrlo bliskih srodnika..."

"Pa, ne misliš valj..."

"Ali čak i kad bi se našlo neko rešenje za sve te nedoumice, opet to ne bi bio uspeh, jer mi nećemo da rodimo bandicu divljaka koja bi brzo potonula u neznanje. Nećemo, iako Spisi daju toj sudbini svakojake kitnjaste nazive. Ljudska bića nisu došla na Jijo da bi pošla Stazom iskupljenja."

Dver diže pogled sa svog posla. Ostade sasvim nepomičan. I Lena stade kao da se okamenila, držeći u ruci jedan debeli valjkasti predmet na čijem kraju se video fitilj, a uz fitilj prikačen tempirni mehanizam. Sve do tog trenutka Danel Ozava je objašnjavao devojci stvari koje su Dveru već bile poznate. Sada je, međutim, zavladała tišina i nepomičnost. Niko nije imao nameru ni prstom da makne dok mudrac ne objasni ove poslednje reči.

Ozava po drugi put uzdahnu vrlo duboko.

"To je jedna tajna, koja se prenosi s kolena na koleno, s pokolenja na pokolenje, ali svaki put samo vrlo malom broju ljudi. Ne vidim razloga da je više prikrivam od vas troje, zato što sad smatram da ste mi rod, porodica.

Neke od ostalih pet rasa bile su užasnite kad smo sagradili Biblos. Naše Veliko štampanje nagovestilo je da nemamo nameru da ikad išta zaboravimo. Naši osnivači su veštima pričama objasnili tu poplavu knjiga. To je samo privremena mera, govorili su. Kao: to će pomoći svim rasama da žive toliko udobno, da će se moći usredsrediti na svoju dušu, sve do trenutka kad budemo duhovno spremni da odemo niz Stazu.

Zvanično, to i jeste dugoročni naum svih šest rasa. Ali osnivači, kad su polazili brodom 'Kivot', nijednog trenutka nisu imali nameru

da svoje potomke puste da skliznu u degeneraciju do proto-ljudskih bića bez sposobnosti govora, pa da onda naiđe neka rasa zvezdanih bogova koja bi takve stvorove usvojila i uzdigla."

Mudrac je začuao. Posle dužeg vremena, Dver upita: "Onda, zašto smo ovde?"

Danel slegnu ramenima. "Pa, svak zna da je svaka rasa, dolazeći na Jijo, imala i neke svoje skrivene, tajne pobude... Oni kojima je razmnožavanje bilo zakonski sprečeno, tražili su mesto gde će moći da se razmnožavaju do mile volje. A pogledajte G'kekije, oni su bežali od genocida, jer bili su u stopu gonjeni na svim zvezdanim 'autoputevima'."

"Znači, ljudi su na Jijo došli zato što nisu bili sigurni da će na Zemlji ostati živi?"

Ozava klimnu glavom. "Pa, znaš šta, imali smo mi i prijatelje, oni su nam pomogli da dobijemo jedan ogranak Galaktičke biblioteke. Uzdigli smo dve klijentske rase, time smo dobili status nižih pokrovitelja. Međutim, galaktička istorija ne daje mnogo nade 'vučjoj' rasi kao što smo mi. Imali smo neprijatelje od samog početka. Savet Teragens znao je da će Zemlja još mnogo vekova biti ugrožena."

"Znači, oni na 'Kivotu' nisu bili izgnanici?"

Danel za kratko pomače usne u tanki osmeh. "To je bila samo maska, fasada, da bi, u slučaju da budu uhvaćeni, Zemlja mogla reći da nema sa njima ništa, da su to odmetnici. A istina glasi: naši preci poslali su da nađu skriveno pribežište gde će bar deo ljudskog roda moći da opstane bezbedno." Mudrac podiže ruke. "A gde bi to moglo biti? Bez obzira na ono što se priča, nije poznat nijedan 'autoput' kroz svemirski prostor ni do kakvog odredišta izvan ovih pet galaksija. A unutar njih, svaka pojedina zvezda uneta je u kataloge, i za mnoge zvezde su određeni zakupci sa pravom da dejstvuju kao galaktički nadzorni organi. Zato je Savet Teragens potražio u Velikoj biblioteci podatke o tome šta su druge rase u našoj situaciji činile."

Manevar poznat kao 'prerano došli', iako nesavršen, obećavao je lepe ishode."

Lena zavrte glavom. "Puno toga izostavljaš. Na primer, šta bi mi trebalo da radimo ovde, na Jijou, dok se krijemo, ako naša misija nije da siđemo Stazom."

"Ako to Lester zna, ili ako iko drugi zna, nisu mi rekli", odgovori Danel. "Možda se naša misija sastoji naprosto u tome da sedimo i čekamo da se Vaseljena izmeni. Ali to sad nije bitno. Ako je našoj kulturi na Jijou došao kraj, ja ni slučajno neću da učestvujem u osnivanju nekakvih bednih skupinica u kojima bi deca bila primitivna i neuka, a potomci, na kraju, divlje zveri."

Jenin zausti da nešto kaže, ali stisnu usne i očuta.

"Dobro, bar znamo da je Zemlja opstala tokom ovih nekoliko stotina godina", reče Dver.

"Da, ali istražitelji su rekli da je u galaksiji sada u toku nekakva kriza", napomenu Lena. "I da je Zemlja u samom središtu te krize."

Danel pogleda u stranu, stežući vilice.

"Ej", reče Dver, "pa zar nisu ovi nebeski ljudi tačno ono što je Savet Tere želeo? Ogranak ljudskog roda zavučen u bezbedno skrivalište, gde neće nastradati ma šta se desilo sa Zemljom? Oni drugari sa kojima ste vi imali posla na Livadi okupljanja imaju sa sobom i te, nekakve, Rothene, kao zaštitnike."

Danel uzdahnu. "Možda, ali ko zna da li će oni ostati ljudi, pod takvim uticajem? Ironija da nas na kraju pobiju naši rođaci bila bi stvarno nepodnošljiva."

Mudrac učini pokret kao da stresa sa sebe paučinu.

"Da mi spremimo lomaču. Ako ova imovina ne može služiti jednom civilizovanom plemenu izgnanih Zemljana, onda bar možemo ispuniti svoju dužnost prema ovoj planeti i uništiti smeće, da ne ostaje iza nas. Lena, tempiraj da izgori kroz jedan dan, ako se ne vratimo do tog roka."

"Vratimo?" upita Lena, podigavši pogled sa tempirnog mehanizma. "Mislila sam da odustajemo od..."

Ustuknula je, jer se mudrac munjevito okrenuo ka njoj, sa nešto stare vatre u očima.

"Ko je rekao da odustajemo! Šta je to sa vas troje? Vidi kakva ste lica napravili. Zar ćete dozvoliti da vas jedna mala nepovoljna okolnost slomi?"

Mala, nepovoljna? - pomisli Dver. Baci pogled na šumu izrovanu i sasečenu laserskom paljbom sa visina, svud oko bivšeg urskog logora. "Nije mi jasno. Rekao si da ne možemo dovršiti našu misiju."

"Ne možemo, pa šta?" upita Ozava. "Mi smo prilagodljivi. Izmeni ćemo misiju! Ako više ne možemo napred kao kolonisti, šta s tim?"

Možemo kao ratnici."

RETI

Zarobljenici su ležali očajni u blatnjavoj kaljuzi, vratova povijenih nadole, već smrdljivi posle dva dana ropstva i vlage. Trinaest Urkinja, koje bi sad radije bile na onom suvom platou u šumi, gde su i odabrale da se nastane. Sprečila ih je ratna letelica koja se u trenu pojavila nad njihovim glavama i odmah, bez ikakvog upozorenja, počela sipati munje odozgo, tako da je sve ursko moralo bežati u tesnac gde su već čekali Jes i drugi lovci, sa grubim konopcima.

Tako je Kun ispunio svoj deo pogodbe, oslobodio je Siva brda od nedavne, nedobrodošle najeзде urske gamadi. Zauzvrat je Jes prihvatio obavezu da odvede Kuna do mesta gde su Bom i on prvi put ugledali mašinu-pticu. Ostalo je nepoznato zašto je taj dogovor kasnije propao - zašto je Jes odbio da ispuni svoj deo pogodbe i predao se 'milovanjima' robota radije nego da povede pilota na to mesto.

Nepoznato, svima, osim jednoj osobi. Reti.

Bini joj je uvek govorila: zašto prkositi muškarcima, koji uvek mogu da te prebiju ako ih naljutiš? Upotrebi reči, da malo vodiš i navodiš te jake životinje. Da pomisle da je ono, što ti hoćeš, od početka bila njihova zamisao.

A ja sam baš morala da im prkosim na sav glas, a? - pomisli Reti.

Dobro, Bini, na kraju sam ipak pokušala po tvom sistemu, reče ona sebi. I znaš šta? Bila si u pravu. Nikakvim mojim postupkom nisam mogla da naneseš Jesu toliko bola koliko on, evo upravo sada, nanosi sam sebi.

Kapiju na toru za zarobljene čuvao je lično Bom. Taj grubi lovac vrlo hitro ispuni Retino naređenje da kapiju otvori. Za to vreme, nijednom je ne pogleda u oči. Bilo mu je poznato gde se njegov drugar nalazi u ovom trenutku. Samo dve stvari spasle su Boma da ne bude i sam vezan tamo. Prvo, njegova dobro znana nesposobnost da se orijentiše u prostoru. Bom, sam, nikad ne bi našao mesto gde su on i Jes приметili metalnu pticu.

Druga stvar bila je Retina ćud. Bom ju je najponiznije molio i

preklinjao za milost, a to je njoj prijalo više nego da on bude bačen na ma kakve muke. Eto bar jednog siledžije koji je toliko uplašen da ne zna gde su mu pantalone.

Reti popreko pogleda dečake koji su pljuckali na Ure, i oni svi do jednog skočiše sa ograde i pobegoše. Ona uputi za njima kratak smeh. Dečaci iz plemena nikad, ni u starim danima, nisu govorili s njom.

Ona uđe u tor.

Ul-tahni, predvodnica zlosrećnog urskog karavana, pozdravi Reti fluidnim naklonom dugačkog vrata. Iz njuške, na čijim rubovima je krzno bilo već osedelo, poteče niz zviždukanja i pucketanja. Reti je prekide.

"Ništa od toga!" reče prekorno. "Ne razumem ja ta kvrcaljocanja."

Ul-tahnino lice se trže od nelagodnosti. Ona pređe na engleski.

"Izvinjavan se. Tvoja odeća oko je noje prevarila, ponislih da je neki Galaktik."

Reti diže glavu. "Nema prevare. Ja to i jesam."

Nadam se da jesam, dodade u sebi. Ran i ostali mogli bi se, još, predomisliti, pre nego što se njihov brod vrati; naročito bi se to moglo desiti ako bi im ona dala sve što ima dati, sve čime za 'trgovinu' raspolaže. A ako istražitelji održe svoje obećanje, onda će ona, Reti, morati na kraju ipak da nauči sve te njihove lude jezike koji se koriste među zvezdama.

"Još jednon se izvinjavan za reči uvredljive. Istina je, dakle? Usvojena si sa pustinje tužne jijoanske u jedan od galopirajućih klanova zvezdanih vića? Kakva srećna nladica si ti."

"Aha", reče Reti, pitajući se da li se u rečima ove Urkinje krije neka ironičnost. "Dakle, Jii kaže da si spremna kazati šta je vaše društvo radilo ovde, s ove strane Rimeru."

Dugi uzdah kroz kratko, sedo krzno.

"Dođosno, sranotno, naseobinu da podigneno, tajno skrovište da vi naša rasa živa ostala."

"Hmmm", reče Reti. "Toliko smo i mi, sami, dokonali. Pitanje je: zašto baš ovde? Zašto baš sad?"

"Teren je ovo procenjen već kao pogodan za život... nastanjiv. Pogodan za ljudska vića - dakle, i za nagarce koji su ljudina oslonac."

To si ti sana posvedočila."

"Aha." Ul-tahni je sigurno bila jedna od mlađih mudrica prisutnih kad je Reti pričala o svojoj sudbini Visokom savetu jijoanskih mudraca. "Nastavi."

"Zašto sno pohitali - pa zato da vi izvegli sudvinu koja će se uskoro na Nagiv sručiti, a to je: uništenje od strane zvezdanih zločinaca."

Reti ljutito prasnu. "Koješta! Čula sam tu prokletu laž i ranije. Ne bi oni nikad uradili tako nešto!"

Ul-tahni poče njihati glavom lučno u levu i desnu stranu. "Dobro, pogrešili sno. Očigledno oni fini entiteti odozgo ne vi nikad pucali na narod koji njina ništa nažao nije učinio. Ne vi nikad nikog usnrtili, vez upozorenja, paljvom iz ovlačnog neva."

Ovog puta ironija je bila očigledna, čak upadljiva. Reti baci pogled na jednu mladu Urkinju na čijem boku se videla gadna, dugačka opekotina od toplotnog zraka ispaljenog iz visine.

"Pa, mislim da je to vaša loša sreća bila što smo mi imali razloga da doletimo u posetu ovima, da bismo ih pitali za jedno mesto, i videli da ste vi već u ratnom stanju sa mojom negdašnjom porodicom."

"Ne ratno stanje. Nesloga prolazna. Koju ne pokrenuše Uri. Naravno, vaši rođaci šokirani su vili kad su nas videli. Naša je nanera vila da to refleksno neprijateljstvo poništino prijateljstvom našin. Poklonina i asistencijon, srdačnost da pronovišeno."

"Ma, da, kako da ne." Reti je znala kako su davni urski klanovi postupali prema ljudskim naseljenicima. "Ali bih se kladila da ste, bogami, računali na to da imate bolje naoružanje nego što imaju ovi ljudi ovde."

Opet uzdah na ivici frktanja. "Kao što su tvoji saveznici potukli nas, silon daleko većon nego što je naša? Ur se zapitati nora - šta ako se taj lanac nejednake sile nože nastaviti, ekstrapolativno?"

Reti se nije dopadalo ironično svetlucanje u tri urska oka. "Šta, šta? Šta ti to znači?" upita ona.

"Jedno nagađanje. Šta ako postoje sile isto tako daleko nadnočne u odnosu na tvoje nove gospodare, koliko su oni jači od nas? U širokih galaksija pet, nože li iko ikad viti siguran da se

opredelio za jaču stranu?"

Od ovih reči, Reti pođe neka sitna, hladna jeza uz kičmu. Podsećanje na njene nedavne uznemirujuće snove.

"Nemaš ti pojma o galaksijama i svemu tome, zato se nemoj pretvarati da..."

Iznenadan mali cik je prekide: Jii je izvirio iz njene kese i počeo cičati nelagodno. Reakcija se kao talas prenese na sve muževe ovih trinaest zarobljenica. Svi su izvirili iz kesa, uz viku i ciku, a glave su okretali ka jugu. Uskoro se krupnije urkinje digoše na noge i pogledaše na sličan način ka jugu.

Reti se zabrinu da to ne bude neka pobuna. Ali ne; očigledno je nešto nerviralo male muževe.

"Šta si to čuo?" upita ona Jiia oštro.

"Motor!" odgovori mališa i zavrte bodri vrat u 'vadičep' spiralu.

Malo kasnije i Reti oseti rad motora. Zvižduk koji se dizao, ne blizu. Ona prstom pronađe izbočinu pokraj desnog uha i pritisnu je.

"Ej, Kune!" reče Reti. "Šta se dešava?"

Usledila je duga pauza, tokom koje je otvorena veza sa tuđinskim vazduhoplovom prenosila samo kabinske zvuke - okretanje prekidača, sve jači rad motora. Najzad pilotov glas zazuja nadomak njene lobanje.

"Jes se opredelio za saradnju s nama, zato sada odlazimo da potražimo odakle je ona metalna ptica."

"Ali hoću da idem i ja!"

Kunov odgovor bio je hladan.

"Jes mi je ispričao sve, pa i razlog svoje ranije, onako uporne, nekooperativnosti. Ti si ga ubedila da ćemo ga mi ubiti čim ispriča ono što zna. Da će živeti samo dok ne oda gde je ptica prvi put viđena. Zašto si rekla tom jadnom dripcu tako nešto, Reti? Gubili smo vreme, zadavali nepotreban bol."

Nepotreban, sa vaše tačke gledanja, pomisli Reti; ali prokleta potreban, po mom uverenju. Lična osveta bila je samo polovina njenog razloga da tako 'navuče' Jesa na mučenje. Ali dovoljna, sve i da druge polovine nije bilo.

"Kune, ne ostavljaj me, Kune. Ja sam sad jedna od vas. To je rekao Ran, to je rekla Beš, čak je i Ro-pol tako kazala!"

Najednom se oseti mala... i vrlo izložena opasnosti. Gomila Urkinja ispred nje, Bom iza nje na kapiji, a okolo još mnogo ljudi, koji bi je, nesumnjivo, vrlo rado oborili. Ona pokri jednom šakom usta i nastavi tiho, šapatom, da je samo mali primopredajnik čuje. "Napašće me ovi prerano došli, Kune. Znam da hoće!"

"Možda je trebalo ranije da misliš na to." Još jedna dugotrajna pauza. Onda: "Kad Ran ne bi zahtevao radio-tišinu, osim za ove veze najmanjeg dometa, ja bih mogao sa njima da se posavetujem pre odluke."

"Odluke o čemu?"

"Da li da te uzmemo nazad, ili da te ostavimo tu, odakle si i krenula."

Reti se upinjala da nekako zaustavi drhtavicu koja je u talasima prolazila kroz celo njeno telo, kao reakcija na ove Kunove grube reči. Njene nade bile su blistava kula kojoj samo malo nedostaje pa da se sruši.

"Znaš šta, Reti, ovako ćemo. Ostaviću robota da te štiti. On će izvršavati tvoja naređenja dok se ja ne vratim. Ali nemoj zloupotrebiti tu povlasticu."

Njeno srce je podskočilo na reči 'dok se ja ne vratim'.

"Obećavam!" šapnu ona hitno.

"Smatraj da ti je ovo druga prilika. Ispituj Ure. Uništi njihova oružja. Ne daj nikome da ode iz te doline. Obavi posao valjano, pa ćemo možda zaboraviti ono rđavo što je bilo, kad se vratim, ali i to pod uslovom da u ovom mom lovu konačno isteram lovinu iz legla.

Kun, gotovo."

Linija je škljocnula i kabinskih zvukova više nije bilo. Reti savlada želju da ponovo pritisne dugme i da preklinje da je povedu odmah. Umesto toga, stisnu zube sumorno, pope se na ogradu od balvana i zagleda se u srebrnu strelu koja se polako podigla iz klisure, zaokrenula u jutarnjem svetlu, a onda se otisnula naglo ka jugu, ostavljajući nju sa srcem hladnim i pustim poput glečera.

DVER

Selo prerano došlih bilo je treperavo od sunca i vreline, zgureno na dnu kanjona koji je bio zgusnuto ispunjen sumporovitim, nepokretnim vazduhom.

Pakleno mesto, po urским merilima.

Dver je sa visoke osmatračnice gledao dole, video zarobljenice u tesnoj ogradi od balvana. Dugački vratovi klonuli, Urkinje polegle kao i ta atmosfera oko njih, nepokretne.

"Ja bih rekla da ih je dvanaestak, ne računajući mrtve, baš kao što si rekao", reče Lena, vireći kroz kompaktni teleskop. "Ti prolaziš kod mene kao šumski tragač, momčino."

"Hvala ti onoliko, o gospodarice zabranjenih sprava", odgovori Dver. Postepeno se navikavao na Lenine načine ponašanja. Ona je uvek morala da malo 'ugrize', čak i kroz kompliment. Kao nur koji prede na tvom krilu, gladiš ga, a on ti u jednom trenutku vrati tako što ti zabode kandže u butinu, doduše samo malo i samo na trenutak. Smešno je bilo to što je on do nedavno ozbiljno prihvatao zamisao da bi se uskoro mogao odlučiti da doveka živi sa ovom ženom, i sa Jenin i Danelom, i sa izgubljenim plemenom ljudskih izgnanika. Čak i kad su otkrili uršku invaziju, takvi planovi nisu sasvim propali. Danel je donekle bio u pravu: ljudski i urški begunci možda su mogli naći neke zajedničke interese.

Ali sada više nije moglo biti ni govora o takvom nečem, a razlog je ležao levo od njih - srebrnosiva mašina, oblikovana kao huniška cigara, ali sa dva mala zdepasta krila. To je bila prva vanjijoanska tvorevina koju je Dver video posle one bitke u leglu mulk-pauka kad je onaj tuđinski lebdeći robot zamalo ubio Reti i njega.

Ta nebeska kola ne bi trebalo da budu ovde, u 'rđavim' oblastima nagibskog kontinenta.

Svojim prisustvom uništila su sve njihove planove.

Osim toga, ta kola nisu imala pravo da budu tako predivna.

Dver se ponosio vidikovcem sa koga je osmatrao ove predele: mesto je odabrao majstorski, visoko na zidu kanjona, tačku sa koje su sad videli ne samo celo selo prerano došlih ljudi nego i izvore

sumporovite vruće vode, kao i veliki okolni prostor, pa čak i tu leteću mašinu koja je sad ležala u svom gnezdu od zgnječenog rastinja.

"Mnogo bih volela da one seljačine dole prestanu toliko da se muvaju", požali se Lena. "Teško je prebrojati ih valjano."

Posle nekog vremena ona nastavi: "Onaj klinac je rekao da ovdašnji nezgodni momci ne dozvoljavaju ženama upotrebu oružja. Znači, ne moramo se brinuti da će žene ratovati protiv nas."

Ona prezrivo šmrknu zbog takvog traćenja ljudskih resursa.

Dver je smatrao da bi najbolje bilo da uopšte ne moraju da se bore ni protiv jijoanskih ljudskih bića, a ni protiv ovih 'ljudskih' bića iz svemira; a ako već moraju, onda im jedina stvarna prilika leži u postizanju potpunog iznenađenja.

Dver i Lena ležali su naporedo, na uzanoj stenovitoj izbočini, i osmatrali prizore ispod sebe. Tu im je bilo tesno, i Dver je osećao kako jedna Lenina dojka pritiska njegovu podlakticu, ali se na to nije obazirao nimalo. Njihova tela kao da su shvatila da je došlo do promene, da neće biti više nikakvih strastvenih epizoda, nikakvih gestova u slavu života. Seks i polnost su važni naseljenicima koji se spremaju da podižu porodice; nisu važni borbenoj skupini koja kreće da uništi nešto. Sada su njima od značaja samo veštine i uzajamno poverenje.

"Ono izgleda kao standardna atmosferska izviđačka letelica", reče Danel Ozava. "Sa borbenim sposobnostima, potpuno. Kamo sreće da smo poneli bar jedan tekst o galaktičkoj tehnologiji. Dodaj mi taj durbin, molim te."

Kao i Dverovo i Lenino, tako je i Danelovo lice sada bilo išarano crnim ugljenim krivudavim linijama koje bi, navodno, trebalo da umanje sposobnost tuđinskih ubilačkih mašina da prepoznaju oblike. Doduše, Dver je smatrao da bi za te šare po licu trebalo, ipak, otvoreno reći da su ratne boje.

"E, do vraga..." promrmlja Danel. "Evo, pogledajte. Mislim da sad znamo kako su zvezdani bogovi pronašli ovo mesto."

Durbin dođe do Dvera. Prvo što je Dver primetio bilo je da ulazni 'kapak', to jest poklopac na boku letelice sada miruje poluotvoren, tako da se vidi deo unutrašnjosti, pa čak i deo kontrolnih panela.

Kad bih samo bio blizu, pomisli on; vrata otvorena, a robot-čuvar

nije tu...

"Gledaj malo desno, na stazu", reče mu Danel.

Dver pomače durbin, poče osmatrati stazu deo po deo. Ugleda malu priliku obučenu u onu tuđinsku osobenu odeću napravljenu od jednog jedinog komada materijala. Ta osoba je hodala od letelice prema logorištu, to jest selu, ljudskih prerano došlih.

"Tako mi jajeta Velike Ifni!" uzviknu Dver.

"Šta je?" upita Lena i dograbi durbin od njega. Dver se okrete na leđa i zagleda se kroz prepletene grane u oblačno nebo.

"Vidi, vidi", progundā Lena. "Mala nas je, ipak, sustigla, posle svega."

"Trebalo je da je zadavim kad mi je ukrala luk. Trebalo je da je ostavim prokletom pauku."

"Ne misliš ti to ozbiljno, sine", prekore ga Danel.

Dver je i sam znao da to ne misli ozbiljno. Svejedno, nastavi da gundā. "Je li? Pravila je probleme od samog početka. Sad je upropastila sve."

"Možda je njeno postupanje bilo pod prinudom", reče mudrac, ali ne tonom nekog čvrstog ubeđenja.

Dodavali su durbin iz ruke u ruku, svako je gledao pomalo. Razgledali su devojčinu odeću, sveže napravljenu frizuru, samopouzdan korak, način na koji je ušetala u logorište kao da je to sve njeno vlasništvo.

"Reti je otišla do zarobljanika", saopšti Lena, malo kasnije. "Sad razgovara sa jednom zarobljenicom... Reklo bi se da su Urkinje u stvarno bednom stanju. Uh, jadnice." Lenine saosećajne reči, praćene zvucima "tc, tc, tc", bile su očigledna ironija. "Kad bih mogla malo bolje da vidim..."

Zaćuta jer ju je Dver iznenada zgrabio za ruku, reagujući na jedan tanki, visoki, cvileći zvuk koji kao da mu je zaparao po dnu lobanje. Zverčica pored njih, nur, zabrblija nešto sitno i nervozno, poče da stresa glavom i da kija. Uskoro ova buka postade jača i prodornija, tako da su je sad čuli svi. Čak i Jenin, koja je bila zadužena da na planinskoj stazici daleko iza njih čuva stražu da im se neko ne prišunja s leđa, sada zašišta ka njima, naznačavajući time svoje zabrinuto pitanje.

Izvor buke bio je vazduhoplov. Dveru se uskoro činilo da mu se zubi počinju polako rasklimavati u vilicama i polaziti negde.

"Nešto izlazi!" uzviknu Lena, okrećući durbin. "Jedan robot!"

Dver vide crnu tačku kako se iz broskog ulaznog okna polako uzdiže u vazduh, vukući za sobom dva tanka crna pipka; kako se razdvaja sasvim od vazdušnog broda; i kako se ulazni poklopac zatvara. Vazduh ispod letelice počeo da klobuča uzdignutom prašinom i svakojakim trunčicama; motori zabrujaše jače; bilo je to poletanje. Strelasti sivi vazduhoplov bio je veći od kuće u kojoj je Dver odrastao, a ipak se sad dizao njišući se kao da je lak poput perceta, kao da ga povetarac diže i nosi; okrenuo se bez napora, uperio 'nos' gotovo tačno ka jugu. Onda kao odapeta strela fijuknu napred, takvom snagom da nebesa jeknuše; odlete, brže nego išta što je Dver ikada video.

"Do vraga", reče Danel. "Propustili smo najbolju priliku."

Lena nije više gledala za odhujalim vazduhoplovom. Usmerila je pažnju na crnog robota, koji je polako letucao ka naseobini prerano došlog plemena.

"Nema brige", reče im ona. "Mislim da ćemo imati još jednu priliku."

Pojaviše se opet i ona dva glavera, u času kad je dolazak dva tako glupava stvora bio upravo najnepoželjniji.

Verovatno su pratili Dverovu skupinu, i to nekim svojim lenjim geganjem, od jučerašnjeg logorišta pa sve dovde. Sad počeo da bleje nezadovoljno zbog prizora i mirisa zagušljive uzane doline. Pa ipak, čim je Dver krenuo hodom iz zaklona šume u pravcu naseobine sa nekoliko primitivno sklepanih kolibica, glaveri pođoše za njim.

Dver se okrete i pogleda u oči Lenu Strong, koja je čučala na rubu šume. Uzdizanjem obrva ona ga upita da li da ubije ta dva idiotska stvora. On kratko odmahnu glavom: ne. Glaveri mogu svojim prisustvom da odaju samo čoveka koji pokušava da se sakrije, a Dver sada ne samo što nije hteo da se krije nego je, naprotiv, hteo da bude upadljiv.

Pa ipak, kad je naišao pored jednog trulog panja, razritao ga je sa nekoliko brzih udaraca nogama. Otkri se čitavo 'bogatstvo' crva koji

su u truloj unutrašnjosti panja naprosto vrveli jedan preko drugog. Glaveri zaboraviše sve drugo i sjuriše se, tuleći presrećno, da jedu.

Tako ostade samo jedan dosadni stvor da mu smeta: 'njegov' nur, životinja koja je sad strelovito jurila po livadskoj travi i između njegovih nogu.

Pokušavajući da prenebregne Blatka, noseći luk okačen o jedno rame, Dver je odmicao ležerno, glumeći da se nimalo ne uznemirava, kroz proređeni šumarak sa mnogo zupčastih panjeva, prema plemenu prerano došlih. Tor je sa zarobljenim Urima ležao četvrt strelometa levo, a izbe u kojima su prerano došli životarili bile su desno. Pravo ispred Dvera bilo je ognjište za kuvanje hrane. Dim se odatle dizao, pomešan sa vodenom parom, ali se zadržavao svuda unaokolo umesto da se vine u nebo; kao da je lenj, kao da mu se ne odlazi.

Hajde, narode, razmišljao je Dver, kad je već prešao pola čistine do vatre, a ostao još neprimećen; zar nemate nikakav sistem stražarenja?

Nabora usne i poče da zvižduće jednu melodiju - 'Jenki dudl', prvu koja mu pade na um.

Najzad, jedan od klinaca koji su blenuli u zarobljene Ure pogleda ka njemu, zinu zapanjeno i poče da se dernja, pokazujući prstom ka Dveru.

Eto bar nešto je uspelo, reče Dver sebi.

Njihova reakcija još je pre samo sedam dana mogla biti drugačija. Taj maleni narod nekoliko pokolenja nije video nijednog stranca. A sad su prvo došli u kontakt sa jednom bandom Ura, onda su ih spopali leteći tuđini iz svemira, sa kojima je došla i jedna njihova saplemenica preobražena u boginju. Zato su njegovu pojavu podneli prilično dobro. Naime, samo tri četvrtine njih razbežali su se u šumu, ka jugu, vrišteći užasnuto. Ona preostala četvrtina se počela, neodlučno, iskolačenih očiju, okupljati u skupinicu koja je gledala šta on radi; pošto nije pokazao nikakvu agresivnost, oni počеше malo-pomalo da se primiču ognjištu.

Dver pokretom pozva jednog dečaka da priđe bliže.

"Dabome, ti, tako je! Ne boj se, ne ujedam ja."

On čučnu, da bi izgledao manje zastrašujuće. Taj dečak, jedan

mali mangup, musav i prljav do temena, izgledao je kao oni kojima je dokazivanje hrabrosti, 'bravado', jednako važno koliko i sam život. Dver je znao takve. Sad kad 'celo selo' gleda, dečko bi radije mrtav pao nego da pokaže strah. Klinac se isprsi i nastupi nekoliko koraka prema Dveru, ali se i osvrnu da se uveri da njegovu hrabrost svi vide.

"Momčina je to", glasio je Dverov komentar. "Kako se ti zoveš?"

Dečak je izgledao krajnje u čudu, kao da mu niko nikad ranije nije postavio to pitanje. Zar ne odrastaju svi ljudi na svetu znajući kako se ko zove?

"Dobro, nije važno", reče Dver, primetivši da se skupinica polako uvećava zato što se mnogi pobegli vraćaju; radoznalost je postajala jača od straha. "Hajde da pojuriš i obaviš jedan posao za mene. Ako uradiš posao, dobićeš od mene nešto naročito, jesi razumeo? Jesi. Dakle, zamolio bih te da odeš kod Reti. Reci joj da je došao neko koga ona poznaje, i da će je čekati..." Dver se okrete i pokaza prstom stazu kojom je izišao iz šume. "...tamo. Pored drveća. Jesi upamtio?"

Momčić klimnu glavom. Izračunavanje koliko će ušićariti nadjačalo je, u njemu, strah. "Š'a dobijem?" upita on.

Dver iz tobolca izvuče strelu, samo jednu. Nju su napravili najbolji majstori streličari iz grada Ovooma. Bila je savršeno pravolinijska, a vrh je bio od bujurskog metala, oštar kao brijač, blistav u dnevnoj svetlosti. Dečko pruži ruku, ali Dver izmače strelu.

"Kad dovedeš Reti."

Njihovi se pogledi susretoše u sažetom razumevanju. Dečko blazirano slegnu ramenima, okrete se oko sebe i otrča; provuče se kroz gomilu i poče se dernjati iz punih pluća, jureći dalje. Dver ustade, namignu plemenicima koji su buljili u njega, i odšeta se nazad ka šumi, sa nešto malo nemarnog zviždukanja. Osvrte se i vide da je većina plemena sada na okupu i da su pošli, manje-više, za njim, ali poizdalje. Do sada je, dakle, sve išlo po planu.

Oh, đavo vas nosio, reče on sebi, videći glavere. Nestanite, važi?

Glaveri su pojeli sve crve koje su našli u trulom panju, i sada su se opet klimarali ka njemu. Dvera je ovo zabrinulo i zato što bi glaveri, kad vide da je selo krenulo ka njima, mogli u panici da odjure

baš ka 'toru' gde su zarobljenice. Glaverska ženka zakoluta očima i okrete jedno oko, veliko, loptasto, ka gomili koja je polako nastupala. Zatim prevrte i drugo oko na tu stranu: siguran znak duboke zabrinutosti. Ženka frknu. Na to se njen 'partner', mužjak glaver, trže i prope na zadnje noge, neprijatno iznenađen. Okrenuše se oboje i dadoše se u bekstvo... tačno u onom pravcu koga se Dver plašio.

Svojim tragačkim osećanjem za svetlost i senku Dver je već otkrio gde se, u šumi, skriva Jenin Vorli: u čučućem položaju, pored jednog drveta, na mestu gde je šuma bila najbliža zarobljeničkom toru. A jedan od Dverovih nauma bio je upravo da svima skrene pažnju na sebe, da ne bi gledali tamo.

Smaknuo je luk s ramena, namestio strelu i zategao, ali tad iz visoke trave ispred glavera iskoči Blatko, pravo uvis, i razmlatara se prednjim šapama ka njima, drečeći opako. Glaveri ukočiše sa sve četiri i pojuriše nazad, zapanjujuće okretno; bežali su klimavim galopom, a za petama im je bio, i žustro lajao, Blatko.

Iz nekog razloga meštani su zaključili da je ovaj događaj ludo smešan. To što, možda, nikad ranije nisu videli nura, nije im nimalo smetalo. Nastade opšta smejurija, krivili su se i preturali od smeha gledajući u kakvoj su 'frci' glaveri. Onda se razleže pljesak, kao da je Dver doveo izvrsnu predstavu za njihovo uveseljenje. A Dver se okrete, zabacivši luk opet na rame i cereći se širokim osmehom, rešen da radi šta god treba, samo da bi zadržao njihovu pažnju.

Najednom zavlada mrtva tišina, a jedna senka pade na Dvera. Vrlo tih, ali avetinjski poznat zvuk motora provuče mu jezu kroz kičmu. Zaklanjajući oči od sunca, on diže pogled. Iznad njega je lebdelo crno obličje, mnogo veće od njega, sve od isturenih rogljastih uglova i opuštenih pipaka, baš nalik na izvesnog demona koji mu je još uznemiravao snove - na onog koji je zasuo paljbom odozgo i konačno ubio starog gorskog mulk-pauka. Iako je oko tog letećeg bića sada postojala jaka 'korona', to jest zasenjajući oreol od sunca, Dver prepoznade istu onu osmougaonu simetriju. Ali na ovom letećem stvoru jahao je neko: jedna silueta, koja kao da je čučala na robotovom isturenom ramenu.

"Znači, sve dovde si se dovuk'o", glasio je komentar te siluete. "Nije loše, za Nagibara. Nisi mekušac, samo si sad mnogo dronjaviji

nego pre. Znala sam te, Dvere, kad si bolje izgledao."

"Hvala, Reti", reče on, premestivši se da ga ne bi sunce zaslepljivalo, ali i zato da bi bio što bliže šumi. "Ti, međutim, nikada nisi izgledala bolje. Kao da si se dobro odmorila, a?"

Odgovorila je kratkim smehom, suvim i promuklim, koji je zvučao kao da se u poslednje vreme nije mnogo smejala. "Odbila sam ponudu koju su mi dali vaši mudraci - da peške prevalim ceo put, sve dovde, na čelu kolone nekakvih tamo seljačina. Mislila sam, zašto da idem peške kad mogu da letim?"

Sad ju je video sasvim jasno. Osim što je na njenom licu ostao onaj stari ožiljak, u svemu drugom izgledala je preporođena, kao nova; prenovljena, kao što kažu ljudi u nekim delovima Tarek grada. Ali je u očima zadržala istu onu potmulu podozrivost.

Sad je prvi put imao priliku da dobro razgleda ovu tuđinsku mašinu. Bočne strane robota bile su pravougaonici, osam jednakih pravougaonika. Te površine bile su crne i sa njih ništa nije odsijavalo, kao da sunčeva svetlost ima probleme kad pokuša da se od njih odbije. Sa donje površine robota visila su dva preteća crna pipka kao dve opuštene ruke, a između njih visila je jedna lopta načičkana staklenim facetama i metalnim cevima. Danel ga je upozorio da se dobro čuva te kugle. Reti je sedela odozgo, i to na jednom sedlu koje je kaiševima bilo pritegnuto uz robota. Na gornjoj strani kao da nije bilo ničeg drugog osim jednog malog 'tornja' koji se dizao iz središta; Danel je rekao da je to nešto što se zove 'antena'.

Dver klimnu glavom ka lebdećoj mašini.

"Izgleda da si stekla neke nove prijatelje, Reti."

Devojka se opet nasmeja - ali to je zvučalo više kao oštro kratko lajanje. "Prijatelje koji će me odvesti na mesta koja ti ni video nisi."

On slegnu ramenima. "Ne govorim o zvezdanim bogovima, Reti. Mislim na ovog prijatelja na kome jašeš, upravo sad. Poslednji put kad sam video jednu od tih stvari, pokušavala je da ubije nas oboje..."

Ona mu upade u reč. "Mnogo toga se promenilo, Dver."

"...štaviše, svim silama se trudila da spali onu pticu do koje je tebi bilo toliko stalo. Pa, šta reći; valjda se ponekad više isplati pristupiti onima koji..."

"Dosta!"

Robot je reagovao na gnev jahačice tako što se malo zanjihao i malo pomakao ka njemu. Uzmičući, on primeti kretanje tog sferičnog grozda sočiva i cevi ispod zdepastog trupa mašine: taj deo se glatko okretao, prateći svaki njegov pokret, držeći ga na nišanu. Danel Ozava je, nagađajući, rekao da bi to mogla biti 'mahuna sa naoružanjem'. Svi Dverovi nagoni zvonili su na uzbunu, potvrđujući da je upravo to.

Iza Reti se okupila znatna gomila ljudi, maltene celo pleme. Gledali su ovo sučeljavanje dronjavog neznanca i jedne 'njihove' koja je osedlala letećeg đavola. Njima se verovatno činilo da je odnos snaga sada prilično nejednak.

Poneke stvari su tačno onakve kako i izgledaju, pomisli Dver.

Dver krajičkom vidnog polja uhvati sev nekog kretanja kod tora. Jenin. Stupila je u dejstvo.

"Dakle?" upita Reti, gledajući besno dole u njega.

"Šta, dakle?"

"Pa, pozvao si me, idiote! Jesi li prepešaćio pola sveta samo da bi mene sad navodio da se osećam krivom? Zašto se nisi držao podalje, kad si video šta se dešava ovde?"

"Pa, to bih isto mogao ja tebe da pitam, Reti. Šta ćeš ti ovde? Praviš se važna pred narodom? Osvećuješ se nekome? Ili su zvezdani bogovi imali neki poseban razlog da te dovedu ovde, Jijou 'pod mišku'."

Složena osećanja predoše preko njenog lica. Na kraju pobedi kratki smeh.

"Pod mišku, a? Pod pazuhu? He-he. Time je otprilike sve rečeno." Ona se opet nasmeja, onda se nagnu bliže. "A šta Kun traži, to ti ne mogu reći. To je tajna."

Reti je u poslu blefiranja bila bedno loša. Ne, ne čuvaš ti tajnu nego ne znaš, pomisli Dver; nemaš pojma, a to te nervira.

"I gde ti je ta gomila Nagibara koje je trebalo da izvedeš sa Nagiba?" upita ona.

"Sakrili su se. Ja sam pošao napred da proverim da li je bezbedno."

"Zašto ne bi bilo? Nema ovde ničeg opasnog, ako ne računamo,

hm, moje gadne stare rođake... i gomilu smrdljivih kobila..."

Na te njene reči, iz jedne mekano obložene torbe prikopčane na njen opasač začu se neki tanki zvuk, kao slabi, pikolo-smeh.

"I ubice iz svemira?" upita Dver kao da je želi dopuniti. "Koji planiraju da pobiju sve živo na planeti?"

Reti se namršti. "To je prokleta laž! Neće oni to uraditi. Obećali su."

"A šta ako ti ja pokažem dokaze?"

Njen pogled je nervozno poletao tamo-amo. "Takođe laži. Oni naprosto nikad neće tako nešto učiniti!"

"Kao što neće ubiti ni jednu pticu-mašinu koja ništa ne sluti, a? Niti Napasti Ure bez upozorenja."

Reti pocrvene, a Dver brzo nastavi.

"Dođi. Pokazaću ti to o čemu govorim."

Pre nego što je mogla odbiti, on se okrete i krenu ka šumi. "Ostavio sam je onde, pored onog panja."

Devojka nešto nezadovoljno promrmlja, ali pođe na robot-atu za njim. Dver se brinuo da bi ta mašina mogla biti usavršenija nego što je Ozava nagađao. Referentne knjige koje je mudrac proučavao bile su već tri stotine godina zastarele i davale su vrlo malo pojedinosti. Šta ako ovaj robot razume govor i zna da on laže? Šta ako čita misli!

Taj panj bio je jedan od najdebljih. Prerano došli svakako su morali da se dobro namuče dok su, primitivnim alatima, obarali to drvo, u vreme kad su raskršivali ovu čistinu u šumi. Dver se saže da podigne dve stvari koje je sakrio iza panja. Jednu od te dve, uzanu cev, sakri u rukav tunike. Drugo je bila knjiga ukoričena u štavljenu kožu.

"Šta je to?" upita Reti, ćušajući robota da se spusti niže. Iz ravne gornje površine robota izviriše još četiri pipka, ali vrlo mala, sa staklastim završecima. Tri se okrenuše ka Dveru, a četvrti na suprotnu stranu, da pazi šta se dešava 'iza'. Sve do sada, procene Danela Ozave o mehaničkim organima ovog robota pokazale su se tačne. Ovo su, dakle, 'oči'? Ako je tako, ovo uzano vreteno koje strši iz robotovog središta jeste...

"Da vidim!" reče Reti, spustivši se još niže.

Ona vide neveliku knjigu sa oko stotinak papirnih stranica; deo

blaga koje je Danel poneo.

"Šta, pa to je knjiga", progundā ona prezrivo. "Misliš da pomoću toga možeš da dokažeš nešto? Rođaci Rotheni imaju slike koje se pokreću, i pričaju, kažu ti sve što hoćeš da znaš!"

Imaju, imaju, pomisli Dver. Imaju sposobnost da stvore slike na kojima se vidi što god hoćeš.

On odgovori prijateljskim klimanjem glave. "Ovaj, da, Reti, pardon, zaboravio sam da ti ne znaš da čitaš. Pa dobro, otvori knjigu, videćeš da ima i slike. A ja ću ih objašnjavati, ako želiš."

Ovaj deo bio je Danelova zamisao. Još na Okupljanju, Danel je, prisutan u svojstvu 'nižeg mudraca' ljudskog roda, primetio da Reti prelistava desetine ilustrovanih knjiga, zaneto i oduševljeno - ali samo kad misli da je niko ne gleda. Sada je Dver nastojao da malo vređa, a malo i ohrabruje, da meša radoznalost sa poniženjem, da bi devojka naprosto morala zaviriti i u ovu knjigu.

Sa nezadovoljnom grimasom na licu, Reti spusti robota još niže, pruži ruku i uze knjigu. Zatim sede uspravnije i poče prelistavati. Njeno nesnalaženje bilo je primetno. "Nije mi jasno", reče ona. "Koju stranu da gledam?"

Robotova polja za lebdenje okrznila su Dverovu nogu, tako da mu se svaka dlačica nakostreši. Usta su mu bila suva, srce je gruralo. Čistom snagom volje on suzbi talas slabosti proistekle iz iščekivanja.

"Šta, nisam otvorio na pravoj strani? Daj da vidim."

Reti se ispruži da mu doda knjigu, a robot se spusti još niže. Dver ispruži ruku da knjigu prihvati, ali se zatetura i nalete, ne osobito jako, na robotov bok.

Znao je da ga čeka ognjena smrt ako robot pomisli da je napadnut. Da li će mašina prepoznati normalnu ljudsku trapavost i uzeti to u obzir?

Ništa se ne dogodi. Robot se nije plašio njegovog dodira.

"Ej, pazi", požali se on. "Reci tvom drugaru da se manje gura, zamolio bih."

"Zašto ja? Ja tu ništa ne određujem." Ona, ipak, ritnu mašinu. "Ne guraj ga, ti glupa stvari."

Dver klimnu glavom. "Važi, da pokušamo ponovo."

On pruži obe ruke gore. Ali noge su mu bile kao napete opruge.

Činilo mu se da njegov život lebdi iznad njega kao zvuk, koji bi svakog trena mogao pobeći na vetru.

On skoči.

Robotovo kratkotrajno oklevanje završilo se naglim naginjanjem na suprotnu stranu. Istovremeno se iz obližnje šume prolomio rafal jakih detonacija. Vrelina planu između Dverovih stopala. Držeći se za dva od četiri gornja, kratka, senzorska pipka, on se očajnički uspenra robotu na leđa, jer se jedino tako mogao sakriti od smrtonosne kugle. Tren pre nego što je u tome uspeo, oseti erupciju bola duž jedne butine. Robot se zavrtne oko sebe i poče se propinjati. Dver se držao samo još levom rukom, a desnom poteže vitku cev.

Svet je bio zamućenje drveća, oblaka i zakovitlanog neba. Odjeknuše nove eksplozije i grozni zvuci nalik na cvrčanje nečeg što se prži. Dver očajničkom snagom gurnu cev u jednu od rupa koje su postojale na na robotovoj leđnoj ploči uokolo vretena. Stisnu.

Trečki enzimi se spojiše i počeše da šikljaju iz cevi. Bio je to šišteći mlaz koji je veoma smrdeo na kiselinu. Ta tečnost ulete u unutrašnjost robota. Dver je, uprkos robotovim divljim piruetama, nastavio da to prosipa u robota, sve dok mu Reti ne odgurnu ruku. Tek tad Dver postade svestan njenih vriskova u opštem haosu. A kad ga Reti ugrize za zglob šake, začu se i njegov jauk, itekakav. Grč mu protrese šaku, i cev, iako tek napola ispražnjena, ispade iz njegove šake i odlete u nedohvat.

Purpurna isparenja dizala su se iz sredine robota. Vreteno, to jest 'antena', poče da se nagine na jednu stranu. Dver otrese Reti sa sebe i sa krikom se baci na antenu, dograbi je oberučke i poče je čupati svim silama. I novim krikom, ali trijumfalnim, proprati njeno otrzanje: antena se iščupa iz korena i otpade sa robota. Ali sad Dver ostade bez ikakvog oslonca i zakotrlja se bespomoćno po robotovim leđima.

Razmahujući rukama ne bi li se uhvatio za nešto, ali uzalud, on pade prema livadi.

Nije se ni najmanje brinuo, tokom tog kratkog vremena, da bi se mogao ozlediti ako padne na neki kamen ili šiljati deo nekog panja. Mašina će ga svakako izrezati na mnogobrojne uporedne kriške pre

nego što on stigne do tla.

Ipak, nije bio isečen na komade. Niti je tresnuo na zemlju. Žmirkajući iznenađeno, on vide da su ga uhvatile dve ruke.

Olakšanje vrlo kratkotrajno, jer u sledećem trenu uvide da su robotove.

E, bogami, to je od zla na gore, pomisli on.

Nova serija detonacija, ali sad se lebdeća mašina zanjihla kao da ju je nešto jako udarilo s jedne strane. Razleteše se parčići čelika i stakla, i mlazevi dima: kugla sa naoružanjem, ispod robota, bila je razbijena. Ne ostade na njoj celo nijedno sočivo, nijedna cev.

Lena, majstore, pomisli Dver, ponosan što je ona tako dobro gađala strašnim oružjima za čiju upotrebu su samo ona i još nekoliko ljudi na celom Nagibu bili osposobljeni. Bilo je to vatreno oružje, ali bez ijednog komadića metala u sebi. On okrete glavu i vide nova sevanja: Lena ili Danel, neko je pucao sa ruba šume. Eksplozija još jedne granate; mašina se opet zaljulja. Ovog puta jedan od dva pipka koji su držali Dvera opusti se i odmota mlitavo ka zemlji.

Tako je mogla gađati samo Lena, nesumnjivo. Pametna cura, pomisli on, polusvestan od bola.

Mudraci su je dobro odabrali, reče on sebi. Ja bih prilično dobro prošao s njom, da je sve išlo kako smo...

Tu misao nije stigao da završi; robot se okrenuo još jednom i dao se u vrtoglavo bekstvo, i to krivudavo, preko livade, upotrebljavajući Dverovo telo kao živi štit između sebe i napadača. Dver vide da je Lena opet podigla napunjen bacač granata i nanišnila, ali zatim spustila oružje i zavrtela glavom.

"Ne! Pucaj, pucaj, do vraga!" kriknu Dver. "Ne brini za mene!"

Ali hujanje vazduha izazvano njihovim bekstvom odnelo je njegove reči. Lena odbaci oružje i pritrča drugoj prilici koja je ležala klonulo na tlu nedaleko od nje, pored druge cevi za ispaljivanje projektila. Lena prevrnu telo Danela Ozave. Pokaza se da iz Ozavinih prsa kulja crvena reka.

Sledeći robotov zaokret izmače Dveru iz vidnog polja ovaj dirljiv prizor. Dver sad ugleda prestrašene plemenike koji su se krili iza velike gomile đubreta, nedaleko od zarobljeničkog tora. Zablenuti sasvim u bitku, nisu ni primetili skupinu koja im je uveliko zalazila iza

leđa - Jenin Vorli i oslobođene Urkinje. Donedavne zarobljenice sad su nosile konopce i arbaleste. Dver se pomoli Bogu da taj deo Danelovog plana uspe u potpunosti.

"Sve ili ništa", glasile su, jutros, Ozavine reči. "Ili ćemo živeti svi zajedno kao civilizovana bića ili neka bude svemu kraj. Okončajmo sve - ali nanesimo svom neprijatelju što veću štetu možemo."

Retini rođaci tek sad postadoše svesni da se nešto dešava iza njih. Dver je imao vremena za još jednu misao njima upućenu.

U pamet se...

Onda čitavo 'selo' nestade, jer mašina, u bekstvu, jurnu niz jedan šumski prolaz i zatim nizbrdo, sve brže.

Reti je i sad vrištala sa visokog sedla, naređivala robotu da stane. Sa Dverove tačke gledanja - a on je visio ispod, ispružen vodoravno, obuhvaćen jednim pipkom - zemljište je proletalo razmrljano u uporedne pruge, od silne brzine. Boreći se protiv vetra koji ga je sve jače šibao, on se preokrete i upre nogama u donju ploču robota, a istovremeno oberučke poče tegliti koren pipka, u nadi da ga iščupa iz robota. U padu bi mogao poginuti, ali bolje i to nego da se ovo mučenje nastavi.

Čupaj, vuci - uzalud, pipak nije popuštao nimalo. Štaviše, ponekad je podizao njega malo, da se Dver ne bi razbio o neku stenu u proletanju ili o neki grm. Uskoro poleteše vrtoglavo duž potoka koji je tekao sredinom ovog kanjona, to jest doline. Bila je to trka sa preponama, stalno preskakanje hridi, provlačenje kroz povremeni pljusak hladnih vodenih kapljica koje su ga svojom brzinom naprosto ubadale.

Dezorijentisan, Dver zatvori oči i zaječa.

Nesvest se bližila, jačala, nosila ga već.

Nemoj odustajati sada, reče on sebi. Nije trenutak za to. Ako već ne možeš pobeći, bar proveri da li negde imaš krvarenje opasno po život!

Bol. Bol mu je pomogao da se usredsredi, da zanemari ostatke vrtoglavice koji su mu još kružili po glavi. Šarenilo i raznovrsnost bolova: od žestoke opekotine na levoj butini, preko Retinih ujeda na desnoj ruci iz kojih je još kapala krv i preko bolnog trenja sa

robotovom rukom, pa sve do niza groznih uboda koji su mu napali kuk, pa stomak, pa prsa - kao da se po njemu pentra nešto, nekakvo mnoštvo igala, rešenih da mu se popnu na glavu.

Dver otvori oči - i kriknu, videći otvorene čeljusti pune blistavih, oštih zuba! Očnjaci dugački...

"Oh, Ifni..." zaječa on. "Oh, Bože, Bože, Bo-že..."

Znao je sad sasvim pouzdano koje mu se to priviđenje unelo u lice. Ali znanje nije mnogo pomagalo. U ovom trenutku, i još dugo potom, samo je mogao da nejakom ječi od muke.

Blatko, njegov nur, zevnu još jednom, onda se udobno smesti u tesni prostor između robotove tvrde ljuštore i Dverovih prsa. Zver, zagledana u čoveka - koji počne da brblja koješta, nepovezano; ovaj poslednji šok zaista ga je slomio. Blatko, međutim, uzdahnu prijateljski, a onda, više za sebe nego da bi utešio Dvera, počne da prede i da mumla otprilike kao mornar Huniš kad peva o radostima putovanja.

ASK

Ako Zajednica uopšte preživi - ako mi, šest naroda, nekako pregrmimo sve ovo i provučemo se u vremena buduća - nesumnjivo će se ovaj događaj pominjati kao bitka na Livadi okupljanja.

Kratka, krvava i taktički odlučujuća je bila, zar ne, prstenovi moji?

A strateški, žali Bože. Čista uzaludnost. Vreme plamena i strave zbog koga su moji/naši raznobojni 'uštupci' osetili i veliku tugu što sam/smo Treki, i veliku radost iz razloga istog.

Tugu, zato što se činilo da su ovi prstenovi naslagani jedan na drugoga tako beskorisni, tako bespomoćni, upravo onda kad je trebalo jurnuti zajedno sa svim tim drugim bićima koja, kad ih u nekoj krizi uhvati ratnički bes, onaj iz davnina, umeju da deluju tako munjevito. Tako brzo da se voštani otisci u našem jezgru ne stignu obrazovati, odnosno, obrazuju se tek nekoliko dura posle završetka glavnih događaja.

Tugu, zato što nikakav doprinos borbi ne mogasmo dati, osim što ćemo kao hroničar, znalac posle bitke, poslužiti. Svedočiti šta je bilo.

Ali nam je i drago bilo, zar ne, prstenovi moji? Drago, zato što ni najjači udar nasilja nikada ne ispuni našu središnju šupljinu vreloom parom niti strahom. Ili bar ne dok akcija traje; tek posle se uplašimo, kad mrtvi već leže po travi ugljenisani, zapaljeni, pretvoreni u žar. To nam je prednost velika, zar ne, o prstenovi? Nama je užas uvek samo uspomena, nikad ga ne doživimo kao sadašnjost.

Nije bilo uvek tako. Ne kad smo bili ona druga bića, drugačija, kad je naša sorta krstarila zvezdanim putevima, a od nje zazirao svako u svih pet galaksija. U vremena ta, stvorenja slična nama imala su u svom sastavu i prstenove blistave, sjajne. Ne samo one koje su nam dali pokrovitelji naši, narod Poa, nego i one naročite koje smo nabavili od onih Oailia koji su se u sve petljali.

Prstenove sile i moći. Vlasti. Prstenove za munjevito odlučivanje. Ogromno sebične. Da smo bili na takve trečke prstenove nasađeni, maločas, mogli smo se u bitku baciti i pomoći, stvarno, prijateljima našim.

Ali opet, ako su one stare sage istinite, zbog tih istih moćnih

prstenova verovatno ne bismo nijednog prijatelja imali.

Ask nastavlja priču. Gladi njene voštane putanje. Prati slike sačuvane u masnim kapima.

Slike zverstava i masakra.

Onde leži Blor Portretista, dimi se razoreno telo njegovo, kojim je u času poslednjem svoju dragocenu kameru zaklonio.

U blizini, primećujemo li ljigav trag stvorenja koje se tu vuklo, sve do smrti? Simbiota koji je spuznuo sa lica mrtvog Rothena, ili mrtve Rothenke, po imenu Ro-pol? Bekstvom svojim otkrivajući lice oštro, uglasto, humanoidno, ali u mnogo manjoj meri nego što smo mislili. Harizmatično znatno manje. Sa daleko manje ženstvenosti privlačne nego što bejasmo navedeni da verujemo.

Ako Blora ubiše zato što je video to, jesu li sve oči sada na smrt osuđene?

Tamo vrišti Ro-ken, naređuje Ranu, ljudskom služinskom stvoru sa zvezda, da dozove ona ubitačna nebeska kola sa dalekog zadatka, pa i po cenu da 'prekrši' nešto što se zove 'radio-tišina'.

I opet tamo, Ro-ken urliče, naređuje svojim robot-robotovima demonskim, da uzvinu se i 'počiste sve ovo'.

To 'sve ovo', to smo mi. Svi svedoci otkrića naglog. Svi koji znaju tajnu Blorovu predsmrtu.

Uzdižu se, uzdižu ta dva užasna oruđa, i pucaju po narodu, seku i kasape. Iz njihovih trbuha sevaju koplja vatrena i presecaju masu naroda, koja u očajnu bežeću rulju pretvara se. Četvoronoge Urkinje propinju se i skaču visoko u vazduh, njište panično. Gheueni se pogurili i brže-bolje pokušavaju da se ukopaju, ne bi li se sakrili od ognja koji proseca kroz hitin jednako lako kao i kroz meso. Ljudi i Huniši bacaju se ravno po zemlji, a jadni G'keki vrte svaki svoja dva telesna točka u pokušaju da uzmaknu što brže od pokolja.

Mi, Treki - ovo što nas je ostalo na Livadi okupljanja posle nekoliko nedelja tihog odlaženja jedan po jedan - uglavnom stojimo gde se ko zatekao, izduvavamo mnogomirisne mlaziće isparenja jada i nevolje, a kad nas zrak preseče, erupciju smrada straha ispustimo, torusi se rasprskavaju, bogate tečnosti se prosipaju, ceo Treki se zapali.

Ali, gle! Pogladite slojeve uspomena tih još jednom, torusi moji. Vidite li one mrke osvetnike koji u susret robotima hrle, ne beže? Naše mrlje za gledanje ne vide ih baš dobro, iako je svetlost dnevna odlična, jer ta njihova odeća nekako je nezgodna za gledanje, muti vid čudnovato. Ipak razaznajem/o zdepaste gheuenske oblike među njima, i na leđima Gheuena ljude koji na jednom kolenu kleče, i juriš urske konjice naporedo. I čujem/o, gruva nešto, zvuci koji se retko čuju, puca oružje huniško. I neki iz tih četa mutno vidljivih podižu na ramena neke čudne cevi, upravo kad uzleteli demoni na njih paljbu prenose i seku nemilosrdnu.

Postoji mesto...

Ovde, u jezgru našem, gde vosak daje odraze samo tutnjave grdne - sevanja - preopterećenja svetlošću, koja peče očne mrlje - jakih posleslika koje se preklapaju... a onda...

Ono 'onda' sad leži pred nama.

Šljaka iz vazduha pada - to su roboti bili, sada su izgorelo komade smeća. Sručuju se, otpad su, prljaju svetu zemlju jijoansku.

Tri gospodara zvezdana - zapanjeni da sada su odjednom zarobljenici, nemaju više nijednu božansku alatku, uhvaćeni.

Polje tužno - po njemu popanuo mrtav do mrtvoga, neizbroj mrtvih, za žaljenje silno.

Ambulanta improvizovana je to - do koje se ranjenici vuku ili ih drugi donose, sve u grčevima i grimasama bola i raznih žalbi.

Eto najzad posla koji ja/mi mogu/žemo raditi. Možda bi mnogima, ovde, dobro došla pomoć jednog penzionisanog starog apotekara.

Saglasni, prstenovi moji?

O, divnog li jednoglasja. Svi su 'za'. To nam olakšava da pohitamo kao retko kad, narodu u pomoć.

SARA

Naporan marš nije nimalo umanjio napetost između dve skupine pobunjenika. Urkačuline ratnice isprugane ratnim bojama i Dedingerovi lovci u tamnooker i smeđoj odeći podozrivo su merkali jedni druge dok su jeli zasebna jela pod zaklonom-paviljonom od razapete, prastare, izbledele, mnogo puta krpljene kamuflažne blurtkanine. Svakome je oružje uvek bilo nadomak. Posle ručka u svakoj skupini spavali su po smenama, nikako se nije dešavalo da više od šestoro zaspi odjednom, svi ostali su stražarili. Sari je bilo teško da zamisli da će ovo savezništvo potrajati i jednu jedinu duru duže nego što bude potrajao utisak obeju strana da im se isplati.

Ako se potuku? U ovako ograničenom prostoru ne bi bilo nikakvog veštog manevrisanja, nastalo bi opšte kotrljanje, ubadanje, sečenje, rvanje.

Pamtila je ilustraciju na naslovnoj strani prve knjige Ursko-ljudskih ratova, čiji je autor Hauf-hutau; to je bio, još od dana Velikog štampanja, jedan od najpopularnijih i najčitanijih istorijskih radova. Sitnim slovima autor je priznao da je ta naslovna ilustracija 'skinuta' sa jedne pretkivotske knjige o slikarstvu, gde je dospela kao fotografija reljefa, takozvanog friza, koji je svojevremeno obuhvatao zgradu zvanu Partenon, u Grčkoj. Taj slavni reljef prikazivao je dugačak stroj moćnih prilika, spletenih u samrtnoj borbi - nage muškarce u ratu sa razbesnelim čudovištima koja su pola ljudi, a pola konji. Ta čudovišta se propinju, ritaju se kopitima, ali i seku i bodu raznim oružjima; to je ogorčeni boj na život i smrt. Po legendi, svađa je izbila dok je bila u toku svetkovina mira, a završila se uništenjem kentaurse rase.

Naravno, Ur nema gotovo nikakve sličnosti sa kentauirom, osim što ima četiri noge i dve ruke. Svejedno, simboličnost tog friza bila je tako jeziva, tako nervirajuća, da su u vremenima ratovanja svi znali tu sliku: pomagala je da se očeliči odlučnost boraca i na jednoj i na drugoj strani. Sara nije želela da vidi izvršenje tako krvavog prizora ovde, pred njom.

Dok je ona provodila vreme u takvim razmišljanjima, drugi ljudski

zarobljenik uhvaćen u Urjutinoj oazi, mladi Jomah, bio je kao ugašena sveća: spavao je, sklupčan gotovo u loptu, u svojoj ćebadi. Treći zarobljenik, Neznamac, dovršavao je ručak, koji se sastojao od jedne činije kukuruzne kaše; ali ga je završavao mrljavo, uzimajući kašiku samo povremeno, u dugim razmacima, i jedući samo pomalo; a za to vreme često je prebirao tihe note po strunama dulcimera ili obavljao svoj omiljeni obred - brojao mu strune. Brojevi su Neznancu, činilo se, bili, kao i muzika, prozor u ono što je on nekada bio, ostali su mu verniji nego veština pravljenja rečenica, koju je izgubio.

Kurt, eksplozer, škarabocao je nešto po beležnici i povremeno dohvatao poneku od onih knjižica koje je čuvao u velikoj tajnosti, u rancu ili u unutrašnjim džepovima ogrtača. Pokrivao je taj svoj 'rad' kad god bi neki Ur ili čovek naišao blizu - da ne vidi niko; ali kao da nije nimalo mario što je majmunica Priti, koja mu je donela ručak, ostala u neposrednoj blizini. Nabacujući svoju najbolju glumu u stilu 'ja sam samo glupa životinja', Priti je provela neko vreme praveći se da pretražuje svoju desnu nogu u potrazi za vaškama. Uskoro je, međutim, mala šimpanza počela neskriveno da gleda eksplozeru preko ramena, trljajući se rukom po donjoj vilici, izvlačeći donju usnu daleko od zuba i desni, povremeno izvodeći široko cerenje nečujnog, ali oduševljenog zanimanja.

Sara je morala suzbiti želju da se glasno nasmeje. Ostala je, međutim, zabrinuta.

Urunthai ratnice i ovi pustinjari zasada se ponašaju učtivo prema Kurtu i ostavljaju ga na miru, pomisli ona. Navika da se prema eksplozerima ponaša sa poštovanjem duboka je i teško se ruši. Ali, reče Sara sebi, njemu su obećali 'ubeđivanje' kad stignemo na odredište. Da li Kurt stvarno zamišlja da će moći da zadrži svoj rad u tajnosti, tada?

Bolje bi mu bilo da pobaca te svoje knjižice u vatru, pomisli ona.

Suzbijala je radoznalost. Eksplozeri su sekta zastrašujuća i tajna. Sari se činilo da Urunthajke greše što uopšte imaju posla s njima.

"Nećeno čekati da padne noć, poći ćeno ranije", reče Ulgor Sari, prolazeći pored onog mesta na zemlji gde je Sara, takođe umotana u ćebe, ležala. "Ja ti preporučujem da nalo odspavaš."

Neobojeno kratko krzno ove urske majstorkinje, dobro očuvano, i prodoran pogled dva od njena tri oka (ona dva za koja se kaže da su 'prave' oči), činili su da ona izgledom prilično odudara od svojih divljih rođaka. Kod Ulgor nije bilo antagonizma prema ljudima. Uostalom, Ulgor je desetinama puta bila u poseti u selu Dolo, i svaki put je sve bilo prijateljski.

Sara zavrte glavom. "Ja vidim šta pokreće ove druge. Religija može biti jaka pobuda ako je neko uveren da je spasenje njegovih potomaka u pitanju. Ali šta imaš ti od ovoga, Ulgor? Znam da ne činiš ovo zbog zarade."

Uzana, izdužena, kupasta glava načini na svom prednjem kraju široki trouglasti osmeh. Sari nije bio potreban reug da vidi da je to ironičan osmeh.

"Zašto isključiti najvidljiviji razlog? Zaradu. Ličnu dovit."

Sara poče navoditi iz Spisa: "Od kakve će koristi biti sve vaše bogatstvo, i roba sva, kad Stazom iskupljenja siđete, prva kilometra dva?"

Ulgor se tiho, zviždukavo, nasmeja. "Ni od kakve. Ali status heroja nože viti koristan, u klanu divljaka. Divljinja. Nožda ću ja viti jedna od velikih predvodnica na ravnicana, slavnija od Ur-čoune!"

Ton samoironije saopštavao je da se to Ulgor samo šali i da nikako to ne misli ozbiljno, ali su njene reči ostavile Saru u neizvesnosti nije li, ipak, ozbiljno usmerena ka takvom nečem.

Saru najednom sustiže umor. "U pravu si, Ulgor."

"Misliš da jesam?"

"Zaista mislim. Naime, dobro će biti da malo odspavam, dok još mogu."

Majstorka zanata se zagleda u nju, uvrte vrat spiralno, ali samo za jedan poluokret. "Pa, pitala si me..."

Sara dlanom zakloni zev. "Uverena budi, Ulgor, da se kajem što sam pitala."

Sa tim rečima, okrete se na stranu, da spava. Priti žurno priđe da zatutka oba ćebeta oko Sare, onda poče pomalo da hukće na Ulgor, stavljajući joj na znanje da treba da se udalji. Sara je, ležeći, čula kako se kopita učtive izdajnice povlače korakom nervoznim i teškim, kao da je Sarin prezir težak teret na leđima.

Bila je zaista iscrpljena. Mišići su je boleli od ovog višednevnog, nesviknutog marširanja, a trtična kost bila joj je ugruvana i bolna od kontakta sa tvrdim sedlom od štavljene kože. Osim toga, opterećivala su je i osećanja.

Povereno mi je da obavim nekoliko zadataka, pomisli ona; sad izgleda da neću uspeti nijedan.

Bruj vrlo tih, ritmičan i blag prožimao je njihov 'paviljon', to jest dronjavi zaklon ispod koga su bili: to je Neznanac sada 'okidao' najdeblju žicu na dulcimeru, tako tiho da niko, pa ni Urkaču, ne bi mogao da se buni da mu smeta buka. Stvorio je na taj način jedan uspavljajući ritam koji je ličio donekle na na otkucaje srca, ali još više na kadencu uzdizanja i spuštanja grudnog koša - i urskog i ljudskog - u snu; a spavali su gotovo svi.

Arijana je pretpostavila da će on razvijati nove sposobnosti, kao nadoknadu za ono što je izgubio, pomisli Sara. Mislim da je ova njegova muzička senzitivnost deo tog procesa.

Jutros je, posle zore, dok su obe radikalne skupine radile na postavljanju logora, čovek iz kosmosa svirao naročito za urske mužjake. Muževi su, naime, bili pušteni iz kesa svojih žena, ali samo nakratko, tek koliko da protegnu noge na svežem vazduhu. Urskih muževa bilo je samo pet-šest. Njihov je posao bio da budno motre na larve, koje su već uveliko dozrevale, svaka sa šest kratkih nogu, a bez ruku; bile su maltene već spremne da budu prosute po stepama i tamo prepuštene da se snalaze kako god znaju i umeju.

Za muževe Ure Neznanac je svirao tako što je po žicama dulcimera brzo udarao pomoću dva kratka maljića. Uz takvu muziku on je i pevao, i to niz dečjih pesmica, koje su mu bile toliko poznate da su mogle poteći glatko, iz neoštećenih delova njegovog pamćenja. Sara je čak prepoznala nekoliko. Jedna pesmica kao da je bila naročito prikladna za ovo vreme.

I-mala sam malog muža, malog muža, malog muža,

iiii-mala sam malog muža,

k'o moj palac.

Za sviranje na bubnjiću, na bubnjiću, na bubnjiću,

zaaaa sviranje na bubnjiću

on je znalac.
Ku-pila mu maramicu, maramicu, maramicu
kuuuu-pila mu maramicu
da obriše nos.
Oo-n mi je nazebao, nazebao, nazebao,
oooo-n mi je nazebao,
jer je iš'o bos!

Ove dve strofe pevao je uporno, nekoliko puta, i uskoro su i urski mužjaci počeli da pljeskaju u tom ritmu i da pevaju uglas s njim, na engleskom jeziku. Sara je posle razmišljala: ako ovaj drugar ostane zauvek na Jijou, i ako ne bude imao nikakvo drugo zaposlenje, zasigurno će moći da se zaposli kao vaspitač u jaslicama, u jednom od onih modernih dečjih centara u Tarek gradu.

Ako budemo imali na raspolaganju takve luksuze, kad se sve ovo završi, razmišljala je.

Sada se Priti pručila na zemlju pored Sare. Uz tihi smeh, mala šimpanza poravnala je površinu peska između njih i počela jednim štapićem crtati geometrijske figure, uglavnom konveksne funkcije nalik na parabole, koje su se uspinjale kroz sistem sa dve koordinate, zaokretale i spuštale se opet do nule. Priti je pokazivala prstom te oblike i smejala se tiho, kao da je to neka šala. Sara se, međutim, nije mogla usredsrediti. Umor nadjača sve bolove njenog namučenog tela i odvuče je bespomoćnu u dubine sna.

Snila je o Urhakai - planeti trave - gde ravnice bezmerne pod vrelinim vetrom su večito, gde su česti stepski požari i često pada s neba vruća, svetlucava vulkanska prašina. Posle svakog takvog 'prženja', čini se da će ravnice, pepeljavom smrću zasute, ostati zauvek takve - a ipak blistave vlati nove trave svaki put bujno izniknu, tako brzo da strpljivo oko može da prati njihovo uzdizanje ka nebesima urhakaikskim.

Mnogo se toga dešava stalno sa vodom na svetu zvanom Urhakai; ali nikad voda ne ostaje dugo na površini. Usisa je život sam, uvuče je u gomoljaste rezervoare duboko ispod tla, u korenje koje se splelo preko čitavih kontinenata, ili u mahune raznobojne,

natečene, ili u same vlati trave. A njih pasu krda životinja - nervoznih, svaka sa po jednim rogom na glavi koji se razgranava u tri šiljka za ubadanje; tim 'trozupcima' ove životinje preteći mašu jedna prema drugoj, sve dok ih ne okupe u mnogo veća krda, i ne poteraju, stvorenja daleko opasnija od svih grabljivica.

Kao što se već dešava u snovima, Sara je istovremeno i boravila u tim prizorima i gledala ih spolja. Na jednom nivou, tačka gledanja njenog uma virila je kroz šumu zatalasanih biljnih resa, prožeta strahom, zazirući od mnogih opasnosti, kao što je opasnost da padne pod kopita tih velikih životinja i bude zgažena, ili, još gore, da slučajno dospe u njihove čeljusti koje su večito u pokretu, i bude samlevana i pojedena sa travom.

Rupe u bogatoj zemlji crnici vode u jazbine podzemne - vilajet mraka i tesnih prolaza, slatkog korenja i vrlo nasilnih susreta. U poslednje vreme njoj je, kad tamo siđe, nekako tesno, neslobodno. Svet svetlosti, onaj gornji, sad joj je neuporedivo lepši, raj takoreći u poređenju sa ovim dole - naime, tako izgleda onima koji su dovoljno odrasli da zmijastim kretnjama svog vrata uzdignu glavu iznad vrhova zatalasane trave.

Jednim uzanim, izdvojenim delom svesti, onim koji je znao da je to san, Sara se divila snazi mašte. Jer mašta je taj dar koji njoj omogućuje da stvori slike ovog sveta trave, da ih 'naduva' iz malobrojnih činjenica koje su na Jijou poznate o Urhakai - nekoliko škrtih pasusa u jednoj enciklopediji od pre sletanja na Jijo, i nekoliko priča koje su urski pripovedači usmeno prenosili kroz pokolenja. Priče su bile o vremenima pre nego što su njihovu plodnu rasu, na tom svetu tropskom i žarkom, otkrili njihovi patroni, rasa pokroviteljska koja je pala s neba i uzela 'pod svoje' te pametne goniče krda, povelala ih stazom Uzdizanja. Ka zvezdama.

Taj izdvojeni deo svesti umeo je da osmatra, ali nije mogao da utiče na fantaziju kao što je bila ova. San u boji, moćan, pun zamaha i osećanja. Prikaza nestalna, ali prepuna unutrašnje dinamičnosti. Vizija zamučena paranojom nerazumnom.

Strelovito ali kratko je potrčavala tamo-amo između sočnih stabljika, izbegavajući velike, glupe travojede. Probila se, za mirisom dima raznetog po vetru, do jednog ugaženog kruga zemljišta gde je

u sredini bila jama puna pepela, a oko nje skupina vitkih četvoronožnih prilika, bezbrižnih. To su Velike. Ona obazrivo viri ka njima. Tek nedavno je prepoznala u njima krupniju verziju sebe, starije rođake svoje, tetke, a ne stravične neprijatelje koji sevaju kopitima i svakog časa mogu da jurnu na nekoga. Ona ih sada pomalo uhodi, privlači se bliže. Pokušava se odupreti iskušenju koje postaje sve veće.

Želji da iskorači napred, iz trave, i saopšti da je tu.

Viđala je, s vremena na vreme, druge koji su to uradili. Druge koji su mali kao ona. Dođu, stresajući zemlju jazbine i prašinu sa sebe, protegnu vrat i - napred. Hrabro u nastup, da proglase da imaju urođeno pravo da budu pored te vatre. Otprilike jedna trećina takvih prođu dobro: budu prvo prenebregnuti, onda tolerisani, najzad primljeni kao dobrodošli u čvrstu mrežu uzajamno prepletenih odanosti. Dve trećine skončaju bedno. A kako ćeš proći, to, izgleda, zavisi od veštine da odabereš pravo vreme. Ima tu neki obred, uvijaju se vratovi na neki način, ponizno se prostireš pred skupinu Velikih, tako nešto. Ali to nije kod svake skupine isto.

Postoji i miris. Najbolje je prići bandi koja miriše dobro. A to znači, što sličnije tebi.

Ona se prikrada još bliže, posmatra dobro tu skupinu odraslih, to su ženke, imaju kese, a u nekim kesama migolje se srećni mužjaci koji su našli bezbedno utočište od ovog opasnog sveta.

Ona se mutno seća da je nekad, davno, živela u mestu baš takvom. Ali sad je daleko prevelika za to.

Odrasle su polegale u zaklon nekog visokog bilja, da se zaštite od žestine sunca; odmaraju se, vratovi su uvrnuti po nekoliko puta i opuštteni na leđa. Sve odrasle dišu kao jedna, tačno istim ritmom, a ako neka promaši jednu fazu, ona frkne i opet uhvati ritam. Treće oko - ono gornje, bez kapaka - motri.

Iznad njih lebdi roj majušnih letećih stvari parazitski gramzivih, vrebaju svaku pa i najmanju priliku da pikiraju i zabiju rilce, da sišu krv iz neke izložene usne, ili preklopa kese, ili čak iz krvlju bogatog očnog kapka, i da brzo pobegnu pre nego što stigne reakcija hitre ruke ili njuške. Sara vide kako jedna zlosrećna buba pikira i biva zgrabljena u letu. Glatkom kretnjom glave, odrasla je uhvatila zujavu

krvopiju, usisala je u usta, i čulo se jedno jasno 'krc!', a za sve to vreme odrasla se čak nije ni probudila.

Pa, ne sećam se da je ikad bilo reči o ikakvim insektima koji se obrušavaju, na urskom matičnom svetu, reče onaj deo Sarinog uma koji je održavao bar neku distancu od sna. Nigde ni u jednoj priči o planeti Urhahkai nema ni reči o tome.

Malo-pomalo poče joj svitati da ovo nije sve san. Njena podsvest pozajmljivala je neke elemente iz događaja u stvarnom svetu. Ona shvati da su joj oči ipak otvorene, samo malo; kapci tek odškrinuti. Kroz snoviđajne difrakcije ukrštenih trepavica ona, ipak, vidi stvarne Urkinje koje rade tačno to što je maločas sanjala.

Kao i ranije, tako je i sad jedna polovina Urunthai ratnica spavala. Ležale su sklopčane svaka u svom 'brlogu' od peska i disale sve isto, čudesno ujednačeno, u ovom prostoru pod zaklonom od starog blur-platna. Nije se primećivalo da se mnogo promenilo od vremena kad je, pre spavanja, poslednji put pogledala te koji su je zarobili. Ali onda se dogodi nešto sablasno podudarno sa njenim snom - začu se jedan dubok, zujav zvuk, a odmah posle toga i fijukavo kretanje nečega kroz vazduh. Neka mala stvar nalik na insekta preletela je sleva nadesno, prema jednoj od zadremalih Urkinja. Spavačica munjevito dohvati taj majušni predmet iz vazduha, naglim širenjem i skupljanjem svojih troviličnih usta, i poče zadovoljno da ga krca zubima, iako dva glavna oka nije ni otvorila. Srednje, gornje oko, ono facetovano, kao od mnogih malih pločica sklopljeno, bez ikakvih kapaka, takođe je zadržalo svoj tupi staklasti izgled sna. Ratnica se opet umiri, hrčući teško.

Nikad, nikad ranije nisam videla ovako nešto, reče Sara sebi. Zar u ovim brdima postoje neki insekti koji napadaju Ure na isti način kao, možda, neki na njihovoj matičnoj planeti?

Šimpanzica Priti poče uzmicati ka Sari, leđa napetih kao struna, i najzad se pribi uz Sarin lakat. Sara polako podiže glavu da vidi šta rade Urunthajke. One koje su bile budne mahale su repom u povremenim oštrim trzajima i gladile svoje vatreno oružje, kao da su počele podozrevati da nešto nije u redu. Istezale su dugačke vratove, i to skladno; svi vratovi ulevo, zatim svi napred ka Dedingеровim ljudima, zatim svi desno prema pustinji. Ali pri tom

njihovom zajedničkom otklonu nadesno začuo se opet onaj zujavi, duboki, tihi zvuk, jedva primetan zato što je bio, nekako, dobro poznat. I opet jedan sićušan predmet polete ka jednoj zaspaloj Urkinji. Njena reakcija bila je brza i predmet je bio pojedena, a ona se nije ni probudila.

Sara pogledom pođe duž putanje kojom je ta mala stvar doletela, ali unatrag, i vide da vodi do mesta gde Neznanac sedi za dulcimerom i uporno svira samo najdublju notu, ritmom postojanim i hipnotičnim. Reug rastegnut preko njegovih očiju samo je delimično prikrivao Neznančev zagonetni osmeh.

Sara shvati da još dva čoveka prate šta radi čovek sa zvezda: Dedinger i Kurt eksplozer.

Urkaču počne njuškati vlažni vazduh, a onda pođe napolje i pokretom pozva Ulgor da joj se pridruži. Četiri preostale budne ratnice u paviljonu vratiše se svom dotadašnjem poslu, čišćenju i podešavanju oružja.

Neznanac je čekao, tiho okidajući istu žicu. Njegov ritam bio je spor i miran sve dok se Urkinje nisu primirile. Onda on dodirnu svoju levu slepoočnicu, zavuče dva prsta pod reugovu providnu opnu - zavuče ih sebi bukvalno u rupu u glavi. Videći to, Sara oseti kako joj, samo malo, počinje muka u stomaku. Prsti se opet pojaviše na svetlosti dana, ali sada držeći jedan maleni predmet, kapsulu, približno veliku kao crvići koji govore u uho poruku donetu komunikacionim sistemom u Biblosu. Prstom desne ruke on odape najdeblju žicu još jednom, a onda namesti kapsulu na žicu pripremajući se da odapne opet.

On pomoću dulcimera ispaljuje te pilule! - pomisli Sara, gledajući kao opčinjena.

Sad primeti da je zvuk malo drugačiji; disonanca se uvukla u zujanje žice. Kapsula polete visokom putanjom kroz paviljon, prema još jednoj usnuloj urskoj pobunjenici. Ali sada podbaci, pade za pola dužine urskog tela kraće nego što je trebalo.

Dedinger je bio u pokretu, neupadljivo je gurkao svoje ratne drugare da se probude. Svakom probuđenom saopštavao je, hitrim pokretima šaka koje su zauzimala razne položaje, poruku da se tiho sprema.

On ne zna šta se dešava, pomisli Sara, ali hoće da bude spreman kad pulpa uleti u mlatilicu.

Spušteni komad platna na ulazu se otvori, i Urkaču uđe, bez Ulgor. Predvodnica krutim kasom priđe jednoj od usnulih ratnica i gurnu je - postupak zbog koga bi, normalno, žilava Urkinja bila u sekundi na nogama. Ali ovog puta nikakve reakcije nije bilo. Gurnuta Urkinja nastavila je da hrče.

Uzbunjena ovim, Urkaču poče žestoko da je 'bode' kopitom, a onda i udara. Stražarke priđoše da pomognu. Kroz nekoliko trenutaka bilo je jasno - od osam zaspalih, šest su podlegle nekom uticaju zbog koga se sad nisu mogle probuditi.

Dulcimerska žica se opet odape, i nekoliko stvari se dogodi istovremeno.

Urkaču se okrete besno i dreknu na engleskom: "Da si prestao sa tim prokletim drndanjem odmah!"

Ali majušni predmet preleteo je preko pepela i poslednjeg žara ognjišta, nadleteo zbunjene ratnice. Jedna od njih refleksno uzmahnu glavom, ulovi 'bubu' i skrca je u vilicama. Već sledećeg trenutka njena nozdrva poče veoma da se širi, vrat joj se krajnje zpruži i poče da drhti, a noge stadoše da joj se tresu i da klecaju.

Sara ne bi nikad očekivala od sebe same tako munjevitu reakciju kao što je sad usledila: uzmakla je prema maloj Priti, usput jednim pokretom podigla sa zemlje usnulog Jomaha još zamotanog u ćebad, začas ga odvukla u zadnji deo šatora. Hitri poput duhova, Dedingerovi ljudi već su se rasporedili u polumesec i na taj način upola opkolili ratnice društva Urunthai; u rukama svih ljudi bili su zategnuti lukovi sa strelama.

"Šta s' dešava?" upita Jomah, trljajući oči rukama.

Klecava Urkinja se poče zanositi, sudari se sa jednom levo, pa sa jednom desno od sebe, skljojka se na zemlju. Njen grudni koš poče se nadimati ravnomernim, teškim ritmom sna.

"Ostanite mirne", saopšti Dedinger. "Od vas se zahteva da položite oružje. Niste sposobne za borbu."

Urkaču je gledala belo, zbunjena ovim naglim preokretom u odnosu snaga. Njena skupina je do maločas bila brojnija od ljudske. Ali sada su sve njene preostale ratnice stajale u jednoj zbijenoj

skupini, nespremne, prepuštene na milost i nemilost ljudskim bićima. Urška predvodnica zarezha.

"Znači, ovom (perfidnom) izdajom priroda ljudskog (takozvanog) prijateljstva otkrivena je."

"Da." Dedinger se nasmeja, pomalo samozadovoljno. "A vi biste, kao, drugačije, da vam se ukazala prilika. U svakom slučaju, nema razloga da paničimo zbog ovoga. Mi ćemo poštovati naš deo pogodbe, samo s tom malom razlikom što ćemo sada mi biti stariji partner i u skladu s tim malčice promeniti pravac marša za noćas. Kad stignemo, dozvolićemo vam da pošaljete poruku..."

Možda je hteo da to zvuči umirujuće, ali je tim rečima samo razbesneo Urkaču koja se sa prodornim ratnim krikom baci na njega, potežući dva noža koji sevnuše.

"Ne!" kriknu Neznanc, refleksom užasa; ali pernati zadnji krajevi strela već su izrasli iz prsa predvodnice Urunthai ratnica. "Ne, do vraga! Do vraga! Do vraga!"

Urkačine preostale sledbenice povele su se za njenim primerom, bacile su se prsima u kišu strela. U prvih pola dure, pola njih je bilo izrešetano. Preživele su uletele među svoje dvonožne neprijatelje, mlatarajući oružjem, uspevajući i da udare ponekoga; ali ih je ljudska brojčana nadmoćnost brzo uništila.

Kad više nije ostala nijedna Urunthai ratnica živa i uspravna, ljudi iz pustinje potegoše noževe, rešeni da kolju i one onesvešćene, koje nisu imale nikakvu priliku da se brane.

Neznancu je ovo bila poslednja slamka; on se baci, psujući, na najbližeg koljača i stisnu mu vratne ganglije. Ovaj posle kraćeg otimanja jeknu i stropošta se. Čovek sa zvezda baci se na sledećeg, sipajući psovke i uvrede jednu za drugom.

Sara gurnu Jomaha ka izlazu i povika: "Priti, vodi ga u stene!"

Trenuci su se spajali u mutni, isprekidani niz. Ona vide kako tri Dedingerova lovca napadaju Neznanca, ne bi li ga savladali nekako. Jedan se sruši i otkotrlja, prevaren nekim lukavim manevrom Neznancovog tela; drugi opazi da ga nešto - Sara - udara u leđa, pesnicama.

Trebalo je da poslušam kad mi je Dver predlagao da me nauči borilačkim veštinama, pomisli ona.

Trenutak ili dva stvari su išle dobro. Sarin protivnik, niskog rasta, ali robusne građe zastenja i okrete se ka njoj, i odmah dobi koleno u stomak. To nije zaustavilo ovog lovca, nabijenog tvrdim mišićima, ali ga je usporilo, tako da Sara stiže da mu zada još dva udarca. Za to vreme, Neznanac je svog drugog protivnika složio na zbunjenu gomilu i okrenuo se da priskoči njoj u pomoć...

Tada se na njih sručila lavina. Plima muškog gneva koja ih oboje sruši. Sara je tako ljospnula o zemlju da je ostala potpuno bez vazduha u plućima. Neko joj uvrte obe ruke iza leđa, i ona, od užasnog bola, jeknu, pitajući se da li će joj obe ruke biti otrgnute.

"Nikakvu štetu da im ne napravimo, momci", zapovedi Dedinger. Zatim podviknu: "Ej! Rek'o sam - lakše to!"

Iz daljine, kroz mutnoću i maglu bola, ona začu kako bivši student udara svoje ljude, lupa im šamare i odvlači ih da ne ubiju nju i Neznanca. Ona, očajnim naporom, uspe da okrene glavu i vidi Neznanca koji je ležao pritisnut o zemlju, crven u licu, raskrvarenog nosa, ali ipak u dovoljno dobrom stanju da bi nastavio tiho, promuklo da psuje i proklinje. Sad je umeo da govori, čak vrlo rečito i izražajno, mada ne onako tečno kao u pesmi. Sarina misao bila je: šta ako se od ovog naprezanja i vike neka od njegovih rana opet otvori.

Vođa buntovnika kleknu pored Neznanca i uhvati mu lice.

"Šteta što ne možeš da me razumeš, drugar. Ovo što si Urima uradio, ne znam šta je bilo, al' mnogo ti hvala. Od jedne složene situacije napravio si jednostavnu, znaš. Iz tog razloga, a i zato što si nam još korisniji živ nego mrtav, kazaću mojim momcima da te ne ubiju. Ali ako se ne smiriš, moraćemo svašta da radimo ovoj tvojoj prijateljici ovde."

I pokaza, naginjanjem glave, vrlo jasno i nadvosmisleno ka Sari.

Neznanac takođe pogleda ka njoj. Činilo se da je, na neki način, shvatio tu pretnju. Njegov mlaz nepristojnih reči popusti i prestade, kao i njegovo upinjanje da se otme onima koji su ga držali ili da ih zbaci sa sebe. Sari je laknulo što je prestao da se napreže toliko - ali je našla da je na čudan način dirljivo što je baš ona razlog tome.

"E, to je već bolje", reče Dedinger, istim onim ugladenim i tečnim načinom govora kao pre Urkačuinog kobnog juriša. "A sad da vidimo

šta si to imao skriveno u toj tvojoj tako zgodnoj rupi u glavi."

Bivši naučenjak preduze da podigne reugovu opnu sa leve slepoočnice Neznanca i zaviri u ranu odakle su došle tajanstvene kapsule.

"Ne!" povika Sara i nastavi uprkos oštrom bolu, kad joj dvojica još jače podvrnuše ruke iza leđa. "Dobiće neku infekciju!"

"Koji će njegovi prijatelji sa zvezda izlečiti, ako im bude volja, kad im ga damo u zamenu za nešto", uzvratu Dedinger. "A dotle, da mi pogledamo šta je on to davao Urima da jedu. Moglo bi veoma dobro da nam posluži u predstojećim godinama."

Dedinger dovrši zavirivanje i pođe prstima unutra, kad se začu jedan novi glas koji progovori zviždukavo-pucketavim mlazom ubrzanog gal-dva.

"Sara, ja te (veoma jako) upozoravam da (brzo) zatvoriš oči!"

Ona okrete glavu i nazre da je to verovatno rekao Kurt, eksplozer iz Tarek grada; a u njegovoj ruci vide jednu malu mrku cev iz čijeg kraja je virio fitilj i dogorevao veoma brzo, bacajući čitav snop krupnih varnica. Eksplozer izmahnu i baci tu stvar lučnom putanjom visoko pod platneni krov paviljona, a sam se baci u zaklon.

Sara zažmuri svom snagom, Dedinger poče da izvikuje neko upozorenje svojim...

Blesak kao hiljadu munja ispuni svu stvarnost, prolazeći lako kroz očne kapke. Eksplozija je, u isti mah, stvorila urlik tako bučan da se Sara zatresla kao ptica u čeljustima ligera. Znojjava masa muškaraca svali se sa nje, ispustivši joj ruke, tako da se talas olakšanja sukobio sa ovim veoma bolnim senzornim preopterećenjem.

Sve je bilo gotovo takoreći istog trena kad je i počelo - osim gromkih odjeka koji su dopirali sa mnogih uspravnih kamenih površina u okolnom predelu, sada vidljivom kroz platno paviljona, pocepano sasvim u dronjke... osim ako to nisu bili odjeci šoka u njenoj glavi. Ne časeći ni časa, ona se ispenetra iz gomile ljudi koji su uglavnom kukali, jaukali i držali se šakama preko očiju, sada neupotrebljivih. Žmirkajući pored purpurnih mrlja, Sara vide još jedno ljudsko biće sposobno da stoji i gleda: Dedingera koji je svakako uspeo da shvati Kurtovo upozorenje u isto vreme kad i ona. Pustinjski prorok je zurio, držeći ispred sebe sečivo od svetlucavog

bujurskog metala.

Onda je dreknuo, što se jasno čulo i pored opšte vike i kuknjave, pojurio na starog Kurta i oborio ga pre nego što je eksplozer stigao da upotrebi svoje drugo oružje. Sara vide to oružje u Kurtovoj ruci i prepoznade ga zato što je videla slično na ilustracijama u starim knjigama: pištolj.

"To je, dakle, ta eksplozerska neutralnost!" povika Dedinger i uvrnu starome ruku; ovaj jauknu i ispusti pištolj na zemlju. "Trebalo je da te pretrešemo, a tradiciju da pustimo da je nosi đavo."

Savlađujući bol, Sara se baci na bivšeg studenta, ali je on dokači silovitim udarcem, zamahom šakom unazad; ona pade, videći oko sebe kovitlac zvezda i zvezdica. Svest se uskoleba, poče da se gasi. Tvrdom rešenošću ona se podiže opet, na kolena, da pokuša još jednom.

Novi sev i silovit prasak: to je Dedinger ispalio pištolj na nekoga, tik pored njene glave. Onda je počeo da petlja nešto sa pištoljem, u nastojanju da ubaci novi metak, ali tad se na njega sručiše dva krznata bića, jedno sleva, a drugo zdesna. Ulgor i Priti. Sara se baci na njega takođe, i oni zajedničkim snagama uspeše da nadjačaju tog iznenađujuće žilavog i jakog bivšeg školarca.

Fanatizam daje i neke prednosti, pomisli ona, dok su vezivali Dedingerove ruke i noge.

Kurt se opet dočepao pištolja i popeo se na jednu stenu odakle je mogao nanišani u svakoga, ne samo u još bespomoćnu pustinjsku bandu nego i u preživele Urkinje. Naročito na Ulgor. To što se ova majstorica zanata iznenada vratila možda ga je spaslo, ali nije značilo da će on od sad u nju imati poverenja.

Sara primeti da su joj ruke nekako lepljive. Pogleda ih, nastojeći da razabere šta su mrlje od malopredašnje Kurtove fleš-bombe, a šta je stvarno crvenilo na šakama. Crvenilo sa bojom i mirisom krvi.

Nije moja, pomisli ona; a Ulgorina krv nije ove boje...

Priti je stajala po strani pokušavajući da zaustavi grimizno curenje iz duboke zasekotine na boku. Saru obuze napad umornog plača i jecanja. Ona to savlada najbolje što je mogla i uze uzdrhtalu malu šimpanzicu u naručje.

Poderani veliki šator bio je pravi prizor užasa, pun mrtvih ili

nesvesnih Urkinja i muškaraca zaslepljenih od bombe za šokiranje. Neznamac se tek sad uspravio, ali činilo se da je u boljem stanju od većine njih. Odmah je pomogao Ulgori da veže, konopcima, ruke i noge Dedingerovih ljudi. Pomože im mladi Jomah, koji se vratio u paviljon, a onda ode da veže noge i ruke onim Urkinjama koje su ostale žive.

Uskoro se pokazalo da Neznamac, mada dobro dejstvuje, ne čuje baš ništa.

Zanemarujući svoj nagon da sve radi temeljito, Sara napravi kakav-takav kompres i priteže ga trakom platna preko Pritine rane. Nije se činilo da će Pritina rana biti smrtonosna; ali nekom drugom bi život mogao zavisi od Sarine hitne intervencije. Sa ovom procenom složila se i sama Priti; i zato, uz Pritino kratkotrajno "Huff!" koje je značilo saglasnost, Sara priđe najbližoj ranjenici, mladoj Urkinji koja se, sa strelom probodenom kroz vrat, bacakala ne jako i disala mukotrpno, izbacujući purpurne mehuriće kroz njušku...

I koja se sledećeg trenutka stresla od očajanja i skončala, pre nego što je Sara mogla išta da učini za nju.

ASK

Bitka je zemlju orala, do pre koje dure.

Munje sa neba šibale, narod sekle, videsmo presečeno meso, hitin i kost.

Trekiji su padali presečeni širom ove doline mučenice, a vosak iz njih rastopljen kuljao, ili su goreli kao buktinje, užasnim zracima zapaljeni.

O, prstenovi moji, kakve slike leže urezane u naše uzdrhtalo jezgro!

Mrtvi.

Umirući.

Oni predostrožni, koji utekoše.

Oni heroji nagli, koji jurnuše u boj.

Njihove tunike od blur-platna ne zamućuju svetlost sada tako uspešno, jer su izmazane krvlju i blatom. Borci: mladi seljaci sa onih imanja na granama najvećeg drveća. Goniči magaraca. Čuvari rešetkastih ograda podvodnih u kojima se jastozi gaje. Mlađi pomoćni radnici na najskromnijim barkama ribarskim. Dobrovoljci teritorijalne odbrane koji nikad ni sanjali nisu da će se njihovo treniranje, koje je uvek bilo preko vikenda, završiti ovako.

Naši hrabri teritorijalci, koji jurnuše u tu pometnju, u taj kotao uzavreo od zraka koji seku sve. Amateri, mekani i nespremni posle nekoliko pokolenja mira, a sada ćute i trpe dok im neko užasne rane čisti i previja, ili dok život izmiče i gasne. Trpe agoniju, sa tvrdom rešenošću veterana; sve dok ne dobiju premaz melema koji 'ugasi' bol.

Pobeda.

Beše li to još koliko juče, prstenovi moji, da bojasmo se hoće li Zajednice biti? Bojasmo se, zar, da će Zajednica samu sebe rastrgnuti raskolima mnogim, zbog zavisti i mržnje koju izazivahu lukavi vragovi sa zvezda?

Ta sudba grozna može nas stići još, i hiljadu užasa drugih. Ali ne danas. U ovom trenutku oholi tuđini stoje zarobljeni, osvrću se i naprosto ne veruju, sve njihove bogolike alatke su im oduzete, a

njihovi pakleni roboti uništeni primitivnim vatrenim cevima naše hrabre milicije.

Dan sudnji možda se sasvim primakao. Mogao bi se obrušiti na nas u svakom trenutku iz neopraštajućeg neba.

Ipak, ima oduševljenja. Laknulo nam. Prošlo vreme dvosmislica. Igara prefinjenih, navođenja neosetno na lažne tragove, insinucija. Nema glume ni spletke. Iznine kockice su protresene i hitnute. Kotrljaju se upravo sada preko svete zemlje jijoanske. Kad stanu, znaćemo.

Da, drugi prstene moj. U pravu si što ukazuješ na to. Ne oseća svako to naše tužno olakšanje. Neki vide, upravo u ovim nedavnim događajima, povod za nihilizam. Ili priliku da neke stare račune raščiste. Ili da šire bezakonje po ovoj zemlji.

Jedna bučna manjina - 'Prijatelji Rothena' - zahteva da Ro-kena pustimo na slobodu. Savetuju, štaviše, da se bacimo ničice pred tog boga i da ga molimo za milost.

Neki drugi zahtevaju da to pobijemo odmah. Sve te naše taoce.

"Možda zvezdani brod ima neki način da pronađe svoje izgubljene članove", kažu oni. "Možda pomoću moždanih emanacija ili pomoću implanta ugrađenih u telo. Jedini način da budemo sigurni jeste da sameljemo njihove kosti i da prašinu sipamo malo-pomalo u neki krater gde lava ključa i previre!"

Te i druge nervozne skupine možda bi mislile drugačije, kad bi cela istina bila poznata. Kad bismo samo mi, mudraci, mogli javno saopštiti planove čije izvršenje je već pokrenuto. Ali tajne su, same po sebi, nepoštene. Zato ostajemo mirni.

A za svih šest naroda naših, imamo poruku, samo ovu.

Idite kući. Poboljšajte vaše kamuflažne zastore, rešetke i blur-platna. Spremite se, što najbolje možete, za borbu. I za skrivanje, ako bude potrebno.

Budite pripravnici da poginete.

Nadasve, budite verni svojim komšijama - verni Spisima - verni Jijou.

I čekajte.

Naši preživeli hitaju, eno, da šatore obore, da sve stvari od

vrednosti spakuju, da sve ranjenike odnesu na nosilima. Deca svih rasa provode jednu svetu miduru na Ledini okupljanja, nastojeći da pronađu i prikupe svaku trunčicu smeća. Avaj, samo tu jednu miduru možemo tradiciji posvetiti. Neće biti svečanog mlevenja i spaljivanja đubreta. Neće krenuti karavan šareni da sanduke, uvezane trakama ukrasnim, odnese dole, sve do mora i brodovlja našeg - a to bi trebalo da bude ono najveselije na svakom Okupljanju.

Šteta, ogromna.

Čak i samu razvaljenu stanicu tuđinsku da bismo odneli tako, biće potreban rad mnogih pokolenja, koje će jedan po jedan komad tovariti na leđa magareća. Tom zadatku ne možemo uopšte ni pristupiti dok ova kriza ne prođe. Kad prođe, videćemo. Ako nas bude živih.

Taoce smo odveli, daleko odavde. Karavani odlaze, po šumama i gorama, po stepama, pa i do mora, teku kao potočići razumnog voska, koji nekim svojim najbržim načinom, koji je ipak puzeći spor, pokušavaju pobeći od požara.

Povlači se čak i samo sunce sa neba. Gorko blistave zvezde prekriše, gle, vilajet nepregledni što se Vaseljena zove. Nama Jijoancima nedohvatan, neprijateljima našim slobodan da krstare kako im volja.

Nekolicina nas ostaje, kao da smo korenje pustili u ovoj svetoj dolini. Čekamo zvezdoplov.

Saglasni jesmo li, prstenovi moji? Da se zadržimo blizu Svetog jajeta, najdonjim prstenom našim oslonjeni na ravnu tvrdu stenu? Tu osećamo vibracije, složene, kako se šire iz stene uvis sve do našeg masnog jezgra.

Da, mnogo je bolje odmarati se ovde nego pentrati se nekim stazama strmim i kamenitim, tegliti ovu matoru hrpu prstenova ka nekakvom prividu bezbednosti.

Ostaćemo i govorićemo u ime Zajednice, kad sleti onaj veliki brod.

On dolazi sada, sa urlikom, iz neba zapadnog, iz pravca gde je sunce nedavno pobjeglo.

Zamena dostojna, brod lebdi u gnevu, iz njega kulja blistavost

pred kojom bi se svetlo dnevno postideti moralo, on skenira celu dolinu zracima opasno vrelin, koji ispituju, istražuju, prvo razvaljenu crnu kocku ukopanu, a onda okolne predele.

On traga za onima koje je tu ostavio.

Dvadeset sedmi deo: KNJIGA MORA

Život životinja je rat večiti,
u kome jedino se računa ishod.
Da li nastaviš sebe, i svoju
genetsku liniju. U drugačijem boju
žive razumni.
Zamisli verni. Kolegi. Narodu, Bogu.
Oni mogu za filozofiju umreti.
Za neku se apstraktnu 'stvar'
bore, to im je dar,
jer su razumni.
I one koji stazi Iskupljenja teže
veže to još dugo, čvrsto.
Vaseljenu međutim 'dužnost' ne veže
za vas izgnane,
ne brane vas njena pravila nikakva,
pravda u njoj ne blista,
ona vama ne duguje ništa.

Spis o nadi

ALVINOVA PRIČA

Možda sam ja tim paukolikim bićima jednako 'užasan' kao ona meni. Možda se iskreno trude da pomognu. Na osnovu malobrojnih podataka kojima raspolažem, zaključujem da je najbolji stav: čekati i videti.

Mi Huniši smo dobri u tome. Ali mogu samo zamisliti kroz šta prolazi jedna Hak, ako su je stavili u neku ovakvu ćeliju. U čeličnu sobu u kojoj bi ona jedva imala mesta za jedan obrtaj točkova i time već stigla do zida. U sobu gde se, kao pozadina, stalno čuje zujanje nekakve mašine, ko zna kakve vrste. Hak nema strpljenja, uveliko je mogla poludeti do sad.

Ako je uopšte živa.

Izgledala je živa, poslednji put kad sam je video, posle našeg potonuća u ledene dubine Mideni koje se završilo tako što smo tresnuli u razjapljena usta ovog morskog čudovišta i razlupali se. Pamtim da sam video Hakicu kako leži ravno na metalnoj površini, točkovi joj se vrte u prazno, a nogice za odgurivanje bacakaju se nejasno; u tim trenucima, i pod i zidovi drhtali su od udara urlajućeg vetra koji je naletao pod takvim pritiskom da su mi uši pucale.

Taj pritisak nas je spasao, istisnuo je vodu pre nego što smo se mogli udaviti. U onim trenucima ja nisam mogao ništa drugo činiti nego vrištati i zaklanjati glavu rukama. Leđa su mi bila u grčevima zbog udarca koji sam zadobio prilikom bekstva iz našeg razbijenog 'Sna Vufona'.

Nejasno sam bio svestan da još neko jauče. Ur-rona je ležala sklupčana u udaljenom uglu, sva isečena i izranjavljena krhotinama njenog dragocenog velikog prozora, dodatno uspaničena zbog vode koja ju je tako temeljito natopila.

Sad, kad naknadno malo bolje razmislim, zaključujem da je čudo što je uopšte i disala, posle brodoloma 'Sna Vufona' i uletanja mora koje je divljački grunulo na nas sa svih strana. Taj udarac mora bacio je mene na komad brodskog korita od garu drveta, a moje kolege je odneo i 'prosuo' tako da su se točkovi, kopita i glave pomešali u jednu gomilu.

Nikad ranije nisam video pokušaj urskog bića da pliva. Ružan je to prizor.

Sećam se da sam mislio da će to meni biti poslednji prizor u životu. Onda je usledila prava eksplozija vazduha, koji je u mlazevima i ogromnim mehurovima šibao iz stotinu proreza u zidovima, sekao vodu, grmeo i hućao. Mehurovi su se brzo sjedinjavali i pretvarali u pravu oluju, a mi brodolomnici praćakali smo se po razbijenim delićima našeg divnog batiskafa, hvatali vazduh, iskašljavali vodu u mrke, uljaste barice.

Od nas četvoro, jedino je Štipko zadržao bar deo svoje sposobnosti kretanja. Sećam se da sam gledao njegove nespretne pokušaje da vida Ur-ronine rane. On ju je svojim duboko izgrebanim i isparanim okloпом pritisnuo uza zid, a sa dve štipaljke počeo da vadi parčiće stakla iz njene kože. Ur-rona u tome nije, baš, saradivala. Videlo se da je sasvim izgubila prisebnost. Nije ni čudo.

Onda su se otvorila vrata, u toj prostoriji, na suprotnoj strani od onog školjkasto uzglobljenog portala koji je, zapravo, zagrizao i polomio naš 'San Vufona'. Ovaj portal bio je mnogo manji, jedva dovoljan da kroz njega prođe prvi demon. Za prvim se provukao i drugi.

Bile su to životinje groznog izgleda, sa po šest nogu, sa vodoravnim telom dužim nego što je Huniš visok, koje je na zadnjem kraju veoma prošireno; na prednjem delu tela imali su po dva oka, ogromna, izbuljena, staklasta, crna i tajanstvena. Ušli su teškim korakom u tu komoru, trapavo zgazili i Urijelin dubinomer i Ur-ronin kompas, i produžili napred. Njihovo kretanje podsetilo me je na one bube koje se šetaju po površini vode. Noge su im bile tanke, štrkljaste; telo, cevasto, svetlucalo je i gibalo se nekom mesnatom snagom. Ovi stvorovi imali su i neke manje udove, koji su im visili napred, verovatno mehaničke.

U redu, opisujem mnoge stvari koje, u to vreme, verovatno nisam mogao baš dobro da vidim. Slaba je svetlost bila, dok ta dva pauka ne uđoše; sastojala se uglavnom od dva oštra, jaka zraka sa dva suprotna zida komore. Mora se priznati i to da sam ja bio u polusvesnom stanju, šokiran, tako da ovo što pišem ne može biti pouzdano svedočenje.

Ponajmanje pouzdane jesu moje uspomene o događajima koji su potom nastupili.

Pauci su ispred sebe nosili po jedan fenjer, zaslepljujuće jak. Počeli su da pregledaju ulov. Prvo im je bilo da kod Štipka zastanu i dobro ga osvetle i pogledaju. Zatim Ur-ronu. Posle toga jednu Hakicu, koja je ležala na boku i uzalud vrtela točkove svoga tela. Na kraju su osmotrili mene. Pokušao sam da se pomaknem, ali zamalo da se to završi onesveščivanjem. Pokušao sam, potom, da nešto kažem ili da bar zamumlam na naš huniški način, ali se pokazalo da je moja ugruvana vreća za vazduh sva slepljena, da u njoj nema vazduha niti ga u nju mogu uduvati.

Smešno, činilo mi se da ova čudovišta razgovaraju između sebe dok razgledaju nas; sada ne govore, to je sigurno, kad dolaze, uvek u skupini, u moju ćeliju, da me neguju. Ako im je to bio jezik, bio je grozan, jedno zviždanje isprekidano praštanjem, ni nalik na Gal-dva niti na bilo koji drugi galaktički jezik meni poznat. Pa ipak, nešto u tom njihovom 'govoru' kao da sam prepoznavao. Svaki put kad bi svetlost njihovih svetiljki pala prvi put na nekoga od nas, zveri su, tvrdim, počinjale da zvuče iznenađeno.

Kad su stigli do mene, strah sam podneo kudikamo lakše zato što se pojavila i naša Hufu. Negde u mom smućenom umu postojala je i zabrinutost za našu maskotu. Najednom se mala nurkinja pojavila, uzdigla se na dve zadnje noge ispred mene, ali okrenuta ka ovim šestonogim stvorovima, i počela nešto prkosno da brblja, kao da hoće da me odbrani od njih, onako visokih i velikih.

Oba pauka su ustuknula, a njihova zapanjenost bila je tako očigledna da očiglednija ne bi bila ni da sam ih kroz reuga, i to savršeno podešenog, gledao. Jedan pauk čučnu sa svih šest nogu i počeo da mrmlja žurno, uzbuđeno: ili nešto o našoj maloj nurkinji ili nešto njoj upućeno. Jedno od ta dva, ne znam koje.

Treba li da imam poverenja u te svoje uspomene, koje su mi i sad više kao san? U tim trenucima, ja sam, kao što u nekim zemaljskim knjigama kažu, postajao vakuum, i to brzo.

Jedan, završni događaj sam sigurno samo uobrazio, znam to. To mi je sad više misao nego uspomena, jedna slika koja treperi onako kako se moja svest 'palila i gasila' neposredno pre nego što će se

konačno ugaziti.

U toj uspomeni, sasvim iznenada se pojavljuje još jedna prilika koja je ispuzila ispod jednog komada našeg jadnog zdrobljenog batiskafića. Napola spljeskan i sav izobličen, ali ipak, naš Ziz. Brzo se povratio u svoj normalni kupasti izgled. Pauci su odskočili kao da su ugledali nešto smrtonosnije od otrovnog skenka. Jedan od njih okrete jednu svetlucavu cev ka našem namučenom delimičnom Trekiju i ispali užareni zrak koji probi ogromnu rupu na srednjem u toj jadoj gomilici prstenova. Snaga tog zraka, štaviše, odbaci Ziza čak na zid, blizu Hak.

Moj premoreni mozak isključio se otprilike tada. (Ili pre toga?) Ipak, postoji još jedan utisak, mutan, kao kroz san, utisak koji se lepi za mene kao prikaza duha ošamućenog zaprepašćenja.

Neko je progovorio, dok je iz patuljastog Trekija curio sok po podu, na sve strane. Ne onim zviždukom i praskanjem; niti na galaktičkom sedmom, niti na ma kom drugom civilizovanom jeziku, nego na - angliskom.

"E, Bože", rekao je taj glas, tonovima neverice, a meni se učinilo da je to ljudski glas, štaviše, glas ljudske ženke, ali sa čudnim naglaskom koji nikad ranije nisam čuo. "E, Bože, svi ovi - pa još i Jofur!"

Dvadeset osmi deo: KNJIGA NAGIBA

Legende

Kaže se da smo svi mi potomci rasa koje nisu imale sreće.

Mnoge priče šest naroda Jijoa opisuju večiti rat, večite progone i patnje, kao i fanatizam, u pet povezanih galaksija. Da je to bilo tipično, cela ta civilizacija ne bi ni milion godina poživela, a kamoli milijardu ili više.

Da je to bilo tipično, planete kao što je Jijo imale bi po hiljadu raznih prerano došlih skupina i vrsta, a ne samo šest; ovde bi bila opšta najezda takve 'gamadi'.

Da je to bilo tipično, svet kao što je Jijo bio bi iscrpljen i 'potrošen' još odavno.

Drugi izvori kažu da su zvezdoplovne rase ogromnom većinom srazmerno mirne. Da gledaju svoja posla, uzdižu svoje klijente i obrađuju svetove koje su zakupili, vedro i smireno pazeći na dobre manire i drevne kodove ponašanja; polako gaze putanjom koja se zove Uzlazna, ka nepoznatoj, ko zna kakvoj transcendenciji koja ih na kraju, možda, čeka. Oni sagledavaju drame i grubosti kojekakvih fanatičnih 'alijansi' kao dokaz nezrelosti i lošeg 'ukusa' - ali ne intervenišu protiv takvih pojava; zašto se mešati kad ti je lakše da sagneš glavu (ili glave) i obrađuješ svoju baštu?

Klijenti, odnosno štíćenici koji su toliko srećni da ih neki takav umereni klan uzme pod svoje, rastu mirno i bezbedno, osim u pojedinim razdobljima - poznatim kao 'Vremena promene' - kad potresi u galaktičkim društvima zahvate i oprezne i diskretne narode.

A kad takva vremena potresa naiđu, e, tada najbolje prolaze oni koji su već očvršli. Oni koji su već mnogo puta izgruvani u nezgodnim susretima u sporednim ulicama i budžacima svemira.

Ali u periferijskim budžacima se i gine. Priča se da ovih šest naroda jijoanskih jesu gubitnici, izbeglice, oni koji okrvavljeni beže od izgubljenih bitaka i skršenih snova, oni koji su prezadovoljni ako se uspeju negde sakriti. Tamo vidaju svoje rane i tragaju za nekom

drugom stazom.

Ne bi li, eventualno, dobili još jednu priliku. Poslednju.

SARA

Stvar je bila zbrljana, kako god da pogledaš.

Fleš-bomba je upaničila i tovarne životinje, koje su se otrgle od konopaca i kočica i ludo odjurile kroz lavirint kamenih kula. Neko će, dakle, morati da ide i traži ih, ali tek pošto ranjenici budu zbrinuti koliko to Sara najbolje može.

Ljudi koji su ostali slepi - možda privremeno - morali su biti primireni, a onda hranjeni iz ruke. Kasnije će svi mrtvi morati da budu odvučeni na neko ravno mesto pogodno za lomaču, i leševi spaljeni, pepeo razvejan, a šljaka sa kojom se ništa ne može učiniti prikupljena u hrpu koja će se staviti u sanduk i prevesti do mora.

Dodatna poteškoća: nekoliko poginulih ratnica Urunthajja nosilo je na sebi muževe ili larve. Sara je prikupila u jedno malo krdo sve te muževe i sve ono najjače što je ispuzalo iz kesa sa larvama - sve što je imalo iole ikakvih izgleda da preživi; stavila ih je u improvizovani tor gde su majušni mužjaci nastojali da podižu to potomstvo, sada njihovo - naime, larve sa izgledom crva i bojom brašna ili testa. Mužjaci su dobijali da jedu sitne komade mesa koje su dugo žvakali, a onda tako nastalu masu predavali larvama pravo u usta i tako ih hranili.

U pričama o ratnom junaštvu, razmišljala je Sara, nikada nema reči o svemu onome teškom što dolazi posle bitke. Možda narodi ne bi toliko ratovali kad bi znali da posle mora da se čisti i muči ovoliko.

Tek pred zalazak sunca uspeli su Kurt i Jomah najzad da sednu, da se malo odmire i da jedu. Dan se pretapao u večer, a oko logorske vatrice svetlost je padala na dva reda tmurnih zarobljenika - ljudskih i urskih - koji su zurili jedni u druge, poluslepi i besni. Niko nije izgledao tužniji nego nekadašnji naučenjak, sada pustinjiski prorok, Dedinger, onaj isti koji je onako ležerno raspravljao sa Sarom juče. Dedinger je ponovo bacao sračunate poglede na Kurta koji je, međutim, stalno držao pištolj na krilu, a zarobljenike na oku.

Pre nego što je sela da večera, Sara je proverila u kakvom je stanju Pritina rana, sada zašivena. Iz rane je još curilo pomalo krvi, dovoljno da Saru zabrine. Zašivanje rane bilo je vrlo teško, iz dva

razloga: majmunica se, razumljivo, trzala, a Sarin vid bio je mutan zbog šok-bombe.

Sada, videći da je učinila sve što je mogla za svoju malu pomoćnicu i prijateljicu, Sara pogledom potraži i Neznanca. On je celo popodne vredno radio, ali tokom poslednjeg sata nije ga videla uopšte. Još pre nekog vremena trebalo je da uzme lek.

"Onamo je otišao", reče Kurt eksplozer i pokaza ka jugu, ka stenama. "Pokušava da hvata magarce. Ne brini se, ume taj da se čuva."

Sara suzbi svoju prvu reakciju - želju da izgrdi eksplozera što je pustio čoveka sa zvezda da odluta u slabo poznatu divljinu sasvim sam. Ipak je to bio čovek u izvesnom smislu osakaćen; na neki način, bogalj. Mogao bi zalutati, ili nastradati.

Ali, priseti se ona, neobično vičan bogalj. Pametan i vešt na mnogo raznih neverbalnih načina. Osim toga, za čoveka tako mirnog izgleda, neobično dobar majstor boračkih veština.

Sara slegnu ramenima, prihvatajući ono što nije u njenoj moći da izmeni, i sede da i ona gricka vrlo tanke hlebne pločice, koje su pustinjski ljudi doneli, i da pije iz krčaga vodu koja je imala ukus štavljene kože.

"Ujutro moramo prikupiti drva za vatru, pošto nemamo u blizini nijedan đubretarski torus koji bi mogao leševe pojesti i preraditi", reče Sara između dva zalogaja. Govorila je glasnije nego obično, zato što su svi bili još prilično zaglušeni, pa i ona sama; samo jakim govorom uspevala je da nadjača postojanu zvonjavu u ušima. "Osim toga, trebalo bi da pošaljemo nekoga da zove pomoć."

"Poći ću ja", javi se Jomah. "Ja sam jedini koji nije nimalo izlupan u ovoj bici. Jak sam, a imam i kompas. Ujka Kurt zna da neću zalutati. U stanju sam da se krećem zaista brzo."

Starijem eksplozeru ovaj predlog kao da se nije svideo. Njegov nećak bio je vrlo mlad. Ipak, posle nekoliko trenutaka razmišljanja, Kurt klimnu glavom. "Razuman predlog. On može krenuti u pravcu..."

"Naravno da nene treba da pošaljete", upade mu u reč Ulgor, koja je do tog trenutka radila oko logorske vatre. "Potrčaću, pojuriću, mnogo vrže nego što to dete nože, a vrda ova poznajen dobro."

Sara umalo da se uguši zalogajem. "Ma, ni slučajno!"

Neverovatno mi je da te nismo još vezali zajedno sa ostalima! Da te pustimo? Pa da odjuriš po novu gomilu tvojih fanatičnih prijateljica?"

Ulgor okrete svoju uzanu glavu i zagleda se u Saru postrance. "A ti nisi liš da te noje prijateljice nisu već krenule, draga kćeri Nelova? Urkaču je poslala poslanstvo ispred sebe, ne zavoravi. Pretpostavimo da Kurtov nećak može stići do Livade okupljanja, a da usput ne naleti na nekog ligera ili na čopor kuvraha. Ako krene ka severu, kladin se da će susresti, pre nego na kog drugog, odred Urkačinih saveznica koje hitaju da nan se pridruže."

Sad je bio red na Kurta da prekine nju, smehom kratkim, tvrdim.

"A ko kaže da idemo na sever?"

Pogledaše ga i Ulgor i Sara. "Šta ti to znači?" upita Sara. "Očigledno moramo..."

Njen glas utihnu. Uvek je pretpostavljala da Kurt ima hitna posla na Livadi okupljanja. Sad vide kako se eksplozer osmehuje.

Kad pomislim, pa on se nikad nije izjasnio da želi otići na Livadu okupljanja, pomisli Sara; možda je nameravao da se na Raskrsni, kad mi svi skrenemo levo, uzbrdo, ka Svetom jajetu, odvoji od naše skupine i ode negde drugde.

"Drugi članovi mog esnafa odavno su otišli da pomognu mudracima. Ovaj dečak i ja imamo druge poslove, koji nas vode u drugom pravcu. I kad je već o tome reč, preporučujem da razmisliš o mogućnosti da i ti pođeš sa nama, Sara. To je, napomenuo bih, poslednji pravac u kome bi Urunthajke pomislile da vas traže."

Najduži je to bio govor koji je ikad od Kurta čula. U njenom umu sve je previralo od onoga što se time podrazumevalo. Na primer: zašto on sve ovo govori u prisustvu Ulgor?

Zato, reče ona sebi, što će čvrsto rešene Urkinje svakako moći da prate svež trag skupine ljudi i magaraca. Ulgor mora da pođe sa nama, ili da bude odstranjena.

Međutim, zar ne bi ista logika zahtevala da poubijaju i sve ostale preživjele? Kurtu je svakako bilo jasno da to Sara nikad ne bi dozvolila. U svakom slučaju, problem ne bi mogao nestati samo zato što imaju dan-dva prednosti na početku. Dobar tragač, kao što je Dver, mogao bi ih pronaći i sustići čak i po ohlađenim tragovima.

Ona zausti da postavi ta pitanja, ali se uzdrža, shvativši da Kurt

ne bi mogao o takvim stvarima govoriti dok skupina besnih razbojnika, u neposrednoj blizi, sve sluša.

"Znaš da ne mogu poći", reče ona najzad i odmahnu glavom. "Ovi ljudi, ali i Uri, umreće ako budu ostavljeni ovako vezani, a da ih oslobodimo, ni to, očigledno, ne dolazi u obzir."

Ako je u tom pogledu imala ikakve sumnje, samo jedan pogled u Dedingerove oči pune gneva bio je dovoljan da sve bude jasno. Ta ledena razbesnelost bila je problem koji se mogao rešiti samo pomoću velike količine vremena i prostora. Što više vremena i prostora, to bolje. "Ja ću ostati i brinuti se o svima njima dok ne dođu njihovi prijatelji", nastavi ona. "Društvo Urunthai verovatno će me uzeti u zaštitu, zato što sam se borila da spasem neke od njih... mada će me možda zadržati u zarobljeništvu. Možda ću čak biti u stanju da ih ubedim da ne pobiju Dedingerovu bandu.

Ali ti i Jomah treba da krenete. Pod pretpostavkom da pohvatamo i vratimo nekoliko magaraca, možete povesti sa sobom i Priti, i Neznanca. Uz ogromnu količinu sreće, mogli biste ih dovesti do nekog mesta koje ima apotekara i jak odred teritorijalne odbrane. Ja ću ići nekoliko strelometa za vama, da pokrijem vaše tragove, a onda ću pomoću drugih magaraca ugaziti nekoliko lažnih staza u raznim pravcima."

Tihi zvižduk poštovanja ote se Ulgori. "Prava sestra svoga vrata", reče ona.

Sara se okrete i upre prstom u elegantnu majstorku zanata. "Naravno, to znači da si ti istrošila slobodno vreme koje ti je bilo dato zato što si nam pomogla na kraju bitke." Ona se sagnu i ize jedan namotaj šatorskog konopca. "Vreme je da se pridružiš ostalima pored vatre, komšinice."

Ulgor uzmače od nje. "Ko još osim tebe zamišlja da silom sprovede tu odluku?" upita ona.

Kurt zape udarni mehanizam pištolja. "Ja i moj magični štap. Ti, Ulgor, ostani tu gde jesi."

Ulgorin dugački vrat klonu poraženo. "Dovro, dovro", promrmlja ona neutešno. "Kad ste toliko navalili. Valjda ću izdržati i tu nevolju neko vreme."

Sarina svest se probila kroz Ulgorinu reku umirujućih reči, do

saznanja: ona nastavlja da se udaljava.

Zbunjen pomešanim signalima, Kurt eksplozer se dvoumio, sve do Dedinkеровog povika: "Ona glumi, ej vi, budale!"

Ulgor se u trenu okrete i sjuri u mrak, napolje. Kurt opali jedan metak za njom - i promaši, a urske sapi nestadoše među stenama. Poslednje što su od Ulgor videli bilo je pozdravno mahanje dva uporedna repa; svaki je bio zasebno upleten u 'kiku'. Zarobljene Urkinje podigoše glave iz drogiranog mamurluka i jada i počеше frktati i smeјati se, ne bez zлuradosti. Čak se i nekoliko ljudskih zarobljenika nasmeја eksplozerovoj neprilici.

"Morao bi više da vežbaš sa time, deda", reče Dedinger. "Ili da predaš pištolj nekome ko je pogodio nešto, poslednji put kad je pokušao."

Priti pokaza zube i zarezа na bivšeg studenta, koji ironično odglumi da se veoma plaši, a onda se opet nasmeја.

Ovaj je u Biblosu bio u blizini više šimpanzi, pomisli Sara, stavivši ruku na Pritino koleno da je smiri; trebalo bi da zna da mu je vrlo nerazumno da je ovako izaziva.

Međutim, pomisli ona, niko nije toliko budala kao inteligentan čovek koji je budala.

"Dakle, sad je stvarno sve 'pocepano'", promrmlja Kurt, govoreći Sari. "Mojom krivicom. Trebalo je da te poslušam. Da je odmah vežemo, bez obzira na to što mi je spasila život. Ovako, ona sad može da se šunја oko nas i prati šta radimo. Ili može da odјuri i dovede svoju bandu pre nego što se dovoljno udaljimo."

Sara se zamisli. Dovoljno? Dovoljno za šta?

Ulgorino bekstvo će, nesumnјivo, samo ubrzati nailazak onoga što je i inače neminovno, reče Sara sebi.

Eksplozer joj rukom dade znak da dođe bliže. Sara sede pored njega. Međutim, Kurt onda provede neko vreme samo je ćutke gledajući, čvrsto stisnutih usana. Najzad se ipak odluči da progovori, ali vrlo tiho. Nјene uši, ugruvane od eksplozije, jedva su ga čule.

"Razmišljao sam u poslednje vreme, Sara... Kao da nam je samo Sveto jaje poklonilo tu okolnost da ti putuješ s nama. Kao da te je donela statistička slučajnost lfnina. Tvoja stručna sprema mogla bi značajno da pomogne u nečemu... u jednom projektu na kome ja

radim. Nameravao sam da te pitam da pođeš sa nama, čim stignemo do Raskrsne."

"Da pođem - kuda?"

"Na jug", reče on, još stišavši glas, "na planinu Guen."

"Na pla...!" reče Sara glasno, skočivši na noge.

Videći Kurtov panični izraz lica, ona brzo sede na isto mesto i progovori tiho. "Šališ se, je li tako? Znaš da imam posla na Livadi okupljanja. Imam važne obaveze tamo. Ako radikali smatraju Neznanca tako značajnim da su zbog njega spremni čak i da ubijaju, zar ne misliš da i mudraci treba da dobiju priliku da ga osmotre i da odluče šta će s njim? Osim toga, ako tuđini jesu njegovi prijatelji, naša je dužnost da mu obezbedimo, što pre, modernu medic..."

Kurt odmahnu rukom. "Ma, istina je sve to, naravno. Ipak, ako nam je zaprečen put odavde do Livade okupljanja, a ako na drugoj strani čeka drugi zadatak, koji bi mogao biti važniji..."

Sara se zagleda u tog čoveka. Da li je lud kao Dedinger? Kako bi mogao ijedan drugi zadatak biti važniji?

"...zadatak na kome je radio jedan od tvojih kolega, i to tamo, dole, na mestu koje pomenuh, već nekoliko nedelja..."

Jedan od mojih kolega? - pomisli Sara i poče žmirkati. Pre nekoliko dana videla je Bonera i Teina, ali u Biblosu. Plovov je na Okupljanju. Onda ko...?

Jedno ime joj pade na um.

Astronom Purofski? - pomisli ona. Dole, na planini Guen? Šta bi on radio tamo, za ime Svetog jajeta?

"...Zadatak koji naprosto vapi za tvojom stručnošću, ako smem tako reći."

Ona zavrte glavom. "Do tog... mesta... ima da se pređe Velika močvara, i pustinja, i Spektralni Tok! Ili da se krene velikom zaobilaznom putanjom, duž reke, sve do mora, a onda lađom..."

"Znamo mi jednu prečicu", reče Kurt.

"...a mi se ovde grčimo da se nekako dočepamo najbližeg sela, ali ni to ne možemo - nedohvatljivo nam je kao Jijoovi meseci!"

"Ma nisam ja rekao da bi bilo lako." Kurt uzdahnu. "Vidi, sve što želim da znam u ovom trenutku jeste ovo: ako ti dokažem da je put donde izvodljiv, da li bi pošla?"

Sara zausti da odgovori, ali se odluči da ipak malo pričeka. Kurt je iz te svoje torbe već izvukao neke čudesne sile i jednu božansku spravu. Šta ako on tu krije i neki magični, leteći ćilim? Ili legendarne 'sanke-antigravke' o kojima se toliko pričalo? Ili jedrilicu sa krilima tananim poput viline kosice, koja bi mogla uhvatiti struju vazduha i poneti putnike čak do te daleke ognjene planine?

"Nemam ja vremena da pričam o glupostima", reče Sara i ustade. Brinula se zbog Neznanca. Napolju se brzo smrkavalo. Ulgor je pobjegla ka severozapadu, ali ništa nije jemčilo da ona neće kružiti po okolini i iznenaditi čoveka iz svemira. "Idem ja da potraž..."

Prekide je nečiji vrisak, tako oštar da Sara podskoči. Vrisak iznenađenja i ogorčenja, melodično talasav, maltene kao da je deo neke pesme o mahnitosti; vrisak koji se odbijao o mnogobrojne stene svuda oko njih tako da u mnoštvu odjeka njihove ugruvane uši nisu mogle odrediti iz kog pravca, zapravo, dolazi. Sari duž leđa prođe drhtavica empatijskog užasa zbog tog groznog zvuka.

Priti dočepa jedan dugačak urski nož i zakorači bliže nervoznim zarobljenicima. Jomah pogladi najmanji od lukova pustinjских lovaca i zakači jednu strelu u njega, tako da je strela svojim zadnjim krajem, gde je urezan jedan žleb, nalegla tačno na kanap. Sara razgiba ruke, znajući da bi trebalo u njima da ima oružje, ali nalazeći da je ta pomisao nepristojna. Nije mogla nagnati sebe na to.

To mi je slabost u karakteru, priznade ona sebi, pomalo ošamućeno.

Slabost koju ne bi trebalo da prenesem svojoj deci. Ne ako ulazimo u epohu nasilja i 'heroja'.

Napetost se povećavala zato što je vrištanje postajalo još gore. Bila je to sad jedna stravična mešavina možda deset posto bola, deset posto očajanja i osamdeset posto poniženja, kao da osoba koja vrišti smatra da bi smrt bila mnogo bolja od ovog što se dešava. Iz dure u duru ovo je postajalo sve bučnije; zarobljenici su se zgurili, iščekujući brižno šta će izroniti iz mraka.

Začu se još jedan zvuk, ritmični topot po zemlji, ali ne kao od kopita nego kao da prilazi neka mašina.

Kurt zape obarač pištolja, držeći oružje ispred sebe.

Senka se najednom uobličila na zapadnom rubu prostora

osvetljenog vatrom sa njihovog ognjišta. Ali nakazna senka, nakrivljena, teška, veoma široka, prednjim delom utonula ka zemlji a zadnjim delom koso izdignuta; iznad prednjeg dela bacakalo se i uvijalo nešto, kao svežanj mnogobrojnih poludelih ruku i nogu. Sara jeknu i uzmače jedan korak.

Trenutak kasnije ona odahnu, jer pokazalo se da to što se bacaka jeste Ulgor, uhvaćena, i da njen krik nelagodnosti i sramote potiče od toga što ju je uhvatio, i što je u vazduhu drži, pomoću dve oklopne hitinske noge sa štipaljkama, jedan Gheuen.

Gheuenske ruke? - pomisli Sara. Taj Gheuen, koji se približavao vatri, hodao je na samo tri noge, vrlo nespretno, zato što se uhvaćena Urkinja bacakanjem i uvijanem nastojala osloboditi, što je njemu kvarilo ravnotežu.

"Otpor je uzaludan", reče promukao, ali njima poznat glas, prošištan i prozviždukan kroz dva ventila na nogama. U tom glasu osećalo se da su ventili puni prašine. Ta ista prašina, siva, kojom je 'kraba' bila sva obasuta, u prvi mah zavara Saru da pomisli da je to neki sivi Gheuen. Ali kad se primakao vatri, ispod prašine se počela pokazivati njegova prava boja, plava.

"Zdravo narode", reče promuklo Blejd, sin Gheuenke Drvogriže, stanovnice brane kod sela Doloa. "Je l' bi mog'o neko da mi da malo vode?"

Noć vedra, vetrovita i izuzetno hladna za ovo doba godine. Imali su zalihu goriva, ali su je pažljivo štedeli i samo pomalo stavljali u vatru; ostacima pocepanog paviljonskog šatora ogrnuli su zarobljenike da oni ne bi suviše gubili telesnu toplotu. Tama je vukla Urkinje - pa i čvrsto vezanu Ulgor - nadole, ka snu, ali ljudski pobunjenici su mrnđali nešto između sebe, onako zaogrnuti komadima platna kao kakvim zajedničkim pokrovom; Sara se pitala šta li smeraju. Očigledno su imali manje želje nego preživeli članice Urkačuline družine Urunthai da vide nailazak novih odreda Urunthai preko brda, sutra ili prekosutra. Ako bi oni u mraku uspeali da pregrizu ili preseku konopce kojima su vezani, koliko bi ih delotvorno mogao Kurt zastrašiti tim jednim pištoljem, ako bi oni svi jurnuli odjednom?

Doduše, mnogi od njih još su bili zaslepljeni od današnje fleš-

bombe. Osim toga, sad je tu bio i Blejd, ojačanje veoma prijatno. Iako sklon da se zakašlja zbog prašine, i oklopljen samo mekšim, plavim hitinom, bio je itekako zastrašujuća prilika. U njegovom prisustvu, Sara i drugi čak su se mogli odvažiti da naizmenice, pomalo, spavaju.

Kad bismo bar znali šta se dogodilo sa čovekom sa zvezda, razmišljala je Sara.

Već nekoliko mihura je proteklo od njegovog odlaska. Sad se Loocen digao i svojim bledim sjajem obasjavao okolne predele, ali mogućnost da čovek izgubi put nije time postala mnogo manja.

"Zvuk tog pucnja doveo me je do ovog vašeg logora", objasio je Blejd kad su Sara i Jomah sunderom sprali prašinu iz njegovih nožnih ventila i sa obruča za gledanje, za šta su potrošili veliki deo preostale raspoložive vode. "Već sam počinjao padati u očajanje, jer je svetlo toliko popustilo da nisam mogao pratiti vaš trag. Onda se čulo: bum. Malo kasnije video sam odraz svetlosti vaše vatre na onoj 'kuli' od stena, tamo."

Sara pogleda na tu stranu. Zaista, svetlost njihove logorske vatre primetno je poigravala po tom visokom mestu na stenama. Možda bi to moglo poslužiti Neznancu kao orijentir da se vrati kući.

"Ali zamislite moje iznenađenje kad je neko izgalopirao iz logora da me pozdravi!" Blejd se nasmeja kroz tri ventila. "Šok je to bio, ali ni približno kao Ulgorin kad me je ugledala!"

Gheuenova priča bila je jednostavna i junačka. Čekao je ispod vode, u Urjutinoj oazi, sve dok nisu otišle obe skupine, brza koju je vodila Urkaču lično i spora, veća, sa zarobljenicima i plenom. Blejd je za to vreme razmislio o svojim mogućnostima. Da se zaputi do naselja gde je raskrsnica puteva, takozvane Raskrsne, ili do nekog drugog? Ili da pođe za kolonama zarobljenih i pokuša da učini nešto za njih, u najpovoljnijem trenutku? Obe te mogućnosti značile su dehidraciju i bol, kao i opasnost. Sara zapazi da Blejd nije ni pomenuo treću mogućnost - da ostane u oazi sve dok neko ne dođe. Možda mu to nije čak ni palo na um.

"Jedno nisam očekivao", reče Blejd, "a to je, da ću ovde zateći vas na vlasti! Pobedili ste obe te naoružane skupine sopstvenim snagama! Izgleda da, posle svega, nije bilo neophodno da vas neko

spasava."

Jomah se nasmeja sa svog mesta na Blejdovim leđima, gde se popeo da obriše prašinu sa Blejdovih proreza za mirisanje. Dečak sad zagrlj plavu kupolu 'krabe'. "Ti si spasao stvar!"

Sara klimnu glavom. "Ti si najveći junak ovde, dragi prijatelju."

Posle toga, kao da nije više imalo šta da se kaže; ili su, možda, svi bili već suviše umorni za reči. Neko vreme su ćutke gledali plamene jezičke na ognjištu. Sara se, u jednom trenutku, zagleda u Loocen, vide na njemu blistave odsjaje sunca sa gradova koje su Bujuri, tamo, napustili. Ostavili su ih na tom prirodnom satelitu Jijoa kao trajne podsetnike na veličanstvenu silu i slavu kojom je ovaj planetni sitem bio, nekad, ispunjen, i kojom će opet, jednom, u dalekoj budućnosti, biti ispunjen.

Mi, prerano došli, jesmo kao snovi Jijoa, pomisli ona. Kao duhovi prozirni iza kojih, kad nestanu, ne ostaje nikakav trag. Prolazne maštarije, dok se ovaj delić Božje tvorevine odmara i priprema za sledeće razdoblje u kome će neka božanska rasa pokazati šta i koliko zna i ume.

Ta pomisao nije donosila mnogo utehe; ona, baš, nije želela da bude san, već naprotiv, želela je da njen život i njena mišljenja budu od značaja, da doprinesu nečemu što će vremenom postajati bolje, da taj uticaj ide kroz njena dela, njenu decu, njenu civilizaciju; sve suprotno verskim postavkama o Stazi iskupljenja, naravno, ali zato u skladu sa pogledima njene majke, koja je svoju decu vaspitavala tako da ne drže mnogo do religije. Troje dece, koja postadoše: jedan slavni jeretik, jedan legendarni lovac i jedna ženska koja veruje u neke svoje lude teorije da se svih šest jijoanskih rasa mogu iskupiti u sasvim drugom smislu i na sasvim drugi način.

Ona se priseti ne tako davnih razgovora sa Dedingerom.

Verovatno nikad nećemo saznati ko je od nas dvoje bio u pravu, pomisli Sara; kako bi se ova Zajednica razvijala da se nije dogodio nikakav upad sa neba.

Šteta, reče ona sebi. Šteta, jer i ja i on verujemo u nešto što je divno, ali na različite načine divno. Naime, mnogo lepše od izumiranja.

Ćutanje u logoru omogućilo je da neki od prirodnih zvukova sveta

ponovo postanu prisutni i bliski. Zaostala zvonjava u Sarinim ušima postepeno je nestajala.

Treba da budem zahvalna što nisam potpuno slepa i gluva, u ovom trenutku, reče Sara sebi. Štaviše: što nisam mrtva. Ako ima nekih trajnih oštećenja, naučiću da živim s njima.

U tom pogledu, Neznanac je davao pozitivan primer: čovek stalno vedar i dobro raspoložen, iako je u jezivoj nesreći izgubio dobar deo onoga što mu je omogućavalo da bude onaj koji jeste. Sara zaključila da, u ovakvim vremenima, jedino ima smisla trpeti, stići, sve, i ići dalje; jer bi svaki drugi stav bio potpuno nerazuman.

Noć je sad donosila mnoge zvukove. Neki su bili prepoznatljivi. Jedan lebdeći sled uzdaha, to je vetar, koji gladi obližnju preriju, a onda se zaleće među izvijene kamene tornjeve i tu sabija u prirodne 'levkove'. U daljini muču neke životinje: to je krdo galaitera. Zatim čuješ kako zlobno čegrće liger, upozorava sve i svakoga da se klone njegove teritorije. Zatim zacvili neka čudna ptica.

Zacvili i nastavi da cvili. Postojano, i sve jače. Sara uskoro reče sebi: ovo neće biti ptica.

Uskoro se taj cvileći zvuk proširi novom, brundavom snagom, poče se nametati, postade vlasnik cele ove noći, potopi i izgura sve svoje takmace. Sara ustade. Dve mase zarobljenika, pokrivene poderanim komadima šatora, sad se zatalasaše: ljudi i Urkinje su reagovali na buku koja se najednom pretvorila u olujni huk i strahovit urlik. Sara pritisnu dlanove na još bolne uši. Blejdova kupola se poče spuštati, uvlačiti u njegova leđa. Zarobljene Urkinje uzvijale su i mahale vratovima, blejeći nekim svojim nezadovoljnim kontrapunktom. Sa obližnjih visokih stena počeše da padaju pojedini komadići šljunka i kamena; Sara se zabrinu da bi cele stenovite kule mogle da se sruše na logor, pod uticajem ovog silovitog uznemirenja u vazduhu.

Taj zvuk, pomisli ona. Čula sam ga i ranije.

Nebo se prože zracima svetlosti: nešto blistavo poče proletati iznad njihovih glava, usporavati, što je bilo praćeno nizom titanskih zvučnih udara. Spuštao se cevasti predmet sa mnogo šiljastih izbočina; usijan toliko, da oni osetiše toplotu na licima, na daljini od...

Na kolikoj daljini? - pomisli Sara. Ona je samo u jednoj ranijoj

prilici, i to tek na trenutak, videla zvezdani brod, sa prozora svoje kućice na drvetu, kao daleki blesak. Kasnije je dobila slike, skice, apstraktne podatke o razmerama i sličnom - što se ni porediti nije moglo sa ovim prizorom. Njen um reagovao je otupelom smirenošću.

Svakako mora biti još veoma visoko u atmosferi, reče Sara sebi; pa ipak, izgleda tako veliki...

Božji brod sekao je nebesa približno od jugozapada ka severoistoku, i lepo se videlo da usporava i da se spušta. Nije bila potrebna velika genijalnost da se dokuči odredište.

Iako je prizor bio zapravo predivan, Sara je u sebi osećala samo kiselo previranje straha.

LARK

Nije se moglo mnogo videti sa te daljine. Bleštanje svetlosti sa Livade okupljanja bilo je tako silovito da je i drveće u ovoj šumi bacalo, sada, dugačke, oštre senke, nalik na drumove od mraka i naporedne drumove od svetlosti; ovde, na planinskoj kosi, mnogo liga daleko od Livade okupljanja.

"Eto, sad vidite protiv čega ste", reče im Ling, koja je stajala u blizini, okružena stražom od pet-šest podozrivih teritorijalaca. "Ovo vam neće biti kao obaranje dva mala robota telohranitelja."

"U to ne sumnjam", odgovori Lark, zaklanjajući oči i žmirkajući prema toj drečavoj, dalekoj svetlosti. Bića iz Vaseljene šarala su reflektorima po krateru u kome je njihova nekadašnja istraživačka baza ležala sada u ruševinama. Posle dva neprospavana dana, Larka su zvuci tuđinskih dalekih mašina podsećali na režanje ligerske ženke koja se vratila iz lova, u jazbini zatekla svoje mladunče mrtvo i iskasapljeno, i sad se napinje od ubilačkog besa koji polako raste.

"Nije vam još prekasno, znate", nastavi Lingova. "Ako nam predate vaše zelotske pobunjenike, kao i te vaše visoke mudrace, Rotheni bi mogli da prihvate načelo pojedinačne, a ne kolektivne, krivice. Kazna ne mora obuhvatiti celokupno stanovništvo."

Lark je znao da bi trebalo da se naljuti. Da se okrene naglo ka njoj, da usklikne da je ta ponuda licemerna - jer su svi videli, a i osetili dokaze da su njeni gospodari planirali, od samog početka, genocid.

Dve stvari mu ne dadoše da to učini.

Prvo, iako je svako sada znao da su Rotheni hteli da izazovu građanski rat i opšte krvoproliće, ciljajući ponajpre na ljudsku populaciju Jijoa, mnoge pojedinosti ostale su nejasne.

A đavo je u pojedinostima, pomisli Lark.

Drugo, nije imao snage, ovako umoran, da se upušta u novi mentalni dvoboj sa mladom dakinskom biološičarkom. On okrete glavu i istovremeno izvi vratom na način koji je podsećao na urski gest za 'sleganje ramenima', pa poče da šišti i cokće na galaktičkom

drugom: "Zar nemamo (mnogo) bolja posla nego da (napeto) raspravljamo o glupostima?"

Ovo donese odobravanje, iskazano sitnim smehom, od stražara koji su pratili njega i Lingovu na ovom putovanju ka dalekiom skrovištu. Druga oružana skupina vodila je Rana, a treća je vodila Ro-kena, u sasvim drugim pravcima; zamisao je bila da se taoci sakriju na tri mesta koja će biti između sebe udaljena što je više moguće.

Da, ali zašto su baš mene odredili da pazim na Lingovu? - pomisli on.

Možda su mislili da će ona biti toliko zauzeta stalnim svađama sa mnom, pomisli Lark, da neće imati vremena da planira bekstvo.

Činilo se da će njih dvoje ostati zajedno još mnogo, mnogo dana.

Ćutke su gledali kako moćni zvezdani brod nadleće Livadu okupljanja, vraća se i pomera tamo-amo, osvetljava svaki kutak, svako mesto gde je bio, još do pre koju miduru, nečiji šator ili paviljon. Ovaj prizor je, viđen sa daleke planine, izgledao hipnotično; neodoljivo je privlačio svačiji pogled.

"Mudrače, moramo krenuti dalje, ovde nije bezbedno."

To je rekla narednica milicije, mala žilava žena po imenu Šen, sjaktave crne kose, tananih crta lica i sa ubitačnim lukom od kompozitnog materijala okačenim o jedno rame. Lark žmirnu, zapita se kome se ona obraća.

'Mudrače'?

Ah, da.

Trebaće mu neko vreme da se navikne. Oduvek je očekivao da će zbog svoje jeresi biti odbačen i da neće dobiti titulu mlađeg mudraca, bez obzira na to koliko obrazovanje stekao, bez obzira na to šta postigao.

Ali o pitanjima života i smrti može odlučivati samo mudrac.

Okrenuše leđa svemirskom brodu i nastaviše pešačenje. Lark je, i protiv svoje volje, bacao poglede ka Ling. Iako je polovinu vremena 'želeo da je zadavi', to je bila samo metafora za ljutnju. Nije bio ubeđen da bi stvarno mogao, ako bi do toga došlo, da obavi tu svoju dužnost. Čak i sada, neumiveno, izmršavelo od napora, njeno lice bilo je daleko prelepo za tako nešto.

Otprilike pola midure kasnije, blejeći krik zaprepašćenja razleže se planinskom padinom, doseže ledne vrhunca, vrati se kao višestruki eho od koga listići na drveću uzdrhtaše. To je kriknuo jedan vojnik iza njih, iz zaštitnice, koji se okrenuo kad je sjaj iz pravca svemirskog broda naglo postao nemoguće jači, i koji je sad upirao prstom pružene ruke na tu stranu. Svi potrčaše nazad na tu uzvisinu sa koje se moglo bez zapreka pogledati ka jugozapadu. Morali su oči zaklanjati šakama.

"Ifni!" jeknu Lark. Stražari i stražarke stiskali su svoje primitivno oružje, ili jedni druge za ruke, ili pravili uzaludne male pokrete da odagnaju zlo. Lica svih prisutnih bila su bela od te svetlosti.

"Ne... mo... gu... će...", reče Lingova teško, uzdišući sa svakim od tih slogova.

Ogromni brod Rothena lebdeo je i sad iznad Livade okupljanja, okupan sjajem.

Ali je svetlost mnogo jača sad padala na njega odozgo, iz jednog novog entiteta.

Iz drugog broda.

Mnogo, mnogo većeg, kao što je odrasla Urkinja veća od neke svoje larve.

Uhhhhh... pomisli Lark, i to je bilo sve što je njegov um mogao da proizvede u tim trenucima. Borio se da shvati toliki skok u razmerama stvari. Najzad mu dođe jedna misao; ali pravo svetogrđe.

Taj novi div mogao bi da snese jedno Sveto jaje i da ih u sebi zadrži još nekoliko.

Zarobljen ispod ovog superdiva, Rothenski brod zaškripa i zanjih se kao da pokušava, uzaludno, da pobegne; ili da se pomeri makar i malo. Sada svetlost koja se na njega slivala odozgo poprimi kvalitet materijalnosti, čvrste tvari maltene; svetlost koja kao moćni klip pritisnu brod Rothena sve niže ka tlu; kao da hoće da ga u crnu zemlju satera. Svetlost postade zlatna, a manji zvezdani brod se polako, ali potmulo zari svojim donjim delom u tle. Zgusnuto žutilo na njemu već se hladilo i stvrdnjavalo.

Kao vosak, pomisli Lark ošamućeno. Onda se okrete, kao i svi

ostali, i dade se u bekstvo u šumsku noć, u jurnjavu koja ga je nosila sve dalje i dalje, najbrže i najdalje što je njegovo telo moglo izdržati.

ASK

Šta je ovo, prstenovi moji? Ova drhtavica koja sve vas prožima?
Utisak strašne poznatosti.

Ili poznate strave.

U ovoj nezapamćenoj poplavi svetlosti, stojimo kao da smo korenje pustili, ovde na livadi svetkovinskoj; nedaleko od nas je rothenski brod, pritisnut o zemlju i zarobljen mehurom zamrznutog vremena. Lišće i grančice, eno, lebde, uhvaćeni usred kovitlaja, nadomak tog zlatnog voska koji je Rothene zapečatio.

A iznad svega, sila najnovija. Titan.

Svetlost koja nas je toliko pekla, sad se polako gasi. Brujeći pesmom neodoljive snage, div nad divovima se spušta, drobi sva preostala stabla na južnoj polovini ove doline, svojom težinom stvara uvalu koja će biti neko novo jezero, pa ipak još i nebesa ispunjava veličinom svojom nepojamnom, visoko, visoko.

Osećate li vi to, prstenovi moji?

Predosećaj koji bruji kiselinskim isparenjima u našem jezgru?

Duž jedne strane tog zvezdanog broda otvara se hermetični kapak. Ulaz je to dovoljno velik da proguta celo jedno omanje selo.

Unutrašnjost je prepuna svetlosti. Izlaze obrisi.

Kupasti. Od nagomilanih prstenova: na dnu najveći, na njemu sve manji i manji.

Oni rođaci zastrašujući koje nadasmo se da nikada više videti nećemo.

SARA

Neznanac je došao u logor žurnim koracima, nedugo posle preletanja drugog vasijskog broda iznad njihovih glava. Sara se, do tada, već sabrala u tolikoj meri da se mogla posvetiti neposrednim potrebama.

Onim stvarima na koje je mogla bar donekle uticati.

Čovek zvezdoletač došao je sa juga, terajući ispred sebe šest umornih magaraca. Izgledao je uzbuđen, ponet grozničavom potrebom da nešto kaže. Otvarao je i zatvarao usta, izgovarao svakojake neartikulisane glasove, kao da bi hteo čistom snagom volje da napravi reči.

Sara mu opipa čelo, zaviri mu u oči.

"Znam", reče mu ona, pokušavajući da smiri njegove prenapete nerve. "Videli smo i mi. Brod, bogami, brodčuga, veći nego jezero Dolo. Kamo sreće da nam ti možeš reći da li je to tvoj brod, ili brod nekih drugih koje ti ne voliš nikako."

Nije, zapravo, znala da li taj čovek uopšte čuje njen glas, a kamoli razume. On se zatekao bliže šok-bombi, a manje pripravan.

Nešto u njegovom uzbuđenju nije se uklapalo sa onim što je Sara očekivala. Nije pokazivao prstom ka nebu, a ni ka severu gde su oba broda, prvo manji, pa veći, sletela. Umesto toga, pokazivao je ka jugu, odakle je upravo došao.

Neznančeve oči zagledaše se u njene, i on se sterese. Namršti se jako, od silne usredsređenosti, i nekoliko puta duboko udahnu. Onda, sa očima najednom ozarenim, zapeva.

Četri konja ša-re-na!
pravimo od še-će-ra!
Sve zaaaaa...
sve za naše malo
što nam sreću dalo!

Ali glasom promuklim, a Sara vide i suze u njegovim očima. On nastavi da peva, ali sad neku drugu melodiju, sasvim drugačiju, vrlo

sporu; melodiju koja je mnogo godina ležala negde u režnjevima njegovog mozga i sad izronila neoštećena.

Saaaam... pod neboooooom...
prerijom ja-šem ja.
iii... još vodiiiiim...
konja do-bra dva...

Sara je klimala glavom levo i desno, u ovom, sada vrlo laganom ritmu, pokušavajući da dokuči neko značenje u pesmi.

"Četiri konja, dva ko... Ifni! Oh, Ifni!"

Ona se munjevito okrete ka eksplozerima.

"Video je još urkinja! Stižu sa juga, da nas napadnu s leđa!"

Kurt žmirnu dva-tri puta, htede nešto da kaže - ali ga spreči ursko zviždukanje i klicanje.

Ulgor, jedna od tih vezanih Urkinja, ispruži vrat ka njima. "Pa rekla san van da će naše saveznice vrzo doći. A sad, secite ove konopce, da vih ja nogla da istupin pred njih i da uvedin naše prijateljice Urunthajke da prena vana ne postupaju odveć loše."

"Saro", reče Kurt i uhvati je za lakat. Ali ona se izmače od tog dodira: nije bilo vremena za gubljenje.

"Ti, Kurte, povedi Jomaha, Priti i Neznanca u stene. Urkinje slabo prate tragove na kamenitom terenu. Možda ćete se dočepati planine, ako Blejd i ja uspemo da ih zadržimo neko vreme. Pokušajte da nađete neku pećinu ili tako nešto. Polazi!"

Ona se okrete ka plavom Gheuenu. "Blejde, jesi li spreman?"

"Spreman, Saro!" Plavi vrlo čujno sklopi dve štipaljke i iskorači napred, kao da je spreman da vodi, iz početka, bitku kod trgovačke postaje Znunir.

Smeh je natera da se okrene. Smejao se Dedinger, malo ironično, kao da mu je ovo veoma zabavno.

"Ne obraćaj pažnju na mene, sestro. Plan ti je laćan. Sačuvaće život meni i mojim ljudima. Dakle, Kurte, uradi kako ti je ona rekla! Krenite među stene. Odmah!"

Sara uvide šta Dedinger hoće da kaže. Ako pripadnice urskih četa uvide da ne mogu pratiti begunce kroz stenoviti lavirint, ili kroz

neko uzano grotlo, ili uz garu drvo, moraće, zbog toga, da obnove svoj pogaženi savez sa bandom ljudskih radikala i da odustanu od osvete, bar privremeno, dok Dedinger sa svojim pustinjским traperima ne pohvata Saru, Kurta i ostale.

Ona klonu, uviđajući uzaludnost svega.

Šta smo sve preživeli, reče ona sebi, a evo gde završavamo: na istom mestu sa koga smo počeli.

"Saro", reče Kurt opet. I opet odustade od onog što je hteo reći. Samo nagnu glavu na jednu stranu i reče: "Slušaj."

Na proplanku zavlada potpuna tišina. Nekoliko trenutaka potom, začu i ona: topot. Mnogo kopita, veoma veliki broj. U velikoj hitnji. Taj zvuk je prodirao iz same zemlje, kroz njene tabane, kroz stopala.

Prekasno je za ma kakav drugi plan, reče ona sebi. Prekasno je za sve, osim za dostojanstvo.

Ona uze Neznanca za ruku. "Žao mi je što nisam brže protumačila tvoja upozorenja", reče ona. Poče rukom brisati najgore nanose prašine sa njegove odeće, ispravljati mu okovratnik. Ako će on biti Urkinjama glavni plen, onda nek bar izgleda koliko-toliko dobro, a ne kao dronjavko i klošar. On joj uzvрати neodlučnim osmehom. Zajedno se okrenuše ka jugu, ka nailazećem talasu konjice.

Pridošlice nahrupiše do samog logora, sa juga, ali uskoro i između stenovitih tornjeva, odasvud.

Urkinje, bogami, nego šta, reče Sara sebi.

Robusne, jake i dobro naoružane, začas su zaposele ceo logor, sve bitne tačke. Rasporedile su se kao istureni deo neke veće vojne jedinice, motrile ima li igde ikakve opasnosti. U njihovim rukama njihali su se arbalesti. Sara je bila iznenađena, a pomalo i uvređena, što ova prethodnica urskih brigada ne obraća nikakvu posebnu pažnju na nju i Blejda, kao da njih dvoje nisu nikakva opasnost.

Ali, još čudnije, ni na vezane Urkinje, koje ostadoše tačno tu gde su i bile.

Sara zatim primeti da su ratne boje na ovim novim Urkinjama kudikamo drugačije nego na Urkačuinoj bandi. Uzdržanije su nacrtane, glatkije, tečnije. Da li bi to moglo značiti da one ne pripadaju društvu Urunthai?

Po neraspoloženom izgledu Ulgorinog lica Sara zaključi da ovo nisu one 'prijateljice' koje je majstorka zanata očekivala. U Sari se uspravi jedna vitka trska nade. Je li moguće da je ovo teritorijalna milicija? Bez formalnih tunika sa milicijskim oznakama činova na rukavu i bez onog tipičnog ponašanja urske milicije koja se sastoji uglavnom od lokalnih goniča stoke koji se sastanu da malo vežbaju, čisto iz zabave, svakog osmog dana, ali i to samo ako su vremenske prilike dobre.

Ko su ovi? - pomisli Sara.

Urkinje iz ove prethodnice javiše, zviždanjem, glavnini svojih trupa da je sve pod kontrolom. Posle nekog vremena, jedna starija urska matrona sa sedim rubovima krzna svud oko njuške uđe dostojanstvenim kasom u krug svetlosti vatre. Priđe meštanima sela Dolo i nakloni se vratom, u znak poštovanja.

"Žalino zvog našeg zakašnjenja, prijatelji. Žalosno je što ste inali teškoća, ali je vrlo dobro što ste ih sani uspeli savladati..."

Sara je netremice gledala kako Kurt prilazi i dodiruje, vrhom svog nosa, nos ove stare Urkinje. "Nije zakašnjenje ako se stigne u poslednji čas, prijateljice Ulaštu. Znao sam da ćeš namirisati naše nevolje i doći po nas..."

Sara je tad prestala da prati njihov razgovor zato što ju je Neznamac povukao za ruku i okrenuo sasvim. Stiskao je njenu mišicu, a nervozni trzaji širili su mu se ispod kože lica, praćeni pokušajima da nešto kaže.

Neke druge prilike približavale su se iz mraka.

Zbunjujuće.

U prvi mah je pomislila da je to još jedan urski odred spreman za rat. Ali to bi morale biti neke veoma krupne Urkinje, sa čudnim, krutim vratovima i čudnim načinom kretanja. Na tren Sara pomisli da prepoznaje onu ilustraciju koja je nekad davno stajala na pročelju Partenona - onu sa divljim, mitskim 'kentaurima'.

Trenutak kasnije ona uzdahnu.

E, jesam smešna, reče ona sebi. To su samo ljudi koji jašu magarce. Ej, Ifni! U ovoj pomrčini i najobičnija stvar može izgledati tajanstvena, naročito posle svega što smo prež...

Ona žmirnu i pogleda opet.

To su bili neki mnogo veliki magarci. Noge ljudskih jahača nisu se vukle po zemlji nego su bile visoko, visoko u vazduhu. Ti ljudi su jahali ogromna tela koja kao da su pulsirala sirovom životinjskom snagom.

"To su oni!" povika Jomah. "Stvarni su! Znači, ipak nisu svi pobijeni!"

Sara se oseti kao da je svedok dolaska zmajeva, ili dinosaura, ili grifina iz dečjih slikovnica. San se ostvarivao - ili košmar, za nekog. Zarobljenice iz društva Urunthai kriknuše čemerom i očajem, videvši šta ukoračuje u svetlost vatre. Jer to je značilo da je propalo njihovo jedino veliko postignuće - jedino na osnovu čega je njihovo Društvo moglo polagati pravo na slavu. Da je njihova slava bila, sve vreme, samo farsa.

Jahači su sjahivali, i Sara vide da su to sve žene. Takođe vide da su one za sobom dovele još nekoliko tih novih, velikih životinja, i to takvih koje su imale samo sedla, ali ništa drugo na leđima, pa ni jahače.

Ne, reče ona sebi, uviđajući šta će od nje u sledećim trenucima biti zahtevano. Ne, ovi ne mogu od mene ozbiljno očekivati da se popnem na jednu od tih stvari!

Najbliža nova životinja frknu, videći da Neznamac podiže ruku da je pogladi po ogromnoj glavi. Masa tog jednog stvorenja bila je jednaka masi četiri ili pet Urkinja, a čeljusti dovoljno velike da progutaju čovekovu ruku do ramena. Međutim, čovek iz kosmosa bezbrižno je pritisnuo obraz na ogromni vrat životinje.

I zapevao, sa suzama u očima, opet.

Sam, pod nebom,
prerijom jašem ja.
I još vodim
konja dobra dva.

EPILOG

Čudna je ovo Vaseljena.

On razmišlja o tome, ali ništa ne pretače u reči; lakše mu je tako.

U poslednje vreme pronašao je veliki broj načina da izrazi svoje zamisli bez onih nizova svakojakih zuji-bruji, svirkaj-puckaj zvukova koji su nekada proticali kroz sve njegove misli.

Muziku i pesmu. Brojeve. Skice olovkom. Osećanja. I one čudne boje koje izgledu drugih osoba pridodaju oni smešni 'živi viziri' koje ljudi na ovom svetu ponekad nose na glavi.

Reuzi, reče on sebi.

Osposobio se da misli ime te životinjske vrste i ponosan je na to dostignuće.

Postepeno se poboljšava u tome, uspeva da misli važna imena jasnije.

Sara, Jomah, Priti, pomisli on.

Još neke reči uspeva on da misli, ponekad i po dve, pa čak i po tri zajedno.

Njegove uspomene se jasnije kristališu. On sada pamti izviđački brod, pogođen i uništen u uzaludnom pokušaju da se jačemu od sebe odvuče pažnja, da se lovački brod odmami od lovine, na drugu stranu.

Njegov pokušaj nije uspeo, niz udaraca potresao ga je, onda je nastalo jedno razdoblje koji mu se nije jasno vratilo u sećanje, utisci pomućeni od brzog kretanja, nagle promene. Zatim, brod pada, gori, prevrće se mnogo puta... i sručuje se na tle.

Ne, ne. O nečem drugom razmišljati.

Jahanje, pomisli on. Eto mnogo lepše teme. Jahanje na osedlanoj životinji. Temperamantnoj. Koja se zove...

Konj, reče on sebi. Kakva je vrtoglava radost to jahanje, kako to ponese čoveka. Prohladan vetar ide ti u lice, donosi hiljadu zapanjujućih mirisa.

Baš čudno, naći na jednom novom svetu tako mnogo stvari koje voliš! Na ovom svetu, i u ovom novom životu u kome ti je oteta upravo ona stvar koja većinu ljudi čini ljudima. A to je vladanje

rečima.

Setio se: ranu vrlo sličnu njegovoj zadobio je, pre njega, jedan njegov...

Prijatelj, reče on.

Njegov kapetan.

Jedna slika ukovitla mu se u um. Prilika zgodna, glatko siva. Peraja koja udaraju po vodi ispunjenoj vrlo sitnim vazдушnim mehurićima. Napred vilica, sužena u obliku boce, a u njoj zubi vrlo šiljati, pokazani osmehom. Mozak ranjen, ali i sad duboko mudar.

On, bez glasa, obrazuje tri sloga.

Krei... dei...ki.

Ovo je okidač koji sad oslobađa još jednu poplavu uspomena. O mnogim prijateljima. O jednom brodu. O jednoj misiji. O jednoj potrebi.

Slika vodenih dubina. Tako je duboko ovde i tako crno, da nikakva svetlost tu ne može prodreti, nikad. Ovde se može nešto sakriti, ali ovo nije pribežište. U celom ogromnom kosmosu, ni jedno jedino bezbedno skrovište nemaš.

Ali sad još nešto, kao da je pušteno sa robije njegove bolesti, plovi uvis kroz njegovu svest, iznenađuje ga naglom prepoznatljivošću.

Jedno ime.

Moje... ime, kaže on.

Klizavo od dugo nagomilavanog osujećenja, ono naprosto iskače iz nekih neznanih dubina, pluta do površine. Iskače, bacaka se tamo-amo, smiruje se. U dohvat.

Nije trebalo da potone, nikada. Trebalo bi da bude, čoveku, najbolje znana reč u njegovom životu, ali, eto, njemu se tek sada vraća, kao da mu kaže: 'Radujemo se tvom povratku'.

On jaše kroz noć, kroz talase egzotične mesečine, okružen neobičnim stvorenjima i jednom kulturom koja ne liči ni na koju od ranije poznatu njemu; on počinje glasno da se smeje, ekstatično srećan što će sad biti sposoban da uradi nešto najosnovnije. Nešto bitno.

Progovara:

Zovem... se... Emerson.

Sadržaj

Prvi deo: KNJIGA MORA

ALVINOVA PRIČA

Drugi deo: KNJIGA NAGIBA

ASK

PORODICA NELO

ASK

DVER

ASK

SARA

ASK

Treći deo: KNJIGA MORA

ALVINOVA PRIČA

Četvrti deo: KNJIGA NAGIBA

DVER

ASK

LARK

ASK

SARA

NEZNANAC

Peti deo: KNJIGA MORA

ALVINOVA PRIČA

Šesti deo: KNJIGA NAGIBA

ASK

DVER

ASK

SARA

ASK

DVER

Sedmi deo: KNJIGA MORA

ALVINOVA PRIČA

Osmi deo: KNJIGA NAGIBA

ASK

SARA

ASK

LARK

ASK

DVER

NEZNANAC

Deveti deo: KNJIGA MORA

ALVINOVA PRIČA

Deseti deo: KNJIGA NAGIBA

ASK

SARA

ASK

DVER

ASK

LARK

ASK

RETI

Jedanaesti deo: KNJIGA MORA

ALVINOVA PRIČA

Dvanaesti deo: KNJIGA NAGIBA

ASK

SARA

ASK

DVER

NEZNANAC

Trinaesti deo: KNJIGA MORA

ALVINOVA PRIČA

Četrnaesti deo: KNJIGA NAGIBA

ASK

LARK

ASK

RETI

Petnaesti deo: KNJIGA MORA

ALVINOVA PRIČA

Šesnaesti deo: KNJIGA NAGIBA

ASK

SARA

ASK

DVER

ASK

LARK

NEZNANAC

Sedamnaesti deo: KNJIGA MORA

ALVINOVA PRIČA

Osamnaesti deo: KNJIGA NAGIBA

RETI

ASK

SARA

Devetnaesti deo: KNJIGA MORA

ALVINOVA PRIČA

Dvadeseti deo: KNJIGA NAGIBA

ASK

LARK

ASK

NEZNANAC

Dvadeset prvi deo: KNJIGA MORA

ALVINOVA PRIČA

Dvadeset drugi deo: KNJIGA NAGIBA

DVER

ASK

SARA

Dvadeset treći deo: KNJIGA MORA

ALVINOVA PRIČA

Dvadeset četvrti deo: KNJIGA NAGIBA

SARA

ASK

LARK

ASK

SARA

ASK

NEZNANAC

Dvadeset peti deo: KNJIGA MORA

ALVINOVA PRIČA

Dvadeset šesti deo: KNJIGA NAGIBA

DVER

RETI

DVER

RETI

DVER

ASK

SARA

ASK

Dvadeset sedmi deo: KNJIGA MORA

ALVINOVA PRIČA

Dvadeset osmi deo: KNJIGA NAGIBA

SARA

LARK

ASK

SARA

EPILOG